

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

YENİ MEKTEP DERGİSİNİN TRANSKRİPTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Ceyhan BAYINDIR

Niğde
Ocak, 2014

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
YENİ MEKTEP DERGİSİNİN TRANSKRİPTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceyhan BAYINDIR

Danışman: Yrd. Doç. Şaban BAYRAK

Niğde
Ocak, 2014

ONAY SAYFASI

Yrd.Doç.Dr. ŞABAN BAYRAK danışmanlığında CEYHAN BAYINDIR tarafından hazırlanan "**Yeni Mektep Dergisi'nin Transkripti ve Değerlendirmesi**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İLKÖĞRETİM Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

24 / 01 / 2014

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Şaban BAYRAK

Üye : Doç. Dr. Hamdi DOĞAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZKAN

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Kubilay YAZICI
Enstitü Müdürü

ÖZET

YENİ MEKTEP DERGİSİNİN TARNKRIPTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bayındır, Ceyhan

Yüksek Lisans, Sosyal Bilimler Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Şaban BAYRAK

Ocak 2014

Dergiler, yazıldıkları dönemi canlı olarak aktaran iletişim araçlarındandır. Bu nedenle geçmiş zamanlarda yaşanan gelişmelerin ortaya konulması ve günümüzün önemli konularının açığa çıkarılmasında dergilerin önemli rolü bulunmaktadır. 1911-1912 yılları arasında yayın faaliyetinde bulunan Yeni Mektep Dergisi’de içinde bulunduğu dönemi canlı olarak aktarması ve günümüz eğitim sorunlarına ışık tutması açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, 1911-1912 yılları arasında yayınlanan Yeni Mektep Dergisinde ele alınan eğitim ilgili gelişmeleri ve sorunlarını ortaya koyarak günümüz eğitim sorunlarına ışık tutmaktır.

Araştırma sürecinde öncelikle dergilerin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Dergilerin tamamına İstanbul Beyazıt Kütüphanesinde ulaşılmıştır. Araştırmada dergilerin tamamına ulaşıldığı için ayrıca örneklem alınması yoluna gidilmemiştir.

Araştırmada transkript yöntemi ve dergide yer alan eğitim ile gelişmeler, ilk ve ortaokul müfredatları ve eğitim sorunları ortaya konulmuştur. Ortaya konulan bu eğitimle ilgili gelişmeler ve eğitim sorunları daha sonra bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırma sonunda; eğitimin sorunları, örgün eğitim (okulöncesi, ilkokul, ortaokul), öğretmenlik mesleği sorunlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Mektep, Eğitim sorunu, eğitim politikası, dergi, eğitimsel gelişmeler, öğretmen.

ABSTRACT

THE TRANSCRIPT AND EVALUATION OF NEW SCHOOL JOURNAL

Bayındır, Ceyhan

Master's Degree, Social Science Discipline

Thesis Advisor: Doçent Şaban BAYRAK

January 2014

Journals are one of the communication materials transferring the period in which they live. Therefore, journals have an important role to reveal the developments in past and important issues of today. New School Journal which had publishing activities between the years 1911-1912 has a great importance in terms of transferring the period of that time and shedding light on present educational issues. The purpose of this research is to flash on present educational problems by putting forth the educational troubles and improvements which are discussed in New School Journal published in 1911-1912.

Primarily, during the research it is tried to reach all of the journals. Whole of the journals are achieved in İstanbul Beyazıt Library. Because of reaching the entire journal, sampling wasn't taken further.

In the study, transcript method and educational improvements featured in the journal, primary and secondary school curricula and educational problems are revealed. The stated issues related to educational developments and educational matters are then subjected to an evaluation. At the end of the study, the problems of education, formal education (preschool, primary school, secondary school), and the problems of the teaching profession have been reached.

Key words: New School, Education matter, policy of education, journal, educational improvements, teacher

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanmasında emeği geen başta sayın hocam ve tez danışmanım, Yrd.Do.şaban BAYRAK 'a teşekkürlerimi bir bor bilirim.

Ayrıca tezin yazımında desteklerini esirgemeyen eşim Figen BAYINDIR' a ve değerli kardeşim Gülay BAYINDIR' a teşekkür ederim.

Ceyhan BAYINDIR
Niğe, Ocak-2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET	1
ÖNSÖZ.....	3
1. BÖLÜM GİRİŞ	7
1.1. Problem Durumu.....	7
1.2. Araştırmanın Amacı.....	9
1.3. Araştırmanın Önemi.....	9
1.4. Sınırlılıklar	10
1.5. Tanımlar	10
II. BÖLÜM YÖNTEM	12
2.1. Yöntem.....	12
2.2.Çalışma Evreni.....	12
2.3.Veri Toplama Aracı	13
2.4. Verilerin Analizi	13
III. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
3.1. Türkiye'de Eğitim Dergiciliği	16
3.2. Sabri CEMİL'in Hayatı ve Eserleri.....	21
3.2.1. Hayatı.....	22
3.2.2.Eserleri	22
3.2.3. Eğitimci Kişiliği.....	22
3.3. Mustafa Şekip Tunç'un Hayatı ve Eserleri.....	26
3.4. Mustafa Satı Bey [Sâtî el- Husrî], Hayatı ve Eserleri.....	28
3.5. Yeni Mektep Dergisi.....	31
3.5.1. Derginin Çıkış Amacı	31
3.5.2. Yeni Mektep Dergisi'nin Biçimsel Özellikleri.....	32

3.5.3. Yeni Mektep Dergisi'nin İçerik Özellikleri	33
3.5.3.1. Yazar Kadrosu	33
3.6. 1911-1912 Yılları Arasında Dünyada ve Osmanlı'daki Eğitimsel Gelişmeler .	34
3.6.1. 1911-1912 Yılları Arasında Dünyada Meydana Gelen Eğitimsel Gelişmeler	34
3.6.1.1. İngiltere' de Eğitim.....	34
3.6.1.2. Belçika'da Eğitim	35
3.6.1.3. Danimarka'da Eğitim	36
3.6.1.4. İspanya'da Eğitim.....	36
3.6.1.5. İtalya' da Eğitim	37
3.6.1.6. İsviçre' de Eğitim	37
3.6.1.7. Bulgaristan' da Eğitim.....	38
3.6.2. 1911-1912 Yılları Arasında Osmanlı'da Meydana Gelen Eğitimsel Gelişmeler	38
IV. BÖLÜM.....	43
DEĞERLENDİRME	43
BULGULAR.....	43
4.1. Eğitim Alanındaki Gelişmeler	43
4.1.1.Öğretmen.....	44
4.1.2. Köy Öğretmenleri	49
4.1.3. Öğretmenlerin Siyasette Mevkii	51
4.1.4. Okullarımıza Bakış	55
4.1.5.Okul.....	56
4.1.6. Okullarımızda Meskenet ve Çare-i İzalesi.....	59
4.1.7. Tembellik Nasıl Tedavi Olunmalıdır	62
4.1.8. Batılıların Gözünde Türkiye' de Eğitim	67

V. BÖLÜM.....	70
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	70
5.1.Sonuçlar	70
5.2.Öneriler	71
VI. BÖLÜM.....	72
6.1.DERGINİN TRANSKRİPTİ	72
6.2.KAYNAKLAR	625

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Günümüzde gelişmiş toplumlar arasında yer alabilmek, bilgi toplumunun niteliklerine sahip olabilmek için eğitime önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle eğitim sistemimizin değişen ve gelişen koşullara cevap vermesi gerekmektedir. Fakat eğitim sistemimizin değişen ve gelişen şartlara cevap verebilmesi için geçmişimizin iyi bir şekilde analiz edilmesi ve bu analizlerden günümüz için dersler çıkarılması gerekmektedir. Çünkü gelecekle ilgili alınan kararların anlamlı olması, geçmiş dönemin en iyi şekilde analiz edilmesi ile yakından ilgilidir.

Eğitim tarihinde deneyim ve düşünce birikiminin önemli bir yeri vardır. Fakat eğitim tarihi alanına ilişkin yapılan değerlendirmelerde bu zengin birikimden yeterince yararlanılmadığı görülmektedir. Oysa eğitim politikasının oluşturulmasında rol oynayanların, uygulama boyutunda önemli görevler üstlenen öğretmenlerin bu birikimlerden yararlanması, geleceğe ilişkin dersler çıkarması gerekmektedir. Akyüz (2007)'e göre eğitimimizin istenilen seviyeye gelmesi ve bilgi toplumuna uygun niteliklere sahip olunabilmesi için; eğitim tarihinin iyi bir şekilde değerlendirilmesi, geçmiş dönemden ders alınıp kararlılıkla uygulamaya sokulması gerekmektedir.

Eğitim tarihi ile ilgili yapılan araştırmalarda dönemlerin eğitim düşüncesi ve uygulamalarının tüm yönlerden aydınlatılabilmesi için bu dönemlerde eğitimle ilgili kaynaklara başvurulması gerekmektedir. Bu kaynaklar arasında süreli yayınlar önemli bir yer tutmaktadır. Süreli yayınlar, kronik olarak siyasal, sosyal ve ekonomik alandaki önemli gelişmeleri tespit eden tarihi belgelerdir. Yenilikçi fikir, görüş ve düşüncelerin açıklanmasında ve toplumun aydınlatılmasında önemli rolü olan süreli yayınlar aynı zamanda sosyal hayatın şekillenmesinde de önemli etki gücüne sahiptir (Şimşek, 2002).

Tarih araştırmalarında özgün arşiv belgeleri yanında dergiler de birincil kaynaklar arasında yer almaktadır. Dergilerin üç ayrı önemi; kendi döneminde en çok etki yaratmış siyasi ve toplumsal görüşleri kaydetmesi, olaylara ilişkin kayıtlar

sağlaması ve habercilik dışı konulara ilişkin araştırma sonuçları sunmasıdır (Şimşek, 2002).

Sürelî yayınlar tarih araştırmalarında olduğu kadar, eğitim tarihi araştırmalarında da önemli kaynaklardır. Çünkü dergiler; faaliyette bulunduğu dönemi canlı olarak aktarmakta, günümüzün eğitim sorunlarına ışık tutabilmektedir. 1911-1912 yayınlanan ve Sabri CEMİL tarafından çıkarılmış olan Yeni Mektep Dergisi 2 yıl kesintisiz olarak yayınlanmış önemli bir dergidir.

1911-1912 yılları arası, Türkiye'de yoğun siyasi çalkantıların yaşandığı, toplumsal dönüşümlerin hızlı bir şekilde gerçekleştiği bir dönemdir. Meşrutiyet dönemine denk gelen bu süreçte Osmanlı Devleti Balkanlardaki hâkimiyetini kaybetmiş ve siyasi istikrar ortadan kalkmıştır. Siyasi istikrarsızlık eğitime de yansımış ve eğitimi olumsuz etkilemiştir. Taki bu olumsuz gelişmeler Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna kadar devam etmiştir. Eğitimle ilgili gelişmeler ancak genç cumhuriyet döneminde yaşanmıştır. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 625 sayılı Özel Eğitim Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu bu dönemde yürürlüğe girmiş ve eğitimimiz üzerinde önemli etkileri olmuştur.

Fakat eğitim alanında yapılan olumlu faaliyetler yanında olumsuz gelişmelerinde yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde eğitim alanındaki önemli problemlerin başında iyi bir planlamanın yapılmaması gelmektedir. Bunun yanında millî eğitim alanında yapılan reformların yüzeysel kaldığı, yapılan reformların şartlarımıza uymadığı, kalıcı, verimli, başarıyı arttırıcı yenilikler olmadığı ortaya çıkmıştır. (Sakaoğlu, 2003).

Günümüzde görülen eğitim sorunlarının teşhis edilebilmesi, geleceğe ilişkin sağlıklı kararlar alınabilmesi için derginin yayınlandığı dönem olan 1911 ve 1912 yılları arası eğitim sorunlarımızın iyi bir şekilde analiz edilmesi ve günümüz için dersler çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle Osmanlı Tarihinde önemli bir yer tutan Balkanlarda çıkarılmış olan Yeni Mektep Dergisi'nin eğitim sorunları açısından araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan araştırmada Yeni Mektep Dergisi'nde ele alınan makaleler transkript edilerek incelenmiş, eğitim açısından değerlendirmeye alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, 1911-1912 yılları arasında yayın faaliyetini sürdüren Yeni Mektep Dergisinde ele alınan eğitim ile ilgili genel bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Dergide ele alınan eğitim politikasına ilişkin sorunlar nelerdir?
2. Dergide ele alınan Türk eğitim sistemine ilişkin sorunlar nelerdir?
3. Dergide ele alınan öğretmenlik mesleğine ilişkin sorunlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Milletlerin varlıklarını devam ettirebilmelerinde eğitim önemli bir araçtır. Eğitimin kendisinden beklenen bu fonksiyonu yerine getirebilmesi için günün koşullarına uygun olarak reforme edilmesi gerekmektedir. Bunun için günün ihtiyaçları ve eğitimin temel sorunlarının iyi bir şekilde belirlenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir.

Sorunların kalıcı olarak çözülebilmesi için, bu problemlerin tarihsel bir süreç içinde ele alınması gerekmektedir. Türk eğitim tarihinin amaçları incelendiğinde, amaçlardan birinin de bugünkü eğitim sorunlarımızı en iyi biçimde çözebilmek için geçmişten bir takım dersler çıkarıp çıkaramayacağımızın tartışılması olduğu görülmektedir (Akyüz, 2007). Buradan hareketle Türk eğitim sorunlarının iyi bir şekilde değerlendirilip analiz edilebilmesi ve çözüme kavuşturulabilmesi için geçmiş dönem önemlidir. Bu çerçevede 1911-1912 yılları arası günümüzü anlamak adına önem taşımaktadır. Çünkü bu dönem; gerek sosyal, siyasal, ekonomik ve de gerekse eğitim reformları açısından önemli dönüşümlerin yaşandığı yıllardır. Mutlakıyetten, Meşrutiyete geçilerek daha sonraki dönemlerde Cumhuriyet ilan edilmiş, Cumhuriyetin ilanından sonra ise Türkiye planlı kalkınma dönemine girmiştir. Eğitimsel açıdan da İlköğretim Kanunu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Milli Eğitim Temel Kanunu gibi önemli kanunlar da bu dönemde yürürlüğe girmiştir.

Tarihin ve toplumsal yapının üzerine bir takım incelemeler yapılacaksa, başvurulacak ilk kaynaklardan biri, dönemin atmosferini, tartışmalarını,

sosyo-ekonomik ve sosyo-politik görünümünü verecek olan, en genel tanımıyla basın diyebileceğimiz kaynaklara yönelik genel bir bakışın gerekliliğidir (Fırat, 2005).

Yeni üretilen bilgilerin halka iletilmesinde önemli bir yere sahip olan dergiler, dönemi canlı bir şekilde karakterize etmektedir. İçinde bulunduğu döneme tanıklık eden dergilerin okul işlevi de görmektedir. Bilgilerin yenilenmesinde rol oynayan dergilerin dünya düşünce hayatında olduğu kadar Türk düşünce hayatında da önemli bir yere sahiptir. (Doğan, 1997). Balkanlarda Türk eğitim düşüncesine hizmet eden dergilerden biri de Yeni Mektep Dergisi'dir.

1911-1912 yılları arasında 2 yıl kesintisiz bir şekilde yayın hayatını sürdüren dergi, sadece Balkanlarda ve Türkiye'de görülen eğitim faaliyet, fikir ve uygulamalarına değinmemiş aynı zamanda dünyada meydana gelen Yeni Mektep' te yer vermiştir. Dergide makaleleri yayınlanan aydınların dönemin eğitim sorunlarına bakışı, günümüzü anlama bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Yapılacak olan bu araştırma ile 1911-1912 yılları arasında Balkanlarda görülen eğitim anlayışının Yeni Mektep Dergisi'nde yer alan makalelere yansımaları değerlendirilecektir. Bu çerçevede dergide ele alınan eğitim yazıları günümüz eğitim sorunlarına ışık tutacak olması, araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca yapılan literatür taramasında, derginin sahibi olan Sabri CEMİL'in eğitimci kişiliği ile ilgili bilgiler bulunurken, Balkanlardaki Eğitim ve sorunlarının Yeni Mektep Dergisi çerçevesinde ele alan çalışma bulunamamıştır. Yapılacak olan bu araştırmayla bu boşluğun doldurulması düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma, 1911-1912 yılları arasında toplam 14 sayı olarak yayınlanan Yeni Mektep Dergisi ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Dergi: Dergi, Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe sözlükte (1998); siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi gibi konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, mecmua olarak tanımlanmıştır.

Sürelî Yayın: Sürelî yayın, Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe sözlükte (1998); belirli aralıklarla çıkan, tamamlanma sorunu bulunmayan ve her sayısı birden çok yazarın yazılarından oluşan bir yayın türü olarak tanımlanmıştır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Yöntem

Yeni Mektep Dergisi'nin Transkripsiyonunda İzlenen Yöntem Osmanlı Devleti'nin son dönemiyle Cumhuriyetin başlangıç yılları arasındaki dönemin araştırılmasında nadiren kullanılan Anadolu gazeteleri tarihi araştırmalarda yeni bilgilere ulaşılmasını mümkün kıldığı gibi Mütareke döneminden Cumhuriyet'in kurulmasına kadar geçen süre hakkındaki bilgilerimizin geliştirilmesini sağlamaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi Milli Mücadele yıllarında yazılı basın Türkün haklı davasını anlatmada büyük rol oynamıştır.

Eserin yayınlanmış tüm sayıları Beyazıt Kütüphanesinde bulunmaktadır ve faydalanmak isteyenlere eserin dijital fotoğraf makinesiyle resmi çekilerek verilmektedir. Eserin Okunmayan bölümleri çok azdır okunamayan kelimeler ciltleme tekniğindeki hatalar ve mürekkep dağılmalarından ve kullanıcıların tahrip etmesinden kaynaklanmaktadır. Yazı dili sade bir dil olup kolaylıkla anlaşılabilir. Çok fazla yabancı kelime kullanılmamıştır. Transkripsiyon yapılırken silik ve okunamayacak durumda olan kelimeler bulunmamaktadır.

Okunuşunda şüpheye düşülen yerler(?) şeklinde ifade edilmiştir. Bu kelimeler anlaşılmayı engellemediği için fazla ehemmiyet arz etmemektedir. Uzatma ve inceltme işaretleri için (^) işareti kullanılmıştır. Eserin kendi sayfa numaraları parantez içerisinde paragraf başlarında gösterilmiştir. Eserin değerlendirilmesi ve incelenmesi sırasında tarih bilimi ve akademik disiplin ilkelerine riayet edilerek çalışma tamamlanmıştır

2.2.Çalışma Evreni

Bu araştırmanın çalışma evrenini Yeni Mektep Dergisi oluşturmaktadır.1911-1912 yılları arasında yayınlanan derginin tamamı 14 sayıdan oluşmaktadır. Dergilerin tamamına ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri belge tarama yoluyla toplanacaktır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama anlamına gelen belge tarama; belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 1999; Balcı, 2007). Bunun yanında dergide yer alan makalelerin incelenmesinde içerik analizi yönteminden de yararlanılacaktır. Bu çerçevede araştırmada, veri analizi yönteminin altı basamağı uygulanacaktır. Bu basamaklar şunlardır:

Problemin belirlenmesi,

Evren ve örneklemin belirlenmesi,

Araştırma kategorilerinin belirlenmesi,

Kodlama cetvelini oluşturma,

Kodlama cetvelini sına ve güvenilirliğini ölçme,

Verilerin analizi ve yorumlama.

İçerik analizi tasarımında en zorlanılan yön, analiz edilmesi gereken kategorilerin veya değişkenlerin belirlenmesi ve tanımlanmasıdır. Analiz için seçilen değişkenler ile araştırmaya yön gösterecek sorular arasında kapsamlı bağlantıların kurulması önemlidir. Bunun yanında dönemin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik açıdan tahlil edilmesi gerekli görülmüştür. Çünkü derginin yayınlandığı yıllarda dönemin tahlil edilmesi dergide yer alan makalelere ışık verebilecektir. Ayrıca derginin yayınlandığı yıllarda dünyadaki ve Türkiye'deki eğitimsel gelişmelerin de dergide yer alan makalelerin anlaşılmasında önemli katkıları olacağı düşünülmüş ve bu çerçevede 1911-1912 yılları arasında Türkiye'deki ve dünyadaki önemli eğitimsel gelişmelere de yer verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Dergide yer alan makaleler araştırmanın amacına uygun olarak tarandıktan sonra eğitim sorunlarının işlendiği makaleler belirlenecektir. Belirlenen bu makalelerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. İçerik analizinde incelenen konuya bağlı olarak farklı teknikler kullanılabilir. Bilgin (2000)'e göre bu teknikler dörde ayrılmaktadır. Bunlar;

Frekans analizi,
Kategorik analiz,
Değerlendirici analiz ve
Olumsuzluk ya da ilişkisel analizdir.

Bu araştırmada araştırmanın özelliği gereği kategorik teknik tercih edilmiştir. Kategorik teknik, belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin belirli ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eder. (Bilgin, 2000).

III. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Günümüzde basın, tüm dünyada son derece önemli hale gelmiştir. Genel olarak "basın" kavramıyla ifade edilen kitle iletişim araçlarının; insanlar arasında bilgi akışını, düşüncenin, yorumların ve fikirlerin toplum içerisinde dolaşımını sağlamak gibi temel işlevleri bulunmaktadır. Bu temel işlevlerin yanında basın; insanları eğitmek ve eğlendirmek, bireysel ve toplumsal sorunlara ilgi çekmek, yaşam koşullarının iyileştirilme çabalarına katkıda bulunmak gibi yararlarından da söz edilebilir. Kitle iletişim araçları, toplumsal yaşamın belirli alanlarında olduğu gibi, eğitim alanında da çok önemli bir işleve sahiptir (Şimşek, 2001).

Belirtilen ölçütlere göre basının başlangıç tarihi farklılık gösterir. Haber içerikli ilk gazeteler, matbaanın icadından kırk yıl sonra yayınlanmaya başlamıştır. Düzenli aralıklarla yayımlanma açısından ilk gazeteler, 17. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Medyanın kitlelere ulaşma özelliği dikkate alınır, 19. yüzyıl, gazetelerin amatör çevrelerin dışına taşıdığı dönemdir (Doğdu, 2007).

Basının Osmanlı'da ortaya çıkışı, dünyada kullanılmasından iki yüz yıl daha sonradır. Osmanlı'da basının ortaya çıkışının yabancılar tarafından çıkarılan gazetelerle başladığı söylenebilir. Fakat Türk basınının (dergi ve gazetelerin) gelişmesi ancak 19.yüzyılın ikinci yarısında Şinasi ve Agâh Efendi'nin 1860 tarihinde birlikte çıkardıkları ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahvâl ile başlamıştır (Şimşek, 2001).

Basının ilk ortaya çıkışı ve gelişmesi konusunda Avrupa'nın öncülüğü bulunmaktadır. Bilindiği gibi matbaa da ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Basının önemli bir bölümünü oluşturan dergiciliğin ortaya çıkışı ve gelişmesi ise sosyal bilimlerin doğuşuyla yakından ilgilidir. Çünkü sosyal bilimlerin ortaya çıkışı ile ihtiyaç haline gelen bilginin topluma arzı, bu konuda ihtiyaç duyulan araçların ortaya çıkması için gereken ortamı hazırlamıştır. Bu araçlar içerisinde yazılı araçların ayrı bir yere sahip olduğu görülmektedir. Çünkü en etkili ve kalıcı olanları; uzun süre saklanabilen, çok sayıda bireye ulaşma imkânı olan yazılı kaynaklardır. Ayrıca güncel bilginin kamuya arzı ihtiyacı da periyodik olarak bu işlevi görece araçların arayışını başlatmıştır. İşte dergicilik böyle bir ihtiyacının doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Dergilerin yayınlanmasıyla, daha önce bir ölçüde bilgi aktarım işlevi görmekte olan gazetelerden, içerik olarak farklı bir iletişim aracı ortaya çıkmıştır (Şimşek, 2001).

18. yüzyıl Avrupa'sında bilimsel derneklerin bilim adamları arasındaki iletişimi sağlamak amacıyla süreli yayınları kullandığı görülmektedir. İlk yayınlanan dergilerin daha çok öğretici nitelikte yayınlar olduğu görülmektedir. Daniel Defoe, 1704 yılında Londra'da ilk İngilizce dergiyi yayınlamıştır. 18. yüzyılda yayınlanan bilimsel dergiler incelendiğinde farklı disiplinlerde çeşitlilik gösterdikleri görülmektedir. Endüstri devrimi sürecinde "mass media" kavramı gelişir ve çok büyük topluluklara, bu toplulukların bireyleri arasında fark gözetilmeden seslenebilmek amaçlanır. Günlük gazetelerin güçlüklerle karşılaşmalarına karşın süreli yayınlar daha kolay uyum sağlamayı başarmıştır. Dergiler reklâm verenler için de ilgi çekicidir. Çünkü her sayısını birden fazla kişi okur ve günlük gazetelerden daha uzun süre el altında kalır. Yirminci yüzyılın değişen koşulları içinde siyasal, kültürel ve edebiyat ağırlıklı fikir dergileri önemini korurken bu yüzyılda güncel sorunları ele alan haber dergileri yükselmektedir (Doğdu, 2007).

3.1. Türkiye'de Eğitim Dergiciliği

Türkiye'de basın ve süreli yayınların tarihi Osmanlı dönemine kadar gitmektedir. Osmanlı-Türk modernleşmesinin en önemli araçlarından olan basın ve süreli yayınların batıda ortaya çıkışı 17. yüzyıla kadar uzanırken dergiciliğin Osmanlıya girişi yaklaşık iki yüz yıl sonra olmuştur. Her ne kadar matbaanın Osmanlıya girişi 1727 yılında olsa da basının Tanzimat döneminin sonlarına doğru ortaya çıkması, Osmanlı toplumunda modernleşme çabalarının geç başlamasına neden olmuştur (Gurbetoğlu, 2006). Osmanlı'nın batıyı tanımaya çalışmasında, batıya yönelmesinde matbaanın önemli rolü olmuştur (Doğan, 1997).

Tanzimat dönemi, Türk dergi tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Çünkü Türk dergicilik tarihi alanında ilk girişimlerin Tanzimat döneminde yaşandığı görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra günlük olarak çıkan gazetelerin yanında 15 günlük ve aylık olarak yayınlanan dergilerin bulunduğu görülmektedir. İlk Türk dergileri ile Avrupa'da yayınlanan ilk dergiler karşılaştırıldıklarında bunlar arasında benzerliklerin bulunduğu görülmektedir. Tıpkı Avrupa'da olduğu gibi

Türkiye'de de ilk dergiler bilim dergiciliği olarak gelişmiştir. Çünkü Avrupa'da olduğu gibi ülkemizde de ilk dergiler ilmi cemiyetlerin birer yayın organı olarak ortaya çıkmıştır (Şimşek, 2001).

Osmanlı basın tarihinde Fransızlar önemli rol oynamışlardır. Osmanlı Döneminde yayınlanan ilk gazete girişimlerinde Fransızların varlığı dikkat çekmektedir. Osmanlı döneminde 1840'da yayınlanan Ceride-i Havadis ve 1860'da Şinasi ve Ağâh Efendi'nin yayınladıkları "Tercüman-ı Ahval", ilk özel gazeteler olarak yayımlandıkları görülmektedir. Osmanlı döneminde dergicilik, gazetecilik kadar hızlı bir şekilde gelişmemiştir. Bunun bazı nedenleri vardır. Bu gecikme, büyük ölçüde, okuma alışkanlığının yerleşmemesine ve geç kentleşmeye bağlanabilir. Yayınlanan ilk dergilerin temel özellikleri; İstanbul'da basılıp dağıtılmaları ve mesleklere ilişkin yayın organı niteliğinde olmalarıdır (Doğdu, 2007).

Osmanlı döneminde yayınlanan ilk dergi 1862 yılında yayınlanmaya başlanan Mecmua-i Fünun Dergisidir. Bu dergi, Münif Paşa tarafından, Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye adlı derneğin yayın organı olarak ortaya çıkmıştır. İki yıl boyunca elli sayı olarak çıkan dergide fizik, kimya, felsefe, ruh bilim, sosyoloji, coğrafya ve tarih konularında makaleler yayınlanmıştır. Dergi, İstanbul'da baş gösteren kolera salgını dolayısıyla yayın hayatına son vermiştir. Her ne kadar Münif Paşa dergiyi 1866 yılında tekrar yayınlamaya başlamışsa da uzun süreli olmamıştır. 1869 yılında hem dergi hem de cemiyet kapanmıştır. Dergi Münif Paşa tarafından üçüncü kez çıkarılmaya çalışılmışsa da başarılı olamamıştır (Şimşek, 2001). Bazı yazarlar Vakayı Tıbbiyenin ilk dergi olduğu yönünde görüş belirtse de (Açıkgöz, 2005), Vakayı Tıbbiyenin daha çok gazete olarak yayımlandığı görülmektedir (Doğdu, 2007).

Türkiye'de 19. yüzyılın sonlarından itibaren farklı alanlara ilişkin dergilerin yayınlanmaya başladığı görülmektedir. Bu dergilerin çocuk dergileri, mizah dergileri, kadın dergileri, ilmî dergiler, edebiyat dergileri ve meslekî dergiler olarak yayımlandıkları düşünülürse oldukça geniş bir yelpazede yayımlandıkları görülmektedir. Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin yenilikçi ekibi tarafından yayınlanan Mecmua-i Fünun'la rekabet etmek amacıyla, Bab-ı Ali kâtiplerinden oluşan bir grup,

Cemiyet-i Küttap adıyla örgütlenir. Bu cemiyet tarafından Mecmua-i Fünun'a karşı Mecmua-i İbritleme adıyla bir dergi çıkarmışlardır (Şimşek, 2001).

Türk Dergiciliğinin ilk örneklerinden birisi de Mecmua-i Fünun'un yayınlandığı yıl çıkarılan ve ilk resimli Türk dergisi unvanına sahip Mirat adlı dergidir. Mustafa Refik tarafından ancak üç nüsha neşredilebilen dergi, kısa ömürlü dergiler arasında yerini almıştır. Musiki-i Osmanî, 1863 yılında yayınlanan müzik dergisidir. İlk Türk müzik dergisi unvanına sahip olan dergi ancak on sayı yayımlanabilmiştir. Türk dergiciliğindeki diğer bir ilk örnek ise resmî olarak yayınlanan Ceride-i Askeriye adlı dergidir. Harbiye Nezareti tarafından 1864 yılında neşredilmeye başlanan dergi, Fuat Paşanın çabalarıyla yayınlanmıştır. Derginin idaresinde Ahmet Mithat'ta bulunmaktadır. Türk dergiciliğinde bir ilk olan diğer girişim ise 1869 yılında Mümeyyiz'in çıkarılmasıdır. Aynı adla bir gazetenin haftalık eki olarak yayınlanan Mümeyyiz, ilk çocuk dergisi unvanına sahiptir. Yayıncısı Sıtkı tarafından 49 sayı yayınlanan bu dergi, çocuk dergileri içerisinde en çok beğenilenlerdendir (Şimşek, 2001). Çocuk dergileri; eğitim, kültür, sanat ve bilim alanında Batıya yönelişin bir uzantısı olarak gelişmiştir (Şimşek, 2002).

Diyoben adlı dergi, 1869 yılında Teodor Kasap tarafından çıkarılan ilk müstakil mizah dergisidir. Diyoben, daha önce Rumca ve Fransızca çıkarılan dergilerin Türkçesidir. Hadika, Mecmua-i Fünun'dan sonra çıkan ilmî ve teknik süreli yayınlardandır. Dergide endüstri konularına ilişkin ilmî yazılara yer verilmiştir. Hükümet tarafından, beğenilmeyen bir yazısı nedeniyle kısa süre kapatılan dergi, daha sonra tekrar yayınlanmaya başlar ve gazete hüviyetine bürünür (Şimşek, 2001).

Türkiye'de fikir dergiciliğinin kökenleri her ne kadar Tanzimat Dönemi'ne kadar götürülse de esas olarak fikir dergiciliğinin II. Meşrutiyetten sonra kendisini gösterdiğini söyleyen S. Hayri Bolay (2005), bu dönemde çıkarılan başlıca fikir dergilerinin Ulum-i İctimaiye ve İktisadiye Mecmuası, Eşref Edip ve Mehmet Akif'in beraber çıkardıkları Sırat-ı Müstakim (daha sonra Sebül'r-Reşat adını almıştır), Baha Tevfik'in çıkardığı Felsefe Mecmuası, Ziya Gökalp ve arkadaşlarının çıkardığı Türk Yurdu Mecmuası ve Abdullah Cevdet'in çıkardığı İctihat Mecmuası olduğunu dile getirmektedir. Gurbetoğlu'na (2006) göre II. Meşrutiyetin ilanından sonra çok sayıda

derginin ortaya çıkışı Osmanlı toplumunun süreli yayınlara olan ilgisini göstermektedir. II. Meşrutiyette ortaya çıkan aşırı hürriyetçi bir ortamda oldukça iyimser bir hava, olağanüstü iyimser bir havaya dönüşmüştür. Bu iyimserlik Osmanlı toplumunda geçmişteki şaşalı günlerin geri geleceği beklentilerini oluşturmuştur.

Cumhuriyet öncesinde yayın hayatına başlayan dergilerimizden birisi de Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuasıdır. 1916 yılında yayın hayatına başlayan dergi, Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti tarafından çıkarılmıştır (Akyüz, 2007; Cicioğlu, 1984).

Mecmuanın ilk sayısında 1915 yılında kurulan Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'nin kuruluş amacı ve yapacağı çalışmalar, derneğin kurucu üyesi olan İsmail Hakkı Baltacıoğu tarafından yazılmıştır (Cicioğlu, 1984). Toplam altı sayı yayımlandıktan sonra kapanan mecmuada en fazla yazısı olan yazar, yedi makaleyle İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur. Mecmuada ayrıca Ö. Seyfettin, H. Rıfat Bey, Ali Canip, Esat Paşa, Sami Bey, Cemil Sena gibi yazarların makaleleri de yer almaktadır. Derginin konusu eğitim ve millilik ile ilgilidir (Gündüz ve Bardak, 2010).

Cumhuriyet'in ilanının ardından Türk basını, gerek teknik gerekse haber ve fikir gazeteciliği açısından olgunluk dönemine girmiştir. 29 Ekim 1923 -31 Aralık 1940 tarihleri arasında Türkiye'de çıkan gazete ve dergilerin sayıları incelendiğinde gazetelerin sayısının 550, dergilerin sayısının ise 1008'e ulaştığı görölmektedir (Türkan,2008).

Cumhuriyetin kurulmasından sonra Millî Eğitim Bakanlığı'nın da eğitim alanında dergi faaliyetine başladığını görmekteyiz. Mustafa Necati Bey'in bakanlığı döneminde çıkarılan "Terbiye Dergisi" ile eğitim alanında yaşanan gelişmelerin meslek dünyasına aktarılması hedeflenmiştir. Cumhuriyet döneminde sadece Bakanlık değil, aynı zamanda dernekler de eğitim dergisi çıkarmıştır.

"Bilgi Dergisi", İstanbul Öğretmenler Birliği tarafından yayınlanan bir dergidir. Aylık olarak yayınlanan derginin ilk sayısı 1 Mayıs 1947 tarihinde, son sayısı ise 1 Aralık 1952 tarihinde yayınlanmış olup son sayısı, 68. sayıdır. Derginin birlik adına

sahibi Rüştü Ultav'dır. Bu dergide Faruk Bayülken, Z. Fahri Fındıkoğlu, M. Baha Arıkan, Münir Raşit Öymen, Fahrettin Kerim Gökay, Zekeriya Mahmut, Reşat Şemsettin Sirer, Zekai Konpara, A. Adnan Adıvar, Halil Fikret Kanad, Cavit Orhan Tütengil, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mümtaz Turhan, M. ŞEKİP Tunç gibi eğitimci ve yazarların makaleleri yer almaktadır (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

"Emekli Öğretmen Dergisi" 1959 yılında Emekli Öğretmenler Cemiyeti'nin yayın organı olarak yayın hayatına başlamıştır. Derginin sahibi Cemiyet adına sırasıyla genel başkan Rasim Zeren, M. Halit Berk ve Siret İstemi'dir. İstanbul'da basılan dergi iki kez isim değişikliğine uğramıştır. Mayıs 1959-Şubat 1965 yılları arasında Emekli Öğretmen Dergisi olan derginin adı Mart 1965 ve Şubat 1976 yılları arasında Ülkücü Öğretmen Dergisi'ne ve Mart 1976 yılından itibaren ise Eğitim Öğretim Dergisi'ne dönüştürülmüştür. Eğitim, psikoloji, sosyal ve kültür konularına yer verilen dergide Fatma Varış, M. Rauf İnan, Cavit Orhan Tütengil, Baha Arıkan, İsmail Giritli, Özcan Köknel, Mithat Enç, İ. Hakkı Baltacıoğlu, Fakir Baykurt, Nihat Sami Banarlı, Bozkurt Güvenç, Avni Akyol, Hasan Ali Yücel gibi eğitimci ve yazarların makaleleri yer almıştır (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

İlk kez 1 Mart 1961 tarihinde yayınlanan "İmece Dergisi", ekonomik nedenlerden dolayı Ekim 1970 tarihinde 112. sayısı ile kapanmıştır. İmece dergisi 1985 yılında Sivas'ta yeniden yayın hayatına başlamış olsa da 1987 yılında tekrar kapanmıştır. Sabahattin Eyüboğlu, Can Yücel, Engin Tonguç, Ceyhun Atuf Kansu, Fakir Baykurt, Cahit Orhan Tütengil, Behsat Ay, Cevat Geray, Ahmet Köklügiller, İbrahim Yasa, Yaşar Kemal bu derginin ilk döneminde yazısı bulunan eğitimci ve yazarlar arasında yer almaktadır (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

"Öğretmen Dergisi", Öğretmen Okullarını Bitirenler Cemiyeti tarafından aylık olarak yayınlanan bir dergidir. Cemiyet adına derginin sahibi M. Faruk Gürtunca'dır. İlk sayısı Kasım 1947 yılında çıkan derginin son sayısı olan 31. sayısı Ocak-Şubat 1951 tarihli sayıdır. Bu dergide Hamdi Hızal, Reşat Tardu, Fevzi Selen, Hamdi Kayalı ve Cemal Gültekin gibi önemli eğitimcilerin makalelerine yer verilmiştir (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

Pedagoji Derneği tarafından iki ayda bir ıkarılan Pedagoji Dergisi'nin dernek adına sahibi H. Turhan Dağlıoğlu'dur. İlk sayısı Mart 1973 yılında yayınlanan dergiye, araştırmacılar son olarak Ocak-şubat 2005 tarihinde yayınlanan 12. sayısına ulaşmışlardır. Hilmi Ziya Ülken, Baha Arıkan, Hıfzırrahman Raşit ymen, Ferit Ragıp Tuncor dergide makalesi bulunan önemli isimler arasındadır (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

nemli eğitim dergilerimizden birisi olan Tedrisat Mecmuası Dergisi'nin ilk sayısı Mart 1951 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Derginin ulaşılan son sayısı Nisan Mayıs 1958 tarihli 59-60. sayısıdır. Vehide Baha Pars, Kemal Kaya, Osman lkmen, Harun Reşit Kocacan, Enver Naci Gökşen dergide makalesi bulunan önemli isimlerdendir (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

Haftalık bir fikir gazetesini olarak yayınlanan Yeni Adam Dergisi ilk olarak 1 Ocak 1934 yılında yayın hayatına başlamıştır. Derginin başmuharriri ve sahibi İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur. Dergi Baltacıoğlu'nun ölümünden bir yıl sonra 1979 yılında yayın hayatına son vermiştir. Dergide İ. Hakkı Baltacıoğlu, Hüseyin Avni, P. Naili Boratav, Falih Rıfkı Atay, Hasan Ali Ediz, Fuat Sabit, İffet Ömer, Nüvit Osman gibi yazarların makaleleri bulunmaktadır (Hesapçioğlu ve Deniz, 2008).

Cumhuriyet döneminde eğitim alanında ayrıca Okul ve Ulus, ğretmen, Okul ve ğretmen, Uyanış, Yeni Kültür, Yeni Okul, Yeni ğretmen ve Yeni Türk Mecmuası gibi önemli dergilerde yer almaktadır. Cumhuriyet döneminde yayınlanan eğitim dergilerinden birisi de ülkemizin yetiştirdiği önemli eğitimcilerimizden Hıfzırrahman Raşit ymen tarafından ıkarılan Eğitim Hareketleri Dergisi'dir.

3.2. Sabri CEMİL'in Hayatı ve Eserleri

Toplum içinde bireylerin bilgili, görgülü, zgr ve ağdaş karakterde yetişmelerinde, eğitime önemli görevler düşmektedir. Eğitimden beklenen bu görevlerin başarılı bir şekilde yerine getirilmesinde öğretmenlere, okul yöneticilerine ve eğitimcilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ulu nder Atatürk "ğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır." derken bu konuya işaret etmektedir. Bu müstesna

eğitimcilerimizden birisi de Sabri CEMİL' dir. Bu başlık altında öncelikle Sabri CEMİL'in hayatı daha sonra ise eğitimci kişiliği anlatılacaktır.

3.2.1. Hayatı

Bu hususta ayrıntılı bilgi bulunamamıştır. Ancak İkinci Meşrutiyet başlangıcında Üsküp Dârül Muallimin Rüştüyesi Müdürü idi. Balkan bozgununa kadar bu görevde kaldı. 1912 sonlarında İstanbul'a geldi. Maarif Nezareti Rumeli'den gelen tüm öğretmenlere uyguladığı Anadolu okullarında görevlendirme prensibini Sabri CEMİL Bey'e de uyguladı. Önce Bursa'da, sonra da Şam'da görevlendirildi. Birinci Dünya Savaşı başladığında bu görevdeydi. Daha sonra Cumhuriyet eğiliminde de şerefli hizmetlerde bulunduğu biliniyor, ancak ayrıntılar bulunamamıştır.

3.2.2.Eserleri

Amelî Fenn-i Tedris, Üsküp 1326.

Yeni Mektep, Üsküp 1327

Tanrının Elçisi Hazreti Muhammed' in Şemali Şerifleri Üsküp 1322. gibi bazı pedagojik ve dini-didaktik eserleri dışında çocuklar için yayınladığı on birin üzerinde şiir kitabı bulunmaktadır. Ayrıca Yıldız (Üsküp), Tanin, Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası, Yeni Fikir gibi süreli yayınlarda telif ve Fransızcadan çeviri şeklinde yazılar da yayınlamıştır. (Hasan, 1998)

3.2.3. Eğitimci Kişiliği

Sabri CEMİL, Üsküp'te Manastır, Edirne ve Selanik gibi yoğun eğitim çalışmaları yapan bir topluluk yaratmak istemiştir. Sabri CEMİL Bey'in, eğitimin çeşitli alanlarındaki görüşleri şöyle özetlenebilir: Eğitim, toplum için de, fert için de çok önemlidir. Eğitim ihtiyacı, hayatî ihtiyaçlarımızdan hemen sonra gelir. Meşrutiyetten sonra geriliğimizin nedeni olarak hep cehalet gösterildi. “Bizi kurtaracak maariftir” dendi. Her ağız bunu söyledi, her gazete, kitap bunu yazdı. Acaba bu, dağın fare doğurduğu gibi mi olacak? Herhalde, çünkü bunun ilk belirtisi “tensikat ucubesi” dir. Bu tensikat öğretmenlerin Abdülhamit döneminde aldıkları maaşları bile indirmiştir. Hem geriliğimizin nedeni “maarifsizlik”, onun da nedeni öğretmenlerin bilgisizliği ve gayretsizliğidir, deniyor; hem de bu meslek korunmuyor, aşağılanıyor.

Eğitim Bakanlığı'nın bu yaptığı “tensik değil bir tasfiyedir.” Gerçi bundan Bakanlık biraz kâr edecektir ama eğitimin kayıpları çok büyük olacaktır. Sabri CEMİL Bey, bir başka yazısında köyün, köy okullarının ve çocuklarının kötü durumlarını göz önüne alarak “köy öğretmenlerini memnun etmek gerekir” diyordu. Bunun için maaşlarının arttırılmasını, 3-4 yıl köyde hizmetten sonra kendilerini “taltif için” şehre alınmalarını öneriyordu. Onun kaygısı köylerin bir sürgün yeri olarak kullanılması, öğretmenlerin köyde unutulmaları ve mesleklerini değiştirmeye mecbur edilmeleridir. Anaokulu sorununun iyice güncel bir hale geldiği 1913'de, İkinci Meşrutiyet döneminin bu konudaki en güzel yazılarından birini o yazmıştır. O zaman anaokulunun yaygın isimlerinden birisi “ocuk Bahçesi” idi. Halk bu “bahçe” sözü üzerinde bazı yanlış düşüncelere sahipti. Sabri CEMİL Bey bunları düzelttikten sonra “Burası, belli bir usulle çocukları terbiye eden bir yerdir. Usul, yerden daha önemlidir” diyordu. Cemil Bey'in eğitim anlayışının temelinde “usul” vardı. Usul olmayınca en elverişli yerin bile eğitimde pek önemi olmadığı düşüncesindeydi. ocuk Bahçeleri hakkında da şu fikirleri ileri sürüyordu: ocuk Bahçeleri bir okuldur. ocuk orada hürriyet içinde kendi kendini geliştirecektir. Bu bakımdan çocuğa doğrudan müdahale edilmemelidir. O, nazik bir bitki gibidir. Onun gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak gerekir. Onu korumak, uzaktan etkilemek gerekir. ocuk eğitiminde aceleciliğin bir faydası yoktur. Bu nedenle onu hızlı bir gelişime zorlamaktan kaçınmalıdır. ocuk bahçesi, turfanda yetiştirilen sıcak bir limonluk değildir. Bu okullarda ocuk, eğitimden ziyade denemelerle baş başa bırakılmalıdır. Kitaplardan bilgi aldırılmaman, incelemeye alıştırılmalıdır. Bu bahçelerde kkk çocuklar okulla birlikte hayata da alıştırılmalı, hazırlanmalıdırlar. Osmanlının hayatı, alacağı eğitime bağlıdır. Bizde sağlam bir aile eğitimi olmadığı için de, ocuk bahçelerinin önemi çok büyüktür. Hazırlık (“izharı, ihtiyat”) ve ilkokul sınıflarımız “koyun ağılı gibi” tıka-basa doldurulmuştur. Öğretmen, ocukların hepsi ile ilgilenememektedir. İlgilense bile “ğretim metodu” yoktur. Bu yüzden ilkokullarımız aile eğitiminin eksiklerini tamamlayamıyor. ocuk Bahçelerinde “ince, esaslı, asıl ve zinde” bir eğitim verilmelidir. Bunu da öğretmenler verecektir. Öğretmenlerimiz ocukların yalnız hafıza ve gözlerine hitap ediyor. Dikkat, hayal gücü, karşılaştırma ve karar verme kuvvetlerini uygun ve bilimsel bir şekilde geliştirecek öğretmenlerimiz yoktur. Öğretmenlerin pedagoji ve psikolojiyi iyi bilmeleri gerekir. Sabri CEMİL Bey, okul öncesi eğitimi hakkında bazı önerilerde bulunuyor ki, bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- * Çocuk Bahçelerini millet kurmalı, mürebbilerini devlet yetiştirmelidir,
- * Bu mürebbiliği en iyi kızlar yapabilir. Dârümuallimanat'tan çıkan kızlar vilayet merkezlerinde açılacak çocuk bahçelerinde görevlendirilmelidirler.
- * Çocuk bahçesi sınıfları, ilkokullardan ayrılmalıdır.

Sabri CEMİL Bey'in esas çabası, öğretmenlerin didaktik bilgilerini çoğaltmak alanındaydı. Bu temel ihtiyaç, diğer eğitimcilerde olduğu gibi onda da uyanmış, kendisi de bir öğretim usulü kitabı yazmıştır. Eser, Bakanlığın hazırladığı ilkokul programına göre düzenlenmiş, ancak programda olmayan bazı dersler ve konular “âtiyen programa ithal edileceği şüphesiz görüldüğünden” kitaba alınmışlardı. Sabri CEMİL Bey, Osmanlıların geri kalmışlığının sebebini “maarif-i iptidaiyenin millet-i Osmaniye arasında âdem-i intişar”ında buluyor, geçmişe ait bu kusurun artık sürdürülmeyeceğim, bunun da öğretmenlerin görevi olduğunu belirtiyordu. Öğretmenlerin bir dersi mükemmel olarak bilmeleri, onların hakiki bir öğretmen olmalarına yetmez. Bu, ancak “fenn-i terbiye ve tedris” ile sağlanabilir. Bu hususta feraset ve kişisel deneyimlerden verimli bir sonuç beklemek, boşa zaman kaybetmek demek olur. Fen ve sanatla beraber öğretim usullerini de öğretmezsek, ilköğretimi geliştiremeyiz. Öğretmenler, okullarımızdaki o eski usulü, o miskinçe eğitimi, o zorba ve baskıcı idareyi kaldırmalıdır. Okulda çocukları eğiten öğretmenler, dışarıda da ana-babalarını eğitmelidirler. Bunu yumuşaklıkla, sevgi ile yapmalıdırlar. Yeni usulü “müdekkikâne” uygulamalıdır. Ülkenin ihtiyaçlarına göre uygulamalıdır. Sabri CEMİL Bey, Türkçenin sadeleştirilmesi üzerinde özellikle durur. Sadeleşme akımı, ikinci Meşrutiyetin getirdiği bir akımdı. Balkan savaşından sonra ise harf değiştirme veya düzeltme çalışmaları alabildiğine hızlanmıştı. Cemil Bey, her iki akımın da içindeydi. İlköğretimin en temel dayanağının okuma-yazma olduğunu belirtiyordu. “Müddet-i kalîle zarfında kolaylıkla okuyup yazmayı temin için, her şeyden evvel hurufumuzun muhtaç-ı ıslah bulunduğunu unutmamalıdır”. Yeni pedagoji; öğrencilerin üzerinden kaldırdığı pek çok meşakkati, öğretmene yüklemiştir. Bunun en açık şekli yazı öğretiminde görülmektedir. Muallimlerimiz yazı öğretiminde uyguladıkları eski metotları artık terk etmeli, yazıyı okuma (kıraat) ve resim dersleri ile bir arada öğretmelidirler. Bu, çocuğun anlayışına da etki eder. Eskiden çocuk okumayı iyice öğrenmeden (düz kıraata çıkmadan) yazıya başlatılmıyordu. Cemil Bey çocukların okula girer girmez yazıya başlatılmalarını isteyerek, bu eski usulü değiştirmeye

çalışmıştır. Eskiden çocuklar harflerin şekillerini bile yazmayı öğrenmeden hemen Kur'ân Tecvidine geçilirdi. Cemil Bey'in en şiddetli itiraz noktalarından birisi de buradaydı: “Çocuk bol bol ana lisanını az çok okumaya yazmaya başladıktan sonra onu Eczayı Şerife'ye başlatmalıdır. Demek ki Talim-i Kur'ân için çocukların yaşını ve derece-i talimini nazar-ı itibara almalıdır. Bir an evvel hatim etsin diye mini mini çocuğu henüz anlayamayacağı şeyler altında zebûn etmek, neş'e-i tahsilini kırmaktan başka bir şeye yaramaz. İlkokullarda çocukların dinî eğitimlerini mükemmel bir şekilde vermelidir. Ama bu yalnız din derslerine has kalmamalı, bu hususta her fırsattan yararlanmalıdır. Bu yalnız anlatımda kalmamalı, uygulanmalıdır da. Çünkü ameliyat ve tatbikat ile başlayan bir tedrisin her zaman muvaffakiyetle neticeleneceği şüphesizdir. Tarih boyunca Türk eğitiminin öğretim metotları bahsinde en büyük sorunu “ezber” idi. Cemil Bey bu hususta “Çocukları metn-i kitabı ezber etmeye sevk etmek caiz değildir. Artık ezber devrinde değil, anlamak ve muhakeme etmek asrında bulunduğumuzu unutmayalım. Bırakınız çocuklar istediğini sorsun. Hakiki bir öğretmen bir meseleyi bilmesede, öğrenip cevap vermeye her zaman muktedirdir diyordu. Türkçe, ilköğretimde en yüksek bir yerdedir, tüm öğretimin merkezini teşkil eder. Öğrencilerin başlıca gelişme âletidir. İnsanı insan yapan, insanı vatanperver yapan kendi ana dilini iyi bilmesidir. Ana dili iyi kullanmak, fikirlerimizi onunla eğilmek zorundayız. Ama pek çok çocuğumuz için bu millî dil, bu resmi dil, bir yabancı dil gibidir. Dil öğretiminde kaide ve yazdırmadan ziyade konuşmaya önem vermelidir. Bu hususla eski metodu çabucak terk etmelidir. Bu arada Sabri CEMİL Bey, dilin sadeleşmesi üzerinde de samimiyetle durmuş, hatta bunu yazı biçiminde yapılacak düzeltmenin bile önüne geçirmiştir. Cemil Bey, ilkokul ders programının ruhu“Türkiye'yi gözünde ve kalbinde büyüterek çocuğa vatan muhabbetini, vazife aşkını, fedakârlık hissini telkin eylemektir” diye belirtiyordu. Cemil Bey, “çocuklar ne kurulup çalıştırılan bir makine, nede nasihat kabul etmez bir mahlûktur” diyerek, eğitimde tamamen çocuğa, onun tabiatına bağlanmak gerektiğini savunuyordu. Medreselerin düzeltilmesi hususunda medrese öğrencilerine hitaben, ders programlarının değiştirilmesi hususunda bir şiir yazan Cemil Bey, burada şöyle diyordu.

Gördün ya, bugün “nasara” ile “daraba” ile
Dünyada, diyanette, şeref de kazanılmaz.
Öğren Arabî, anlayarak dilini belle!

Lakin yaşamak ilmîni tahsille et âgâz!
Kendi dilini söylemeyi, yazmayı hâlâ
İhmal eden insana diyen var mıdır insan?
Tarih ile Coğrafya, Hesap, Hikmet ve Kimya...
Ekmek gibi lâzım adama. Fazla da ondan!”

Balkan Savaşı'ndan önce genellikle öğretim metodu konuları üzerinde duran Sabri CEMİL Bey, Rumeli'nin kaybından aynı diğer eğitimciler gibi çok etkilenmiştir. Bundan sonra tamamen çocuklara yönelik ve intikam ateşiyle yanan şiirler yazmıştır. “Hıfzı'nın vasiyeti, “Ümidi kesmeyelim”, “Türk çocuğunun diliyle”, “Rumeli'yi unutma!” adlı şiirler bunlardan birkaçıdır. İşte en son şiirden bir dize:

“Nazlı Rumeli gitti... Fakat bil! O, senindir!
Al hakkını sen düşman elinden, vatana ver!
Yardım diliyor, ey ulu genç! Git onu kurtar!
Sen kurtarmazsan bu sana bir ebedî ar!” (Ergün, 2006).

3.3. Mustafa Şekip Tunç'un Hayatı ve Eserleri

1886 senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Hendeklioğullarından Nevşehirli Yusuf Besim Bey'dir. İlk tahsilini Halep ve Manastır'da almış, 1905 (R.1321) tarihinde İstanbul Vefa İdadisi'nden mezun olmuştur. 1908 (R.1324) tarihinde Mülkiye Mektebini bitirmiştir. Balıkesir Sultanisi Edebiyat Muallimliği görevindeyken Maarif Nezareti tarafından İsviçre'ye gönderilerek Cenevre'deki J.J. Rousseau Enstitüsü'nden diploma ve Cenevre Üniversitesi psikoloji derslerinden sertifika alarak İstanbul'a dönmüştür. Avrupa'ya gitmeden önce Kosova Vilayeti Maiyet Memurluğu, Palanga ve Kırseyik kazaları Kaymakamlığı, Üsküp Darülmualimîn Edebiyat Muallimliği, Harput Sultanisi Edebiyat Muallimliği görevlerinde bulunmuştur. İstanbul'a gelince sırasıyla şu görevleri yapmıştır: Darülmualimat-ı Âliye İlm-i Ruh ve Fennî Terbiye ve Kitabet ve Edebiyat Muallimliği, Maarif Nezareti Tedrisat-ı Taliye İkinci Şube Müdürü, Darülmualimat-ı Âliye İlm-i Ruh ve Fennî Terbiye Muallimliği ve Edebiyat Medresesi Fennî Terbiye Müderris Muavinliği, Edebiyat Medresesi Ruhiyat ve Darülmualimat-ı Âliye İlm-i Ruh ve Terbiye Muallimlikleri, Edebiyat Medresesi Ruhiyat Muallimliği, Edebiyat Medresesi Ruhiyat Müderrisliği, Edebiyat Fakültesi Ruhiyat ve Tarih-i Felsefe Müderrisliği. 1933 Üniversite reformuyla birlikte İstanbul Üniversitesi adını alan

Darülfünunda Cumhuriyetin İlk Yıllarında görevine devam etmiştir. Mustafa Şekip Tunç 1935 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji (Ruhیات) ve Terbiye Ordinaryüs Profesörü olarak 90 lira maaş almaktadır. 9 Aralık 1937 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Umumi Ruhیات Ordinaryüs Profesörlüğü kadrosuna naklen atanmıştır (İstanbul Üniversitesi Personel Arşivi). Kendisi yaş haddinden (70 yaşında) 8 Mayıs 1953 tarihinde emekli oluncaya kadar da bu görevde bulunmuştur. Mustafa Şekip Tunç 33 yıl 10 ay 15 gün fiili ve 11 ay 21 gün hizmette bulunmuştur. 8 Mayıs 1953 emekliliğe ayrılarak kendisine emekli maaşı olarak 1.000 lira aylık maaş bağlanmış, emekli ikramiyesi olarak da 12.000 lira tahsis edilmiştir (İstanbul Üniversitesi Personel Arşivi). Darülfünun İlahiyat Fakültesinde bir müddet din felsefesi dersini de okutmuştur.

2-5 Mayıs 1939 tarihinde toplanan Birinci Türk Neşriyat Kongresine Edebiyat Fakültesi profesörlerinden Sadrettin Celal Antel ile birlikte katılmışlardır. Mustafa Şekip Tunç, kongrede Neşriyat Programı Encümeninde görev almıştır (Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1997).

Mustafa Şekip Tunç, Türk Tarih Cemiyeti üyeliği, Türk Felsefe Cemiyeti Başkanlığı ve Belgrat'ta kurulan Milletlerarası Felsefe Cemiyeti Üyeliklerinde bulunmuştur. 1944'de Üniversitedeki öğretim hayatının 25. yıldönümü vesilesiyle öğrencileri tarafından Eminönü Halkevinde bir jübile tertip edilmiş ve 200 sayfa tutan bir de kitap neşrolunmuştur.

Mustafa Şekip Tunç, Türkiye'deki ve İsviçre'deki tahsili sırasında iyi derecede Fransızca öğrenmiştir. 1920 (R.1336) yılında evlenen Mustafa Şekip Tunç iki çocuğa sahiptir. Çocuklarından oğlu Şaman'ın genç yaşta ölümü onun tek ve büyük üzüntüsü olmuştur. Mustafa Şekip Tunç 1958 yılında vefat etmiştir.

Öğrencisi Hasan-Âli Yücel, Şekip Hocasını şu cümlelerle tasvir etmektedir: 'Fesinin kenarlarından çıkmış lüle kıvrık, kızıla çalan saçları; aynı renkte, dudağının üstünü örten bıyıkları; şişkin kapaklarının arasından görünen, mavi daireli bir saat gibi işleyen gözleri ve kişiliğinin en belirli işareti olan boğuk, fakat sıcak, cana yakın sesi... Bu gösterişsiz, mütevazı, hatta çekingen ve utangaç insan, hepimizi kısa zamanda fethetti. Onu hepimiz sevdik...'

Şekip Hocasının Hasan-Âli Yücel'e yazdığı bir mektubu ise hocalarının gözü arkada olmayarak Hakkın rahmetine kavuştuğunu göstermektedir: '1908'den başlayarak Hocalık hayatımın son demlerini yaşıyorum. Aşk ve şevk ile ekmeğe çalıştığım tohumların kendi boyumu aşan dolgun başaklar verdiğini gördükçe gözlerimin huzur ve sükûnla kapanacağını umuyorum.(Yücel, 1998).

Telif ettiği eserleri, Gülmek Nedir? (Bergson'dan adapte), Ruhیات Dersleri, Bergson, Terakki Fikrinin Menşe ve Tekâmülü, Yeni Türk Kadını, Üç Zihniyet, İnsan Ruhu Üzerine Gezintiler.

Tercümeleleri ise, Terbiye Musahabeleri (William Jams), Freudisme (Freud'den), Hissiyat Ruhıyatı 2 cilt (Th. Ribot'dan), Yaratıcı Muhayyile (Th. Ribot'dan), Yaratıcı Tekâmül (H. Bergson'dan), Oyun ve Sanat (H. Delacroix'dan), Kudret-i Ruhıye (Th. Ribot'dan), Psikoloji (G. Dwelsauvers'den) , Mülâhhas Ruhıyat (Ebinghaus-Taş basım)'dır. Bunun yanında Mustafa Şekip Tunç'un araştırma, makale ve tercüme olarak çeşitli meslek ve ilmî dergilerde yazıları mevcuttur. Ayrıca Cumhuriyet gazetesinde de çeşitli makaleleri bulunmaktadır (Gövsa,1946).

3.4. Mustafa Satı Bey [Sâti el- Husrî], Hayatı ve Eserleri

Satı Bey'in hayatı ve eserleri üzerine derinlemesine bir biyografi henüz yoktur. Onun 1919 sonrası hayatı hakkında bilinenler sınırlıdır. Son dönem Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemi aydınlarından bazılarının hayatları ve eserleri derinlemesine araştırılıp defalarca yayımlanmasına karşın, Satı Bey gibi bir eğitimcinin hayatına ve eserlerine karşı sakınılan ilgi ve gösterilen duyarsızlıkta onun 1919 sonrasında yaptığı siyasî tercihin rolü büyüktür. Bu rolün büyük bir kısmı da eserlerinin Arapça olmasından kaynaklanmaktadır.

Satı Bey, 1880'de Yemen'in San'a Şehrinde doğdu. Halep'in ileri gelen tüccar ailelerinden birine mensuptur. Ceza Mahkemesi reisi olan babası Mehmet Hilal Efendi'nin memuriyeti dolayısıyla 13 yaşına kadar San'a, Adana, Ankara, Trablusgarp ve Konya'da bulundu. İlk önce Mektep-i Mülkiye'nin idadi kısmına girdi. 1893'te girdiği Mektep-i Mülkiye'den 1900'de mezun olduktan sonra Yanya Vilayeti İdadisinde Tarih-i Tabii öğretmenliğe başladı. Eğitim ve ders kitaplarıyla ilgili burada yazmaya başladı. 1904'te öğretmenlik görevi yanında Yanya Vilayeti Maiyet

memurluğuna, 1905'te Kosova'ya bağlı Radoviç'e, 1907'de Manastır'a bağlı Florina'ya kaymakam tayin edildi. Bu görevleri sırasında Balkanlarda giderek güçlenmekte olan milliyetçilik hareketleri hakkında bilgi sahibi oldu. Manastır'da İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleriyle birlikte çalıştı, ancak Cemiyete üye olmadı. O da İttihatçılar gibi II. Abdülhamit rejiminin sona erdirilmesi ve Meşrutiyet idaresinin yeniden kurulması gerektiğine inanıyordu. Temmuz 1908'de ilan edilen Meşrutiyeti desteklemek için yaptığı konuşmalar Manastır'da Neyyir-i Hakikat dergisinde yayımlandı. Kısa süre sonra İstanbul'a döndü. Hemen ardından abisi Bedi Nuri ile birlikte Envâr-ı Ulûm adlı bir dergi çıkardı. Dergide farklı konularla birlikte en çok ders programları ve eğitim üzerine makaleler yayımladı. Eylül 1908'de Darülmualimîn-i İptidaiye (Erkek İlköğretim Okulu), Kasım'da Darülmualimîn-i Âliye (Yüksek Öğretmen Okulu) müdürlüğüne tayin edildi. Bu sırada ilgi alanı da tamamıyla pedagoji ve sosyolojiye yoğunlaştı. Okulun müdür yardımcılığı görevine eğitimini Avrupa'da yapan Pedagojide İhtilal'ın yazarı İsmail Hakkı getirildi. Bu sırada okulun öğretim programını ve personelini yenileme çalışmaları yaptı. Okulda verdiği konferanslarda toplumların geri kalması ve ilerlemesinin din ve milliyetle ilgisi bulunmadığını, geri kalmanın en önemli sebebinin taassup ve bilgisizlik olduğunu söyledi. Konferansın metni aynı yıllarda çıkarmaya bağladığı Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuasında yayımlandı. 1910'da Batı eğitim sistemlerini incelemek amacıyla Avrupa seyahatine çıktı. Avrupa dönüşü verdiği konferansta başarının sırrının azim ve çalışma olduğu üzerinde durdu. 1911'de Anadolu ve Rumeli gezilerine çıktı. Müdürlüğü sırasında Mektep-i Mülkiye'de ve Darü'l-Hilafe Medresesinde ders vermesinin yanı sıra bir hemşire okulu açtı. Balkan Savaşlarının olumsuz etkileri üzerine konferanslar verdi, yazılar yayımladı. Bunları daha sonra Ümit ve Azim, Vatan İçin adlarıyla kitaplaştırdı. Bu dönemde Terbiye isimli bir dergi çıkardı. 1912'de Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile anlaşmazlığa düşerek istifa etti. 1913'te Darüşşâfaka Müdürlüğüne getirildi. Temmuz 1914'te ikinci Avrupa seyahatine çıktı. Bu gezide daha çok anaokulları üzerinde durdu. 1915'te Yeni Mektep'i kurdu. Tevfik Fikret ile görüş birliği içinde açılan bu okul, kız öğretmen okulu niteliğindediydi. Okulun bünyesinde kurduğu, Çocuk Yuvası'nın başına kardeşi Neriman Hanım'ı getirdi. Kumkapı'da açılan ve daha sonra Teşvikiye'ye taşınan okul, onun İstanbul'dan ayrılmasından sonra Fevziye Mektebi adını aldı. Çocukluğundan itibaren farklı bilim dallarıyla ilgilenen Satı Bey Türkçe ve Arapçanın yanında Fransızca, Rumca, Ermenice ve Farsça da biliyordu.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya savaşında yenilmesi, Arap topraklarının Osmanlı yönetiminden çıkması, İstanbul'da bulunan Osmanlılık fikrine bağlı Arap kökenli birçok kişi gibi Satı Bey'i yol ayrımında bıraktı. İstanbul'dan ayrılmayı düşünen Satı Bey, kararını Nisan 1919'da toplanan Matbuat Kongresinde açıkladı. Arkadaşları ve öğrencilerinin karşı çıkmasına rağmen, Temmuz 1919'da İstanbul'dan ayrılarak Suriye'ye gitti. Satı Bey İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, Türkiye ile irtibatını kesmemiş çeşitli vesilelerle gelip gitmiştir.

Suriye'de bir süre eğitim müfettişliği ve müdürlüğü yapmasının ardından, eğitim bakanlığına getirildi. Temmuz 1920 Fransa, Suriye'yi işgal edip Faysal Hükümetine son verince ülkeden ayrıldı. İtalya, İsviçre, İstanbul'da Faysal adına temaslarda bulundu. Faysal'ın Temmuz 1921'de daveti üzerine Bağdat'a gitti burada yirmi yıl eğitim hizmetleriyle meşgul oldu. 1941'de Irak, İngiltere tarafında ikinci defa işgal edildiğinde Irak vatandaşlığından çıkarıldı, Halep'e gönderildi, oradan Beyrut'a geçti. Beyrut'ta resmî bir görev almayıp, fikirlerinden çok etkilendiği İn-i Haldun üzerine araştırmalar yaptı. 1944 Fransız manda yönetiminin eğitim alanındaki uygulamalarına karşı eğitimde millileşme politikaları geliştirmek amacıyla Suriye hükümetinin davetlisi olarak Şam'a gitti. Ancak eğitim alanında gerçekleştirmek istediği reformlara karşı çıkılınca Beyrut'a döndü. 1947'de Kahire'ye giden Satı Bey, 1945'te Arap Birliği'nde kültür Müşaviri olarak çalışmaya başladı. 1953'te Araboloji Enstitüsü'nün müdürü oldu. Emekli ayrıldığı 1957'ye kadar bu görevde kaldı. Emeklilik dönemini Bağdat, Beyrut ve Kahire'de geçirdi ve bu sırada hatıralarını yazdı. 1967'de Osmanlı dönemine dair hatıralarını yazmakla meşgul olduğu bilinmekle birlikte, bunların yayımlandığı tespit edilememiştir. 24 Aralık 1968'de Bağdat'ta vefat etti ve İmam-ı Azam Ebu Hanife Camii bitişiğindeki Âzamiye Mezarlığına defnedildi.

Pek çok bilim dalıyla ilgilenen, üretkenliği yanında, söylemlerini uygulamaya geçirmek için büyük çaba sarf eden Satı Bey'in eserlerinin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Zira yayımlananların yanında yayımlanmamış olanlar da vardır. Satı Bey'in 1919'a kadar yazdığı Türkçe eserler ile bu tarihten sonra Arapça yazdığı eserlerin sayısı 50'nin üzerindedir¹⁵. Bunun yanında Satı Bey'in, Türkiye'de iken bazılarını bizzat kendisinin çıkardığı sayısı yirmi beşi geçen dergi ve gazetelerde pek

çok yazısı bulunmaktadır. Yazısı bulunan yayınlar şunlardır: Fenn-i Terbiye, Envâr-ı Ulûm, Mülkiye, Necdet, Ulum-u İktisadiye ve İçtimaiye Mecmuası, Yeni Mecmua, Yeni Tasvir-i Efkâr, Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası, Muallim, Terbiye, Yeni Mektep, İctihat, Harp, Hakk, Aşyan, Ümmet, Terbiye Encümeni, Malumat, Servet-i Fünûn, Düşünce, Sabah, Vakit, Tanin, İkdam, Tarik vd. (Ergün, 1987)

3.5. Yeni Mektep Dergisi

3.5.1. Derginin Çıkış Amacı

“Yeni Mektep” bugün şu parlak ve tatlı ümit ile kapısını açıyor. İstiyor ki milletin mukadderatını eline almış olan ışıklı ve çalışkan öğretmenler yardım etsin. Bilhassa memleketimizin, Kosova'nın noksanını, ihtiyacını, istidadını göz önüne alan “Yeni Mektep” nazariyat kısmında öğretmenlerin ruh sanatı olan fenni terbiye-i etfal (pedagoji), ilmi ahvali ruh (psikoloji) e dair faydalı dersler vermeye arkadaşça muhasebelerle dertlerimizi dökmeye ve bunlara çare aramaya çalışacaktır. Bundan maada tatbikat kısmında öğretmenlere ulum-ı diniyeye, ahlaka, Osmanlıcaya, tarihe, coğrafyaya, hesaba malumatı fenniye ve medeniye ye dair ameli dersler hazırlayacak ve çocuklara faydalarından maada mektebi sevdiren musiki neşide ve notaları sade manzumeler, el işleri, oyunlarda verebilecektir. Böyle geniş ve canlı bir program takip edecek olan istikbalin mekteplerine , (Yeni Mektep) şimdiden her cihetle bir numune olmak istediği içindir ki memalik-i mütemeddinede (ana mekteplerine) devam eden 3-6 yaşındaki çocuklara öğretmenler tarafından verilen mini mini dersleri de ihmal etmeyecek ve bu suretle temelli bir terbiye binası kurmak isteyenlere yol gösterecektir. Maarif Müfettişlerinin raporları, taşra öğretmenlerinin mütalaa ve istizahları da “Yeni Mektep” te yer bulacak ve öğretmenleri çalışmaya, düşünmeye sevk etmek için talim ve terbiyeye dair sualler irat etmeyi de unutmayacaktır. Açık bir Osmanlıca ile yazılacak olan bütün bu yazılar hep bir gayeye müteveccih olacak; o da bir mecmuanın yapabileceği kadar “Hali Islah, istikbali ihzardan “ ibaret bulunacaktır. “Yeni Mektep” temettudan evvel, tefeyyüze ehemmiyet verdiği için kar etmeye bakmayacak ve bundan ötürü zararda etse yine kâğıdı fiyatına satılacaktır.

Üsküp Dar'ül Öğretmenini mesaisini yalnız mektep duvarları arasında hapsedmek istemediği için takip ettiği usulü terbiye ve tedrisi bütün iptidaiye

öğretmenleriyle birer öğretmen ve mürebbiden başka bir şey olmayan pederlere göstermek ve bu sayede onlarla bir rabita-i sıhriyet tesis etmek istiyor ve vatani ve vicdani bildiği bu vazifeyi hakkıyla ifa içinde ileride “Yeni Mektep” i 15 günde ve hatta haftada bir defa neşretmeyi düşünüyor. “Yeni Mektep” aşk ve azmini eski mekteplerde de görecektir olursa bu düşüncesinde muvaffak olacağını da inayeti rabbaniyeden ümit ediyor. (Yeni Mektep)

3.5.2. Yeni Mektep Dergisi'nin Biçimsel Özellikleri

Derginin kapağı incelendiğinde sayılar arasında bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Sadece kapakların farklı sayılarda aynı renklerde yer aldığı görülmektedir. Kapak ve derginin içi siyah beyaz bir baskıya sahiptir. Derginin adı "Yeni Mektep" olarak dış kapağın üst tarafına hat sanatı ile yazılmıştır. Hemen onun sağında derginin müdürü ve nasıl başvuruda bulunulacağı solunda ise derginin ücreti ile bilgiler yer almaktadır. Sabri CEMİL yurt içi değil yurt dışında da meydana gelen eğitimsel hareketleri dergide yer vermeye çalışmıştır. Derginin kapağının ortasının sağında derginin tarihi ve yılı ortasının solunda ise derginin sayısı ve hangi aya ait olduğu yer almaktadır. Derginin kapaklarının orta kısımlarında ise aylık dergi olduğu ve her ayın sonunda neşir olunduğu biçiminde bir yazı bulunmaktadır. Kapağın iç tarafında ise " O sayıda yayınlanan makalelere, makalenin sonunda yazar adlarına ve ders müfredatlarına yer verilmiştir. Bazı yazarların isimleri tam olarak verilirken, bazılarının isimlerinin kısaltılmış şekli ile makalenin sonunda yer almıştır. Dergide yabancı makalelerine yer verilen yabancı yazarların da isimleri makalenin sonunda belirtilmiştir.

Dergide ilk makale genellikle başyazar Sabri CEMİL'e aittir. İlk makalenin sonunda sadece yazarın adı yer almaktadır. Dergide sadece eğitim alanında çalışan müfettişlerin, bilim adamalarının yazılarına değil, aynı zamanda uygulama aşamasında çalışan öğretmenlerin gözlemlerine, sorunlarına da yer verilmiştir. Dolayısıyla dergide köy ve kent öğretmenlerinin yazısına yer verildiği söylenebilir. Dergide sadece makalelere değil aynı zamanda şiirlere, hikâyelere de yer verilmiştir. Kosova' da basılan derginin sayfa sayısı yaklaşık olarak her sayıda 40 ile 45 sayfa arasında değişmektedir. Dergi içerisinde çok az resim yer almaktadır.

İlk olarak Hicri 1327(1911) yılında yayın hayatına başlayan Yeni Mektep Dergisi, hicri 1329 (1913) yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Yaklaşık 2 yıl yayın hayatına devam eden dergide toplam olarak 14 sayıda 49 makaleye ve ana sınıfı, ilk ve ortaokullarda okutulan derslerin müfredatlarına yer verilmiştir. Dergide Sabri CEMİL' e ait toplam 14 makale yer almaktadır. Bu makalelerin büyük çoğunluğunun eğitim politikası, öğretmenlik mesleği, öğretmen atamalarıyla ilgili olduğu görülmektedir.

3.5.3. Yeni Mektep Dergisi'nin İçerik Özellikleri

3.5.3.1. Yazar Kadrosu

Dergide sadece eğitimcilerin değil edebiyatçıların, eğitim müfettişlerinin ve yabancı yazarlarında yazılarına da yer verilmiştir.

Dergide yer alan makalelerin yazarları; Sabri CEMİL, Mustafa Şekip, Ahmet Tevfik, Galip Necaşar, M. Şevket, Muharrem Sezai, Ş. Münip, Tahir Lütüfi, Hafız Abdah , Nüzhet Nebil, M. Necip, Jol Renard?, Mehmet Fikri, Ethem Ruhi, F. Sacit, Satı Bey, Maksim Gorki, Pol Bernard?, Mendev Biran, Emin Sami, Nöker Dossor, Kare- Likeye, makalelerine de yer verildiği görülmektedir. Ayrıca Sadi, Muhammet Emin, İbrahim Alaaddin, Aka Gündüz gibi şairlerin şiirleri yer almaktadır.

Dergide makalesi sayısı bakımından en fazla (10 makaleden daha çok) makalesi yayınlanan yazarlar; Sabri CEMİL, Mustafa Şekip, Ahmet Tevfik olarak sıralanmaktadır. Dergide makalesi en fazla olan yazarların özellikleri incelendiğinde bu yazarların okul müdürlüğü ve öğretmenlik gibi görevlerde buldukları görülmektedir. Bunun yanında dergide makale yazarları arasında eğitim müfettişi ve edebiyatçıların da olduğu görülmektedir.

3.6. 1911-1912 Yılları Arasında Dünyada ve Osmanlı'daki Eğitimsel Gelişmeler

3.6.1. 1911-1912 Yılları Arasında Dünyada Meydana Gelen Eğitimsel Gelişmeler

Dünyada meydana gelen eğitimsel gelişmeler başlığı altında; İngiltere, Belçika, Danimarka, İspanya, İtalya, İsviçre, Bulgaristan

ülkelerinde 1911-1912 yılları arasında meydana gelen eğitimsel gelişmeler verilmeye çalışılmıştır. Bu ülkelerin belirlenmesinde dergide çevirisi yapılan makaleler, bu dönemde yurt dışından davet edilen uzmanların geldikleri ülkeler, yurt dışına eğitim amaçlı gönderdiğimiz öğrencilerin gittikleri ülkeler ve dergide sözü geçen ülkeler dikkate alınmıştır. Aşağıda Sabri CEMİL' e göre çeşitli ülkelerdeki eğitim durumları ele alınmıştır. (Cemil, 1911c) :

3.6.1.1. İngiltere' de Eğitim

İngiltere: terbiyeyi umumiyenin ehemmiyeti ve menfaati hakkında efkâr başka memleketlerde mesela İsviçre ve Belçika'da olduğu kadar müterakki değildir. Bununla beraber öğretmenlerin çoğu aile ve memurlarla iyi geçinirler. Her hususta tam bir istiklale mazhar bulunuyorlar. Fakat ekseriya vazifelerini pek ağır ve maaşlarını gayri kâfi buluyorlar. Çocuklar beş yaşından on dört yaşına kadar okula gitmeye borçludurlar. Devam mecburidir. Bununla beraber çocukların hemen yüzde onu okula gitmeme yolunu bulur. Ahlak ve din dersleri karışıktır. Kitapları öğretmenler intihap ederler. Memurlar fakir çocuklara bunları meccanen tedarikle mükelleftir. Öğretmen ders saatleri haricinde tedrisatla iştigale mecbur değildir.

Filvaki terbiyeyi umumiye İngiltere'de hükümetin eline geçtiği zamandan beri bazı terakkiler meydana gelmiştir. Fakat çocuklar okulu pek erken terk ediyorlar. Bunlar hiç olmazsa gece derslerini takip ile mükellef bulundurulabilir ve hele fenni sanai derslerle atideki mesleklerini icraya salih bir hale getirilebilir.

3.6.1.2. Belçika'da Eğitim

Belçika: Fırka mücadelati bugün okul etrafında cereyan ediyor. Denilebilir ki öğretmenlik mevki ahlakı ve içtimaisi bulunduğu mahale göre çok değişir. Katolik taraftarları öğretmenleri pekte çekemezler. Ruhaniler papaz şapkası ve entarisi giymeyen öğretmenlere muktedir olsalar ilanı harp edeceklerdir. Memurun ile olan münasebet nahiyede hüküm süren efkârı umumiyeye tabidir. İstiklal şehirlerde ve kalabalık kasabalarda köylerden ziyade vardır. Burada öğretmen heyeti ruhaniyenin elindedir. Başka yerde serbesti hareket vardır. Kanunu tedrisatı diniyeyi mecburi kılmıştır. Öğretmenin bu dersi vermeye hakkı vardır. O halde bu vazifeyi köy papazı ifa eder. Siyasiyat noktasından fırka kavgalarına karışmak kanunen men olunmuştur. Fakat hakikatte öğretmen hal ve mevkie göre burada ahrarın orada ruhanilerin tarafını görmeye ekseriye mecbur idiler.

İstenilen şeyler arasında bilhassa mesleğin sonunda maaşların ıslahını, öğretmen ve öğretmenler arasında müsavâtı okulun bitaraflığını ve terbiye hakkında büyük bir hareketi öğretmenlerden bir inzibat meclisi tesisini zikredebiliriz.

Belçika, Rusya ile beraber kanunen okulu mecburi tutmayan Avrupa'nın yegâne memleketidir. Devam şehirlerde oldukça muntazamdır, lakin köylerde bu derecede değildir. Yüz binden ziyade çocuk hiçbir okula gitmez. Kanuna göre ahlak dinden ayrılmaz. Pederinin talebi üzerine muafiyete mazhar olan çocuklar hiçbir ahlak dersi almazlar. Bununla beraber şehirlerde bazı öğretmenler programlarına rağmen bazı ahlak dersleri ithal ederler. Bir tekemmül meclisi kitapları mübin bir cetvel tertip eder, öğretmenler bunlardan istediğini intihap eder. Kitaplar öğrencilere meccanen verilir.

Çırac mektepleri ancak kalabalık kasabalarda bulunur. Ahiren hususi bir teşebbüs neticesi olarak birkaç şehirde daha açılmıştır. Okul muhipleri okulun mecburiyetine dair bir kanun tanzimini darülöğretmenlerin teksirini, öğretmenlerin haysiyeti maddiye ve maneviyelerinin terfii ve teminini, kalabalık sınıfları ikiye ayrılmasını, tehayet ve bilhassa okulun bitaraflığını isterler.

3.6.1.3. Danimarka'da Eğitim

Danimarka: bizim nahiyelerimizde rahip ve öğretmen en ziyade kesretle bulunan adamlardandır. Hiç bir yortu bunlarsız tam olmaz. Meclisi Mebusanda bile birkaç öğretmen gösterilebilir. Okul ile kilise arasında katiyen müneferat yoktur. Şu sebeple ki bütün öğretmen ve öğretmenler, Luter kilisesine tabi olmaya mecburdurlar. Vazife haricinde öğretmenler sairleri gibi birer adamdır. Ancak okul memurlarına tabi bulunurlar. Mecburiyet yediden on dört yaşına olup devam peder ve validelere tatbik olunan cezayı nakdi tesiriyle pek muntazamdır. Öğretmenler ulumu diniye tedrisi ile mükelleftirler. Şehirlerde sanat ve ticaret okulları ile amele için gece dersleri küşad edilmiştir. Köylerde okulu ikmal etmiş olanlardan on dört yaşından on sekiz yaşına kadar bulunanlara yine ayrıca ders verilir. Ahali, okuma-yazma okullarında erkek ve kızlar okur. Buralara kışın erkekler, yazın kızlar gider.

3.6.1.4. İspanya'da Eğitim

İspanya: öğretmenler burada cemiyeti beşeriyenin hakir sınıfıdır. Bunlar darül mualiminlerden yetişir. Dokuz sene evveline kadar aylıklarını belediyeden alırlardı. Bugün hükümeti merkeziyeden alırlar. Bu maaş asgari olarak senede 1000 frank (ayda 375 kuruş)tur. Mamafih 4000 franka kadar da çıkmaz. Öğretmenler için aynıdır. Lakin hayat İspanya'da pahalıdır. Kendilerine ikametgâh ve bazı levazım meccanen verildiği halde öğretmenlerin vaziyetleri pekiyi değildir. Efkârı umumiye, memurlar, aileler fenni terbiye meselelerine henüz büyük bir ehemmiyet atfetmiyorlar. Öğretmenin maaşların ve tekaüdiye aidatının terkisinden başka sefil ve muzirelsihha bulunan okul binalarının tamir veya yeniden inşasını istiyorlar. Okula devam yediden on iki yaşına kadar mecburi ise de pek gayrı muntazamdır. Evamiri kanuniye hemen hiç tatbik olunmaz. Ahlak ve din arasında hat taksimi yoktur. Dini kitaplar piskoposlar tarafından tayin olunur. Diğerleri meclisi maarif tarafından tertip olunan bir cetvelden öğretmenlerce intihap edilir. Öğretmenler kanuni evvelden marta kadar alafranga saat altıdan sekize kadar çırak dersleri verirler. Neticeler memnuniyeti mucip bir halde değildir. Ailelerin kayıtsızlığı yüzünden devam intizamsızlıkları daha ziyade vahamet kesp ediyor. Umumi okullar pek azdır. Bunlarda umumiyetle fena tertip, tefriş edilmiş, intizam ve terakki tedrisat için lazım olan vasıta ve aletlerden mahrum bulunmuştur.

3.6.1.5. İtalya' da Eğitim

İtalya: Öğretmenler mahafil münevvere de, merakiz ticariye ve sanaiye de ve hatta zeki ameleler âleminde pek ziyade takdir ve tebcil olunurlar. Bunlara karşı öğretmenlerin şerafet ve ıslahatı vardır. Aileler ile olan münasebet pek mükemmeldir. Münhasıran maarif memurlarına tabidirler. Okullarda pek kalabalık bulunan kadınlar maaş hususunda öğretmenler ile müsavat isterler. Hepsi maaşların kifayetsizliğinden şikâyet eder ve darül mualliminler de daha mükemmel bir tahsil görülmesini talep ederler. Tahsili, iptidai nüfusu dört bini mütecaviz olan kasaba ve şehirlerde altı yaşından on iki yaşına kadar, küçük yerlerde ise on yaşına kadar mecburidir. Okul komisyonlarının ihmal ve kanununin adm-ü tatbiki sebebiyle devam şimdiye kadar gayrı muntazam idi. Nahiyeler yeni okullar açmakla vazifelerini ağırlaştırmak istemiyorlardı. Bugün hükümet maarifi umumiye masarifini kendi uhdesine aldığından hal ve vaziyetin kesbi salah edeceği ümit olunuyor. Ulumu diniyeden ayrı bulunan malumatı medeniye ve ahlakiye öğretmenlere tevdi olunmuştur. Tedrisi diniye ne öğretmene ne de talebeye mecburidir. Öğretmenler tarafından münferiden veya müctemian intihap edilen kitaplar evvela vilayet okul meclisinin sonra merkez meclis tedrisinin nazarı tasvibine arz olunur. Bu kitaplar bütün okula gidenler için mecburidir. Programın tetemmuatından olan okul tenezzühleri haricinde öğretmenler okul işleriyle uğraşmazlar. Tahsili iptidai pek parlak değildir. Pek az öğrenci okulda tahsilini ikmal eder. Birçok okullarda ve hele köylerde tek bir öğretmen bütün tedrisat ile mükelleftir ve ekseriya üç sınıfa ayrılmış, 70 - 80 ve nihayet 100 talebeye maliktir. Bu sebeple pek çok çocuklar başka bir okul veya gece dersleri gibi şeyler olmadığından üç sene tahsilden sonra yine evvelki cehaletlerine düşüyorlar. Ameli tedrisat hayata hazırlık, memurun mahalliyeinin adem-i ihtimamı veya haseti yüzünden ihmal olunuyor. Mamafih yeni kanunun bu hastalığa çaresiz olacağı ümit ediliyor. En seri ittihaz edilmesi lazım gelen çarelerden ikisi: tahsil mecburi müddetini altı seneye iblaa ve nahiyelerini okuldan sonra iki tedrisatı (gece dersleri, çırak okulları) ciddiyetle tesisi için icbardan ibarettir.

3.6.1.6. İsviçre' de Eğitim

İsviçre: İsviçre'de öğretmenler mükemmel ve büyük bir hürmete mazhardırlar. Ailelerle müteakabil ziyaretlerde bulunurlar. Çocuğa her hafta sonu verilen icmal defterleri tesis edilen münasebeti takviye eder. Memurun mahalleliye gelince bunların

okulla olan münasebeti nizamı tayin olunmuştur. Bu nizama göre bunlar tahsile mecbur olan çocukların okula muntazaman gelmesine nezaret etmeye sınıfların intizam ve tahareti çocukların hareket ve nezafeti hakkındaki o emrin tatbik olunmasını temin eylemeye mecburdurlar. Memurlar her zaman okulu ziyaret edebilirler. Lakin öğretmene tedrisatı hakkında ihtaratta bulunmaktan ihtiraz ederler. Heyet-i ruhaniye ile olan münasebet sairleriyle olduğu gibidir. Tedrisatı diniye artık mecburi değildir. Vaka birçok rahipler okul komisyonları azalığında veya riyasetinde bulunurlar. Lakin okula olan derece-i müdahaleleri kanunen tahdit ve tayin olunmuştur. Öğretmenler son derecede bir istiklale maliktirler. Maarif idaresinden başkasını tanımazlar. Hele bazı yerlerde maaşları tamamen hükümet tarafından verilmeye başlandığı gün daha ziyade müstakil olacaklar ve memurun mahliyenin vesayetinden tamamen kurtulacaklardır. Maaşlarına zam edilmesini, tegaüd maaşlarının artırılmasını her sınıfta azami bulundurulan öğrencinin teneffüsü miktarını umumiyetle isterler.

3.6.1.7. Bulgaristan' da Eğitim

Bulgaristan: öğretmenlerin çalışması ailelerce iyi takdir olur. Öğretmenler memurlar ile iyi münasebette bulunurlar. Lakin papazlarla güzel geçinemezler. Vazife haricinde oldukça müstakildirler. Siyasi nüfuzlar çok değildir. Maaşların terakkiyesini, okul binalarının ıslahını, programların sadeleştirilmesini isterler. Tahsil yediden on dört yaşına kadar mecburidir. Devam muntazamdır, firarilerden ceza nakdi alınır. Devama öğretmenin meclisi tarafından nezaret olunur. Ahlak ayrıca ve ameli bir surette okutulur. Kitaplar öğretmenler tarafından intihap olunur. Talebe için mecburidir. Yalnız fakirlere meccanen verilir. Gece derslerini vermek öğretmenin vazifesidir.

3.6.2. 1911-1912 Yılları Arasında Osmanlı'da Meydana Gelen Eğitimsel Gelişmeler

Bu dönemde bir yanda klasik Osmanlı Eğitim ve öğretim müesseseleri devam ederken bir yandan da her seviyede Avrupa eğitim-öğretim müesseseleri açılmaya başlamıştır. İlk önce askeri alanda yaygınlaşan Avrupai mektepler daha sonra sivil sahada da gelişti.

Medreseler: Kuruluş ve yükseliş devirlerinde Osmanlı toplumunun en yaygın eğitim-öğretim kurumları, medreseler idi. Medreseler tarihinde Osmanlıların esas

önemi, medrese teşkilâtını bir düzene koymalarıdır. Osmanlı Devleti sının içindeki medreseler, ilk defa Yıldırım Beyazıt devrinde bir düzenlemeye tâbi tutulmuşlarsa da, esas teşkilât Fatih zamanında yapılmıştır. (Baltacı, 1976).

Fatih, ülke içindeki mevcut medreseleri öğretim süreleri, okutulacak dersler ve müderrislerine verilecek maaşlara göre yedi kısma ayırmıştı.(Ünver, 1946).

- 1) Hâşiye-i Tecrîd (Yirmili) medreseleri
- 2) Miftâh (Otuzlu) medreseleri
- 3) Kırklı medreseler
- 4) Hâriç (Ellili) medreseler
- 5) Dâhil (Ellili) medreseler
- 6) Sahn-ı Semân medreseleri
- 7) Altmışlı medrese.

Osmanlı medrese teşkilatındaki bir diğer önemli düzenlemeyi de 16. yüzyıl ortalarında Kanunî Sultan Süleyman yapmıştır. Bu teşkilât düzenlemeleri, her iki padişahın da kendi yaptırdıkları külliye esas alınarak yapılmıştı. Kânûnî, medrese teşkilâtının en başına kendi Dârülhâdis'ini getirmiş, sisteme bir tıp medresesi eklemiş ve altmışlı medreselerin sayısını çoğaltmıştır. Kanunî'den sonra da, medreselerin üst kademesinde maaş esasına dayalı bazı yeni düzenlemeler yapılmıştır. (Baltacı, 1976)

Medreseler, Osmanlı Devleti'nin ilmiye teşkilâtına eleman yetiştiriyordu. Dinî hizmetlerle ilgili alanlar tamamen medrese mezunlarının elinde olduğu gibi, Nişancılık, Defterdarlık, Kazaskerlik, Tabiplik makamları da bunlara veriliyordu.

Medreseden yeni mezun olanlar, isterlerse zeamet vetimar olarak askerî sınıfa da geçebiliyorlardı.(Uzunçarşılı,1965)

Osmanlı müesseselerindeki bozulmalar ta Kânûnî döneminden itibaren başlamıştı. Bu, ilmiye teşkilâtında da böyle olmuştur. Giderek artan iltimaslar 16. yüzyıl sonlarında ilmiye ve medrese teşkilâtını, ıslahı zor bir karışıklık içine düşürmüştü.

Medreseler bozulmuş, ilme rağbet azalmış, dereceler normal sırayla geçilmeden İlmiye yoluna girilmiş, müderris ve kadılıklar rüşvetle vermeye başlanmış, telif eserler azalmıştır.

Medreselerdeki bozukluk o kadar artmıştır ki, bir ara medrese öğrencileri Anadolu'da bazı isyanların teşvik edicileri ve yöneticileri durumuna geçmişlerdir. (Koçer, 1848). Medreselerin ıslahı için çeşitli zamanlarda tedbirler, kanunnameler ve hatt-ı hümayunlar yayınlanmışsa da, başarılı bir sonuç alınamamıştır (Koçer, 1971).

Yalnız 1854'de şer'i mahkemelere kadı yetiştirecek olan “Muallimhane-i Nüvvâb” adlı bir medrese kurulmuştur. Bunun dışında 1867'de müderrislerden kurulu bir heyet medrese öğretiminin iç düzenine ait, önemli sonuçlar doğurmamış bir düzenleme yapmışlardı, ikinci Abdülhamit döneminde, medrese öğrencilerine askerlikten muafiyet hakkı verilmesi, bu kurumların hepten yıkımı olmuştur.

Diğer eğitim kurumları: Eğitim tarihinde ortaöğretim veren kurumlar, en çok değişmeye uğrayan kurumlardır. İkinci Meşrutiyete kadar bu kademede belli başlı Uç kurum ortaya çıkmaktadır: rüştiye, idadi ve sultani. İlk rüştiyemektebi “Mektep-i Maarif-i Adliye” adıyla 1838 yılında açılmıştır. Amacı, daha önce çiraklık yoluyla yetişen memurların seviyesini yükseltmek ve yeni memurlar yetiştirmektir. Artık “kalem” denilen devlet dairelerine çirak alınmayacak, bu okulun mezunları alınacaktı. Hem yatılı hem de gündüzlü olan okulun ders programını müdür ve öğretmenler tespit etmişlerdi. Bu okul, diğer rüştiyelerin çoğalmasından dolayı 1862 yılında kaldırılmıştı. (Cevad, 1338)

Tanzimat'ın ilk yıllarında rüştiyeler Harbiye, Bahriye, Mühendishane ve Tıbbiye gibi yüksekokullara öğrenci hazırlıyordu. (Yücel, 1938) Rüştiyelerin çoğalmaya başlaması 1846'da “Mekâtib-i Umumiye Nezareti” kurulduktan sonra olmuştur. Önce 16 Mart 1848'de, rüştiyelere öğretmen yetiştirecek Darülmualimîn-i Rüşdî adlı genel bir programı idi. 1902 yılında yedi yıllık idadiler çok amaçlı bir okul haline getirilmek istenmiş; şubeler konmuş, ziraat şubesinde okuyanların altı, ticaret ve sanayi şubesinde okuyanların ise sekiz yıllık öğrenim görmeleri kararlaştırılmıştır. Beklenen sonuçlar alınmadığı gerekçesiyle, bu denemeden 1906 yılında vazgeçilmiş ve tekrar eski programlara dönmüştür.

Sultaniler, Türk eğitim tarihinde en yüksek ortaöğretim kurumu olarak belirlenmişlerdir. “Sultani” adı ilk önce, Fransa'nın bir notasıyla 1868'de açılan ortaöğretim düzeyindeki okula verilmişti. Bu, Müslümanlarla, Hıristiyanların bir arada okuyacakları, Fransızca öğretim yapan bir öğretim kurumu idi. (Sungu, 1943).

1869 Nizamnamesi'nde her vilâyet merkezinde sultanilerin açılması öngörülüyordu. Bu okulların son üç yılında öğrenciler Edebiyat ve Fen kollarına ayrılacaktı. Girit'teki bir örneği dışında, İkinci Meşrutiyete kadar başka sultani açılmamıştır. Türk eğitim tarihinde meslekî ve teknik okulların kuruluş ve idareleri de çok karışık olmuştur. Genellikle her Bakanlık, kendisiyle ilgili okulların kuruluş ve idareleriyle ilgilenmiştir. Meslekî ve teknik okullar grubundan sayılacak ilkokullar, kara ve deniz mühendisleri yetiştirmek amacıyla 1773 ve 1796'da askeri alanda açılmıştır. İlk sivil mühendis okulu ise 1867'de kurulmuş ve Galatasaray Sultanisi'nin üniversite kısmında ("Darülfünun-u Sultani") mühendis ve kondüktör okulları açılmaya kadar devam etmiştir. Bu son okullar da 1881'de kapatılmış ve Mühendishane-i Berrî-i Hümayun'un bir kısmında, sivil amaçlar için, Hendese-i Mülkiye Mektebi açılmıştır. (Esat, 1312)

Resim, heykel ve yazı derslerinin yanı sıra mimarî eğitimi de yapmak amacıyla, 1882 yılında Ticaret ve Sanayi Nezareti'ne bağlı olarak Sanayi-i Nefise Mektebi açılmıştır. Sanat okullarının ilk örneği, 1848'de açılan ancak başarısız olan Zeytinburnu Sanayi Mektebidir. Bu tip okulların yaygın olarak kurulmaya başlanması, 1863-1864 yıllarında Midhat Paşa'nın (1822-1884) Tuna valisi iken açtığı Islahhaneler ve ordunun teknisyen ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuş birkaç okulla mümkün olmuştur. (Ergin, 1977)

1868'den itibaren bütün vilâyet merkezlerinde Islahhaneler yapılmaya başlamış ve bu okullar sonradan Sanayi Mektebi adını almışlardır. Kız sanat okulu kurma girişimleri de buna paralel olarak gelişmiş, Islahhaneler ve askeriyenin Dikimevi niteliğinde açtığı Kız Sanayi Mektebi ile kendini göstermiştir. Daha sonra sivil kız sanat okulları da kurulup geliştirilmiştir. Ticaret okulu açılması hususunda ise 1861, 1879 ve 1881 yıllarında yapılan girişimlerden olumlu bir sonuç alınamamıştır. 1884'te bir Musevi'nin yönetiminde açılan Hamidiye Ticaret Mektebi ise 1890'da kapatılıp üç yıl sonra yeniden açılmıştır. Devlet idaresindeki ticaret eğitimi ağır aksak giderken yabancılar, azınlıklar ve Müslüman cemiyetlerin ticaret okulları daha ilerdeydi. Ziraat eğitimi alanında da 1847-1851 yılları arasında faaliyet gösteren Ziraat

Talimhanesinden sonra, 1887'de Amerikan Asmaları ve Aşı Uygulama Mektebi, Selanik Ziraat Mektebi, 1890'da açılan meşhur Halkalı Ziraat Mektebi ve bir yıl sonra da Bursa'da açılan uygulamalı ziraat okulları sayılabilir. 1898'de Ankara'da kurulan Çoban Mektebi ve 1900'de İzmir Seydiköy'de kurulan -başarısız- Bağcılık ve Aşı Uygulama Mektebi, İkinci Meşrutiyete kadar geçen zaman içinde görülen ilginç örneklerdir. 1857'de kurulan Orman Mektebi, 1874'de yanına Madencilik Mektebini de alarak 1892 yılında kapatılıncaya kadar faaliyet göstermiştir. Dolayısıyla İkinci Meşrutiyete kadar orman ve madencilik alanında başka okula rastlanmamıştır. Batılı anlamda bir üniversite kurulması fikri, ilk defa 1846 yılında Maarif Meclisi'nin bir teklifi olarak ortaya çıkmıştır. Büyük harcamalarla binası yaptırılmış, Avrupa'dan birçok âletler getirtilmiş, örgün bir eğitim olmaktan ziyade halka açık konferanslar şeklinde 1863-1865 yılları arasında “öğretim” yapılmıştır. Üniversite binasını yakan bir yangınla kapanan bu girişimden sonra, 1870'de ikinci defa üniversite kurma girişimi yapılmıştır. 1869 Nizamnamesinde yazılı hükümlere göre ve ilk girişime nazaran daha modern olarak tasarlanan bu üniversitenin de binası yaptırılmış, içindeki öğretim faaliyetinde “dinî inançlara aykırı” olarak yorumlanan bazı olaylar dolayısıyla, bir yıl geçmeden, faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştı. İkinci Meşrutiyet dönemine aktarılan üniversite ise, İkinci Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yıldönümünde kurulan Dârülfünun idi. (Unat, 1964).

Osmanlı Devleti'ndeki eğitim kurumlarında ismen görülen bu çeşitliliğe rağmen, bunların büyük çoğunluğunun Devlet dairelerine memur yetiştirdiği anlaşılmaktadır. Uygulamalı okullardan mezun olanlar bile, diplomasını almaz bir masa başına geçerek memuriyete başlıyordu. Bunların yanı sıra askerî ve sivil, her daire kendi memurlarını kalifiye hale getirmek ve daha bilgili memurlar yetiştirmek amacıyla yüzlerce okul açıyordu. Bunlar hem öğretim süresi hem de müfredat programı bakımından birer okul olmaktan ziyade, bir hizmet-içi eğitim kursunu andırıyordu. Zaten çoğu da uzun süre devam edemiyordu.

IV. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına, bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlara yer verilmiştir. 1911-1912 yılları arasında çıkan Yeni Mektep Dergisi'nde ele alınan eğitime ilişkin makaleler incelenmiş, araştırmanın amacına göre makalelerin sayıları Tablo I'de verilmiştir.

Tablo I. Dergide Bulunan Makale Sayıları

Dergide Yer Alan Makalelere Ait Kategoriler	Makale Sayısı
Eğitim Politikası	2
Öğretmenlik Mesleği	8
Öğretim Metodu	11
Eğitim Sorunları	5
Eğitim Programı	2
Eğitimin İlkeleri	10
Avrupa'da Eğitim	2
Eğitim Kurumları	2
Halk Eğitimi	7

Yukarıda yer alan tabloya göre Yeni Mektep Dergisi'nde; eğitim politikası ile ilgili 2, öğretmenlik mesleği ile ilgili 8, Öğretim Metodu ile ilgili 11 ve eğitimin ilke ve amaçları ile ilgili 10 makale yer almaktadır. Türk eğitim sistemi içinde en az makale eğitim kurumları, en fazla ise öğretim metodu alanında bulunmaktadır.

4.1. Eğitim Alanındaki Gelişmeler

Dergide eğitim alanında toplam 49 makale bulunmaktadır. Eğitim politikası ile ilgili bu makalelerde; eğitim ve politika arasındaki ilişki, eğitim politikasının oluşturulması süreci, din eğitimi ve eğitim sisteminde verim konuları işlenmiştir. Dergide, eğitim ve siyaset ilişkisinde; siyaset ve eğitim ilişkisi, öğretmenlik mesleği, eğitim metodolojisi, eğitim kurumları, öğrenci davranışları ve yetiştirilmek istenen insan modeli konularına değinilmiştir.

Eğitim ve siyaset ilişkisi ile ilgili olarak ele alınan makalelerde eğitimin millî olması nedeniyle siyasi partilerin gölgesinden uzak tutulması gerektirdiği dile getirilmiştir. Dergiye göre eğitimimize iyi bir yön vermek için siyasi müdahalelerden uzak durmak gerekmektedir.

4.1.1.Öğretmen

Hocalık demek sıralar üstünde dizilen birçok masumların kafasına mümkün olduğu kadar bilgi sokmak değildir! Hocalık bir çocuğu “adam” etmek demektir. (Adam) etmek, ne büyük söz! Bizde darb-ı meseldir. “Okumuş ama adam olamamış” derler. Evet, yalnız okumak insanı adam etmez. “adam” olmak; nefsinin, zekâ ve akıl emri altına almaktır! Adam olmak yüreği sızlamaksızın vazifesini yapmaktır! Adam olmak kimseye boyun eğmeyerek yalnız kendi uğraşmasıyla ekmeğini kırmak! Adam olmak lüzumunda memleket tehlikeye düştüğu vakit ölüme karşı kahkaha ile gülererek göğsünü düşmana açmaktır! Nihayet adam olmak insanların birlikte yaşadıkları müddetçe birbirlerine olan bu borçlarını yalnız –para borcu değil- ödemektir...

İşte bir hoca; karşısındaki çocuğu böyle bir adam etmeye memurdur. Ne güç iş değil mi? Uzaktan güç görünen bu işi başa çıkarmak pek kolaydır. Yalnız hocada sanata âşık sabır ve sükût olmalı! Her sanat için lazım olan bazı tabiatlar vardır. Hocalık sanata lazım olan tabiatlar ise yukarıda dediğimiz gibi aşk, sabır ve sükûttur! Her sanat oldukça güçtür. Fakat dünyada hocalıktan ziyade yorucu, ezici sanat pek azdır! Demirci, çiftçi yalnız kolu, muharrir yalnız aklı ile çalışır. Fakat hoca aklı, kalbi, ciğerini, bütün vücudu ile iş görmeye mahkûmdur, günde 4 saat hiç oturmaksızın mütemadiyen söylemek, tahtada yazmak meram anlatmak dimağı, boğazı, vücudu ne kadar yorulur! Böyle kesici bir iş aşksız görülemez. Yani her biri ileride vatanın büyümesine, şan kazanmasına hizmet edecek evlat yetiştirmek hatta bu hattan mütevellit aşk olmazsa öğretmen bir şeye yaramaz. şu kadar var ki vazifesini iyi gören bir öğretmen ruhundan, aklından kopardığı cevherlerin karşısındaki çocukların kalplerinde, beyinlerinde nurlar peyda ettiğini daha dün kapalı alan dimağların bugün güneşe açılmaya başladığını görünce öyle ruhani bir zevk duyar ki hemen sanatına âşık olur. Böyle olmasa bu kadar az harçlık ile biz nasıl öğretmen olurduk! Hoca maddeten fakirdir! Fakat kalben, ruhen o kadar zengindir ki. Zira pek çok adamlar onun kadar beni nevine vatanına hizmet etmemişlerdir.

Öğretmende sabır ve sükûta bulunmalı. Ahlak kitaplarını aştığımız vakit sabrın herkes için iyi bir halk olduğunu görürüz. Hayatımızda bizi hiddete getiren şeylerin çoğunu bir “La havle” ile geçiştirmek, hırslımızı bastırmak kolaydır. Fakat öğretmenlikte sabır ne zordur! Hâlbuki en lüzumlu halk da odur. Çünkü çocuklarda tabii olan her hırçınlığı nazar-ı dikkate alarak o vech ile hırslanıp çocuğu azarlamaya kalkışmak emin olunuz ki bir hafta zarfında çocukların yanında peş paralık haysiyetimiz kalmaz! Öğretmenlik zamanındaki tecrübemle söylüyorum. Bir hocanın sınıfta hiddetlenmesi, köpürüp püskürmesi, bağırması kadar çocuklarda istihza alay hislerini tevlit edecek bir şey yoktur! İlk hiddette sessizler, fakat ikinci hiddette gülerler. Hatta yaramaz sınıflarda hocayı hiddete getirip alay çıkarmak usuldendir. Çocuk sabrı metanete karşı yaptığına pişman olarak her vakit boyun eğer çünkü çocukluktan gençliğe kadar geçen zaman içinde o zamana mahsus olmak üzere çocuğun tabiaten yapmaya mecbur olduğu bazı şeyler vardır. Bunların hepsini görüp birçok sözlerle bastırmaya çalışmak isyan veya riyakârlık hislerini uyandırır.

Fakat ekser kabahatlerini görmemek bir düzeye söz söylememek... “ O halde çocukları kendi haline mi bırakalım? Hayır! Biz çocuğu kendi haline bırakmayacağız öyle yaparsak terbiye değil terbiyesiz ederiz. İşte şimdi hocalığın güçlüğü meydana çıkar. İşte çocuğun ruhunu anlayıp o vech ile hareket etmek sırası gelir. Çocuk henüz yetişmiş bir buğday başağıdır ki zan olduğundan ziyade mahsul verir. Yaptığı kusurlardan o kadar öğrenmemeli ve her yaptığını da yüzüne vurmaya çalışmamalıdır. Evvela kusurlarının en büyüğünü def etmeye uğraşmalı ve tabii bu esnada daha hafif olanlara göz yummalıdır. Şüphesizdir ki bir çocukta yalancılık gibi bir su-i ahlak görüldüğü takdirde evvela öyle büyük bir kusurunu bir kabahatini gidermeli ve bu esnada bundan ufak kusurlarını görmemelidir. Mamafih çok müsamaha bazı çocuğu haylaz ve asi edeceğinden yukarıdaki kaideye göre yavaş yavaş, kısım kısım çocuğu o fena huylardan vazgeçirmeli. Bunlara nefretle değil merhamet ve şefkat ile bakarak ıslahlarına gayret etmelidir! Öğretmen bir kabahat işleyen çocuğa karşı nefret gösterse vazifesini görmemiş olur. Çünkü vazifesi şefkat ve muhabbetle iyi etmektir. Çünkü dünyada hiçbir fena çocuk yoktur. Şefkatsizce yapılan tekdirler çocuğun fikrini, kalbini söndürür, meys eder.

Ruhuna girerek yani onun yaratılışını anlayarak yavaş yavaş kendisini bir peder kadar şefkatli olduğunuzu göstererek çocuktaki hisleri doğru bir yola getirelim ve böylece itaat Avrupalıların disiplin dedikleri ve bizim “intizam ve nizam” diye tercüme edebileceğimiz âdeti kazandıralım. Bu gayet mühim meseledir. Eğer biz şu milleti muntazam ve müterakki bir millet haline sokmak istersek evladımıza intizam fikirlerini telkin etmeliyiz. Bugün Türkiye’de en ileri giden milletler arasında Almanya, Fransa ve İngiltere’yi ele alırsak ahalinin intizam perver ve usulü hükümete gayet muti olduğunu görürüz. Hâlbuki bu hükümetler en serbest en hür hükümetlerdir. Fakat serbestlik, hürriyet herkesin bildiğini yapması değil bilakis bir memleket ahalisinin âdetine, anlayışına, kalbine göre yapılmış olan kanunlara, nizamlara, usule boyun eğmesi demektir. Bir millette bu his bu adet olmazsa o millet hiç ileri gidemez. Bu kaideyi ispat edecek surette, tarihte binlerce misaller vardır. Fakat itaat yani intizam ve inkiyad esaret demek değildir. Esaret bila kayd-ı şart fena olsun, doğru olsun başkasının sözüne emrine itaat etmektir ki böyle bir itiyat insanda her türlü izzet-i nefsi, her türlü muratlığı, erkeklığı, iyiliği mahveder. İnsanı bir hayvan derekesine indirir. Bunun içindir ki itaat fikirlerini vermek esnasında bu noktaya gayet dikkat etmeli ve hoca kendine emanet edilen çocukları nasıl olursa olsun emri altında bulunmasına mahkûm mahlûklar farz etmemelidir. Bu cihete ben pek ehemmiyet veririm. Çünkü yukarıda da söylediğim vecih ile bir milletin büyümesini terakki etmesini intizam-ı hayatta usul ve kavanine inkiyatta görürüm. Avrupa mürebileri derler ki: çocuk yaratılıştan itaatsizdir. Yaşının zoruyla kendinde hâsıl olan hırçnlıklar, keyfi hareketler ile yaşamak ister. Bu onun tabiatı yaratılışı, iktizasıdır. Hocanın mahareti isyan, zillet, riyakârlık hislerini uyandırmaksızın çocuğun o hırçnlıklarını yavaş yavaş tashih ederek onun hareketinde bir muvazene bir sükûn tesisine çalışmaktadır. Onun hareketinde bir muvazene bir sükûn demek dikkat olursa ne mühim bir tabirdir. Evet, dünyada hiçbir insanın tavır ve hareketi mutarrid ve yeknesak olamaz öyle olmuş olsa insanda “şahsiyet yani herkeste bulunan yetilik” başkasından “ ayrılık” olmaz, beni beşerin kafası bir makineden başka bir şekil gösteremezdi. Dünyada tarihi yapan şahıslar değil “şahsiyetlerdir!” bu şahsiyet tabirini iyi anlamak iktiza ediyor. Şahsiyet bir insanın mevcudiyet müphemisi değildir. Şahsiyet bir insanın kendine mahsus olan yaratılışı ahlakı ile diğerlerinden farklı olmasıdır. Terbiye-i itfalde en ziyade nazarı dikkate alınacak şu şahsiyet keyfiyetidir. Bunları düşünerek çocukları makine değil; fakat hissiyat ve harekete mütevazın metin adamlar yapmalı ve intizam ve inkiyada ait

en ufak bir memnuniyetin milleti ve bu esnada tevbih iktiza ederse o tevbihinde hikmetini çocuğun mefkûresine değil ruhuna anlatmalıdır. Evet, sebebini anlatmaksızın, ruha bir his kabul ve nedamet vermeksizin tekdir tevbihte bulunmak; işte fen terbiyesinin en mühim bir faydası! Bu kaideyi öğretmenin asla fikirlerinden çıkarmamaları elzemdir. Öğretmen daima çocuğa şu hakikati anlatmaya çalışmalıdır: Dünyada insanlar yaşadıkça karşı koyamayacakları birçok kavanin-i hilkate tabidirler. Bu kavanin öyle metin, öyle değişmez, öyle muntazamdırlar ki bunlara karşı isyan fikirleri insanı felakete sevkten başka bir şey yapamaz. Anlatmalı! Hadisatı tabiiyeti misal göstererek anlatmalıdır ki bu kavanin azliye-i hilkatin en başlıcası intizamdır. Kezalik insanların müctemian birbirlerine muavenet ederek yaşamaları da yine o kavanin ilahiye zaruriyatındandır. Şu iki âli düstur nokta-i hareket ittihaz olunarak çocuğun anlayabileceğini göz önündeki misallerle bütün intizam hareketi ve neticesi olan nizam ve usule inkıyadı kendine his ettirebilmelidir ki bu öğretmen biraz akıllı ise pek kolay keyfiyettir. Faraza sırada ikişer ikişer gitmek gibi gayrı tabi bir usulü emin olunuz. Çocuk böyle misallerle pek çabuk anlamış, takdir etmiştir. İntizam ve itaat. Yine tekrar ediyorum esaret değil! İşte çocukların küçük kalplerine en evvel yerleştirilecek hakikatler! İntizam-ı maişet, intizam-ı say-i, intizam-ı hareket bilir misiniz ki dünya rahatlığı için ne lüzumlu şeylerdir!

İnsanlar dinsiz yaşayamazlar. Bu muhakkak bir keyfiyettir. Din ve itikadat-ı diniyenin salim ve metin bir suretini çocukların kalbine, ruhuna yerleştirmek elzemdir. Öğretmen efendi ulum- u diniye dersinde yalnız ilim hali feraiz vacipatı ezberletmekle iktifa etmemeli! Halkı, peygamberleri, kitabüllahıda ruhuna anlatmalı koyu bir surette bir itikat dini vermeli ve bahusus hüsnü hulk, habb-ı vatan yeni nevane muavenet gibi malının da efdal ibadetten olduğunu çocuklara bildirip hissettirmelidir.

“ Adam etmek “ ne zor şey görüyorsunuz ya! Daha ne gibi hisler uyandırmalıdır ki bir çocuk o hisler, o güzel huyların himayesinde büyüyerek yani beşerin, sevgili vatanın bir anasır hadimi sırasına geçsin! Bir ikisini söyleyelim:

Kuvvetli insanlar daima hayatta muvaffak olurlar; kuvvetli olmak yalnız cismani zur ve kuvvet sahibi bulunmak değil, metaneti ahlakiyeye de sahip olmak

demektir. Çocuğun bedenini kuvvetlendirmek lazım olduğu gibi maneviyatını takviye etmekte ondan elzemdir.

Mesela nefesine itimat ne büyük bir saik muvaffakiyettir! Ben kabiliyetim derecesinde çalışır, vazifemi ifa edersem, dünyada her tuttuğum işin üstesinden gelirim. Kaidesi ne büyük bir kalp kuvvetidir bilseniz. Ürkeklik, unutkanlık kadar insanı perişan, aciz kılan hiçbir şey yoktur. Kavaidi ahlakiye dairesinde insan her türlü teşebbüsata kemal-i cesaretle girişmeli o esnada karşısına çıkıp ta kendisiyle iş göreceği, kendisinden iş arayacağı kimsenin yine kendisi gibi bir adamdan başka bir şey olmadığını fikre iyice yerleştirmelidir. O adam size iş vermekle, sizinle iş görmekle, size karşı bir lütufta bulunmayıp belki kendisinin işini teshil eden kendisine fazla menfaat temin eden bir muavin kazanmış olur ki şu teşekkürün ona ait olması iktiza eder. Amirlerin yanında gösterilmesi lazım gelen vazife-i inkiyad ve riayetden başka hiç tezellül hiçbir tabasbus izharına lüzum olmadığını anlatmalı, güzel anlatmalı: haysiyet-i zatiye yani kavaid-i ahlakiye dairesinde herkes kendini pekâlâ görmesi herkesçe kabul edilecek bir düstur olduğundan çocuğa da kabul ettirilmelidir! Evet, çocuk kendisine itimat ederek, zelil değil âli bilerek büyümeli. O hislerle gençlik çağını geçiren, senin kemale varan adam ne metin, ne cesur, ne fedakâr, ne çalışkan bir vatan perver olur.

İşte bu ahlaklı zevatı, böyle fedakârları, böyle vatan perverleri siz öğretmenler yetiştirmeye memursunuz. Emin olunuz ki sizi pek çok kişi gıpta eder. Sizi kimse bilmez, tanımaz... Bulduğunuz okul içinde siz sakınane, fedakârane vatana millete hizmet edecek fikirleri ruhları imal eder, onları takviye eylerseniz günler geçer çocuklar önünüzden bir kitle bir su gibi gelir geçer; yalnız size de bir hatıra kalır. Fakat saçlarınız ağarmış olduğu halde bitap, yorgun bir akşam okulunuzdan çıkar ve sade, fikir evinize giderken öğrencinizden birinin memlekete şöyle bir hizmet ettiğini işitirseniz, gazetelerde okursanız bütün yorgunluğunuzu unutursunuz. Ve vazifenizi ifa ettiğinizden mütevellit inşirah ve memnuniyetten gözleriniz yaşardığı halde kendi kendinize dersiniz ki işte benim bir evladım. İşte benim bir mahsul sai ve gayretim... Ah ne olurdu herkese de böyle bir haz duymak müyesser olaydı. (Necaşar,1911)

4.1.2. Köy Öğretmenleri

Köylerle kasabalar arasında ne kadar fark varsa köy okulları ile kasaba okulları arasında da o derece fark vardır. Şehirlerde oldukça muvaffak okullar ikamete elverişli muhaller nadir değildir. Köylerde ise okullar ekseriyetle sefil bir hal ve mevkidedir. Öğretmenler için ikametgâh ittihaz olunacak bina bulmak ise pek büyük bir bahtiyarlıktır. Bu noktalar göz önüne alındığı surette bilhassa iki büyük müşkülât karşısında kalan köy öğretmenlerini daha ziyade memnun etmek lüzumu meydana çıkar. Denilecek ki şehir hayatı köydekinden çok pahalıdır. O daha ziyade masraf ister, köyde ise ucuz ucuz beslenir. ” Bakalım bu itiraz doğru mudur? Mühim merkezlerden uzak fena yolların ucunda dağların içinde kaybolmuş olan bu köylerden birine bir öğretmen gitsin. Bunun hayatı kolay ve müsterih olduğu iddia olunabilir mi? Ekmeğini, etini tedarik etmek gayesi ile en büyük bir ızdırap değil midir? Ancak elimizde bulunduğu zaman kıymet ve faydasını takdir edebildiğimiz bir takım ufak tefek şeyleri almak için öğretmen ekseriya şehre kendisi gitmek veya bildiklerinden birini göndermek mecburiyetindedir. Bu cihetle her hafta bir takım meşakkatli bazen tehlikeli ve her zaman masraflı seyahatler yüz gösterir. Şüphesiz ara sıra bazı fırsatlardan, yolculardan, pazarcılardan istifade olunabilir. Fakat bunlarla meşakkat iftihar edilebile musarraflı iktisat edilmiş olmaz. Kışın hal daha fenalaşır. Bütün yollar kapanmakla gidip gelme bir kat daha zor olur. Öğretmen bulunduğu yerde saplanıp kalır.

O zamanlarda bir parça kuru çavdar ekmeği bulamayanlarda yok değildir. Hâlbuki şehir öğretmenleri böyle mübrim ihtiyaçlar karşısında bulunur mu? Bir başka noktadan bakılacak olursa köy öğretmenin gıpta edilecek bir yeri görülmez. Onlar ekseriya öyle bir halk arasında yaşarlar ki ne tabiatları aynıdır, ne ihtiyaçları, ne de arzuları... Ecnebi bir memlekette yaşar gibi olurlar. Bunun için köylüler kendilerine yabancı nazarıyla bakar ve bunu hissettirmekten çok defa çekinmezler. Öğretmen ve köylü arasında münasebet güçlüklerle yerleşir. Aileleri yanlarında bulunmayacağı için yevmi meşguliyetleri bitince, fikirlerinin cereyanını bir dakika tadil edecek, meslek kahırlarını onlara unutturacak, onları müsterih yaşatacak bir cemiyet her zaman bulamazlar. Maddeten mütecerred olduğu gibi ekseriya ahlaken ve fikrenden böyle olmaya mahkûmdurlar. Konuşacak birkaç dost tedarik edilse bile bu hal bazı kere öğretmenin aleyhinde haset, kin, garaz gibi fena kapılar açar. Sonra öğretmenin fikri ve müşaviri hakkında birçok dedikodular, hoşnutsuzluklar yol bulmaz mı? Köylerde eski

fikir eski hayat daha galibiyetle hüküm sürer. Bütün bu dertlere bütün bu ahlaki elemlere şehir öğretmenleri ya hiç maruz olmaz veya pek az tesadüf eder.

Şurasını itiraf etmeli: köy okulunda öğretmenin vazifesi çok ağırdır. Çocuklar hele kışın okulda kalabalık bulunur. Bazı yerlerde iki üç sınıf vardır. Tek bir öğretmen bunları idare ve tedris etmek mecburiyetindedir. Öğrenciler birbirlerinden yaşça ve fikirce farklıdır. Bunları şubelere ayırmak her birini aynı surette ilerletmek okulu nizamına koymak ister. Fakat bütün bu işler müşkülatsız olmaz. İyi bir iş meydana koymak için dersten evvel ciddi ve tam bir hazırlık lazımdır. Öğrencide dikkat husule getirmek, fikirde mülâyemet buldurmak, metin bir inzibat, daimi bir faaliyet tesis etmek, her yerde koşup yetişmekte ister. Bunlar ise insanı çarçabuk yorgunluğa sevk eder.

Evet, şehir öğretmenleri de bu nevi çalışmadan azade değildir. Fakat onların ekseriyetle arkadaşları vardır. Bütün bu meşguliyetler ve meşakkatler şehirde iki üç öğretmen arasında inkısam eder. Birde şehirli çocukları küçük köylerden daha açık daha uyanıktır. Onlar kendilerine öğretmek istenen şeyleri daha çabuk temsil eder, şehirde her zaman görünen şeylerle temas ederek kendi kendine öğretecek birçok fırsatlara malik bulunur. Köylü çocukları ise bütün medeniyet ve terakki eserlerinden uzak olmakla beraber çok defa resmi lisan olan Türkçeye aşına değil veya bozuk bir lehçe ile mütakellimdirler.

Bütün bu sözler ve hakikatler köy öğretmenin ne kadar taltife şayan olduğunu ispat eder. Vefa kendini ve muhitini iyi bilen bir köy hocası kendini köylüye sevdirmek sayesinde birçok meşakkat ve masraflardan kurtulur (köyümüze öğretmen henüz gelmedi) diye şikâyet amiz istirhamlarla maarif dairesine müracaat ettiğini sevine sevine gördüğümüz bazı köylüler o saf ve misafirperver vicdanlar öğretmene elden geldiği kadar yardım eder. Çocuklarını cehaletten kurtarmak için cüzi bir maaş mukabilinde kendileri ile bir köyde bulunmaya, alışmadığı bir hayat geçirmeye katlanan öğretmeni bittabi ekmezsiz, yemeksiz, meskensiz bırakmazlar. Lakin bunlar muvakkattir. Muayyen olmadığı için her zaman itimada şayan değildir. Bunun için hükümet, köy öğretmenlerinin yüz elli nihayet iki yüz kuruştan ibaret bulunan maaşını hiç olmazsa üç yüz kuruşa ibla etmeli, üç dört sene sonra kendilerini taltif için şehre almalı ve bu suretle köyler her iki taraf için bir tefeyyüz membaı olmalıdır. Yoksa

bulunduğu yerde unutulmuş bir çalışkan dimağ meyus olur ve nihayet kendini kurtarmak çaresinden başka bir şey düşünmez. Hele öğretmenliğin ciddi müterakki bir meslek haline girmediğini gören liyakatli öğretmenler –askerlik müddeti geçtikten sonra mesleği tebdile mecbur kalırlar. Bundan ise en ziyade mutazarrır olacak hükümet ve millettir. Eski zararlara yeniden birçok ağır ziyanlar katmamak için bu mühim nokta şimdiden itibar ve fiil nazarına alınmalıdır.

Köylerde dahi bazı kasabalarda olduğu gibi öyle okullar vardır ki bir öğretmen iki üç sınıfı yalnız başına idare etmek mecburiyetindedir. Bu birden bire imkânsız gibi görünürse de düşünülecek olursa gayri kabil olmadığı anlaşılır. (Cemil, 1911d)

4.1.3. Öğretmenlerin Siyasette Mevkii

Bulunacağınız köy veya kasabanın ahali ve memurlarına karşı alacağınız vaziyeti göstermekle memleketin umumi siyasetine, tahaddüs etmekte olan muhtelif fırkalara karşı takip edeceğiniz siyaset yolunu tayin etmiş olmuyordum. Her şeyden evvel şu üç senelik meşrutiyet hayatımızda tekellüm iktidarını haiz her çekenin kuvvetine göre anlar anlamaz telaffuz ve tekerrüründen bıkmadığı (siyaset) ve (fırka) lafızlarının biz öğretmenlerin idrakine nazaran ne gibi bir mana ifade ettiklerini anlayalım. Ta ki her dakika sınırlarımıza işlemek istidadını gösteren şu meşrutiyet hastalığının afyonkeşlikten bir farkı olmadığını ilmi bir surette takdir ettikten sonra müsterih ve şadan vazifemize devam edelim.

Siyaseti tarif etmek lazım gelse bir hükümeti idare etmek sanattır deriz. Görüyorsunuz ki bu da mesleğiniz gibi bir (sanat, hem de mübeccel) muazzam bir sanat.-mutlak ve müstebit bir hükümdarın kamçısını altında yaşayan milletlerde siyaset sanatı behemehâl hükümdarın bir imtiyazıdır, tebadan hiçbir fert bu hususta alakadar değildir. Şu halde böyle memleketler de siyasetle meşgul olmak, mütalaa beyan etmek memnuadır.

Düşünelim muayyen ve mahdut ruhları ıslah ve idare demek olan öğretmenlik sanatı her ferdin harici olamayınca nasıl olurda otuz, kırk, elli milyon gibi dinleri, ırkları, adetleri, ahlakları, terbiyeleri, muhitleri başka başka olan kalabalık bir halkı ıslah ve idare sanatı herkesin harcı olabilsin! Evet, bu o kadar hayret verici bir sanattır

ki insan ehlinde tabiatın fevkinde bir ulviyet aramak şöyle dursun bunu imkân haricinde görür. Ne iyi görüş! Ben böyle düşünenlerin hakkını teslim etmekte bir an tereddüt etmeyerek derhal tarihlere baktım, teceddüt ve terakkiye mazhar olmuş milletlerin kahraman diplomatlarını tetkik ettim, her birisinin yalnız başına bu büyük işi yapamayacaklarına dair itiraflarını azıcık icraatlarında, azıcıkta eserlerinde gördüm. Hepside böyle diyorlar: muvaffakiyetimizin bütün sırrı bir milletin ıslah ve idaresi için en evvel muktedir ve fedakâr öğretmen ve öğretmenlerin lüzumunu takdir etmekte oldu. Eğer biz bu derinliği gösteremeseydik bütün millete şamil başka bir meziyetimiz hemen kalmayacaktı. Eğer biz bu vasıtaları milletin sinasından birer birer seçerek tezyit ve tamimine gayret etmeseydik vay bizim diplomatlığımıza!

Artık anlıyoruz zannedirim. Öğretmenlere (fertleri ıslah) ediniz demişler ve vasiyet etmişler. Şu halde bizde birer siyasi adam oluyoruz, şu kadar var ki en esaslı ve en yanılmaz birer siyasi. Bu vazifemizi hakkıyla yapalım ve bütün memleketi idare edecek diplomatları düzineyle yetiştireceğimizden korkmayalım, şüphe ederse tarihini şahadetini dinleyelim.

Şimdi fırkalara gelelim. Meşrutiyetçi bir hükümette milletin idaresi milletin padişaha verilince iş değişir. Tek bir kafa memlekete hüküm edemeyip meşrutiyet hükümeti fikirler hükümeti demek olunca ortaya türlü türlü düşünceler, içtihatlar çıkar. Bir kısım müçtehitler cüzi bir farkla eskiliği muhafaza edelim der, bir kısmı eskilikle yeniliği karıştıralım der. Bir kısmı da eskiliği büsbütün tekmeleyerek eski taafunları havalandırıp hep yeni esaslar kuralım, her şeyde yeniliği kabul edelim. İşte bunların birincisine kendi lisanlarında (muhafazakâr), ötekine (mutediller), üçüncüsüne de (liberal: ahrar) derler. Sonra bunlardan taaşşup etme daha birçok içtihatlarda olabilirler. Fakat esas bunlardır. (Ben burada bizdeki fırkalardan bahsetmiyorum, çünkü o mesele tarihin salahiyeti dairesindedir. Benim tasnifim ilmi ve icapı bir tasniftir.) Aynı zamanda bu müçtehitlerin hepsi tabiatıyla meşrutiyeti kabul etmiştir. Yalnız meşrutiyetin icaplarını tatbikte müttelik değillerdir. Ondan sonra müçtehitlerin mütalaalarını maarifin seviyesine göre mühim bir kısmı okur ve düşünür, fikirler, terbiyeler muhtelif olduğu için bir içtihat her ferde mülayim gelmez. Şu halde müçtehitlerin birçok intihapçı dediğimiz zahirleri olur ki bunlar kendi içtihatlarını milletin selametine daha yakın görürler ve mücahedeye başlarlar. Fikri, ilmi, dini her ne

suretle olursa taassup belasına meydan verilmezse bu mücahedeler hiçbir vakit (senlik ve benlik) in meşum ve rezil muhitine dâhil olmadan milletin, memleketin saadet ve amuranına seri ve mesmu bir vasıta olur. Meşrutiyetin en rasin, en layetezelzel istinatsütunları da ancak böyle taassupsuz içtihatlar olabilir. Memleketimizde fırka hayatı henüz yok denecek derecede intaş halindedir. Bunların hakkıyla tesisini daha pek çok zamana medyunuz, çünkü istihsali meşrutiyetten kat kat güç behalidir. Bunu vücuda getirecek maarif yani esas itibarıyla öğretmenlerdir.

Şu halde mutlak olarak öğretmen fırkalarından birine intisap etmeli mi etmemeli mi meselesi karşımıza çıkıyor. Düşünelim, tefekkürlerimizin karşısında birden bire şöyle mantıki bir sual parlıyor: öğretmenlerde bu memleketin fertlerinden oldukları cihetle herkes gibi siyasi bir hakları mevcuttur. Binaenaleyh onlarda sair vatandaşlar gibi siyasi bir fırkanın efradından olabileceklerdir. Bu pek doğru, fakat öğretmenlerin memleket için hepsinden ulvi ve mümtaz bir fırkaları yokmu ki bu mukaddes içtihadı talil ve hatta kurban etmeye sebep olacak hükmü kısa bir fırkaya koşmaya mecburiyet görsünler. Bu fikrimi izah edeyim:

Siyasette öğretmenin vaziyeti meşrutiyetin ruhu, manası, esasları hakkında mükemmel bir ihata, ciddi bir sadakat ve verasetinden başka bir şey olamaz. Sırf şahsı namına bir fırkaya dâhil olabilir. Lakin fırka fikirlerini derslerini de ithal ettiği saatten itibaren çocukların masumiyet cehaletlerinden istifade ederek onları iğfal ve serbestîlerini tesmim etmiş olur ki bu ahlaksızcasına bir tecavüzdür, öğretmenliğin safvetini lekelemektir. Ve mücazâtı müveccettir. Yok, ben ekseriyet fırkasına dâhil olurum, vicdanıma, öğretmenlik hissiyatıma ehemmiyet veremem, fırka beni himaye eder diyen olursa ben onun öğretmen değil bir insan bile olamayacağına hüküm ile istinat ettiğin fırka yarın düşer ve yerine geçecek fırkasını bir sıçan ölüsü gibi fırlatıverir derim. Birde fırka fikri derhal tarafgirlik hissini körüklemeye başlar, bu öyle bir marazdır ki yukarıda da dediğim gibi ekseriya insanı (afyonkeşler) kadar hayalperest, bir canı kadar hain, bir ahmak kadar mantıksız, bir müteassıp kadar hakikat düşmanı yapar. Hatta (Zola) yüksek bir nazardan siyasetin mezbelesine (pis mutfak) demekle bu husustaki nefretini ifade edebilmiştir.

Siyasi tahriklerin en şiddetlileri bile meşrutiyet esasları bahse mevzu olmadıkça müferrit ve mutehhiç politikacılardan başka kimseye tesirini gösteremez. Bu tahrikler çok kere şahsiyattan tahaddüs ettikleri cihetle çalışan halka daima yabancıdır.

Bahusus, Fransa İhtilal'ı kebirî zamanında muhtelif fırkalar arasında yer tutan nifak ve şikaktan tarih derslerinde pek büyük bir siyaset dersi almışsınızdır sanırım. O zamanın cumhuriyetçileri sırasıyla birbirlerini (Giyotin)e gönderdiler, birbirlerinin kanına susayacak kadar hasım olmalarını bu gün bir türlü anlayamadık. Siyaset lisansı ile söylemek lazım gelirse onlar pek az fırkalarla birbirlerinden ayrılmışlarmış, lakin bu içtihatlar eğrilmez tabiatlarda temessül ettiği için muhalefetler o kadar dehşetli olmuşmuş.

Fazla olarak siyasete bütün memleketlerde lüzumundan fazla bir mevki verirler: hemşehrilerin işleri, teşebbüsleri, ihtirastan halas olmaları, hattı zatında, meşrutiyet ve hürriyetine sadık ön nazarın değişmesinden içtimai ehemmiyetçe daha mühimdir.

Dediğimiz meşrutiyet hükümeti fikirler hükümeti olduğundan öğretmenin tatbik edeceği en hayırlı siyaset muhitindeki ahlakların ıslahına, öğrencilerinde karar ve teşebbüs ile muhakemede metanet ve kanuni esasiye de bütün anasıra bahşedilen serbestîlere karşı müsamaha fikirlerini telkin ve temenniye etmeye çalışmak olmalıdır. Çocuklar, din, kanun, meşrutiyet, hak, hayat, aile, namus, tasarruf, hükümet, vergi... Gibi her bir vatandaşın bilmesi iktiza eden malumatı yeni esaslara binaen ırsen malul ve ters kafaları siz düzelteceksiniz. Bu mühim vazifelerinizi ne kadar muvaffakiyetle ifa ederseniz memleketin umumi siyasetine o kadar hizmet etmiş, istikbali esaslı bir meşrutiyete o kadar hazırlamış olacaksınız. Şu halde fırkamızın (bilgi ve mücadele hükümeti olan meşrutiyete iyi intihapçılar ve çalışkan adamlar hazırlamaktır.) gibi bir programı varken başka fırka aramak ahmaklık veya zillettir. Çünkü fırkamızdan hariç bütün fırkalar bizim kadar vatana, millete, hatta bütün beşeriyete iyilikçi olamazlar. Biz kanunlardan ise ruhları değiştirmeyi tercih ediyoruz. En güzel kanunlar tatbik edecek terbiye ellere, onlara tahammül edecek ahaliye muhtaçtır. Bunlar olmadıkça kanunlar yapılacak fenalığı izale etmek değil ancak yerini değiştirebilir, bazen deteşdit eder. Bunun içindir ki bizce hal edilmesi en elzem olan içtimai mesele halkın cehaletini

kaldırıp ahlaki ve içtimai terbiyesini temin etmektir. Fakat bu meşrutiyet ve insanlık terbiyesi yukarıda da söylediğim gibi öyle birkaç senede olacak bir işi değildir. Bir ağacın büyümesi, sizin öğretmen olmanız nasıl senelere muhtaç ise bütün milletin arzu ettiğimiz terbiyeyi kazanması öylece senelerin, hatta asırların mahsulü olacaktır. Elverir ki biz vazifemizi ifa ettikten sonra bu dünyadan göçelim. Yoksa bu muazzam işi tamamen başa çıkaracak yalnız biz olamayız, işimiz ağır ve batı ise de makul ve mutedildir. Bizim programımızda ne cebir ve şiddet, ne buğuz ve nefret, ne gazetelerin seb ve şetmi, ne de beysud münakaşalar vardır, bu gibi terhanın insanları bir hatve bile işleri götüremeyeceğine biz olanca imanımızla kani olduğumuz kadar bütün vatan ve insaniyet muhipleride fırkamızın sadık ve dost zahirleridir. (Şekip, 1911)

4.1.4. Okullarımıza Bakış

Okul binası: öğrencinin buldukları bina esasen okul suretinde tertip olunmamış, evvelce hane bulunup bade okula tahvil edilmiştir. Okul mezkûrun mevkii güzel olmamakla beraber zemini alçak, cüzi bir yağmurun yağmasıyla çamurluk olur, havlusunda gezilmez, şu mahzurla beraber, mahsenatıda vardır. Havlusu öğrencinin teneffüsüne müsaittir. Ötesinde berisinde birkaç meyve ağaçları vardır. Havanın nüfuzuna mani olacak mürtefi binalar, emrazı sarıyeye davet eyleyecek muzır sıhhat gazlar neşr edecek ebtîye vesaire yoktur. Bir tarafı Tarık-ı âm olduğu ve duvarda yıkık bulunduğu için gelen geçenlerin enzarı okula çarpıyor. Bunun için hem öğretmen efendilerin dersini ihlal ve hem de öğrencinin teşevvüşü ezhanına mucip oluyor. Hatta birisi yoldan geçerken pencereden öğretmen efendiye selam verdi oda selamı almaya mecbur oldu.

Dershaneler: okulların dershanelerini iki kısma ayırabiliriz. Bir kısmı eski hanenin odalarından ibaret bulunduğu için fevkalade sıhhate muzırdır. Öğrencinin muhtaç olduğu kadar havayı istifaya gayri kâfi bulunmakla beraber pencereleri dematlup derecede değildir. Tavan ile döşeme arasındaki mesafe ancak üç metreden ibarettir. Dershanelerin ikinci kısmı ise Tarık-ı ame nazırdır. Yeniden yapılmış olduğundan oldukça hıfzıssıhhaya muvafık ve öğrencinin mevcudiyetine göre havayı istifaya kâfidirler. Rahleler öğrencinin mevcudiyetine nazaran gayri kâfi olmakla

beraber sıhhate fevkalade muzırdırlar. Küçük şubedeki çocuklara rahleler mevcut olmayıp peykeler üzerinde bir kısımda döşeme üstünde oturuyorlar.

Koridor: öğrencinin mevcudu nazarı dikkate alınırsa koridor hiç hükmündedir. Hava yağmurlu bulunduğu zaman öğrenci dersanelerde teneffüslerini icraya mecburdurlar. Birde okulun ön tarafında bir bukar vardır. Öğrenciye lüzumu kadar suyu ihtiyar bir bevvap bukardan çıkarıp veriyor. Bu hususta hem zavallı ihtiyar zahmet çekiyor hem de küçükler teskini ateş edemiyorlar. Fikrimizce okul edepte olduğu gibi tahtadan mamul bir iki tekine yaptırılır ve musluklardan su akıtılırsa hem bevvap meşakkatten kurtulmuş, hem de küçükler istedikleri kadar su içmiş olurlar. Nazarı dikkate alınacak en büyük noktalardan biride böyle geniş ve öğrencinin teneffüsüne müsait bulunan bir havluda öğretmen efendilerin öğrenciye oyun oynamaya müsaade etmemeleridir. Öğrenci dersanelerden çıktıklarında doğru duvarların altına sokulup köşe bucaklarda teneffüsü geçiriyor. Kimisi de dersanelerde dersle meşgul bulunuyor.(Yeni Mektep, 1911)

4.1.5.Okul

1. Mevkii: Okul inşa edilecek arsa kasabanın merkezinde bulunmalı, havadar olmalı, kolay gidilebilir bir mahallede olmalıdır. Kabristandan hiç olmazsa 100 metre uzak olmak, gerek manen, gerekse maddeten tehlikeli olan veya sıhhate muzır bulunan ve gürültü eden binaların, müesseselerin civarında bulunmamak ayrıca dikkat olunacak noktalardandır. Toprak rutubetli ise tefcir edilmek iktiza eder.

Okulun ciheti, mahalın şeraiti sıhhiyesi ve ekseriyetle esen rüzgârları nazarı itibara alarak o havalinin iklimine göre tayin olunur. Mesela okul yapacağımız bir mahalde rüzgâr ekseriyetle cenubi garbi tarafından gelirse okulda bu cihette yapmalı. Yani binanın büyük muhaviri şimali şarkiden cenubi garbiye ye müteveccih bulunmalıdır. O suretteki rüzgâr her vakit okulun yüzüne değil, yanına çarpsın.

2. Sureti inşa: Okul ve öğretmenin ikametgâhı ayrı ayrı yerlerde yahut hiç olmazsa birbirinden müstakil bir surette inşa edilmelidir. Sınıflar ve örtülü

teneffüshane yani sofa birleştirilince bol bol hava ve ziya alacak bir surette karşılıklı olmalıdır.

Sihhate faydalı olan bu vaziyetin nazaratı kolaylaştırmak gibi bir başka faideside vardır.

Okulun zemin katı dışarı ki topraktan daha yüksek olmalı ve binanın etrafındaki arsanın meyilleri temelden suları uzaklaştıracak surette bulunmalıdır. Dershanenin sathı her şakirde hiç olmazsa 1 metre murabba isabet edecek bir surette hesap edilmelidir. Tavanın irtifayı 4 metre olmalıdır.

3. Okul eşyası: Okulda kullanılacak eşya öğrenciye sağlam bir vaziyet verecek surette inşa edilmelidir. Bel kemiğinin (amudu fakrinin) eğrilmesine meydan vermemek için rahle ile peyke arasında hiç mesafe bulunmamalı, yani rahlenin ön tarafı kenarından aşağıya sarkıtılan bir şakül peykenin kenarına isabet etmelidir. Peyke rahleye doğru daha ziyade ilerlemiş bulunursa daha iyidir. Şu kadar var ki bu rahleleri girip çıkmayı kolaylaştıracak surette yaptırmaya dikkat etmek ister. Çocukların üzerinde oturacakları peykenin birde arkalığı bulunmalıdır ki yazı yazmadıkları zaman dimdik durabilsinler. İki kişilik rahle ve peyke öbürlerine müreccehtir. Rahle dirsek serbestçe dayanacak bir yükseklikte olmalıdır. Peykenin yerde ayak basacak birde mesnedi bulunmalıdır. Rahle, peyke, yazı tahtası gibi okul şeyleri mümkün mertebe çocuğun boyuna göre olmalıdır. Rahlenin yukarı tarafı (üzerinde yazı yazılacak kısmı) sabit veya müteharrik olabilir. Sabit olursa çocuk kendisine lazım olan kitap veya defteri kolaylıkla arayıp bulamaz. Öğrencinin dolaplarının muntazam olup olmadığı tetkik edilemez. Müteharrik olursa öğrenci kapıların arkasında gizlenir gevezelik eder. İnzibat zor temin olur. En iyi tarz karışık tarzdır ki o da kapağın yarısı kalkabilmekten ibarettir.

4. Dershanelerin tezyini: Dershaneleri tezyin etmek, sevimli ve neşe verici bir hale getirmek lazımdır. Coğrafya haritaları, tarih tabii levhaları duvarları tezyin edecek en münasip şeylerdir. Bazı okullarda ancak bir iki harita bulunur veya o da bulunmaz. Öğretmen gayretli ve meraklı olursa köyün planını, sancağın, vilayetin haritalarını büyük bir mikyasla çıkarabilir. İskelet, hazim, devran dem azası gibi tarihi tabiyeye ve bir tayyare, muhtelif tulumbalar, su cenderesi gibi fenni hikmete ait bir takım

resimlerde bulunup veya büyütülüp taallik olunabilir. Havluda küçük bir çiçek bahçesi okulun tezyinatını ikmal edecek ve çocuklara intizam ve muhafaza zevkini verecektir.

5. Teshin: Ocak sınıflar için münasip değildir. Çünkü havanın tecdidine hizmet ederse de hem çok odun yakar, hem tüter hem de ateşin etrafa sıçraması, küllerin saçılması gibi tehlikeleri ve pislikleri olur.

Saç sobaların kullanılması daha ucuzdur; fakat bununda fenalıkları vardır. Çok yakıldığı zaman kızarır, mesamatı açılır, hamz karbonun dışarı çıkmasına yol verir. Bu gaz ise pek mühliktir. Diğer taraftan bazı kere soba çabuk yanmasın, odundan kazanılsın diye anahtarı biraz kapatılır bundan da o da hamz karbon ve hamz karbon gazları intişar eder. Mahrukat için mademki havaya ihtiyaç vardır. O halde havanın ateş yerine gelecek yolunu açmak daha kolay ve daha sıhhidir. Bunun içinde anahtar bulundurmamak ve önde istenildiği kadar açılıp kapanacak surette küçük bir kapak bulundurmak kâfi dir. Sobanın kızmasına meydan vermemek için iç tarafını tuğla ile kuşatmak sıhhi bir tedbirdir. Avrupa okullarında kullanılan kaloriferli sobaları bizde görebilmek için daha çok zaman beklemek ister.

6. Tecdidi hava: Ne kadar güzel sobalar kullanılırsa kullanılsın dershanelerin tecdidi havası tahtı temine alınmış olmaz. O halde her teneffüste kapı ve pencerelerin güzelce açılmış olması iktiza eder. Çocukların üşümesinden korkulursa o halde pencereler yalnız birkaç dakika için açılmakla iktifa olunabilir. Malumdur ki teneffüs havayı bozar, müvellid-ül humuza yerine hamzı karbon doldurur. Teneffüse yaramayan bu gazın fenalıklarına ciğerlerle, deri ile elbise ile neşr olunan maddelerin tesiri deinzimam eder. Havaya kalabalık insanların oturduğu yerlere mahsus hoş gitmez bir koku verir. Tecdidi havanın faidesi çocukları işte böyle mahsur bir hava içinde uzun uzadıya oturtmamaktan ibarettir.

7. Tenvir: Ziya dershane çok geniş olmadığı surette yalnız bir taraftan gelmelidir. Çocuklar ziyayı soldan almalı ki kalemin ve elin gölgesi kâğıt üzerine düşmesin. Her iki taraftan tenvir edilmek lazım geldiği halde öyle yapmalı ki ziya çoğu soldan gelsin.(Cemil,1911b)

4.1.6. Okullarımızda Meskenet ve Çare-i İzalesi

Çocuklarımızdaki zillet-i bedeniye ve atalet-i fikriyenin devası –itiraf edelim- öğretmenlerimizin usul-ü terbiye ve tedrisidir. Bir okuldaki öğrencinin gözünü kitaptan ayırması, anlamadığı bir şeyi sorması, istediği yanlışı tashih etmesi bir kabahat, müstelzim ceza bir hareket diye telakki olunur; elbette o okulda serbesti caygır olamaz. Bir okuldaki öğretmen zi hayat tedrisatıyla, nevaziş gar nazarlarıyla calib-i hürmet tavrıyla teshir ve imal ve efkâr edeceğine istimal cebru husunet eyler. Öğrencide öğrenmekten mütehasıl zevk ve neşe-i vicdanı mugayyir ciddiyet görür; orada tabiatıyla meskenet tesis eder.

Fransa’da kalemiyle bir inkılâp fikri vücuda getirmiş olan ve hala neşriyat nefiasıyla bütün cihan maarifte bir mütefekkir ve irade perver vezaiyle hizmet eyleyen (Jaul Payu?) bakınız ne diyor:

“Çocukların iradesini vazifeye müstemail görmezse mürebbi sükût ediyor demektir. Çocuk ancak sevimli olduğu şeyi sever! Vazife kendisi için cebr-i itbaan muradfi olursa ona katiyen sevdiremez. Binaenaleyh vazife çocuk için onu idare edenlerin istedikleri şeydir. Vazife ebeveynini ve öğretmenlerini sevdiği nispette kendisine sevimli görünür. Muhabbeti telkin eden yalnız muhabbettir. Bunun için mürebbiyenin ilk işi sevimli olmak, kendisine tevdi olunan çocukları sevmektir. Öğretmen öğrencisine huşunet göstermeyecektir. Öğretmenin derste muamelatı çocukları yıldırır. Kendilerinden izzet-i nefislerini nez eder, sonra bunlar iki büklüm olur, ahmak, sersem kalırlar. Ruhları terbiye ve idare eden bir öğretmenin bu hareketinden ziyade şayan-ı ittiham bir hal yoktur. “

Çocuklarımız neden miskin oluyor sualine şimdi cevap vermek kolay olur zan ederim. Çocuklarımız miskin oluyor: Çünkü okula zaten bir meskenet tab ile tevdi olunan bu zavallılar karşılarında beca ve na-beca değinen, ceza görüyor; çünkü öğretmenin yüzüne değil kitaba nisab-ı nazar ettiriliyor. Çünkü müsamaha ve hatta bazen teşvik edilmek lazım gelen bir takım harekâtı fikrîye tabi olunuyor; çünkü hocanın çehresi ekseriyetle abus bulunuyor. Çünkü çocuklara öğretilmek İstenilen hakikatler zihinlerde takrir edilemiyor; çünkü ders esnasında arkadaşlarına tenkit etmek binaenaleyh kendi fikrini işletmek salahiyeti verilmiyor, velhasıl o mini mini insanlar izzet-i nefisten mahrum birer koyun yavrusu ad olunuyor.

Zola, 20. asır medeniyet namına feryat ediyor: “ Bir fikir şahsı içinde mahsur kalan yekdiğerine sokularak, ziyayı taban semayı görmemek için başlarını eğerek sürüyle giden insanlardan nefret ederim.” diyor. Bizde bu feryat insanıyet perveraneye iştirak eylemeli, dimağlar işletecek, fikirler yetiştirecek bir usul talim ve terbiye kabul ve takip etmeliyiz. Elimize teslim edilmiş olan ham fikirlerin nasıl işleneceğini bilmezsek onlardan faal ve mütefekkir birer insan vücuda getiremeyiz. Çocuğun ruhunu tanımalıyız, kabiliyetini anlamalıyız, kalbini teshir ve idare etmeyi bilmeliyiz ki onu kendimiz için medarı şeref, nefsi için kudretyab maişet, milletimiz için memba-ı saadet olarak yetiştirelim.

İsteriz ki öğrencimiz bizi dinlesin, bize hürmet etsin. Acaba takdir, tehdit ceza şu gayeye hadim olabilir mi? Matlup inzibatı temin edebilir mi?

Amerika pedagoğlarından meşhur (Horasman?) cevap veriyor:

“ Mücazat itaat ve dikkati pek az temin edebilir: çocukta muvakkat bir sükûnet husule getiren bu tarz terbiyeye öğretmene karşı muhabbet, hürmet değil bürudet ve adavet tevlit eyler.

Daha nef bir usul-ü inzibat vardır. O da dersleri dikkatle hazırlayarak misallerle, hikâyelerle fikri ikaz ve merakı tahrik eden şu tatlı boyalarla tezyin ederek cezbeda kılmaktır.

Öğretmen kafasında bütün kütüphanesi bulunarak ve evvelden suallerini hazırlamış olarak dershanede dolaşır. Bu esileyi hepsi dinlesin diye cevap verecek olan şakirdi tayin etmeden evvel dermeyan eder. Bunları her birinin malumat ve kabiliyetine göre tertip eyler; taharri edeni teşci ve keşfetmesine muavenet eder. Birini cehaletiyle mahcup, diğeri muhakemesindeki isabetiyle tebrik eyler; hepsinde faaliyet-i fikrîye, alaka-i dersiye husule getirir. Böyle istihzarat ile böyle teşvikat ile bilhassa bir inzibat-ı ahlaki tesis eder: intizam- sırf korku ile değil- talebinin öğretmeni hakkında hissettikleri itimat ve hürmet ile tamir edilmiş bulunur.” Memaliki müterakkiye-i garbiyeden öğretmenler “ fenelum” ‘un çizdiği daire-i şefkat dâhilinde hareket ederler.

“Çocuklar allıyyülade pek ürkek ve mahcupturlar. Onların kalplerini sıkarsanız, ümitlerini selp edersiniz terbiyeden hiçbir semere beklemezsiniz. Kendinizi onlara sevdiniz. Sizinle serbest bulunsunlar ve kusurlarını size göstermekten çekinmesinler.

Bu hususta muvaffak olmak için, iktisap serbesti edemeyen çocuklara karşı rahim ve şefik olunuz. Temayülat seyyielerinden dolayı ne mütahayyer ne de mütehevvir görününüz. Bilakis onların zaaf-ı ahlakını açınız.”

Ne kadar doğru! Biz ise öğrencinin karşımızda hep terbiyeli bulunmasını, ufacık bir çocukluk bile göstermemesini isteriz. Filvaki bizim bu talebi katiyemiz bu nazar-ı terbiyemiz önünde büyüyen çocuklar yapmasa bir usluluk gösteriyorlar; fakat meskenette böylelikle yerleşmiş bulunuyor. Diğer taraftan hapis olunan fena huylar tezahür edecek gizli köşeler arar: orada nazar-ı tetkikten devir bulunan çocuk bütün çocukluğunu, bütün terbiyesizliğini bütün fenalığını meydana koymaktan çekinmez. Felaket buna bütün şu fenalıklar tedip edilmemiş kalır. Âdem-i tashihten mütevellit bir cesaret şu huysuzlukları tekrar ettirir. Adet haline koyar ve bu suretle hocası önünde gözünü kaldıramayan çocuk mükemmel bir arsız olur. İtiraf etmeli ki bu nokta fevkalade haiz nezaket ve ehemmiyettir. Almanya hakemesinden (Kant) diyor ki: “ terbiyenin en büyük meselesinden biri çocuğun serbestîsi ile bu serbestinin lüzum tazyikini telif etmekten ibarettir.”

Filhakika çocuğa bir hürriyet-i vasi vermek netayic ve himayeyi tevlit eder. Zira bazı öğretmenlerin bu suretle öğrenci tarafından duçar istihza olduğu görülmemiş değildir. Bunun için çocuğu ne kadar serbest bırakmalı, ne dereceye kadar sıklı meselesi öğretmen tarafından iyice malum olmak iktiza eder. Herhalde şunu bilmeli ki serbestlik demek arsızlık demek değildir. Bir lisan-ı münasip ile tashih olunmayan kusurlar her zaman yüzüzlüğe yol açar. Çocuklara serbesti verilmesi kendilerinin mütevelliyen yaramazlık yapmalarına müsaade olunmayı müstelzim olmaz. Bilakis serbesti, harekât-ı öğretmene iyi bir zemin-i terbiye hazırlar. Çocukta baş gösteren fena huylar fena temayüller muzır otlar gibi çıkarılmalıdır. Nezakete mugayyir bir serbesti her vakit mayuptur.

Bazı defa öğrenciden böyle hareketlerde sadır olmaz değildir. Ancak bu hususta biraz sakin ve nikbin olmalıdır. (Jaol Payu?) burada da bize bir ders metanet veriyor; diyor ki

“ Terbiyede hiçbir tebeddül anı olamaz... Bir sınıfa girilince öğretmenin sakin ve sahi bir iradeye malik bulunup bulunmadığı, yani gerçekten bir mürebbi olup

olmadığı his olunabilir. Kuvve-i iradiyenin birinci alamet-i nazariyesi sükûndur; yani kendine malikiyettir. Öğretmen kendine malik olmazsa her şey kendisini gazabanan eyler. Hiddet ve gazap ise bir nöbet cinnetidir. Meskenet bedeniyezi izale edecek vesaitten biride jimnastiktir. Aza-i vücuda temin ettiği kuvvetten başka bedene bir çeviklik, bir vaziyet-i münasebe, bir istikamet bahş eyleyen bu derse bu itibara ile de bir ehemmiyet müzaiife atfetmelidir. Musiki ise ruha bir ulviyet, bir necabab bir neşat verir. Bunun için vatani milli neşidelerle çocukların kalbini tehyiç etmeye çalışmalı ve jimnastik gibi musikiye de okullarda ihmal etmemelidir.

Hülasa etmek lazım gelirse diyebilirim ki okullardan meskeneti tard için çocuklarımıza şetaretli, serbest bulundurmak için evvel be evvel usul-i kadime-i tedrali terk etmeliyiz.

Teksif ve tevlit suretiyle öğretilen dersler çocuğa mükemmel bir cesaret-i ahlakiye verebilir. Böylelikle hem öğrenirken fikrini serbest beyan etmeye alışmış, hem de öğrendiğini kolayca unutmamakla bilahare hatırat ilmiyesini kekelemeden söylemeye muvaffak olmuş olur. Sonra şu usul zinde-i talim ile öğretmenin bir nazar-ı hayır hevahı bir tavır inbisat averi tekabül etti mi çocuklarımız istediğimiz gibi serbest oldu gitti.

Bilmelidir ki terbiye meselesi hayat veya memmat meselesidir. Biz diri iken ölmeyi değil, mezarlarımızda bile yaşamayı isteriz ve istemeliyiz. (Cemil, 1911a).

4.1.7. Tembellik Nasıl Tedavi Olunmalıdır

Bir sebeple insanın cümle-i asabiyesi kuvvetten düştüğü zaman azalarından her biri vazifesini zayıflıkla, Âdeta yarım bir uyku içinde icra eder. İşte heves ancak dimağda bütün azada umumi ve yüksek bir kuvvet bulunduğu zaman zahir olur. Madde ve kalp gibi dimağda bu kanundan azade değildir. Bunun için tembellik ile hastalık yüzünden çalışmaya olan kabiliyetsizlik arasında fark yok gibidir. Çocuğun ruhu tetkik ve terbiye edilmek istendiği vakit bu noktaya çok dikkat etmek lazımdır. Kayıtsız, tembel bir okullunun kendi arzusuyla günden güne bir gayret ve faaliyet numunesi olabileceğini zan ederek tembelliği bu suretle tedavi etmekten sakınmalıdır. Vakaa “ istemek muvaffak olmak demektir.” ; azim ve irade ile her müşkül işi vücuda getirmek

mümkün olur. Fakat bu kaidenin burada tatbiki doğru olamaz. Çünkü böyle bir tembel çocuk esasen istemeyi bilmez ve isteyemez. Hastalıklı bir iradiye malik olsa bile bundan ciddi muvaffakiyetler tevellüt edemez.

Sihhat halinde bulunan bir tembel ile hastalıktan yeni kalkmış, cılız, sapsarı, ayakta duramaz, beyni bomboş bir zavallı çocuğu bir telakki etmemelidir. Tabidir ki çalışmayı bundan hiç kimse istemez. Saidden muhaf olduğunu herkes teslim eder. Lakin afiyeti yerinde olan tembeller, işte mahirane bir tedaviye muhtaç olan hastalar bunlardır. Bunların vücutları sapsağlam görünür, fakat fikirlerinin hareketsiz bulunması bütün azalarının da gevşekliğini gösterir. Bunlar çok kere gezmeden, oynamadan bile yorulurlar. Bunları öğretmenleri bir iki saat dersle meşgul etti mi dikkate mecbur edildi mi, gözlerinin çukurlaştığı, neşelerinin kaçtığı görülür. Kendilerine biraz istirahat veriniz yahut yemek yediriniz; çehrelerinin tekrar renk aldığını, hayat bulduğunu göreceksiniz. Jan jak Rosso birçok seneler yazılarını ancak yatarken yazdırabilmiştir. Kansız başına kan toplamak ve dimağında uçuşan fikirleri hatırlamak için vücuduna bu vaziyeti vermeye mecbur kalıyordu. Böyle hallerde tembellik belası vücudun kâfi derecede kuvvetli olmamasından, az bir hayat kuvvetine malik bulunmasından ileri gelir. Bu da mukavvi şeyler istimaliyle, tedrici beden idmanlarıyla, aynı zamanda bedeni ve ruhu bir hıfzıssihha ile tedavi olunabilir.

Çok keredede okul çocuklara tembelliği bahşeder. Derslerin çokluğu, ders saatlerinin uzunluğu, vazifelerin nihayetsizliği çocuklarda bir usanç, bir yılgnlık ve en sonra bir kayıtsızlık husule getirir. İngilizler çocuklarını Fransızlar kadar sıkımazlar. Onlarda terbiye-i fikriyeye hasredilen saatler Fransızlarınkinin ancak yarısı kadardır. İngilizler okul öğrencisinden pek az müddet dikkat isterler, fakat bu zamanın israf edilmesini katiyen istemezler. Böyle olduğu halde İngiliz gençleri 20 yaşına geldiği zaman Fransızlar kadar bilir ve hayatta daha mükemmel bir beden sihhatine ve ahlak kuvvetine malik bulunurlar. Bizim küçük, büyük her derece okullarımızda ne kadar siyah, yeis veren saatler geçer, çalışmak, öğrenmek namı altında ne kadar uzun kıymetli dersler heba olup gider. İşte bu saatler, bu derslerde ki çocuğun tabiatı üzerinde fena tesirler husule getirir. Tembellik emarelerinin zuhuruna hizmet eyler.

Küçükleri her zaman değil, yalnız lüzumlu veya muayyen bir zamanda çalıştırmak dimağlarına yığılan birçok lüzumsuz malumattan kurtarmak iktiza eder. Bazı kere çocuklara çok şeyler öğretmek sevdası zavallıların felaketini hazırlar. Onlara çok değil, iyi öğretmek, talim ve terbiyede dikkatle tatbik olunacak bir düsturdur.

Gerek öğretmenlerden, gerek çocuklardan birçoğu nazarında okulda ihraz ve ibraz edilecek kemal bir gayedir, bir vasıta değildir. Unutuluyor ki hayat iyi öğrenci numunesi olmakla değil okul kapısından çıkmakla başlar. İşte o kıvrıntılı ve karanlık yolda müstakil, kendine hâkim, teşebbüs sahibi olan adamlar kazanır.

Çocukların henüz o küçük yaşlarında her şeyden haber verir birer harika olmasını istememeli ve fikirlerini hayatta lazım olmayacak zaid malumat ile yormaktan çekinmelidir. Bilmelidir ki birçok okul çocuklarının tembelliği onların tamamiyle şahsı tabiatlarına değil, terbiye hususunda tatbik olunan usule isnat olunabilir.

Çocukları teshir etmek, arzu olunacak gayeye evvela parmaklarıyla değdirmek, dikkatlerinden istenilen bütün ceht ve gayretlerinin sebeplerini bildirmek, cansız makineler gibi değil, düşüncü mahluklar gibi muamele etmek; kendilerinden meziyetlerini tenkis edecek daimi bir itaat yerine zati bir meil, tanımak arzusu istemek; herkeste tabii bulunan dimağı merak ve faaliyet ihtiyacına çocuklarda da inkişaf ettirmek, onları anlamaktan tevellüt eden manevi ve ulvi hazlara vakıf etmek; işte ruhlara vasilik edecek okul öğretmenlerinin mürebbilerin hakiki vazifesi bunlardır. Görülüyor ki burada tekdirlere, cezalar şafi bir deva gibi zikir edilmiyor, hakikaten bunlar tembelliğe karşı nafi bir ilaç olmaktan çok uzaktır.

Bazı öğretmenler “ ne sual, ne muhakeme derler. Evvela dinleyiniz de sonra anlarsınız!” çocuğun muhakemesini, iradesini kıran bu sözler fikrin tenvirine mani olduğu gibi yavaş yavaş tembelliği de saik olur. Artık çocuk şahsiyetini kaybeder, kendi kendine bir şey istememeye başlar. Kemal-i yaşına böyle itaatli, tamamiyle vesayet altında bir halde vasıl olur. Bir asker gibi emre münkat bir surette yetişmekte bir şeydir, fakat bu hal ile bir milletin hayatı temin olunamaz. Diğer taraftan tamamiyle ezber öğrenilmiş ne kadar dersler, meşalesiz geçilen ne kadar umumi kaideler, canlı tasvirsiz ne kadar mücerret malumat vardır!

Basitten mürekkebe, meriyeden mücerrede geçilmekten ibaret olan tekâmül kanunlarına göre inkişaf ettirmekten pek uzak bulunan zavallı küçük dimağlar ilk önce hazır yapılmış kaideler, düsturlar önünde bulundurulur, kelimeler derin manalarına inilmeden zor ile makine gibi fikirlere tabi olunur.

Böyle bir talim tarzı çocukta kayıtsızlığı, hevesizliği, çalışmadan nefreti inkişaf ve neşretmekten başka neye yarar? Montaigne diyor ki; “ ezber bilmek, bilmek demek değildir.” Bunun için hususi hallerden, maddi misallerden, hayattan başlamalı da ondan sonra umumi hallere, kanunlara, mücerret şeyle çıkmalı, çocuğa hakikati keşif için kendi kendine yürümeye alıştırmalıdır. Veis? diyor ki: “ Tedrisin en canlı esası öğrencisi kendi kendine münasip vech ile tahsil etmeyi öğretmekten ibarettir. O suretteki dersler yorgunluk alameti zahir olmadan evvel nihayet bulmalıdır.”

Marsel? ne kadar doğru söylüyor: “ Çocukta falan ve filan ders için his olunan nefret, tedriste takip olunan fena tarzın mahsulüdür. Tecrübe her gün daha vazih gösteriyor ki daima çocukların fikir ve zekâsını alakadar eden, hem de sevimli bir surette alakadar eden bir tarz vardır. İşte hüner bu yolu bulmaktır.”

Büyük mürebbi Pestalojinin muvaffakiyeti mükemmel hazırlanmış, sükûnetle muhakeme edilmiş bir plandan değil, muhabbet kuvvetinden ileri geliyordu. Zira bu kuvvet kendisine çocukların ihtiyaçlarını ve genç fikirleri yoran müşkülâtı ciddi surette keşfettiriyordu.

Kalkanberîğ?: “ Tecrübe bana öğretti ki gençlerde dikkatsizlik faaliyeti olan tabi ihtiyaçlarına pek muhaliftir.” diyor. Hülâsa çocuktaki kayıtsızlık, tembellik, ya sıhhatinin mükemmel olmamasından yahut mürebbinin fena idaresinden gelir.

Tembellik tahlil edilince görülüyor ki fikir kayıtsızlığı çok defalar dimağın bir buhran içinde vazifesini ifa etmesinden, tağdite uğradığı betaitten, hülâsa bir hastalıktan, nevrasteni denilen inkişaf yolunda cümle-i asabiye'nin pek adi cümle-i asabiye'nin pek adi bir hastalığından ileri gelir.

Bu nevi hastalığı yazı, ezber gibi cezalarla, tevkiflerle tedavi etmek hiçbir zaman müessir olamaz. Hastalık mademki maddedir, o halde tedavisinde maddi olmak iktiza eder. Bunun için o gibi tembelleri tabiplere muayene ve tedavi ettirmek en muvaffak bir harekettir. Şimdi doktorların vazifesi hazımsızlığı, baş ağrısını, kuşpalazını tedavi etmek, yaraları tımar etmekten ibarettir. Fakat ileride bu vazifelere daha ehemmiyetlileri de inzam edecektir. Bir zaman gelecek ki cümle-i asabiye tabibi hafıza, idare, şahsiyet hastalıkları, zekâ ve hassasiyet karışıklıkları tabibi olacaktır.

Lakin o günü ne vakit idrak etmeli? Doktorun muavenetinden mahrum kalan bir mürebbi bu hususta ellerini bağlayıp durmalı mı? Şüphesiz hayır! Bir takım sıhhi tedbirler, tıbbi kaideler vardır ki tabip olmayan bir öğretmen mürebbide bunları tavsiye ve tatbik edebilir.

Ehemmiyet verilecek bu sıhhi kaideler şunlardır:

1: Tağdiyi tanzim etmek. O suretle ki mide ağırlığını yemekten sonra husule gelen yorgunluğunu, hazımsızlığın mucip olduğu dimağ heyecan ve inhitatını izale mümkün olabilsin. Çocukların çoğu mide tevsine uğramışlardır; onlara hazmı kolay gıdalar tavsiye etmelidir.

2: Zamanı layıkıyla tanzim etmek. Çocuğa çalışmayı hayatın bir kanunu haz ve istirahatın ayrılmaz bir lazımı gibi tanıtmalıdır. Dersler her gün muntazam olarak vaktinde ifa edilmelidir. Böyle bir intizam ve temamite alışan çocuk sabahleyin erkenden kitabı başına koşar. Çocukların terbiyesinde itiyat kanunlarından istifade etmeyi bilmek kadar feyizli bir şey yoktur. Az bir maharetle her gün çalışmak Âdeti ikinci bir tabiat halini alabilir. Muayyen saatte uyanmaya alışmış olan dimağımız kendi kendine uykuyu nasıl terk eder, her sabah aynı dakikada açılmayı gözlere nasıl emreylerse fikirde aynı surette günün falan saatinde ısınmayı Âdet edinmekle vakti gelince çalışmayı davet eder. O halde çalışmak muntazam bir iştaha gibi, ruhun bir açlığı gibi bir ihtiyaç olur. Fikirleri bu inzibata sevk edildiği için tembel olan birçok çocuklar vardır.

3: Beden idmanını iyice tanzim etmek. Vücudun kuvvet kesp etmesi için hareket ve faaliyet göstermesi tabidir. Hayata lazım gelen fiil ve hareketi temin için çocukların koştuğu, sıçradığı, bağırduğunu görmek arzu olunur şeylerdir. Fakat yine bilinmelidir ki çocuğun dimağı idrak eden, tahattur eden, muhakeme eden, söyleyen, yazan, kol ve bacakları kımıldatan bir şeydir. Eğer uzun bir zihni meşguliyetle onu

kuvvetinden düşürdüktan sonra ayrıca da şiddetli bir beden yorgunluğuyla müteessir ederseniz dimağı iki kat yormuş olursunuz. Az miktarda vücut idmanları her cihetçe kuvvet verir: kanın cevelanını süratleştirir, ruhu münbasit kılar, kendisine telkin olunacak malumatı kabul etmeye salih bir hale getirir. Fakat ifrat derecede oldu mu kabalaştırır ve birçok hastalıklar hazırlar. Bazı cılız, sarışın çocuklar idmanlardan sonra dikkatle dinleyemeyecek bir hale gelir. Bunlar beden idmanlarının fazlalığı yüzünden tembel olurlar.

4: Mukavvi ilaçlar vermek. Vücuda derece derece kuvvet verecek bir takım ilaçlar elzemdir. Tabibinin tavsiyesine göre alınacak ilaçlardan maada duş, güneş ve ziya banyosu gibi yapılacak sıhhi tedbirler vardır ki ebeveyn bunların iyi icrasına dikkat etmelidir.

Hülasa: Dimağa kuvvet vermek, ona nasıl iş göreceğini öğretmek, onu iyi adetlere alıştırmak tembelliği tedavi için yegâne sırdır. (Cemil,1911e)

4.1.8. Batılıların Gözünde Türkiye’ de Eğitim

Türkiye imparatorluğunun doğrudan doğruya hükümet nezareti tahtında bulunan resmi okulları üç derece üzerindedir:

İptidai okulları,

Tali ve nihayet

Osmanlı Darül Fünunu

İptidai okulları okuyup yazmak öğretir. Şu kadar var ki garp harflerini istimal eden müslüman memleketlerinde bu muvaffakiyet az görülmemelidir. Fazla olarak şakirtler frank surelerini ezberlemeyi ve bilahare bunları makine gibi okumayı öğrenirler. Fakat Hoca Efendi okunan surelerin manasını çocuklara izah etmeyi dünyada aklına getirmez.

Tali okullar bizim garbi müessesimizden pek farklı değildirler. Bu okullarda Türkçe, Arapçadan maada muhit ve elsine-i mahalliyeye göre Rumca ve Ermenice ve Bulgarca okutulur. Hemen bütün mühim şehirlerde mevcut olan bu derece okulların ekserisinde Fransızca da okutulur. (Pance romanist) lerin ceht ve ikdamlarına rağmen lisanımız bu sınıf okullarda rahcanıtını muhafaza etmeyi bilmiştir. Bununla beraber büyük merkezlerde Almanca ve İngilizce de okutturulmaktadır. Bunların teşkilatında

bizim lisanımız numune ittihaz edilmiştir. Yani bunlar şimdiye kadar iki bin mezun yetiştiren (Galatasaray) sultanisine muadil olarak vücuda getirilmişlerdir.

Binlerce öğrenciyi kendisine cezbeden Osmanlı Darül Fünunu da bizim müessesatı aliyemizin tesiratından azade kalamamıştır. Bu müessese üç şubeyi ihtiva eder: hukuk, tıp, felsefe.

Bu son şubede tarih, ilm-i lisan, garp ve acem klasik edebiyatı okunur. Türkçeye nazaran bu iki lisan bizde Latince ve Rumca gibi tahsil-i âli için elzem ad ediliyor. Oldukça kadim olan Fransızca kürsüsünün yanına şimdi İngilizce ve Almanca kürsüleri de ilave olunmuştur.

İstanbul Darül fününun bütün imparatorluğun yegâne müessesesidir. Burada Kahire'nin şarktaki müslümanların tahsiline başlıca kanun olan, maruz ve meşhur Darül fününun meskur imparatorluğa atfetmemelidir. Bir de Osmanlı Darül fününun Selanik, Beyrut gibi mülhakatta şubeleri vardır.

Türk okulları yanında evvela hıristiyan okulları baş gösterir. Mamafih bu umum her cinsten teşekkül eden bu müesseselerin kesretli tehalüflerini gösterebilmek için pek müphemdir. Çünkü bunlar cismani. Rum, Bulgar, Avrupa, Amerika okullarıdır ki karınca gibi kaynaşırlar.

Bütün hıristiyan mntıklarında her anasırın kendi reis-i ruhanileri bulunur ki bunlar okullarını kendi emellerine göre tesis ederler. Her ruhani reisin nezdinde cismani, ruhani, azalardan mürekkep bir meclis muhtelit bulunur. Bu meclisler okullarının bütün hayat ve idareleriyle alakadardırlar. Avrupa ve Amerika'nın sefarethaneleri de birer okula maliktirler; idareleri müstakilen kendilerine aittir. Bazıları da sefarethane içinde ifai tedrisat ettirirler; umumi ehliyet imtihanları keza sefarethanelerde icra edilir.

Mesele Rum okulları ehliyet imtihanlarına resmi bir merasimle başlarlar, burada Patrik Efendi Yunan murahhasları ve Rusya sefiri bulunur, öğrencilere tarih-i dini, Rumca ve Türkçe... ilh sorulur. İmtihan vakitleri ve öğretmen tayini, kitap İntihapı, programların tanzimi mücerret Patrik Efendinin riyasetinde tecemmu eden meclis-i muhtelit tarafından icra olunur.

Rum müessesatının en başında "Patrik Efendinin sarayı yanında inşa edilmiş fener" de kâin Rum Darül öğretmenini vardır. Bundan başka Rumca ile tedrisatını ifa eden on kadar idadi ve o kadar kız okulu vardır.

Ermenilerle Yahudilerin de müteaddit okulları vardır, bunların ekserisi iyi ve hatta fevkaladedir. Musevi okullarının reis garında Türkiye'nin haham başısı bulunur. Fransızca bu okullarda şerefli bir mevki tutar. Bu meyanda Katolik ve Protestan misyonerlerinin idarelerindeki layuad okulları da zikir etmek lazımdır. Bunlar yalnız payitahtı değil, mülhakatı bile istila etmiştir. Selanik'te, Arabistan'da, Beyrut'ta.ih. Bunlar pek çoktur. Hele Amerika, Cizvit misyonerleri şayan-ı hayret hususi müessesatı taliye ve âliye tesis etmişlerdir. Hatta yakınlarda gazeteler tarafından ortaya sürülmesi üzerine tarafımızdan da teşvik edilen Beyrut okul-i tıbbimiz hakkında ki iane ile şartta Fransız nüfuzunun şaşalandırılması lüzumunu hissetmiştik.

Görülür ki genç Türklerin maarif hususundaki vazifesi pek çetindir. O koca imparatorlukta talim ve tahsili ittihat ettirmek için az zahmet çekmeyeceklerdir (Şekip,1912).

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar

Eğitim Bilimi alanda üretilen bilgilerin kamuoyuna duyurulmasında dergilerin önemli rolleri bulunmaktadır. İçinde yaşadıkları zamanı canlı olarak aktaran dergiler aynı zamanda tarih için de aydınlatıcı bir rol üstlenmektedirler. Yeni Mektep Dergisi de dönemin eğitimsel sorunlarını bilimsel açıdan incelemiş ve çözümler aramıştır. Dergide, eğitim sorunlarını bilimsel açıdan ele alan makalelere ve yazılara yer verilmiştir.

Yaklaşık 2 yıl yayın faaliyetine devam eden Yeni Mektep Dergisi yayın hayatına 2 yıl devam etmiştir. Dergi ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı yıllarda eğitimle ilgili yapılan yanlışlıklara eleştirilerde bulunmuş ve çözüm önerileri getirmiştir. Bu nedenle derginin eğitim sorunlarını bilimsel bir şekilde, objektif olarak ortaya koyduğu söylenebilir. Dergide yer alan makaleler ülkenin eğitim sorunlarının çözümü için yetkilileri uyarı görevi de görmüştür.

Dergide eğitim tarihimizde yer edinmiş Sabri CEMİL, Eğitim Müfettişi Galip Necaşar, Mustafa Şekip gibi önemli isimlerin makalelerine yer verilmiş, günümüz eğitim sorunlarının çözümüne katkı yapması hedeflenmiştir. Ayrıca dergide yabancı ünlü pedagogların konferansına, isteklere, problemlere de yer verilmiş olması, dergi ile okuyucu arasında sıcak bir ilişkinin kurulduğunu göstermektedir.

Dergide sadece yurt içinde değil aynı zamanda yurt dışından bilim adamlarının makalelerine de yer verilmesi, yurt dışında eğitimsel alanda meydana gelen hareketlilikler konusunda ülkemiz eğitimcilerini de haberdar etmiştir. Dergide yurt dışında yazılmış makalelerin çevirisine yer verilmiştir. Çevirisi yapılan makalelerin ülkemiz eğitim alanına önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir. Sabri CEMİL'in makalelerinin bir kısmı da çeviridir. Çevirisi yapılan makaleler genellikle

öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme, çocuk psikolojisi, yurt dışında görülen önemli eğitim hareketleri gibi konulardan oluşmaktadır.

Dergide eğitim alanında çıkan yeni kitapların tanıtımına da yer verilmesi, eğitim ile ilgili yaşanan gelişmelerin, eğitim camiasına aktarılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Eğitim programları, teorisyenlerle uygulama görevini üstlenen öğretmenler arasında önemli bir köprü görevi görmektedir. Bu nedenle uygulama alanında yaşanan olumsuzlukların teorisyenlere aktarılması yeni politikaların oluşturulmasında önemli bir katkı sağlamaktadır. Yeni Mektep Dergisi'nde ele alınan makalelerde, ülkenin en ücra köylerinde dahi görev yapan öğretmenlerin yazılarına ve sorunlarını içeren mektuplarına yer verilmiş, eğitim politikasını yapmakla görevli kişilere önemli veriler sağlanmıştır.

Dergide yayınlanan makalelerin konuları incelendiğinde, oldukça farklı konuların işlendiği görülmektedir. Dergide eğitimle ilgili konuların yanında Sosyoloji, Psikoloji gibi alanlarda da makalelere, şiirlere, deneme türündeki yazılara da yer verilmiştir.

Yapılan bu araştırmada yaklaşık 2 yıl yayınlanan Yeni Mektep Dergisi'nde yer alan makaleler çerçevesinde eğitim sorunlarını belirlemek ve günümüz eğitim sorunlarına ışık tutmak amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde eğitim politikası, Türk Eğitim Sistemi, öğretmenlik mesleği ve eğitim bilimleri kapsamında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

5.2.Öneriler

Yeni Mektep Dergisi'nin sayılarının tamamına İstanbul'da Beyazıt Kütüphanesinin de ulaşılmıştır. Daha çok kişinin hizmetine sunulabilmesi için bu tür dergilerin en az birer sayısının Milli Kütüphanede bulundurulması sağlanmalıdır. Dergilerin en az bir nüshasının Milli Kütüphane'de yer alması, araştırmacılara önemli yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Geçmiş dönemde yayınlanan dergilerde yer alan eğitim sorunlarının günümüz için daha sağlıklı veri sağlanması için sadece bir dergi değil birden fazla derginin karşılaştırmalı olarak incelenmesi önemli yararlar sağlayabilir. Bu nedenle benzer

dönemlerde yayınlanmış dergileri karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırmaların yapılması gerekmektedir.

VI. BÖLÜM

6.1.DERGİNİN TRANSKRİPTİ

YENİ MEKTEP

Sene :1

Numara:1

Nisan 1327

Üsküp Darül Muallim Rüştıyesi Heyet-i Talimıyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül Muallimin Rüştıyesi Müdürü Sabri CEMİL İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Nüşhası 50 parayadır. Senelik abonesi Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

Mesleğimiz

Bilenler ile bilmeyenler bir olur mu?

(Ayet-i Kerime Meali)

Evladınızı küçükten terbiye ediniz ki büyüdüğü zaman yüzünüzü ak etsin.

(Hadisi Şerif Meali)

Artık hep anladık ki vatana mektep, mektebe de muallim ister. Bu hakikati tanımış olan Millet-i Osmaniye bir taraftan (muallimlerimizin maaşı az!) diye bağırmakta iken öbür taraftan (Muallimlerimiz bir işe yaramaz!) diye feryat ediyor.

Biz mevcut mekteplerimizi, muallimlerimizi hiç mesabesinde görmek istemeyiz. Fakat muallimlerin şanına yakışan odur ki milletin himayesine mazhar olmak için evvel be evvel liyakat kazanmağa gerçek birer muallim olmaya çalışmaktadır. Filhakika noksanımız, görgüsüzlüğümüz az değil, çoktur. Fakat bu çokluğu yok edecek çarelerde vardır. O da aşk ve sebatır. Mesleğimizi, hayvandan insan yetiştiren bu muhterem sanatı büyük bir aşk ile sevmezsek fedakârlık edip kusurlarımızı tanıyamayız. Bu kusurları tashih etmek, tecrübemizi arttırmak yolunda sebat göstermezsek muallimlik vazifesini hakkıyla görmemiş olmayız. O halde bugün dünden nasıl...(devamı var yazılacak)

Sayfa 2

Yeni Mektep

Biz isteriz ki Osmanlı milleti dünkü gibi bugün de sersem olmasın. Düşüncesizlik, riyakârlık devresinden kurtulmuş olsun. İzzet-i Nefse, İtimat-ı Nefse malik bulunsun. Diyaneti, hakikati, hayrı, hasseni sevsin! Vatan, millet duyguları kanında oynasın; Hülasa Osmanlı bir insan olsun.

Millet-i mesut edecek, ona şevket, satvet verecek muallimdir. Bunun içindir ki bugün muallim demek milletin mürebbisi, mürşidi demektir.

Bir insan iptidai bir halde kaldıkça fena duygulardan, fena düşüncelerden, fena adetlerden yakayı kurtaramaz. İtiraf edelim ki şu son kırmızı devirden bize bu gibi birçok mikroplar intikal etti. Şu irsi hastalığa karşı aşılınmak, ilaçlanmak takayyüdata bulunmak ister. Hastalığımızın esasını (cehalet) ve (inatçılık) teşkil ediyor. Bunu bugün teşhis ettik. Fakat nasıl ilaçlanmalıyız? İşte mesele burada. Fena bir usul-u tedavi insanı hayatından keser.

Çocukta fikir var, irade var, kabiliyet var. Yanlış bir usul bunların hepsini körletir. Bugün yeniliğe muhtacız. Zaten İmam Ali Efendimiz buyurmuyorlar mı ki “ Sen çocuğunu kendi edebine, yaşayışına göre terbiye etmekle kalma. İlerisini düşün. Zira o senin bulunduğun şu zamanda değil, istikbalde yaşamak için halk olunmuştur. Kendisine ileride mesut yaşayacak ve yaşatacak bir terbiye ver.”

Milletin ekmeğinden sonra birinci ihtiyacı olan terbiyeyi çocuklarımıza işte bu surette vermeliyiz. İleride balmumu gibi şekilden şekle girmemeleri için onları bugün dikkat etmeye ve düşünmeye alıştırmalıyız.

İşte “Yeni Mektep” bugün şu parlak ve tatlı ümit ile kapısını açıyor. İstiyor ki milletin mukadderatını eline almış olan ışıklı ve çalışkan muallimler yardım etsin. Bilhassa memleketimizin, Kosova’nın noksanını, ihtiyacını, istidadını göz önüne alan “Yeni Mektep” nazariyat kısmında muallimlerin ruh sanatı olan fenni terbiye-i etfal (pedagoji), ilmi ahvali ruh (psikoloji) e dair faydalı dersler vermeye arkadaşça muhasebelerle dertlerimizi dökmeye ve bunlara çare aramaya çalışacaktır. Bunda maada tatbikat kısmında muallimlere ulum-ı diniyeye, ahlaka, Osmanlıcaya, tarihe, coğrafyaya, hesaba malumatı fenniye ve medeniyeye dair ameli dersler hazırlayacak ve çocuklara faydalarından maada mektebi sevdiren musiki neşide ve notaları sade manzumeler, el işleri, oyunlarda verebilecektir. Böyle geniş ve canlı bir program takip edecek olan istikbalin mekteplerine (Yeni Mektep) şimdiden her cihetle bir numune olmak istediği içindir ki memalik-i mütemeddinde (ana mekteplerine) devam eden 3-6 yaşındaki çocuklara muallimler tarafından verilen mini mini dersleri de ihmal etmeyecek ve bu suretle temelli bir terbiye binası kurmak isteyenlere yol gösterecektir. Maarif Müfettişlerinin raporları, taşra muallimlerinin mütalaa ve istizahlarıda “Yeni Mektep” te yer bulacak ve muallimleri çalışmaya, düşünmeye sevk etmek için talim ve terbiyeye dair sualler irat etmeyi de unutmayacaktır. Açık bir Osmanlıca ile yazılacak olan bütün bu yazılar hep bir gayeye müteveccih olacak; o da bir mecmuanın yapabileceği kadar “Hali Islah, istikbali ihzardan “ ibaret bulunacaktır. “Yeni Mektep” temettudan evvel, tefeyyüze ehemmiyet verdiği için kar etmeye bakmayacak ve bundan ötürü zararda etse yine kâğıdı fiyatına satılacaktır.

Üsküp Darül Muallimini mesaisini yalnız mektep duvarları arasında hapsetmek istemediği için

Sayfa 3

Yeni Mektep

Takip ettiği usulü terbiye ve tedrisi bütün iptidaiye muallimleriyle birer muallim ve mürebbiden başka bir şey olmayan pederlere göstermek ve bu sayede onlarla bir rabıta-i sıhriyet tesis etmek istiyor ve vatani ve vicdani bildiği bu vazifeyi hakkıyla ifa içinde ileride “Yeni Mektep” i 15 günde ve hatta haftada bir defa neşretmeyi düşünüyor. “Yeni Mektep” aşk ve azmini eski mekteplerde de görececek olursa bu düşüncesinde muvaffak olacağını da inayeti rabbaniyeden ümit ediyor. (Yeni Mektep)

AZ VE İYİ

Her şeyi çarçabuk yapmak isteyenler hiçbir şeyi yapamazlar. Yapsalar bile fena yaparlar. Vaka her şeyimizin bir anda olup bittiğini görmek isteriz. Fakat bunun mümkünsüz ve çok kere faydasız olmaktan ziyade zararlı bulunduğunu anlamamış isek boşuna yorulmuş oluruz. Bu yorgunluk çok defa bizden başka diğerlerine de yarar. İşte asıl acınacak hal budur. Mesela muallim talebesine ders verecek. Karşısındaki çocukların 8-10 yaşında olduğunu, zihinlerinin öyle ağır yük kaldıramayacağını hatıra getirmez, bir derste 10-15 satır verir. Bunları öğretmek için yapacağı muamele ekseriyetle dersin başlangıcıyla sonunu göstermekten ibaret kalır. Bazen derste geçen lügatleri birer kelime ile tercüme ederse lüzumu derecede izahat verilmiş sayılır. Lakin bu suretle verilmiş olan ders 8-10 satır olmasında 3-5 satırlık bulunsun acaba şu hafif satırlar çocuk için faydalı olabilir mi? Şüphesiz, hafızası bundan memnundur. Zira okkalar kaldırmaya alıştırmış olan kuvve-i hafızaya bu defa dirhemleri kolay kolay kaldırabilir. Fakat iş yalnız hafiflikte mi ya? Bir tüy de hafiftir. Lakin metaliği ondan ağır olduğu için almamazlık etmeyiz. Demek ki bir şeyinin yalnız hafif, kolay olması bir meziyet sayılmaz imiş; aynı zamanda faydalı olması da lazım gelirmiş.

Öyleyse bu kaideyi mekteplerimizde, tedrisatımızda niçin tatbik etmeyelim? Bilhassa iptidaiye mektepleri talebesini, büyümeye muhtaç olan şu küçük dimağları öyle çetin dersler altında niçin ezelim? Biz o kafalardan nur çıktığı görmek isteriz. Başlarına indirdiğimiz o odunlar bize onuru temin etmez. Çocuğa mesela ismi, ismi cinsi, ismi hası ve bazen de müfridi, cemi bir derste öğretmek sevdasına düşeriz. Fakat muvaffak olur muyuz? Ne kadar uzak! Yine kabahati, çocukta buluruz. Tembelliğe merhem sürmek üzere ceza, ceza üstüne veririz. Hiçbir fark, hiçbir terakki görülmez. Bu şakirdin artık ıslah-ı kabul etmez. Bir tabiatta olduğuna kanaat getiririz. Meyus oluruz. Fakat insaf edelim. Çocuk neden dersi öğrenmedi sebebini araştıralım. Bizim her sene tekrarlaya tekrarlaya, istemeyerek ezberlemiş olduğumuz o 4-5 kuru tarif, o taze dimağa yığıldı. Çocuk zihnindeki yabancı şeylerin sıkıntısı altında sersemleşti; bittabi hocasını memnun edemedi.

Dersi değiştirelim. Şimdi ulum-u diniye tedrisatına bakalım. Çocuk efal-i mükellefini sıra ile sayıyor ve tarif ediyor. Zahire kapılanlardan isek şu su gibi okuyuştan yüreğimiz kabarır. Çocuğa bol bol aferinler veririz.

Fakat aldaniyoruz. Hele farz bahsinde biraz eğlenelim. Bunu nasıl anladığını kendisine soralım. Göreceğiz ki vacipe geçmeye vakit kalmayacak, farzda saplanmış duracaktır.

Hesapta, tarihte, coğrafyada, ahlakta...

Sayfa 4

Yeni Mektep

Hepsi böyle.

Kitaplar böylelikle bazı defa sene ortasında bitirilir. Yine baştan başlanır. Bu kere daha süratle daha anlayışsız, daha faydasız ikmal edilir. Tedrisatın gayesi hep kitapların bir an evvel ikmalinden ibaret bulunur.

Artık bunlara bir nihayet vermeliyiz. Ve düşünmeliyiz ki dün ki usulsüzlükler bizi asla ileriye götüremez. Biz bugün ilerlemek istiyoruz. Lakin ilerlemek demek hızlı hızlı gidipte çamuru batmak demek değildir. Çocukların ellerine vereceğimiz kendileri ufak bir rüzgâr söndürecek olursa onlar karanlıkta kalır, yollarını şaşırırlar. Çocuğun gözü, kulağı, beyni birer fenerdir. Bunları daha mektepte parlatmak ister. Çocuğun fikri işlemeli kendine mahsus düşüncesi olmalıdır.

Bunun için takip olunacak kaide (Az ve İyi) düsturudur. Evet, az olsun ve fakat iyi olsun. İşte bilhassa iptidaiye mekteplerinde dersleri hep bu yolda vermelidir. Bir derste isim ve aksamı hakkında malumat verileceğine yalnız isimden bahis olunsun. Bunun efal-i mükellefin bir saat zarfında öğretilmek istemesinde ancak farz layıkıyla anlatılsın. Denecek ki bunlar kitapta birer satırdan ibaret. Koca bir ders tek bir satırla nasıl geçirilir?

Kitap bir haritadır; haritada belli başlı şehirler, nehirler... Görülür. O küçük işaretleri, çizgileri çocukların muhayyilesinde büyüten, onlara renk, hayat veren muallimdir. Bunun gibi kitapta görülen esaslı kaideler, tarifler muallim tarafından misallerle izah edilmezse, kısaltılmazsa bir şeye yaramaz. İptidaiye mekteplerinde her şey muhtasar okutulmalı diyoruz. Ne kadar yanlış fikir! Çocuğa bir madde hakkında etraflıca malumat vermezsek, misaller buldurmazsak, mukayeseler yaptırmazsak hiçbir şey öğretilmediğimize emin olabiliriz. Biraz anlamış olsa bile bir saat, bir gün sonra unuttur gider. Zira hafızaya kuvve-i muhakeme yardım etmemiştir. (Az ve İyi) düsturunu takip etmek için çocuğun bildiği şeylerden yakında gördüğü şeylerden işe girişmek lazımdır. Çocuğa kendi bildiklerimizle ancak pek az bir şey öğretebiliriz, iyi öğretebilmek için onun evvelki bildiklerini ona katmak, onlarla yeni malumat avlamak

ve sonra bunları zihninde bağlamak icap eder. Bunun için ise birbirine az çok benzeyen şeyleri bir araya getirmek zıt olanları karşılaştırmak, tekrar etmek ister. Az bir ders böylelikle lastik gibi uzatılmış olur. Zihin böyle uzanmış, evirilmiş, çevrilmiş bir dersi hıfz etmekte hatırlamakta hiç müşkülât çekmez.

Fikri işletmeye yarayan tahriri vazifelerinde çok kere hattı geçtiği görülüyor. Çocuğu hiç çalışmamaya veya kopya etmeye sevk eden bu hal vazifelerden beklenen faydayı fena halde köreltmış olur. Bunlardan maada bilhassa yazı, imla ve manzume derslerinde de (Az ve İyi) kaidesini hatırdan çıkarmamalıdır. Şeyh Saidi' nin şu hikmetini tedrisatta da takip etmelidir: “Az ve çok, az ve çok olur. Beyare tanelerle dolar koca ambar”

Sabri CEMİL

Muallim

[Üsküp Darül mualliminin de verilmiş bir konferanstan:]

Şimdi Fransız şairlerinden ve Victor Hugo diyor ki:

Sayfa 5

Yeni Mektep

Bir çulha dükkânına girdiniz vakit bunun size faydalı bir adam olduğunu görür; sapanlarımızı, kazmalarımızı yapan demirci dükkânına girdiğiniz vakit bunun hepimize lazım olduğunu anlar ve bu mübarek işçileri selamlarsınız. Fakat bir mektep hocasının yanına girdiğiniz vakit onu yalnız selamlamakla kalmayın elini öpün; çünkü karşınızdaki adam ruhlar, zekâlar imal eyer”. Fransız şairinin şu yukarı ki satırları nakıstır doğrudur. Dünyada insanoğullarına ekmekçi kadar lüzumlu bir işçi varsa o da hoca, mektep hocasıdır. Zira hayvanla beraber eden cehaletten insanı kurtaran ancak odur. Bu ne kadar büyük vazifedir. Bu ne feyizli mübarek bir iştir bilir misiniz?

Seyahatlerim, turlarım esnasında ekser-i defa küçük, pek küçük köylere uğrarım. 20 hanelik bir köyde hayat ne olacak! Sükût, sessizlik. Sanki orası ruhsuz birer kaya yığını etmiş gibi durur. Fakat mescidin; ufak mescidin yanındaki beyaz kireçli binadan bir hayat sesi işitilince köy canlanır. Birçok günahsız, pervasız süslü masumların ilkbaharda yol kenarlarındaki güllükler, ağaçlıklar içinde cıvıldaşan kuşlar gibi ötüşürler, okurlar Cenab-ı Hakkın insanlara ihsan ettiği en kıymetli hazine olan zekâlarını cilalandırırılar. O vakit bütün uyku içinde uyanık duran ve ortalığı

uyandırmaya çalışan mektep binası küçüklüğüyle beraber gözümüz önünde büyür. Millettin canı, şanı gibi yükselir. İnsan o vakit öyle kalp ferahlığı duyar ki! Mektebin içerisine girdiğiniz vakit o binanın ruhu gibi olan hoca efendinin sevimli çehresi karanlıklar içinde beliren gün ışığı gibi kalbi şenlendirir.

Yatsıdan evvel köy kahvesine toplanan saf yürekli köylüler içinde hocanın ne muhterem bir mevki tuttuğunu görseniz herkes onun ağzına bakar. Onun ağzından çıkan sözlerin hepsi birer inci imiş gibi kimse bir tanesini kaybetmek istemez, emin olunuz. Orada en büyük hükümet memuru hoca kadar kendini gösteremez.

Bence hoca yalnız çocukların değil her birisi 20- 40 yaşlarında birer çocuktan başka bir şey olmayan ahalinin de terbiyesini ele almıştır.

Avrupa devletlerinin dünya rahatlığında bu kadar ileri gitmeleri, vatan perverlik hissi denilen memleket aşkını bu kadar yaymaları hocaların yalnız sınıftaki çocuklara değil mektepten çıktıktan sonra bıyıklı, sakallı çocuklara verdikleri feyizli dersler sayesinde! Hem de dersler ne kadar kolay veriliyor. Bilseniz! Mesela tarlaları gezerken hocanın ufak bir ziraat vermesi hükümetin bin teşvikine bedeldir. Cuma günü namazdan sonra muhabbet esnasında hoca efendinin Osmanlı kahramanlığına dair ufak bir hikâye anlatması zaten bu şanlı memlekette yaşayan her ferdin göğsündeki hamiyeti taşırmaya kâfidir. Hocanın vazifesi evvela sınıfta, sonrada sınıfın haricindedir.

Sınıftaki vazife en mühimi olduğundan bunun için biraz söz yürütmek ister. 7-8 yaşındaki bir çocuğun ruhu, hissi 20 -30 yaşındaki bir adamdan daha parlak olduğunu hocalık etmiş, her birisi kendi halince birer büyük adam olan çocuklarla düşüp kalkmış olanların hepsi bilir. Ne hacet! Muallimlik etmişlerin birçoğu bazı bu küçük kafalardan çıkan suallerin karşısında aciz kalmışlardır. Bahusus çocukta görülen ateşli ruh, biz büyükleri bazen ne hayretlere düşürür: işte

Sayfa 6

Yeni Mektep

Hoca evvel be evvel bu ruhu anlamalı, o ruha lakırdı anlatmalı ki zekâyı doğru bir yola sürebilsin.

Hocalık demek sıralar üstünde dizilen birçok masumların kafasına mümkün olduğu kadar bilgi sokmak değildir! Hocalık bir çocuğu “adam” etmek demektir. (Adam) etmek, ne büyük söz! Bizde darb-ı meseldir. “ Okumuş ama adam olamamış” derler. Evet, yalnız okumak insanı adam etmez. “adam” olmak nefsinin zekâ ve akıl emri altına almaktır! Adam olmak yüreği sızlamaksızın vazifesini yapmaktır! Adam olmak kimseye boyun eğmeyerek yalnız kendi uğraşmasıyla ekmeğini kırmak! Adam olmak

lüzumunda memleket tehlikeye düştüğü vakit ölüme karşı kahkaha ile gülerek göğsünü düşmana açmaktır! Nihayet adam olmak insanların birlikte yaşadıkları müddetçe birbirlerine olan bu borçlarını yalnız –para borcu değil- ödemektir...

İşte bir hoca; karşısındaki çocuğu böyle bir adam etmeye memurdur. Ne güç iş değil mi? Uzaktan güç görünen bu işi başa çıkarmak pek kolaydır. Yalnız hocada sanata âşık sabır ve sükût olmalı! Her sanat için lazım olan bazı tabiatlar vardır. Hocalık sanata lazım olan tabiatlar ise yukarıda dediğimiz gibi aşk, sabır ve sükûttur! Her sanat oldukça güçtür. Fakat dünyada hocalıktan ziyade yorucu, ezici sanat pek azdır! Demirci, çiftçi yalnız kolu, muharrir yalnız aklı ile çalışır. Fakat hoca aklı, kalbi, ciğeri, bütün vücudu ile iş görmeye mahkûmdur, günde 4 saat hiç oturmaksızın mütemadiyen söylemek, tahtada yazmak meram anlatmak dimağı, boğazı, vücudu ne kadar yorulur! Böyle kesici bir iş aşksız görülemez. Yani her biri ileride vatanın büyümesine, şan kazanmasına hizmet edecek evlat yetiştirmek hatta bu hattan mütevellit aşk olmazsa muallim bir şeye yaramaz. Şu kadar var ki vazifesini iyi gören bir muallim ruhundan, aklından kopardığı cevherlerin karşısındaki çocukların kalplerinde, beyinlerinde nurlar peyda ettiğini daha dün kapalı alan dimağların bugün güneşe açılmaya başladığını görünce öyle ruhani bir zevk duyar ki hemen sanatına âşık olur. Böyle olmasa bu kadar az harçlık ile biz nasıl muallim olurduk! Hoca maddeten fakirdir! Fakat kalben, ruhen o kadar zengindir ki. Zira pek çok adamlar onun kadar beni nevi'ne vatanına hizmet etmemişlerdir.

Muallimde sabır ve sükûtta bulunmalı! Ahlak kitaplarını aştığımız vakit sabrın herkes için iyi bir halk olduğunu görürüz. Hayatımızda bizi hiddete getiren şeylerin çoğunu bir “La havle” ile geçiştirmek, hırsımızı bastırmak kolaydır. Fakat muallimlikte sabır ne zordur! Hâlbuki en lüzumlu halk da odur. Çünkü çocuklarda tabi olan her hırçınlığı nazar-ı dikkate alarak o vech ile hırslanıp çocuğu azarlamaya kalkışmak emin olunuz ki bir hafta zarfında çocukların yanında peş paralık haysiyetimiz kalmaz! Muallimlik zamanındaki tecrübemle söylüyorum. Bir hocanın sınıfta hiddetlenmesi, köpürüp püskürmesi, bağırması kadar çocuklarda istihza alay hislerini tevlit edecek bir şey yoktur! İlk hiddette sessizler, fakat ikinci hiddette gülerler. Hatta yaramaz sınıflarda hocayı hiddete getirip alay çıkarmak usuldendir. Çocuk sabrı metanete karşı yaptığına pişman olarak her vakit boyun eğer çünkü çocukluktan gençliğe kadar geçen zaman içinde o zamana mahsus olmak üzere çocuğun tabiaten yapmaya mecbur olduğu

Bazı şeyler vardır. Bunların hepsini görüp birçok sözlerle bastırmaya çalışmak isyan veya riyakârlık hislerini uyandırır.

Fakat ekser kabahatlerini görmemek bir düzeye söz söylememek... “ O halde çocukları kendi haline mi bırakalım? Hayır! Biz çocuğu kendi haline bırakmayacağız öyle yaparsak terbiye değil terbiyesiz ederiz. İşte şimdi hocalığın güçlüğü meydana çıkar. İşte çocuğun ruhunu anlayıp o vech ile hareket etmek sırası gelir. Çocuk henüz yetişmiş bir buğday başağıdır ki zan olduğundan ziyade mahsul verir. Yaptığı kusurlardan o kadar öğrenmemeli ve her yaptığını da yüzüne vurmaya çalışmamalıdır. Evvela kusurlarının en büyüğünü def etmeye uğraşmalı ve tabi bu esnada daha hafif olanlara göz yummalıdır. Şüphesizdir ki bir çocukta yalancılık gibi bir su-i ahlak görüldüğü takdirde evvela öyle büyük bir kusurunu bir kabahatini gidertmeli ve bu esnada bundan ufak kusurlarını görmemelidir. Mamafih çok müsamaha bazı çocuğu haylaz ve asi edeceğinden yukarıdaki kaideye göre yavaş yavaş, kısım kısım çocuğu o fena huylardan vazgeçirmeli. Bunlara nefretle değil merhamet ve şefkat ile bakarak ıslahlarına gayret etmelidir! Muallim bir kabahat işleyen çocuğa karşı nefret gösterse vazifesini görmemiş olur. Çünkü vazifesi şefkat ve muhabbetle iyi etmektir. Çünkü dünyada hiçbir fena çocuk yoktur. Şefkatsizce yapılan tekdirlere çocuğun fikrini, kalbini söndürür, meysus eder.

Ruhuna girerek yani anın yaradılışını anlayarak yavaş yavaş kendisini bir peder kadar şefkatli olduğunuzu göstererek çocuktaki hisleri doğru bir yola getirelim ve böylece itaat Avrupalıların disiplin dedikleri ve bizim “intizam ve nizam” diye tercüme edebileceğimiz âdeti kazandıralım. Bu gayet mühim meseledir. Eğer biz şu milleti muntazam ve müterakki bir millet haline sokmak istersek evladımıza intizam fikirlerini telkin etmeliyiz. Bugün Türkiye’de en ileri giden milletler arasında Almanya, Fransa ve İngiltere’yi ele alırsak ahalinin intizam perver ve usulü hükümete gayet muti olduğunu görürüz. Hâlbuki bu hükümetler en serbest en hür hükümetlerdir. Fakat serbestlik, hürriyet herkesin bildiğini yapması değil bilakis bir memleket ahalsininin âdetine, anlayışına, kalbine göre yapılmış olan kanunlara, nizamlara, usule boyun eğmesi demektir. Bir millette bu his bu adet olmazsa o millet hiç ileri gidemez. Bu kaideyi ispat edecek surette, tarihte binlerce misaller vardır. Fakat itaat yani intizam ve inkıyat esaret demek değildir. Esaret bila kayd-ı şart fena olsun, doğru olsun başkasının sözüne emrine itaat etmektir ki böyle bir itiyat insanda her türlü izzet-i nefsi, her türlü

muratlığı, erkekliği, iyiliği mahveder. İnsanı bir hayvan derekesine indirir. Bunun içindir ki itaat fikirlerini vermek esnasında bu noktaya gayet dikkat etmeli ve hoca kendine emanet edilen çocukları nasıl olursa olsun emri altında bulunmasına mahkûm mahlûklar farz etmemelidir. Bu cihete ben pek ehemmiyet veririm. Çünkü yukarıda da söylediğim vecih ile bir milletin büyümesini terakki etmesini intizam-ı hayatta usul ve kavanine inkıyatta görürüm. Avrupa mürebbileri derler ki: çocuk yaradılıştan itaatsizdir. Yaşının zoruyla kendinde hâsıl olan hırçınlıklar, keyfi hareketler ile yaşamak ister. Bu onun tabiatı yaradılışı, iktizasıdır. Hocanın mahareti isyan, zillet, riyakârlık hislerini uyandırmaksızın çocuğun o hırçınlıklarını yavaş yavaş tashih ederek

Sayfa 8

Yeni Mektep

Anın hareketinde bir muvazene bir sükûn tesisine çalışmaktadır. Anın hareketinde bir muvazene bir sükûn demek dikkat olursa ne mühim bir tabirdir. Evet, dünyada hiçbir insanın tavır ve hareketi mutarrid ve yeknesak olamaz öyle olmuş olsa insanda “şahsiyet yani herkeste bulunan yetilik” başkasından “ ayrılık” olmaz, beni beşerin kafası bir makineden başka bir şekil gösteremezdi. Dünyada tarihi yapan şahıslar değil “şahsiyetlerdir!” bu şahsiyet tabirini iyi anlamak iktiza ediyor. Şahsiyet bir insanın mevcudiyet müphemesi değildir. Şahsiyet bir insanın kendine mahsus olan yaradılışı ahlaki ile diğerlerinden farklı olmasıdır. Terbiye-i itfalde en ziyade nazarı dikkate alınacak şu şahsiyet keyfiyetidir. Bunları düşünerek çocukları makine değil; fakat hissiyat ve harekete mütevazın metin adamlar yapmalı ve intizam ve inkıyada ait en ufak bir memnuniyetin milleti ve bu esnada tevbihi iktiza ederse o tevbihte hikmetini çocuğun mefkûresine değil ruhuna anlatmalıdır. Evet, sebebini anlatmaksızın, ruha bir his kabul ve nedamet vermeksizin tekdir tevbihte bulunmak; işte fen terbiyesinin en mühim bir faydası! Bu kaideyi mualliminin asla fikirlerinden çıkarmamaları elzemdir. Muallim daima çocuğa şu hakikati anlatmaya çalışmalıdır: dünyada insanlar yaşadıkça karşı koyamayacakları birçok kavanin-i hilkate tabidirler. Bu kuvvanin öyle metin, öyle değişmez, öyle muntazamdırlar ki bunlara karşı isyan fikirleri insanı felakete sevkten başka bir şey yapamaz. Anlatmalı! Hadisatı tabiiyeti misal göstererek anlatmalıdır ki bu kuvvanin azliye-i hilkatin en başlıcası intizamdır. Kezalik insanların müctemian birbirlerine muavenet ederek yaşamaları da yine o kuvvanin ilahiye zaruriyatındandır. Şu iki âli düstur nokta-i hareket ittihaz olunarak çocuğun anlayabileceğini göz

önündeki misallerle bütün intizam hareketi ve neticesi olan nizam ve usule inkıyadı kendine his ettirebilmelidir ki bu muallim biraz akıllı ise pek kolay keyfiyettir. Faraza sırada ikişer ikişer gitmek gibi gayrı tabi bir usulü emin olunuz. Çocuk böyle misallerle pek çabuk anlamış, takdir etmiştir. İntizam ve itaat –yine tekrar ediyorum esaret değil! – işte çocukların küçük kalplerine en evvel yerleştirilecek hakikatler!

İntizam-ı maişet, intizam-ı say-i, intizam-ı hareket bilir misiniz ki dünya rahatlığı için ne lüzumlu şeylerdir!

İnsanlar dinsiz yaşayamazlar. Bu muhakkak bir keyfiyettir. Din ve itikadat diniyenin salim ve metin bir suretini çocukların kalbine, ruhuna yerleştirmek elzendir. Muallim efendi ulum- u diniye dersinde yalnız ilim hali feraiz vacipatı ezberletmekle iktifa etmeli! Halkı, peygamberleri, kitabüllahıda ruhuna anlatmalı koyu bir surette bir itikat dini vermeli ve bahusus hüsnü hulk, habb-ı vatan yeni nevane muavenet gibi malının daefdal ibadetten olduğunu çocuklara bildirip hissettirmelidir.

“ Adam etmek “ ne zor şey görüyorsunuz ya! Daha ne gibi hisler uyandırmalıdır ki bir çocuk o hisler, o güzel huyların himayesinde büyüyerek yani beşerin, sevgili vatanın bir anasır hadimi sırasına geçsin! Bir ikisini söyleyelim:

Kuvvetli insanlar daima hayatta muvaffak olurlar; kuvvetli olmak yalnız cismani zur ve kuvvet sahibi bulunmak değil, metaneti ahlakiyeye de sahip olmak demektir. Çocuğun bedenini kuvvetlendirmek lazım olduğu gibi maneviyatını takviye etmekte ondan elzendir.

Mesela nefesine itimat ne büyük bir saik muvaffakiyettir! Ben kabiliyetim derecesinde çalışır, vazifemi ifa edersem,

Sayfa 9

Yeni Mektep

Dünyada her tuttuğum işin üstesinden gelirim. Kaidesi ne büyük bir kalp kuvvetidir bilseniz. Ürkeklik, unutkanlık kadar insanı perişan, aciz kılan hiçbir şey yoktur. Kavaidi ahlakiye dairesinde insan her türlü teşebbüsata kemal-i cesaretle girişmeli o esnada karşısına çıkıp ta kendisiyle iş göreceği, kendisinden iş arayacağı kimsenin yine kendisi gibi bir adamdan başka bir şey olmadığını fikre iyice yerleştirmelidir. O adam size iş vermekle, sizinle iş görmekle, size karşı bir lütufta bulunmayıp belki kendisinin işini teshil eden kendisine fazla menfaat temin eden bir muavin kazanmış olur ki şu teşekkürün ona ait olması iktiza eder. Amirlerin yanında gösterilmesi lazım gelen vazife-i inkıyat ve riayetden başka hiç tezellül hiçbir tabasbus izharına lüzum

olmadığını anlatmalı, güzel anlatmalı: haysiyet-i zatiye yani kuvaid-i ahlakiye dairesinde herkes kendini pekâlâ görmesi herkesçe kabul edilecek bir düstur olduğundan çocuğa da kabul ettirilmelidir! Evet, çocuk kendisine itimat ederek, zelil değil âli bilerek büyümeli. O hislerle gençlik çağını geçiren, senn kemale varan adam ne metin, ne cesur, ne fedakâr, ne çalışkan bir vatan perver olur.

İşte bu ahlaklı zevatı, böyle fedakârları, böyle vatan perverleri siz muallimler yetiştirmeye memursunuz. Emin olunuz ki sizi pek çok kişi gıpta eder. Sizi kimse bilmez, tanımaz... Bulduğunuz mektep içinde siz sakinane, fedakârane vatana millete hizmet edecek fikirleri ruhları imal eder, onları takviye eylerseniz günler geçer çocuklar önünüzden bir kitle bir su gibi gelir geçer; yalnız size de bir hatıra kalır. Fakat saçlarınız ağarmış olduğu halde bitap, yorgun bir akşam mektebinizden çıkar ve sade, fikir evinize giderken talebenizden birinin memlekete şöyle bir hizmet ettiğini işitirseniz, gazetelerde okursanız bütün yorgunluğunuzu unutursunuz. Ve vazifenizi ifa ettiğinizden mütevellit inşirah ve memnuniyetten gözleriniz yaşardığı halde kendi kendinize dersiniz ki işte benim bir evladım. İşte benim bir mahsul sai ve gayretim... Ah ne olurdu herkese de böyle bir haz duymak müyesser olaydı.

(Muallimin mektep haricindeki içtima-i vazifesi diğer bir hasbıhalin zeminini teşkil edecektir.)

Maarif Müfettişi

Galip Necaşar

OSMANLICA

Bu ser levhayı görecek kartlarımın birden bire duçar hürriyet olarak acaba “Osmanlıca” namıyla yani bir lisan mı mevzu bahis edebilecektir diye duçar hallicen olmamaları için kemal-i isticâl ile ilave edeyim ki esasen Türk lisanından başka bir şey olmayan ve bugüne kadar Türkler arasında bile yalnız ana, babadan veya kulaktan öğrenilen bu dil bugün artık “ mahiyet-i içtimaiye” sini değiştiriyor. Hukuk ve hayatımıza tanzim ve idare o muhterem meclis-i milli de Türk, Bulgar, Arap, Rum, Arnavut, Sırp velhasıl bütün anasırın hukuku müştereklerini temin ve idameye bir vasıta oluyor ve yine hiçbir istisna kabul etmeyerek vatanın müftehir birer askerleri olan bizler manga başında “hazır ol!” ,” ileri arş!” kumandanlarını bu munis lisanla aldığımız gibi bu lisana olan vukufemiz tespitinde de muharebenin hal canlı, çılgın

günlerinde vezaifi vataniyemizi teshil edeceğimiz muhakkak görünüyor. Şu halde bu dil artık hücre-i hususiyetinden çıkıyor. Hepimizin

Sayfa 10

Yeni Mektep

Samiasınada, kalbinde bir yer tutmak üzere bulunuyor. Binaenaleyh ben artık bu dile – “mahiyeti ilmiye” sine hanel gelmemek şartıyla – yüksek bir sesle “Osmanlıca” diyeceğim.

Şu halde mademki Osmanlılar ilelebet yaşamayı azim etmişler ve yaşayacaklardır, lisanlarına sahip olmaları lazımdır. Bir lisana sahibiyet ise o lisana sevmek, ehemmiyeti takdir ederek çalışmak tevessü ve tamimine fedakârane hizmet etmekle olur. Nesl-i hazır için bu baapta yapılması icap eden tedabiri daire-i meşguliyetimiz haricinde olduğu cihetle bundan hiç bahsetmeyeceğim. Fakat Nesl-i müstakbel öyle değildir. Bu mecmuada bütün kuvvetini onların saadet ve selametine hasrettiği cihetle bunları ihzar ile mükellef olan iptidaiye muallimlerine bütün düşündüklerimi söylemek isterim.

Muallim efendiler iki kere ikinin dört ettiği nasıl kabili inkâr değil ise ekseriyet itibariyle iptidaiyeden değil, rüştiyelerden çıkan çocukların Osmanlıcadan ancak kitap sökebildiklerini, okuduğu şeylerin şöyle bir metnini anlamaktan başka bir şeye muktedir olamadıklarını, iki söz söylemek veya üç satır yazı yazmayı lazım gelse bunun daha beş, altı senelik yorucu bir tahsilden sonra olabileceğini hep görüyor ve sebebini araştırmıyoruz. Hele ekserimiz hala “adam sen de bu lisanda güç!” diyor ve bu iftiralarımızla Sırp, Arnavut, Bulgar anasını arasında zevalî lisana karşı na-hak bir tevahhuş, bir cesaretsizlik hissi ika etmiş oluyoruz. Hâlbuki bu sözümüzle şu sevimli memleketimize hayatımıza ihanet ettiğimiz gibi güçlüğü ve kolaylığı sayimize mütevakkıf olan bir şeye karşıda çalışmadan bir mağlubiyet bir acz bir korkaklık gösteriyoruz. Bilmeliyiz ki hayatta kolay, hazır hiçbir nimet müstahzar hiçbir safra yoktur ki “buyurunuz efendim!” diye davet edilerek karnımızı doyurmaya koyulalım, bu böyle olunca çalışmak, mücadele etmek lüzumu tahakkuk ediyor fakat nasıl çalışmak, nasıl mücadele etmek işte en mühim mesele. Şimdiye kadar ihtimal ki çalıştık. Fakat çalışmanın bir yolu, bir tertibi olacağını bilemedik. Mesela limonata yaparken şekeri eritmeden limonu sıkarsak limonatayı içebilmek için şekeri saatlerce eritmeye mecbur kalırız. Hatta ekseriya canımız sıkılır da şekeri eritmeden kaldırıp içiveririz. Şekerin erimesi ve çektiğimizin müşkülât işi ters tuttuğumuzdan yolsuz

yaptığımızdan ileri gelmedi mi? Çünkü peşin şeker eritilecek ondan sonra limon sıkılacaktı.

Şu basit misal şimdiye kadar çocuklara lisan öğretmek için takip ettiğimiz usulün, daha doğrusu usulsüzlüğün aynıdır. Çünkü elifbayı bitiren bir çocuğun eline verilen ilk kitap ilmihal tecvit sırf ve bunlara benzeyen kitaplara bunların içinde çocuğun gördüğü bildiği hiç bir şey yoktur. Hep gözle görmeyip kulakla işitemeyeceği, elle tutamayıp dille tadamayacağı, burunla koklayamayacağı şeyler. Bunlara lisan dersiniz kuvvaitle iptida etmesi de ilave olunursa çocuk artık zekâsına, havası hamsesini, muhakemesini, dikkat kabiliyetini – ki bunlar insana hayvandan tefrik eden birer haslettir. Attıktan sonra kafasını yere doğru eğerek çıkını koltuğuna sıkıştırmış bir halde mektebe geliyor. Bir müddet-i muvakkitte için samia veya sırasına istimal ederse de bütün mevcudiyetiyle de hafızasına yükleniyor. Bu da onu ancak bir iki sene taşıyabiliyor. Sonra hiç, hiç...

Sayfa 11

Yeni Mektep

Zavallı çocuk... Düşünmek, görmek, dikkat etmek, muhakeme etmek, temyiz ve tefrik etmek anlamak kabiliyetleriyle yaratılmışken bunların metruk bırakılması yüzünden önüne yığılan vesile birer karınca kalabalığından başka bir mahiyeti haiz olmayan malumat topaçlarını hazmedememeye mahkûm bir aciz, bir şaşkın olur. Fakat hoca efendi o ihtiyar yazıların körpe beyinlerde diken gibi saplandıktan sonra çocuğun ağzından aynen çıkmasını ister; buna da “ ders almak” derler. Hele vermesin? Babası zaten mektebe verirken dememiş miydi? “Eti senin kemiği benim”

İşte bu tarz-ı tedris limonatada limonu peşin sıkmak gibi biraz vakit kaybettirmeyi mucip olacak bir hata olmaktan çıkıyor da adeta bir cinayet oluyor. Evet, o çocuk öldürülüyor. Çünkü artık söylemekten, düşünmekten kendi kendine bir iş yapmaktan fikri mahsus sahibi olmaktan mahrum, korkak, ürkek, bir acizdir. Artık bundan sonra ona ne söylersen, ne gösterirsen anlamayacak, şaşkın şaşkın bakacaktır. “ kendi halinde” dediğimiz kelam mülazımları, hayırsız çıktı, okumadı denilen çocuklar hep mektep kurbanlarıdır.

İşte artık bu kurbanlara nihayet vermek zamanı gelmiştir. Çünkü zayi, hatta ihmal edilecek fazla hiçbir kuvvetimiz yoktur. Bu maksadın temini ise ancak öğretmek usullerinin sebat ve metanetle takip ve tatbiki sayesinde olacaktır. Binaenaleyh mecmuamızın nazari kısmında Osmanlıcanın suret-i tedrisinden bahsedileceği gibi

ameli kısmında da nazariyatımızın tatbikatı görülecektir. Muhterem muallimler! Bunları kemal-i intizamlarla takip ve tatbik ettikten sonra elde edeceğimiz neticelerle göreceğiniz kusur ve noksanlarımızı peyder pey bildirirseniz teşekkürler ederim.

M.Şekip

Mekteplerimizde Meskenet

ve

Çare-i İzalesi

[Üsküp Darül Muallimini talebesine – iptidaiye muallimleri de hazır olduğu halde – verilmiş olan konferanstan:]

İstikbalin kendilerinden hayat umduğu mini mini çocuklarımızın hal ve tavrını görmek için iptidaiye mekteplerimizi hayalen bir ziyaret edelim. Ne göreceğiz! Ekseriyetle fena dersaneler içinde fena rahleler üzerinde fena vaziyetler. Vücut masumu ihata eden bütün şu fenalıklardan bir netice hissine beklemek bittabi hatıra gelmez. Filhakika ale-l-ekser yüzler sapsarı; gözler fersiz o pak nasiyeler yere, zemin safliyete müteveccih; istikamet kamet bir meram mefturdan numune nema tabi bir kamburluğa mukallib “ sağlam fikir sağlam vücutta bulunur” hakikatine vakıf bir nazar nafiz şu tecelli gâh meskenetten derin ve elim manalar istihraç eder. Bu istidlali mertebe-i sübuta isal için daha ziyade müntaki deliller aramaya lüzum yok; şakirtlerden birine tevcih hitap edelim: ilk basit sualimiz çocuğu, o kitle-i mütehaccireyi alakalaştırır. Evet, gözümüz önünde asabiyet içinde bir telaş, telaş arkasında bir durgunluğu müteakip bir hicap hürmetengiz tecelli eder. O kabiliyetli dimağın şerare-i irfanını görmek, o şetaret-i tabiyenin tezahürüne de dest-rest olmak mümkün olmaz. Çocuk öğrendiği, bildiğini pek uzak ve bi şekil bir ufuk üzerinde müşahede eyler. Ona el uzatmak,

Sayfa 12

Yeni Mektep

oraya kadar sıçramak, onu yakalamak için kendinde kuvvet bulamaz.

İşte bugüne kadar çocuklarımız, nurani olmasını istediğimiz o istikbal-i hayatımız hep bu halde idi. Bedenlerindeki rehavet ve meskenet, fikirlerindeki incimat ve müdrikinin kalplerindeki lakaydı ve televvün-i maakisi olmuştu. Küçükten başlayan bu hasaili hissiyeden ati için miş miş ümitler, emin feyizler intizar etmek abestir.

Maatteessüf bugünkü mekteplerimiz bu haliyle yarınki Osmanlılığı mesut edemez. Nesl-ati zinde serbest, çalak olarak yetiştirilmek için mekatebimizi, hele iptidaiye mekteplerini faal ve zî- hayat bir fabrika haline getirmek ister.

Bu nokta-i mühimmeye esasen aileler itina edecektir. Fakat ebeveynin noksan bıraktığı bir terbiyeyi mürebbe-i umumi olan muallim ikmal etmek vazifesiyle mükellef değil midir? Binaenaleyh küçük dimağlarda mutat olan bütün uhud ruhvanileri kökünden çıkaracak muallimlerdir, muallimlik vukuf ve ihtimamiyedir. Bu meskenete çaresiz tefsiye olabilmek için esbab-ı mucipesini araştırmak iktiza eder. Netayic ve hisseyi izale için esbab-ı muzırreyi bulup kal etmek bedihi bir hakikat olmakla beraber aynı zamanda en şafi bir tedbirdir. Çocuklarımızdaki zillet-i bedeniye ve atalet-i fikriyenin devası –itiraf edelim- muallimlerimizin usul-ü terbiye ve tedrisidir. Bir mektepteki talebenin gözünü kitaptan ayırması, anlamadığı bir şeyi sorması, istediği yanlışı tashih etmesi bir kabahat, müstelzim ceza bir hareket diye telakki olunur; elbette o mektepte serbesti caygır olamaz. Bir mektepteki muallim zî hayat tedrisatıyla, nevaziş gar nazarlarıyla calib-i hürmet tavrıyla teshir ve imal ve efkâr edeceğine istimal cebru husunet eyler. Talebede öğrenmekten mütehassıl zevk ve neşe-i vicdanı mugayyir ciddiyet görür; orada tabiatıyla meskenet tesis eder.

Fransa'da kalemiyle bir inkılâp fikri vücuda getirmiş olan ve hala neşriyat nefiasıyla bütün cihan maarifte bir mütefekkir ve irade perver vezaiyle hizmet eyleyen (Jaul Payu?) bakınız ne diyor:

“Çocukların iradesini vazifeye müstemail görmezse mürebbi sükût ediyor demektir. Çocuk ancak sevimli olduğu şeyi sever! Vazife kendisi için cebr-ü itbaan muradfi olursa ona katiyen sevdiremez. Binaenaleyh vazife çocuk için onu idare edenlerin istedikleri şeydir. Vazife ebeveynini ve muallimlerini sevdiği nispette kendisine sevimli görünür. Muhabbeti telkin eden yalnız muhabbettir. Bunun için mürebbiyenin ilk işi sevimli olmak, kendisine tevdi olunan çocukları sevmektir. Muallim talebesine huşunet göstermeyecektir. Muallimin derste muamelatı çocukları yıldırır. Kendilerinden izzet-i nefislerini nez eder, sonra bunlar iki büklüm olur, ahmak, sersem kalırlar. Ruhları terbiye ve idare eden bir muallimin bu hareketinden ziyade şayan-ı ittiham bir hal yoktur. “

Çocuklarımız neden miskin oluyor sualine şimdi cevap vermek kolay olur zan ederim.

Çocuklarımız miskin oluyor: Çünkü mektebe zaten bir meskenet tab ile tevdi olunan bu zavallılar karşılarında beca ve nâ-beca değinen, ceza görüyor; çünkü muallimin yüzüne değil kitaba nisab-ı nazar ettiriliyor. Çünkü müsamaha ve hatta bazen teşvik edilmek lazım gelen bir takım harekâtı fikrîye tabi olunuyor; çünkü hocanın çehresi ekseriyetle abus bulunuyor. Çünkü çocuklara öğretilmek

Sayfa 13

Yeni Mektep

İstenilen hakikatler zihinlerde takrir edilemiyor; çünkü ders esnasında arkadaşlarına tenkit etmek binaenaleyh kendi fikrini işletmek salahiyeti verilmiyor, velhasıl o mini mini insanlar izzet-i nefisten mahrum birer koyun yavrusu ad olunuyor.

Zola, 20. asır medeniyet namına feryat ediyor: “ Bir fikir şahsı içinde mahsur kalan yekdiğerine sokularak, ziyayı taban semayı görmemek için başlarını eğerek sürüyle giden insanlardan nefret ederim.” diyor. Bizde bu feryat insanîyet perveraneye iştirak eylemeli, dimağlar işletecek, fikirler yetiştirecek bir usul talim ve terbiye kabul ve takip etmeliyiz. Elimize teslim edilmiş olan ham fikirlerin nasıl işleneceğini bilmezsek onlardan faal ve mütefekkir birer insan vücuda getiremeyiz. Çocuğun ruhunu tanımalıyız, kabiliyetini anlamalıyız, kalbini teshir ve idare etmeyi bilmeliyiz ki onu kendimiz için medarı şeref, nefsi için kudretyab maişet, milletimiz için memba-ı saadet olarak yetiştirelim.

İsteriz ki talebemiz bizi dinlesin, bize hürmet etsin. Acaba tekdir, tehdit ceza şu gayeye hadim olabilir mi? Matlup inzibatı temin edebilir mi?

Amerika pedagoglarından meşhur (Horasman?) cevap veriyor:

“ Mücazat itaat ve dikkati pek az temin edebilir: çocukta muvakkat bir sükûnet husule getiren bu tarz terbiyeye muallime karşı muhabbet, hürmet değil bürudet ve adavet tevlit eyler.

Daha nef bir usul-ü inzibat vardır. O da dersleri dikkatle hazırlayarak misallerle, hikâyelerle fikri ikaz ve merakı tahrik eden şu tatlı boyalarla tezyin ederek cezbede kılmaktır.

Muallim kafasında bütün kütüphanesi bulunarak ve evvelden suallerini hazırlamış olarak dershanede dolaşır. Bu esileyi hepsi dinlesin diye cevap verecek olan şakirdi tayin etmeden evvel dermeyan eder. Bunları her birinin malumat ve kabiliyetine göre tertip eyler; taharri edeni teşci ve keşfetmesine muavenet eder. Birini cehaletiyle mahcup, diğeri muhakemesindeki isabetiyle tebrik eyler; hepsinde faaliyet-i fikrîye,

alaka-i dersiye husule getirir. Böyle istihzarat ile böyle teşvikat ile bilhassa bir inzibat-ı ahlaki tesis eder: intizam- sırf korku ile değil- talebinin muallimi hakkında hissettikleri itimat ve hürmet ile tamir edilmiş bulunur.” Memaliki müterakkiye-i garbiyeden muallimler “ fenelum” ‘un çizdiği daire-i şefkat dâhilinde hareket ederler.

“Çocuklar alliyülade pek ürkek ve mahcupturlar. Onların kalplerini sıkarsanız, ümitlerini selp edersiniz terbiyeden hiçbir semere beklemezsiniz. Kendinizi onlara sevdiniz. Sizinle serbest bulunsunlar ve kusurlarını size göstermekten çekinmesinler. Bu hususta muvaffak olmak için, iktisap serbesti edemeyen çocuklara karşı rahim ve şefik olunuz. Temayülat seyyielerinden dolayı ne mütahayyer ne de mütehevvir görününüz. Bilakis onların zaaf-ı ahlakını açınız.”

Ne kadar doğru! Biz ise talebenin karşımızda hep terbiyeli bulunmasını, ufak bir çocukluk bile göstermemesini isteriz. Filvaki bizim bu talebi katıyemiz bu nazar-ı terbiyemiz önünde büyüyen çocuklar yapmasa bir usluluk gösteriyorlar; fakat meskenette böylelikle yerleşmiş bulunuyor. Diğer taraftan hapis olunan fena huylar tezahür edecek gizli köşeler arar: orada nazar-ı tetkikten devir bulunan çocuk bütün çocukluğunu, bütün terbiyesizliğini bütün fenalığını

Sayfa 14

Yeni Mektep

Meydana koymaktan çekinmez. Felaket buna bütün şu fenalıklar tedip edilmemiş kalır. Âdem-i tashihten mütevellit bir cesaret şu huysuzlukları tekrar ettirir. Adet haline koyar ve bu suretle hocası önünde gözünü kaldıramayan çocuk mükemmel bir arsız olur.

Memleketimiz Gayr-ı Müslim Mekâtib-i iptidaiyesini bile gözden geçirecek olursak orada çocukları daha mesut görürüz. Dershaneler neşe ile merak ile hayat ile meşbuadır. Sınıfta talebe karşısında muallim değil nevazişi gar, muharririn irfan beridir görülür. Teneffüs havalisinde ise bu aile hissiyatı daha müsait ve vasi bir şekil alır. Orada muallimde bir çocuktur. Oyunlar, cevelanlar, sohbetler o şetaret masumaneyi mütemadiyen şüküfedar eyler. Müşfik bir nazarat şakirdan arasında temin uhuvvet eder. Çocuk hocasından bila lüzum çekinmeye, ürkmeye hacet görmez. Muallim ciddiyetini ancak terbiye dairesinde serbestliği aşan, arsızlık etmeye başlayan çocuklar hakkında bir lahza için istimal eder.

İtiraf etmeli ki bu nokta fevkalade haiz nezaket ve ehemmiyettir. Almanya hakemesinden (Kant) diyor ki: “ terbiyenin en büyük meselesinden biri çocuğun serbestîsi ile bu serbestinin lüzum tazyikini telif etmekten ibarettir.”

Filhakika çocuğa bir hürriyet-i vasi vermek netayic ve himayeyi tevhit eder. Zira bazı muallimlerin bu suretle talebe tarafından duçar istihza olduğu görülmemiş değildir. Bunun için çocuğu ne kadar serbest bırakmalı, ne dereceye kadar sıkmalı meselesi muallim tarafından iyice malum olmak iktiza eder. Herhalde şunu bilmeli ki serbestlik demek arsızlık demek değildir. Bir lisan-ı münasip ile tashih olunmayan kusurlar her zaman yüzüzlüğe yol açar. Çocuklara serbesti verilmesi kendilerinin mütevelliyen yaramazlık yapmalarına müsaade olunmayı müstelzim olmaz. Bilakis serbesti, harekât-ı muallime iyi bir zemin-i terbiye hazırlar. Çocukta baş gösteren fena huylar fena temayüller muzır otlar gibi çıkarılmalıdır. Nezakete mugayyir bir serbesti her vakit mayıptur.

Bazı defa talebeden böyle hareketlerde sadır olmaz değildir. Ancak bu hususta biraz sakin ve nikbin olmalıdır. (Jaol Payu?) burada da bize bir ders metanet veriyor; diyor ki

“ Terbiyede hiçbir tebeddül anı olamaz... Bir sınıfa girilince muallimin sakin ve sahi bir iradeye malik bulunup bulunmadığı, yani gerçekten bir mürebbi olup olmadığı his olunabilir. Kuvve-i iradiyenin birinci alamet-i nazariyesi sükûndur; yani kendine malikiyettir. Muallim kendine malik olmazsa her şey kendisini gazabanan eyler. Hiddet ve gazap ise bir nöbet cinnetidir.

Saf ve tanınan bir ses, sehl mebzul bir ifade, nafiz güzeller, güzel bir sima, nazik bir tavır, necip bir vakar muallimin mezaya-i mühime sindendir. “

Meskenet bedeniyeyi izale edecek vesaitten biride jimnastiktir. Aza-i vücuda temin ettiği kuvvetten başka bedene bir çeviklik, bir vaziyet-i münasebe, bir istikamet kamet bahş eyleyen bu derse bu itibara ile de bir ehemmiyet müzaiife atfetmelidir. Musiki ise ruha bir ulviyet, bir necabab bir neşat verir. Bunun için vatani milli neşidelerle çocukların kalbini tehyiç etmeye çalışmalı ve jimnastik gibi musikiye de mekteplerde ihmal etmemelidir.

Hülasa etmek lazım gelirse diyebilirim ki mekteplerden meskeneti tard için çocuklarımıza şetaretli, serbest bulundurmak için evvel be evvel usul-i kadime-i tedrisi terk etmeliyiz.

Teksif ve tevhit suretiyle

Öğretilen dersler çocuğa mükemmel bir cesaret-i ahlakiye verebilir. Böylelikle hem öğrenirken fikrini serbest beyan etmeye alışmış, hem de öğrendiğini kolayca unutmamakla bilahare hatırat ilmiyesini kekeleymeden söylemeye muvaffak olmuş olur. Sonra şu usul zinde-i talim ile muallimin bir nazar-ı hayır hevahı bir tavır inbisat averi tekabül etti mi çocuklarımız istediğimiz gibi serbest oldu gitti.

Bilmelidir ki terbiye meselesi hayat veya memmat meselesidir. Biz diri iken ölmeyi değil, mezarlarımızda bile yaşamayı isteriz ve istemeliyiz.

Sabri CEMİL

İptidaiye mekteplerinde elişleri dersi elişleri talim etmekteki maksat ve terbiyeye icraiye yeni hizmet:

Elišlerini talim etmekteki faydayı kabil inkâr değildir. Onun için biz Mekâtib-i iptidaiye programlarına dâhil edilmesindeki muhassenata zikir ve tadat edecek değiliz. Yalnız elişlerinin hangi gaye ve maksat üzerine müesses olduğunu bir katiyet-i riyaziye ile gösterecek ve terbiyede ifa ettiği hizmeti tayin ve izah edeceğiz.

Mekâtib-i iptidaiyede elişleriyle meşguliyet “ bu mektepleri çıraklık mektebine tahvil eder.” diye iddia etmeye etmemelidir. Bunları talimden maksat, testere, törpü, makas, rende gibi alatin istimalini öğrenmekle çocukları ne doğramacı ne makineci ne de tornacı yapacağız iddiasında bulunmuyoruz. Fakat (maharet, çeviklik, sürat ve emniyet-i harekât) ki “ her insan için pek kıymetli şeylerdir.” Bunları çocuklardan daha küçük iken temenniye etmek icap eder. Hele bu çocukların ekseriyesi tarik-i hayatta maişetlerini elişlerini tedarik etmek mecburiyetinde bulunurlar ise bu lüzumun bütün ehemmiyetiyle nazarlarımızda tecessüm etmesi kabil değildir.

Şunu da ilave edelim ki Mekâtib-i iptidaiyede el işleri talimini azanın sırf cismani terbiyesine hasretmemelidir. Çünkü bu tarz, terbiye-i ameliyenin bir vasıta-i tabiyesidir.

Hakikatte el işleri resim, hendese esaslarının sabit ve sarıh tatbikatından başka bir işi midir?

Şakirt kâğıt üzerine tersim edeceğine ağaç, taş üzerine tersim ediyor ve bu suretle ulum-i katiyenin İptidâiyâtıyla daha samimi bir insiyet peyda ediyor ve bunun en yakın maksadını en ameli faydasını anlıyor.

Müstamil alat ve edevata gelince bütün bunlar etek dolusu dikkat ve müşahede melekeleri saçıyor. Çocukların dimağında bila müşkülât hatta bila hayr bir sürü malumat-ı ameliye nakşedilmiş bulunuyor.

Mesele bir numuneye dikkat etmek bütün teferruatını görmek, kullandığı aletin bila inkıta hareketine nezaret etmek endişeleriyle çocuk bil mecburiye ve dikkat ve müşahede itiyatını kazanır. Bu itiyat diğer derslerde de faydalı semereler verecektir.

Eğer muallim işin ehemmiyetini takdir ederde şekl-i ameli nokta-i nazardan kusursuz numuneleri çocuğa yaptırmış bulunabilirse zevk-i selimden mahrum olan çocuklar en müesser bir terbiye sahibi olacak, yeni hayatına girmiş olan Osmanlılardan harabeleri idame edecek değil yerlerine mamureler ikame edecek bir nesli cedit yetişmiş bulunacaktır:

Velhasıl muallim el işleri dersinden daimi surette kıymettar ve ameli ahlak dersleri çıkartmayı da unutmamalıdır. Yalnız alat ve edevatı her gün yerine yerleştirmek mecburiyeti, küçük bir tahta veya demir parçasına da nafi bir mahalde kullanmak zarureti

Sayfa 16

Yeni Mektep

Çocuklarda her gün tekrar edeceğine binaen intizam ve tasarruf itiyatlarını iktisap eder. Fazla olarak köylü çocuklarını bu sayede çiftçilik sanatından tebit etmemiş oluruz. Çünkü el işleri ihmal edilecek olursa çocuklar yalnız kitaplarla meşgul olacak. Kitap meşguliyetinden başka bir şeyi sevmeyecektir.

Bu hal çapayı kalemden ağır, çamuru pis gösterir ki bizi çiftlik hayatından uzaklaştırmak gibi bir felakete duçar eder. Bunu hiçbir Osmanlı istemez.

İşte el işleri terbiyemizin bu boş noktasını doldurmak bizi hayat-ı hakikiye ye yaklaştırmaya hizmet edecektir.

Çocuk haftada iki-üç saat meşgul olmakla anlar ki el işleri hakir görülecek bir iş değil belki insaniyetin hayatını temin eder. Mevadı hazırlayacak bir meşguledir.

Hülasaten diyelim ki bu sayede biz izalenin tedrici idametiyle güzel, ameli bir terbiye görmüş, dikkat ve tatbik melekesinin tamimiyle vücudumuzu takviye, dimağımızı malumatı müfide ile teşmiye etmiş olacak ve bahusus intizam ve say muhabbetini elde etmiş olacağız.

İşte bizim vasıl olmak istediğimiz hedef!

Artık terbiye esasları üzerine müesses olan bu dersin yalnız bu hedefe doğru gitmeyi bilen muallimlerin eline verilmiş lazım geldiği anlaşılır.

M. Şevket

Muhtasar İlmi Ahval Ruh Dersleri

Ve Tedrisata Tatbiki

Birinci Ders

İlm-i Ahval Ruh Ve Terbiye

(Münderecat: 1. Tarifler- 2. Münasebetler. 3. Terbiyenin Aksamı)

1. Tarifler- ilm-i ahval ruh (psikoloji) insanın hayat-ı ahlakiyesinin dâhili hadiselerini mütalaa eden bir ilimdir. Bu ilim bizim kuvvet ve melekelerimizi hissiyatımızı onların sebeplerinineticelerini, bizim temayüllerimizin usulünü ve sureti hareketini tetkik eyler.

Terbiye insana ait bütün kuvva ve melakatın hep bir surette inkişafıdır. İnsanın müseddit olduğu derece-i tekmile varması için çocuğun kuvvet ve kabiliyetini meydana çıkarmaya yardım eden bir sanattır. Diye de tarif olunulabilir. Yalnız bir melekenin fazla inkişafıyla belki bir hadise husule getirilebilir; fakat bir insan husule getirilemez. Mektepte terbiye çocuğu tam bir hayata alıştıracak surette tasavvur ve tanzim edilmelidir.

2. Münasebetler. – fakat çocukta tohum halinde bulunan kuvvetleri ve hisleri inkişaf ettirmek için bunları tanımak lazımdır; bunların tabiatını ve kanunlarını mütalaa etmek ister. İrade ile yapılmış olan bir işte ne gibi zamanlar, şekiller vardır bunu bilmeyen iradeyi inkişaf ettirmek için ne gibi kaideler takip edeceğini bilemez. Melekat-ı akliyeyi ve birbirlerine olan faydasını iyi tanımak da- bunları takip olunacak maksada göre sağlam bir suret de idare etmek için ehemmiyetli bir şeydir. Terbiyede o kadar elzem olan bu malumatı bize veren “ilmi ahval ruh” dur.

Sayfa 17

Yeni Mektep

Belki itiraz edilecek ve “ çocuklara büyük bir muhabbet ve sağlam bir düşünce iyi neticeler elde etmek için mürebbiye kâfidir.”

Evet, en iyi terbiye kitabı çocuklardır. Bunları okuyan en faydalı bir mütalaa da bulunmuş olur. Fakat yine teslim etmeli ki çocuğun hissiyatına, melekatına münasip bir küşayış vermek için ilmi ahval ruh faydaları en sadık bir mürebbiyenin fikri zatiyyesinden daha emin bir rehberdir. Terbiyede inkişaf ve tekemmül ettirilecek kuvvet ve melekeler kadar kısımlar bulunduğunu bize tanıtan kezalik ilm-i ahval ruhtur.

3. Terbiyenin aksamı.-terbiyede üç kısım tefrik olunur:

1: Terbiye-i Bedeniye ki maksadı vücudun sıhhat ve kuvvetini ve maharetini temin etmekten ibarettir.

2: Terbiye-i Fikrîye ki melekat-ı akliyenin inkişafına bakar. Yani insanın lazım olan malumat ile teçhiz etmeye ve fikrin inkişafına çalışır. Bu kısım tahsil ve marifeti ihtiva eder.

3: Terbiye-i Ahlakiye ki gayesi vicdan-ı ahlakiyeyi hissiyatı ve iradeyi terbiye etmekten ibarettir.

Filhakika terbiye yalnız okumak, yazmak, saymak melekesi değildir. Bu ulvi kelimedede daha başka şeyler vardır. Ol emirde, vücudu kuvvetleştirir, hastalığa karşı koruyan, kâinatın bakir mevaddını kullanacak bir hale getiren, çölleri mezru tarlalara, ormanları vapurlara, taş ve maden ocaklarına şehir veya köylere kabileden idman-ı beden anlaşılır. Sonra terbiye kelimesinde âlem-i maddi ve ahlaki idare eden muhteşem, daimi kanunları keşfedecek surette fikri işletmek manası da vardır. Bu kanunlara tevfiği hareket edersek kâinattaki kuvvetler bizim yardımcımız olur. Bizi saadete ve muvaffakiyete eriştirir. Eğer onlara tecavüz eder ve kendileriyle mücadeleye girişirsek bize karşı dururlar, bizimle oynar ve nihayet bizi üzerler üçüncü derecede de terbiye kelimesi bizi vazifelere ve aile ve cemiyet hayatındaki huzuzata hazırlayan, temayulatımızı kanunu ulv-i hayra tabi tutmaya bizi sevk eden hayat-ı ahlakiyeyi temenniye etmekten ibarettir.

Sabri CEMİL

Sayfa 18

Yeni Mektep

Tatbikat Kısmı

Ulum-u Diniye ve Ahlakiye:

Hazreti Muhammet' in [selam] büyüklüğü [muallim soracağı sualleri yalnız bir çocuğa tevcih etmez. Bütün şakirdane irat eyler. Herkes cevap vermek için

düşünmeye başlar, birçokları bir ağızdan cevap vermeye kalkışırsa muallim men eder. “ cevap verecek olanlar parmağını kaldırsın” der. Bu suretle her suali müteakip ağızlar açılmaz. Belki parmaklar kalkar. O zaman muallim bunlardan birine söylemesini işaret eder; bazı kerede parmak kaldırmayanlara söyler. Alınan cevap doğru ise ikinci suale geçilir. Değil ise talebe parmaklarını kaldırarak yanlış olduğunu ve tashih etmek istediklerini anlatmalıdır. Böylelikle bütün cevaplar çocukların ağızından alınmış ve yalnız üç- beş şakirt ile değil tekml sınıf ile çalışılmış olur.]

Muallim - Hazreti Muhammed sallallahüaleyhüvessellem adını hiç işittiniz mi?

Şakirt- İşittim efendim.

M- Kimden işittiniz bakayım.

Ş- Babamdan, annemden, herkesten işitiriz.

M- Bu isim ağızlardan çıktığı vakit yüzlerine dikkat ettiğiniz var mı?

Ş- Ben dikkat ettim efendim. Yüzleri başkalaşiyor.

M- Başkalaşiyor da ne oluyor? Korkuyorlar mı? Seviyorlar mı?

Ş- Çok seviyorlar efendim.

M- Bu adı anınca bir şey daha söylüyorlar mı?

Ş- Söylüyorlar efendim. Sallallahü aleyhüvessellem derler.

M- Niçin bunu derler bakayım.

(Sukut)

M- Hazreti Musa’yı, Hazreti İsa’yı andıkları zamanda böyle söylerler mi?

Ş- Evet, söylerler.

M- Öyle ise neden söylerler?

Ş- Efendim hürmet için.

M- Evet oğullarım, bunlar Allah'ın sevgili kullarıdır. Böyle hürmetle salavatla anılırlar.

Hazreti Muhammed (selam) kimdir bilir misiniz?

Ş- (Hep bir ağızdan) Bizim peygamberimiz.

M- Evet, Hazreti Muhammed (selam) bizim peygamberimizdir.

Müslümanların peygamberidir. Peygamber ne demek idi. Unuttunuz mu?

Ş- Unutmadım efendim. Allah tarafından gönderilmiş bir insan.

M- Niçin gönderilmiş oluyor?

Ş- İnsanlara doğru yolu göstermek için.

M- Peygamber insanlara doğru yolu ne ile gösterir?

Ş- Allah'tan getirdiği emirlerle efendim.

M- Evet oğullarım; peygamberimiz bize Allah'ın emirlerini ulaştırdı. Hazreti Muhammed (selam) daha başka suretle bize doğru yolu gösterdi mi?

(Sukut)

Talebeden biri- efendim, doğru yol nedir?

Muallim- bakınız, arkadaşınız doğru yol nedir diye soruyor; kim söyleyecek?

Ş- Doğru yol iyilik yolu demektir.

M- Evet doğru yol insanlık yolu, Allah'ın emirleri, işleyeceğimiz iyi işler demektir. Peki, peygamberimiz bize işleriyle de, kendi sözleriyle de doğru yolu insanlık yolunu göstermiştir. Size buna dair bir şey hikâye edeyim de görünüz.

Sayfa 19

Yeni Mektep

Peygamberimiz Hazreti Muhammed (selam) umrelerinin sonunda on on beş gün hasta yattılar.

Ş- Efendim peygamberler hasta olur mu?

M- Olur ya. Onlarda insan değil mi? Vefat bile eder. Yani onlarda ölür.

Efendimiz böyle hasta iken bir gün yataklarından kalktı. Fakat takati kalmamıştı! Yürüyemiyordu. Evinin yanı başındaki mescide gitmek istiyordu. Oraya nasıl gitmeli idi?

Ş- Yardım etmelilerdi efendim.

M- Evet, biri bir tarafında, başkası öbür tarafından tuttular, yardım ettiler.

Peygamberimiz mescide girdi. Minbere çıktı, oturdu. Minber nedir bilir misiniz?

Ş- Caminin içinde yüksek bir yer var, oraya merdivenle çıkılır. Baş taraftadır.

M- Ne için yapılmıştır?

Ş- Cuma namazını kılmaya gittiğim vakit hoca efendinin oraya çıktığını, okuduğunu görürüm.

M- Cuma namazını kıldıran hatip efendi oraya, minbere çıkar; dua eder, hutbe okur, yani nasihat eder. İşte Peygamberimizde o haliyle o yere çıktı. Dua etti... Sonra camide bulunanlara dedi ki: “ Ey cemaat, kimin arkasına vurmuş isem işte arkam gelsin vursun; haklaşalım. Kimin benden alacağı var ise işte malım gelsin alsın.”

Acaba niçin böyle söyledi?

Ş- Efendim, kendisi hasta da belki ölür.

M- Evet, hasta, ölüm yakın olduğunu anlamış. Herkesle helalleşmek istemiş.

Ş- Cevap veren olmamış mı?

M- Olmuş ya, birisi kalkmış, benim sizden bir miktar alacağım vardı demiş.

Ş- Ay, Peygamberden alacak aranır mı?

M- Peygamberimiz zaten kendisi sormadı mı ya? Hem insan hakkını her vakit aramalıdır.

Bu bir şey değil. Bakınız sonrası daha garip. Ondan sonra bir zat ayağa kalktı.

“Ya Resullullah, dedi. Bir muharebeden dönüyor idik. Ben senin arkanda bulunuyordum. Sen devene bir kamçı saldın. Bana rast geldi idi. Şimdi haklaşmak isterim.”

Ne demek istediğini anlıyor musunuz?

Ş- O da peygamberimize bir kamçı vurmak mı istiyor?

M- Evet onu istiyor. Hakkı değil mi?

Ş- Eyvah, ne nezaketsizlik. Peygambere kamçı vurmak...

M- Bakınız, peygamberimiz darılmadı, memnun bile oldu. “ Hay Allah senden razı olsun ki bunu ahirete bırakmadın. Fakat hatırında mı hangi kamçı idi acaba?” diye buyurdu. O zat kamçıyı tarif etti. Birinci kızı hazreti Fatma’ nın evine gönderdi, “ o kamçı oradadır, al gel” dedi.

Hazreti Fatma işi anladı: “ Hazreti Peygamber hastadır, kamçı yemeye dayanamaz.” dedi. Oğulları Hazreti Hasan ve Hüseyin’ i hazırladı. “ Haydi, ciğer parelerim, dedi, büyükbabanız bir hak altında kalmış, bunu ödemek de ister. Haydi, gidinde onun yerine size bir kamçı vursunlar.” Çocuklarını kırbaçla beraber gönderdi.

Siz bu çocukların yerinde olsa idiniz ne yapardınız?

Ş- Koşa koşa giderdim, peygambere kamçı vurulur mu? İşte vur bana derdim.

Sayfa 20

Yeni Mektep

M- Evet oğlum, büyükler için işte böyle fedakâr olmalı, mescitte bulunanlarda böyle yaptılar. O kırbaç vurmak isteyen adama dediler ki “ Bir kamçı yerine her

birimize bin tane vur; illa peygamber efendimize eyleşme ve hasta vücudunu incitme.” Herkes böyle yalvarıp yakarıyordu.

Ş- Ne katı yürekli adam imiş. Bu sözlere kulak asmamış mı?

M- Hayır, zaten peygamberimiz razı olmadı. “ Onun hakkı bana geçmiş, hakkını yine benden almalıdır. Size vurmak münasip değildir.” buyurdu. Kamçıyı o zata verdi. O da “ ya Resullullah ben o gün çıplak idim; sende soyun.” dedi.

Efendimiz omuzlarındaki ihramı bıraktı, artık arkası çıplak kalmıştı. Cemaat bağırıp çağırmaı arttırdı. Hazreti Muhammed kötek yesin buna hiçbir yürek – dayanmıyordu.

Kırbaçla vurmak isteyen zat efendimize yanaştı. Kırbacı elinden attı, hemen efendimizin arkasına yüz sürdü. Şimdi bu zatın bu hareketini beğendiniz mi?

Ş- Evet efendim bunu dana evvel bile yapmalı idi.

M- Yani anlaşılıyor ki bu zatta peygamberimizi sever imiş. Acaba neden vakti ile sözünden dönmedi de herkesi telaşa düşürdü.

(Sukut)

Ş- Bu zatta büyük bir adam idi. Hatta sonra peygamberimize dedi ki “ Ya Resullullah, ben sana kamçı vuracak kadar arsız değilim. Benim bundan iki maksadım var idi: biri senin insafını, adaletini halka göstermek, öteki de senin vücuduna yüz sürmekle cehennem ateşinden kurtulmak. Elhamdülillah ikisine de muvaffak oldum.”

Bu zatın sözünden niçin dönmediğini şimdi anladınız mı?

Ş- Anladım efendim. İstemiş ki yüzünü, efendimizin vücuduna sürsün de kendisini cehennem ateşi yakmasın.

M- Daha başka düşüncesi de yok mu imiş?

Ş- Var imiş efendim. Bir de istemiş ki Peygamberimiz (selam) ne kadar adildir herkes bunu görsün.

M- Peygamberimiz nasıl adalet gösterdi bakayım.

Ş- İşte efendim, o adama darılmadı ya, mademki ben sana haberim olmayarak vurmuşum gel sende bana vur haklaşalım dedi.

M- Evet oğullarım! İşte buna adalet derler! Hakkına razı olmak derler. Görüyor musunuz? Müslümanlıkta başkasının hakkına geçmek yok ağa, paşa ve peygamber hep bir. Müslümanların peygamberi bile kamçı yemeye bile hazırlanmış. İsteseydi ona ağız açtırmazdı, fakat öyle mi yaptı?

Ş- Hayır efendim.

M- İsteseydi o camide bulunan bütün Müslümanlar onun yerine kamçı yemeye hep hazır idi. Fakat müsaade etti mi?

Ş- Etmedi efendim.

M- Peki, bu vakayı anladınız, şimdi burada büyüklük gösterenler kimdir?

Ş- Hazreti Muhammed (selam) efendim.

M- Niçin?

Ş- Hem borcunu ödedi, hem de haktan kaçmadı.

M- Evet bunları herkes yapamaz oğlum. İşte buna insanlık derler; büyüklük derler, iyi tabiat derler. Böyle büyük insanlar sevilmez mi?

Sayfa 21

Yeni Mektep

Ş- Sevilir efendim.

M- Evet oğlum sevilir. Bizde peygamberimiz Hazreti Muhammed (selam) sevelim. Hem pek çok sevelim. Çünkü hem kendisi insanlık yaptı, hem de bize doğru yolu gösterdi. Daha başka iyi yapan var mı?

Ş- Var efendim. Kırbacı atan, peygamberimize hürmet eden zat.

M- Evet, bu da büyüklüktür. İnsan kendinden büyüğüne her vakit hürmet etmelidir. Peygamber efendimiz ise bizim en büyüğümüzdür. Bunun için ona ziyade hürmet etmeliyiz. Daha başka büyüklük gösterenler?

Ş- Mescit de bulunan Müslümanlar.

M- Daha unutup musunuz?

Ş- Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin de efendim. Bunların hepsi peygamberimizin uğrunda kamçı yemeye koştular.

M- Demek iyi yaptılar?

Ş- Evet efendim. İyi yaptılar. Bizde babamızın başkası tarafından kötek yediğini görmek istemeyiz. Onun yerine biz yeriz.

M- Pek ala, bu büyük peygamberi sevmeliyiz. Nasıl sevmeliyiz bakayım?

Ş- Efendim, yüreğimizden severiz, yalnız dilimizle değil.

M- Peki yüreğimizden sevince ne yaparız?

Ş- Onun söylediklerini, onun yaptıklarını yaparız.

M- Evet oğullarım. Peygamberimiz efendimizin söylediklerini yaptıklarını öğrenmeli, onları işlemeliyiz. Bunlar şu üç şeyde hülasa edebiliriz: (Adalet, uhuvvet, müsavat) . Bir başka derste size bunları anlatırım.

Sabri CEMİL.

Osmanlıca Dersleri

Şubeden iptidai ikinci sınıfa kadar eşya üzerinde talim-i lisan:

Dikkat Melekeleri

Bir Elma

Basra ve lamse ile dikkat

1- Evvela kabına, sapına, çiçekse rengine dikkat ettirilir. Kabının parlak ve cilalı olduğu bir kısmı kırmızı, bir kısmı sarı veya yeşil olduğu gösterilir. Sapının rengi, katılığı, uzunluğu, kısalığı gösterilir. Çiçek mahallinin çukurluğu, buruşukluğu ihmal edilmez.

2- Şimdi meyvenin heyet-i mecmuasına dikkat ettirilir, şekli ve nelere benzediği sorulur. Üst ve alt kısımların yassılığine dikkat ettirilir. Sonra kemal-i itina ile çakı çıkarılarak elma ortadan yarılr. İçinin rengi sorulur. Ortasındaki küçük çekirdeklere dikkat ettirilir. Elmanın rayıhası, lezzeti sorulur. Bade bir dilim kesilir. Buna ne derler? Diye sorulduktan sonra daha ne gibi şeylerin dilimi olduğu da sorulmadan geçilmez.

3- Bunlar bittikten sonra tek bir elmanın tahtada sırf çizgiden ibaret olmak ve sapında iki yaprak bulunmak üzere resmi yapılır. Defterlere o rengi aldırılır.

Mükalemede geçen isimler- elma, kabuk, sap, çiçek, çekirdek, dilim, koku.

Sıfatlar- parlak (mecla), kırmızı, sarı, yeşil, toparlak, tatlı veya mayhoş, yumuşak, sert, siyah, yassı, çukur, buruşuk.

Vazife- bizim bahçede büyük bir... Ağacı var. Elma... dır. İçinde... lar vardır. Yemesi... dır. Rengi... dır. Elmaya yerken behemehal.

Sayfa 22

Yeni Mektep

Kardeşime de bir... veririm. Çünkü o beni, bende onu severim.

Muallim efendi pek kısa olması lazım gelen bu vazifeleri gelecek ders toplandıktan sonra çocukları taharriye, bulmaya alıştıracak şu sualleri de sorarak sonra ikinci mükalemeye başlar.

Bu sınıf da kırmızı neler var? Ya yeşil? Rengi kırmızı olan daha hangi yemişler vardır? Elmadan başka hangi yemişler kokuludur? Daha hangi yemişler böyle toparlaktır? Yer elması ile elma bir midir? Aralarında fark nedir?

İmla Dersi

Cep

“ Çocuklar pantolonun da en çok cebini sever. Cep onlar için ne güzel bir yerdir. Çocuklar varını yoğunu hep oraya tıklarlar: âşık, leblebi, şeftali çekirdeği, fırıldak, düğme, zıpzıp, kurşun kalem, daha neler, neler? Hiç dikkat ettiniz mi? Çocukların cebi hep şişik, ağzı hep açıktır.

Bu onun sır kutusudur. Bir günlük bütün eğlencelerini saklayan bir sandıktır.”

Lügatler ve tabirler- tıkmak, gelişi güzel koymak tıka basa doldurmak (beni bir odaya tıktılar, sandığı tıka basa doldurdum gibi). Âşık, koyunların, kuzuların, keçilerin, koçların ayak kıvrımlarından çıkan küçük bir demir parçası; fırıldak, altında sivri bir demir bulunan tahtadan yapılmış bir topaç, zıpzıp kuvarlak denilen taş, cam kaleler; dikkat, bir şeye iyi bakmak. Şişik, kabarık. Sır, bilinmeyen şey.

Varını yoğunu; bütün malını (Ahmet'in annesi varını yoğunu sattı da oğlunu okuttu gibi) Muallim elinde imladaki esasları cem yaptırır. Cepler, pantolonlar, yerler, âşıklar, leblebiler, şeftali çekirdekleri, fırıldaklar, düğmeler, zıpzıplar, kurşun kalemler.

Vazife- cep yerine cepler koyunuzda bu imlayı öyle yazınız. Bakalım hangi kelimeleri daha cem yapacaksınız? Neleri de değiştireceksiniz.

Veyahut- bu imlada bulunan bir heceli ve iki heceli kelimeleri gelecek ders bana yazınız?

Manzume

Ezber

Kuşak Çocukları

“ Alfons Dudedem?”

Ey bir günlük çocuklar,
Yeni doğmuş yavrular,
Hokka gibi ağızlar,
Mini mini burunlar,
Titrek eller, bacaklar,
Gül pembesi yanaklar
Sıcacık yastıklarda
Uyursanız gülerek,
Başınızın ucundan,
Hiç gitmeyen bir melek,
Bak ne diyor severek;
“ Uyuyunuz bebekler,
Ben buradayım çiçekler!”

M. ŞEKİP

Lügatler ve tabirler- kundak, yeni doğmuş çocukları saran bez. Titrek, titreyin. Mülk, anneniz kadar sevimli, güzel bir dost fakat kendisini size göstermez. Bebek, pek küçük çocuk, yapma çocuk, kundak çocuğu henüz.

Sayfa 23

Yeni Mektep

Kundakta bulunan çocuk. Yeni doğmuş, henüz doğmuş, birkaç günlük çocuk. Mini mini, küçücük, pek küçük. Yavru, küçük, yeni doğmuş. Gül pembesi, açık gül rengi.

Manzumenin hikâyesi- yeni doğmuş bir günlük çocuklar yavrulara benzerler. Ağızları hokka gibidir. Hele burunları mini minidir. Elleri, bacakları henüz kuvvetsizdir, titrer oynar. Yanakları güller gibidir pembe, kırmızı. Sıcacık yastıklarda uyurlar, uykuda bile gülerler. Başları ucunda melekler eksik olmaz. Bir ana sinesi gibi: uyuyunuz bebeklerim, ben size bakıyorum. Korkmayın kimse size dokunamaz. Benim güzel çiçeklerim. Ben her vakit başınız ucundayım. Uyuyunuz, uyununuz.” diye sevilirler.

Kıraat

Bir kör bile nasıl dikkat ve tetkik edebiliyor!

“ Bana mevsimleri nasıl biliyorsunuz diye soruyorsunuz; fakat benim gözlerim kulaklarıma kaçmıştır.” Kendi kendime şöyle derim; “ işte horoz şen şen ötüyor, öyle ise mart ayındayız! İşte karatavuk ıslık gibi ötüyor, öyle ise nisan ayındayız; işte bülbül şakırdıyor, öyleyse mayıs ayındayız; işte mayıs böcekleri, öyle ise haziran ayındayız, işte ağustos böcekleri öyle ise ağustos ayındayız, işte hammas kargaları, öyle ise kış.”
“La martinden”?

İzahat- dikkat etmeyi iyice öğrendikten, huy edindikten sonra en kıymetli doğrularımızdan birisi olan gözlerimizden mahrum olsak da ki bul hal olmayacak bir şey değildir. Bu noksanımızı mümkün olduğu kadar başka duygularımıza kuvvet vermek onları araştırmakla kısmen telafi edebiliriz. Nitekim işte bu zavallı kör artık güneşin ziyasından istifade edemiyor, fakat işitiyor, her sesin delalet ettiği şeyi anlayabilir. Hatta tahmin ile iktifa etmiyor da mart ayında veyahut nisan ayındayız diyor.

Vazife- buradaki ay esaslarıyla hayvan isimlerini azamızı gösteren isimleri gösteriniz.

Düşünmeye, bulmaya alıştırmak yolu- düşününüz bakalım, acaba bu kör, kuşların sesini işitmese de kışı, ilkbaharı, yazı, sonbaharı yine duyup anlayabilir mi? Anlarsa neden anlar, nasıl anlar?

(Muallim efendi bittabi izahattan sonra kuşlar ve aylar, sadalar hakkında çocuklara buldurmak tarikiyle lazım olduğu kadar malumat verecektir.)

M. ŞEKİP

Manzume:

Dilenci

Bakın bakın şu ihtiyar,
Sokak sokak gezer, tozar
Zavallı bir dilencidir;
Soğuk onu pek incitir.
Güneş bile ısıtamıyor,
Hava soğuk, sokak, çamur!
Ayakta yok ayakkabı,

Gezer, durur kapı kapı.
Bütün vücudu titriyor,
Sıcak nedir o bilmiyor.
Delik deşik paçavralar,
Nasıl onu sıcak tutar?
Ya bari karnı o tok,

Sayfa 24

Yeni Mektep

Zavallı aç; soranda yok.
Efendi, ver beş on para...
Diyor geçen adamlara.
Verin. Beş on pare verin;
Verinde cennete girin.

Sabri CEMİL

Eşya Dersleri

İlk Ders

Muallim dershaneye girer, elinde birer parça ip ve iplik onları birkaç defa elinde evirip çevirdikten sonra kürsü üzerine koyar.

- Dersimiz ne?
- İlk sıradan birinci el uzanır.
- Dürus-u eşya efendim.
- 22
- Efendim
- Sen en ziyade kimi seviyorsun?
- Ağa babamı?
- Sonra?
- Büyük ninemi, annemi, babamı,
- Evinizde başka sevdiğiniz var mı?
- Var efendim. Pamuk kedi.

- Başka?
  - Babam ufak bir köpek getirdi ama şimdi o kadar sevmiyorum.
  - Ne için?
  - Ya ısırırsa efendim.
  - Oğlum kedi tırmalamıyor mu?
  - Hayır, efendim, ben pamuğun huyunu öğrendim. Onun istemediği bir şeyi yapmam. Hâlbuki köpeğin huyunu anlamadım da korkarım.
  - Pek ala. Komşulardan sevdiğin yok mu?
  - 15 in babasını severim efendim.
  - Ne için?
  - Çünkü efendim 15 le beraber ders çalışırız. Babasının tabiatını öğrendim.
  - O halde 20 sen söyle bir şeyi sevmek için ne lazımmiş.
  - Onun huyunu, tabiatını bilmek efendim.
  - Bilmezsek ne olur?
  - İnsan ise onun huyunu bilmeyerek bir şeyi yaparsam beni azarlar ve belki döver. Hayvan ise ürür, ısırır.
- Uzaktan bir el telaşla uzanır, hoca efendi.
- 20, hayvanların, insanların huyları vardı da acaba taşların, suların huyları var mı?
- Oğlum onlarında huyları vardır ya.
  - Mesela hoca efendi?
  - Kibriti sürtersek ne olur bakalım?
  - Yanar efendim.
  - Ne için?
  - Kibritin huyu sürtüldüğü vakit yanmak olduğu için.
  - Kibrit sürtülünce ne olur 15.
  - Ezilir. Kızar efendim.
  - Kızınca ne olur.
  - Yanar efendim.
  - Kibrit yanmamak için ne lazım.
  - Ezilmemek
  - Ezilmemek için ne yapmalı
  - Onun huyunu bilmeli efendim.
  - Bilmezsek ezeriz, kızar, yanar.

- Yansın ne olur?
  - Ya biz görmezsek.
- “ Süratle bir el uzaktan hücum eder.” Hoca efendi

Sayfa 25

Yeni Mektep

- Kibritten onun için mi yangın olur?
- Evet, oğlum yangınlar çok defa böyle kibritin huyunu bilmeyen çocukların ellerinden çıkar.
- Efendim ben kibritin huyunu öğrendim artık yangın yapmam değil mi?
- Sen söyle suyu ne için çuvalda taşımazlar?
- Hafif bir tebessüm umum dudakları gezer gülerek.
- Su çuvalda durmaz.
- Ne için?
- Sol taraftan 25 elini uzatır. Suyun huyundan efendim.
- Suyun huyu ne imiş bakalım?
- Çuvaldan dışarı kaçmak.
- 28 sen söyle su ne için çuvalda durmaz.
- Akar onun için efendim.
- Kum akmaz mı?
- Kum... Efendim yığın yaparsak durur, su durmaz.
- O halde?
- Su akıcı olduğundan çuvaldan dışarı kaçar.
- 35 suyu kaçırmamak için ne lazım?
- Testi ile getirmek.
- Ne için?
- Gülerek.
- Huyunu bilmem de onun için.
- Bunlar nedir 18?
- Biri ip, biri iplik
- İp neye yarar?
- Ağır şeyleri asmaya.
- İplik ile asılmaz mı?
- Asılmaz efendim kopar.

- Ne için?
- ...
- 29 iki elini birden uzatır.
- Efendim iplik kuvvetsiz, ip kuvvetli. Ondan

İzahat (Muallim tarafından)

Bir kimseyi sevmek için onun huyunu bilmek nasıl lazım ise bir şeyden fayda görmek, onu güzel kullanmak için de yine huyunu bilmek lazımdır. Huyunu bilmezsek onu istediğimiz gibi kullanamayız ziyan ederiz. Etrafımızda gördüğümüz bu kadar şeyler: tahta, masa, tebeşir, kömür, soba, odun, kâğıt, su... Vardır. Bunların huylarını bilmezsek onlarlar nasıl geçiniriz. Onlardan nasıl fayda görürüz.

Bize bunları öğretecek şey dürus-u eşyadır. Onun için size bütün eşyanın huyunu öğretecek olan bu dersinde tabiatı sizin için faydalı olduğundan elbet sizde bu dersi seveceksiniz.

Ahmet Tevfik

İptidai Mekteplerinde Eşya Dersleri

Ulum-i tabiiye, umum mekatipte talebeyi korkudan, ulum-u tabiiyeye değinince vücutlarını titreten bu ders zan olduğu, tasvir edildiği merteye güç ve vahşi değildir. Ulum-u tabiiyeyi bu hale getiren bizim usulümüz daha doğrusu usulsüzlüğümüz, tedrisata aşırı derece kayıtsızlığımızdır. Ulum-u tabiiye dediğimiz bu dersler bizde bu ana kadar iptidai mekteplerinde beşinci altıncı sınıflarda başlar. Bu seneye kadar talebe ulum-i tabiiyenin değil mübadisini hatta ulum-u tabiiyenin ne olduğunun bile farkında değildir. Biz sınıfa girince hikmet-i tabiiyenin kimya, hayvanatın, sebatadın il. Ulum-u tabiiyenin kâffesinden hep birlikte derse başlarız. Fakat henüz ıslahat-ı fenniyyeyi

Sayfa 26

Yeni Mektep

Bilmeyen bir efendiye, kuvaid-i hikmiyyeyi, onun isabetine medar olan altı tarife koyuluruz. Maatteessüf sükût, hula, sürat, mesafe ne demek olduğunu bile bilmeyen talebe sürat ve mesafe kanunlarını şaşkın şaşkın dinlemekten başka bir şey yapamaz. Ders nihayetinde dinlediği dersin güç, altından çıkılmaz olduğunu bir daha tekrar eder. Zira o zaten bir sene evvel ki arkadaşlarından imtihan kapılarında teneffüs hanelerinde işite, işite kulakları alışımtı, şimdi bizzat vahşeti gördü, anladı.

Bu acınacak bir haldir. Buna çare, saz olmak hiç şüphe yoktur ki ulumu tabiiye iptidaiye mekteplerinde başlamaya menuttur.

İptidai mekteplerinde başlayan ulum-u tabiiye dersleri pek iptidai, basit ve tecrübi olmalı, sözden ziyade madde mevcut üzerinde yürümelidir, zira küçükler gördükleri bir şeye bhusus onların nazarı dikkatlerini celp edecek bir halde gösterilirse daha seve seve, daha merak ile anlamaya çalışırlar.

Küçükler her gün gördükleri eşyayı daha süratle anlarlar. Binaenaleyh dürus-u eşya, eşyayı beytiye üzerinden olmalıdır.

Küçüklere dürus-u eşyayı ders olarak değil eğlence olarak terakki ettirmeye gayret etmelidir.

Bunun için muallim evvela dershaneye giderken haşin çehresini muallim odasında bırakmalıdır.

Çünkü sert ve aksi bir çehre çocukların şevketini zebun eder. Onların ruhlarını miskinleştirir. Bir miskin çocuk ise hiçbir şey anlamaz ve anlayamaz. Hele tebessümleri sopa ile karşılayan bir muallim bilhassa ulum-u tabiiye tedrisinden vazgeçsin.

Eşya dersleri uzun olmamalı gayet kısa kesilmeli, fakat o süratte gösterilmelidir ki her sual, cismin her hal ve hareketi küçüğün fikrini kurcalasın, onun uyumakta olan dimağını uyandırsın.

Fikri kurcalayan, dimağı uyandıran bir muallim vazifesinin üstünden geldiğine artık emin olabilir.

Muallimlik hal ve tavrı da eşya dersinin suhulet tefhimini temin eder.

Muallim elinde bulundurduğu cismin her ne olursa olsun o bir ehemmiyet vermeli, adeta hiç görülmemiş gibi farz etmelidir ki küçüklerin nazarlarını kemal-i ehemmiyetle o cismin üzerine toplamaya muvaffak olsun.

Muallim dershaneye girer girmez hemen derse başlamamalı. Küçüklerin getirilen cismi göz ile tetkiklerine meydan vermelidir.

Eşya dersinden maksat küçüklere çok şey öğretmek değil onların dimağlarını işletmek, fikirlerini hareket ettirmektir. Onlara eşyanın ne olduğunu cismin mahiyetini

anlamak aslına girmek için hangi yollardan gitmek lazım geldiğini öğretmektir. Bu bir defa hâsıl olduktan sonra küçük her şeyi o gözle görmeye, o fikirle anlamaya çalışır.

Ders esnasında kullanılan kelimeler sade ve basit olmalı. Eşyayı tarif için yapılan cümleler mühimme imkân kısa olmalıdır. Muallim lisanı talebesinin lisanına tatbik ettirmelidir. Dürus-u eşya tedrisinde dikkat olunacak cihazlardan biri de söylenen sözlerin, verilen izahatın bir silsile takip etmesidir. Bir cisim tarif olunacağı zaman evvela cismin halinden, şeklinden, tul ve arzından bahsetmeli hareketlerini göstermeli, bade neye yaradığını, ne için istimal olunduğunu

Sayfa 27

Yeni Mektep

Nasıl ve neden yapıldığını, nerelerden geldiğini, fiyatı ne olduğunu, hangi dükkânlarda satıldığı sırayla söyleyebilmelidir. Böyle bir sıra takip olunursa küçük fikri eşya-i saire içinde bu sualleri hazırlayabiliyor.

Böyle olunca çocukların fikirleri kuvvet bulmuş, dimağları işlemiş, düşünmek yolunu suhulet ve süratle bulmuş olurlar.

Zira dimağ ne kadar ziyade tefekkür eder, işlerse o kadar iyi nema bulur, o kadar iyi işler. Çünkü “ işleyen kol kuvvetli olur.”

Ahmet Tefrik

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri]

Havass ve El

Renkli kâğıtlar, - Bunların renkleri söylenir: bir kırmızı, bir mavi, bir yeşil, bir sarı, bir beyaz... Beyaz kâğıtlar bir tarafa, öbürleri de öte tarafa konur. İkişer ikişer birleştirilir: bir kırmızı ve bir yeşil, bir beyaz ve bir mavi, bir sarı ve bir mor... Mavi kâğıtlar bir sıraya dizilir. Kırmızı kâğıtların etrafında yeşil kâğıtlarla bir gül yapılır.

(Kâğıt parçaları yerine renkli zıpzıplar, mühür mumları, yükler vesairede kullanılabilir.)

Yaptırmak ve bozdurmak. – Çocuklar birbirlerini kuşak bağlamaya ve sonra çözmeye alıştırılır. Bundan sonra bu işi her biri kendi üzerinde yapar.

El işleri. – El işleri mini minilerin dersleri arasında en çok zaman tutmalıdır. Bunlar sade, faydalı ve bilhassa daima başka başka olmalıdır. Her çocuk bir avuç çubuk alacak, bunları keyfine göre birleştirecektir. İyi yapan ve işe devamlı olanlara mükâfat verilmelidir. (Küçüklerin dershanesinde parmak kalınlığında ve uzunluğunda birçok ağaç çubuklar bulundurulmalıdır.)

Hayat-ı Ahlakiye

- 1: Muhtıra.- Çocuk şüphesiz en güzel terbiye kitabıdır; fakat bunu daima okumak ister.
- Küçükleri terbiye etmek ne ilahi meşgaledir! Dünyada bundan daha güzel ve daha mübarek meslek yoktur.
2. Hikâyecik. – Sabahleyin kahvaltı edilecek. Küçük Meliha sofrayı kurmaya yardım eder. Tabakları kadehleri birer birer getirir. Meliha hiçbir şey kırmaz. Meliha'nın annesi küçük kızından pek memnundur.
3. Ailece Konuşma. – çocuklar sınıfta kalabalık değilse muallim ve muallime yanlarına gider, onlara birer birer sorar; anaları, babaları hakkında, çalışmaları hakkında, onları ne kadar ve nasıl sevdiklerine kendilerine neyi yapmak neyi yapmamak için emir verdiklerine dair söyler. Bu suretle küçüklerin doğrudan doğruya ruhlarına nüfuz etmeye çalışmalıdır.
4. Hazır Cevaplık. – Ali'nin beş yaşında bulunan küçük hemşiresi kendisine: Kömürcüler yıkanır mı yıkanmaz mı diye sorar. O da şu cevabı verir: “Evet, fakat görünmesin diye kara sabunla yıkanılır.”

Hayat-ı Fikrîye

Söylemek- Birinci hareketler- çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimden sonra şu cümleleri tekrar ederler:

Küçük Leyla; sabahleyin uyanır, gözlerini açar,

Sayfa 28

Yeni Mektep

Göz kapaklarını ovar, kollarını, bacaklarını kıvıldatır; annesini çağırır. İlh... Bu cümlelerin çoğaltılması da mümkündür.

Öğleyin, akşamleyin bir bayram günü bahçede, yağmur yağdığı zaman... Leyla şöyle yapar, böyle yapar gibi.

2. Şahıslar.– Küçükler ayrı yarı veya hep bir ağızdan gösterilen çocuğun adını tekrar ederler: Nezahat, Selim...

3. Hayvanlar.- Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan evvela büyük bir hayvanın, sonra küçük bir hayvanın adını söylerler: Bir beygir, bir karınca, bir öküz bir sinek; bir fil, bir arı...

4. Şeyler.- Kendilerine gösterilen mektep eşyasını evvelki gibi söylerler; kapı, rahle, bir masa, bir kitap...

5. Bakarak.- Bir posta pulu- Evvela hareketler (zira canlı olan kımıldayan şeyler küçükleri aldatır.) posta pulu alınır; çevrilir; döndürülür; dudaklara götürülür;

Dil ile ıslatılır, ilh...

- İkinci derecede dikkat olunacak ince şeyler: bir, ters, köşeler, yukarısı, aşağısı, nakışlar, rakamlar, harfler...

- Nihayet söyletilecek ve tekrarlatılacak şeyler benim posta pulum mavidir.

Orada ayla yıldız vardır; altında tuğrası vardır; bir kuruşluktur.

6. Oynayarak.- Her çocuk sıra ile arkadaşına şöyle söyler: Sabah şerifler hayır olsun, komşu hanım (yahut komşu bey) adınız nedir?

Öbürü de cevap verir: sabah şerifleriniz hayır olsun komşucuğum. Adım Nezahat der. Bade şu:

- Sabah şerifleriniz hayır olsun komşu bey yahut (komşu hanım) kaç yaşındasınız? Nerede oturuyorsunuz? Ne iş işlersiniz? (bunlar çoğaltılır.)

Okumak ve yazmak.- ikiden beş yaşına kadar çocukların okuması için hiç iyi değildir. Onlar kulaktan malumat almalı, oyunlarla uğraşmalı, vücutlarını kuvvet eştirmelidir. Beş yaşından yukarı olanlar ise okumaya başlarlar. Fakat bunlara da harfler ve hecelerle zor kelimeler değil, her vakit kullanılan kelimeler gösterilmelidir. [1] en iyi usul gözlerle olduğu kadar fikir ile de okumaya sevk eden usuldür.

Sayı saymak.- Her çocukta bir miktar çubuk bulunur. Muallim şöyle emirler verir: sağ elinize bir çubuk alınız; sol elinize çok çubuklar alınız. Sağ elinize çok çubuk alınız; sol elinize bir çubuk alınız.

Bir parmak kaldırınız; çok parmak kaldırınız. Evvela bir defa, sonra çok defalar parmakla vurunuz. Sınıfta yalnız bir şeyin adını söyleyiniz. (bir kapı, bir sandalye, bir soba, bir dolap, bir döşeme, bir tavan); birbirine benzeyen birçok şeyleri söyleyiniz.(birçok pencere, birçok duvar, birçok masa, birçok cam:)

Tetkik etmek.- Çocuklara birçok yeşil ve kuru yapraklar verilir. Aynı nebatın iki yaprağı yanyana getirilir: biri henüz taze ve yeşil, öbürüde kurumuş ve sararmış. Taze yaprak renk sarımtırak, esmer, soluk bir hale gelmiştir. Kuru yaprak

daha hafif fakat daha az yumuşak ve daha dayanıklıdır. şekli hemen hiç değişmemiştir. Bu meşe yaprağıdır, bu karanfil yaprağıdır, bu asma yaprağıdır, bu söğüt yaprağıdır, bu menekşe yaprağıdır.

[1 Ahmet Cevat Bey'in yeni elifba'sı pek uygundur.]

Sayfa 29

Yeni Mektep

Sonra başka başka iek ve ağaçların taze ve kuru yaprakları birbirleriyle mukayese ettirmeli; onları boylarına, görünüşlerine göre ayırtmalı, dizdirmeli, yeşil ve sarı yaprakları ovdurmalı, bkmeli, koparmalı, delmeli. Yumuşak parçalarını kaldırarak yaprağı yalnız sinirleriyle (iskat halde) bırakmalı...

Düşünmek ve tahlil etmek.- Eski devirlerde yaşamış olan insanlar yazmadan ve belki söylemeden evvel tersim etmişlerdir. Resimde ocukların birinci dilidir. Onlara evvela pek az izahat vermeli sonra kendi keyiflerine göre kurşun kalemle çizmelerini bırakmalı ve kendilerinin çok şey istememeleri.

(Mektep yolunda – birbirinin elinden tutarak mektebe giden iki çocuğa istedikleri gibi tasvir ettirmeli)

Resim okumak.- ocuk ne bizim gördüklerimizi ne de bizim gördüğümüzü görür. Onu kendiliğine bırakmalı; lisan yanlışları hakkında bile müsaadeli davranmalı; gördüğü, eline aldığı her şeye bakmaya, bulmaya, tekrar tekrar söylemeye cesaretlendirmeli.

(Karga ile Tilki)

Ezber.- şöyle kolay ve kısa manzumeler belletmeli:

Sabahınız hayır olsun,

Güzel cumartesi,

Keyfi nasıl pazarın?

İyi pazartesi.

Geliyorum salıdan.

arşambaya demeye

Hazırlansın Perşembe

Cuma günü gezmeye.

Sabri CEMİL

Tarih:

Ecdadımız

Muallim- Size güzel bir hikâye söyleyeceğim, iyi dinleyiniz. İlkbaharda çingirak sadalarını elbette işitmişsinizdir. Uzaklara giderseniz ne göreceğinizi ümit edersiniz?

Küçüklerden biri: “ Efendim sürüler, çobanlar...

M- Bu çobanlar kıyafeti, elbiseleri bizim gibi midir?

Ş- Hayır efendim. Onların ki daha kaba.

M- İşte efendiler. Bu gördüğünüz, bildiğimiz koca Osmanlı Devletini kuran öyle bir sürü halktan ibaret insanlardır ki bunlara ne derler bakayım, kim söyleyecek?

“ Birçok eller kalkar”

M- Sen söyle “64”

Ş- Çobanlar efendim.

Diğer biri- Taife.

M- Bakınız küçükler şöyle çobanlarla dağlarda, bayırlarda yaşayan insanlara “ Aşiret” derler. Bu büyük devleti kuran böyle bir “ Aşiret” idi. Fakat her aşiretin bir ismi vardır. Bizim aşiretimizin de ismi “ Kayıhan” idi. Söylediğimi söyleyiniz bakayım!

“ Kayıhan” aşireti sesleri

M- Aşiretin bir ulusu babası olur. Aşiretimizin büyüğü, reisi “ Süleyman Şah ” isminde bir kahraman idi. İsmi öğrendiniz ya?

“ Süleyman Şah” sesleri.

M- Şu “ Kayıhan” aşireti bizden günlerce uzak, dünyanın bir köşesinde yaşıyorlardı. Oranın ismini de söyleyeyim. İyi belleğiniz? Bir aşiretin düşüp kalktığı araziye ne derler?

Ş- Sükût.

M- Yaşadığımız, büyüdüğümüz, geçindiğimiz yerlere ne derler?

Sayfa 30

Yeni Mektep

Hep bir ağızdan “ Vatan” derler.

M- Aşiret halinde bulunan babalarımızda vatani bizden çok uzak olan “ Türkistan” memleketi idi. Anladınız mı?

Ş- “ Türkistan” sahraları.

M- Türkistan toprağında hayvanlarını yazın otlatmak için güzel güzel çayırlar, dağlar arar, bulurlardı. Kışında dağ eteklerinde yaptıkları kulübelerde oturur yaşarlardı.

Böyle yaşamaya ne derler?

(Cevap yok)

M- “ Göçebelik” derler efendiler. Aşiretin hepsi şöyle göçebelik halinde yaşarlar. Sürülerini arazi besleyemeyince geçinebilmek için daha zengin otlak, sulak arazi bulmaya kalkarlar. Sürülerle dağları, bayırları aşarlar. Bizim aşiretimizde git gide bugün en kıymetli toprağımızdan bir köşesine gelmişlerdi. Orada kışladılar. Bakınız size de yerini göstereyim. Geçen derslerde memleketlerimizi öğrenmişsiniz. “ Muallim haritaya yaklaşır ve işaretle ” burası neresidir?

Umum: “ Anadolu”

M- İşte burada kışlamayı iyi buldular. Bir müddet kaldılar ama yine iyi geçinemediler. Daha iyi barınacak memleketler aramaya kalkıştılar, ilerlediler. “ Haritaya hatt-ı hareketi takipen işaretle” aşağıda görününüz. Şehrimizden geçen Vardar gibi büyük bir su vardır. Buna Fırat Nehri derler. Buraya kadar geldiler nehri hep beraber geçecekleri sırada ne oldu biliyor musunuz? Bütün aşiretin ulusu olan o koca kahraman reis “ Süleyman Şah” suya düştü, öldü. Zavallı aşiret babasız kaldılar. Kaldılar ama kahraman babanın kahraman oğlu olurdular. Oğullardan en büyüğü Tuğrul Bey de bir kahraman idi. Reis oldu. Böyle devam ettiler. Anadolu içerilerine giderlerken bugün bizden çok küçük fakat bizim gibi İslam olan bir devletin toprağına geldiler. Uzakta bir gürültü işittiler. Kılıçların şakırtısına yanaştılar. Anladılar ki muharebe oluyor. Bu yiğitlerde muharebeye karışmaya kalkıştılar. Canlarını tehlikeye attılar. Acaba neden?

Ş- İleriden biri: Yiğit olan muharebeye gider.

M- Ne için?

Ş- Yiğitliğini göstermek için.

M- Evet oğlum, düşmanı öldürürse bir nam bırakır.

M- Muharebe meydanına gidilmez. Karşılıklı kavga eden ordulardan hangi tarafa yardım etmek için Tuğrul Bey küçük büyük reislerle konuştu. Müzakere ettiler. Nihayet yiğitlik üzere bulunan orduya yardım etmeye karar verdiler.

Ş- Küçüklerden biri: Efendim öteki tarafa yardım etseydiler daha iyi olmaz mı idi?

- Diğer bir ses: Hayır efendim.

M- Ş 19 ne dersin?

Ş- Hoca Efendi pek ala yaptılar.

M- Aferin oğlum. Öteki kuvvetli orduya yardım etseydiler kahraman evlatları olduklarını nasıl ispat edeceklerdi. Meğerki zayıf taraf o zamanda büyük sayılan İslam hükümetinin ordusu imiş. Çalıştılar çabaladılar muharebeyi kazandılar. Yararlıklarına mükâfat olarak “ haritada göstererek” işte “ sükût” kasabasıyla yani başındaki “ Domaniç Dağları ve yaylaları” kendilerine bağışlandı.

M- Umum arkadaşlarıyla beraber gelen aşiret halkı burada rahatlarını buldular. Büyük binalar camiler yapmaya başladılar. O aralık reis Tuğrul Bey vefat etti yerine oğlu Kara Osman Bey reis oldu birkaç sene

Sayfa 31

Yeni Mektep

Sonra Osman Bey babasının iyilik gördüğü devletin mahvolduğunu işitince aşiretiyle devlet kurmaya kalktı. İşte küçükler gördüğümüz işittiğimiz birçok denizlere topraklara sahip olan koca Osmanlı devleti bu türlü meydana geldi.

Muharrem Sezai:

Coğrafya

İlk Malumat

Küçükten bir pederinizle memleketimizin içerisini dışarısını gezdiğimiz zamanlar neler görüyorsunuz.

Parmaklar kalkar. (Birine işaretle)

Ş-Pederim beni kasaba civarındaki bahçelere tatil zamanında götürür. Orada birçok yemişlerle dolu bahçeleri görüyorum. Bahçelerdeki sebzeleri sulamak için küçük suları da görüyorum.

M- Şehrimizde gözümüze çarpan yüksek yerler var mıdır? Elbette bileceksiniz büyük saati nerede görüyorsunuz?

Ş- Yüksek bir yerde.

M- Bunun gibi diğer yüksek yerler bilir misiniz?

Ş- Kabristan yeri de yüksektedir efendim kale de yededir.

M- Böyle yüksek yerlere daha kısaca nasıl bir isim verilir. İçinizde pederinizden işiten var mı? (Mütөөddit sadalar(dan) biri hür aksa) “ Bayır sadası”

M- İşte bazı kasabalarda (bayır) ismi verilir. Yüksek yerler vardır fakat bu bayırların daha yükseği daha büyüğü var mıdır? Gören var mı? Bir karşınıza bakınız! Ne göreceksiniz? (pencereden dağlar gösterilir.)

Ş- Efendim onlar bayır değildir. Dağlardır efendim.

M- Aferin kuzum. Böyle yüksek, pek yüksek yerlere (dağ) derler. Bunun en yüksek ucuna da tepe derler.

(Muallim tarafından tahta üzerinde bir dağ resim edilir ve harita üzerinde arattırılır.)

M- Sen 21, nerelisin?

Ş- Üsküplüyüm efendim.

Diğer biri- Ben Yelkayalıyım efendim.

M- Bu isimlerle ne söylüyorsunuz?

Ş- Doğduğum büyüdüğüm yeri söylüyorum.

M- Bakınız, bizim doğduğumuz büyüdüğümüz yerlere (kasaba) daha büyüklerine (şehir) denir.

Tedarik edilen muhtelif tarzda şehir ve kasabayı musavver levhalar talebeye gösterilir.

Böyle kasabalarda, şehirlerde, ormanlarla, ağaçlarla sarılı dağlar, tepeler değil hatta bazı yerlerde bayırlar bile bulunmaz. Aramızda büyük küçük dağlar olursa evlerimizde, mahallelerimizde ayrı ayrı olmaz mı; o zamandan beri birbirimizi tanıyamayacağız. Görmeyeceğiz. Geçinmemizde başka başka olacak. Sonra bize ne diyecekler. Kasabalı mı şehirli mi diyecekler?

Ş- Hayır efendim. O vakit köylüden bir farkımız olmaz.

M- Yaşadığımız yer ne olacak.

Ş- Hep bir ağızdan (köy) olacaktır. (Bir köy resmini musavver tablo umuma karşı gösterilir. Mümkün ise evvela şehir civarındaki köyleri talebeye göstermeli.)

M- Söyle bakayım sen. Şehrimizi nasıl bilirsin?

Ş- Birçok evler, dükkânlar, sokaklar var. Ortadan Vardar Nehri geçer. Mektebimiz Vardar'ın beri tarafındadır. Bu tarafta daha ziyade evler vardır.

M- Vardar nereden gelir. İçinizde bilen var mı?

Ş- Yukarıda pek uzaklardan geliyormuş.

M- Vardar Nehri dağların eteklerindeki kaynaklardan çıkan küçük küçük suların birleşmesinden

Olmuştur. Bir iki kaynakta çıkan küçük dereler bir araya gelir, büyür. Küçük iken büyüyen sulu ırmaklar bileşirler, gördüğümüz Vardar gibi nehirler olur. (Membaından mensıbına kadar bir nehir mecrası tahta üzerine resmediliyor ve harita üzerinde buldurulur.)

M. – Vardar’ın nereye aktığını bilir misiniz?

Ş. – Selanik’e gidermiş efendim. Amcam bana öyle söylemiş idi.

Diğer biri – Hayır efendim. Selanik’te denize dökülür.

M. – Denizi gidip gördün mü?

Ş. – Evet efendim. Kendim Selanik’e gittim. Deniz pek çok sularla dolu. Vardar’ın suyundan daha ziyade idi.

M. – Küçükler Vardar gibi daha birçok nehirler vardır ki hepsi böyle büyük su ile dolu denizlere dökülür. Kayıkla deniz üzerinde gezerseniz her tarafı su ile kaplanmış görürsünüz. Böyle su ile dolu nihayeti ucu görünmeyen büyük geniş sulara deniz derler. Fakat bildiğiniz Vardar gibi akıp gitmez durur. Yalnız fırtınalı havalarda kabarır, dalgalar dağlar gibi olur. Böyle olduğu halde yine denizler üzerinde kayıklar, gemiler, vapurlar gezerler. Fakat Vardar’da gezer mi? Gören var mı?

Ş. – Aşağıya doğru kayık gider efendim.

M. – Yalnız suyun akıntısı büyüyünce aşağıya doğru kayıklar gidebilir, yukarıya çıkamaz.

Muharrem Sezai

Müfettiş raporlarından:

Mekteplerimizin noksanı;

Mekteplerimizde en ziyade nazar-ı dikkate çarpan umumi noksanları sırası ile şunlardır:

Mektep binalarının dershanelerin, rahlelerin, hıfzıssıhhaya muvaffak olmaması. Havadar mürtefi rutubetsiz, gürültüsüz yerlerde bulunması lazım gelen mekteplerin birçoğu bu şartlara haiz değildir.

Dershaneler geniş, tavanı yüksek ziyadar güneşli olmak lazım gelirken ekseriyetle bunların aksine görülüyor. Bu iki husustaki esaslı noksanlar için muallimlerine bir şey denemez ise de sınıfların temiz tutulmasına havalilerin tesviye edilmiş bulunmasına nazar-ı dikkatleri celp olunabilir. Yeni yaptırılacak rahlelerin çocukların boyuna göre olması ne kambur olmalarına meydan vermeyecek surette

yapılması da mümkündür. Şakirdane döşeme üzerinde oturan mektepleri kale almak istemem.

Tedrisata gelince: dersler her sınıfta hemen aynı suretle veriliyor. Bazı mekteplerde takip olunacak muntazam bir ders programı ve evkat cetveli görünmüyor.

Çocukların lisanını tashihe ekser mektepler de itina ediyor. Türkçe 'yi yalnız ders esnasında istimal eden mektepler az değildir. Lisan-ı resmiyenin talim ve tamimine hizmet edecek olan mektepler bu vazife-i mühimmeyi henüz hakkıyla takdir etmemiştir.

Usul-ü cedideyi tatbik eden mekteplere pek az tesadüf olunuyor: “Düşündürmek ve buldurmak” tan ibaret olan usul-ü teksifi tanıyan muallim yok gibidir. Derslerin çoğu ezberle ve bazen mütemadi takrir ile talim ediliyor. Jimnastik ve musikiye ehemmiyet veren muallimler nispeten azdır.

Terbiye ciheti ise oldukça şayan-ı memnuniyettir. Çocuklar arasında kötü yaramazlıklara çok tesadüf edilmez. Bu iyi kalplere biraz daha cesaret, biraz daha serbesti, biraz daha şahsiyet verilmeye başladığı gün mekteplerimiz canlı bir fabrika haline gelmiş olabilecektir.

Sonu var.

Ser muharrir Üsküp Darül Muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL umuru idare ve tahririye için muharrirliğe müracaat olunmalıdır.

Sene 1

Numara 3

Haziran 1327

Üsküp Darül Muallim Rüştüyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Nüşhası 50 paradır Senelik abonesi Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

NAZARİYAT KISMI

Ameli olalım!

Evet, mekteplerimizde, derslerimizde ameli olalım hayatta kullanılacak bizim yaşamımıza daha iyi hizmet eyleyecek olan şeyleri sevelim. Mektepte talebemize yaptıralım, işletelim, ilimler fikre bir zinet versin diye öğretilmez; bunlar insanların manevi ihtiyaçlarından evvel maddi hacatlarına istifa için talim olunur. Çocuğa verilecek malumat başa takılacak elmas, göğse konulacak çiçek gibi değil, ele alınacak fener, göze yerleştirilecek hurde-bin gibi olmalıdır. Hissiyatımız bizi her şeyden evvel tezyinata sevk eder; lakin fikrimiz çok defa bunun önüne geçer; karnın aç iken süslenmeyi bırak der. Bize hakiki hayatı faydalı çalışmayı gösterir.

Hakikat; yarın yapacağımız şeyleri bugünden bilmezsek hiçbir zaman yaşayışımızda bir hoşluk, tuttuğumuz işte bir beceriklilik göremeyiz, gösteremeyiz demek bu gün yarının çıraklık günü olmalıdır. Mektep-i hakiki hayata şakirt yetiştiriyor. Demek mektep hayatı ilk müsait çıraklık devridir. Demirci dükkânında, kunduracı yanında bir çırak nasıl elleri ile çalışırsa bir mektep çocuğu da öylece mektepte çalışmalıdır. Yalnız fikrin işlemesi kâfi değildir. Bir işe el, ayak, gözde karışmadı mı o şey hakkında fikir tam malumat edinmiş olamaz. Olsa bile iş zamanında o zihni malumat sol ele benzer, mülke hâsıl olmadığı için işleyemez. İyi bir netice meydana koyamaz. Evet, mektep-i harici hayata şakirt yetiştiriyor. Bugün sıralar üzerinde oturan çocukların kimi saban arkasından gidecek, kimi eline rendeyi alacak, kimi kolu ile demir döğecek, kimi parmaklarıyla iğneyi idare edecek bütün bunları yaparken onların yalnız

Sayfa 66

Yeni Mektep

Fikirleri işlemeyecek, aynı zamanda gözleri, elleri, ayakları da bu çalışmaya iştirak edecektir. Mektepte yaptığı vazifelere benzeyen ve fakat onların tamamıyla aynı olmayan hesap meseleleri, mektup planları, kuruşlar, metreler, okkalar kendilerini şaşırtmamak için o malumatın nazariyat dairesinden çıkmış. Keddinizi için menus bir hale gelmiş olması iktiza eyler. Acaba bizim mekteplerimiz bunu temin edebilir mi? İtiraf edelim ki hayır! Öyle mekteplerimiz vardır ki orada çocukların gramofon makinesinden farkı yoktur, onlar bırakıldığı yerde kalır, kurulduğu zaman harekete gelir. Daha evvelce söylenmiş olan şeyleri aynen tekrar eder. Garibi şurası ki çoğu defa

ağızlarının söylediğini elleri tatbik edemez. Çünkü ezber yalnız ezber işittirilmişdir. Abdestin sünnetlerini sayan bir çocuk iyi bir abdest alamaz. İsmi envainı tarif eden bir şakirt (benim ismim Ahmet'tir) cümlesini doğru söyleyemez ve yazamaz. Bu hal yalnız iptidai mekteplerinde görülmez. Bu mektepleri ziyaret ederek gelen rüştiye ve hattı itidadi talebesi de ekseriyetle bu merkezdedir. Rüştiyeye gidiniz. Bir şekl-i zu kesirul ezlain müsahasını tahta üzerinde icra eden, bir müselisi ispatıyla müsaha eyleyen bir efendiye bir metre veriniz; "önünüzdeki yazı tahtasını şu metre ile ölçünüz" deseniz hayrette kalacaksınız çünkü yoktur. Basit bir sual zavallı çocuğu alıklaştırdı gitti. Evvela metreyi nasıl açacağına müteredit. Sonra eline aldığı eğri büğrü mikyası yazı tahtasına nasıl ve nereden tatbik edeceğinde müteredit. Daha sonra bir metreyi tecavüz eden santimetreleri nasıl bulmak ve nereye yazmak hususunda müteredit... ve en nihayet mümavenetle böyle bildiği tul ve arz erkamını ne yapacağına ve sonra nasıl okuyacağına müteredit... İşte bir alay tereddüt ki çocuğu mahcubiyetinden muallime hiddetinden, sizi de meyusiyetinizden kırmızı ter içinde bırakıyor. Demek talebe ameliyatla işgal edilmemiş ele metreyi almamıştır. Böyle bir çocuk yarın hayata karıştığı zaman ne iş görebilir? Mektep çocuğun yarınki hayatına yol gösterici olmayacak mı idi? Hâlbuki bilakis onu bugün işten alıkoymuş meflûç etmiştir. Ahalimiz mekteplere ısınmıyorlar. Çünkü çok defa faydasını değil zararını görüyorlar. Babası o çocuğu kendi yanına alsa yahut marangoza verse idi mektepte bu gün göremediğini orada mükemmel öğretecekti vaka dükkânda bir meselesi mütevazı alazlain nısfı olduğu için müsahasının kaidesi irtifaina hâsıl darbının nısfına müsavi bulunduğunu nazari bir surette öğrenemez. Lakin metreyi eline alınca işine gelen yerlerde serbest serbest kullanabilir ve ekmeğini bol bol kazanır. İşte hayatta hemen kullanılmayan o nazari meseleler, bilgiler, çocuğun kıymetli vaktini yok ediyor ve sonra onuda yokluk içinde bırakıyor. Bütün bunlara bakan ebeveynlerde mekteplerin lüzumsuzluğundan, faydasızlığından bahsetmekte haklı oluyorlar. Müterakki memleketlerde derslerin ameli verilmesine çalışmakla beraber yine nazariyatçılıktan şikâyet ediliyor. Orada muallimler derste çocuklara öğreteceği şeyleri iyice belletmek için lazım gelen bütün aletleri, vasıtaları hazırlamadan sınıfa girmezler. Tatbikat her zaman bütün derslerde tatbikat... Fakat burada az görüyorlar, İstiyorlar ki mekteplerinde söz az olsun, iş çok olsun çocuk mektepten çıkarken elinde yalnız şehadetname, kafasında kuru

malumat götürmesin. Tutacağı işi becersin, ele aldığı şeyi kırmayın yapın. Çoluk çocuk sahibi olmuş, ev idare etmiş tecrübeli bir adam gibi davranın!

Hayatta muvaffakiyeti, muvaffakiyette saadeti, bunlar temin etmez mi? Öyle ise bizde böyle isteyelim böyle olalım.

Muallimlerimiz tedrisatta ameli olmak lüzumunu anladıktan sonra bunun için nasıl bir yol takip edeceklerini de bilmelidirler.

Her şeyden evvel şunu bilmeli ki kitabı resmi program dairesinde tertip edilmiş olan mübahisi biran evvel bitirmeye çalışmak lokmaları çiğnemeye lüzum görmeden mideye doldurmak demektir. Bu suretle tedrisi tabiidir ki ameli olamaz. Nazariyattan kurtulmak için kitabı bir tarafa bırakmak, çocuğun fikrini o cansız satırlar arasından kurtarmak, nazarını maddi şeyler üzerine tevcih etmek iktiza eder. Bunun için ilk derste talebeye öğretilmek istenilen şeyleri ağızdan anlatmalı, mümkün ise el ile tutturulmalı, göz ile baktırılmalıdır. Çünkü birçok kere vaka olur ki çocuk bir şeyi görür, tutarda o şey göz önünde bulunmadığı sırada onun hakkında malumat veremez; bilir fakat söyleyemez. Bunun için her nevi ameliyata söylemek ve takrir etmek keyfiyetini de ilave etmelidir.

Havâsını işletmiş olan çocuk artık ikinci derste kitabı da takip edebilir ve ancak o zaman çocuğa kitabı göstermek caiz olur. Tatbikat görmüş olan gözler bu defa kitabın satırlarını hayatsız manasız bulmaz. Okumaktan zevk aldığı gibi her kelimesinden ayrıca birer mana çıkarabilir. Artık o ifadeler çocuk için birer muhtıra hükmüne girmiş olur.

İlk dersten itibaren çocuğa ameli dersler vermek kabildir. Harfleri belletmek istiyoruz değil mi? O halde kitabı bir müddet için kenara bırakalım. Küçük mukavva parçaları üzerine ayrı ayrı harfler yazalım. Bunlar bela ahir kelime teşkiline yarayacak surette hurufu imla ve hurufu munfasileden başlamalıdır. Şu mukavva harflerden birini iki üç günde bir gösterelim, belletelim eskileriyle birleştirip kelimeler yapturalım. Tahtaya yazalım, yazdıralım. Kâğıttan harfler bükelim, büktürelim. Hülâsa bir harf çocuğun iki üç günlük bir oyuncağı olsun. O suretteki zihnine nakşedilmiş olan sureyi hatırandan bir daha çıkmasın. İşte buradan el işlerinin lüzumu da tahakkuk ediyor. Harf bükmekten başlayan bu işler çocuğun yaşıyla ilerler ve ona en sıkıntılı bir zamanda eğlenceli bir muavin olur. Kıraat ve imla dersleri bile ameli tedris edilebilir. Mesela (buğday) veya (at) sır levhalı parçaları okutmak veya yazdırmak istiyoruz. Bir kaç tane

buğday biraz saman bir parça un tedarik etmek her zaman kabil olduğu gibi ati musavvir bir levha bulup göstermek ve tahtaya resim eylemek zor değildir. Bu vasıtalarla yapılan kıraat ve imla dersleri çocukların meraklarını, dikkatlerini, düşüncelerini mucip olduğundan öteki mücerret derslerden elbette daha faydalıdır. Ya tarifata ya taksimata, tahlilata mahkûm olan lisan dersleri ameli olmaya ne kadar muhtaçtır! Osmanlıca dersleri (kavaid) derslerinden ibaret oldukça çocuklarımız ne güzel söyleyebilir, ne de güzel yazabilir. Unutmamalı ki lisan anlamak, söylemek, yazmak için talim olunur. Çocuğa Osmanlıca'yı söylenen, okunan şeyleri iyi anlasın, düşündüğünü, söylemek istediğini iyi ifade etsin, uzakta bulunan arkadaşına

sayfa 68

Yeni Mektep

fikir ve maksadını iyi yazsın diye öğretmelidir. Bunun için sarf ve nahiv kaidelerini, çiğnetmiş misallerini azaltmalı da onun yerine çocukları okuduğunu, gördüğünü, anlatmak istediğini kaleme aldırarak ile uğraştırmalıdır. Çocuk, azakının üç nevi olduğunu bilmesinde varsın (kitabımın sayfaları çoktur, erik ağacı erik verir...) gibi doğru ve manalı cümleler söylesin ve yazsın. Talebeye kitaplarında okuduğunu, bizden işittiği, levhalarda gördüğünü, kendi yaptığını iyi bir ifade ile söyletelim ve bunları yazdıralım. Böyle ameli bir surette talim edilen lisan dersleri bütün derslerin iyi öğretilmesine, çocuğun kudret-i kelamiyeye malik olarak yetişmesine hizmet eder.

Ulumu diniye ise mutlaka ameli olmalıdır. Çocukların eline verilen ilmihal kitapları iki kısmı ihtiva ediyor; biri itikat diğeri amel. İtikat, kalp ve fikre aittir. Bittabi bunun ameli ciheti yoktur. Şu kadar var ki Cenab-ı Allah vardır, birdir... Hazreti Muhammed (s.a.v) bizim peygamberimizdir, büyük bir insandır... Bu dünyada yaşayan insanlar yapmış oldukları iyiliklerin mükâfatlarını ve fenalıkların cezasını ahiret gününde göreceklidir... İnsanda irade-i cüziye vardır. Böyle davranırsa istediğini yapabilir... Gibi akaide müteallik bahisleri çocukları düşündürmek ve kendilerine bu hakikatleri buldurmak ve kalplerinde yer etmek suretiyle öğretmeleridir. O suretteki çocuk kitabındaki bu bahislere ait tabir ve tarifleri bilmeden makine gibi okumadan sizinle muhakemeye girişebilirsiniz. Sizi ikna edebilirsiniz çünkü bu mübahisin yeri kuvve-i muhakemedir. Kuvve-i mümeyyizedir; O halde her şeyi makamına yerleştirmeli ki fikirde bir karışıklık, kalpte bir unutkanlık olmasın. Abdest, namaz meselelerine gelince bunların yeri ne hafızadır, ne muhakemedir. Bilakis bütün vücut azasıdır. Öyle ise bunları yalnız bilgi halinde bırakmaya değil, daha evvel el ve ayağa baş ve dize

yerleştirmeye çalışmalı, ameli bir meleke husule getirmeli. Mademki çocuk her zaman abdest almak, namaz kılmak mecburiyetindedir. O halde her yerine ayrı ayrı abdest aldırılmalı bunun hakkında verilecek malumatı bellettikten sonra bilfiil namaz kıldırılmalıdır. Tarif ile yaptığımız şeylerde bazen bizimde ya kıldığımız olur ya henüz tecrübeye malik olmayan her sözü iyi tatbik etmekten aciz bulunan mini miniler, söz ortasında kalınca nasıl hatalara düşmezler? Onlara tarif değil irae etmeliyiz. Yüzünü ayaklarını işte şuraya kadar yıka, parmak aralarını da yıkamayı unutma... Namazda elini kaldırırken şuraya kadar kaldır... Sağına soluna bakma şuraya bak... Secdede iken ayaklarını şöyle dik... Demeli ve yaptığı kusurları tamamlamalıyız. Bunu yalnız bir defa ve yalnız bir çocuğa yaptırsak bile yine iyi yapmış olmaz. Hatırda kalmak istenilen şeylerin tekrarı sık sık tekrar edilmesi lazım geleceğini unutmamalı da bu temrinleri ara sıra tekrar eylemelidir. Tarihte muhtelif kavimlerin kıyafetleri memleketleri, yaptıkları bazı muharebeler, bıraktıkları medeniyet eserleri tedarik edilen resimler üzerinde gösterilebildiği gibi tarihi haritaları çizdirmek suretiyle de derslere ameli bir renk verilebilir. Hele kasabada eski eski zamanlardan kalmış eserler: kale, cami, köprü, türbe gibi şeyler mevcut ise bunları ziyaret vesilesiyle tarihin uzak ve karanlık devirleri çocukların gözlerine yansıtırılmış, aydınlatılmış olur. Eski vakaları zamanımıza yakın cereyan etmiş vukuat ile karşılaş-

Sayfa 69

Yeni Mektep

tırmak mukayese etmek ameli fikre hizmet eyler iyi bir usuldür, coğrafya ise tarihe nispeten daha ameli bir surette talim olunabilir. Bunun için çocuk etrafında neyi en yakın görüyorsa onu öğretmekten başlamalıdır. Çocuk mektepte bulunuyor ona en yakın orasıdır. O halde mektepten mektebin vaziyetinden, mevkiinden, cihetlerinden kendisine malumat vermeli. Şarkını, garbını tayin etmeli ve hatta planını yapmalıdır. Sonra evler sokaklar mahalleler kasaba gelir. Kasabadan veya civarından akan nehri, orada husule getirilen ataları, burunları, körfezleri... Göstermeli ve gördüğünü söyletmelidir. Bir gün karşıdaki tepeye, dağa bütün talebe ile çıkmalı hem dağ ve ovaları göstermeli hem de bunların ötesinde şu kasaba, nehir, dağ, ova gibi daha birçok yerler bulunduğunu anlatmalı ve ufacak bir mesaha yaparak bunu bir mikyas olmak üzere şakirdanın zihinlerine yerleştirmelidir. Mevsim müsait olmadığı surette bütün bunları toprak ve su ile mektep havlusunda ve hatta dershanede lakin içerisinde göstermek resimlerini çizdirmek kabil ve harita üzerinde bunların benzerlerini aratmak

lazımdır. Kıtılardan, kasabalardan bahis olundukça onları kuru birer isimle zikir etmemeli ne ile meşhur ise onları da söyletmeli ve mahsulatını olmazsa bile kartpostallar üzerinden resimlerini göstermeye çalışılmalıdır. Çocuklar ekseriyetle mesela (Aydın vilayeti) ile (Adana şehrini) bir büyüklükte addederler. Bu yanlış fikirlere meydan vermemek ve onları müsahevi nüfus rakamlarını ezberlemek külfetinden kurtarmak için çocuğun oturduğu veya tanıdığı kasabayı mikyas ittihaz etmeli ve falan şehir bizim kasabamızdan üç kere daha büyüktür, falan krallık bizim Rumeli kıtasından iki kere küçüktür diye mukayese yapmalıdır. Osmanlı memleketini bilmeyen bir çocuğa Amerika'nın dağlarını saydırmak kadar manasız bir şey olamaz. Bunun için coğrafyayı mahalliye önem vermeli ve ondan sonra kere-i masneaveya o benzer bir şey elde olduğu halde kıtaat-ı hamseye dair malumat ita etmek lazımdır. Yukarı ki sınıflarda o konan yerlerin haritasını kurşun kalemle çizdirmeyi unutmamalıdır.

Hesap! İşte en ameli gösterilmek lazım geldiği halde yalnız mücerret ve nazari kalan bir ders. Küçükler eşyayı maddeten sayamazken onlara mücerret adetleri saydırmak, mesele tertip etmeden, meseleyi anlatmadan onları imal-i Erbaa temrinatıyla yormak ne kadar semeresiz bir uğraşmadır. Çocuk etrafında her zaman maddi bir takım adetler görür. Bir kapı, iki pencere, dört duvar? On parmak, kırk çocuk... Maddi adetler demektir? Bunlar dururken çocuklara kapalı gözle bir, iki, üç... İki, dört, altı... Diye saydırmak ne kadar düşüncesiz harekettir. Çocuğa saydırmak, hesap yaptırmak mı istiyorsunuz? Gördüğü, tuttuğu şeyleri- isimleri, söyleyerek saydırınız ve bunlardan küçük ve anlaşılır meseleler tertip ediniz. Müterakki mekteplerde bir takım mekaplar, çubuklar, muhsaplar görürsünüz. Oralarda hesabı hayalen değil ameli olarak öğretmek için bu vasıtalarla türlü türlü muamelede bulunur, meseleler tertip eder, usuller icat eyerler. Başlangıçta bu suretle hareket edilmekle beraber yukarı ki sınıflarda tedrisat bir başka şekilde, lakin yine ameli tarzda gösteriliyor. Çocuğa darbu öğretirken şu adedi şu adetle darp et demezler, çünkü dünyada, hayatta madudu göstermeyen hiç bir adet yoktur. Yok olan

Sayfa 70

Yeni Mektep

olan şeyle talebeyi niçin yormalıdır? Darp edilmesi matlup olan adetleri bir mesele-i heyetiye koyar ve çocuğa o suretle verirler. Taksim kaç hali vardır. Bunu hangi hale göre taksim edeceksin gibi sualler bilhassa iptidaiye mekteplerinden artık

uzaklaşmalıdır. Kuruşları, okka ve kiloları, arşın ve metreleri çocuk iyi tanımalıdır. Fakat bu tanımak yalnız tahta başında yahut kâğıt üzerinde kalmaktan ibaret olmamalıdır. Talebeye bunları gerçekten göstermeli, bunlarla uzun uzadıya tatbikatta bulunmalı bu bahislerde çok eklenmelidir. Çünkü hayatı hakikatte en lüzumlu olan şeyler bunlardır. Rüştüyelerde gösterilecek hendesede metre elde olduğu halde talim olunmalıdır. Çocuklara bir metre boyunda birer değnek buldurmak ve bunların desimetre ve santimetrelerini kendilerine işaret ettirmek suretiyle talebeyi birer metre sahibi yapmak zor bir şey değildir.

Ahlakınasıl bir amel okutmalı? Çocukların iyi huylu olmasını iyi iş yapmaları için istemez miyiz? O halde onların kalplerine temas etmek kendilerinde hak, hayır, vazife fikirlerini uyandırmak iktiza eder. Bunlara anlatacağımız ahlaki hikâyelerde (sen onun yerinde olsan ne yapardın) gibi suallerle fikirlerini anlamaya çalışmalı ve gizlenmek bilmeyen o saf ve masum kalpleri meydana koymalıdır. Yalan söyleyenlere nefret, fakirlere muavenet, vazife ifasına dikkat, muallim ve ebeveyne hürmet vatan ve millete muhabbet gibi güzel hasletler mektepte muallimin himmet-i peydaranesiyle inkişaf edecek zengin çiçeklerdir. Lakin derslane telkin ahlakın mahdut bir sahası olamaz. Muallim teneffüs zamanında talebesi arasında gezecek bütün şu huylara mugayir hareketleri orada avlayacak ve tekdir, ceza ile değil nasihat ve mülayemetle, çocuğun his ve fikrine müracaatla şu kötü adetlerin önünü almaya çalışacaktır. Talebesini evladı gibi seven bir muallim böyle hayır havahane nazarıta bulunmaya vicdanen kendisine borç bilir.

Kız mekteplerinde de bütün tedrisat şu çizilen daire dâhilinde icra edilmesi ve orada fazla olarak el işleri bıçkı, dikiş gibi umuru beytiyeye büyük ehemmiyet vermelidir. Onbeş, on sekiz yaşında bir kız okumak yazmak bilmese de terbiyesi sayesinde yine iyi yaşayabilir. Fakat bu kız bütün malumatıyla beraber bir oya yapmasını, bir entari biçip dikmesini bilmezse, bir pilav pişirmekten aciz bulunursa babasının evinden ilelebet ayrılmamalıdır. Çünkü teşkil etmek aileye saadet yerine felaket, zaruret hediye edecektir. Kızlarımızın ileride ev bark sahibi çoluk çocuk sahibi olacağını şimdiden hatıra getirmeli de mekteplerde ona göre terbiye verilmelidir. Birçok kız mekteplerimizin erkek mekteplerinden hiç farkı yoktur. Kız çocukları, tentene, oya, nakış, bıçkı, dikiş gibi ev işleri öğretmek için geniş saatler sarf etmekten çekinmemelidir ve hatta mümkün olsa da mektep matbahında kızlar sıra ile yemek pişirse, çamaşır yıkasa, mini mini kızları taramaya, giydirmeye uğraşsa ne faydalı ne

ameli bir himmet sarf edilmiş olur. Resmi programlarımızda bunları göremesek bile hamiyetli muallimlerimizden her zaman beklemeye hakkımız vardır. Mektep koltuk hanımı değil. İş kadını yetiştirmelidir. Çünkü yarın etrafını alacak çocuklar ondan iş isteyecektir. Mekteplerimizde tedrisat-ı ameliyeyi temin ettiğimiz gün saadet ve terakkimizi ilan edebiliriz.

Sabri CEMİL

Sayfa 71

Yeni Mektep

HAYATTA SİZLER[*]

“Bu sene çıkacak talebelerime”

İşte sizden de ayrılıyorum. Yirmi beş senelik hayatımda sizin gibi daha ne kadar muazzez vücutlardan ayrıldım. Fakat sizden iftirakım başka iftiraklara benzemiyor. Şimdiye kadar talebemdiniz bugün meslektaşlarım, arkadaşlarımsınız. Şimdiye kadar biz sizi yükseltmeye çalışıyorduk, şimdiden sonra siz başkalarını daha küçük kardeşlerinizi yükselteceksiniz. Bakınız ne kadar yanlış söylüyorum: hayır yükseltecek değil ihya edeceksiniz. Bugün onları nasıl uyandırırsanız memleketi yarın öyle bulacaksınız. Bu memleket son iki asırda epey büyük evlatlar yetiştirmiştir. İşte Sokullular, Köprülüler, Reşit Paşalar, Mithat paşalar, Ziya Paşalar, Kemaller, Şinasiler. Fakat bunlar karanlık gecelerin köşe bucakta parlayan birkaç yıldızı gibi önlerine geçen birer bulutla sönüyormuş ve kayıp olmuşlardır. Akabinde etrafı yine zulmetler sarmış hiç birimizin uykusu kaçmamıştır. Bugün düşünüyorum. Eğer sizde onların yanında bulunsaydınız acaba o hain bulutların zulmü yine bu kadar feci olabilecek miydi? Acaba memleketimiz yine geceler memleketimi kalacaktı? Sabah bu kadar uzayacak mıydı? Hayır, siz hepiniz bir yere gelecek güneşi vücuda getirecektiniz. Bu gün hepimiz sizi ufuktan oldukça yükselmiş göreceğiz, keskin ziyaretleriniz yatak odalarımıza kadar girecekti. Bizi ilk peşin rahatsız edecektiniz. Fakat keşke etseydiniz de kemiklerimiz çürüyünceye kadar uyumasaydık! Fakat artık sizin vazifeniz maziye ağlamak değil maziyi güldürmektir. Bunun için sizden nasıl ayrılacağımı size daha neler söyleyeceğimi şaşırdım. Muallim olmak için sarf ettiğiniz iki buçuk senelik hayatı tahsilinizde birçok nazariyat vesaitin imkânı dairesinde ameliyan gördüğünüz acaba bu malumat sizin ve memleketin saadetini hazırlayabilecek mi diye düşünüyorum. Size karşı şüpheyi ima eden bu endişelerimden dolayı beni af ediniz.

Zira endişelerim farazi değil tecrübedir. Bugüne kadar mekteplerimizin verdiği şahadetnameler ihmal olunacak kadar az değildir. Fakat o şahadetnamelerin heyeti şerefini maksadını muhafaza edenler pek azdır. Bunlar ekseriya sefih bir babadan kalan malikâneler gibi istimal ediliyor. Bu mirasa konmak için gençlik günleri öldürmekten çekinilmiyor. Bu cinayette de mekteplerin kalın duvarları en güzel bir siper oluyor. Evet, şahadetname her şeyi temin edebilen bir gaye ad ediliyor. Hâlbuki bu ne gaye nede vasıta. Belki bir hazinenin olduğunu gösteren ilim ve haberdir. Onunla iftihar edenler kendisini anlamadığı için tahkir edenlerdir. Siz muhtelif malzemelerle işleyen bir fabrikanın mütenevvi mahsulatisiniz. Şahadetnamelerde o fabrikanın üzerinize yapıştırdığı markalardır. Fabrika mamulâtı hayat sahibi olmadıkları için faydaları istimale tabidir. Hâlbuki sizin fayda temin etmeniz ahirin istimaline değil şahsınızla hayatınızı tahayyüllünüzün tarzı istimaline tabidir. Görüyorsunuz ki şahadetname arada ne kadar aciz ne kadar bir ruh kalıyor. Artık böyle miskin bir şeye itimat ederek hayatı, istikbali ona tevdi etmek sakınmadır, cinayet midir bilmiyorum. İşte ben size şahadetnamenizi unutturmak, gireceğiniz hayatın belli başlı noktalarını gösterdikten sonra bunlar üzerinde takip

---

[*]meahazi hayatım ve “jul payu”’? dır.

Sayfa 72

Yeni Mektep

Edeceğiniz hatt-ı hareketi göstermek için aşağıdaki satırları yazmaya size bir hayat kandili hediye etmeye vicdanen mecbur oldum. Şark hissiyatına yabancı olan bu ciddi vedamdan dolayı beni affediniz. Çünkü kalbimin darabeti size dinletilecek kadar hafif değil belki benim sırf benim yetim ve mukaddes elemelerimdir.

Muallimin makam ve nüfuz sahibi zevat ile münasebeti, köylülerle münasebeti, şakirdanın babalarıyla münasebeti, müptedi âlimler hakiki hayata atacakları ilk adımda emirnamelerini takdim ederlerken kaymakam veya nahiye müdürleri ile münasebette bulunacaklardır.

Muallimlerin bu ilk mülakatta muhataplarına iyi bir tesir hâsıl etmeleri pek ziyade dikkat edilecek şeydir; Çünkü ilk tesir en devamlı ve en müessir bir tesirdir. Binaenaleyh bu münasebet tezellülden ari, hürmetkâr aynı zamanda sade ve vakarlı bir vaziyetle başlamalıdır. Bu zevat hayatlarını vazifeleri iktizası daima dağdağa ve heyecan içinde geçirdikleri cihetle ekseriyetle dalgın veya telaşlı, bazen de hiddetli ve

asabi bulunurlar. Bu noktaları evvelden bilen bir muallim münasebetini basiret ve dirayet dairesinde idame etmeyi de bilmesi iktiza eder. İdare memurları buldukları mahallin reisi ve mafuklarına karşı mesul oldukları için her türlü umumi umur ve hususatın nazımı ve müdürüdürler. Bunların efal ve hareketlerini takip ve tenkit etmeyi gördüğü tahsilin verdiği neşe ile iş güç edemeyen muallimler onların nazarında defaten sukut etmiş olurlar. Çünkü vazifesizliğini bilfiil gösteren bir muallimi şayan-ı hürmet ve itimat olmak hakkını kendi ayaklarıyla çığnıyor demektir. Bu çukura kayan muallim kendisini tasdik ve tasvip edecek lüzumu kadar küçük memurlar eşraf ve ahali bulmakta güçlük çekmeyecektir. Zira bunlar senenin kısmı azamında işsizdirler. Çok geçmez anlaşılmadan yürütülen bu nazari mülahazalar na-beca muahezeler usulünden garip şekillere kisvelere bürünüyor ve yine bu eşhas tarafından sizin mahsulü ihtiranız gibi lazım gelen makama takdim edilir. Bu dakikadan itibaren muallim artık gittikçe sukut eder. Memnuniyetsizlik bütün acılığıyla baş gösterir. Aradan bir zaman geçtiği için etrafında gördüğü bürüdetin istihfafın ilk sebeplerine intikal edemez. Her işi sekteye uğramaya başlar. Bu hal faaliyetin yerine ataleti ikame eder. Atalet ise yeis ve füturun, kayıtsızlığın, su-i istimalatın, hissiyat ve izzeti nefsin. İstikbalin en büyük ve en zehirli bir düşmanıdır. Bunun aksi olan teveccühü umumi ise muallimin dörtte üç kuvvetini teşkil eder. Bahusus sizin doğrudan doğruya yani bela tecrübe hürmet ve riayeti celp edecek ne ilmi bir kisveniz, ne saçınız, ne de sakalınız var. Halkın kabul ettiği bu noksanları ilim ve tecrübenin verdiği faziletlerle telafi etmeye mecbursunuz. İcabında medeni cesaret ve metanetin verdiği bir sükûnetle efkârı umumiyenin hiçbir değeri olmayan ilk tecavüzlerini, gülünç düşüncelerini hiçe saymayı bilecek bu kuvvetin başkaları hakkında çevrilen cereyanlarına kapılmamak dirayetini de göstereceksiniz. Zira sahip olduğunuz fikir ve kanaat o efkârın peyki değil sizin hür ve azat meziyetlerinizdir. Bununla beraber fikri vicdanın hürriyeti akıl ve adlin ezeli kanunlarına dindarane tabiiyet etmek şartıyla olabileceğini de unutmayınız. İhtirasat ve temayülatı hayvaniyenin mantıksız saiklerine fikir ve idaresini teslim etmek münasebetsizliğiyle hürriyetin hiçbir münasebeti yoktur. Sizden sadır olacak içtinabı gayrı kabil zaafllara rağmen temeli iyi akıl ve ihtiyatkâr bir hayat geçirirseniz daima efkârı umumiyei kazanmaya

muvaffak olursunuz. Bununla beraber efkârı umumiyenin esiride olmak iyi değildir. Çünkü baştan aşağı görünene tabi olan bu tagallübün bir yaparı yoktur. Yalnız muallimin nereye gittiğini ve ne yapmak icap ettiğini güneş gibi bilmeli ve işine devam etmeli ve yapmalıdır. Bu hususta söz anlayanları ikna etmek lüzumunu da unutmamalıdır. Bundan sonra itidallerde müstehzi ve çekingen görünen fikirlerde yavaş yavaş hürmet uyanmaya başlar. Zira efalinde sakin ve emin bir irade ve azim daima galiptir. Kasaba halkının eski telaşları dedikoduları kendi işsizlikleriyle muhitlerindeki muvaffakiyetsizliklerinden neşet ettiği cihetle bunlardan ikincisi bilfiil gösterildikten ve birincisine karşı saıye mütarafık, sabır ve sükût ile mukabele edildikten sonra ortada hiç bir şey kalmayacağı tabiidir.

Köylülere gelince bunların hissiyatı, terbiyen fenni manasında istimal ediyorum. Noksan ve telafisinin âdemi imkânı yüzünden hissiyat ve rikkatten mahrumdur; İlk bakışta tesirleri ağır, barit ve hatta muhteriz görünür. Fakat bu noksanların yanında kasaba halkının ekseriyetinde olmayan büyük meziyetleri vardır: o halimdir, sabırlıdır, mütevekkildir, fenalığa sevk edilmesi güçtür. Muallimi mafuklarına şikâyet etmesi ağır haksızlıklara maruz olduktan sonradır. Bu mütalaa, hakiki köylüler hakkındadır. Yoksa kendini beğenmiş akıl kethüdaları bundan hariçtir. Böyleleri de bir köyde ekseriya malum olan bir kişidir. Çünkü buda işsizdir. Vazifesi günde muayyen vakitlerde ancak bir saattir. Köyde muallimin en korkulu arkadaşı da işte budur. Kendisinin köylüler üzerinde eski bir nüfuzu vardır. Muallimi bu nüfuza alet etmek ilk iştir. Bunlara karşı muallim nahiye müdürü ve kaymakamın muavenetini istemeyi bilmelidir. Muallim bunlarla muhasebe etmeye mecbur olduğu zaman hep havai şeyler konuşmalı, onun anlamayacağı bir ilmi izhar etmemeli kendisine karşı ne istihfaf ne de temellük eseri göstermeli.

Mamafih köylüler umumiyet itibariyle ferasetlidir, zekâsı pek az, pek mahdut hakikatlerle de yoğrulmuşsa da pek selimdir. Bilfiil mevcudu şeyler üzerine müessestir. Ekseriya de mevziptir. Beşeri noktayı nazardan bir köy küçük bir âlemi muhtasar bir surette ihtiva eder, sakinlerinin ahvali ruhiyesi beyinlerinde bütün tafsilatıyla malumdur, içlerinde keskin zekâlılar ince müdekkikler bulunur derhal bir şahsın en gülünç noktalarını bulur. Baştan tırnağa kadar tevafuk edecek gülünç ve latif bir lakap icat ediyor. Bu hal kasabalarda daha çoktur. Çünkü bu âleminde şairleri, komikleri, mütefekkirleri, müstehzileri, her şeyi, her şeyi vardır. Muallimden cali, gülünç etvar ve

harekât görürlerse derhal karikatürünü yaparlar. Artık muallim kendini sakınsın! Bunun için muallim olduğu gibi görülmeli tabiatına uymayan tavırları, tarzı talebesi, efkârı, efali işlemekten hezer etmelidir. Zira yaşadığı muhitte her şeyi er geç anlayanlar bulunacağını bilmelidir. Köylülerin zekileriyle konuşursanız bunların her gün size ne yaptığını baştan aşağı nakil etmekten üşenmeyen kasabalılardan fikirlerinin yazısı eski akçeler gibi kullanmaktan aşınmış bir halktan pek üstün bulacaksınız. Kasabalılarda yapmaya, boş bir malumat furuşluk bir eda, bir hodbinlik temelli bir ahmaklık görülür ki bir kasabalı bu halleri ile ne kadar az kabili tahammül ise hayata doğrudan doğruya temas eden ağır meşakkatler çeken bir köylü o kadar ciddi hakikaten hürmete şayan şeylere hürmet göstermeye o kadar meyyal

Sayfa 74

Yeni Mektep

ve acelecidir. Siz ey genç muallimler! Siz fikirlerinizi onlara kabul ettirmek için terhip ve tahvif ve hatta şiddet ve isticlal gösterirseniz aldanırsınız: Zira köylü akli malumat satıcılardan pek çabuk tefrik etmesini bilir. Fikrine bir şey girmek nasıl ağır olursa çıkması daha güç olur. Bunun için muallimin ilk icraat ve hareketi pek mühimdir.

Bu hususta muallimin ihtiyar edeceği kıyafette büyük bir ehemmiyete haizdir. Zevki, tabiiyeti olan bir muallim muhitinin efkârına en muvaffak gelecek tarzı telebbüsü ihtiyar eder. Her hal ve mahallin kendine mahsus, kendine muvafık bir tarzı telebbüsü vardır. Bu tarzı telebbüsü bulmak zevk sahibi olmak demektir. Köylüye garip gelecek bir kıyafet haddi zatında makbul olsa bile muallimin zevksizliğini, dirayetsizliğini göstermekten hali kalamaz. Elbise daima sade ve temiz olmalıdır.

Bu sade elbiseyi bulan genç muallimler hiçbir vaziyet takınmaya mecbur olmaksızın samimi ve güzel bir vakar takınmış olurlar. Kalpten gelen bir tebessümle, iltifat ve huşunattan ve caaliyetten içtinap etmeyi de bilirse derhal köyün en sevimli çehreleri sırasına geçerler. Muallim bulunduğu bir kasaba veya köyün fenalığını cahilkarane işlerini söylemekten katiyen hezar etmelidir. Bu illet daha doğrusu nankörlük, hoppalık, vatan fikrinden noksanlığa delalet eder. Bir takım muallimler, memurlar daha bir hafta geçmeden geldiği kasabayı “ne fena yere çattık, burasıda memleket mi!” gibi çirkin fikirli çirkin sözlerle zam etmeye başlarlar. Bittabi her şey insana ilk nazarda garip gelir. Anlaşılmaz görünür. Fakat zaman bu hali izale eder. Nitekim bir peder çocuğunu ilk doğduğu zaman değil günler geçtikçe daha çok sevmeye başlar. İşte bunu nazar-ı dikkate almayarak sarf edilen sözler kasaba halkı

arasında yayılır. Cennet gibi bildikleri küçükten beri içinde yaşadıkları kasabanın işlerini görmeye gelmiş bir adam tarafından beğenilmemesi, tezyif edilmesi onları carihadar ettikten başka kalplerinin size karşısasut kalmasına sebep olur. Çünkü onlar kasabalarının sevilmemesi imkânını bir türlü tasavvur edemezler. Bu hoşnutsuzluğa kendi şahıslarına kadar teşmil ettirirler ki haklıdırlar. Hele köylüler köylerinde kalmak için gelen yabancıya selam verdikten sonra alacağı cevaptan münfail olacağını sözde his ettirmeyecek ve fakat gözlerinde heyecan eseri titreşen bir telaş cali bir tebessüm ile “nasıl köyümüz kasabaya benzemez değil mi efendi?” Diye mahirane sakandil ettikten sonra aleyhlerinde vereceğiniz cevabı içlerinden bir şeyin kırıldığını duyarak tasdik etmeyi de bilirler. Hâlbuki köylü köyünü sever güllerine varıncaya kadar sever, topraklarını sever çünkü bütün halatını bilir. O itiyatane iştirak eden sevmediği komşulara bile muhtaçtır... Köyde her şahıs her şey ona karşı laubali, mütebessim, mundar içlerinden bir tanesinin ölümü hepsini rahatsız eder. Çünkü aralarında her gün görmeye alıştıkları rabitalar, sevki tabiler vardır ki bunlar köylüyü üzerinde doğduğu toprağa derin bir muhabbet beslemeye tabiatıyla icbar eder. Köylü ruhunu toprağa bağlayan bulaid küçük rabitaların kuvvetini izah etmedikten başka kıskançlığa beslediği hissini rencide edilmesini hiç istemez. Bunun hilafında hareket edecek muallim kendine yazık etmiş olur. Köylerini sevmeyen bir muallimin haddizatında söylemeye-

Sayfa 75

Yeni Mektep

cek bir köy olsa bile bu hatası nazarlarında hiçbir vakit afu şayan görülmez eğer böyle yapmayıp ta girer girmez köyü kendisine yakıştırarak güzel görececek olursa köyün en haşin ruhlarında bile kendisine karşı bir muhabbet hemen uyanır.

Hele gideceğiniz muhitlerde sizin seviyenizde ve sizden üstün adamları görememekten mütevellit hudabini bir cesaretle malumat furuşluk, tefazzul gösterirseniz bu hiç çekilmez kirli istihfakkar vaziyetler mektum gururu bütün gözlere aks ettirir. Bu hal itidallerde her meslek erbabında görüldüğü için siz de de olmaz değildir. Bunu inkâr etmek abestir. Çünkü ahmaklar yalnız muallimler arasında değil her meslekte vardır. Zengin tüccarlar âlimler, edipler hata imparatorların öyle dakikaları olur ki “gurur zamanı geldi” zannıyla hindi gibi şişinirler gururları da orta oyununa çıkmış gibi gülünç olur.

Şimdiye kadar umumi münasebetsizden bahis ettiğim için şimdi birazda talebelerin pederleriyle bela vasıta olacak münasebetimizden bahis edeyim. Muallimlerden bazıları müridi merdümگیرiz olmayı, kendi tahtında yaşamayı kendisi gidip pederleriyle evlerinde konuşacak yerde pederlerin kendi ayağına gelmesini isterler. Nuhvet ve hususiyet üzerine müesses mesailin kefesi gibi bu mesailde bu zemin üzerinde buldukça hal edilmesi mümkün değildir. Çünkü kibir ve gurur benlik mülahazasının fevkine çıkamayan dar dimağın hali vuturundan başka bir şey olmadığı gibi bir nevi manevi hamakattır. Çünkü hiç olmazsa halkın kendileri için değil kendilerinin halk için hazırlanmış olduğunu artık bilmeleri lazımdır.

Eğer muallim evine kapanıp ta azimetli bir ağaç gibi münferit ve münzevi yaşarsa zahiri ahval ve hareketine göre muhakeme edileceğinden dolayı şikâyet etmemelidir. Hakkında garip garip zanların husul bulması tabiidir. Çünkü muhitte muallim kendisini anlatmak istemiş onu ihmal etmiştir. Bu kabil zanlar teraküm ede ede tevellüt edecek umumi hoşnutsuzluk muallimin kurban edilmesiyle neticelenmek zaruridir. Zira köylüyü başka yere nakil etmekten ise muallimi etmek hem daha kolay hem de zaruridir.

Vazifeniz en ağır olmakla beraber bir muallimin nazı çekilmez. Çünkü muallimi bir milleti terbiye mesleğine dâhil olmak için kimse icbar etmemiştir. Belki onu kendisi ihtiyar etmiştir. Bu ihtiyar ve intihap bütün vezaifi sükûnetle yapacağına dair namus üzerine verilmiş bir taahhüt demektir. Bir mektebe tayin edildiğiniz günden itibaren taahhütleriniz maddi bir şekil alır. Bu noktada hükümetin sizi vazifenizi ifa ve maişetinizi temin edecek bir halde bulundurması şarttır. Çünkü oda sizi kabul etmekle bunları taahhüt etmiş, bütün milletin haysiyet ve şerefini size karşı bir zımnen olarak göstermiştir. Bu vazifenin ifasını doğrudan doğruya maarif müfettişi umumiyesiyle onun vesatına mevdu olduğu için bu mühim noktayı etraflıca düşünecektir ümidindeyim. Çünkü muallim yetiştirmek ne kadar güçse onu çar çabuk mahvı perişan etmek o kadar kolaydır. Eğer siz bir çatıyı mektep ittihaz etmiş köylere gönderilir. İskân vesaitinden bile mahrum ediliyorsanız ki ekseri köylerimizde hal bu merkezdedir. O vakit hükümet üç sene zarfında muallim değil ancak puf der demez sönmeğe mahkûm bir mum yetiştirmiş olur. Bunun için hükümetten bu yeni unsuru yeni yapılmış mekteplere göndermesini memleketin ve yaptığı vazifenin

Selameti namına temenni ile sizi eski anaslarla karıştırmamasını ayrıca istirham ederim. Aksi takdirde sizden edeceği istifade hiç denecek derecede nakıs olduğu gibi edilen fedakârlıklarda hebaya gidecektir. Artık burada bir muallimin Allah beklesin demekten başka hiçbir çaresi yoktur.

Köylerimizde bir muallimi mektep haricinde oyalayacağı eğlenceler olmadığı için şayet muallim saat on olduktan sonra, çocukları bıraktıktan sonra vazifesi tam oldu zannında bulunursa kalan dört beş saat saatini geçirecek daimi ve esaslı bir meşgale bulamaz, işsiz kalır, sıkılır. Sıkılınca da her taraf kendisine zindan gelir. Mesaisinden memnun olmaz işlerini talebelerini seven, vazifesini tamamen ifa etmek için endişeli olan bir muallim ise vazifesini saat onda bitmiş ad etmez. Belki vazifesini talebesinin pederleri olan köylülere de teşmil etmeyi düşünür. Bu da büyük bir basiret istemez. Mektebi sabahları açılıp akşamları kapanan dükkânlar gibi zan eden en az zahmetle işlerini bitirmek isteyen dar havesleli muallimler bütün bir içtimai hayatın sinesinde uyumak bilmeyen adaletin kahhar sillesine uğrarlar. Yukarıda söylediğimiz gibi bu gibiler yavaş yavaş şahsından memnuniyetsizlik, âdem-i muvaffakiyet hissi, hakiki bir elem duymaya halkın istihfafına uğramaya, vazifesini bildiği için umumi bir muhabbet kazanarak muvaffak olanlara haset etmeye başlamak suretiyle kusurlarının cezalarını çekerler. Çok geçmez yine bu âli adalet noksan bırakmış mağsup vazifeleri kasapların ellerinden alır. Ehline tevdi eder. İhmal ve tesip, Nasrettin Hoca vari bir hesap ile şöyle gösterilir: İş yükünden kıstıkça zahmet yükünü kabarır!

Bu mütaalattan anlaşılıyor ki muallimlerin gerek mektep dâhilinde ve gerek mektep haricindeki vazifelerini hakkıyla ifa etmek kendi menfaatleri iktizasındadır. Zaten bu hususta olduğu gibi insanların hemen bütün efalinde vazife ile menfaat birbirine tevafuk eder, ayrılmaz.

Vicdanı olan kendini bilen bir muallim daima tarz-ı talimini tadil ve ıslah eder. Yani mektepte ekseriyet itibarıyla nazari bir surette aldığı malumatı şakirtlerinin bulunduğu mahallin hakiki ihtiyacatına tetabuk ettirmeye çalışır. Yeni yetişen muallimler çocuklarla babalarına, mektep tahsilinin elzem olduğunu his ve kanaatini vermeye mecburdurlar. Bahusus şimdiye kadar mektepler galatı tabiat yetiştirmekte iştihar eden bu zavallı memleketimizde...

Şayet muallim yaşadığı muhitin umumi ihtiyacatıyla ailelerin hususi ihtiyaçlarını yakından bilmezse tedrisatına doğrudan doğruya ameli bir cereyan nasıl

verebilir? Okuttuğu hesap, coğrafya, eşya dersleri sırf birer ilim olduğu için okutulmuş olmaz mı? Hâlbuki ilim, ilim olduğu için değil istifadeli, hayatta istimali elzem ve bilenmesi zaruri olduğu için okunur.

Hele talebesine ahlaki bir terbiye vermek için muallimin muhit ve ahalisini iyice tanması elzemedir. Çünkü terbiye marazlar seçildikten sonra mümkündür. Marazların seçilmesi ise muayene ve tetkike muhtaçtır. Köylülerimizin başlıca ahlaki marazları ki bunların kısmı azamını biz kasabalılara medyundurlar. İnsanlığını, hakkını bilmemek mütegalibeden, memurlardan, jandarmalardan, askerlerden kabahatli kabahatsiz korkmak onların dediklerine amenna demek, sefalete götüren gayrı makbul, bir kanaatkârlık yoluyla kısa tariklerle

Sayfa 77

Yeni Mektep

Suhuletle çalışmayı bilmemek, görünene tabii olmaktır. Muallimler bu yaraları güzelce teşhis ettikten sonra küçüklerden başlayarak yukarıya çıkmak üzere tedavi etmelidirler ki içtimai inkılâbı hazırlaya bilsinler.

Ekseri ahvalde köylülerle, çocukların babalarıyla konuşmak, görüşmek kadar kolay şey yoktur. Çünkü kendilerini nerede görmeyi nasıl görmeyi düşünmeye hacet yoktur. Bütün işleri hariçte olduğu cihetle akşamları sabahları yol üzerlerinde, tarlalarda, meydanlarda, camii havlularında görülmek mümkündür. Yalnız selam vermekte, muhasebede herkese aynı teveccüh ve nezaketi göstermeli ve bu esnada istediği fikirleri pek tabii bir lisan ile telkin etmekte kusur etmemelidir. Köylülerden her kim olursa olsun vefat ederse muallim talebesiyle cenazede bulunmakta ve tedfin merasimi bitikten sonra kalpler rikkat kesp, hissiyat galebe etmiş olduğu cihetle muallim zemine muvafık bir kardeşlik ve muhabbet hitabesi söylemeyi çocuklara hep birden dua ettirmeyi unutmamalıdır. Bittabi düğünler, sünnetlerde muallimin hale muvafık idarei kelimelerine pek müsait zeminlerdir. Köyün diğer köylerle orman muğaazası gibi davaları tahaddüs ettiği zamanlar köylüler hükümete tarafının ahval ve hukukunu bitarafane teşrih ve tasvir edemeyecekleri cihetle muallim buna vesatet etmelidir. Köyde fenalığıyla ile iştihar etmiş bazı kimselerde buluna bilir. Muallim bunlara karşıda bitaraf olmalıdır. Çünkü bitaraflık hiçbir vakit adaveti celp etmedikten başka ekseriya muhabbeti tevlit eder.

Muallim köylülere menfaati şahsiyesini takip ediyor zannını tevlit edecek hadiselerden pek ziyade ictinap etmelidir. Köylülerimiz şimdiye kadar bunun pek çok

misallerini gördükleri için bu hususta pek ziyade hassas ve mütevehhimdirler. Bunun için hodbinlik üzerine müesses hissiyat yerine talebe muhabbeti kaim olmalıdır. Zira bunun aksi kalp akçeyi meydana çıkaran çatlak birisi gider. Ufak bir dikkatle anlaşılır. Sonra her şey aleyhine teveccüh eder. Tahammülün fevkinde şaiyat zuhur eder.

Bir de muallim köyde ciddiyeti izale edecek surette hiç kimse ile laubaliliği artırmamalıdır. Zira bilahare tahammül edemeyeceği kaba şakalara, istihfaflara, hasetlere hatta istihzalara maruz kalır.

Hele muallim zimanları can kulağı ile dinleyip mütalaa beyan etmekten veya müdafaa ve tasdik yolunda cevap vermekten katiyen hazer etmelidir. Köylüler arasındaki dargınlıklar, münefaratlar pek muvakkattir. Birbirlerine her dakika muhtaç olan bir aile efradı birbirleriyle nasıl uzun bir müddet dargın duramazlarsa köylülerde duramaz. Artık bu hakikati bilen muallim köylü dedikodularına ne kadar yabancı kalırsa o kadar rahat o kadar akıllılık etmiş olur. Bittabi kasabalarda da bu böyledir.

Mektebe başlatmak, hatim indirmek münasebetleriyle iptidai muallimlerine pederlerden hediye göndermek memleketimizde adettir. Bu hediyelere karşı ne suretle hareket edilmek lazım geleceği kati düsturlarla gösterilmek imkân haricindedir. Malumdur ki hediye bir eseri samimiyet, bir eseri muhabbet bir hatıra olmalıdır. Yoksa göz doyurmak gizli bir maksadı temin etmek için yapılırsa saffuvetini kayıp eder. Fakat bu kabil hediyeleri de muallimin babaları rencide etmeksizin ret edebilmesi biraz müşkildir. Bahusus hediyeler ekseriya bilvasıta geldikleri cihetle ret keyfiyeti daha ziyade müşkülât kesp eder. Muallim bunları doğrudan

Sayfa 78

Yeni Mektep

Doğruya ret etmek yolunu bulamadığı takdirde başka bir şekilde iade etmeye çalışmalıdır. Zaman ve mekâna eşhasa tabii olan bu mesele hakkında da bir kaide söylenmez.

Sonu var

M. ŞEKİP

AĞAÇLARI MUHAFAZA EDELİM

-Köy Muallimlerine-

Yalnız muhafaza edelim değil onların adetlerini ziyadeleştirmeye gayret edelim. Zira ağaçlar yani bütün insanların hayatıdır. Cenab-ı Hak insanlardan evvel

ağaçları yaratmıştır. Onun için ki insanlar hayatlarının devamı için ağaçların yardımına muhtaç olsun.

Biz evet insanlar ağaçlara yardım etmezlerse kendilerine fenalık etmiş olurlar. Cenab-ı Hak insanların, hayvanların onların halkıdır. Fakat onların yaşamaları içinde birbirini sebep etmiştir. Eğer biz o sebeplerden istifade etmez isek kendi fenalığımızı yani ölümümüzü istemiş oluruz.

Elbet öyle değil mi? İdarei cüziyemiz elimizde değil mi? Biz ölümü istersek Cenab-ı Hak'ta o fiili halk eder. Şimdi bizim hayatımızın devamı için ağaçlar halk olunmuş. Eğer biz o sebebi izale edersek, o sebebi ortadan kaldırırsak ölümümüzü istemiş olmaz mıyız? Tabii o halde Cenab-ı Hak'ta ölmek fiilini hakkımızda halk eder, bunları söylemekten maksadım sizlere ağaçların hayatımız üzerindeki ehemmiyetini anlatmaktır. İnsanlar ve hayvanlar nefes alıp verdikleri zaman ağızlarından fena bir koku bir gaz çıkardığı malumdur. Hani ufak bir odada fazla adam yatar, kapı ve pencerelerde kapalı olursa sabahleyin kalktığı vakit gayet fena bir baş ağrısı bir bulantı his olunur. Bu neden?

İşte ağızlardan çıkan o pis hava ile tekrar nefes aldığımızdan değil mi?

O halde düşünelim bir köyde, bir kasaba, bir memlekette nihayet bütün dünyada insanlar, hayvanlar nefes verdiklerinde böyle pis hava çıkarırlar.

Bu pis hava ne olacak elbet dünyadan başka tarafa gidecek değil a!

Öyle olunca arzın üzerinde toplana toplana ziyadeleşecek bir gün gelecek ki miktarı o kadar çok olacak ki bütün insanlar ve hayvanlar telef olacaklar.

Çok şükür şimdiye kadar böyle bir şey olmadı. Olmadı ama sebep nedir?

İşte Cenab-ı Hakk'ın ihsan etmiş olduğu ağaçlardır. O ağaçlardır ki şimdiye kadar böyle bir felaketin önünü aldı. Fakat şimdi ağaçlar bizlere lisani halleri ile şöyle diyorlar:

“ Sizler düşünmediğiniz, şimdiye kadar bizler hayatlarınızı muhafaza etmeye çalıştık. Fakat sizler bizi yalnız kendi vazifemize bırakmadınız, ateşinizden, kâğıdınıza, elbiseniz velhasıl her şeyinize varıncaya kadar bizden yaptınız. Bizler o kadar azaldık ki artık sizlere yardım edecek kadar değiliz eğer bizleri çoğaltmazsanız, bizleri muhafaza etmezseniz, bizden ümidi kesin, günahı, mesuliyeti sizindir. Ne yapalım siz gelir baltalarımızla büyüklerimizi kesersiniz, keçileriniz, koyunlarınız gelir yavrularımız öldürürler. Karılarınız gelir kabuklarımızı soyar. Bir kısmınız gelir

vücutlarımızı burgularladedersiniz. Biz ne yapalım? Böyle olduğu halde şimdiye kadar tahammül ettik. Artık bu tahammül canımıza yetti sizde

Sayfa 79

Yeni Mektep

başınızın çaresine bakın. Hem size yolda gösteriyoruz.”Ağaçların insanlara karşı lisanı halleri ile söylediği hakikaten budur.

Dikkat ediniz: ormanları mahvedilmiş, ağaçsız bir köy ahalisinin yüzlerinde kan, vücutlarında deri ile kemikten başka bir şey bulamazsınız. Ormanlık bir köy ahalisinin yüzlerine bakın yanakları kan fışkıracak zan olunur. Bu misaller meydanda iken biz sükût edersek insaniyete karşı manevi bir cinayet işlemiş olmaz mıyız?

Bu hususta mesuliyet bizlere bilhassa iptidai muallimlerine teveccüh eder.

Beşeriyet noktai nazarından bu mesuliyetin altında ezilmemek istersek söylediğimiz ve sırası geldikçe söyleyeceğimiz gibi eşcarı teksir etmek, onların âdetini çoğaltmak, muhafaza etmek birinci şarttır. Buna muvaffak olmak içinde birçok vasıtalar vardır.

Gelecek makalemde sizlere o vasıtalarından bahsedeceğim.

A.Tevfik

Mekteplerimize Nazar:

İkinci rapor

Mektep binası: şakirdanın buldukları bina esasen mektep suretinde tertip olunmamış, evvelce hane bulunup bade mektebe tahvil edilmiştir. Mektepmez-kûrun mevkii güzel olmamakla beraber zemini alçak, cüzi bir yağmurun yağmasıyla çamurluk olur, havlusunda gezilmez, şu mahzurla beraber, mahsenatıda vardır. Havlusu talebenin teneffüsüne müsaittir. Ötesinde berisinde birkaç meyve ağaçları vardır. Havanın nüfuzuna mani olacak mürtefi binalar, emrazı sarıyeye davet eyleyecek muzır sıhhat gazlar neşr edecek ebtîye vesaire yoktur. Bir tarafı Tarık-ı âm olduğu ve duvarda yıkık bulunduğu için gelen geçenlerin enzarı mektebe çarpıyor. Bunun için hem muallim efendilerin dersini ihlal ve hem de şakirdanın teşevvüşü ezhanına mucipoluyor. Hatta birisi yoldan geçerken pencereden muallim efendiye selam verdi oda selamı almaya mecbur oldu.

Dershaneler: mekteplerin dershanelerini iki kısma ayırabiliriz. Bir kısmı eski hanenin odalarından ibaret bulunduğu için fevkalade sıhhate muzırdır. Talebenin

muhtaç olduğu kadar havayı istifaya gayri kâfi bulunmakla beraber pencereleri dematlıp derecede değildir. Tavan ile döşeme arasındaki mesafe ancak üç metreden ibarettir. Dershanelerin ikinci kısmı ise Tarık-ı ame nazırdır. Yeniden yapılmış olduğundan oldukça hıfzı sıhhaya muvafık ve talebenin mevcudiyetine göre havayı istifaya kâfidirler. Rahleler talebenin mevcudiyetine nazaran gayri kâfi olmakla beraber sıhhate fevkuhad muzırdırlar. Küçük şubedeki çocuklara rahleler mevcut olmayıp peykeler üzerinde bir kısmı da döşeme üstünde oturuyorlar.

Koridor: şakirdanın mevcudu nazarı dikkate alınırsa koridor hiç hükmündedir. Hava yağmurlu bulunduğu zaman şakirdan dershanelerde teneffüslerini icraya mecburdurlar. Birde mektebin ön tarafında bir bukar vardır. Talebeye lüzumu kadar suyu ihtiyar bir bevvap bukardan çıkarıp veriyor. Bu hususta hem zavallı ihtiyar zahmet çekiyor hem de küçükler teskini ateş edemiyorlar. Fikrimizce mektep edepte olduğu gibi tahtadan mamul bir iki tekine yaptırılır ve musluklardan su akıtılırsa hem bevvapmeşakkatten kurtulmuş, hem de küçükler istedikleri kadar su içmiş olurlar. Nazarı dikkate alınacak en büyük

Sayfa 80

Yeni Mektep

Noktalardan biride böyle geniş ve talebenin teneffüsünemüsaait bulunan bir havluda muallim efendilerin şakirdane oyun oynamaya müsaade etmemeleridir. Şakirdan dershanelerden çıktıklarında doğru duvarların altına sokulup köşe bucaklarda teneffüsü geçiriyor. Kimisi de dershanelerde dersle meşgul bulunuyor. Şakirdane niçin oynamıyorsunuz hani topunuz yok mu? Diye sorduk. Hayır, efendim bize müsaade verilmiyor cevabını verdiler.

Mektep mezkûrda erkek çocuklarla beraber kız çocuklarda bulunuyor. Etfalı zikurun enas ile muhtalitan bulundurulması katiyen muvafık değilse de bunlara ayrı ayrı dershane tahsisine bina müsaait olmadığı için bilzarure birlikte bulunduruluyor.

Usulü tedrise gelince: takip edilen usul eskisinden farklı görülmedi. Derslerin hemen kafesi ezber bir yaptırılıyor. Muallimler derslerini evvelden ihzar etmiyor. Ancak sınıflara girecekleri zaman program başına toplanıyor ve o suretle derslerine giriyorlar.

İşte her sınıfta gördüğümüz derslerin usulü tedrisine ait birer hülasa bir vechi ati derç ediyoruz. Üçüncü senenin hesap dersinde kesiri işarının(?) cemi, tarh, darb

meseleleri yazdırılıyordu. Muallim meseleyi anlatırken, mesela bir adam... Okka yağ getirmiş... Fiyatla satmış diye söyler. Şimdi ne yapacaksınız? Şakirt: Darp edeceğim, darbın kaç hali var? Ve halleri nedir? Çocukta papağan gibi tarifleri ezber okur ve adetleri darb eder. Nihayet meselenin neticesini anlamayarak, maksat ne olduğunu bilmeyerek çocuk yerine oturur. Sonra tarha gelince: evvelce yapılan darb meselesinin rakamlarından birinin sağ sol taraflarına muallim birer nakıs işareti çizer. Çocuk o çizgilerden maksat ne olduğunu anlar. Hemen o rakamları hâsılı darbın altına yazar ve o suretle tarh eder. Bu suretle iki mesele ile bir saat geçirildi. Aynı sınıfta kıraat dersinde talebeden biri dersi yüzünden okur. Aynı talebe o dersi takrir ettikten sonra diğer şakirt kalkar ve evvelki gibi o da hem dersi okur hem de takrir eder. Bu vechle dersin nihayetine kadar devam olunur. Saniyen muallim ders vereceği zaman kendisi kıraati okur, sonra usulü keşfiye müracaat etmeksizin dersi teşrih eder. Aynı zamanda ders vermek ve almak usulü takip edilmez. Ulum-u diniye dersinde muallim efendi kürsüde oturarak iki efendiyi kitapları ellerinde olduğu halde arkadaşları muvacehesine çıkarır bunlardan biri sual eder. Öteki bir harf kaçırmamak şartıyla cevap verir. Birinci senenin imla dersinde ise muallim talebenin okudukları kıraat kitabını açarak kendilerine oradan bir bahis ezber yazdırır. O esnada talebeden biride tahta başında muallimin söylediğini yazar. İmla yazdırılırken dersin nisfi kavaitle geçer. Rahlelerdeki talebeden kimisi mürekkeple kimisi kurşun kalemle, kimisi de siyah tahta üzerine taş kalemle yazarlar. Vaziyete gelince: talebenin kimisi rahle üstüne dizlerini dayatarak, kimisi de başını rahlenin üstüne koymuş yazar. Bu suretle ders devam eder. Nihayet talebe yazmış oldukları dört beş satırlık imlayı muallime gösterir. Oda kurşun kalemle iki, üç çizgi çizerek bela tashih geçer. Yine birinci sınıfta Kur'an-ı Kerim dersi sırf tecvit tatbikatıyla geçti. Bir çocuk bir satır bitirir bitirmez muallim her kelimeyi ayrı ayrı tecvitten ne olduğunu sorar. Hâlbuki doğru okunulan bir kelimenin

Sayfa 81

Yeni Mektep

Bahusus o sınıfta yine tecvitten ne olduğunu sormak icap etmezdi. Aynı sınıfta kavait dersi kitabın muhtevi olduğu tarifati talebenin papağan gibi okumasından ibaret kaldı. Büyük şubenin manzume dersinde muallim tahtayı dolduracak kadar bir manzume yazar. Talebede o manzumeyi defterlerine kayd eder. Bu yazmak zamanı yarım saat kadar geçer. Bittikten sonra talebe hep bir ağızdan o manzumeyi defterlerine bakarak okurlar. Okudukları manzumede bir takım mücerret kelimelere tesadüf edilir ki talebe

bunları katiyen anlamaz. Zaten manzumenin eşhası vakası hakkında evvelce izahat verilmemiş idi. Ezber ettirilmek istenen manzume şöyle başlıyordu:

Güzel kuş, teranen kim etmez temenni? Guguğu, guguğu... Ne muharrik teganni!

Sade bir Türkçe ile yazılmış manzumeler durup dururken gençlere böyle lügatli neşideler belletmekte bir mana bulunamadı. Küçük şube dört kısma tefrik edilmiş. Bir dershanede iki muallim ayrı ayrı onar kişiyi tahta başına toplayarak döşeme üzerine oturtuyor idi. Birisi eczayı şerife diğeri ise elif bayı öğretiyor idi. Elifba da muallim harekei resmiyenin ne olduğunu çocuklardan sorar onlarda ezberlemiş oldukları bir iki satırı okurlar. Sonra (h) harfi orağa (b) harfi tekneye (z) harfi aya benzer diye bellettiriliyordu. Eczayı şerife de ise tahtaya bir uzun çizgi çizdikten sonra üstüne, altına üstün, esre, şedde gibi işaretler yapar, bunun üstünde ve altında ne var diye sorar, çocuklarda anlaşılmayacak surette uzun uzadıya bir takım cümleler okurlardı. Üsküp Darül muallimini iptidaiye kısmı müntehi sınıf talebesinden 29 Osman 25 Abdullah 23 Akif 22 Abbas 24 Osman 32 Ali Kemal 30 Mustafa

Muhtasar ilmi ahval ve ruh dersleri:

Üçüncü Ders

MEKTEP

[Münderecat: 1. Mevkii 2. Sureti inşa 3. Mektep eşyası 4. Dershanelerin tezyini 5. Teshin 6. Tecdidi heva 7. Tenvir]

1. Mevkii: Mektep inşa edilecek arsa kasabanın merkezinde bulunmalı, havadar olmalı, kolay gidilebilir bir mahallede olmalıdır. Kabristandan hiç olmazsa 100 metre uzak olmak, gerek manen, gerekse maddeten tehlikeli olan veya sıhhte muzır bulunan ve gürültü eden binaların, müesseselerin civarında bulunmamak ayrıca dikkat olunacak noktalardandır. Toprak rutubetli ise tefcir edilmek iktiza eder.

Mektebin ciheti, mahalın şeraiti sıhhiyesi ve ekseriyetle esen rüzgârları nazarı itibara alarak o havalinin iklimine göre tayin olunur. Mesela mektep yapacağımız bir mahalde rüzgâr ekseriyetle cenubi garbi tarafından gelirse mektepte bu cihette yapmalı. Yani binanın büyük muhaviri şimali şarkiden cenubi garbiye ye müteveccih bulunmalıdır. O suretteki rüzgâr her vakit mektebin yüzüne değil, yanına çarpsın.

2. Sureti inşa: Mektep ve muallimin ikametgâhı ayrı ayrı yerlerde yahut hiç olmazsa birbirinden müstakil bir surette inşa edilmelidir. Sınıflar ve örtülü

teneffüşhane yani sofa birleştirilince bol bol hava ve ziya alacak bir surette karşılıklı olmalıdır.

Sayfa 82

Yeni Mektep

Sıhhate faydalı olan bu vaziyetin nazaratı kolaylaştırmak gibi bir başka faidesi de vardır.

Mektebin zemin katı dışarı ki topraktan daha yüksek olmalı ve binanın etrafındaki arsanın meyilleri temelden suları uzaklaştıracak surette bulunmalıdır.

Dershanenin sathı her şakirde hiç olmazsa 1 metre murabba isabet edecek bir surette hesap edilmelidir. Tavanın irtifacı 4 metre olmalıdır.

3. Mektep eşyası: Mektepte kullanılacak eşya talebeye sağlam bir vaziyet verecek surette inşa edilmelidir. Bel kemiğinin (amudu fakrinin) eğrilmesine meydan vermemek için rahle ile peyke arasında hiç mesafe bulunmamalı, yani rahlenin ön tarafı kenarından aşağıya sarkıtılan bir şakül peykenin kenarına isabet etmelidir. Peyke rahleye doğru daha ziyade ilerlemiş bulunursa daha iyidir. Şu kadar var ki bu rahleleri girip çıkmayı kolaylaştıracak surette yaptırmaya dikkat etmek ister. Çocukların üzerinde oturacakları peykenin birde arkalığı bulunmalıdır ki yazı yazmadıkları zaman dimdik durabilsinler. İki kişilik rahle ve peyke öbürlerine müreccehtir. Rahle dirsek serbestçe dayanacak bir yükseklikte olmalıdır. Peykenin yerde ayak basacak birde mesnedi bulunmalıdır. Rahle, peyke, yazı tahtası gibi mektep şeyleri mümkün mertebe çocuğun boyuna göre olmalıdır. Rahlenin yukarı tarafı (üzerinde yazı yazılacak kısmı) sabit veya müteharrik olabilir. Sabit olursa çocuk kendisine lazım olan kitap veya defteri kolaylıkla arayıp bulamaz. Talebenin dolaplarının muntazam olup olmadığı tetkik edilemez. Müteharrik olursa şakirdan kapıların arkasında gizlenir gevezelik eder. İnzibat zor temin olur. En iyi tarz karışık tarzdır ki o da kapağın yarısı kalkabilmekten ibarettir.

4. Dershanelerin tezyini: Dershaneleri tezyin etmek, sevimli ve neşe verici bir hale getirmek lazımdır. Coğrafya haritaları, tarih tabii levhaları duvarları tezyin edecek en münasip şeylerdir. Bazı mekteplerde ancak bir iki harita bulunur veya o da bulunmaz. Muallim gayretli ve meraklı olursa köyün planını, sancağın, vilayetin haritalarını büyük bir mikyasla çıkarabilir. İskelet, hazim, devran dem azası gibi tarihi tabiyeye ve bir tayyare, muhtelif tulumbalar, su cenderesi gibi fenni hikmete ait bir takım resimlerde bulunup veya büyültülüp taallik olunabilir.

Havluda küçük bir çiçek bahçesi mektebin tezyinatını ikmal edecek ve çocuklara intizam ve muhafaza zevkini verecektir.

5. Teshin: Ocak sınıflar için münasip değildir. Çünkü havanın tecdidine hizmet ederse de hem çok odun yakar, hem tüter hem de ateşin etrafa sıçraması, küllerin saçılması gibi tehlikeleri ve pislikleri olur.

Saç sobaların kullanılması daha ucuzdur; fakat bununda fenalıkları vardır. Çok yakıldığı zaman kızarır, mesamatı açılır, hamz karbonun dışarı çıkmasına yol verir. Bu gaz ise pek muhluktur. Diğer taraftan bazı kere soba çabuk yanmasın, odundan kazanılsın diye anahtarı biraz kapatılır bundan da o da hamz karbon ve hamz karbon gazları intişar eder. Mahrukat için mademki havaya ihtiyaç vardır. O halde havanın ateş yerine gelecek yolunu açmak daha kolay ve daha sıhhidir. Bunun içinde anahtar bulundurmamak

Sayfa 83

Yeni Mektep

ve önde istenildiği kadar açılıp kapanacak surette küçük bir kapak bulundurmak kâfi dir. Sobanın kızmasına meydan vermemek için iç tarafını tuğla ile kuşatmak sıhhi bir tedbirdir. Avrupa mekteplerinde kullanılan kaloriferli sobaları bizde görebilmek için daha çok zaman beklemek ister.

6. Tecdidi hava: Ne kadar güzel sobalar kullanılırsa kullanılsın dershanelerin tecdidi havası tahtı temine alınmış olmaz. O halde her teneffüste kapı ve pencerelerin güzelce açılmış olması iktiza eder. Çocukların üşümesinden korkulursa o halde pencereler yalnız birkaç dakika için açılmakla iktifa olunabilir. Malumdur ki teneffüs havayı bozar, müvellid-ül humuza yerine hamzı karbon doldurur. Teneffüse yaramayan bu gazın fenalıklarına ciğerlerle, deri ile elbise ile neşr olunan maddelerin tesiri de inzimam eder. Havaya kalabalık insanların oturduğu yerlere mahsus hoş gitmez bir koku verir. Tecdidi havanın faidesi çocukları işte böyle mahsur bir hava içinde uzun uzadıya oturtmamaktan ibarettir.

7. Tenvir: Ziya dershane çok geniş olmadığı surette yalnız bir taraftan gelmelidir. Çocuklar ziyayı soldan almalı ki kalemin ve elin gölgesi kâğıt üzerine düşmesin. Her iki taraftan tenvir edilmek lazım geldiği halde öyle yapmalı ki ziya çoğu soldan gelsin.

Sabri CEMİL

Tatbikat Kısmı
Malumat-ı Medeniye;
HÜRRİYET

Muallim sınıfa girdiği zaman talebeyi başka günler olduğu gibi yerli yerinde hareketsiz bulmamıştı. Küçük bir serçe dershaneye girmişti. Teneffüsten sınıfa giren çocuklar dershanenin şu mini mini misafirini yorultmuş olmalı ki zavallı hala köşeden köşeye telaşla uçuşuyordu. Zaten küçüklerin uzaktan işitilen çılgın sedaları da bunu anlatıyordu. Muallimin görünmesi talebeyi şaşırttı. Daha doğrusu onları en büyük sevinçlerinden alıkoydu. Kapı yanında olanlar rahle üzerine binmiş olanlar duvar kenarında koşanlar yukarıya çevrilmiş gözleriyle muallimi ancak birkaç saniye sonra sezdiler. Artık her şey anlaşıldı, zavallı serçe yaramaz çocukların oyuncağı olmuş fakat o da nefesini bu yorucu ellere teslim etmemeye çalışıyor yorgun kanatlarıyla çarpan yüreğiyle uçuyor, uçuyordu...

Tutmaya çalışırken tutulan bu yaramazlara ne yapmalı? Sınıfın intizamını bozdular diye kendilerine ceza mı vermeli?

Muallim çocukların halet-i ruhiyesine vâkıf olmasaydı bittabi önüne rast geleni tokatla tekdirle yerine oturtacaktı. Ve sonra buna bütün bir sınıf sebebiyet verdi diye dersi müteakip hepsini dershanede hapis edecek, hiçbirini teneffüse çıkartmayacaktı. Fakat o böyle yapmadı. Başka türlü düşündü.

Bir serçe sınıfa girsin de çocuklar cansız hareketsiz kalsın. Bu kabil midir? Kabil olmasa bile böyle hissiz olmalarını istemek doğru mudur? Mektep şakirdanın duygulu düşünceli olmasına çalışmayacak mı? Sonra buna yarayan vesilelerden istifade edileceğine onlar muzır otlar gibi kökünden çıkarılmaya kalkılırsa kendilerinde his ve fikir nasıl husule getirilir?

Canlı şeyler hareketler çocukların ilk evvel dikkatlerini celp ediyordu. Bu malum. O halde sınıfa girmiş bir serçe cıvıltısı ile uçuşuyla küçükleri harekete geçirmesin mi? Bu tabii hareket neden muahezeyi mücazati mucip olsun.

Bütün şu zincirli muhakemeler muallimin zihninden sinematograf levhaları gibi geçiyordu. Çocuklar yerlerine oturmuşlardı. Serçe telaşlı uçmasına devam ediyordu. Muallim iyi bir ders mevzuu bulduğundan memnun söze başladı;

Muallim - Şu kuşa ne derler?

Talebeden biri - Serçe...

M - Bunu tutmaya çalışıyordunuz öyle değil mi?

(cevap yok başlar aşağı iner)

M - Tutunca ne yapacaktınız bakayım?

28, seni ayakta buldum sen cevap ver.

Ş- Sevecektim efendim.

M - Ya sen 45?

Ş - Efendim evimizde bir kafes var. Serçeyi oraya koyacaktım.

M - Serçe ile bizim aramıza ne fark vardır?

Ş - Çok fark vardır efendim. Serçe küçüktür biz büyüğüz.

M - Serçede bizim kadar büyük olsaydı yine bizden farklı olmaz mıydı?

Ş - Olurdu efendim. Serçe uçar biz gezeriz.

M - Evet. Serçe neyle uçar?

Ş - Ben bilirim efendim. Kanatlarıyla...

Sayfa 85

Yeni Mektep

M - Evet. Serçe kanatlarıyla havada uçar. Uçan yalnız serçe midir?

Ş - Daha başka kuşlarda var efendim. Karga, kumru, bülbül

M - Bütün bu kuşların kanatları var mıdır? Gördünüz mü?

Ş - Gördük efendim vardır.

Diğer biri- ayakları da vardır hoca efendi.

M -Daha neleri vardır?

Ş - Birer kuyruğu, birer gagası...

M - Peki oğullarım. Mesela şimdi tutmak istediğiniz şu serçeye (uçma) desek uçmamasını istesek doğru bir şey yapmış olur muyuz?

Ş - Hayır efendim o bizi dinlemez ki...

M - Ayağından bağlasak yine durur mu?

Ş - Efendim hep kaçmaya uçmaya bakar.

M - Niçin ya?

Ş - Kanatları var ayakları var.

M - Demek serçenin mademki ayakları var gezecek mademki kanatları var uçacaktır. O halde siz kuşların kanatları bulunduğu bakarak bunların uçmaya hakkı olduğunu kabul eder misiniz?

Ş - Kabul ederiz efendim. Uçmak onların hakkıdır.

Diğer biri - Efendim ayakları da var öyle ise gezmekte hakkıdır.

Bir başkası - Gagası da var efendim demek yiyip içecektir.

M - Evet yavrularım, kuşlarda şu serçede yerde gezmek havada uçmak karnını doyurmak haklarına maliktir. Biz onlara şunları yapma diyecek olursak kendilerinin hakkına, hürriyetine dokunmuş oluruz. Kanatları var hürdür. İsteddiği yere uçar. Ayakları var hürdür istediği yere gider. Gagası var hürdür. İstedğini yer. Şimdi siz şu serçeyi tutmakla uğraşıyorsunuz. Bakayım iyi mi yapıyordunuz?

Ş - Hayır efendim.

M - Neden?

Ş - Hakkına hürriyetine geçmiş oluruz.

M - Evet oğullarım. Başkalarının hakkına geçmek hürriyetini tanımamak pek fena bir şeydir. Fakat bir serçe gelip de sizin evinizdeki darıları yemeye kalkışsa siz yine onun istediğini yapmasına müsaade edecek misiniz? Onun hürriyetine riayet eyleyecek misiniz?

Ş - Evvelce taşla kovalardık ama bundan sonra eyleşmeyeceğiz.

M - Karga sabunu kapmak, kedi eti kavramak, fare ekmeği yemek istese demek siz artık ses çıkarmayacaksınız?

Ş - Hayır efendim. Bırakmayacağız.

M - Niçin ya, bunların hürriyeti yok mu?

Ş - Efendim sonra biz aç kalırız. Elimizde bir şey kalmaz hepsini bunlar götürür.

M - Bunlar bize zarar ediyorlar. Bu zararlara katlanamayız kuşların hayvanların hürriyeti varda bizim yok mu?

Ş - Vardır efendim.

M - Bizim hürriyetimiz var. Bunu da nereden anlıyorsunuz?

Ş - Efendim elimiz, ayağımız, gözümüz her şeyimiz var da ondan.

M - Evet bizim elimiz var, demek bu ellerle her şeyi yapabiliriz. Dilimiz var; demek serbest söyleyebiliriz. Gözümüz var; demek her şeyi görmeye hakkımız var. Kafamız var; demek her şeyi düşünebiliriz. Yüreğimiz var her şeyi isteyebiliriz. O halde biz anamızdan hür olarak doğuyoruz. Hep hürriyetle yaşamak

Sayfa 86

Yeni Mektep

İstemez mi?

Ş -İster efendim. Biz hep hür yaşayacağız.

M - Şimdi siz oturuyorsunuz. Biri gelipte sizi buradan uzak bir yere sürmek, hapis etmek, öldürmek istese...

Ş - Karşı durur gitmeyiz efendim. Ne hakla bizi hapis etmek istiyor?

M - Evet oğlum yaşamak bizim hakkımız. Bu hakkımızı kimseye kaptırmamalıyız. Pek ala birinde bir haksızlık bir fenalık gördünüz. Onu söyleyebilir misiniz?

Ş - Söyleriz efendim. Gözlerimizle görüyoruz dilimizle neden söylemeyelim?

M - Evet, serbestsiniz. Söyleyebilirsiniz hatta söylemelisiniz. İstedığınızı düşünebilir istediğinizi yapabilir misiniz?

Ş - Şimdi hürriyet var efendim. Hep yaparız.

M - Mesela büyüdünüz. Abdülhamit milleti nasıl ezdi. Vatanı nasıl çürüttü bunları anlatmak istiyorsunuz. Böyle bir kitap yazmayı düşünüyorsunuz. Sizi hapis etmezler mi?

Ş - Hayır efendim. Hapsedemezler. İstedığımızı düşünürüz.

M - Yani, bu düşündüğünüz kitabı bastırır herkese satabilir misiniz?

Ş - Satarız efendim. İstedığımızı niçin yapmayalım. Hür değil miyiz?

M - Mahallenizde Hıristiyan çocukları var mı?

Ş - Bizim mahallemizde var.

M - Yani bunlar sizinle beraber camiye gidiyor mu?

Ş - Hayır efendim. Onlar camiye gitmez. Kiliseye giderler.

M - Nasıl olur ya. Biz camiye gidelim de onlar gelmesin?

Ş - Efendim onlar Hıristiyan. Biz Müslüman. Bizde onların kiliselerine gitmeyiz.

M - Doğru. Onlar kiliseye serbest gidebilir bizde camiye. Demek kimsenin yüreğine, dinine karışılmaz.

Pek güzel. Evinizde oturuyorsunuz. Komşunuz yahut bir zaptiye merak etmiş. Evde ne yapıyorsunuz. Ne okuyorsunuz diye öğrenmek istiyor? Sizin evinize girebilir mi?

Ş - Giremez efendim.

M - Evet girmeye araştırmaya hakkı yoktur. Girse cezasını görür.

Ş - Efendim. Ben geçen gün gördüm. Bizim mahallede Hasan Ağa var. Onun çocuğunu yakalamak için polis evine girmişti.

M - O belki bir fenalık yapmıştır. Böyle adamları tutmak için polis eve girer. Amma mahallenin imamını, muhtarını alır, onunla birlikte girer. Öyle keyif için

giremez, gizli girmez. Peki, biri bir başkasını öldürdü. Polis onu nasıl tutuyor? O katil hür değil midir? İstedğini yapacak değil miydi?

Ş - Hürdür ama başkasını ne hakla öldürecek.

M - Öyle ya başkasının da hakkı yok mu? Onun da hakkına hürriyetine riayet etmek lazımdır.

Başkalarının hakkını tanımadık mı hürriyetine geçtik mi ona zarar vermiş oluruz. Zarar vermek iyimidir?

Ş - Değildir efendim.

M - 22, siz şimdi hürsünüz. Kalkıp 47 ye bir tokat vursanız size ne der?

Ş - Vuramam efendim. Sonra ceza görürüm.

47 - Efendim benimde hürriyetim var.

M - Niçin vuramazsınız, ceza görürsünüz. Hani her istediğinizi yapmakta serbestiniz ya!

Sayfa 87

Yeni Mektep

Ş - Yaparım ama başkasına zarar vermeyen şeyleri.

M - Evet oğullarım. Hepimizde hürriyet vardır. Her istediğimizi yapabiliriz fakat başkalarına zarar vermemek şartıyla. Bunu hiç unutmamalısınız. Şimdi sizin pederiniz gazeteye bir şey bastırda orada komşunuza sövüp saysa...

Ş - Efendim komşumuza zarar verir, yapamaz.

Diğer biri - Yaparsa hapsederler değil mi efendim?

M - Evet oğlum. Şu hürriyet iyi bir şey mi?

Ş - İyi efendim.

M - Hürriyet olmazsa biz yaşayabilir miyiz?

Ş - Yaşayamayız efendim.

M - Yaşanamaz oğlum. Adamı haksız hapsederler, ağzını kilitlerler, istediği yere gitmeye bırakmazlar. Kitap gazete yazdırmazlar. Hatta öldürürlerde kimse hakkını arayamaz. Hürriyet iyi yürekli çalışkan insanları korur. Hürriyet bulunmayan yerlerde terbiyesiz kötü adamlar ortaya çıkar. Namuslu insanları ezer, incitir.

Hürriyet bizde eskiden var mıdır?

Ş - Hayır efendim.

M - Ne vakit meydana çıkarıldı?

Ş - 10 Temmuz 324 de

M - Evet oğullarım. Bizim hürriyetimiz 10 Temmuz 324 de ilan olundu. Bugünü bu tarihi hiçbir zaman unutmuyacaksınız. İşte bugün bütün Osmanlıların bayramıdır.

Sabri CEMİL

OSMANLICA DERSLERİ

“İptidai Son Sınıflara”

Mükaleme

“ Muallim kutu içinde sakladığı bir örümcek ve bir sinek ile dershaneye girer. Sıraların önünde bir iki defa mütebessim ve manidar bir surette gezindikten sonra bütün çocukların görebileceği bir tarzda kutuyu kaldırarak gösterir ve şöyle sorar: biliniz bakayım bunun içinde ne var? Bittabi bu sualden maksat çocuklardan keramet beklemek değildir. Belki meraklarını gıcıklamaktır.

Fakat muallim hangi halkalarla mükaleme zincirini yapacağını anlamak için mecmuamızın sonundaki “örümcek ve sinek” hikâyesini okumalıdır.

Aynı zamanda örümcek ve sinek oldukça büyük resimleri bulundurulsa veya tahtaya yapılırsa mükaleme daha canlı ve daha tesirli olur.

Mükaleme programı - Sinekle örümcek isimlerini buldurmak. Eşkâline, harekâtına azalarına dikkat ettirmek - nerelerde yaşayıp neyle geçindiklerini ve nerelerde barındıklarını ve hangi mevsimlerde göründüklerini kışın hayat göstermemelerinin esbabını buldurmak- örümcekle sinek ve çan çiçeği hikâyesini görmüş gibi anlatmak- örümcek ile sinek arasındaki farkları buldurmak ve netice.

Programa nazaran suallerin zinciri:

Birinci halka - bunlar ne? İkisini de tanıdınız mı? Kendilerini göstererek isimlerini söyleyiniz bakayım. Bunlardan başka böceklere de sinek veya örümcek diyebilir misiniz? Niçin diyemezsiniz? Demek bunların adları (isimleri) sinek ve örümcekmiş.

İkinci halka - Örümceğe dikkat ediniz bakayım, şekli nasıl, neye benziyor? Buna benzeyen başka böcekler var mı? Hangileridir? Adlarıyla söyleyiniz? (çocuklar bulamadıkları takdirde muallim der hatır ettirir) rengi nasıl? Üzerinde tüy var mı yok mu? Kaç ayağı var? Başı nerede? Vücudu kaç parça?

Büyüklüğü ne kadar? Nelerden daha büyük, nelerden daha küçük? Yürüyüşü nasıl, gözleri nerede? Kaç gözü var? Şimdide sineğe dikkat ettirilir. Örümcek hakkındaki sualler sinek hakkında da tekrar ettirilir.

Üçüncü halka- örümceği nerelerde görürsünüz? Örümcek ağı nedir? Her insan her hayvanın barınacak bir yeri olursa örümceğin de olmaz mı? Şu halde örümceğin yuvası nedir? Bu ağ neye benzer? Nasıl yapıldığını hiç gördünüz mü? Bilen varsa anlatsın. Şu halde buna niçin örümcek ağı denmiş. Kuvvetli midir değil midir? Rüzgâr esmekle bozulur mu bozulmaz mı? Örümcek bunun neresinde oturur? Örümceği yerde, ötede, beride karınca gibi yem aramakla uğraştığını hiç gördünüz mü? Şu halde ağını yalnız barınmak için mi yapar? Demek ki bu bir tuzaktır. Tıpkı ökse gibi. Örümcek ağını hiç bozuk bir halde bırakır mı? Bırakmazsa niçin? Demek ki çalışkandır. Fakat karınca gibi doğru bir çalışkan mı yoksa hilekâr bir çalışkan mı? Örümceği yazda mı kış da mı görürsünüz? Kışın niçin donup kalırlar? Sinek içinde hikâyede görülen tabiatına göre bu tarzda sualler sorulur.

Dördüncü halka- Hikâye

Beşinci halka- Örümcek mi büyük sinek mi? Hangisinin kanatları var? Şekil, renk, taayyüş ve tabiat itibarıyla bu iki böcek arasındaki fark çocuklara tamamen saydırılır ve neticede her birisi kendi kusurlarının cezasını çektikleri ve her sakallıyı baba zannetmemek lazım geldiği gösterilir. Bununla beraber hikâye ve mükalemede daha birçok ahlaki dersler neticelerde vardır. Muallim bu noktalar hakkında da çocuklarda dikkatli bakışlar uyandıracaktır.

[İşte eğlenceli ve mukayyit bir ders aynı zamanda muallim sıkıntılı ve derşitane verilen derslerde yapmaya mecbur olduğu yorucu zabıta memurluğu meşgalesinden de kurtuluyor. Bu cekayık tecrübeyle anlaşıldıktan sonra muallimin talebenin dikkatsizliğinden ruhsuzluğundan şikâyet etmesi kendi noksanlarını ilan etmesinden başka bir şey değildir.]

MANZUME
Benim Annem
21 Şubat 325 Üsküp

Annem benim özüm kanım ciğerim
O olsunda başka yoktur kederim.
Çünkü annem bana bakar büyütür.
Ninnilerle şarkılarla uyutur.
Annem bana öğretecek dilimi.
Annem bana sevdirecek ilmi
Bir akşamdı nurlu bir yüz gösterdi:
“ Hürriyetin şehididir bu” dedi.
Sordum anne, söyle anne bu kimdir?
Büyük babam yoksa dayım amcam?
Bilmem neden annem birden eridi,
İnce bir yaş gözlerini bürüdü,
Niye annem ağlıyorsun? Haydi, artık yatalım.
Sorma oğlum büyük acı. Gel “ Midhat” ı öpelim.

M. ŞEKİP

(evvel be evvel malum Midhat Paşa hakkında kâfi derecede malumat verdikten ve manzumeyi aşağıda gösterilecek hikâye tarzında anlattıktan sonra okutmaya başlayacaktır.)Lügatler – öz – bir şeyin en tatlı ve halis yeri mesela “özü sözü doğru” derler. Yani

Sayfa 89

Yeni Mektep

vücudu beşerin en canlı noktası olan kalbi ve sözü doğru demektir. Keder- manevi acı, iç acısı. İlim – bilgi. Nur – kamerin ziyası. Şehit- vatani için ölen. Dayı – anne kardeşi. Amca – baba kardeşi. Bürümek – kaplamak. Ninni- beşik başında söylenen şarkılar.

Tabirler –“annem benim özüm kanım ciğerim” –annem benim özüm kanım ciğerim gibidir demektir. Yani o kadar kıymetlidir Nurlu bir yüz, mübarek bir yüz demektir. “annem birden eridi” annemin rengi kaçtı ve yüzü soldu demektir. Büyük acı- unutulmayacak emsalsiz bir acı demektir.

Manzumenin menkıbe ve ruhu- babasız Haluk on yaşında bir çocuk. Her gün tertemiz mektebe gider. Şen ve şatır gelir. Ona herkes hatta ismini bilmeyenler bile akıllı ve temiz çocuk derler. Haluk, çalışkan annesinin tek evladıdır. Babadan kalma yalnız küçük bir evleri ile hiç denecek kadar az bir gelirleri vardır. Fakat Haluk'un annesinde hiç boş durmaz. Sabahları sade yemeklerini hazırlar. Öğle vakti biraz istirahat ettikten arasına da kendisi gibi namuslu ev kadını ahbablarına birkaç saat gittikten sonra ondan behemehâl evceğizine döner. Çünkü en ziyade sevdiği oğlunu mektepten avdetinde güler yüzle behemehâl kendisi karşılamak ister. Aldığı mükâfatları gözden geçirir. Sonra ufacak bahçelerine çıkarlar. Orada bir saat dereden tepeden konuşurlar. Bazen top bile oynarlar. Yemek vakti gelince yaz ise dışarıda kış ise içeride yerler. Sevimli bir kedileri de vardır. Bu süslü kibar kedinin sofra etrafında kadife pençeleriyle gezmesi onlara bir kibar hayatının yalancı zevklerinden daha tatlı zevkler verir. Hatta komşular ekseriya bunların bahçede gülüşerek yemek yemelerini zararsız bir kıskançlıkla seyrederek. Geceleri ikiside bir lambanın altına gelir. Kedi odanın temiz döşemeleri üstünde iri tüylü kuyruğunu kaldırarak hanımefendiler gibi dolaşır. Arasına Haluk'un yanına sokularak başını eline sürtmeye kendisini okşatmaya savaşıyor. Haluk bir eliyle kedisini sıvazladığı halde gözünü kitaptan ayırmaz. Çünkü behemehâl her gece bir buçuk saat muntazaman derslerine bakacaktır. Anneside bu esnada kendisinin topuğu delinmiş çoraplarını tamir ile meşguldür. Bir akşam ikiside işlerini bitiriyorlar. Haluk'un, annesi odanın bir köşesinde örtülü duran küçük bir sandığı açıyor. Derhal etrafa mis gibi bir koku yayılıyor. Ne olacak temizlik kokusu. Oradan oldukça eskimiş telli çerçeveli bir resim çıkarıyor. Sandığı yine muntazam bir surette kapayıp örttükten sonra Haluk'un yanına geliyor. "Kitaplarını hücrene yerleştirdin mi Haluk?" diye sorup Haluk'tan: "Evet anneciğim hatta yarınki kitaplarımı bile hazırladım." Cevabını aldıktan sonra Haluk'un çenesinden tutarak "Buna bakar mıyız Haluk?" diyor. Haluk birden bire şaşırıyor. "A, bu kim anne benim babam mı?" diye soruyor. Çünkü zavallı Haluk babasını daha pek küçükken kaybetmiş. Onu hiç tanımıyordu. Lakin Haluk'un bu soruşu o hisli valideyi titretiyor. Kocasının ve Mithat Paşa'nın ölümlerini gözü önüne getiriyor. Yüreğinde öteden beri biriken gözyaşlarını meydana çıkartıyor. Fakat çocuğunun terbiyesini hiçbir zaman unutmadığı için tesirlerini zapt ediyor. Haluk: "anne neye ağlıyorsun haydi artık yatalım." Sualiyile teselliye davet eden teklifine karşı "sorma oğlum,

Büyük acı, gel “ Midhat’ı öpelim!” sözünü sarf ediyor. Gözyaşlarını tutuyor. Haluk’a büyük Mithat’ı ve başından geçenleri anlatarak yatağa götürüyor.

(Bu hikâye manzumenin ruhunu da meydana çıkarttığımı zannettiğim için fazla bir şey yazmayacağım)

KIRAAT:

Mahbusun Sobası

Tehlikeli bir göğüs nezlesine tutulmuş olan Mithat Paşa’ya yumuşatıcı ve sıcak şeyler içmesini hapishane doktoru ehemmiyetle tavsiye etmişti.

Hapishaneye kendisini çok seven ihtiyar dadısından başka kimseyi sokmuyorlardı. Bu ihtiyar kadın yine bir gün Midhat Paşa’yı görmeye gitmişti. Kuşluk yerine soğuk süt içiyordu. Bunu gören şefkatli dadı süt fincanını Midhat’ın elinden kaparak;

- Ne yapıyorsun evlat. Diye bağırdı. Doktorun tavsiyelerini böyle mi tutuyorsun. Soğuk süt içilir mi? Sana yazık değil mi? Sonunu azıcık düşünsen a yoksa hastalığımı ilerletmek mi istiyorsun.

Midhat Paşa çocuk gibi utanarak;

- Hayır sevgili dadım. Hayır... Merak etme bir şey olmam cevabını verdi.
- Fakat yavrum beni dinle. Hastalığına bu soğuk süt gelmez. Allah esirgesin sonra... Bunu ısıtmakta büyük bir şey mi? İşte iyi kötü bir soba vermişler.
- Bu dediklerin hep doğru dadıcığım ama...
- Biraz tembellik değil mi?
- Ya, ya tembellik pek doğru dadıcığım... Bir daha ısıtarak içerim...
- Hayır hayır! Mademki sıhhatine yarayan şeyleri ihmal ediyorsun. Sobanı ben yakacağım. Soğuk süt içtiğini görmeye tahammülüm yoktur. İki kat olmuş zavallı ihtiyar sobayı yakmaya savaşıırken koca Mithat Paşa yalvarırcasına:
- Bırak dadıcığım. Rica ederim yakma dedi.

Dadı ise:

- Olmaz, Behemehâl yakacağım... Diyerek kibriti çakması üzerine büyük Mithat telaşlı bir sesle.
- Dur dadı, sebebini söyleyeceğim.

İhtiyar kadın bu sözü işitince şaşırıldı:

- Sebep mi diye bağırdı. Söyle bakayım.
Koca Mithat yerinden kalkarak pencere başına geldi. Dadısını çağırdı. Parmağıyla karşiki duvarın su oluğunda yuvalarını yapmış küçük kuşları göstererek:
- Bak görüyor musun dadıcığım, bu kuşlar dışarıda soğuktan tir tir titrerlerken ben burada soba yakamam.

(Zavallı dadı sen evladın yerinde olan o şanlı Mithat'a soğuk süt içirmeye kıyamazken onun başı hicazda piliç gibi koparılarak İstanbul'a kadar getirilmişti.)

Manzume dersinde de geçtiği için muallimin burada Mithat Paşa hakkında izahat vermesi lazım değildir. Yalnız Mithat Paşa'nın hapis hanesindeki halini okuyacağız. Diye çocukların meraklarını uyandırmak icap eder. Muallim bu sözü sarf eder etmez müteessir ve endişeli olduğunu hissettirmeli ve kıraati ciddi ve acıklı bir sesle okumalıdır.

Sayfa 91

Yeni Mektep

LUGATLAR — Mahpus: hapse sokulmuş tehlikeli- ölüm korkusu veren hapis hane: hapis edilenlerin yeri. Ehemmiyetle: sıkı sıkı. Tavsiye: bir adamın kendisi gibi diğer bir adama tembihi. Dadı: küçükten beri insana bakan bir kadın veya kız. Şefkatli: İnce yürekli. Esirgemek: korumak. Tembellik: iş varken yapmamak, üşenmek. Sıhhat: sağlık. Tahammül: ağır, güç bir işe dayanmak. Rica etmek: yalvarmak. Telaşlı: şaşkınlıkla acele

Nazarı dikkate celp edilen noktalar: Dadını şefkati, Mithat Paşa'nın hasta olduğu halde bile çektiği felaket ve işkenceden dadısına şikâyet etmek şöyle dursun eski halinden daha cesur görünmesi kuşlara varıncaya kadar acıyan bir adamın vatandaşlarının ne derece acıyacağı. Hakan mahlukun gaddarlığı [eğlence günlerinde bu parça kıyafetler taklit edilmek üzere muhavere şeklinde çocuklara gösterilir veya yaptırılırsa çocukların ruhunda pek derin intibaat bırakır. Hem de faydalı medeni, bir eğlence yapılmış olur.]

İmla dersinde de bu parça yazdırılmak en muvafık bir usuldür.

M. ŞEKİP

DİL VE İL SEVGİLERİ

Osmanlıyım, öz dilimi severim;
Benim dilim anadili, kandili.
Ben yurdumu hem ilimi severim;
Yurdum, ilim Anadolu, Rumeli.
Dil duygusu olmayınca arada
İki gardaş birbirini yadırgar.
O duygudur denizlerde, karada
Birleştirir; yüreklere güven doğar
Yürek sevgisi sevgilerin başıdır.
Benim ilim, beynimdeki iliğim,
Türkiye'nin toprağıdır, taşıdır.
Damarımda kanım, tende kemiğim.

SADİİ

Nezahetin manzumelerinden:

KUMBARAM

Bende var bir kumbara
İçi doludur para
Para verince babam
Şeker, düdük ben almam
Kumbaraya koşarım,
Ben dostumu okşarım!
Sabahleyin pek erken
Uzun gözlü kumbaram
Bana bakar öteden
Hani der benim param
Üstünde var bir delik
Bende birer metelik
Her gün gider, sallarım
Böyle para toplarım.
Düşen para çingirdar

Der bak bende neler var
Çın çın diye öterken
Neler geçmez gönlümden
Onu bir gün kırınca
Saçılacak paralar
Olacağım zengince
Alacağım kuklalar
Parasız yetim çocuk

Sayfa 92

Yeni Mektep

Kalsın mı boynu bükük
Ona da vereceğim
Sevaba gireceğim

Sabri CEMİL

TERBİYESİZ ÇOCUK

Küçük İrfan pek yaramaz
Yemek yerken rahat durmaz
Gürültüyü çokta sever
Ağzı durmaz, söyler, ister.
Aç gözlüdür küçük murdar,
Ta karşıya kaşık sallar.
Çorba yiyor, fakat havalı
Kirden görünmez, pek yağlı
Hiddetlenir büyük baba
Zaten yakmış onu çorba
İrfancığa vermez yemek
Verir sade kuru ekmek
Terbiyesi olmayanlar
İşidir hep böyle azar.
Üsküp: Darül Muallimin iptidai yeni mezunlarından 137 numaralı Meterviçeli
Muhammed Ali

EKMEK

Muallim bir miktar buğday, mısır, çavdar, arpa, un, tuz, su ve birkaç parça ekmele ile birlikte sınıfa girer

- Bugün ekmele neden ve nasıl yapıldığını söyleyecektik değil mi efendiler?
- Hepiniz hazırlandınız mı?
- ...
- Bu nedir?

[parmaklar uzanır]

151

- Un efendim.
- Un neden yapılır
- Çavdar, arpa, mısırdan
- Başka
- Başka bir şeyden yapılmaz
- Sen söyle
- ...

(bir parmak uzanır)

- Buğdaydan da un yapılır efendim
- En ziyade hangisinden
- Mısırdan
- Öylemi 28
- Efendim burada en çok mısırdan ekmele yaparlar ve
- Pek ala o halde
- En çok buğdaydan yaparlar
- Sen söyle 26
- Un nasıl yapılır?
- Buğday, arpa hangisinden un yapacaklarsa onu değirmene getirirler
- Doğrudan doğruya değirmene mi?

(151 cevap verir)

- Efendim evvela temizlerler
- Pek ala sonra
- Sonra öğütürler, kepeğini ayırırlar, un olur
- Değirmen gördün mü nasıl olur?

- Değirmenler taştan olur. Onları ya su ile ya rüzgâr ile döndürürler
- Başka ne ile?

Sayfa 93

Yeni Mektep

- Makine ile de
- Başka türlü değirmen gördün mü?
- Ateşten
- Ateşten değirmen olur mu (gülerek)
- Ateşle döner
- Ateş mi döndürür
- Ateş suyu ısıtır, sudan çıkan duman bir tekerleği döndürür, tekerleğe bir kayış takarlar, bu kayışı taşa yerleştirirler, taşı döndürür, şey tıpkı hoca efendi sen bize göstermiştin o makine gibi. Tıpkı şimendifer makinesi gibi
- Pek ala
- Ondan nasıl ekmek yapılır?
- Unu tepsiye koyarlar, ortasına bir çukur açarlar, sonra biraz su koyarlar, birazda tuz, un ile suyu karıştırırlar, hamur yaparlar
- O kadar mı?
- Hayır efendim...
(sukut)
- Sen söyle 5
- Mayada koyarlar
- Maya nedir?
- Dün yapılan ekmekten edilen ekşimiş bir parça hamur
- Niçin koyarlar?
- Ekmek ekşimek için
- Ekmek ekşimez ise ne olur?
- İyi kabarmaz, lezzetsiz olur.
- O halde eksi hamurun faydası ne imiş?
- Ekmeği kabartmak, lezzetli yapmaktır
- Hamuru yoğurduktan sonra fırına mı gönderirler 67
- Ekşimek için onu sararlar

- Bir saat, iki saat sonra ekmek hamuru kabarıp çatlamaya başlar o vakit fırına gönderirler
- Fırında ne kadar kalır?
- Ekmek ne kadar büyük olursa o kadar çok kalır
- Kaç türlü ekmek bilirsin 8?
- Somun, tepsi
- Öyle değil renklerine göre
- Beyaz, kara
- Başka?

5 cevap verir

- Sarı da olur efendim
- Hangi ekmek?
- Mısır
- Pek ala renk neden olur?
- Hangi undan yapılmış ise
- Burada kaç parça ekmek var?
- Dört parça
- Bu neden yapılmış anlayabilir misin?
- Beyaz efendim. Buğdaydan
- Bu
- Sarıdır, mısırdan
- Pek ala sen söyle 5
- Ekmeği nerede satarlar?
- Fırınlarda bakkallarda tablalarda
- Kitapçı ekmek satar mı?

[bundan sınıfta hafifçe gülünerek]

- Hayır, efendim o kitapçı başka şey satmaz
- 18 bu dersten ne anladın söyle?
- Ekmek yapmak için un, su, tuz, maya, ateş lazım. Unu hamur yaparlar, bunun için su ile karıştırırlar, maya koyarlar, sonra çok yoğururlar. İsterlerse somun yaparlar. İsterlerse
-

Tepsiye koyarlar fırına götürürler, pişer

- Sonra ne yaparlar?

(gülerek)

- Yerler efendim
  - Ekmek olmazsa ne olur?
  - Yaşayamayız efendim
  - Ekmek olmak için ne lazım?
  - Buğday, arpa, mısır
  - Bunları kim hazırlar?
  - Çiftçiler
  - Demek bizi yaşatan kimlermiş?
  - Çiftçiler
  - Öyleyse bizde onlara ne yapalım? 100
  - Onları sevelim
  - Yalnız sevelim mi?
  - Elimizden geldiği kadar yardım edelim efendim
  - O halde sizde şimdiden çiftçileri sevmeye başlayacaksınız, büyüdüğünüz vakitte onlara nasıl lazım ise öyle yardım edeceksiniz değil mi?
- (tasdik için)
- Bütün parmaklar kalkar.

- İşte efendiler bu dersimiz bu kadar, gelecek dersimiz (koyun, inek) dir. Bunun için hazırlanınız.

A. TEVFİK

SUALİN CEVABI

Çocuklarda hürriyet duygusunu nasıl inkişaf ettirirsiniz?

- 1- Hakiki hürriyet duygusu- hürriyet bazı çocukların zannettikleri gibi hoş giden şeyiveya istediğini yapmak, başkalarının iradesini zapt etmek demek değildir.

Hürriyetimiz yalnız harici tazyiklerle izaç edilmez. Belki bu tazyikler bizim nefsimizde yani kendimizde de vardır.

Sevk-i tabilerimiz, iştahlarımız, hodbince meyillerimiz bizi ekseriya muayyen bir istikamette hareket etmeye ve hatta irademizi onların esiri kılabacak derecede istibdat altında bulundurmaya mecbur eder.

Misal getirelim. Harici tazyikler: atalarımız, babalarımız, büyüklerimiz, amirlerimiz, adetler, kanunlar vesairenin tazyikleri.

Nefsimizde bulunanlar ise şunlardır: Uyku, açlık, susuzluk, def-i tabiat, hiddet, azap tehevür, haset, aç gözlülük, öç almak (intikam) vesairedir.

Mesela uyumak istemediğimiz halde uyku bizi çok kere icbar eder. Hürriyetimizi alır. Susuz bir yerde susamak istemediğimiz halde tabiat bizi dinlemez. Birisini incitmek ona kızmak istemediğimiz halde çok kere muvaffak olamayız. Arzu ve irademizin hilafında işler yapmaya mecbur oluruz.

Şu halde serbest hareket etmek yani hür yaşamak ancak duygularına, fikrine, düşüncelerine hâkim olmak her şeyin sebebini bilip anladıktan sonra iş yapmak ve aklın nasihatlerine itaat etmektir.

Demek oluyor ki hürriyet çılgın bir at gibi istediğini yapmak değil, kendi kendine kumanda etmeyi bilmektir.

2- Çocuk serbest hareket edebilir mi?

Sayfa 95

Yeni Mektep

Hürriyet sokakta bulunan veya gökten inen bir şey olmadığı için çocukta da bulunamaz. Belki bunu kazanmak yani tabiattan, muhitten istirdat etmek lazımdır. Nitekim tarihimiz bize bu hakikati gösterdiği gibi bütün milletlerin tarihide buna şahittir. Biz Osmanlılar hürriyetimizi kolaycacık bulabildik mi? Yoksa uzun seneler canımızı, ruhumuzu, fikrimizi yıpratarak her türlü tehlikelere, ümitsizliklere göğüs gererek mi aldık? Demek ki hürriyet basiretle çalışmak, her türlü güçlükleri çekmek suretiyle elde edilebilen bir kuvvet. Buna ancak ihtiraslarımızı, adi meyillerimizi, iğrenç arzularımızı yenmek şartıyla muvaffak olabiliriz.

Çocuk hür olabilmek için çok şeyler yapması, çok şeyler kazanması lazımdır. Bununla beraber zaaflarından kurtulmak için ona yardım etmek, hakiki, akıllı bir adam olmanın yollarını göstermek, fena huylarından doğan çirkin hareketlerine, tembelliğine, kabalıklarına, intikam arzularına, yalan söylemek iştiyaklarına... İlh. Karşı gelmeyi bilmek lazımdır.

Aynı zamanda çocuğa düşünmeden hareket etmenin, kendini, mahiyetini bilinmeyen bir kuvvete teslim etmek olduğunu yapılacak şeylerin bilinmesi lazım geleceğini, yani ne için yapıldığını ve neticeler vereceğini, akla, akıldan başka hiçbir şeye itaat etmemek lazım geleceğini de öğretmek lazımdır.

Bu hürriyet terbiyesi de muhal değil mümkündür. Fakat ilim ile sabır lazımdır.

- 3- Vasıtalar- Ahlak, kıraat, tarih derslerinde verilecek aklına, nasihatlere bu derslerde ihtirasatının esiri olanlarla kendisine sahip hür adamların hayatları misal gösterilmek suretiyle inzimam edilirse pek güzel neticeler verir.

Hele çocuğa ameli idmanlar yaptırılırsa bu terbiye asıl o vakit tekemmül eder. Bunun için çocuğu kendi akıl ve muhakemesiyle harekete ceht ettirmeye çalışmalıdır. Çocuğun bu cehtleri muallim tarafından muavenet ve ikaza mazhar olmalı. Çünkü çocuğu kendi teşebbüsüyle hareket etmeye alıştırmayı bilecek ancak muallimdir. Bu ise her vakit mümkündür. Bu ifademden çocuğu hareketinde ve her vakit bir kör gibi ye demek lüzumunu anlamamalıdır. Aynı zamanda çocuğun muallim himayesinden kurtularak kendi mesuliyeti tahtında kendi kendini idare etmesini de muallim öğretecektir.

Ş. MÜNİB

OYUNLAR:

- 1- Topu testiye

Bu oyun ne çok masraf ve ne de çok alat ve edevat ister: Top girebilecek kadar ağız geniş ve oldukça büyük bir testi veyahut bir saksı ile bir top kifayet eder. Testi veya saksı yere konur, oyuncu da tedricen çoğaltılan bir mesafeden topu testinin içine sokmaya savaşırlar. Bunu sokabilmek için topu düz değil kamburlu anmalıdır.

Bu oyun oldukça maharet ister. Evvela bir metre uzaklıktan başlanır. Yavaş yavaş altı, sekiz hatta on metreye kadar çıkartılabilir. Bir defa atıp da

Sayfa 96

Yeni Mektep

Sokamayanlar bütün oyuncular sıralarını savmadıkça bir daha atamayacaktır. Topu sıra ile beş defa sokan zabıt olacak. Ondandan daha az sokanları arkasına alıp hiç sokamayanlar selam durdukları halde onların o kendi muntazam bir asker gibi geçeceklerine ve selamı müteakip hep bir ağızdan “aferin nişancılar” diye bağıracaklardır. Bu bittikten sonra yine oyuna başlanır.

2- HALKA KAPMACA

(oyuncular on veya on iki kişi olur)

Bu oyun hem ucuz hem de dertsizdir. Katarı 6 dan 10 santimetreye kadar olmak üzere on iki demir veya tahta halka ile değnek ve bir demir tel başlıca âlâtıdır.

Değnek takriben yarım metre uzunluğunda olmalıdır. Bunun ucuna şakolu istikamette ve yine takriben yarım metre uzunluğunda bir demir tel bağlanır. Şakol, o surette olacak ki çubuk ile demir tel arasında 45 derecelik bir zevaye kalsın. Demir telin serbest kalan ucu halkayı tutacak surette kıvrılır. Bu değneğe “halkalı değnek” denir.

Yerde oldukça büyük bir daire çizilir. Oyunculara bunun üzerinde arka arkaya sıra ile dizilirler ve sonrada verilecek kumanda ile yürürler.

İlk karae ile intihap edilip oyunu idare edecek olan başoyuncu dairenin bir adım uzaklığında yer tutar. Sağ eline halkalı değneği alır ve kolunu gerer ve kaldırır. O suretteki halka oyuncuların boyuyla bir yükseklikte bulunsun. Oyuncuların ellerinde ufak bir değnek bulunacaktır. Halkalı değneğin önünden geçerlerken halkayı değneklerine geçirmeye çalışacaklardır. Halka alınır alınmaz başoyuncu ikinci halkayı derhal demir telin ucuna takacak ve oyun halkalar bitinceye kadar devam edecektir.

Her türlü kumandayı yalnız başoyuncu verecek evvela “adım adım” sonra “link link” daha sonrada “doludizgin” kumandalarını verecektir

Oyuncular on ikiyi geçerse ya iki oyun yeri yapılır yahut daire genişletilir veyahut başoyuncunun karşısına ikinci bir başoyuncu konulur.

M. Ş

“MÜKALEME” söylediğimiz “örümcek ve sinek” hikâyesi dördüncü nüshaya kalmıştır bu tehirin bizi tesliye edecek bir noktası varsa o da karailerimizin mezkûr hikâyeyi bilahare daha merakla mütalaa etmelerini mucip olacağıdır.

YENİ MEKTEP

Sene

1327

Numara 5

Eylül

Üsküp Darül Muallim Rüştîyesi Heyet-i Talimîyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştîyesi Müdürü Sabri CEMİL	Senelik abonesi Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş,
İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

NAZARİYAT KISMI

Gezinti dersleri [Sabri CEMİL] –hayatta sizler (mabeat), [Şekip]—Ormanlar için, [E.Tevfik]- Türkiye haricinde mektepler, [Sabri CEMİL] – Mektepte sâri hastalıklar.

Tatbikat Kısmı

Mini minilere (Ana mektebi dersleri)[Sabri CEMİL] — ihtiyat sınıfı dersleri: Elifba [Sabri CEMİL]— Hesap [Sabri CEMİL], Birinci sınıf dersleri: Osmanlıca [ŞEKİP]

Kosova matbaasında tab olunmuştur.

İlk muallim mektebi

Eski Numarası	İsmi	Maaşı	Tayin Olunduğu Mektep
94	Mustafa Efendi	350	Köprülü iptidaisi. Muallimi saniliğine
66	Hasan Efendi	300	Rado Paşa İptidaiyesi. Muallimi evelliğine
50	Hüseyin Efendi	300	Perka İptidaiyesi. Muallimi evelliğine
37	Emin Efendi	200	Metrupçeptidaiyesi. Muallimi evelliğine
18	Halil Efendi	350	Köprülü İptidaiyesi Müdür Muavinliğine
74	Hilmi Efendi	120	Yeni Pazar Muallimi Saniliğine (arzusuyla)
137	Muhammet Ali Efendi	300	İstanbul'da İptidaiyesimuallimliğine
63	İbrahim Efendi	250	Komaneye Muallimi Saniliğine
29	Osman Efendi		Taşlıca'ya tayin olunacaktır.
49	Emin Efendi	300	Köprülünün Sokullu nahiyesi muallimliğine
43	İsmail Efendi	200	Berderinin Yılvasa karyesi muallimliğine
24	Osman Efendi		Taşlıca'ya tayin olunacaktır
16	Halil Efendi	300	Yagu muallimi evelliğine
23	Akif Efendi	200	Geylanin cara ve ibga muallimliğine
95	Ziynan Efendi	300	Ferizunin Raşince muallimliğine
113	Ferit Efendi	300	Yagu iptidaisi muallim evelliğine
106	Haydar Efendi	300	Yagu iptidaisi muallim saniliğine

121	Hüseyin Efendi	200	Kalkandelinin Sedlaraova muallimliğine
10	Ethem Efendi	150	Üsküp fizbe mektebi muallimi rabiliğine
13	Ali Rıza Efendi	200	Köprülünün Yavulceste muallimliğine
32	Ali Kemal Efendi	200	Osmaniye'nin Kalimençe muallimliğine
46	Eşref Efendi	200	Geylani'nin Kuretin muallimliğine
93	Ömer Efendi	200	Ferizu'nin Gaçka muallimliğine
124	Hamdi Efendi	200	Gavsiye revinusele muallimliğine
30	Mustafa Efendi	200	Osmaniye'nin Vebirçe muallimliğine
130	Şaban Efendi	200	Ferizu'nin zaskok muallimliğine
67	İbrahim Efendi	200	Osmaniye'nin Gabrova muallimliğine
76	Recep Efendi	200	Geylannın Pireselce muallimliğine
86	Recep Efendi	200	Gavsiye'nin İbrejança muallimliğine
25	Adil Efendi	200	Gavsiye'nin Hut muallimliğine
112	Hafi Efendi	200	Yaku İptidaisi muallim saniliğine
19	Yusuf Efendi	150	Üsküp'ün virtekiçe muallimliğine
131	Bahri	200	Berdebe'nin şıştuc muallimliğine

YENİ MEKTEP

Ser muharrir Üsküp darül muallimin rüştiyesi müdürü Sabri CEMİL umuru idare ve tahririye için ser muharrirliğe müracaat olunmalıdır.

Sene 1

1327

Numara 5

Eylül

Nüshası 50 paradır senelik abonesi Üsküp için 12,hariç için 15 kuruştur.

(Üsküp Darül Muallimin Rüştiyesi heyet-i Talimiyesi tarafından her ayın son günde neşr olunur)

NAZARİYAT KISMI

Gezinti dersleri

Geçen makalemizde muallimlerin ameli olması lüzumundan bahsetmiştik. Dersler yalnız sınıflarda ameli okutulmakla kalmaz aynı zamanda mektep haricinde yapılacak gezintilerle de tedris olabilir. Çünkü çocuk hakiki hayatını mektep havlusunda dersaneler içinde değil, kırlarda, ormanlarda, tarlalarda, fabrikalarda, dairelerde yaşayacaktır. Bunlar ise uzaktan mektep penceresinden bakılmakla hakiki mahiyetini göstermezler. Yanlarına varmak, içlerine girmek, yakından görmek, üzerlerinde uğraşmak ister. Mektebin yalnız pencerelerini değil, kapılarını da hayata açmalıdır. Hakikat ile doğrudan doğruya temas etmeden, müşahede, tetkik ve tecrübeye yarayan maddi ve iyani şeyler olmadan verilen her ders beyhude ve kuru bir laf idmanından başka bir şey değildir. Hâlbuki biz papağanları terbiye ve talim etmiyoruz. Deniliyor ki: Yapılan cevelanların hülasasını mükaleme dersinde söylemeli, küçüklere coğrafyayı tekşif usulüyle okutmali. Tekşif demek: doğrudan doğruya görmek demektir. O halde oraya gidip görmek lazımdır! Nereye? Göz tahminiyle büyüklüklerin mikyasa ve mesafelerin takdir edileceği bir araziye gitmeli?

Şakirtler bir takım tabii şeyleri ve hadiseleri tetkik etmeli, mekteptenezzühleri sırasında küçük koleksiyonlar yapmalı, faydalı ve zararlı otları tanımalıdır ki malumatı fenniye dersini okuduğu iddia olunabilsin.

O halde programda görülen derslerin birçoğu gerçek ve ameli bir surette okunsun diye bazen sınıflardan çıkmak ve ayda iki defa bir “gezinti dersi” yapmak iktiza eder. Dikkat ediliyor mu?

Sayfa 130

Yeni Mektep

“gezinti” deniliyor çünkü maksat boş boşuna gezmek, bir hava alıp gönül eğlendirmekten ibaret değildir. Belki dershanede layıkıyla temin edilemeyen bir takım faydeler bu vesile ile elde olunacak ve bir cevelanlar öteki derslerden daha hoş ve kezalik ciddi bir ders olunacaktır.

Bu dersler açık meydanda verileceğinden ötekilerine de benzemez. Tahlilat yapmak yahut hükümetmütehdediden bahsetmek için sınıftan çıkılmaz ya, gezinti dersinin de kendine mahsus son derecede geniş ve metnu bir programı vardır. Bu ders çocuğu toprak ve hayat ile doğrudan doğruya temasta bulunduruyor. Evvela canlı, cansız şeylerin tabii manzaralarla sani eserlerin hakikatini, güzelliğini görmeyi, tetkik etmeyi, düşünmeyi, his etmeyi öğretir. Başka derslerin programını hafifletirde kendininkini zenginleştirir. Hakikat “gezinti dersleri”bir takım tesir ve intibalar, nişanlar, muhakemeler, hatıralar, her manaya dair suretler toplar; bütün derslerde sonra gidecek bunlardan alacak. Bunlarla beslenecektir. Bunun için bunlar hem gelecek dersleri hazırlar, hem de geçmişleri hatırlatır.

Gezintilerden muhtelif dersler nasıl istifade eder? Ona bakalım; lisan dersi bunlar sayesinde cazibeli ve emin olmaz mı? İster mükaleme ister inşa ve kitabet dersinde olsun, çocuk artık kitabın cümlelerini anlamadan fısıldayan bir fonograf değildir. Muallim ona eşya nasıl bakılır nasıl tecrübe olunur diye hep göstermiştir. Çocuk tabiata göre çalışmakla, bütün gördüklerini söylemekle lügatçesini zenginleştirecek, fikrini, hissini işletecektir. Tarih ve coğrafyaya bakalım; her memleketin kendine mahsus bir takım hatıraları vardır: Üsküp’ün eski derebeylik zamanından kalma mükemmel bir şatosu (kale) vardır: padişahların, paşaların yaptırdığı camiler, köprüler, tarihi eserler az değildir. Piriştine'nin yanı başında Murat Hüdavendigârın kazandığı büyük muharebe meydanı (Kosova cengini) açık ve acıklı bir surette söyler. Şu ormanda vaktiyle falan kavim oturmuş. Bu değirmene falan kimse

sığınmış, şu harap evlerin yanı başındaki kule falan derebeyinden kalmış bu gölde şöyle bir vaka çıkmıştır... İşte her kasabada bulunabilecek olan bu gibi tarihi eserlere muallim talebesini götürmeli, “mazi” ile “hal” arasındaki farkı gözle göstermeli, tekâmül ve terakkiyi ayan bir surette tanımalıdır. Ancak bu gezinti derslerinde doğrudan doğruya görmek suretiyle coğrafya ıstılahları, tabirleri şekil ve renk alabilir, çocuğun doğduğu mahale aitmuhasebeler o zaman yapılabilir ve vatan muhabbeti işte buradan başlar.

Hesap ve hendeseye dair ne kadar idmanlar yapılabilir! Küçüklerin bir çayırın ağaçları sayar, köyün en yüksek evini, en yüksek bayırını, en geniş ormanını bulurlar... Daha büyükleri ise bir tarlanın baidlerini, büyüklüğünü takdir eder ve avdette gerçekten ölçerler. Çocuklarda musaha zincirini görmekle köylüler ve kasabalılar ne kadar sevinir, mesut olurlar ve sonra mevsimlerin değişen manzaraları görülecek.

Arazimüşahede ve tetkik olunacak. Ekinlerin ilerlemesitakip edilecek, ilkbaharda fişkırان yapraklar tetkik ve mukayese olunacak mektep müzesi için otlar, taşlar, böcekler toplanıp koleksiyon yapılacaktır.

Ahlak dersi bile bu gezintilerden faidelenecektir.

Sayfa 131

Yeni Mektep

Kapalı mekteptesani ve pek sert olan her şey şakirdin serbest açılmasına mani olur açıktaki cebir serkeşlik sükût eder. Muallim ve talebe arasında daha ziyade emniyet, müsamaha vardır. İkisi de olduğu gibi görünürler. Gezinti esnasında tesadüf edilecek küçük vakalar dolayısıyla ameli ahlaka dair ne kadar ailece nasihatlar verilebilir. Ve nihayet herkesin çalışmasıyla, bütün insanların birbirine yardım etmesiyle çocuğa açılan sai ve taaven levhaları ne kadar canlı dersler teşkil eder! Hükümet daireleri ziyaret edilince idare teşkilatı hakkında malumatı medeniye de okuduklarını veya okuyacaklarını çocuklar vazifeleriyle beraber önlerinde görmüş olurlar. Bu gezintilerin matlup faideyi temin edebilmesi için muntazam bir program dairesinde icrası lazım gelir. Çünkü intizamsızlık gezinti dersini haylazca bir eğlence suretine kalp edilebilir. Onun için bu hususta şöyle bir hareket hattı çizilirse muvafık olunur:

1. Bütün iptidai ve rüştiye mekteplerinde gezinti dersleri (nisan, mayıs, haziran, temmuz, eylül. teşrin evvel) aylarının birinci veya üçüncü Pazartesi (yahut Salı) günleri icra olunacaktır. Hava fena olduğu surette bir hafta sonraya bırakılabilir. Fena mevsimlerde hava müsait olduğu halde aynı tarihlerde küçük gezintiler yapılabilir.

2. Gezinti dersleri nisan, mayıs, teşrini evvel aylarında kuşluktan sonra 3 saat sürecektir. Haziran, temmuz, eylül aylarında sabahleyin 11den 2 ye kadar devam edecektir.
3. Müteaddit sınıflı mekteplerde müdür yahut muallimi evvel sair muallimlerle birlikte gezintileri tanzim edecektir. Muallimler her zaman değışecek olan programa göre birer sınıfa refakat ve nezaret edecektir.
4. Gezinti programı her vakit oldukça kısa olacaktır. Taki küçükler hiç yorulmasın ve tevakkuflar oldukça çok, oldukça uzun olacaktır. Taki boş zamanlarda izahat verilebilsin.
5. Gezinti intizam dairesinde vuku bulacaktır: talebe kasaba içinde sıra ile gidecek ve dışarıda koşmaksızın ve gürültü etmeksizin muallimin etrafında toplanacaklardır. Dersin şekil ve tabiiyeti bu suretle muhafaza edilecek ve tehlikeli yerler ve şeylerden çekinecektir. Muallim dershanede mesul olduğu şeylerden burada da mesul bulunacaktır.
6. Her gezinti dersinin muhtasar planı ayrıca bir deftere çizilecektir.
7. Gezintinin ertesi sabah talebe bir gün evvel gördükleri şeyler hakkında bir vazife yazıp muallime vereceklerdir. Bazen o esnada görülen şeylere dair olmak üzere serbest birer resimde yapılabilir. İyi tanıtım ve idare olunan bu cevelanlarda çocuklar toplu bulunacağı için kendi başlarına oynadıkları oyunlardaki kadar bile kazaya uğramazlar. Bununla beraber muallimler her çıkışta yılan ısırmasına karşı ihtiyatlı bulunacaklardır. Eğer çocuğun birini bir yılan ısırırsa musabı azayı yaranın her iki tarafından bir bağ ile derhal sıkmak, yarayı kanatarak bol bol yıkamak. Sonra kireç kaymağı mahlûlünü saçmak iktiza eder. Bunun için Muallim beraberinde bağ ile küçük bir şişede su ve bu gibi eczayı beraberinde götürecektir. Kaza vukuunda hemen orada yukarıda söylenen ilk tedaviyi yaptıktan sonra gezintiye nihayet verilecek ve çocuk tabibe götürülecektir.

Sabri CEMİL

Sayfa 132

Yeni Mektep

HAYATTA SİZLERDEN MABAD

Bizdeki korku-yazıdan korkuya karşı cebri nefis-
(Hamil sai) (Mesul sai)

Derslerde verilen bir mevzuu veya hissiyatı tefekküratınızı tevsi ve beyan etmek için vaki olan tekliflere karşı korku ile mali bir cesaretsizlik gösterir. Ekseriya mektubatınıza efkâr ve hissiyatınıza müracaatla onlardan bir eser, bir vazife vücuda getirmeyi bir küstahlık ad edecek kadar nefsinize itimatsızlıkta bulunurdunuz. Filvakii sene nihayetlerine doğru bu hal ekserinizde kısmen zail olduysa da bir itiyat halini almış olan bu su-i terbiyenin tamamen imhası cihetine gidileceği taktirde hali sabıkın bitekrar rücu edeceğine emin olabilirsiniz. Çünkü itiyat ki uzun zamanın mahsulüdür ancak itiyatla izale olunur. Şu halde malumatınıza, tefekkürat ve tahsisatınıza müracaat ve riayet ederek yazıyı yazmaya cebr nefis etmelisiniz. Taki sizde ıtlaa ve itimadı nefis, zevki tefekkür melekeleri hâsıl olsun. Filvaki kitabet cemi ve terkibi efkârdan sonra bir şey ifade etmek demektir. Müptediler için kolay bir şey değildir. Fikri fiiliyata getiren ki ekseriyetle biraz mahdut ve hususi bir fiiliyat vücuda getiren meseleler istisna edilirse itiraf edilmek icap eder ki fenlerin mütalaası kısmen amel değil bir (sai mamul) oluyor ve ekseriya başkalarının keşfettiği şeyleri öğrenmeye muncesir kalıyor ki bu saile bir âlemin yeni bir kanunu keşfetmek için sarf ettiği esasen amel bir sai arasında dağlar kadar fark vardır. Hani diyebilirim ki aralarında ufak bir münasebet bile yoktur. Birisi kazılmış ve yeryüzüne çıkarılmış madeni idhar ise diğeri yeniden bir maden keşfetmek demektir. Artık diğder derslerden ziyade kitabete karşı gösterdiğiniz tevahhuşun esbabını anlıyorsunuz değil mi? Öyle ya bir mektep talebesinin bir şeyi kaleme almak için sarf edeceği sai ile bir kâşifin naşini de mesaisi hemayardır. İkisinde de sai mamul değil ameldir. Binaenaleyh kitabet talebelerin en güç meşgaleleri meyanındadır. Fakat bu meşgale güçlüğü nispetinde talebeye zevk, bir neşat verir. Zaten bu zevk ve hazdır ki insana yazı yazmakta o kadar faaliyet sarf ettirir. Şu şartla ki sarf edilen faaliyet taab zihniyi tevlit edecek kadar ifrata vardırılmamalıdır. Mektepten çıkarken ekserinizde yazı yazmak hevesi hâsıl olmuş ve hatta bazılarıınızda bu heves bir zevk bir iştiyak halini geçmişti. Bu emelleri ihtiyaca itiyata kalp etmek zamanı geldiği için bu zemindeki tecrübe ve mütalaarımı nakil ve izah edeyim.

Yukarıda başlı başınıza yazı yazmaktan korktuğunuzu söylemiştim. Bu korku yalnız sizde değil yeni eski bütün mektep talebelerin de hatta mektep mezunlarında umumiyetle mevcut bir azim ve irade hastalığıdır. Bir iptidailiktir. Bizim cesaretlerimiz henüz pek iptidai olduğu için tabanca ve bıçaktan pek o kadar korkmayız da memleketimizden çıkıpta dünya görmekten ve maişetimizi tedarik edecek. Müstakil bir hayat ve mesleğe atılmaktan, hak ve hukukunu müdafaa etmekten, fikir ve

kanaatlerimizi kime olursa olsun açıkça söylemekten, tetebbuat ve tetkikatta bulunmak için para ve hayat sarf etmekten, büyüklere zalimlere karşı izzeti nefsi ve haysiyetimizi tanıtmaktan ciddi ve devamlı bir surette çalışmaktan, kabahatli kabahatsiz ecnebilerden ürker. Bütün bunlara karşı müstevekkil ve korkak bir dilenci vaziyetini almaktan çekiniriz. Çünkü medid senelerden beri ne kadar hoppa,

Sayfa 133

Yeni Mektep

Ne kadar tıfılı ve aynı zamanda ne kadar mazlum ve mahur yaşadığımızı tarihimizin nısfı ahiri pek güzel gösteriyor. Mahmut Emin Bey'in şu şiiri fikrimi etraflıca izah edecek bir haldedir.

İlk Yara

Gülüyordu: mavi göğe, bulutlara, göllere
Gülüyordu: minareye, kiliseye her yere
Gülüyordu: akarsuya, uçar kuşa, çiçeğe
Gülüyordu: yangınlara, hançerlere her şeye
Hekim geldi, ona dahi gül dudaklar açıldı
Tombul eller uzanarak “hıh, hıh” diye atıldı
Çok geçmedi: ev içine yayıldı bir yaygara
Mini mini bir pazudankan damlattı bir yara
Şimdi her kim kendisini kucaklamak isterse,
En sevdiği oyuncuğu göstererek “gel” derse
Artık öyle atılmıyor, elleriyle itiyor.
Sonra o gül dudağını kıvrırarak aklıyor
Nenesinin kucağında kendisini salıyor
Ve başını kaldırarak “anne, dede yap” diyor.

Evet, bizimde hayatımız hep bu çocuk gibi geçmiştir. Hayır, yanlış söyledim biz bu çocuktan da daha çocuk yaşadık. Hayatımızda hep zahiri şeylere kapıldık, onları sevdik onlara iltifat ettik, onları besledik, sonra üzerimizde bir çıban bir yara baş gösterdi, hekimlerimiz büyük adamlarımız yetişti, ilk peşin onlara atıldık. Onlara da güler yüz gösterdik, fakat irinlerimizi akıtmak, yaramızı sarmak için neşteri vücudumuza batırır batırmaz bir vaveyladır kopardık, doktorun yüzünü gözünü tırmaladıktan sonra elinden kapıp şah damarına bastık. Lakin yaramız geçmemiş daha müzmin bir şekil almıştı. Çünkü ameliyata dayanamadık. Bu fırsatı gözetleyen

üfürükçüler, muska yazıcılar, şurupla tedavi etmeyi munkaslarına muvafık bulan ecnebi muntabipler etrafımızı sardı. Artık her tarafımız “maşallah”lar zehirli ilaçlar, muskalar, yazılar, tatlı içilen zehirli ilaçlar!

Nenecilerle dolmuştu, bundan hep okuttuk, ilaç içtik, okuduk ilaç içtik o haldeki çekenesine kadar pamuklu bezlere, körklerle sarmış. Gözlerinin ferri, benzinin kanı uçmuş, bir kemikle bir deri kalmıştık. Bizi görenler yatalak olmuş hükmünü vererek hem acıyor, hem de müstahaksın diyorlardı. Bittabi çekilen bu medid hastalık, bu işkenceler, bu dalkavukluklar bizde bir yılgınlık ve bir miskinlik, okşanmaya, yüzümüze gülmeye bir meyil hâsıl etmişti. Artık bize tatlı, rahat, sırtkan, yılışık olsunda ne olursa olsun bize verecekler biz onları bell ve hazmedecek ve seve seve kabul edecektik. Eğer bu memlekette gençlik intibahı, zındık isi yıldırım gibi patlamazsa ben bütün hatıralarımızın kanaat ve ihtarına rağmen dünyanın en büyük bedbini olacağım zan ediyorum. Bu hususta bir kabahatim varsa oda ruhumun intibaha karşı olan isticalinini bir kusur değil, bütün gençlik için elzem bir düstur ad edişimdir. Çünkü memleketin felaket ve saadetini tevellüt edecek ancak onlardır.

Yazı yazmak ne demektir? Bu husustaki yanlış fikirler ilk yazılar ve faideleri yazmadan evvel plan tertibi ve tarz tertibi yazının feyizleri şimdi artık yazı yazmak için ne yapılması lazım geleceğini anlatabilecek bir haldeyim. Yazı yazmak demek evvela okumak, saniyen düşünmek, salisen masa başında beyaz kâğıdın karşısında çalışmak,

Sayfa 134

Yeni Mektep

terlemek, bıkmamak, sebat etmek demektir. Bunun haricinde yazı yazmayı istemek veya yazmak ilham beklemek, herzeleşmek demektir. Yazı yazmak, şiir ve nutuk söylemek garpta bile uzun bir müddet ilahi bir muhibbe olmak üzere telakki edilmişti. Hâlbuki dünyada hiçbir nimet, hiçbir servet saısız iktisap edilemez. Bunun hilafında hareket edenler daima mahrumiyetle, akametle, muhatap olmuşlardır. İlk yazılarınız müteaddit ve muhtelif fikirlerden tereküp etmiş, ilk teşebbüsler gibi hiçbir şeye benzemeyebilir ve benzemez. Fakat bu teşebbüsünüz size yazı yazmamak itiyatının kırılabilceğini ve azim ve iradenizin kuvvet ve derecesini gösterir. Aynı zamanda da hevaperest efkâr ve mütalaatınıza kendi keyiflerine tabi olarak değil sizin arzu ve iradenize itaat ederek ona göre teşekkül edeceğinizi ihsas ve ihtar eder ki ilk teşebbüste muntazam bir yazı yerine bu tecrübeleri kazanmak az bir şey değildir. Bu pek büyük bir muvaffakiyet ad edilmelidir. Çünkü bu sayede bilerek efkâra bir cihet bir istikamet

tain etmesi lüzumu telkin edildiği gibi dimağımızdaki perişan fikirlerde bir intizam emaresi baş gösteriyor demektir. İkinci defa beyaz kâğıdın karşısına oturduğumuz zaman bir plan yapmak lüzumunu ilk tecrübeleriniz size öğretmiştir. Bu planın nasıl tertip edildiğini bilmek isterseniz (hayatta sizler) de takip ettiğim usule ufak bir dikkat kifayet eder. Burada göreceksiniz ki birkaç sayfada nelerden bahis olunacağı yazılmıştır. İşte bunlar birer plandır. Aşağıdaki mütalaat onları müteselsilen izah ve beyanından başka bir şey değildir. Keza Sabri CEMİLBey'in "muhtasar ilmi ahval ruh derslerinin tedrisata tatbiki" hakkındaki mütercim bahislerin başlarında "münderecat namı tahtında küçük yazılarla yazılan muhtıralar birer plandır. Bu planlar evvelce tertip edildikten sonra hatırat ve efkâr ordusu bir yerde toplanır ilk planlar biraz sanii ve intizamsız olsa da beis yoktur. Çünkü bunlara sarf edilmesi lazım gelen dikkat yavaş yavaş intizamı temin edecek bir zaman olur. Git gide efkârın tecemmu daha sade, daha tabii esası münasebetleri daha yakın olur. Tecrübeler, idmanlar takip ettikçe planlar memnuniyet bahş bir şekil alır.

İşte efkârı intizam altına almak yazı yazmakta en güç bir iştir. Bunu temin ettikten yani muntazam plan tertip etmeye alıştıktan sonra yazı yazmak kadar tatlı bir şey yoktur. Yazı yazarken karşınıza mücerret bir fikir dikilir: bunu bizzat tecrübe ziyası altında tetkik ve tahlil etmek lazımdır. Taki o fikri hazimi hitam bulan kanımıza karışarak vücudumuza kalb olması gibi bize yeni bir kuvvet versin, bizim olsun, bu münasebetle de sizde mütalaattan müterakkim hatıralar dizilir ve aynı zamanda da şahsi tecrübelerimiz bir kıymet, mukademe hayiz olmadığı bir kuvvet iktisap eder. Yazının bu feyizli neticelerini gören sizler mektepliliğinizi muhafaza etmek isterseniz size mektepte de gösterdiğim şu tarzda yazı yazmaktan vazgeçmeyiniz. Çünkü mektep tahsili bir yaldızdır. Bakılmaz, üzerine yeni cilalar, perdahtalar vurulmazsa çar çabuk aşınır. Aslına rücu eder. Buna misal aranırsa mekteplerimizin ekseriyetidir.

Yazı yazmadan evvel yapılacak şeyler (hazırlayıcı mütalaa) nedir ve nasıl olur; mütalaa sanatı mesai akliyemize hâkim iki kanun mütalaa [az ve iyi] kanunu- her kitap okunur mu- okunmayacak kitaplar.

Yazı yazmak için evvela okumak lazımdır demiştik. Evet, "hazırlayıcı bir mütalaa" lazımdır. Birçoklarınca mütalaanın mahiyeti yanlış bilindiği cihetle mütalaa da bulunanlarda lazım olduğu gibi mütalaa edemiyorlar, hatta istifadeli bir surette okumayı

Bilmek sanatı bizde fenni terbiye kadar yanlış anlaşılmiş bir sanattır. Bu hususta gençlerimizin ekserisi dâhilsiz ne kendi hallerine bırakılmış veyahut gelişi güzel tavsiye edilmiş kitaplarla uğraşmış, bunları hatim eder gibi okumuş veya mütenakıs tavsiyeler karşısında şaşırıp kalmışlardır. Ekseriyeti teşkil eden bu kabil geçlerimiz rüzgâr a tutulmuş kuru bir yaprak gibi seyyah ve avaresizdirler. Mütalaadan hayat verici esasların asaresini çıkarıp alacakları yerde iştiha ve temayüllerine münkaden ve ahval hariciyeye tabien öteberi okurlar. Bu rabitasızlık, bu gayesiz tehalükler bütün mütalaalarında görünür. Artık bunlar için mütalaa hareket ihtiyacının muhtelif eşkâlinden başka bir şey değildir. Tarihi fütuhatlarıyla devlet viran o büyük müteharriklerin terakkiyata ne kadar az hizmet ettiklerini herkes çoktan beri anladı. Sakin mütefekkirlerle usul ve program dairesinde hareket edenler ise bunca keşiflerde bulunmuşlar. Matbaayı, buhar kuvvetini icat etmişler zorbalardan, rabitasız müteharriklerden daha ziyade cephe-i âlemi tahvile muvaffak olmuşlardır. Mesela: Kuyucu Murat Paşa ile Reşit Paşa, Alaaddin Paşa ile Murat Rabi bir kere mukayese edilsin.

Dünyada gördüğünüz bütün müşmir eserler hep uzun sabırlar, toplanmış mesai ve iktamat sakinanenin kerimesi daha doğrusu terbiye ve temenniyeyi akliyenin eseridir. Şunu iyice bilmek lazımdır ki zekâmızın inkişafı değişmez kanunlara tabiidir. Bunlara edilecek bütün isyanlar zaman ve meşakkatin ziyayıyla neticelenir.

Bütün mesaiyeyi akliyemize hâkim iki kanun vardır: evvela ancak kesretle ve tekrar tekrar mütalaa ettiğimiz şeyleri hakkıyla bile biliriz: saniyen mütebaki malumatımızı nisyan er geç silip götürür, hem körü körüne bela intihap götürür, bu da aklımızın kazançları yediğimiz gıdalar gibidir. Bunlardan hazım ve temsil ettiklerimiz, damağımızın kan ve izalatına müstekalip olmuş şeyler bizim olur.

Binaenaleyh mütalaa istifadeli olmak için iki şart lazımdır: kesretli tekrarlar, faal ceht ve mesailer, yalnız anlamakla iktifa edilmeyip diğerlerinin fikirlerini kendi fikirlerimize kalb etmeye veya bunları kendi tecrübelerimizin icabine nazaran kabul veya reddetmeye şiddetle ceht ve ikdam etmek lazımdır. Tarafımızdan muzaif bir saiye maruz kalmayan, tecrübelerimizle takviyet kesp taravet etmesin. Etrafında bir cazibei esrarengiziyle düşüncelerimiz ve hislerimiz toplanmayan veya kökleşmek için daha âli bir fikirle cezp ve teshir edilmeyen fikirler hiçbir vakit bizim olamaz. Başka bir tabirle ifade edilmek lazım gelir ancak mesuniyetimize canlı bir hücre gibi dâhil olan ona

kendi hassei hayatiyesini getirerek bütün uzviyetimizin daha şedit ve daha ulvi hayatından istifade eden bir fikir bizim olabilir.

Buradan bil netice hâsıl olursa okumamak lüzumunu da istidlal ediyoruz. Birçok muallimlerin çok okumak tavsiyelerine rağmen ben size az ve iyi okuyun diyeceğim. Bahusus mesleğimizdeki mektubatınız az ve iyinin ehemmiyetini size takdir ettirecek bir mahiyettedir. Çok mütalaa etmek istenilir, bilzarure bir parça isticall edecekleri cihetle fikirlerini fiiliyatsız bir halde bırakırlar. Bu hal onlara çalışmak âdetini unutturur. Bu tarzda mütalaadan sizde kalan müphem acil izler tabiiyetiyle müphem hatıratla neticelenecektir... Bir defa okunmuş bir kitap insanda pek az bir tesir bırakır, diyebilirim ki bu seri mütalaalar en tehlikeli bir tembelliğin tezahürüdür. Öyle bir şey yapmayan ve yaptığıı bildiği cihetle bu halinden bir nedamet ve endişe his eden bir genç bu kabil mütalaaya dalmakla

Sayfa 136

Yeni Mektep

Çalışıyorum zanneder. Çünkü yoruluyor bu eline iğneye geçirilmiş düğümsüz bir iplik verilen bir çocuğun haline benzer bu çocuk elindeki iğne ipliği bütün terzilerin yaptığı gibi işletir. Fakat yalnız hareketin taklidi kifayet etmez. Çünkü iplik kumaşın üzerinde kalmıyor, bir taraftan girip bir taraftan çıkıyor... Bu dediğim karailerde böyle yapıyorlar. Hakiki karailerin bütün turlarını bütün hareketlerini aynen yapıyorlar, fakat bu izalatı ayniyenin bir idmanından başka bir şey olmuyor... Mütevelliyen okunmuş elli romandan ne gibi bir netice elde edilebilir. Hata bunları birkaç sene sonra tekrar okusa tahattur bile edemeyecektir. Bakınız büyük bir adam bu zeminde ne söylüyor: “Ey genç, sen birçok gençler kadar çok okudun fakat yine o gençler kadar çok cahil kaldın.”

Evet, okumak demek büyük Frederik’in dediği gibi “düşünmek demektir.” Veyahut başkalarının düşüncelerini tetkik ve tenkit veya ret ve temsil etmek demektir. Eğer mütalaa ettiğimiz kitap bize çok çekinilecek gıdalar veriyorsa bu kitapta karar kılmak ve hatta her bahsinde haritası alınacak bir tarlada kalındığı gibi kalmak lazımdır. Güzel terbiye edilmiş bir tarla gübrenmemiş, sürülmemiş hektarlarca araziden daha çok mahsul verir. Binaenaleyh az okumanın müfit olması için dimağın evvelce işlenmiş ve gübrenmiş bulunması şarttır. Şu halde okunacak kitapta nakip ve silsile-i efkâr ile müellifin düşüncelerinin teselsül mantığını ihata edebilmek için evvela biraz çabuk okumalıdır. Sonra notlar almak suretiyle tekrar başlamalı ve alınan notları

tekrar tekrar okumalıdır. Mütalaa ibadet gibi olmalıdır. Yani bütün mevcudatını isnai mütalaaada oraya hasır etmelidir. Daha müellifin kafatasını açarak beynini görmeye, kelimeler yerine eşyayı ikame etmeye, açıkça ve teferruatıyla görmeye çalışmalıdır. Okurken ziya göründükçe ilerlemelidir.

Artık bu şerait dairesinde okunacak kitapların ancak pek değerli ve fikri uyandırarak besleyecek kitaplar olacağından hiç şüphe etmeyiniz. Öğrenmek istediğiniz her mesele hakkında en ziyade temyiz etmiş büyük bir şöhret kazanmış asrı hazırın ulum ve ihtiyacatına muvaffak, güzel tertip edilmiş ve aynı zamanda münderecatı zengin bir kitap ittihaz etmeli. Fikrinizi bununla tenvir etmelisiniz; daha doğrusu efkârınızın daimi bir münbehi olabilecek kitabı okumalısınız. Bu müşkülpeşindeliğe mukabil lisanımızda ulumun muhtelif şubelerine ait asar henüz yok denecek kadar azsada mevcutlar hakkında biraz malumat vermek faydadan halli değildir.

Fenni terbiye hakkında mektepte okuduğunuz kitaplardan muada esaslı ve vakıfane tertip edilmiş bir eser varsa oda Doktor Ethem Bey'in "terbiyeyi irade" nam kitabıdır. Bunu tavsiye ettiğim tarzda pek büyük bir ihtimam ve teenni ile okumak sizin için herhalde lazım değil, elzemdir. Bu meyanda oğullarıma (irade-i hayat) gibi mütercim asarı daiçtimai ve şahsi vazifelerimize hayattaki iniş yokuşları öğrenmek hususunda faydalıdır.

Ahlaka ait tavsiye edilecek eser hemen yok gibidir. [Jol Payu?, Şenani, Horasman?, Nikol Henry Maryon?] gibi garbın büyük ahlak oyunundan eserler lisanımıza tercüme edildiği taktirde bunları kemali itina ile okumalıdır. (Abdullah Cevdet Bey)'in pek güzide bir intihap ile tercüme ettiği asar hemen kâffeden okunmaya şayandır. İçtimaiyata ait mütercim asarıda oku-

Sayfa 137

Yeni Mektep

manız mesleğiniz dolayısıyla çok lazımdır. Çünkü âlemi içtimai hakkında malumat kefesi bulunmayan bir muallim kasrülbasar aletine müptela olmuş bir âdem gibidir. Terbiye ve tedrisatı pek ihatasız, adeta gayesiz ve amiyane olur. İstanbul'da (nesli cedit) kulübü tarafından tercüme edildiklerini işittiğim (demulen) ve meslektaşlarının içtimaiyata ait asarı mütalaa edilmeye şayestedir. Ruha nezahet verecek hayatımızın birkaç mazlum köşelerini tenvir edecek, genç kalemlerle, yeni hayat kitaplarından sonra asarı edebiyemiz şunlardır: suya talip, harap mabetler (Halide Salih), hayal

içinde, hayatı muhayyel, hayatı hakikiye sahneleri (Hüseyin Cahit), mai ve siyah, solgun demet, bir yazın tarihi (Halid Ziya), eylül (Rauf), fırtına (Şahabettin Süleyman), haristan ve gülistan (Ahmet Hikmet), sair lisanlardan tercüme edilen romanlarda pek ihtiyatkâr davranmalıdır. Çünkü ekserisi ticaret ve karın doyurmak için avampesindane eserler tercüme edilmiştir. (Tolstoy'dan) tercüme edilen (Anna karain), (basi badelmevt) romanlarına büyük edepten tercüme edilecek asar, (Maksim Gorki) den tercüme edilecek (ana), (hafıye) romanları devri inkılâpta yaşayan bizlere müveccep intibah eserlerdir.

(Emil Zola) dan tercüme edilen (nana) veya (para) romanlarıyla müellifin tercüme edileceğini tahmin ettiğim sair asarı okunmaya layıktır. İzzet Melih Bey'in Şükrü Ganim Bey'den tercüme ettiği (antere) piyesi pek güzeldir. Yakında Ahmet Nebil ve Beha Tefvik Beyler tarafından neşr edilen (psikoloji-ilmî ahvali ruh) kitabıyla İbrahim Alaaddin Bey'in (çocuk şiirleri) ve Tefvik Fikret Bey'in (Haluk'un defteri) nam eserler sizin için faydalıdır. Şimdilik aklıma gelen asar bunlardır. Herhalde kitap alırken bilmeyerek almayınız. Çünkü insanların hepsi iyi olmadığı gibi bunların eserleri olan kitapların kâffeside iyi değildir. Faidesiz, boş, muzır, olanları çöktür.

Şahsi tecrübelerinizle mütalaalarınızdan hadisatın heyeti mecmuasını tenvir edecek muazzam, ana fikirlerini elde ettikten sonra çok kitap okuyabilirsiniz. Çünkü o vakit mütalaanız gelişi güzel olmaz. Size faidesi olmayacak bahisleri çarçabuk geçer, fikrinize muvafık veya muhalif fikirler ve bizzat bulamayacağınız tabirlerle kendi fikirleriniz üzerinde durursunuz.

Kitaplar neye yarar-tecrübe ve hayat-alelîtlak mütalaa insanı âlim yapar mı-mütalaada dikkat mütemadiyen okumanın muzırâtı-konferans.

Akıllica okumak nasıl lazım ve zaruri ise okumakta o derece lazım ve zaruridir. Bununla beraber kitaplar iddia edici kuvvetler değildir. Belki birer alettirler. İlmin ve ilmimizin en zengin menbaları hayat, tecrübe, tefekkür ve efal ve harekettir. Hayatımızı ve hayatı tecrübe tetkik etmezsek kitaplar manadan mahrum kelimat yığınınından başka bir şey olamaz. Fakat kitapokumazsakta her türlü hatalara maruz ve gayet mahdut tecrübelerimizle pek akim ve gereksiz bir vücut oluruz. Mesela fenni terbiyede yalnız tecrübelerimizle iktifa edipte garbın bunca senelik tecrübeleri mahsulü olan eserleri okumayacak olursak beyhude vakitler kaybeder. Garba, medeniyete olan uzaklığımızı arttırmış oluruz. Nerde kaldı ki başkalarının tecrübeleri bizim tecrübelerimizi

zenginleştirirse... Birde mütalaa insanı mütevazı yapar, mekteptençıkıpta eline kitap almayanlara dikkat ediniz. Burunları ekseriya (kaf dağındadır). Böyleleri fikirlerine,

Sayfa 138

Yeni Mektep

Malumatlarına büyük bir ehemmiyet ve kıymet verir, adeta muhayyiletül heva fanusu altında şişipte patlayan hayvanlara benzerler. Fazla olarak mütalaa bize dikkat ve tetkiki, eşya ve hadiselere lakayt bakmamayı öğretir. Bizden evvel gelenlerin tetkikat ve tefekküratından haberdar olduğumuz için yavaş yavaş hiçbir şeyin basit ve sade olmadığını, her vakit fikrimizi uyanık bulundurmak lazım geldiğini öğreniriz...

Velhasıl mütalaada bir kuvvei itikakiye yani insanları birçok göreneklerden batıl efkârdan bimana adetlerden avamın efkârına kapılmaktan kurtaracak bir kuvvet vardır. Mütalaa etmeyenler bu sefil tesiratin arasında hapis olmuş gibidir. Mütalaa edenler yerde sürünmezler ufak bir kanat zaryesiyle âli fikirlerin saf ve rengin semalarında âlemşümül hayat âleminde cevelan ve mazideki büyüklerin ruhlarıyla musafaha ederler. Dehayı beşerin en samimi cemiyetlerinde yaşayabilirler.

Fakat mütalaa bizzat yapılmalı, amel olmalıdır. Mütalaayı hafıza doldurmak için değil de daha iyi düşünmek, fikri tekemmül ettirmek maksadıyla yapmalıdır. Hafızaya tıklan şeyler malumat değil birer sır eder. Eski ahlakuyundan (münteni): fikrimi doldurmaktansa imal etmeyi daha severim diyor, vaka neşr ve tamim efkâr için malumatı kâfi yeyi haiz olmak lazımdır. Fakat hafıza tıka basa doldurulmuşsa tamim efkârı kabil olamaz. Mektubat ile teşkilat ve tertibat baş başa gitmelidir. Aksi taktirde fazla şey bilmedikçe teşevvüş ve izdiham efkâr aratacak, muti ve mülayim, her daim elde ve güzel ihata edilmiş bir hatırat ordusu yerine teslihi gayrı mümkün şekilsiz bir izdihama malik olacağız.

Malumatın tertip ve teşkili zamana, büyük bir sükûnete, fikrin bizzat mesai sarf etmesine mütevakıftır. Bir insanın mütalaası nispetinde âlim olması şart değildir. Neçe öbür karailer vardır ki âlim eşekler unvanına söz ederler. Bakın diyor ki:“hakikat ekseriya müşevveşiyet ziyade hatadan çıkar.” Yürümek bilmedikten sonra merkez sıklet kanunlarını çok bilmek hiç fayda vermez. Bunun için ameli bilgi ile kelime bilgisi arasında dağlar kadar fark vardır. Mesela münasebetli münasebetsiz ceza veren bir muallimin mücazat nazariyelerini baştan aşağı bilmesi bisevdettir, bunun gibi daha çok misaller vardır. Okumalı fakat aynı zamanda dikkat ve tetkik etmeli, düşünmeli mütalaayı fikrimizin bir menbahı gibi istimal etmeli, muhakememizi alıştırmak için

vesileler zeminler bulmalı ve bu sayede iyi görmeyi ve iyi mukayese etmeyi öğrenmeliyiz. Başkalarının tecrübeleri neticesini kendi tecrübelerimizle birleştirmesek okumak boş bir şeyle iştilal etmek demektir. Mütalaada esas en muhterem ve hâkim fikirlerimizi zenginleştirmek, onlara hayat ve nizam ve hareket kuvvetleri vermektir. Başkalarının efkârı kırlarda, dünyayı idare eden güneşin altında, intaş edip büyüyen nebatat gibidir. Bunlar bizim için dövülecek, çekinecek, hazmedilecek kanımızda taravete kalb olunacak bir gıdadır.

Bu sebepten birçok gezide adamlar okunacak kitap bulmakta müşkülât çekerler, hâlbuki adi beyinler ellerine geçen kitabı kütüphanesine tıkarak okumaktan çekinmezler. Tıpkı her tarafı koklayıpta hiçbir şekil bulamayan genç köpekler gibi binaenaleyh mütalaa ciddi ve yürekten olmalı, o dereceki bu vasıta ile bütün faal melekelerimize kabiliyetlerimize (su verelim), dikkati tetkik ve müşahedeyi eşyanın münasebeti esasiyesini bulmak melekesini iktisap edelim. Kitaplar her daim

Sayfa 139

Yeni Mektep

Gözümüz önünde olan şeylerden başka bir şey keşfetmez. Belki bizim müşahedemize maruz olan bütün tabiiyeti, hayat ve fikri beşeri tercüme ve izah ederler. Kitapların vazifesi malumatımızın müşterek esasları olan hayat ve hadiseleri tercüme ve izah etmeye bizi sevk ve isal ve bize muavenet etmekten başka bir şey olamaz. Şu izahlardan mütemadiyen okumanın ne kadar yanlış olduğunu anladınız sanırım: her mütalaaı hatıraların yani elde edilen yeni fikirlerin tertip ve tanzimi ve kendi tecrübelerimizle imtizaç ettirilmesi takip etmelidir. Bu semereler bizzat çalışmanın daha doğrusu kitabet ve hitabetin neticesi olabilir. Yazmayarak yalnız okumakta fena değildir. Fakat tecrübelerimizin pek mahdut olması yüzünden yazıya başlamadan evvel mütalaa ile bilgilerimizi çoğaltmaya her yazı arasında hazırlıkta bulunmak için mütalaa etmeye mecbur olacağız. Yazmaksızın okumak tertipsiz eşya arasında boğulup kalmak kabilindedir. Okumak ve yazmak fikrin terbiyesi için baş başa gitmelidir.

Esasen yazı yazmak demek dimağda mevcut fikirlere tertip ve intizam vermek demektir. Bir mevzua atfedilen keskin bir dikkatle hayalleri, hisleri, fikirleri galeyan etmiş gibi göz önüne getirmektir, bu anasının her birerleri arasındaki alaka ve münasebeti tetkik ederek nispi kıymetlerini taktir ile heyet mecmuasını hakim bir fikre münkat kılmak ve tefferuatı zi hayatınla ilhak etmek üzere tertip ve tanzim etmektir. Efkarı esasiye ile taliyeyi aramak ve birini diğerine tabi kılmak en bereketli bir temrin

yapmaktan başka bir şey değildir. Yazı yazmak dikkat kuvvetinin, nüfuzu muhakemenin, kuvvei halliye hassei mübdasının pek kıymettar bir surette temenniye edilmesi demektir. İşte bütün kuvvei akliyemizin bu meşgaleyi çalakiş sayesinde ki tecarip ve tefahhusat şahsiyemiz bizden mukaddem gelipte hep kitabınızda kalmış zatların tecrübeleriyle birleşiyor. Kitabet hakkında yürüttüğüm şu mütalaalar bir konferans hakkında da varittir. Yalnız konferans ve hitabet hakkında riayet edilecek daha bazı noktalar vardır ki bunları tedrisatı iptidai mecmuasının on ikinci numarasında Hamdullah Suphi Bey bir konferansıyla pek güzel izah ettikleri cihetle oraya müracaat etmenizi tavsiye edeceğim. Mabadı var.

M. ŞEKİP

ORMANLAR İÇİN

Köy muallimlerine,

Geçen makalemde vaat etmiş idim ki ormanların muhafazası için lazım olan vasıtaları yazacağım. İşte bu defa vadimi yerine getirmeye çalışacağım. Peşinden söyleyeyim ki bu vasıtalar iki taraftandır. Birisi ahalinin bazı köy halkının, çobanlarının, kadın, erkek ve çocuklarının boyunlarına borç ve onların vazifeleridir. Köy halkı bu vazifelerini yapmazlarsa evvelce söylediğimiz gibi hem kendileri ziyan görürler hem de günahkâr olurlar.

İkincisi hükümetin yapacağı işlerdir ki ahalinin bunlara karışmaya hiç hakkı yoktur. Yalnız köy halkının yapabileceği şey dediğim hükümetin işine karışmamak ve mümkün geldiği kadar hükümetin işlerini kolaylaştırmak, onun emirlerini dinlemektir.

İşte söyleyeceğimiz vazifelerde herkes işini bilir ve ona göre yaparsa ormanlar muhafaza olunur. Mamur olur. Yoksa hiçbir şey olmaz ve olamaz. İşte köy halkının vazifeleri: birincisi, çobanları bilmiyor musunuz; köy

Sayfa 140

Yeni Mektep

Çobanlarının bilerek veya bilmeyerek yaptıkları hatalar ziyanlar takdiri yoktur. Çoban sürüsünü alır ormana girer. Koyunlar, keçiler, otlardan evvel genç taze fidancıkların tepelerini koparırlar, yerler. O zaman fidan ne seviliyor bakınız.

(Kuzum bana doğru geliyorsun anlıyorum ki beni koparıp yiyeceksin fakat bak ben pek küçüğüm. Üç dört tanecik yaprağım var bunlar zaten senin karnını doyurmaz. Yazık değil mi, hâlbuki beni bıraksan siz ve sizin sahipleriniz olan insanlara ileride ne

kadar faydalı olacağım. Ben büyüyeceğim. Yaşadığım müddetçe sizlerin ve insanların canlarını muhafaza edeceğim. Sonra tamam büyüdükten ve insanların işine yarayacak hale geldikten sonra insanlar beni alacaklar dallarımdan odun, kömür vücudumdan kereste yapacaklar. Sizlerin mandıra sahiplerine ev yapacağım. Sen beni yersen sonra sen ve senin gibi bir veya birçok hayvancıklar yuvasız, birçok insan evsiz kalacak yazık değil mi onlara!)

Diğer taraftan o fidanın annesi (günah değilmi ben bütün yaz yaşadım uğraştım, çiçek açtım, yemiş yaptım, bir yavrucuk dünyaya getirdim. Sonra toprağı köklerim ile kazdım kuruyan yapraklarım ile toprağı gübreledim. Suladım, sonra yavrumu orada büyütmeğe başladım, güneşten kurumaması için yapraklarımla gölgeliyorum. O büyüyecek benim kadar olacak, bak birkaç vakit daha beni buradan alacaklar. Bende sevime sevime sizlere ve insanlara hizmet için gideceğim. Yerime evladımı bırakacağım şimdi onun başcağızını koparıp yemek günah değildir? Senin yavrunun başını bir kurt koparıp giderse nasıl acırsın, sende fidancığın tepesini koparıırken yaptığın cinayeti hiç düşünemiyor musun? Bırak büyüsün.)

Evet, bir köy mualliminin ilk vazifesi köy çobanlarını uyarmak onları bu fidanın bu ağacın ne demek istediğini güzelce anlatmaktır. Köy muallimleri bu vazifelerini hakkıyla yaparlarsa en büyük ziyanlardan birinin önünü almış, vatanlarına güzel bir iş yapmış olurlar.

Ormanlarda yangınlar:

İşte ormanlarda çobanların, yolcuların yaptıkları kabahatlerin hataların biride yangınlardır.

Gelecek defa yangınlardan devam edeceğiz.

Ahmet Tevfik

Türkiye haricinde mektepler

Fransa da 79 seneden beri intişar eden bir muallim mecmuası mekteplerin, muallimlerin halı hazırdaki mevkilerini, ihtiyaçlarını anlamak üzere tahkikata girişmişti. Müterakki memleketlerin birçoğundan sorduğu başlıca maddeler şunlardan ibarettir: (Muallimlerin mevkii ahlakı ve içtimaiyesi. Aileler, memurlar, ruhanilerle münasebetleri. Muallimler vazifeleri haricinde müstakil midir? Siyasi nüfuzlar: ekseriyetle ne gibi tadilat ve ıslahat isterler? Tahsil mecburiyeti ve mektebe devam, ahlak ulumu diniyeden ayrımıdır? Mektep kitapları meselesi, mektebin ferdası,

mektepi kalmal olunduktan sonra icra olunan tedrisatta muallimin hissesi, iptidai mektebi kendisinden beklenen her şeyi veriyor mu?)

Mecmua bu suallere Bulgaristan'a varıncaya kadar her memleketten ayrı ayrı cevap alıyor ve onları neşr ediyor. Şurası bizi müteessif ediyor ki orada Türkiye namına yazılmış birkaç satır bile görün-

Sayfa 141

Yeni Mektep

müyor. Bu hususta bizi kale almamalarının sebebini biz pek ala biliriz: maarifsizlik, mektepsizlik! Bu bir hastalıktır ki buna duçar bulunduğumuzdan ancak kendimizi levh edebiliriz ve gözümüzü açtığımız çalıştığımız halde bu kemirici illetten kurtulabiliriz. Binaenaleyh aşağıdaki cevapları birer birer okuyacak olursak müterakki olduğunu iddia ettiğimiz garpmekteplerinin de temenni ettikleri birçok şeyleri bulunduğunu ve fakat bizim onların yanında ne kadar geri kaldığımızı görürüz.

Almanya'da muhabirler diyor ki: bizim vazifelerimiz Almanya'da umumiyetle oldukça muhteremdir. Aile ve memurlarla iyi görüşürüz şurasını da işaret edelim ki heyeti ruhaniye ile olan münasebetlerimizde bazı bulutlar vardır.

Pek müstakil yaşarız, mektep amirlerimizden başka kimseye tabi değiliz. Temennilerimize gelince: şu suretle hulasa edebiliriz: maaşlarımıza orta memurlar derecesine yaklaştırmak, bize darülfünun derslerini takipe müsaade etmek suretiyle mesleğimize ait tahsil ve istihzarı kuvvetleştirmek şunu da ilave edelim ki saks dukalığındamektebin kiliseden ayrılması isteniyor.

Mektep altı yaşından on dört yaşına kadar mecburidir, mektebe devam muntazamdır. Memurlar her hafta bu hususta zaten pek seyrek gelen şikâyetnameleri tetkik ederler, kayıtsız ebeveynler hakkında hemen takipat ve mücazat icra olunur.

Ahlak müstakil bir ders değildir. Ulum-u diniyeye dâhildir. Kitaplar muallimlerin içtimaları zamanında ettikleri teklifler üzerine intihap olunur. Bunlar bütün talebe için mecburidir ve köylü çocuklara nahiye veya hayır cemaatleri tarafından parasız verilir. Çocuk on dört yaşında iptidai tahsilini bitirdiği zaman tekemmül mektebi derslerini görmek için iki sene daha tutulur.

Köylerde mektepten sonra iki tahsil tamamıyla muallimlere ait bulunur. Şehirlerde muallim ücretli veya ücretsiz iştirak eden bazı hayır havah insanların yardımına müracaat eder. Elde edilen netice oldukça iyidir. Bununla beraber Almanca kitabet ve imlasına daha ziyade himmet edilmesini isterler.

Avusturya ve Macaristan: biz Avusturya ve Macaristan'da aileler ve mahalli memurlar ile pekiyi görüşüyoruz. Fakat ruhanilere göre muallim düşman demektir. Vazife haricinde bile biz müfettişe tabiyiz. Her ne kadar kanuna göre ancak mektep memurlarına tabi olmaya mecbur isekte birçok nahiyelerde heyeti ruhaniyenin veyahut bizi kendilerine celp etmeye çalışan siyasi fırkaların vesayeti altında bulunuyoruz.

Bizim kadar tahsil görmüş memurlar derecesinde maaş almaya darülfünunlarda ikmal tahsil etmeyi isterdik. Talimi diniyenin mektepte icra edilmemesini detalep ederiz.

Tahsil müddetti altıdan on dört yaşına kadar olup mecburidir. Devam mektep memurları tarafından temin ve idare meclisi tarafından nazarat olunuyor. Ahlaki heyet ruhaniye tarafından verilen din derslerinin tam bir kısmını teşkil eder. Muallimler konferansında intihap ve kabul edilmiş olan kitaplar mecburidir ve fakirlere meccanen verilir.

Köylerde mektebe yardım edecek işler yoktur. Bazı şehirlerde muallimler çırak mektepleri tesis etmişler ve muvaffak olmakta bulunmuşlardır. Resim dersi az sergi ediyor. Umumiyetle mektebin kiliseden tefriki talep olunuyor.

Sayfa 142

Yeni Mektep

İngiltere: terbiyeyi umumiyenin ehemmiyeti ve menfaati hakkında efkâr başka memleketlerde mesela İsviçre ve Belçika'da olduğu kadar müterakki değildir. Bununla beraber muallimlerin çoğu aile ve memurlarla iyi geçinirler. Her hususta tam bir istiklale mazhar bulunuyorlar. Fakat ekseriye vazifelerini pek ağır ve maaşlarını gayri kâfi buluyorlar. Çocuklar beş yaşından on dört yaşına kadar mektebe gitmeye borçludurlar. Devam mecburidir. Bununla beraber çocukların hemen yüzde onu mektebe gitmeme yolunu bulur. Ahlak ve din dersleri karışıktır. Kitapları muallimler intihap ederler. Memurlar fakir çocuklara bunları meccanen tedarikle mükelleftir. Muallim ders saatleri haricinde tedrisatla iştigale mecbur değildir.

Filvaki terbiyeyi umumiye İngiltere'de hükümetin eline geçtiği zamandan beri bazı terakkiler meydana gelmiştir. Fakat çocuklar mektebi pek erken terk ediyorlar. Bunlar hiç olmazsa gece derslerini takip ile mükellef bulundurulabilir ve hele fenni sanai derslerle atideki mesleklerini icraya salih bir hale getirilebilir.

Belçika: fırka mücadelatı bugün mektep etrafında cereyan ediyor. Denilebilir ki muallimlik mevki ahlakı ve içtimaisi bulunduğu mahale göre çok değişir. Katolik

tarafatları muallimleri pekte çekemezler. Ruhaniler papaz şapkası ve entarisi giymeyen muallimlere muktedir olsalar ilanı harp edeceklerdir. Memurun ile olan münasebet nahiyede hüküm süren efkârı umumiyeye tabidir. İstiklal şehirlerde ve kalabalık kasabalarda köylerden ziyade vardır. Burada muallim heyeti ruhaniyenin elindedir. Başka yerde serbesti hareket vardır. Kanunu tedrisatı diniyeyi mecburi kılmıştır. Muallimin bu dersi vermeye hakkı vardır. O halde bu vazifeyi köy papazı ifa eder. Siyasiyat noktasından fırka kavgalarına karışmak kanunen men olunmuştur. Fakat hakikatte muallim hal ve mevkie göre burada ahrarın orada ruhanilerin tarafını görmeye ekseriye mecbur idiler.

İstenilen şeyler arasında bilhassa mesleğin sonunda maaşların ıslahını, muallim ve muallimeler arasında mesavatı mektebin bitaraflığını ve terbiye hakkında büyük bir hareketi muallimlerden bir inzibat meclisi tesisini zikir edebiliriz.

Belçika, Rusya ile beraber kanunen mektebi mecburi tutmayan Avrupa'nın yegâne memleketidir. Devam şehirlerde oldukça muntazamdır, lakin köylerde bu derecede değildir. Yüz binden ziyade çocuk hiçbir mektebe gitmez. Kanuna göre ahlak dinden ayrılmaz. Pederinin talebi üzerine muafiyete mazhar olan çocuklar hiçbir ahlak dersi almazlar. Bununla beraber şehirlerde bazı muallimler programlarına rağmen bazı ahlak dersleri ithal ederler. Bir tekemmül meclisi kitapları mübin bir cetvel tertip eder, muallimler bunlardan istediğini intihap eder. Kitaplar şakirdane meccanen verilir.

Çırac mektepleri ancak kalabalık kasabalarda bulunur. Ahiren hususi bir teşebbüs neticesi olarak birkaç şehirde daha açılmıştır. Mektep muhipleri mektebin mecburiyetine dair bir kanun tanzimini darül muallimlerin teksirini, muallimlerin haysiyeti maddiye ve maneviyelerinin terfii ve teminini, kalabalık sınıfları ikiye ayrılmasını, tehayet ve bilhassa mektebin bitaraflığını isterler.

Danimarka: bizim nahiyelerimizde rahip ve muallim en ziyade kesretle bulunan adamlardandır. Hiç bir yortu bunlarsız tam olmaz. Meclisi mebusanda bile birkaç muallim gösterilebilir. Mektep ile kilise arasında

Sayfa 143

Yeni Mektep

Katiyen münefarat yoktur. Şu sebeple ki bütün muallim ve muallimeler Luter kilisesine tabi olmaya mecburdurlar. Vazife haricinde muallimler sairleri gibi birer adamdır. Ancak mektep memurlarına tabi bulunurlar. Mecburiyet yediden on dört yaşına olup devam peder ve validelere tatbik olunan cezayı nakdi tesiriyle pek muntazamdır.

Muallimler ulumu diniye tedrisi ile mükelleftirler. Şehirlerde sanat ve ticaret mektepleri ile amele için gece dersleri küşad edilmiştir. Köylerde mektebi ikmal etmiş olanlardan on dört yaşından on sekiz yaşına kadar bulunanlara yine ayrıca ders verilir. Ahali, âli mekteplerinde erkek ve kızlar okur. Buralara kışın erkekler, yazın kızlar gider.

İspanya: muallimler burada cemiyeti beşeriyenin hakir sınıfıdır. Bunlar darül mualliminlerden yetişir. Dokuz sene evveline kadar aylıklarını belediyeden alırlardı. Bugün hükümeti merkeziyeden alırlar. Bu maaş asgari olarak senede 1000 frank (ayda 375 kuruş)tur. Mamafih 4000 franka kadar da çıkmaz. Muallim ve muallimeler için aynıdır. Lakin hayat İspanya'da pahalıdır. Kendilerine ikametgâh ve bazı levazım meccanen verildiği halde muallimlerin vaziyetleri pekiyi değildir. Efkârı umumiye, memurlar, aileler fenni terbiye meselelerine henüz büyük bir ehemmiyet atfetmiyorlar. Muallimin maaşların ve tekaüdiye aidatının terkisinden başka sefil ve muzırelsihha bulunan mektep binalarının tamir veya yeniden inşasını istiyorlar. Mektebe devam yediden on iki yaşına kadar mecburi ise de pek gayrı muntazamdır. Evamiri kanuniye hemen hiç tatbik olunmaz. Ahlak ve din arasında hat taksimi yoktur. Dini kitaplar piskoposlar tarafından tayin olunur. Diğerleri meclisi maarif tarafından tertip olunan bir cetvelden muallimlerce intihap edilir. Muallimler kanuni evvelden marta kadar alafranga saat altıdan sekize kadar çırak dersleri verirler. Neticeler memnuniyeti mucip bir halde değildir. Ailelerin kayıtsızlığı yüzünden devam intizamsızlıkları daha ziyade vahamet kesp ediyor. Umumi mektepler pek azdır. Bunlarda umumiyetle fena tertip, tefriş edilmiş, intizam ve terakki tedrisat için lazım olan vasıta ve aletlerden mahrum bulunmuştur.

İtalya: muallimler mahafil münevvere de, merakiz ticariye ve sanaiye de ve hatta zeki ameleler âleminde pek ziyade takdir ve tebcil olunurlar. Bunlara karşı muallimlerin şerafet ve ıslahatı vardır. Aileler ile olan münasebet pek mükemmeldir. Münhasıran maarif memurlarına tabidirler. Mekteplerde pek kalabalık bulunan kadınlar maaş hususunda muallimler ile müsavat isterler. Hepsi maaşların kifayetsizliğinden şikâyet eder ve darül mualliminler de daha mükemmel bir tahsil görülmesini talep eyerler. Tahsili iptidai nüfusu dört bini mütecaviz olan kasaba ve şehirlerde altı yaşından on iki yaşına kadar, küçük yerlerde ise on yaşına kadar mecburidir. Mektep komisyonlarının ihmal ve kanununin adm-i tatbiki sebebiyle devam şimdiye kadar gayrı muntazam idi. Nahiyeler yeni mektepler açmakla vazifelerini

ağırlaştırmak istemiyorlardı. Bugün hükümet maarifi umumiye masarifini kendi uhdesine aldığından hal ve vaziyetin kesbi salah edeceği ümit olunuyor. Ulumu diniyeden ayrı bulunan malumatı medeniye ve ahlakiye muallimlere tevdi olunmuştur. Tedrisi diniye ne muallime ne de talebeye mecburidir. Muallimler tarafından münferiden veya müctemian intihap edilen kitaplar evvela vilayet mektep meclisinin sonra merkez meclis tedrisinin nazarı tasvibine arz olunur. Bu kitaplar bütün mektepliler için mecburidir. Programın tetemmuatından olan mektep tenezzühleri haricinde muallimler mektep işleriyle

Sayfa 144

Yeni Mektep

Uğraşmazlar. Tahsili iptidai pek parlak değildir. Pek az şakirt mektepte tahsilini ikmal eder. Birçok mekteplerde ve hele köylerde tek bir muallim bütün tedrisat ile mükelleftir ve ekseriya üç sınıfa ayrılmış, 70 - 80 ve nihayet 100 talebeye maliktir. Bu sebeple pek çok çocuklar başka bir mektep veya gece dersleri gibi şeyler olmadığından üç sene tahsilden sonra yine evvelki cehaletlerine düşüyorlar. Ameli tedrisat hayata hazırlık, memurun mahalliyenin adm-i ihtimamı veya haseti yüzünden ihmal olunuyor. Mamafih yeni kanunun bu hastalığa çaresiz olacağı ümit ediliyor. En seri ittihaz edilmesi lazım gelen çarelerden ikisi: tahsil mecburi müddetini altı seneye iblaa ve nahiyelerini mektepten sonra iki tedrisatı (gece dersleri, çırak mektepleri) ciddiyetle tesisi için icbardan ibarettir.

İsviçre: İsviçre’de muallimler mükemmel ve büyük bir hürmete mazhardırlar. Ailelerle müteakabil ziyaretlerde bulunurlar. Çocuğa her hafta sonu verilen icmal defterleri tesis edilen münasebeti takviye eder. Memurun mahalleliye gelince bunların mekteple olan münasebeti nizame-i tayin olunmuştur. Bu nizama göre bunlar tahsile mecbur olan çocukların mektebe muntazaman gelmesine nezaret etmeye sınıfların intizam ve tahareti çocukların hareket ve nezafeti hakkındaki o emrin tatbik olunmasını temin eylemeye mecburdurlar. Memurlar her zaman mektebi ziyaret edebilirler. Lakin muallime tedrisatı hakkında ihtaratta bulunmaktan ihtiraz ederler. Heyet-i ruhaniye ile olan münasebet sairleriyle olduğu gibidir. Tedrisatı diniye artık mecburi değildir. Vaka birçok rahipler mektep komisyonları azalığında veya riyasetinde bulunurlar. Lakin mektebe olan derece-i müdahaleleri kanunen tehdit ve tayin olunmuştur. Muallimler son derecede bir istiklale maliktirler. Maarif idaresinden başkasını tanımazlar. Hele bazı yerlerde maaşları tamamen hükümet tarafından verilmeye başlandığı gün daha

ziyade müstakil olacaklar ve memurun mahliyenin vesayetinden tamamen kurtulacaklardır. Maaşlarına zam edilmesini, tegaüd maaşlarının artırılmasını her sınıfta azami bulundurulan talebenin teneffüsü miktarını umumiyetle isterler.

Bulgaristan: muallimlerin çalışması ailelerce iyi takdir olur. Muallimler memurlar ile iyi münasebette bulunurlar. Lakin papazlarla güzel geçinemezler. Vazife haricinde oldukça müstakildirler. Siyasi nüfuzlar çok değildir. Maaşların terakkiyesini, mektep binalarının ıslahını, programların sadeleştirilmesini isterler. Tahsil yediden on dört yaşına kadar mecburidir. Devam muntazamdır, firarilerden ceza nakdi alınır. Devama muallimin meclisi tarafından nezaret olunur. Ahlak ayrıca ve ameli bir surette okutulur. Kitaplar muallimler tarafından intihap olunur. Talebe için mecburidir. Yalnız fakirlere meccanen verilir. Gece derslerini vermek muallimin vazifesidir.

Mütercimi Sabri CEMİL

Muhtasar Ulum-i Ahvali Ruh Dersleri Ve Tedrisata Tatbiki

Dördüncü ders

Sârî hastalıkları

[Münderecat: 1- Çiçek, kızıl, nezle-i müstevliye. 2- Kızamık, kuşpalazı, suçiçeği, kabakulak. 3- Boğmaca öksürüğü. 4 – Sara. 5- Kellik, saç kıran. 6- Umumi tedbirler. 7-Hastalık zamanında. 8- Hususi tedbirler.] Çocuk mektepte bulunduğu çağda bir çok

Sayfa 145

Yeni Mektep

Hastalıklara uğrayabilir. Derinin nezaketi azasının seriül tesir bulunması sık sık hastalıklara sebep olur. Bunlar hakkında ailelere malumat vermek hastalık eğer bulaşık illetlerden bulunursa intişarının önünü almak için muallim bunların ilk neşetlerini arazını tanımalıdır. Vaka bu bahis doğrudan doğruya ilmi ahvali ruha taalluk etmez. Lakin terbiyeyi bedeniye dolayısıyla bu malumat son derece lüzumlu ve faydalıdır. Binaenaleyh iyi bir muallim aynı zamanda hastalıkları hiç olmazsa teşhis eden küçük bir doktorda olmalı ve araz ve tedbiri de bilmelidir. Şakirtlerden biri bir hastalığa tutuldu mu bunun sarı bir illet olup olmadığını tetkik etmek iktiza eder. Hastalığı tanımak için görünen bir takım neşetlere umumi araza dikkat etmek kâfi dir. Bu arazi

daha iyi ve daha kolay izah edebilmek için bulaşık hastalıkları şöyle dört kısma ayırmak muvafıktır:

1. Sıtma ile gelen dâhili hastalıklar: çiçek, kızıl, nezle-i müstevliye gibi.
2. İptidasında sıtma belli olmayan dâhili hastalıklar: kızamık, kuşpalazı, suçiçeği, kabakulak.
3. Sıtmasız hastalıklar: boğmaca, sara
4. Bedenin sathında zuhur eden harici hastalıklar: kellik, saç kıran

1. Çiçek, kızıl, nezle-i müstevliye.- Birden bire dikkati celp eden ıraz: şiddetli bir sıtma halî, şedit bir baş ağrısı, vücutta pek çok hararet, umumi bir dermansızlık beden en ve fikren bir zayıflık veya adetin fevkinde bir hareket bazen bulantı, kay, kesiklik, şiddetli bir hararet, ağız kuruması, dilin pas tutması gibi şeylerdir.

2. Kızamık, kuşpalazı, suçiçeği, kabakulak: Bu hastalıklarda sıtma daha başlangıçta zuhur etmez. İptidasında bir dermansızlık baş gösterir ve fikren bir zafiyet fark olunur, bir dikkatsizlik mevcuttur. Bu araza sıtma alametleri de ilave olunabilir. Bundan maada şunlara da dikkat etmek lazımdır: kızamıkta çekilen devamlı, sert bir öksürük, sık sık aksırma, gözlerin yaşarması ve parlaması. Kuşpalazında, ses kısıklığı madeni bir borudan çıkar gibi bir öksürük bundan başka şişmiş olan boğazın dibinde bademciklerle kısmen örtülü beyazımsı neşatlar görünür. Suçiçeğinde vücutta küçük kabarcıklar zuhur eder, sonra bunlar içinde şeffaf bir su bulunan bir takım yuvarlak kabarcıklara çar çabuk tahavvül eyler. Kabakulakta bazı kere titreme ile şiddetli bir sıtma ve baş ağrısıyla gelen kesiklik ve iştahsızlık, kulak etrafında şiş, ağrıya ve güçlkle çiğneme gibi haller baş gösterir.

3. Boğmaca: boğmaca öksürüğü evvela nezle ile zuhur eder. Yalnız öksürük uzun çekilir. Devamlı ve titrek olur. Bundan sonra illet pek açık nöbetlerle tanılır: Bunlar şiddetli ve çok sürer öksürüklerdir ki bir nevi geçici boğulmaları mucip olur. Yüzü morartır, gözleri şişirtir ve yaşartır ve nihayet horozun sesine benzer bir ses çıkartır, burnu sık sık damlatır.

4. Sara: sara nöbeti geldiği zaman çocuk sararır, bazen bağıırır, kendini bilmeyerek, bir şey his etmeyerek düşer, teneffüs durur, vücut gerilir, katılaşıır sonra asab ve azlatın müteakiben çekilip toplanması ve tekrar gevşemesi ile şiddetli sarsılır. Çehre mosmor kesilir, azlatda gayri ihtiyari bir hareket devam eder, dişler

Gıcırda, bazen kanla karışık köpükler bir gürültü ile dudaklar arasından çıkar, birkaç dakika sonra teneffüs hali tabisini bulur, yüzün sarılığı, dalgınlık avdet eder. Çocuk şaşkın yorgunluktan mecalsiz bir surette uyanır.

Sara taklit ile telkin asabı ile bazı çocuklarda husule getirdiği büyük havf ve dehşet neticesi olarak sirayet edebilir.

5. Kellik, saç kıran: kellik küçük sarımtırak kabuklarla fark olunur, rengini atmış, incelmış, kolay kırılabilir bir hale gelmiş olan saçlar başın saçlı kısmını istila eden bu kabukları deler geçer. Kaşınma oldukça şiddetli olur, baş kendine mahsus bir koku neşr eder. Bunun bir nevide vardır ki tepede husule gelir ve saçları düşürür.

Saç kıran illeti ise başın saçlı kısmı kaşlar gibi kıllarla mestur olan her yerde bulunabilir. Saçlar düşer, kaşınma zuhur eder, çıplak kalmış olan yerler nihayet yerleşir. Deri yumuşak ve pek beyaz olur. Saç kıran işte bu araz ile tanılır.

Çocukların bir âdeti vardır. Bunlar oyun oynarken bazen feslerini değiştirir, kellik ve saç kıran illetlerinin sirayetine başlıca sebeplerden biride budur. Şu sayılan alametler arazi muhtelif illetlerin henüz başlangıç zamanlarında her vakit tamamıyla fark olunamaz. Muallimde adi bir hastalığa bazen sâri bir illet zannıyla büyük bir ehemmiyet atfetmek hatasında bulunabilir. Fakat bu nevi aldanma hiçbir hakiki muzırata mucip olmaz. Binaenaleyh böyle bir halde çok ihtiyatlı bulunmak bittabi takbih olunacak bir şey değildir.

6. Umumi tedbirler: sâri hastalıkların önünü almak için şöyle bir takım umumi tedbirler ittihaz etmek iktiza eder:

1. Mekteplerde saf su bulunmalıdır.
2. Mektebin abdesthaneleri dersanelere mulasık olmamalıdır. Lağımlar su kuyularından uzak bulunmalıdır.
3. Teneffüs zamanlarında ve akşam talebe gittikten sonra pencereler açılarak sınıfın havası tecdit edilmelidir.
4. Döşemeyi kuru bir süpürge ile değil yağ bir bez veya sünger ile temizlemelidir. Hiç olmazsa süpürmeden evvel tozun havalanmasını men için döşemeyi sulamalıdır.
5. Her hafta bol su ile asit fenik ile mektebin döşemelerini yıkamalı, senede iki defa tatil zamanlarında duvarları da bu suretle temizlemelidir.

6. Çocuk mektebe geldiği zaman temizliğe dikkat etmelidir. Her teneffüsten sonra sınıfa girmezden evvel çocuklar ellerini yıkamalıdır.

7. Hastalık zamanında.- mektepte sâri bir hastalık zuhur ettiği zaman şu suretle hareket etmelidir:

1- Sıtmaya tutulan çocuğu evine göndermelidir.

2- Sâri bir hastalığa duçar olduğu anlaşılan çocuk mektebe alınmaz ve hatta bu çocuğun kardeşleri de kabul olunmaz.

3- İster kuşluk teneffüsünde ister akşam talebe gittikten sonra sınıflar dezenfekte edilir. Bunun içinde dershanenin döşeme ve duvarları mazadı tafin ile bir mahlûl ile (asit fenikli su ile) yıkanmalı. Haritalar duvara asılan mektep eşyası bir nevi tulumba ile dezenfekte edilir. Yazı tahtaları, masalar, rahleler yıkanarak dezenfekte olunur.

Sayfa 147

Yeni Mektep

Hasta olan çocuğun dolabı tamamıyla dezenfekte edilir ve bunun kitap ve defterleri yakılır.

4- Sâri bir hastalığa yakalanan çocuğun ailesine ihbarı keyfiyet edilir ve sirayetin önünü almak için ne gibi tedbirler ittihaz etmek lazım geldiği, çocuğu ancak birkaç defa sabun ile yıkadıktan ve elbisesini kaynar suda temizledikten veya dezenfekte ettikten sonra mektebe göndermek icap ettiği bildirilir.

5- Hastalanmış olan çocuklar doktordan rapor getirmediği veya her hastalığın başlangıcından sonuna kadar geçmesi lazım gelen zaman geçmedikçe mektebe kabul edilmez.

8. Hususi tedbirler: bir mektepte sâri hastalıklardan biri zuhur ettiği tabibin muayenesiyle veya arazın delaletiyle anlaşıldığı zaman her nevi hastalığa karşı böyle bir takım hususi tedbirler ittihaz etmek lazımdır:

1. Çiçek- Hasta çocuklar 40 gün mektebe kabul edilmez. Kitap ve defterleri yakınız. Bütün mektep dezenfekte edilir. Bütün muallim ve öğrenciler yeniden aşılanır.

2. Kızıl- Hasta çocuklar 40 gün mektebe alınmaz. Kitap ve defterleri yakılır. Umumi dezenfekte bütün tedabire rağmen birkaç günde birçok hasta zuhur ederse mektep tatil olunur.

3. Kızamık- Hasta çocuklar 16 gün mektebe alınmaz. Kitap ve defterleri yakılır. Lüzumu halinde altı yaşından dîn olan çocuklara tatil verilir.

4. Suçiçeği- Hastalar mektebe alınmaz.
5. Kabakulak- Hastalar mektebe 10 gün alınmaz.
6. Kuşpalazı- Hastalar mektebe 40 gün alınmaz. Kitap ve defterler ve hastanın yapıştığı oyuncak vesaireler yakılır. Dezenfekte.
7. Boğmaca- Hastalar 3 hafta mektebe alınmaz.
8. Kellik ve saç kıran- Hasta çocuk ancak iyileştikten sonra mektebe kabul olunur.

Sabri CEMİL

Sayfa 148

Yeni Mektep

TATBİKAT KISMI

Şimdiye kadar mecmuamızın şu kısmında mütenevvi derslere ait bazı tatbikat numuneleri gösterilmiş. Çocuklara buldurma suretiyle nasıl ders verilmek lazım geleceği bilfiil izah edilmişti. Bundan sonra bu kısımda biraz tadilat yapmaya daha doğrusu bu kısmı tamamıyla ihtiyacımıza göre tevfik etmeyi düşünüyoruz. Muallim efendilere- müterakki memleketler Talim ve terbiye mecmualarında görüldüğü gibi ders planları, ders izahları hazırlamak maksadıyla tatbikat kısmında müteferrik değil, birbirini takip eden, muntazam iptidaiye dersleri göstereceğiz ve bunların bütün muallimlere bilhassa darül mualliminlerden yeni neşet eden genç hocalara mükemmel ve muntazam bir rehber teşkil etmesine çalışacağız. Şu kadar var ki mecmuamız ayda bir defa çıkması, matbaada küçük harflerin bulunmaması sebebiyle iptidaiyenin bütün sınıflarına şamil olacak umumi dersleri ihtiva edemeyecek. Ve fakat esastan başlanmış olmak için bu sene iptidaiyenin ihtiyat sınıfıyla birinci sınıf talebesine resmi program mucibince gösterilecek dersler izah edilecek ve bununla beraber öbür sınıflara dair bazı numunelerde gelişi güzel bir surette arz olunacaktır. Bunun için bu nüshamızdan itibaren tatbikat kısmı şöyle dört parçaya ayrılacaktır.

- 1- Mini minilere: [Ana mektebi dersleri]
- 2- İhtiyat sınıfı dersleri: [Elif ba-hesap]
- 3- Birinci sınıf dersleri: [Kıraat, imla, manzume, ilmihal, hesap]
- 4- Muhtelif numuneler: [Muhtelif dersler, manzumeler, oyunlar, kıraat sayfaları]

Ümit ederiz ki şu program esaslı ihtiyacımıza hizmet edecek ve gelecek sene daha büyük sınıflara yükselmek üzere bir zemin hazırlayacaktır.

[Yeni Mektep]

MİNİ MİNİLERE

[Ana Mektebi Dersleri]

Havass ve El

Yükler: yük, çile ve sayıları gösterilir bunların renkleri ayrılır ve söylenir; beyaz yük, siyah yük, kahverengi yük, gül rengi yük, kırmızı yük... Renkleri bir fakat çeşitleri başka (ince farklı) iki yük yaklaştırılır. Koyu mavi ve süt mavi, koyu yeşil ve açık yeşil... Şu ve şu renkli eşya gibi şeyler aranır. Kahverengi yük: kestane kabuğu, boyalı ceviz ağacı, iyi pişmiş ekmek içi...

Yaptırmak ve bozdurmak; çocuklar eldivenlerini ellerine geçirmeye ve sonra çıkarmaya alıştırılır: sağ ele takılacak olan eldiven ile sol ele geçirilecek olanı karıştırmamalı başparmağa göre eldiveni tanıtmalı, pek hızlı çekerek yırtmaktan çekilmelidir.

El işleri: her çocuk altışar mekap alacak, bunları istediği gibi dizecek bir biri üzerine yerleştirecek yığın yapacaktır. Sonra bunlarla duvarlar, köprüler, şimendifer trenleri yapacaktır.

AHLAKİ HAYAT

1. Muhtıra: çocuklar bizim ellerimizde tecrübe halinde çekilip uzatabilir bir takım mahlûklardır. Bir kuşu alıştırmak için ne yaparsanız bir saniyede onu yapınız.
2. Hikâyecik: Kevser, toprak tencereye

Sayfa149

Yeni Mektep

Bakar. Oh! Kenarında ne güzel birde kulpu var, çabuk bir parmağını sonra ötekini nihayet başparmağını sokar. Fakat başparmak pek kalın, onu da deliğe sokmak için biraz parmağını acıtmak ister. İşte oda oldu! Şimdi nasıl çekip çıkarmalı? Kevser ağlar, tepinir, parmak tencereden çıkmak istemez. Hele çok şükür anne yetişir, Kevser kurtulur.

3. Ailece konuşma: Kimin küçük kardeşi var ise parmağını kaldırsın, küçük kız kardeşi olanlar parmağını kaldırsın. Necdet kardeşinin adı ne? Rahmi, sen küçük Nadir'i niçin

çok seversin? Onur, hemşiren latife peşinin de ağladığı zaman sen ne yaparsın? Neyra, annen kendi işini görebilsin diye sen nasıl davranacaksın?

Küçük birader küçük hemşireye karşı pek nezaketli bulunmalı.

4. Hazır cevaplık: Mini mini Sedat yolda giderken bir civcive rast gelir: “Oh! Zavallı çocukcağız der yaşına göre ne kadar ihtiyarlamış.”

FİKRİ HAYAT

Söylemek: 1. Hareketler- Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimden sonra şu cümleleri tekrar ederler:

Tavuk kümeste oturur, ona yem atılınca koşar, tava içinde suyunu içer. Gıdgidak bağırrır, beyaz yumurta yumurtlar, onlar üzerine günlerce oturur, yumurtalardan civciv çıkar...

2. Şahıslar- Küçükler ayrı ayrı veya hep bir ağızdan falan ve falan yerde çalışan adamın ismini tekrar ederler: Bahçede bahçıvan, mutfakta aşçı, dikiş makinesi yanında dikişçi, evin damı üzerinde kiremitçi, ormanda oduncu ve kömürcü...

3. Hayvanlar- Çocuklar birer birer veya bir ağızdan: çalışan bir hayvan ile bir şey yapmayan bir hayvan adını söylerler: beygir, kurt, eşek, koyun, katır, tilki, deve, maymun, fil, timsah...

4. Şeyler- Küçükler ayrı ayrı veya bir ağızdan elbiseye ait olarak gösterilen şeylerin ismini söylerler: futa, fistan, pantolon, terlik, gömlek, boyun bağı, kuşak...

5. Bakarak- Bir pencere – evvela hareketler: Hoca hanım, siz sürgüyü çeviriyorsunuz, pencereyi yarım açıyorsunuz, pencereyi ardına kadar açıyorsunuz, pencerenin iki kanadını da açıyorsunuz, sağ kanadını kapıyorsunuz, cama vuruyorsunuz...

- ikinci derece de, dikkat olunacak ince şeyler: camlar, yukarıdaki camlar, aşağıdakiler, ortadakiler, çerçeveler, macun, küçük çiviler, sürgüler, menteşeler...

Nihayet, işittikten sonra tekrarlatılacak şeyler: pencerenin altı camı vardır, bu altı cam hep bir büyüklüktedir...

6. Oynayarak- Muallime sorar: Babanız “abları çok sever ona ne vereceksiniz? – Ayva, armut, elma, kitap, gazete, fasulye...

Bir şey bulamayan veya ters söyleyen çocuğa daha evvelce söylenen şeyleri hatırlaması ve tekrar etmesi tembih olunur. Söylemekte beceriksiz olanları en ziyade söyletmelidir. Öteki sadalı harfleri de iyi öğrensinler diye bu oyunu çocuklara ara sıra

Tekrar ettirmelidir.

- Tosun (u)ları çok sever ona ne vermeli?
- Fikri (f)leri çok sever,
- Küçük Hürmüz (ü)leri çok sever...

Okumak ve yazmak- (y) harfini küçüklere öğretmeli, tahtaya (deri, arı, dedi, deri) gibi kelimeler yazmalı ve anlatmalı, bunları bir ağızdan, sonra ayrı ayrı telaffuz ettirmeli. Her kelimedeki (y)leri göstertmeli, bunların altını, üstünü çizdirmeli, sildirmeli, havada parmakla (y) harfi yazdırmalı, kâğıttan büktürmeli. O kelimelerin altına birer (y) daha yazdırmalı. Bu kelimelerle ağızdan cümleler teşkil etmeli ve (y) leri aratmalı: bizim derimiz beyazdır, yaşayan hayvana diri derler, benim iki elim var...

Sayı saymak- muallim emreder. Çocuklarda yaparlar: sağ elinizde bir çubuk gösteriniz. Sol elinizde iki çubuk gösteriniz. (Sonra bunun aksi yapılır.) Sağ elinizden bir parmak kaldırınız, sol elinizden iki parmak kaldırınız (keza). – Sağ yumrukla bir defa vurunuz, bir sol yumrukla iki defa vurunuz. Bir, iki (keza)...

- Vücudunuzda bulunan şeyleri gösteriniz: bir baş, bir surat, bir alın, bir burun, bir ağız, bir çene, bir boyun, bir göğüs, bir arka... Sonra bir iki diye sayılabilen azayı gösteriniz: İki kol, iki bacak, iki el, iki ayak, iki yanak, iki göz, iki kulak, iki dudak...

- Söyleyiniz: kuşun bir gagası ve iki kanadı vardır. Filin bir hortumu ve iki uzun dişi vardır. Balığın bir kuyruğu ve iki kulağı vardır, destin bir karnı ve iki kolu vardır...

- Tetkik etmek: işte masa, bunu masanın üstüne koyunuz, altına koyunuz. Altında bir çekmesi var, onu çıkarınız, üstüne koyunuz. Ben üstüne bir kuruş koydum, onu alınız, altına koyunuz...

- Rahlenin yazı tahtasının, bu kalemdanlığın, Murat'ın kitabının üstünü gösteriniz... Sobanın, sandalyenin, kâğıt sepetinin altını gösteriniz...

- Evin üstünde ne vardır? Bir sepetin üstünde, bir şişenin üstünde, bir buğday başığının üstünde neler bulunur?

Düşünmek ve tahayyül etmek- kuru yapraklar: hemen çırcıplak kalmış kocaman bir ağaç görünür. Rüzgârın savurduğu yapraklar her tarafa uçuşur; ihtiyar bir adamcağız bir tırmık ile yerde bulunanları toplar.

Ava gelincisi: avcılar, tüfekler, tuzluklar, büyük kunduralar, köpekler, kırbaç...

- Delalet etmek ve telkin eylemek üzere ara sıra çocuklara yardım edilir.

Ezber - küçüklerin ağızına yakışan onların hissiyatını okşayan şöyle bir fıkra belletmeli ve anlamadıkları bazı kelime ve tabirleri izah etmeli:

Mini Mini Ayaklar

Mini mini ayaklar, her zaman itaatli küçük ayaklar olunuz. İlk çağrılıştta çarçabuk yetişiniz. Faydalı şeyler için koşmaya hazır bulununuz. Anne yanında şen şen dolaşınız. Siz kızgınlıktan tepinmeyi öğrenmeyiniz. Küçük yaramaz ayakların yaptığı gürültü ne kadar çirkindir! Hele oh, hele mini mini ayaklar haktan hiç ayrılmayınız, doğru yoldan sapmayınız. Zira insana gönül hoşluğu, göz tokluğu veren bu yoldur. Anladınız mini mini ayaklar?

Sabri CEMİL

Sayfa 151

Yeni Mektep

İHTİYAT SINIFI DERSLERİ

1. Elif ba ve yazı

BİRİNCİ DERS

A

Harfler ayrı ayrı mukavva parçaları üzerine bir kaçar tane yazılır.1: Muallim birinci derse başlarken şöyle küçük bir hikâye söyler:

Ahmet'e babası küçük bir araba getirdi. Ahmet arabayı görünce "A, ne güzel araba" dedi - Ahmet ne dedi? (A, ne güzel araba). İşte a budur. (üzerinde "a" yazılan mukavva gösterilir).

- Bu nedir? (a) hep bir ağızdan söyleyiniz, bir daha, bir daha... Ayrı ayrı söyleyiniz, sen söyle küçük bu nedir? Sen, sende, sende...

2. Şimdide bu (a) yı tahtaya yazalım. (Tebeşirle tahtaya ayrı olarak yazılır.) Bir ağızdan söyleyiniz, bu yazdığım nedir? (a) ayrı ayrı söyleyiniz.

3. Şu mukavvaları karıştırınız, içinden bana bir (a) bulunuz. 21 arkadaşın neyi buldu? (a)yı bir kaçına daha buldurulur.

4. İşte ben (a) ile başlayan birkaç söz söyleyeceğim: araba, ağaç, at... Sizde böyle sözler bulunuz. (Ana, ayak, abla, Ahmet) (muallim sınıfa getirdiği lüzumsuz gazeteleri çocuklara taksim eder ve orada (a) harfini kendilerine buldurur.)

5. Şu kâğıttan şeritler kesiniz, hepiniz birer (a) yapınız.

6. Bu dersten sonra gelen ikinci saatte küçüklere taş tahtalarına kalemleriyle birçok (a) lar yazdırılır. Sonra muhtelif çocuklar siyah tahta başına kaldırılır. Muallim söyler, şakirt yazar.

(Muallim bu harfi (elif) diye söylemeyecek. Her zaman (a) diye telaffuz edecektir.) Bu akşam evinizde taş tahtalarınızı (a) larla dolduracak, yarın bana göstereceksiniz.

İKİNCİ DERS

“Vav”

(Vav) harfi (vav) diye telaffuz edilmeyecek, (kuzu) kelimesindeki hareketler gibi (u) diye söylenecektir.

1: Osman’ın babasının bir uşağı var idi. Osman küçük iken bu uşak onu her gün alır. Sokakta gezdirirdi. Osman’ı kim gezdirirdi? (Uşak), işte (u) budur. Üzerinde (vav) yazılı bulunan mukavva gösterilir.

- Bu nedir?(u) hep bir ağızdan söyleyiniz. Ayrı ayrı söyleyiniz.

2: Şimdide bu (vav) ı tahtaya yazalım. (yazılır) Bir ağızdan söyleyiniz bu nedir? Ayrı ayrı söyleyiniz...

3: Şu mukavvaların arasından bana bir (vav) bulunuz. Neyi buldu?

4: Size (vav) ile başlayan birkaç söz söyleyeyim: Uzun, uzak, urgan... Sizde bulunuz.(uçkur, uşak, ulu (büyük), un (ekmek yapılan)

5: Şu gazetede (vav) harfini bulunuz, şu kâğıttan şeritler kesiniz, hepimiz birer (vav) yapınız, hanginiz daha evvel, daha güzel yapacak bakayım? (kâğıttan yapmak biraz zor olduğu için muallim yardım etmelidir.)

Sayfa 152

Yeni Mektep

6: Bu dersten sonra gelen ikinci saatte küçüklere taş tahtalarına kalemleriyle birçok (vav) yazdırılır, başka bir defa sıra ile (o,o) diye ikisi bir satırda yazdırılır. Bunlar siyah tahta üzerinde de tekrar edilir. Taş tahtalarınızı şimdi siliniz. Akşam evde yazar yarın bana gösterirsiniz.

ÜÇÜNCÜ DERS

“DAL”

Bu harf dal diye söylenmeyecek, (yazdı) kelimesinde (de) ye verilen hafif esre ile telaffuz edilecektir.

1: Küçük Tevfik'in bir dedesi var idi, bu dedenin beyaz sakalı, uzun değneği var idi. Akşam üzeri eve geldikçe dedesi Tevfik'e şeker, çikolata getirir idi. Tevfik'e şekerini kim getirdi? (dedesi). İşte (de) budur. (mukavva) gösterilir. Bu nedir? Bir ağızdan, ayrı ayrı...

2: Şimdide bu (de) yi tahtaya yazalım, bunu okuyunuz, bir ağızdan, ayrı ayrı...

3: Şu mukavvaların arasından bir (de) bulunuz. Neyi buldu? (ve) yi bulunuz. Birbirlerine benziyor mu? Ne farkı var? Hangisi (elif) dir?

4: Size (de) ile başlayan birkaç söz söyleyeyim: dere, deri, derviş. Sizde bulunuz. (Demir, delik, deniz.)

5: Şu gazetede hepiniz birer (de) bulunuz, bükünüz.

6: Bu dersten sonra ki saatte taş tahtalarına ve yazı tahtasına evvela (de) harfi, sonra (elif, vav, de) harfleri yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

DÖRDÜNCÜ DERS

Bu harflerden hece ve kelime teşkili

1: de, a (da) okunur. De, u, (du) okunur. Bir ağızdan ayrı ayrı...

2: (da) yı tahtaya yazalım. (de) yi... Bir ağızdan okuyunuz, ayrı ayrı.

3: Şu mukavvalar arasından (de) ile (ve) yi bulunuzda birleştiriniz. Nasıl okunuyor? Şu mukavva harflerle bana (da) diye kim yazacak?

4: Kelime teşkili: Limonun tadı nasıldır? (limonun tadı ekşidir) Tadı işte böyle yazılır. (yazı tahtasına yazmalı) Okuyunuz. Dut ağacı bize ne verir? (dut ağacı dut verir) İşte (dut) böyle yazılır. (yazı tahtasına yazmalı) Bunu okuyunuz. (dut) şunu (dat)

5: İkinci derste (da, du, dat, dut) gibi bir satır yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

BEŞİNCİ DERS

E- re

(Bu harfler (e) ve (re) diye telaffuz olunacaktır.)

1: Şu mukavvada gördüğünüz (e) dir. Bir ağızdan söyleyiniz. Ayrı ayrı...

2: (e) yi tahtaya yazalım. Bir ağızdan okuyunuz. Ayrı ayrı.

3: Şu mukavvalar arasından (e) yi bulunuz. Neyi buldu? (ve)yi, (e)yi, (de) yi bulunuz.

4: (e) ile biten birkaç söz söyleyeyim: (dere) iğne, pencere) sizde bulunuz. (Çevre, teneke, terbiye)

[(ra) ile başlayan birkaç söz: reze, recep, rende...]

5: Şu kâğıttan birer (e) bükünüz, gazetede (e) bulunuz.

Şimdide size (re) yi göstereyim. (e) hakkında yapılan muameleler sırasıyla (re) hakkında yapılır.

6: İkinci saatte, bu iki harf tahtalara

Sayfa 153

Yeni Mektep

yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

ALTINCI DERS

Bu harflerden hece ve kelime teşkili

1: re, e (ra) okunur. De, e (de) okunur. Bir ağızdan söyleyiniz. Ayrı ayrı.

2: (re) yi tahtaya yazalım. (de) yi... Bir ağızdan okuyunuz, ayrı ayrı.

3: Şu mukavvalar arasından (de) ile (e)yi bulunuzda yan yana getiriniz. Okuyunuz. Şu harfleri kim (re) diye yazacak? (ra, ru, da, de) yazınız.

4: Kelime teşkili: Bu kâğıt şerit geniş midir? Dar mıdır? (Bu kâğıdın şeridi dardır.) Dar işte böyle yazılır. Tahtadan okuyunuz. Arkadaşınız yürüyor, siz durmasını istiyorsunuz. Ona ne söylersiniz. (dur derim) işte dur böyle yazılır. Siz bunu okuyunuz, bizim büyük babalarımıza ne derler? (Büyük babalarımıza dede derler.) İşte dede böyle yazılır, okuyunuz.

5: İkinci derste (ra, ru, re, dar, dere, dede) gibi satırlar yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

YEDİNCİ DERS

Y - ze

(Bu harfler yalnız sadalarıyla (y) ve (ze) diye söylenecektir.

1: Şu mukavvada gördüğünüz (y) dir. Bir ağızdan, ayrı ayrı.

2: (y) yi tahtaya yazalım. Bir ağızdan, ayrı ayrı.

3: Şu mukavvalar arasından (y) yi bulunuz, neyi buldu? (elif, de, ye, e) harflerini bulunuz.

4: (y) ile biten birkaç söz: deri, veli, zihni...

[(ze) ile başlayan bir kaç söz: zerde, zeytin, zerdali)

5: Kâğıttan birer (y) bükünüz. Gazetede (y) gösteriniz. Şimdide size (ze) yi göstereyim. (y) hakkında başlayan muameleler (ze) için tekrar edilir.

6: İkinci saatte bu iki harf tahtalara yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

SEKİZİNCİ DERS

Bu harflerden hece ve kelimeler teşkili

1: ze, ı, (zı) okunur. de, ı, dı, re, ı:rı... ze, a: za, ze, u:zu bir ağızdan söyleyiniz, ayrı ayrı.

2: (zı) yı tahtaya yazalım.(dı) yı, (rı) yı bir ağızdan okuyunuz, ayrı ayrı...

3: Şu mukavvalar arasından (ze) ile (y) yi bulunuzda birleştiriniz okuyunuz, şunlarla kim yazacak: dı, rı, za, zu.

4: (muallim çocuklara bir zar gösterir) buna ne derler? (zar derler) işte zar böyle yazılır. Okuyunuz, sizde yazınız.

(darı gösterilir) şu küçük taneler nedir, neye yarar biliniz bakayım? (darıdır kuşlar yer.) İşte darı böyle yazılır. Okuyunuz, sizde yazınız. Hanginizin dadısı var? (Efendim benim dadım vardır) (Dadı ne yapar, kime derler?) İşte dadı böyle yazılır. Okuyunuz

5: İkincisi derste (zar, zor, dadı

Sayfa 154

Yeni Mektep

Dere) gibi şeyler yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

DOKUZUNCU DERS

A, O

(Birincisi a, ikincisi (uzun) kelimesindeki (u) gibi okunmalıdır.)

1: Yazı tahtası üzerine bir (elif) yazılır. Bu nedir? (a) pek ala. Bunun üstüne şöyle bir eğri şey koyarsak yine (a) okunur: (a) şunu okuyunuz (ad): a, de= ad, şunu okuyunuz, ze: az Şunu okuyunuz. (arı). A-re, ı (rı): arı şunu da okuyunuz (ada): A-de, a(da): ada.

Senin adın nedir Hüseyin? (Benim adım Hüseyin'dir.) Tahtaya (ad) yaz. Balı kim yapar? (arı yapar). Ali tahtaya sen arı yaz. Vardar, akıyor, her tarafı su, bazen

ortasında toprak görürsünüz. İşte buna ada derler. Ne derler? (ada) Tevfik tahtaya bir (ada) yaz.

2: Yazı tahtasının üzerine bir (a) yazılır. Bu nedir? (a) pek ala önüne birde (vav) yazalım. Bunların ikisi birlikte (u) okunur. Bir ağızdan söyleyiniz. Ayrı ayrı... Şunu okuyunuz. (or): a u, re: or. Şunu okuyunuz. (uzar): a, u (u), ze, a, re (zar: uzar) şunu okuyunuz. (Uzadı: a, u (u) ze, a (za): uza- de, u (dı): uzadı. Bu kelimeler misallerle izah edilir ve tahtaya yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

(Ahmet Cevat Bey'in (yeni elifba) yahut (Türkçe okuyorum.) Nam kitabı esas ittihaz edilmiştir. Bu kitabın yedinci sayfasının sonuna kadar izahat verildi. Alt tarafına gelecek nüshalarda devam olunacaktır.)

Sabri CEMİL

2-HESAB

Birinci dersin planı

Bir- Bir küçük çocuk, bir kurşun kalem, bir çiçek, bir parça kâğıt, bir kapı göstermeli... Kâğıdı bir defa katlatmalı, kâğıda bir delik yaptırmalı, kâğıdın bir köşesini kopartmalı... Tebeşirle yahut kalemle bir nokta yaptırmalı... Bir dik çizgi, bir düz çizgi, sağa eğri bir çizgi, sola eğri bir çizgi çizdirmeli. Bir yuvarlak, bir eğri büğrü çizgi çizdirmeli... Bir satır 1 rakamını yazdırmalı...

İkinci dersin planı

İki- Göstermeli söyletmeli: Ali ve Hasan, iki küçük çocuk, bir parmak ve bir parmak, iki parmak, bir el ve bir el, iki el; sağ göz ve sol göz, iki göz, benim başım ve arkadaşımın başı, iki baş...

Çocuğun iki elinde bulunan iki şeyi sıra ile almalı ve söyletmeli: Bir kalem, iki kalem, bir kitap, iki kitap, bir kâğıt, iki kâğıt, bir çakı, iki çakı, bir mekap, iki mekap... Bir iki diye sayarak aynı hareketi, aynı vaziyeti, aynı gürültüyü ikişer defa tekrarlatmalı... İki küçük çocuğun, iki kızın, iki büyük hayvanın, iki kuşun, sevilmeyen iki hayvanın, iki ağacın, iki çiçeğin, iki yemişin isimlerini söyletmeli... Tebeşir ve kalemle, iki nokta göstermeli... İki yuvarlak çizgi, eğri büğrü iki çizgi çizdirmeli... Aynı işareti iki defa resim ettirmeli... Bir satır 2 rakamı yazdırılmalı... Sonra bir satır 1 ve 2 yazdırılmalı sonra karışık olarak 1, 2, 1, 2... diye yazdırılmalı...

Üçüncü dersin planı

Bir, iki, üç, dört, beş- üç küçük çocuk, dört büyük çocuk, beş tane pek küçük çocuk göstertmeli... Üç kalem, dört çubuk, beş mekap göstertmeli... Tebeşir veya kalemle üç nokta, dört nokta, beş nokta yaptırmalı -üç dik çizgi, dört düz çizgi, beş eğri çizgi çizdirmeli- üç yuvarlak, dört eğri büğrü, beş dirsekli çizgi resim ettirmeli... Bir satır 3, bir satır 4, bir satır 5 yazdırmalı.

Dördüncü dersin planı

Göstermeli ve söyletmeli: Ahmet, Haydar, Sadık üç küçük çocuk, Fehmi, Şükrü, Sıtkı, Rüştü, dört büyük çocuk...

Sağ elin üç parmağını, sol elin dört parmağını, her iki elin beş parmağını kaldırtmalı. Çocuğun iki elinde almalı ve söyletmeli: üç çocuk, dört çocuk, iki mektep, beş mektep, bir kalem, dört kalem, üç kâğıt, beş kâğıt... Bir, iki, üç diye sayarak aynı hareketi üç defa tekrarlatmalı, aynı vaziyeti dört defa, aynı gürültüyü beş defa tekrarlatmalı.

Beş çocuğun, beş kızın, beş büyük hayvanın, beş kuşun, beş ağacın, beş çiçeğin, beş sebzenin, beş meyvenin ismini söyletmeli... Aynı işareti beş defa resim ettirmeli.

Sıra ile 1, 2, 3, 4, 5 diye yazdırmalı... Sonra iki 1, iki 2, iki 3, iki 4, iki 5, yazdırmalı, sonra üç 1, üç 2... Diye yazdırmalı.

Beşinci dersin planı

Altı, yedi, sekiz, dokuz-altı küçük çocuk, yedi büyük çocuk, sekiz rahle, dokuz kitap göstertmeli- Masa üzerinden altı kalem, yedi çocuk, sekiz mekap, dokuz halka aldırmalı.-tebeşir veya kalemle altı nokta, yedi nokta, sekiz nokta, dokuz nokta yaptırmalı. Altı dik çizgi, yedi düz çizgi, sekiz sağa eğri çizgi, dokuz sola eğri çizgi çizdirmeli. Altı yuvarlak, yedi yumurta şeklinde, sekiz eğri büğrü, dokuz dirsekli çizgi çizdirmeli. Bir satır 6, bir satır 7, bir satır 8, bir satır 9 yazdırmalı.

Altıncı dersin planı

Her iki eli çizdirmeli ve bir, iki, üç, dört, beş parmağı sıra ile göstertmeli ve beş, bir daha altı, beş iki daha yedi, beş üç daha sekiz demeli ve sonra altıya geçip altı, bir daha yedi, altı iki daha sekiz... Diye saydırmalı. Her iki elden almalı: altı çubuk, yedi çubuk, sekiz mekap, dokuz mekap...

Bir, iki, üç, dört, beş, altı diye sayarak aynı hareketi altı defa tekrar ettirmeli, aynı vaziyeti yedi kere, aynı gürültüyü sekiz kere tekrarlatmalı, ileriye dokuz adım attırmalı...

Dokuz çocuğun, dokuz kızın, dokuz büyük hayvanın, dokuz kuşun, dokuz ağacın, dokuz çiçeğin, dokuz sebzenin, dokuz meyvenin ismini söyletmeli.

Aynı işareti, altı, yedi, sekiz, dokuz kere resim ettirmeli. Sıra ile 6, 7, 8, 9 diye birkaç satır yazdırmalı. Sonra iki 6, iki 7, iki 8, iki 9; üç 6, üç 7, üç 8... yazdırmalı

Birinci dersin izahı- İhtiyat sınıfına

Sayfa 156

Yeni Mektep

Hesap verileceği zaman kalem, kitap, sandalye gibi maddi şeylerden maada parmak uzunluğunda bir takım tahta çubuklar, altı yüzlü bir takım tahta mekaplar, telden yapılmış küçük halkalar gibi çocukların ellerine elleyebilecekleri şeyler tedarik etmelidir. Kolaylıkla hazırlanabilen bu vasıtalar ne kadar çok olursa tedrisatta muvaffakiyet o kadar ziyade olur. Çocuk birinden sıkıldı mı hemen diğeri çıkarılır. İlk derse şöyle başlanmalı:

Muallim- Bana bir küçük çocuk kim gösterir? Parmak kaldırırlardan birisi

- İşte bir küçük çocuk efendim.
- Bana bir kurşun kalem kim verecek?
- Bir kurşun kalem alınız efendim.
- Elimde kaç çiçek görüyorsunuz?
- Bir çiçek görüyorum efendim.
- Masa üzerinde kaç parça kâğıt var?
- Masa üzerinde bir parça kâğıt var efendim.
- Şu kâğıdı bir defa kim katlayacak?
- Ben katlarım efendim işte bir defa katladım.
- Elimde kaç tebeşir var?
- Elinizde bir tebeşir var efendim.
- Şu tebeşirle tahtada bir nokta kim yapacak? Ne yaptınız, ne yaptı?
- Bir nokta yaptım, bir nokta yaptı efendim?
- Size dik çizgi yapınız dediğim zaman böyle yapınız: |
- 32 tahtada bir dik çizgi çiz. Hepiniz taş tahtalarınızda birer dik çizgi çiziniz.
- Düz çizgi yapınız deyince böyle çizerseniz:-

- Şu elimde bir kurşun kalem var istiyorum ki tahtaya bunu yapayım. Tahtaya buna benzer Şöyle bir çizgi çizeyim: 1, bu birdir. Kim tahtada Şöyle bir 1 yazacak? Taş tahtalarınıza Şöyle 1, 1, 1... diye doldurunuz.

İkinci dersin izahı- Ali bir çocuktur, Hasan'da bir çocuktur. Ali ve Hasan kaç çocuktur. (Ali ve Hasan iki küçük çocuktur.) Çocuğun sağ ve sol elinde bulunan iki kalemi alarak (kaç kalem alıyorum?) Kolunu yukarı kaldırarak (bir), aşağı indirerek (iki) demeli. Kalemle tahtaya iki defa vurarak (bir, iki) saydırmalı. İki kuş ismi söyleyiniz (karga ve kumru). Diğer derslere de bu suretle devam etmelidir.

(daha var)

Sabri CEMİL

İptidai birinci sene dersleri

1-Osmanlıca

Birinci ders

Manzume

Öküz kadar olmak isteyen kurbağa [*]

Gördü kurbağa öküz,

Bayıldı gövdeye cılız,

Değildi kendisi semiz,

Göbek taşırdı öküz ah öküz,

Haset ateşledi onu

Gerindi, durmadı yedi,

Kabardı, ŐiŐti, püfledi

Lügatler:-gövde (karın, göbek). Cılız: (zayıf, kuvvetsiz), semiz (zayıfın zıddı)

Haset (başkasında olan bir Şeyi kıskanmak) püfledi :(kabardı, üfürüldü, ŐiŐti)

Tabirler:-(göbek taşımak) semiz olmak. Birde (herif göbek taşıyor) yani yaşamaktan

---

[*] (Lafonten) dendir.

Başka hiçbir tasası yok demektir. (ateşledi) burada rahat bırakmamak körüklemek manasınadır. Fikirler.- kurbağa öküzün gövdesine niye bayılıyor? Niçin “ah!” ediyor, durmayıp midesini dolduran abdal kimdir? Çift ve süt hayvanlarını saydınız: öküz, manda, beygir, inek, koyun,

İkinci Ders;

Meramı ha yaman idi!

Öküz kadar niçin, dedi,

Görünmesin benim enim

-Dikkatli bak a hemşire,

Yaklaştı mı söyle bana?

Çok mu ister yoksa daha!

- Yok, yok hayır!

- İşte daha bak bak nasıl?

- Nerde aman değil değil.

- İşte daha aralamadı mı?

- Nerde olsun bu mümkün mü?

Lügatler.- Meram: (maksat, istek), yaman: (istihza makamında dehşetli, kıymetli demektir.) en: (genişlik, arz)

Tabirler.- Yoktur.

Fikirler.- Kurbağanın öküz kadar büyüyebileceğini zan etmesini nasıl bulursunuz? Gülünç müdür, değil midir? Başka kurbağalarda hiç öküz görmüşler midir? Acaba onlarda bu haset niye uyanmamış? Şu ahmak kurbağanın öküz kadar olabileceğini kati bir surette zan ettiğini nereden anlıyorsunuz? Hemşire dediği arkadaş ne tarzda cevap veriyor? Dere içinde yaşayan hayvanları sayınız; kurbağa, balık, sülük, kaplumbağa, yılan, kurtlar.

Üçüncü ders:

Patladı gitti kurbağa

Serildi bez gibi yere!

Dikkat edin siz çocuklar,

Az değildir akılsızlar!

En kıymetli günlerinde
Olmayacak şey sayıklar.

Lügatler.- Serildi: (boylu boyunca uzanıp kaldı). Dikkat : (görerek ince bakmak).
Akılsız: (yaptığımı bilmeyen), Kıymetli: (para eder.), Sayıklamak: (hülya kurmak,
rüyada söylenmek).

Tabirler.- (patladı gitti) cehennem olup gitti, geberdi demektir.

Fikirler.- Kurbağanın akıbeti ne oldu? Bu kurbağa gibi akılsız insanlarda varmış
bunlara ne dersiniz? Bu kurbağa gibi olmak isteyen var mı?

(Muallim insanların buna benzeyen hareketlerinden hikâyemsi birkaç misal
getirmelidir.) Ta ki bu ders çocuklarda hakiki ve hayati bir hatıra gibi kalabilsin.

Dördüncü Ders:

Ah o beyaz karlar...

Kar yağıyor, beyaz beyaz tüylerini saçıyor,
Soğuk! Soğuk! Diye insan niye böyle kaçıyor!
Onlar bütün öz toprağa uçan birer melektir,
Sevin, sevin incitmeyin, size hepsi müjdedir.

Lügatler.- (tüy): kuşların üstündeki yumuşak ve süslü kürk. (öz): has, (müjde): iyi bir
haber getirene verilen hediye veya para.

Tabirler.- (öz toprağa): has toprağa yani kusursuz, güzel toprağa.

Fikirler.- Karlar niçin tüye benzetilmiş? Kardan korkarak büzölmüş bir sıçan gibi
kaçmak iyi midir? Karlar neyin müjdesidir? Kar yağdı mı kimler sevinir? Kimler
sevinmez? Karlar başka neye

Sayfa 158

Yeni Mektep

benzetilmiş? (karlı bir manzara gösterilmeli yahut kar yağarken bu parça çocuklara
okutulmalı)

Beşinci Ders:

Yerde yatar, damda uyur, onlar birer misafir.
Misafire hürmet borçtur, o ne güzel bir dosttur.
Sizi onlar şad edecek, gamınızı silecek;
Gecelere söz verecek, bu ne güzel çiçek.

Lügatler.- (dam): evin üstü. (hürmet): saymak. (şad edecek): gönlünüzü açacak. (gam): keder.

Tabirler.- (gamınızı silecek): kederinizi giderecek demektir. (süs verecek): süsleyecek gösterişli, güzel yapacak.

Fikirler.- Karlar niçin misafire benzetilmiş? Karın kirli olmayıp alçak gönüllü bir misafir olduğunu nereden anlıyoruz? Kara nasıl hürmet edeceğiz? Kar gecelere ne yapar? Kışın bahar çiçekleri var mıdır? Kara bunun için mi çiçek demişler?

KIRAAT

(İptidai birinci senede muallimlere rehberlik ederek yorucu meşguliyetlerini teshil etmek için. “M. Nerami” Bey’in “kıraat okuyorum” kitaplarından birinci kısmını burada dersler şeklinde yazacağım. Yeni lisan ile yazılmış bu kıymetli kitaplar nakıs olsalar da melidirler.Hakiki lisanımızın tomurcuklarıdır. Bunları biran evvel açtırmak tohumlarını tamim etmek biz muallimlerin cesur, zincirsiz temiz ellerine düşen bir vazife ve daha doğrusu bir namus ve hayat meselesidir. Genç muallimler artık silahlandılar. Bundan sonra kendilerine korkmak, tereddüt etmek değil onları, o hayırlı silahları tarihimizin Koca Hızır'ı gibi kullanmak ve vazifemizi ikmal ettikten sonra ki oluncaya kadar devam edecektir - Atinin ne yapacağını bilir evlatları arasında mütebessim bir çehre ile sevinmektir.)

Birinci ders:

Çabuk, Çabuk!

“ Küçük mektepli... Vakit geldi. Bütün arkadaşların mektebe gidiyor. Haydi çabuk! Siz onlardan aşağıya mı kalacaksınız.

Senin de ellerin var, senin de ayakların yürüyor, gözlerin görüyor, sende onlar gibi yorulmalısın onlar gibi uğraşmalısın. Ben istiyorum ki: senin gözlerin bu yeşil kırlarda yüksek tepelerde yabancı bir yaprak görmesin. Kalbin incinmesin, bu toprakların kıymetini bilesin, bilesin ki bunların hepsi senindir. Sonra çalışsın, haydi yavrum, mektebine git, çabuk!”

İzah (muallim için).- Bu parçanın başı dikkate şayandır.

Şimdiye kadar teenni ve ihtiyatı betaite kalp ettiğimiz için her işimizde ataletten çürüdük, ezildik. Bundan sonra çocuklarımızın kanını tahrik etmek, hareketlerini çevikleştirmek lüzumu izanı olanların teslim edeceği bir hakikat sırasına geçti. Burada birde rekabet hissi görüyoruz. Yani bizimde gıpta ettiğimiz milletlerden vasıtalar itibarıyla bir farkımız olmadığı gösteriliyor. Şu halde bizde milletimize

hürmet ve hatta aşk ve meftuniyet göstererek bütün yabancı elleri düşündürecek ve daha sonra gayr-ı hattı bir faaliyetle çalışmamız izzeti nefsimiz icabındandır deniyor ve bu emelimizin hayati ancak mekteplerde iddia edileceği telkin ediliyor.

Sayfa 159

Yeni Mektep

Bu düşüncelerin hararetiyle muallim şu parçayı çocuklarına serbest okur.

Lügatler.- (çabuk): yavaşın zıttı. (küçük): büyüğün zıttı. (aşağı): yukarının zıttı. (yorulmak): miskin durmanın zıttı. (tepe): tümsek yer. (kalp): göğsümüzde çarpan yürek. (incinmek): pertelmek, acımak. (kır): düz ve çimenli yerler. (yüksek): alçağın zıttı. (sonra): önce, peşinin zıttı.

Fikirler.- Bunu işiten küçük mektepli ne yapar? Ne düşünür? Çalışmazsa artık ona ne demelidir? Niçin çalışacak? Mektepte ne yapacak?

İnşa:

Haydi mektebe...

Görüyor musun, bütün arkadaşların... Çocukları inşaaya alıştırmak için kendilerine noktalı cümleleri tamamlatmalı ve düşüncelerine göre mesela şöyle fıkralar yazdırtmalıdır: Haydi mektebe gidelim, yollarda anlatmayalım. Görüyor musun bütün arkadaşların mektebe seve seve, koşa koşa gidiyorlar.

(Muallim burada mekteple iftihar etmek ve çocuğu mektebe teşvik etmekte, yüzü alabilmek için mektebi çocukların evinden muntazam ve temiz tutmaya çalışmalıdır. Ta ki sözünün, derslerinin bir kıymeti olabilsin.)

İkinci Ders:

Kirazlar

“ Oh, ne kadar güzel kirazlar... İnsanın bakacağı, baktıkça yiyeceği gelir. Hele insan bir tane ağzına atımı, o kadar güzel gelir, öyle hoş olur ki, sorma! Ahmet’in gözü önünde pembe, sarı, kırmızı kirazlarla dolu bir sepet vardı. Ahmet dayanamıyordu, kendi kendine:

- “ Alacağım yiyeceğim...” diyordu. Lakin elini uzatacağı sırada birden bire durdu. Babası “kirazlara dokunma!” demişti! Şimdi niçin almak istiyordu, bir kabahat yapacaktı. Buna hiçbir vakit kendisi razı olamazdı. Her şeyin cezası var... Akşam babası ona istediğinden ziyade verecekti. O vakit kulaklarına asacak, küpe yapacaktı.

Evet, insan kendi eliyle bir şeyi bırakmadı mı, karıştırmamalı.

İzah: (muallim için).- Hikâyenin ruhu başkasına ait olan bir şeye insanın kendi rey ve arzusuyla müdahale ve tecavüz etmeye hakkı olmadığını ve çocuklar başkalarından fena misaller görmedikçe kendi akıllarıyla bu hakikati takdir edebileceklerini gösteriyor. Çünkü bozulmamış bir insanın izzeti nefsi her şeyden akdemdir.

Lügatler.- (güzel): çirkinin zıttı. (hoş): tatsızın zıttı. (dolu): boşun zıttı. (kabahat): tembih edilmiş bir şeyin zıttını yapmak. (ceza): kabahat işleyene yapılan şey. (akşam): sabahın zıttı. (ziyade): eksiğin zıttı. (karıştırmak): yerini değiştirmek, bozmak. (evet): hayırın zıttı.

Fikirler.- Kirazları sever misiniz? Ahmet ne yapmak istiyordu? Hangi kirazlarla kulağa küpe yapılır?

İnşa: vazife olarak bu cümlelerin tamamlanmasını istemeli.

Ahmet sepetten...

Kulaklarına küpe

Üçüncü Ders:

Tarlalarda

Sayfa 160

Yeni Mektep

Yaz... Güneş doğmuş, çiftçi tarlasını sürüyor, yapraksız dallar şimdi şenlenmiş, ovalarda yeşil, havalar güzel... Gökyüzünde hiç bulut yok... Dikenler içinde küçük serçeler sıçırıyor, oturuyor, kuşlar yuvalarını taze yapraklı dallar içine yapmış... Ormanlar şimdi sevilir, köylüler, çobanlar, tepede büyük bir ateş yakmış, dumanlar, titreyerek yükseliyor. İnce bir rüzgâr onları dağıtıyor. Yaz... Her şey şen... Kışın sıkıntı veren günleri geçti.

İzah (muallim için).- Bu parça çocuklara tabiattaki güzelliği göstermek ve onlarda bir hüsnü zevki hâsıl etmek için yazılmıştır. Aynı zamanda bu güzellikler içinde bir faaliyet var. Burada çocuklara güzel tabiat manzaraları göstermeyi muallim unutmamalıdır.

Lügatler.- (tarla): buğday, arpa, mısır, çavdar ekilen yer. (yaz): kışın zıttı. (şenlenmiş): güzel yüz göstermiş. (ova): büyük düzlük yerler. (yok): varın zıttı. (taze): bayatın zıttı. (orman): sık ağaçlı büyük yerler. (çoban): koyunları otlatan adam. (yükselmek): alçalmanın zıttı. (ince): kalının zıttı. (dağıtmak): toplamanın zıttı. (şen): canıkın zıttı (sıkıntı): ferahın zıttı.

Tabirler.- (yapraksız dallar): yaprakları dökülmüş dallar demektir. (taze yapraklı): solmamış yapraklı.

Fikirler.- Yazı sever misiniz? Niçin? O vakit tarlalar nasıl olur? Kuşlar yuvalarını nerede yaparlar? Siz kıştan sıkılır mısınız? Niçin? Çiftçi ne yapar?

İnşa: Bu kelimelerden metne göre cümleler yapmalı.

Güneş...

Çiftçi tarlası...

İMLA

İmladan manzume ve kıraatteki parçaları dersler sırasıyla ve evvela yüzünden olmak üzere yazdırtmalı. Sonra taktir tarzında tekrar ettirmelidir. Muallim kâğıtları toplayıp ta tashihleri başka yerde yapmamalıdır. Ders dershanede tencereye konmalıdır, orada pişmeli, orada yanmalıdır. İmlada geçen yaprak, kiraz, serçe gibi basit şekiller tahtaya muallim tarafından gölgesizi çizilmeli, çocuklar tarafından da imlalarının altına kopya edilmelidir.

M.Şekip

Osmanlıcadan sonra birinci senenin ilmihal ve hesap dersleri gelecekti. Bunlara dair hazırlanan yazılar matbaaya verildiği halde mecmuanın hacmi dolmuş olduğu için maalesef bu nüshaya derç edilemedi. Gelecek nüshada nazariyat sayfalarını azaltmak suretiyle tatbikat programını takipe çalışılacaktır.

[yeni mektep]

21 Salih 150 Rüştiyesinin Börünce Mektepliğine

22 Abbas 150 Rüştiyesinin Mişve Mektepliğine

Üsküp darül muallimin iptidaiyesinden bu sene şahadetname alan efendiler bu karyede gösterilen mahallere muallim tayin oldular. Uzun ve ciddi bir tahsili müteakip şehri ikiyüz kuruş almak bir muallim için hiç demektir. Lakin şimdi muzayıkada bulunmakla hayat kurtaracak bir el uzatmalı, millet bu çalışkan genç muallimleri unutmayacak, yakında memnun edecektir. Biz böyle ümit ederiz. Eğer ümidimiz boşa çıkarsa millet ve hükümet yine hakiki muallimden mahrum kalacak, vatan yine zavallılıktan kurtulmayacak demektir. Bazı efendiler kasabalarında veya o civarda kalmak istediklerinden oralarda yüz ellişer kuruşla tayin oldular. Bu efendilerde uzağa

gitmeyi tercih ettikleri halde Berzerin ve Ferizevin taraflarında münhal olan ikişer yüz kuruş muallimli karye muallimliklerine tayin edilebilirler.

Genç muallimlere muvaffakiyet duaları yollarken (gittikleri yerlere, mekteplerine, talebesine) ve adreslerine dair Darümuallimîn idaresine malumat vermeleri hususunu da tavsiye eyleriz.

S.C

AÇIK MUHABERE

Sanice ve Taşlıca livaları maarif müfettişi Zeynel Abidin Bey'e- mektubunuzu 330 kuruş alındı teşekkür olunur. Evvelce Kolaşeyin'den kırk beş, Akve'den elli yedi, Yeni Varoş'tan doksan, Yere Yol'dan yüz yetmiş yedi buçuk kuruş gelmişti. Taşlıca ile Senici'den henüz bir şey gelmedi. İşarınız vecihle Senici'ye ait gazeteler Senice mektep kemir iptidai muallimi sanisi Hasan Efendiye, Taşlıca'ya ait olanlar birinci mektebi kebir iptidai muallimi sanisi Ahmet Efendiye ve kazalara ait bulunanlar rüştiye muallimi evvelkilerine gönderilmiştir. Arsalat'ta yine karışıklık görülürse lütfen muzih bir katı cetvel gönderiniz.

Debre Darümuallimîn Kâtip ve Seyar Muallimi Mustafa Hilmi Bey'e himmetinize teşekkür olunur. Abone olan yirmi muallim efendinin gazeteleri namı âlinize gönderilecektir, vaadinize intizar ederiz.

İzmir Darümuallimîn Müdürü Rahmi Bey'e- iltifatınıza medyun şükranız. Mecmuamızı yalnız muallimlerde değil, muallim namzedi bulunan bütün darül mualliminler talebesinde de görmek isteriz. Hedefi mesaimiz müşterektir. O halde tevhidî mesaiye manen ve maddeten çalışalım.

Gaztuvar kebiri iptidai Müdürü Musa Kazım Efendiye- himmetinize teşekkür, vaadinize intizar olunur. Dokuz abonenin gazeteleri vasıtanızla gönderilmiştir.

Piryol Rüştiyesi muallimi evveli Muhammed Hakkı Efendiye- yüz yetmiş yedi buçuk kuruş alındı. Teşekkür. On iki abonenin gazeteleri namınıza gönderildi.

Edirne, Selanik, Manastır, Yanya, Eşküdere, Debre, Darame, Siruz, Biruse, Atina, Konya, Ankara, Kastamonu, Trabzon darül mualliminleri müdürlere, beylere- bu nüshadan itibaren namı âlilerine “yeni mektep” mecmuasından yirmi beşer tane gönderiliyor. Mektepleriniz talebesine nüshası elli paraya tevzi edilir ve esmanı hemen gönderilirse bize meslektaşlığa ait bir hizmet, talebenize mesleklerine dair bir dalalet ifa buyrulmuş olur.

MUHTEREM ABONELERİMİZE

Mecmuaya yeni abone olanlar evvelki numaraları istiyorlarsa da onların mevcudu kalmamıştır. Şu beşinci nüshasına dersiyeyiptidasında intişar ettiği ve ilk muntazam dersleri ihtiva eylediği için birinci numara demektir. Buna binaen eski nüshaların bulunmasını koleksiyon meraklıları için bir noksan teşkil etmez. Namlarına gazete takdim edilen ve yeni abone olmak isteyen zatların mecdiye 19 kuruş hesabıyla abone bedelini göndermeleri rica olunur. (yeni mektep) bir taraftan matbaa hesabına, diğer taraftan aboneler minnetine çalışıyor. Emin olmalı ki kendisi fahri bir mutavassıttan başka bir şey değildir.

İptidai-RüştüMuallimleri ileDarümuallimînTalebesine

AMELİ FENNİ TEDRİS

Usul ve ittihayı tedris hakkında malumat almak, elifba, kıraat, yazı, kuran-ı kerim, ulumu diniye, dürusu eşya, Osmanlıca, tarih, coğrafya, riyaziyat ve tabiat-ahlak ve malumatı medeniye-resim ve musiki-jimnastik ve el işleri derslerinin en yeni tarzda nasıl talim edilmesi lazım geldiğini öğrenmek; mükâfat ve mücazat, inzibat vesaire hakkında en son nazariyeleri okumak: hülasa hakiki biri olmak ister misiniz? Üsküp Darümuallimîn rüştiyesi müdürü Sabri CEMİL Bey tarafından mali ihtiyacımıza göre tertip ve neşr edilmiş olan (ameli fenni tedris) kitabından birer tane edininiz. Maarif nezareti celilesince takdir ve darül mualliminlere resmen tavsiye edilmiş olan bu faydalı kitabın fiyatı posta icraatıyla beraber 8 kuruştur. Külliyetli alanlara yüzde on tenzilat yapılır. Doğrudan doğruya kendisine müracaat olunmalıdır.

Geçici- Üsküp Darümuallimîn rüştiyesi Osmanlıca ve edebiyat muallimi M. ŞEKİP Bey tarafından neşr edilen şu bir perdelik tiyatroyu karailerimize tavsiye ederiz. Fiyatı iki kuruştur. Arzu edenler Üsküp şayanı vatan kulübüne müracaat etmelidir.

(Yüksek sesle okunacak bir karaitte ne gibi evsaf aramalı? Bir iptidaiye çocuğunda bu evsafi nasıl husule getirmeli?)

Buna dair yazılacak makalelerin en iyisi (yeni mektep)e derç olunacaktır.

Üsküp Darül Muallim Rüştüyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL	Senelik abonesi Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş,
İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

NAZARIYAT KISMI

TABİATLARIN TETKİK VE ISLAHI

Terbiyeden maksat çocuğu mümkün mertebe insan yapmaktır. İnsanı temiz eden şey ise akıl ve hürriyettir. Akıl bir kuvvettir ki yalnız maddi ve ayanı şeyleri değil, umumi ve mücerret kanunları da tanır, yalnız geçenleri değil devam edenleri de bilir. Hülasa akıl eşya arasındaki münasebetleri tanımak ve anlamak melekesidir.

Hürriyet kendine malik olmak, kendine hâkim olmak, bizdeki hayvani ram etmek, faaliyetimizi aklımıza tevfik eylemek demektir.

Gerek akli, gerekse hürriyeti terbiye etmek iktiza eder, çocuk kendi haline bırakılacak, mutlak bir hürriyeti mazhar bulunacak olursa arsız olur, terbiyesiz kalır. Her hususta sıkıştırılacak, iradesi nez edilecek olursa miskin olur; yine terbiyesiz kalır. O halde mutedil bir nokta bulmak iktiza eder. Bu baapta yapılacak iki şey vardır:

1- Bu kuvveti her insanda bulunan, en küçük yaştan beri zahir olan bir faaliyeti inkişaf ettirmelidir. Nasıl? Çocuğa bunu işletecek birçok fırsatlar vermek suretiyle: akli teşkil ve tavsi ettiği nispette çocuğu mümkün mertebe kendi fikir ve iradesine bırakmak suretiyle, kendisinde azim, cesaret, sebat ve bil netice hayır işlemek itiyatını husule getirmeye ve kuvvetleştirmeye çalışmak suretiyle.

2- Hürriyet kuvvetini idare etmek, yumuşatmak, adetlere değil, fakat aklın vereceği emirlere muti kılmak lazımdır. Yani çocuk kendine daima hâkim kılmalı ve bununla beraber esbabını bilerek inkıyat etmelidir. Zira itaat kendisine makul ve muhik görünecektir. İnzibat işte bilhassa bundan ibarettir. İnzibatsız

Sayfa 162

Yeni Mektep

terbiye olmaz. Burada iki usul vardır:

Biri çocuğun ihtiyarı muvaffakiyetini tahsile çalışır (bu serbest terbiyedir), diğeri teklif ve cebr eder (bu hayvan terbiyesidir)

Mademki her zaman başkaları tarafından idare olunacak değil, bilahare kendini idare edecek bir insan meydana getirmek isteniyor, o halde bu usullerden birincisi bittabi ikincisine faiktir. Bu hususta talebe muallime istinat etmemeli, muallim bitaraf bulunmalıdır.

Bununla beraber birincisi kâfi gelmediği surette ikincisine müracaat olunabilir. Bir sınıfta intizam, sükût, itaat bulunmalıdır. Bunlarsız mektep yok demektir. İnzibata riayet etmeyen bir şakirt bütün arkadaşlarını baştan çıkarır, onların terbiyesine mani olur. Cemiyeti beşeriye de muzır adamları zarar ifa edemeyecek bir hale getirdikleri gibi muallimi de vazifesini ifaya mani olanı kudretsiz bir hale koymaya mecburdur.

Mükâfat ve mücazatın en mükemmel usulü muallime ancak bir takım geçici muharrikler diyerek bunları ihtiyatla kullanmak ister. Her şeyden evvel iştigal edilecek bir nokta var ise oda sınıfta intizam, itaat, çalışmak hususunda heves ve neşe husule getirmektir. Bu adeta bir büküntü gibidir. Kâğıdı istediğimiz gibi büküğümüz halde nasıl şeklini muhafaza ederse çocuklar üzerinde bu suretle ihtar ve tekdire hacet kalmaksızın daimi bir vakit, nizam. Ve ders ve vazifelere çalışmak temin edilmiş olur.

Fakat bu neticenin elde edilmesi bir şarta mütevakkıftır. O da her mektepli üzerinde tatlı ve derin bir tesir ve nüfuz icra etmektir. Birçokları esasen muannet olabilir. O halde bunlara çok cebr ve bilhassa çok şiddet göstermeksizin büküp katlamak, arkadaşları arasında ikinci bir tabiat hükmünü alan bir takım iyi adetleri vermek ister.

Bundan başka şu lüzum bir sınıfın idaresi için tahkik etmez. Bir şahsi terbiye bunu şiddetle ister. İtiyat, terbiyenin hele irade terbiyesinin en müessir amillerindendir.

Hakikat, eğer irade itiyatı doğurursa yine muhakkaktır ki itiyatta iradeyi genişletir ve kuvvetleştirir. Fazilet iyilik yapmak, hayır işlemek itiyatından başka bir İtiyat ekseriya bir faallik veya ahlakı bir tesirin düşünmeksizin, kasıtsız tekerrüyle kökleşir. Ve günün birinde görülür ki kendine bir temayül, bir ihtiyaç vücuda getirilmiş olur ki bunların boyunduruğundan kurtulmak kolay olmaz. Bunun gibi iyi işlere alışmış olanlar uğraşmadan, zahmet çekmeden tabii bir surette iyi hareket etmeye muvaffak olur. İyi ve fena adetlerin bizim ahlakımıza nasıl tesir ettiği ve en küçük yaştan beri güzel itiyatlar husulüne nasıl nezaret etmek lazım geldiği tasavvur olunabilir. Yalnız beden noktasından değil, fakat fikir ve ahlak nazarından da çocukta bir takım iyi adetler husule getirmek: işte terbiye bundan ibarettir!

Adetler çocukta ikinci bir tabiat hükmüne geçtikçe gerçekten derin ve sürekli olamaz. Tabiat insanı bir başkasından temiz eden bir hassedir. Bu adamın şu tabiatı vardır derler ki ondan ziyade bu işi yapmaya alışmıştır demektir. O suretteki birinin tabiatı bilinmekle onun nasıl niyet ve hareket edeceği ihtimal ile evvelen anlaşılabilir. Tabiat pek karışık bir şeydir ve birçok unsurlardan terekküp etmiştir. Evvela bir takım cismani tesirler vardır, fikri tesirlerde mevcuttur. Bununla beraber tabiatın esasını teşkil eden şeyler istidatlar ile itiyatlardır. Hassasiyete

Sayfa 163

Yeni Mektep

ve iradeye ait her şey şahsi ve hususi olduğu için herkesin kendine mahsus bir tabiatı olması iktiza eder. Bundan da istintaç edebiliriz ki terbiye şahsi bir şeydir. Herkese tabiatına göre muamele etmek lazımdır. Şüphesiz, bir mektepte her kez için aynı, yeknesak bir nizam ister. Fakat bu talimat her çocuğa aynı surette tatbik olunabilir mi? Hayır. Tabiatların başka başka olması tatbikin de başkalığını icap eder. Bu çocuğun teşci edilmeye ihtiyacı vardır, öteki kirli olduğu için ihtar ve tekdire muhtaçtır. Bu şakirt haşarıdır, öbürü donuk ve cansızdır. Biri azardan çok müteessir olur, diğeri tenkit olununca serkeşlik eder. Başkaları sebatsız, inatçı, sersemdir. Muallim bunlarla münasebetinde aynı bir kaide takip edemez. Çünkü bir çocukta muvaffakiyetle tatbik ettiği bir vasıta diğesinde tesirsiz kalacaktır. Çocuğun tabii istidadı hesaba katılmadığı için fenalığı katmerleştirilecektir. Şüphe yok, her biri daimi bir dikkat nazari önünde tutulamaz, hayatlarının bütün küçük hareketlerini takip etmek mümkün demektir. Lakin kendilerinden makul işler istenebilir.

Bundan ameli bir surette fayda görebilmek her muallim kendi mektebine yeni bir şakirt geldiği zaman çocuğu yalnız okuyup yazmasında değil, oyunlarında da tetkik etmeli, her şeyden evvel onu güzel tanımaya çalışmalıdır. Garp mekteplerinde birer “sicil ahlak” vardır ki her çocuğa birer sayfa tahsis edilmiştir. Muallimler teneffüs esnasında talebede sezdikleri bazı mühim noktaları bu deftere kayıt ederler. Bu çok güzel bir muameledir. Bizim mekteplerimizde de niçin böyle hareket edilmesin? Bazı rüştiyelerle, idadilerde vaka böyle bir defter mevcuttur. Oraya çocuğun gerek dersten gerekse ahlaktan aldığı mükâfat ve mücazaları yazılır ve cezalar bütün talebe karşısında okunduktan sonra çocuk tevkif edilir. İşte bu kadar! Lakin o tevkif cezası ile çocuğun ruhunda müessir bir münasebet husule getirip getirmediği düşünülmez bile, onun için cezalar-daha ağır fakat daha tesirsiz bir surette- tevali eder. Çok defa bu cezalar çocuğun sınıfındaki hareketine göre verilmiş bulunur. Teneffüs zamanında takip ve tetkik edilmez. Edilse bile şakirdin tabiatı teşhisi ve tedavi edilmek için değil, mücerret o hareketin veya şikâyetin cezasız kalmaması için takip ve tekdir olunur. Birçok muallimler kendi talebesinin istidat ve tabiatına vakıf değildir, hele muallimleri olan mekteplerde muallimler talebe ile harici münasebette bulunmadığı için çocukların ahlak ve iradeleri üzerinde çok tesir icra edemezler. Hafıza çok defa yanılabilir, fakat her mektepte böyle bir ahlak defteri bulundurulacak olursa yüzlerce çocuğun kabiliyetleri, temayülleri, meziyetleri, noksanları zapt edilir ve takdir ve tashih işi-kolaylaştırılmış olur. Her çocuğun mektep hayatına dair olan vakalarını gördükçe muallim onun kendi sayfasına işaret ve mütalaasını ilave eder. Muallim onu küçük yaşından biri takip eder, neşvünemasında, temevvüllerinde hazır bulunur. Onun salah ve terakkisini görmeye neşelenir. Çocuğun mazisi göz önünde bulunur. Mektebin bütün muallimleri rastgele değil, çizilmiş bir plan dairesinde hareket etmiş olurlar. Şakirt bir takım muharriklerle yürümeli, cesaretini arttıracak bir takım sözler, izzeti nefisini uyandırmalı, tembelliğine galebe çalmamalıdır, mektebine bu çocuğu kabul eden genç muallim onu tanımıyor, cezalarla müteessir ediyor ve fena yola sevk ediyor.

Sayfa 164

Yeni Mektep

Nereden başlanacağını bilmediği için muvafakatsizliğe düşüyor. Şu çocuğun akıl, hissiyatına müracaat etmek kâfi dir, diğeri ilk ökçe metin ve azimli bir el his etmek ihtiyacında bulunur. Çünkü böyle bir el olmazsa sınıfa inzibata mugayir adetler sokar. Bundan başka, muallim kendisini iyi tanıyor diye çocuk onun emir ve nasihati haricine

o kadar çıkamaz. Tedrisi öğretmek kifayet etmez. Tabiatları müşahede ve tetkik etmek ve her birine göre yapılacak muameleyi araştırmakta iktiza eyler. Terbiye talimden mukaddem değil midir?

Şunu iyi bilmeli ki tabiat değişebilir ve herkes istediği tabiata maliktir. Şüphesiz, tabiatta bir takım istidatlar vardır ki bunların tesiri inkâr olunamaz. Şu kadar var ki bu istidatlar- ister inkişaflarında ister vaziyetlerinde- tadil ve ıslah edilebilir. Muallim çalıştığı gibi çocukta kendisine yakından temas eden bu meselede alakasız duramaz. Çocuklar kendi batağına itsin, ahlaki terbiyesi için aldığı nasihatleri düşünsün ve onlara nüfuz etsin, vicdanın sadasını dikkatle dinlesin, olanca kuvvetiyle kusurlarıyla çarpışsın. İşte bu suretle kendisi de tabiatın ıslahına yardım etmiş olur.

Her çocukta açılmaya ve büyümeye hazır bir takım tahsis ve ihtiras tahammülleri vardır. Bunların bazılarını beslememeli, diğerlerini akim bırakmalıdır. Terbiye işi bu üç amele tabidir: evvela çocuğun fitratı, ikinci derecede muallimin himmeti ve nihayet çocuğun azim ve sebat ile iradesi, bunun için ilk evvel “Ne yapayım? Ben böyle yaratılmışım” mazeretinin kabule şayan olmadığı hakkında çocuğu mutmain kılmalıdır.

Hülasa gerek muhtelif derslerle, gerek teneffüs zamanında tabiatları terbiye hususunda muallim daima çocuğa istemeği, azim ve sebat ile irade etmeye ve aynı zamanda kendine hâkim olmaya itaat eylemi öğretmek maksadıyla çalışmalıdır. Zira düşünmeli ki çocuk adam olunca kendini metanetle ve aklın göstereceği yol dairesinde eda etmeye mecbur olacaktır.

Sabri CEMİL

HAYATTA SİZLER (MABAD)

Muallimlerin Siyasette Mevkii

(Siyaset) in tariki, siyasetin bir sanat olduğu- fırkalar- muallimler hiçbir fırkaya intisap etmemelidir? Muallimler fırkası- siyasette muallimin vaziyeti- muallimin siyasi vazifeleri- muallimler fırkasının programı- muallim fırkasının zahirleri.

Bulunacağınız köy veya kasabanın ahali ve memurlarına karşı alacağınız vaziyeti göstermekle memleketin umumi siyasetine, tahaddüs etmekte olan muhtelif fırkalara karşı takip edeceğiniz siyaset yolunu tayin etmiş olmuyordum. Her şeyden evvel şu üç senelik meşrutiyet hayatımızda tekellüm iktidarını haiz her çekenin kuvvetine göre anlar anlamaz telaffuz ve tekerrüründen bıkmadığı (siyaset) ve (fırka)

lafızlarının biz muallimlerin idrakine nazaran ne gibi bir mana ifade ettiklerini anlayalım. Ta ki her dakika sınırlarımıza işlemek istidadını gösteren şu meşrutiyet hastalığının afyonkeşlikten bir farkı olmadığını ilmi bir surette takdir ettikten sonra müsterih ve şadan vazifemize devam edelim.

Siyaseti tarif etmek lazım gelse bir hükümeti idare etmek sanattır deriz. Görüyorsunuz ki bu da mesleğiniz gibi bir (sanat, hem de mübeccel) muazzam bir sanat.-mutlak ve müstebit bir hükümdarın kamçısını altında yaşayan milletlerde siyaset sanatı behemehâl hükümdarın bir imtiyazıdır, tebaadan hiçbir fert bu

Sayfa 165

Yeni Mektep

Hususta alakadar değildir. Şu halde böyle memleketler de siyasetle meşgul olmak, mütalaa beyan etmek memnuadır. Fakat milleti yalnız padişahla değil de padişahla beraber milletle idare etmek mesleğini kabul eden meşrutiyetçi bir memlekette siyasetten bahis ile bir mütalaa yürütmek, bu baapta müstakil bir fikre sahip olmak tabiatıyla memnu değildir. Çünkü bu hürriyet her tebaanın hakkıdır. Her hak bir vazife mukabili olunca burada her ferdin bir siyasi kesilmesi vazifesi midir, değil midir meselesi baş gösterir. Vazifesi ise vazifede ehil olmak şarttır. Bahusus buradaki ehliyet en ağır ve en müşkül bir sanata malik olmayı icap ettirirse! Düşünelim muayyen ve mahdut ruhları ıslah ve idare demek olan muallimlik sanatı her ferdin harici olamayınca nasıl olurda otuz, kırk, elli milyon gibi dinleri, ırkları, adetleri, ahlakları, terbiyeleri, muhitleri başka başka olan kalabalıklı bir halkı ıslah ve idare sanatı herkesin harcı olabilsin! Evet, bu o kadar hayret verici bir sanattır ki insan ehlinde tabiatın fevkinde bir ulviyet aramak şöyle dursun bunu imkân haricinde görür. Ne iyi görüş! Ben böyle düşünenlerin hakkını teslim etmekte bir an tereddüt etmeyerek derhal tarihlere baktım, teceddüt ve terakkiye mazhar olmuş milletlerin kahraman diplomatlarını tetkik ettim, her birisinin yalnız başına bu büyük işi yapamayacaklarına dair itiraflarını azıcık icraatlarında, azıcıkta eserlerinde gördüm. Hepsi de böyle diyorlar: muvaffakiyetimizin bütün sırrı bir milletin ıslah ve idaresi için en evvel muktedir ve fedakâr muallim ve muallimelerin lüzumunu takdir etmekte oldu. Eğer biz bu derinliği gösteremeseydik bütün millete şamil başka bir meziyetimiz hemen kalmayacaktı. Eğer biz bu vasıtaları milletin sinesinden birer birer seçerek tezyit ve tamimine gayret etmeseydik vay bizim diplomatlığımıza!

Artık anlıyoruz zan ederim. Muallimlere (fertleri ıslah) ediniz demişler ve vasiyet etmişler. Şu halde bizde birer siyasi adam oluyoruz, şu kadar var ki en esaslı ve en yanılmaz birer siyasi. Bu vazifemizi hakkıyla yapalım ve bütün memleketi idare edecek diplomatları düzineyle yetiştireceğimizden korkmayalım, şüphe edersek tarihin şahadetini dinleyelim.

Şimdi (firka) lara gelemim. Meşrutiyetçi bir hükümette milletin idaresi milletle padişaha verilince iş değişir. Tek bir kafa memlekete hüküm edemeyip meşrutiyet hükümeti fikirler hükümeti demek olunca ortaya türlü türlü düşünceler, içtihatlar çıkar. Bir kısım müçtehitler cüzi bir farkla eskiliği muhafaza edelim der, bir kısmı eskilikle yeniliği karıştıralım der. Bir kısmı da eskiliği büsbütün tekmeleyerek eski taafunları havalandırıp hep yeni esaslar kuralım, her şeyde yeniliği kabul edelim. İşte bunların birincisine kendi lisanlarında (muhafazakâr), ötekine (mutediller), üçüncüsüne de (liberal=ahrar) derler. Sonra bunlardan taaşşup etme daha birçok içtihatlarda olabilirler. Fakat esas bunlardır. [Ben burada bizdeki fırkalardan bahis etmiyorum, çünkü o mesele tarihin salahiyeti dairesindedir. Benim tasnifim ilmi ve icabi bir tasniftir.] Aynı zamanda bu müçtehitlerin hepsi tabiatıyla meşrutiyeti kabul etmiştir. Yalnız meşrutiyetin icaplarını tatbikte müttefik değillerdir. Ondan sonra müçtehitlerin mütalaalarını maarifin seviyesine göre mühim bir kısmı okur ve düşünür, fikirler, terbiyeler muhtelif olduğu için bir içtihat her ferde mülayim gelmez. Şu halde müçtehitlerin birçok intihapçı dediğimiz zahirleri olur ki bunlar kendi

Sayfa 166

Yeni Mektep

İçtihatlarını milletin selametine daha yakın görürler ve mücahedeye başlarlar. Fikri, ilmi, dini her ne suretle olursa taassup belasına meydan verilmezse bu mücahedeler hiçbir vakit (senlik ve benlik) in meşum ve rezil muhitine dâhil olmadan milletin, memleketin saadet ve amuranına seri ve mesmu bir vasıta olur. Meşrutiyetin en rasın, en layetezelzel istinat sütunları da ancak böyle taassupsuz içtihatlar olabilir. Memleketimizde firka hayatı henüz yok denecek derecede intaş halindedir. Bunların hakkıyla tesisini daha pek çok zamana medyunuz, çünkü istihsali meşrutiyetten kat kat güç be hâlidir. Bunu vücuda getirecek maarif yani esas itibarıyla muallimlerdir.

Şu halde mutlak olarak muallim fırkalardan birine intisap etmeli mi etmemeli mi meselesi karşımıza çıkıyor. Düşünelim, tefekkürlerimizin karşısında birden bire şöyle mantıki bir sual parlıyor: muallimlerde bu memleketin fertlerinden oldukları

cihetle herkes gibi siyasi bir hakları mevcuttur. Binaenaleyh onlarda sair vatandaşlar gibi siyasi bir fırkanın efradından olabileceklerdir. Bu pek doğru, fakat muallimlerin memleket için hepsinden ulvi ve mümtaz bir fırkaları yok mu ki bu mukaddes içtihadı talil ve hatta kurban etmeye sebep olacak hükmü kısa bir fırkaya koşmaya mecburiyet görsünler. Bu fikrimi izah edeyim:

Siyasette muallimin vaziyeti meşrutiyetin ruhu, manası, esasları hakkında mükemmel bir ihata, ciddi bir sadakat ve verasetinden başka bir şey olamaz. Sırf şahsı namına bir fırkaya dâhil olabilir. Lakin fırka fikirlerini derslerine de ithal ettiği saatten itibaren çocukların masumiyet cehaletlerinden istifade ederek onları iğfal ve serbestîlerini tesmim etmiş olur ki bu ahlaksızcasına bir tecavüzdür, muallimliğin safvetini lekelemektir. Ve mücazâtı müveccettir. Yok, ben ekseriyet fırkasına dâhil olurum, vicdanıma, muallimlik hissiyatıma ehemmiyet veremem, fırka beni himaye eder diyen olursa ben onun muallim değil bir insan bile olamayacağına hüküm ile istinat ettiğin fırka yarın düşer ve yerine geçecek fırkasını bir sıçan ölüsü gibi fırlatıverir derim. Birde fırka fikri derhal tarafgirlik hissini körüklemeye başlar, bu öyle bir marazdır ki yukarıda da dediğim gibi ekseriya insanı (afyonkeşler) kadar hayalperest, bir cani kadar hain, bir ahmak kadar mantıksız, bir mutaassıp kadar hakikat düşmanı yapar. Hatta (Zola) yüksek bir nazardan siyasetin mezbelesine (pis mutfak) demekle bu husustaki nefretini ifade edebilmiştir.

Siyasi tahriklerin en şiddetlileri bile meşrutiyet esasları bahse mevzu olmadıkça müferrit ve mutehhiç politikacılardan başka kimseye tesirini gösteremez. Bu tahrikler çok kere şahsiyattan tahaddüs ettikleri cihetle çalışan halka daima yabancıdır.

Bahusus, Fransa İhtilali kebirî zamanında muhtelif fırkalar arasında yer tutan nifak ve şikaktan tarih derslerinde pek büyük bir siyaset dersi almışsınızdır sanırım. O zamanın cumhuriyetçileri sırasıyla birbirlerini (Giyotin)e gönderdiler, birbirlerinin kanına susayacak kadar hasım olmalarını bu gün bir türlü anlayamadık. Siyaset lisanı ile söylemek lazım gelirse onlar pek az fırkalarla birbirlerinden ayrılmışlarmış, lakin bu içtihatlar eğrilmez tabiatlarda temessül ettiği için muhalefetler o kadar dehşetli olmuşmuş.

Fazla olarak siyasete bütün memleketlerde lüzumundan fazla bir mevki verirler: hemşehrilerin işleri, teşebbüsleri, ihtirastan halas olmaları, hattı

Zatında, meşrutiyet ve hürriyetine sadık ön nazarın değişmesinden içtimai ehemmiyetçe daha mühimdir.

Dediğimiz meşrutiyet hükümeti fikirler hükümeti olduğundan muallimin tatbik edeceği en hayırlı siyaset muhitindeki ahlakların ıslahına, talebelerinde karar ve teşebbüs ile muhakemede metanet ve kanuni esasiyede bütün anasıra bahşedilen serbestilere karşı müsamaha fikirlerini telkin ve temenniye etmeye çalışmak olmalıdır.

İçtimai meselelere gelince bir büyük Fransız vatanperverinin sözünü tekrar etmekten başka çare yoktur: yalnız bir içtimai mesele yoktur, belki içtimai meseleler vardır. Daha iyi bir tabir ile eşyanın cepheleri değişeceğini ümit etmek kendini aldatmaktan başka bir şey değildir. İçtimai meseleleri hal etmek için yekdiğerine merbut bütün meseleleri sıra ile ve tamamen tetkik etmek lazımdır taki alelacele yapılan bütün ıslahatın meşum geri tepmelerine maruz kalmayalım Yani hükümetin yapacağı esaslı ıslahatı kabul edecek terbiye ve ahlakı siz hazırlayacaksınız. Halkı zulümden, kanunsuz muamelelere maruz olmaktan, cinayet ve hırsızlık yaparak asayiş ihlal etmekten siz kurtaracak, daha meşmur ve daha ameli bir surette çalışmaya siz sevk edeceksiniz.

Çocuklar, din, kanun, meşrutiyet, hak, hayat, aile, namus, tasarruf, hükümet, vergi... Gibi her bir vatandaşın bilmesi iktiza eden malumatı yeni esaslara binaen irsen malul ve ters kafaları siz düzelteceksiniz. Bu mühim vazifelerinizi ne kadar muvaffakiyetle ifa ederseniz memleketin umumi siyasetine o kadar hizmet etmiş, istikbali esaslı bir meşrutiyete o kadar hazırlamış olacaksınız. Şu halde fırkamızın (bilgi ve mücadele hükümeti olan meşrutiyete iyi intihapçılar ve çalışkan adamlar hazırlamaktır.) gibi bir programı varken başka fırka aramak ahmaklık veya zillettir. Çünkü fırkamızdan hariç bütün fırkalar bizim kadar vatana, millete, hatta bütün beşeriyete iyilikçi olamazlar. Biz kanunlardan ise ruhları değiştirmeyi tercih ediyoruz. En güzel kanunlar tatbik edecek terbiye ellere, onlara tahammül edecek ahaliye muhtaçtır. Bunlar olmadıkça kanunlar yapılacak fenalığı izale etmek değil ancak yerini değiştirebilir, bazen deteşdit eder. Bunun içindir ki bizce hal edilmesi en elzem olan içtimai mesele halkın cehaletini kaldırıp ahlaki ve içtimai terbiyesini temin etmektir. Fakat bu meşrutiyet ve insanlık terbiyesi yukarıda da söylediğim gibi öyle birkaç senede olacak bir işi değildir. Bir ağacın büyümesi, sizin muallim olmanız nasıl senelere muhtaç ise bütün milletin arzu ettiğimiz terbiyeyi kazanması öylece senelerin,

hatta asırların mahsulü olacaktır. Elverir ki biz vazifemizi ifa ettikten sonra bu dünyadan göçelim. Yoksa bu muazzam işi tamamen başa çıkaracak yalnız biz olamayız, işimiz ağır ve bati ise de makul ve mutedildir. Bizim programımızda ne cebr ve şiddet, ne buğuz ve nefret, ne gazetelerin seb ve şetmi, ne de beysud münakaşalar vardır, bu gibi terhanın insanları bir hatve bile işleri götüremeyeceğine biz olanca imanımızla kani olduğumuz kadar bütün vatan ve insaniyet muhipleri de firkamızın sadık ve dost zahirleridir. Bundan sonraki nüshada Kosova'ya hudut olan hükümetlerin nüfuzu ihtiraslarına karşı muallimlerin takip edeceği siyaseti teşrih edeceğim. Daha var

M. ŞEKİP

Sayfa 168

Yeni Mektep

BULGARİSTAN'DA MAARİF

(Marsilya Lisesi muallimlerinden Setefan Jevallinin bu namı tahtında bir Fransız gazetesine geçen sene yazmış olduğu uzun bir makalenin mühim fıkralarını tercüme ve mecmuamıza derç ediyoruz.)

Bulgaristan ancak otuz bir seneden beri mevcuttur. Osmanlılar, Hıristiyanları idare etmek kaydına düşmediklerinden kendi kendilerine idare hususunda onlara istedikleri imtiyazları verdiler. Hıristiyanlar, her kasaba ve köyde cemaat halinde mektepler, mahkemeler teşkil ettiler.

Bizans İmparatorluğunun endarası üzerine meydanda yalnız kilise kutu kalmıştı. Osmanlılar, Hıristiyan cemaatlerinin idaresini bittabi bunlara havale ettiler. Heyeti ruhaniyenin maarife el atması işte bundan ileri geliyor. Hıristiyanlar, Türkiye'de Rumlar ve Bulgarlar diye ikiye ayrılmış olsaydı, Hıristiyanlık için çok daha iyi olacaktı. Birbiriyle çarpışan iki ırk değil, iki usul, iki terbiye, iki gurur idi. Rumlar arasında "Bulgarlar insan değildir" diye bir darbı mesel idi.

Bu kavga birçok asırlardan beri hala devam ediyor, Türkiye'de meşrutiyetin ilan olunduğu ve hasta adamın doğrulmaya başladığı bugün bile Bulgar ve Rumlar ahlakı, siyasi galibiyet ümitlerini hala muhafaza ediyorlar. Her iki taraftan mektep etrafında sarf olunan gayretler bundan neşet eyliyor. İptidailer, Rumların tala-ı yaver idi. Bunlar Bizans kilisesine Osmanlılar tarafından verilen imtiyazlar sayesinde Bulgar kasabalarındaki mekteplere sahip ve hâkim oldular. Programlardan Bulgarcayı çıkardılar ve Bulgar terbiyesini mahvettiklerini sandılar. Okuyup yazmayı bilen her Hıristiyan yalnız Rumca okuryazardı. Son zamanlarda bazı vatan perverler buna itiraz

etti. Ve Şu cansız cemiyeti uyandırmaya karar verdi. Anladılar ki kendi memleketlerini Osmanlılardan kurtarmazdan evvel onu Rumlardan manevi bir surette tahlis etmek lazımdır. Bulgarlara lisanını, tarihini öğretmek, onlara bir ruh, bir vicdan vermek ister. Herşeyden evvel onlara mektepler vermek lazım geliyordu. Bunun için zahirde pek fakir. Lakin ümit hususunda pek zengin mektepler vücuda getirilmeye başlandı. Mektep muallimi ekseriya ya bir terzi veya bir kunduracı idi, bunlar etrafına birkaç çocuk toplar, onları okutturur, yalnız Bulgar elifbasını öğretmek için iki sene lazımdı. Lakin Bulgar pedagojisi az vakit zarfında ıslah edildi. Pek sade elifbalar, hesap ve tarih kitapları yapıldı. Rumlardan ve Romanyalılarından usulü müteakabile alındı. Artık Bulgar elifbasını öğretmek için iki seneye ihtiyaç kalmamıştı. Derhal Bulgarların hırsı arttı. 1835'te iki zengin tüccar tarafında (Gabrova) da Avrupa mektepleri tarzında ilk defa olmak üzere bir idadi tesis icra etti. Mekteplerin Şu terakkisi hengâmında Bulgarlar askerlik, para, din ve siyaset cihetlerince birçok müşkülât ile çarpışıyorlardı.

Küşad olacak her iki Bulgar mektebi için Osmanlılardan müsaade almak lazım geliyordu. Osmanlı hükümeti bunu deriğ etmezdi, fakat bazen senelerce tehire uğrattırdı. Günden güne artan mektepler sayesinde Bulgarlar nim istiklal kesp ettiler. Bulgaristan'da mektep harfi harfine bir münci olmuştur.

Sayfa 169

Yeni Mektep

Birçok zamandan beri esir bulunan Bulgar mektebi artık hürriyet çıraklığı ediyordu. Bulgar kanuni esasisi iptidai tahsilini mecburi ve meccani tahsilini mecburi kıldı ve bir maarif nezareti tesis etti. Birinci Ferdinand'ın tahta çıkmasıyla maarif işleri daha ziyade yoluna girmeye başladı. O Bulgaristan'ı ciddi ve metin bir hükümet yapmak istiyordu. Bunun için çok top ve çok mektep lazım geliyordu. Hükümetin ilk senesinden itibaren maarifi iptidaiye masarifi iki misline çıkarıldı, bunu her sene artırıyorlar. 1890'da maarif bütçesi bir milyon Frank iken bir sene sonra iki milyona ve 1907 de altı milyona iblağ edildi. Nahiyelerde her sene yedi milyon franktan aşığı sarf etmez. Maarif nezaretinin teşkilatı pek sadedir. Nazırın maiyetinde bir tedrisatı taliye müdürü, bir tedrisatı iptidaiye müdürü, on kadar memur ve bir tabip mevcuttur. Bu küçük erkânıharp heyetinin yaşları ve maaşları büyük değildir. Onlardan biri bugün otuz iki yaşındadır. Nezaret binası önden üç penceresi bulunan küçük bir evdir. Nazırı odasında görmek isteyince kapısı çalınır, içeri girilir. Nazır vazifesini birkaç derecede bulunan müfettişlerle görür. Müfettişler senede 2600 den 5000 Frank'a kadar (yani ayda on

liradan yirmi bir liraya kadar.) maaş alırlar, en büyük memurlar Bulgaristan'da ayda sekiz lira alır, nazırlar bile elli liradan fazla almaz. Bu hesaba göre maarif müfettişleri oldukça memnun ediliyor.

Nezaret liva müfettişlerini yavaş yavaş çoğaltıyor. Bu vasıta ile daha iyi teftiş etmek ve mektepleri ıslah eylemek mümkün olacaktır.

Müfettişlerin yanında tedris meclislerini de zikir etmek münasıptır. Üç beş azadan mürekkep olan bu meclislere her nahiyeye ve kasaba da belediye meclisleri vasıtasıyla intihap olunur. Bunların vazifesi mühimdir. Mektebi idare eder. İnşaatıyla uğraşır, bilhassa muallimi intihap ve hükümete arz eder. Hükümet ise mektepler masarifinin selasetini deruhte eder. (Diğer selasasını nahiyeler temin eyler.) Programları tayin eder. Nahiyelerin intihap ettikleri muallimleri kabul veya ret eyler. Azil ve nezaret eder.

Hükümet ve ahali tarafından gösterilen fedakârlıklar sayesinde mekteplerin adedi üç binden yedi bine baliğ oldu. Bulgaristan'da bu resmi mekteplerden maada Müslümanların bin kadar mektebi vardır. Bunlarda ümmi hocaları yüzünden hiç müşabesindedir.[1]

Elli karda Fransız, Alman, Musevi, Rum, Roman mektepleri mevcuttur. Birçok ecnebi memleketlerde tedrisatı diniye aleyhinde buldukları halde Bulgaristan'da bu fikri tamim etmemiştir. Çünkü orada heyeti ruhaniye nispeten demokrattır ve pek hakikat perest olan Bulgar fikri evham ve hurufata kapılmaz. Genç bir milletin mektepten istediği şey hamiyetli ve hayat için silahlı vatandaşlar yetiştirmektir. İşte bunun için mektepte karait, yazı ve hesaptan maada “vatan malumat” yani Bulgaristan tarih ve coğrafyasında öğretilir. İyi bir Bulgar olmak için Fransa kurallarını ve vukuatını tanımaya ihtiyaç yoktur. Yine bunun içindir ki çocuklara mümkün mertebe ameli

---

[1] Makale sahibi aynen bu tabiri kullanıyorsa da iftira ettiği meydandadır. Bulgaristan'da genç, çalışkan, usulü cedide ye aşına İslam muallimleri bulunduğunu meal iftihar biliyoruz. Her sene beyinlerinde kongre akdeden bu gayretli muallimin bu sene Şumnu'da toplandılar. Mukarreratı efallerine desteres olursak izzetimizle neşri deruhte eyleriz.

Malumat verilir: Bu sebeple ulumu tabiye ve sanayiye ye büyük bir ehemmiyet atıf olunuyor. Kızlar bıçkı ve dikiş ile erkekler ziraat ve el işleriyle işgal ediliyor. Her mektepte şakirdan tarafından zer olunacak bir bahçe bulunması kanunu iktizasındandır. Bu bahçelerden bu gün beş yüz tane mevcuttur. Bulgar çocukları belki pek mükemmel yazmayı bilmeyecekler, lakin pekiyi çift sürebileceklerdir. Bulgar mürebbilerine göre mektep, okumuş adamlar değil, hayata Salih insanlar yetiştirmelidir. Bulgaristan'da tahsil mecburiyeti dört senedir. Her ne kadar bu müddet gayri kâfi ise de onlar hayata bir an evvel atılmak zaruretindedir. Tedris senesi her yerde on ay değildir, köylerde altı aydır. Şu dört sınıfa ahiren ihtiyarı üç sınıfa daha ilave edilmiş ve çırak mektepleri, gece dersleri, yazar dersleri de tesis olunmuştur. Bu derslere binlerce halk devam eder. Mekteplerde gençler yanında ihtiyarlarında oturup okumak, yazmak öğrendikleri memnuniyetle görülür.

İyi mektep binaları bulunduğu gibi köhne ve sahte muzır olanları da mevcuttur. Bu fenalıklar bilinmediğinden veya istenmediğinden değil, paranın kâfi derecede bulunmadığından birden bire ıslah edilemiyor.

Muallimler evvelce köylüden maaş alırlardı, bu hal muallimleri ücretli bir hizmetkâr gibi çirkin bir vaziyette bırakıyordu. Nihayet hükümet maaşatı tediyeye başladı. Buna mukabil köylerden senevî varidatlardan 400 frank kadar bir miktar para almakla iktifa etti. Evvelce muallim maaşı senede vasati 600 frank (ayda 522 kuruş) iken şimdi 1920, 1620, 1320 frank (yani ayda sınıfına göre 720, 600, 500 kuruş) tur. Muallimin mesleği de muhteremdir. Köylerde cahil ve sarhoş papaz karşısında muallim küçük bir validir. Muktedir muallim yetiştirmek üzeredir, senelik beş zükur ve dört inas Darülmualimîni küşad edilmiştir. Lakin yirmi seneden beri üç misline balığ olan talebenin miktarı hala kâfi derecede değildir. Bunun için pedagoji imtihanını verenlere muallimlik ehliyetnamesi itaa olunur. Yirmi üç sene evvel muallimlerin yüzde doksan üçü ancak bir iptidai tahsili görmüştü. Bugün ise ancak yüzde on ikisi bu haldedir. Muallimler marifet ve meziyetlerini kıskanmazlar. Akşam oldu mu, muallim lambasını yakar, köyün ümmi adamlarını okutur, konferanslar verir, milletin iktisadi hayatına karışır, köye yeni ziraat usullerini koyar. Hülasa işsiz kalıyor diye kendisine serzeniş edilemez.

Beyinlerinde teşkil ettikleri muallimin cemiyetinin 4000 azası vardır. Kanuni esasi mucibince iptidai tahsili mecburi olduğu ve bu maddenin tatbikine her cihetçe

gayret edildiği için mektebe giden çocukların miktarı da seneden seneye artıyor.1886'da 125773 şakirt var idi. 1906'da 334779 mevcuda baliğ oldu. Demek ki yüzde yüz altmış altı nispetinde bir terakki var.

1886'da yüz seksen şakirdin 23'ü kız idi, bugün 46'sı kızdır, yirmi seneden beri okuyup yazmak bilenlerin miktarı üç misli arttı. Askerlerin yüzde onu ümmidir. Bu rakamlar Bulgaristan mektepleri ve maarif hakkında en baliğ sitayişlerdir! Bulgarlar tedrisat talebeyideiptidai tedrisat tarzında tevsi ve üç misline iblağ etmişlerdir. Erkekler için 11, kızlar için 4 mükemmel idadi vardır. Muallimlerinden yarısı darülfünundan mezundur. 1904'de bir darülfünun küşad olunmuştur. Mektep programları

Sayfa 171

Yeni Mektep

Muallimleri, eşyası hep Alman usulündedir. Nezarete bütün büyük memurlar Almanca konuşur, fakat Fransızca bilmezler. Talebeden çokları Almanya ve İsviçre'de ikmali tahsil eder. Yalnız hukuk, tıp tahsili için Fransa'ya giderler.

Birçok mektepleriyle, maarif bütçesiyle, cahillerinin miktarı azalmakla Bulgaristan bütün şark milletlerini ve hatta bazı garplıları geride bırakmışlardır.

Makale sahibi Bulgar mekteplerine takdirler yollayarak sözünü bitiriyor.

Sabri CEMİL

BİR DAMLA SU, BİR DAMLA ZAMAN [*]

Hanımlar, efendiler,

Sene başına müsadif şu günde isimleri tevzii mükâfat cetvelinde geçmeyen ve refikleri gibi, mükâfat masası önüne çağrılmayan talebelerden ve bilhassa şu geçen senede mektebin ceza yerlerini, ceza defterini işgal eyleyen dünkülerle izinsiz ve cezalıların hepsinden bahsetmek isterim. Söz söylemesini bilmekten ziyade muharebelerde kavgaya kumanda etmeye alışkın babayığit bir zabıt: “dikkat ettim, derdi, muharebelerde yalnız bir cins adamlar boşu boşuna kendilerini öldürtürler”burada da öyle olmuş. Yine aynı cins talebeler yararlanmış... Fakat hepsi de muharebe meydanından kaçarken arkalarından vurulmuş!

Dikkat ediniz, ceza eşiğini atlayanlar hemen hemen hep bir kâfi dir ki mektepçe bunlar bellidirler. Bu kafiide dikkatsizler, atiler, şaşkınlar toplanmıştır. Hatta

Bu ceza hanenin kapısına: “buraya metanetsizlik, azimsizlik hastalığına tutulmayanlardan başkası giremez” ibaresi yazılmalıdır.

Bu böyle, fakat çocuklardaki azimsizlik hastalığı tedavi edilmez bir hastalık değildir ki meyas olalım. Yalnız bu hastalığın sebeplerini aramak lazım, bu taharri vazifesi de hanımlar sız validelere mevdudur. Erkekler zamanımız hayatının pek velveleli, pek müziç tarz maişeti sebebiyle çocuklarının manevi kuvvet ve metanetlerindeki tebeddül ve tağyirleri yakından yakına takip edemezler. Bu işi meydana çıkaracak ana şefkati, kadın ihtimamlarıdır.

Ekseriya buluğ ve büyüme gibi haller çocuğun fikri metanetini tüketir derecesinde azaltır. Bunun için çocuklar güzel sık sık cezaya çarpıldığını görürseniz yakından hallerini tetkik etmek zamanı geldiğini unutmayınız. Eğer şevksiz ve iştahsız bir surette uyandıklarını ve evvelce kendilerinin merak ve tecessüslerini celp eden iştigallerin kendilerini lakayt bıraktığına vakıf olursanız, dikkat! Zira bunların gerek sınıf ve gerek mütalaa hanedeki tembellikleri, dalgınlıkları çocuğun daima kendi hallerini teftiş ve tetkik etmek hassesinin itak edildiğine delalet eder, bu halde sıhhatlerine zaaf darı olduğunu gösterir, artık siz bu zaafi gidermek çarelerini aramaya mecbursunuz. Bu ihtimam noksanlığıdır ki çocuklara mükâfat vermenin aleyhine en kocaman bir delil teşkil eder! Bu dakikada sekiz günlük na-beca bir istirahat yüzünden oğlunun mükâfat alamadığını temin eden bir valide kalbinin carahasını düşününüz? Düşününüz ki bu istirahat tarafından tehlikesiz bir istirahata kalp edilebilirdi. Bu olmayınca çocuktaki yorgunluk terakkim etmiş, gittikçe ağır-

---

[*] (Jol Payu?) nun Marsilya idadisinin 1910 tevzi mükâfatında verdiği bir nutuktur. Dikkatle ve tekrar tekrar okunmaya layıktır.

Sayfa 172

Yeni Mektep

laşmıştır.

Eğer tembel çocuk sakit durur, inzivayı arar, oyun oynamazsa hemen gözler açılmalı: zira çocuğun maneviyatlarını duçar olduğu ihtilal ve teşevvüşten kurtarmak ekseriya sizin basiret göstermenize, derhal acil bir karar ittihaz etmenize vayestedir. Çünkü hanımlar... Bir çocuk bütün şu halkayla oynamaktan kesildiği anda bunun sebebini bulmalısınız, bunu püskürtmedikçe ne rahat ediniz, ne de emin yaşayınız. Burada sizin mukaddes bir vazifeniz doğuyor, emin olunuz ki anaların nafiz nazarlarına, sebatkâr fedakârlıklarına bedel bu dünyada hiçbir şey yoktur.

Bu mühim noktayı söyledikten sonra açıktan açığa tembel olan sınıfa kelimamı nakil etmekte istical göstermek isterim: bunlar olanca şetaretleriyle oyun oynarlar, hal ve tavırları ne kadar incelikle teccüss olunsa atalet ve gevşekliği gösterecek bir alamete tesadüf edilmez. Bisiklete biner, kürek çeker, başını alıp sergüzeştle gezmelere koşar, fakat mütalahaneye ayak basar basmaz şevki söner, gayreti kesilir...

İşte yalnız azim ve idare hastası hakiki bir tembel! Şu kadar var ki yürekte gelen faaliyeti zengindir, fakat mutarrid ve muntazam bir ceht ve ikdama karşı asidir. Bu, hükmi, iyi bir tembeldir, hayatta asla parlak muvaffakiyetler temin etmeyecektir denemez, çünkü içinden gelen ihtiyari faaliyetin nagehanı hadiseler dolayısıyla terbiye ve intizama dâhil olarak harikalar vücuda getirmesi mümkündür. Birde görürsünüz ki bu tembellerden bazıları parlak muharrirler, dinlenecek hatipler, emektar iş adamları olmuşlardır. Bu gibilerin muvaffakiyetleri ekseriya siyasette ve bilhassa daimi bir cihadı istilzam etmeyip nagehanı darbeler indirmeyi icap eden muhalefet siyasetindedir.

Bu kabil tembellerin şifalanması daima mümkündür, yani herhalde şifa bulabilirler. Bunlardaki noksan, bir şeye azim ve irade ile dikkat etmemek noksanlığıdır. Şu halde çocuğunu dikkate kabiliyetli kılmak vazifesi yine analara terettüp eder. Bu sıralarda çocuklarınızdan az imtidatlı, ufak ceht ve ikdamlar isteyiniz, sırf zatına ve eğlencelerine ait şeylerde küçük muvaffakiyetlere terafik eden hazları his ettiriniz. Bu hazlar terakkim ve küçük terakkiler vücut buldukça onları teşci ve ikna ediniz. Ta ki onlarda bu itiyat teşekkül etsin, o derece ki şimdiki tembelliğini his edilecek surette ceriha dar etmeyen küçük cehtler yerine bilahare aynı tesirli büyük dikkat cehtleri kaim olsun. Günden güne talkih edilmek lazım gelen şu müterakim küçük muvaffakiyetlerin bil tecrübe elde edilen büyük kuvveti fikri çocuğun hayatta rehber hareketi olur. Mesela Portekiz İhtilalindenbahis olunuyor, değil mi? Bu hükümeti çocuğa atlasta çabucak aratmalı, bahsedilen memleket ve müstemlekeleri buldurtmalı... İlh. Bilmediği tarihi ve efsanevi bir isim işitimi derhal kamusa koşturmalı! Bir kelimenin imlasında veya bir fiilde tereddüt ediyor mu derhal kıraat ve sarraf kitaplarında bunun doğrusunu buldurtmalı. Bu sayede yani kendisine malik olmak, vicdanının küçük ihtarlarına şiddet ve süratle itaat etmekle kendisine itimatedilebilecek ve kendi kendisine itimat edecek bir adam olur. Unutmayınız ki hayat küçük küçük işlerin, pek küçük muvaffakiyetlerin mecmuundan başka bir şey

değildir, hatta bir kahramanın, büyük bir adamın hayatı bile bu kanunun esiridir. Bir (general) intihap

Sayfa 173

Yeni Mektep

eden bir hükümet reisinin İntihapıyla oğluna elbise intihap eden bir validenin intihapları arasında bir fark yoktur, çünkü ikisi de bir arada, bir ihtiyar işidir, aralarında mahiyetçe fark yoktur, intihap ettiği kumaşa yakından dikkatle bakan bir validenin hareketi üçüncü Napolyon'un Prusya muharebesinde başkumandan olarak ehliyesiz bir generali, bir (bazen)i intihap etmesinden daha vicdanidir.

Bu düşünceler gösteriyor ki terbiyede ihmale değer hiçbir şir yokmuş. Çocuklarınızın faal ve azim olmalarını istiyorsanız her şeylerini şetaret ve azim ile yapmaya alıştırmınız. Karşısında lakayt durulacak dünyada hiçbir hadise hatta hiçbir şey yoktur. Sabahleyin yataktan kalkmak, yüzünü yıkamak, giyinmek, kunduralarını çizip çıkarmak velhasıl her hareket iki türlü olur: ya miskinçe, ya çevikçe keza ders hazırlamak, vazife yapmakta bunun gibi iki türüdür.

Çevikçe yapılan bu küçük işler toplana toplana itiyatlar ilka eder ve yavaş yavaş güzel bir insan numunesi, güzel bir haslet ve az zaman sonrada güzel bir fikret meydana getirir, çünkü fikretin âli vasıfları ne ise sebatkâr bir çevikliliğinde bunlardan başka bir şey değildir, yüksek ve leyyin bir fikretin (zekâi) rükne lerini işte sayıyorum: doğruluk, mukaddem bir dikkat, vicdan teccessüleri.

Zan etmeyin ki azim ve irade birdenbire veyahut anif cihetlerle vücuda gelir. Hayır, hayatımızı ihya eden ikmal edilmiş binlerce küçük işlerden, günbegün teşekkül eder, günün bütün saatlerinde çocuklarına faal bir hayat yaşatmak yine siz validelere aittir.

Neticeyi söyleyelim: bütün büyük şeyler layed küçük şeylerden yapılmıştır, onların mahsulüdür. Davama delil olarak alıp dağlarının en güzel vadisi olan (Şamunikis) ile (Monbilan) kitlesinin nasıl vücuda getirildiğini nakil edeceğim. (Pirene) dağları bittikten sonra mukkades (Mişel)e [havar yondandır] rast gelen şeytan bu dağlara gülerek alay etmeye hatta mamarısını ve bütün tafralarını tenkit etmeye başladı.

(Mukaddes Mişel)'de şeytanın bu küstahlığına dayanmayarak beğenmediği dağların tazirini vücuda girmesini teklif edince bahse giriştiler. Bunun üzerine mukaddes Mişel Cenab-ı Hakka icazkar bir zelzele yaparak cisim bir arsayı alt üst

etmesini tazri etti, çünkü şeytan bilahare bu perişaniye Pirene dağlarından daha güzel bir şekil vermeyi deruhte etmişti. İşte (Monbilan) denilen tepe bu zelzelede vücuda geldi.

Sabırdan mahrum ve fakat anif cihatlara muktedir azim ve irade hastası şeytan artık işe başladı. Taşları infilak ettirmek üzere en kuvvetli şeyleri kullandı. Atılan taşları parçalamak içinde (guruza) fabrikalarındaki maruf ve muazzam buharlı çekici bin defa küçük gösterecek tokmaklar kullandı.

Cehennemi bir gürültü, mahşeri andırır bir toz her tarafı kaplamıştı: bu girdapta amelelerin canı çıkıyordu. Şeytanlara yakışacak gibi hiddetle işliyorlardı. Bittabi enkazları yıkıldı, terakkim eden kümeler o kadar büyüdü ki çalışmak mümkün olamayacak dereceye geldi. Nihayet şeytan mağlubiyetini itiraf etmeye ve (Monbilan) kitlesini çirkin bir harabe yıkıntısı şeklinde bırakmaya mecbur oldu. Şimdi şeytanın mevkiinden daha müşekkel bir mevki

Sayfa 174

Yeni Mektep

Düşen mukaddes Mişel bunun üzerine tekrar geldi. Bu harabeye bir şekil verilmek için halâvet ve sebattan başka bir şey kullanmadı, yağmur damlalarından başka bir alet istemedi.

Milyarlarca yağmur damlalarını bir araya toplayarak dehşetli gala siyeler[seyyar yüz kitleleri] vücuda getirdi, bunlarla şeytanın yıkılmış ve perişan bıraktığı şeyleri (Liyon) ve hatta (Mason) ovasına kadar süpürttü. Sonra yine evet yine su damlalarına müracaat etti. Artık dağı, su kanallarını ve dere yataklarını imal şartıyla nakış edecekti. Mevadı infilakiye yerinede yine su habbelerini ikame etmiş ve taş yarıklarında bu habbeleri döndürerek en sert granit kayalarını parçalamıştı. Gittikçe aranan habbeler enkazı yavaş yavaş denize sürükleyerek bunun arsasında (Ron dev Valanes)'den (Oranja) ve sonra (Avinisun)'a, (Aral)a ve nihayet (Senet mari dolamar)'a kadar olan vadiyi teşkil etti. (Run) nehrinin (Kamarağ) deltası, (Monbilan) kitlesinin enkazından vücuda geldi.

Mütevazı su damlasının hayrete şayan eserini işte gördünüz. Bu habbecik kendisine zamandan başka bir yardımcıda almadı ve o harabelerden olabilecek şeyi yaptı, tabakatül arz mütehasıslarının beyanına nazaran (Monbilan)ın şimdi ilk indifaada gezen beş yüz metre daha alçak olması şeytanın anif vasıta-i icraatının vücuda getirdiği mücessim yolsuzlukların neticesidir. Mukaddes Mişel (Monbilan)ı

nakış ve tanzim etmeyi deruhte ettiği zaman fenalık tamamlanmış, tamiri imkânsız bir hale gelmişti: bunun için bu dağ şimdi (4810) metreden fazla değildir!

Hanımlara bu nasıl aheste terakkimlerin harikaları kudretlerini size pek gösterdi sanırım.

Mizaçlar, hasletlerde dağlar gibi teşekkül eder. Şu kadar var ki su habbeleri yerine dakikalar kaim olur, onu bunlar nakış ve tanzim eder. Saatler, seneler en uzun ömürler hep o ufak dakikaların mahsulü değil midir?

Evet, çeviklik, faaliyet şu ufak zaman damlalarıyla vücuda getirilir. Çocuklarınızın azim ve iradelerini an be an tadil etmek, onlara sabahtan akşama kadar yapacakları en ufak şeyleri bile mesretle, hayatla, cesaretle yapmalarını öğretmek hanımlar sizlere tertip eder. Bu da olmayacak bir şey değildir, eğer her daim bu noktalara çocuklarınızda dikkat ederseniz onlar faal ve azimkâr olmayı yavaş yavaş itiyat edeceklerdir, sonra bütün saileri serbest, çalak ve şetaretili olacaktır. Hiç bir işi ihmal edecek gibi değildir. (Monbilan) la (Kamarağ) deltasını vücuda getiren nasıl su damlaları ise azim ve faaliyet ve en ufak faallerimizin vicdanen idraki itiyatı beşer suyunun bir şeref olan büyük azimleri, sarsılmaz iradeleri yükseltmiştir. İşte hanımlar, zaman damlalarından tereküp eden dakikaları güzel istimal ederseniz ferdanın adamları olacak evlatlarınızın ruhunu hak ve tanzim etmeye muvaffak olursunuz.

Bu işi bütün vazifelerinize takdim eder zan ediyorum, çünkü istikbal ancak faal ve azimkâr fertlerin milletlerindir.[*]- 19 Eylül 327 Tiroğışte

M.Şekip

---

[*] Fransızların şu noktadaki masalına mukabil hepimizin bildiği (Hazreti Nuh) tufanı burada akla gelmemek kabil değildir. Orada bile bir memleketi

Sayfa 175

Yeni Mektep

mahvedecek bir silayik öyle bir günde değil senelerce yağın yağmurlar ve milyarlarca dökülen su katreleriyle vücuda geldiğini görüyoruz. Zaten ulumu riyaziyede bile (ber) den başka kıymet yoktur. Diğer adetler hep berrin azçokterakkim etmiş kümeleridir. Ormanlar, cemaatler, kumlar, Milletler, denizler hep vahitlerle fertlerden, katrelerden vücuda gelmiştir ve nihayet bütün kâinat (cüzi fert) denilen zerrelere tekevün etmiştir.

TATBİKAT KISMI

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri]

Havas ve El

Büyüklik: Muhtelif büyüklükte bir takım çakıl taşları üç yığın yapılarak kısım kısım ayrılır: büyükler, ortalar, küçükler: hububat taneleriyle, çekirdeklerle, kalemlerle de aynı idman yapılır: bir şey gösterilir, buna bu boyda bir şey gösteriniz denilir.- Bir şey gösterilir, buna bundan büyük, bundan küçük bir şey gösteriniz denilir.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar bir boyun bağı bağlamaya ve sonra çözmeye alıştırılır. Evvela bir küçük arkadaşı üzerinde bu işi yapar, sonra kendilerinde tekrar ederler. En iyi ve en çabuk yapanlara aferin verilir.

El işleri: Her küçük birkaç kuru kabak çekirdeği alır. Sivri tarafında kurşun kalemle iki siyah nokta yapar. Öbür ucuna da iğne ile bir delik açar ve oraya küçük bir pamuk fitili geçirir. Böylelikle pek eğlenceli beyaz Japon sıçanları yapılmış olur.

AHLAKİ HAYAT

1. Muhtıra: Terbiye ve tesviye edilmeden evvel çocuğun tabiat ve medeniyet gibi iki zıt kuvvet arasında alacağı birçok şekiller vardır.
2. Hikâyecik: Faik dere kenarında oynar, su içinde yeşil filizler, renkli çiçekler görür, bunları koparmak, toplamak ister. Bir adım atar, bir ikinci daha, bir üçüncü daha... Derken ayağı çamura batar. Kundurası görülmez, topuğu görülmez bereket versin, kardeşi orada idi. o koşar, yardım ederde Faik güç hal ile ayağını bataktan kurtarır.
3. Ailece konuşma: Şu resme bakınız, mini mini bir çocuk annesine doğru yürüyor. Annesi kollarını açmış. Çocuk pekiyi duramıyor gibi görünüyor. Biliniz niçin? Şadan, senin küçücük kardeşin yürümek istediği vakit duvara, sandalyeye tutunur. Onlar olmasa ne olurdu? – Küçük Nazmi elinden tutuluyormuş gibi çok defalar elini uzatır. Bunun sebebi nedir?

Rasim, sen yalnız yürümeğe başladığın zaman acaba kaç yaşında idin? Piliçler, ördek, kaz palazları yürümek, koşmak için böyle çok müddet beklerler mi? Bunların yumurtadan çıktığını kim görmüştür? İlh...

4. Çocuk sözleri: Niye ağlıyorsun yavrum? İffet elimi acıttı. Nasıl ya? Ona bir yumruk vurmak istedim; başını eğdi, bende elimi duvara çarptım.

FİKRİ HAYAT

Söylemek:1.Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimeden sonra yağmurun ne yaptığını söylerler: yağmur yaprakları ıslatır, kaldırım kenarındaki suyollarını doldurur, damları yıkar, elbiseleri ıslatır, camları kamçılar, güzel gül yapraklarını düşürür...

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte şu ve şu şeyle çalışan adamın ismini tekrarlarlar: demirle, demirci. Tahta, doğramacı. Meşin, kunduracı. Kumaş, terzi. Hamur, ekmekçi...

3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir

Sayfa 177

Yeni Mektep

Ağızdan evet yaban hayvanların adını söylerler: beygir, katır, eşek, inek, öküz, koyun, kuzu, keçi, deve, fil...

4. Şeyler: Küçükler kendilerine gösterilen ufak tefek şeyleri evvelki gibi söylerler: bir yüksek, bir toplu iğne, bir firkete, bir çakı, bir küçük çingirak, bir düğme, bir küpe...

5. Bakarak: Kapı: Evvela hareketler: hoca hanım, siz kapıyı açıyorsunuz, kapıyı sallıyorsunuz, anahtarı kilide sokuyorsunuz, kapı kolunu çeviriyorsunuz, kapıyı açınlar diye çalıyorsunuz...

- İkinci derecede, dikkat olunacak ince şeyler: yukarı, aşağı, orta, reze, kilit, anahtar, menteşe...

- Nihayet, söyletilecek ve tekrarlatılacak şeyler: kapı boyalı tahtadandır, üç parçadan yapılmıştır. İki büyük parça arasında bir küçük parça vardır. Kapı menteşeler üzerinde döner...

6. Oynayarak: Çocuklar iki taifeye ayrılır, gülen Nusret ile ağlayan Nusret'i tasvir ederek karşılıklı söylerler. Bir taife: ben her zaman kızgınım; Öbür taife: ben bütün gün türkü söylerim. Bir taife: başım çok ağrıyor, kitabımı kaybettim. Öbür taife: bugün çok keyifliyim, bana bir saat hediye ettiler...

Okumak ve yazmak: (Elif) harfini küçüklerle öğretmeli: tahtaya (ana, baba, tava, kara, sarma, tarak...) gibi kelimeler yazmalı ve anlatmalı, bunları bir ağızdan, sonra ayrı ayrı telaffuz ettirmeli: her kelimedeki (elif)leri göstertmeli, bunların altını, üstünü çizdirmeli, sildirmeli, havada parmakla (elif) yazdırmalı, kâğıttan büktürmeli. O

kelimelerin altına birer (elif) daha yazdırmalı. Bu kelimelerle ağızdan cümleler teşkil etmeli ve (elif)leri aratmalı.

Sayı saymak: Sağ elinize iki çubuk alınız, sol elinize üç çubuk alınız. Her iki elinize dörder çubuk alınız. Sağ elinizden iki parmak kaldırınız. Sağ yumruğunuzla iki kere vurunuz, sol yumruk üç defa, her ikisiyle dört kere vurunuz, sol yumruk ile üç defa, her ikisiyle dört kere vurunuz. Sayarak gösteriniz: iki pencere, üç pencere, dört pencere, iki, üç, dört, bebek, iki, üç, dört, taş tahta... İki, üç, dört küçük çocuk adı söyleyiniz, iki, üç, dört kuş, çiçek ismi söyleyiniz... Dört ayağı olan şeyleri söyleyiniz: bir sandalye, bir koltuk, bir iskemle, bir kanepa, iki kanatlı kuşları, dört ayaklı hayvanları söyleyiniz...

Tetkik etmek: Kollarınızı göğsünüz (önünde) bağlayınız, (arkada). Sağ elinizi alınınızın önüne, başınızın arkasına koyunuz. Bu şeyi tahta önüne, tahta arkasına bırakınız. Sobanın önünde ne vardır? Siyah tahtanın arkasında? Yürüyen bir arabanın önünde? Süren bir sabanın arkasında? Şimendifer vagonları önünde?- Ahmet, Hakkı'nın önünde oturunuz, Afet'in arkasında durunuz. Şükrü, gidiniz, masa önünde oturunuz. Necdet, sandalyeyi sobanın arkasında koyunuz, oturunuz.

Düşünmek ve tahayyül etmek: Resimde görülen (Liyon) ismindeki güzel köpeği bir araba ezmiş. Arabacı iner ve beygirini bağlar. Yolculardan biri yanaşır. Bir komşu penceresine dayanmış bakar...

(İşaret olunan küçükler resme bakar ve görüp

Sayfa 178

Yeni Mektep

Düşündüklerini sıra ile söylerler.)

Ezber: Şu manzumeyi birkaç derse ayırarak ezberletmeli:

Hayvanların Nasihati

Horoz öter: kıkırık!

Der: kalkınız ne bu uyku?

Kumru öter: gu gu gu!

Der: çocuklar olun uslu!

Arı vızlar, durmaz uçar!

Der: yiyemez bal haylazlar,

Kuzu otlar, sıçrar, meler,

Der: çalışın ey tembeller!

Kedi derki: miyav, miyav!

Bulabilsem bir güzel av!

Ders veriyor kurtlar, kuşlar, uyanalım, arkadaşlar!

[S.C]

Sabri CEMİL

İHTİYAT SINIFI DERSLERİ

1-Elifba Ve Yazı

Onuncu Ders

“y”

(Hareke-i resmiye makamında başta, ortada yazılan (y) harfinin (yemek, şeyler) kelimelerindeki (y) den tefrik için birincisini noktaları bir hizada değil, birbiri altında şöyle yazmalı: kitaplarda vaka bu fark gösterilmemiş ise de çocuk iyice okuyup yazmaya başlayıncaya kadar bu tarzı kabul etmek zaruridir, matbaada böyle harfler olmadığı için burada kullanılamamıştır.

1: (diz) yazmak istiyoruz, hangi harflerle, nasıl yazarız? De, ye, ze: diz. Daha kolay ve daha çabuk olsun diye (y) ile (z) yi birleştirebiliriz. Öyle ise şöyle bir yarım y yazalım, şöyle diz.

- Bu nedir? Yarım y, hep bir ağızdan söyleyiniz, ayrı ayrı söyleyiniz.

2: (der) kelimeside yarım y ile yazınız,(der, zir) kelimelerini yazınız.

3: Şimdi istiyoruz ki (dizi) yazalım. (dizi) de y den sonra başka harf varmı ki bitişsin? Yok. Öyle ise bunu yarım (y) ile yazamayız. Buraya evvelce öğrendiğiniz tam (y) yazmak ister. Yazalım: dizi,

4: Dedi, deri, kelimelerini sonda tam (y) ile yazınız.

5: Bu kelimeler misallerle, hikâyeciklerle izah edilir.

6: İkinci saatte bu kelimelerden bir kaç tane tahtalara yazdırılır. Gece vazifesi verilir.

Onbirinci Ders

“Vav”

(Var kelimesindeki ve on (bulur) kelimesindeki hareke harfiyelerden tefrik için birinci ve o harfinin üzerine (f) de olduğu gibi bir nokta koymalıdır.)

- 1: Şu mukavvada gördüğünüz (ve) dir. Bir ağızdan, ayrı ayrı
- 2: (ve) yi tahtaya yazalım. Bir ağızdan, ayrı ayrı
- 3: Şu mukavvalar arasından (v) yi bulunuz, neyi buldu? Yarım y tam y, da, harflerini bulunuz.
- 4: (ve) ile başlayan birkaç söz: veli, vali, var...
- 5: (ve) ile (u) arasında ne fark görüyorsunuz? (Birinde bir nokta var, öbüründe yok.)
- 6: Şu kelimeleri okuyunuz: var, duvar, dede, av, avize. (Bunlar izah edilir.)
- 7: İkinci saatte bu kelimeler tahtaya yazdırılır.

Sayfa 179

Yeni Mektep

Ve gece vazifesi verilir.

On İkinci Ders

“Y, y”

(ay, söyle) kelimelerindeki (ya) harfinin (iki) kelimesindeki hareke-i harfiyelerden tefrik için yarım (y) de olduğu gibi tam (y) harfinin de altına birbiri hizada iki nokta bulundurulmalıdır. Bu işaretler bir müddet sonra terk olunabilir.)

- 1: Şu mukavvada gördüğünüz yarım (y) dir, bu da tam (y)dir. Bir ağızdan, ayrı ayrı
- 2: Yarım (y) yi tahtaya yazalım: y, tam (y) yi yazalım: y, bir ağızdan ayrı ayrı.
- 3: Şu mukavvalar arasından tam (y) yi, yarım (y) yi bulunuz.
- 4: (ye) ile başlayan birkaç söz: yelek, yelken, yemeni, Yusuf...
- 5: (y) ile (y) arasında ne fark görüyorsunuz? (y nin noktaları altında bir hizada. Tam y nin noktası yok, yarım y nin noktaları aşağıya doğru, birbiri üzerinde)
- 6: Şu kelimeleri okuyunuz: yaya, yay, ayı, dayı, yazı. Cümleler: dede, yazı, yazdı, dayı duyar... (izah)
- 7: İkinci saatte bu kelimeler tahtaya yazdırılır ve gece vazifesi verilir.

On Üçüncü Ders

“V”

(Top kelimesindeki (u) sadasını çıkarmak için kullanılacak vav harf üzerine bir ötre koymalı ve bunu (u) diye telaffuz etmelidir.)

1: Bu ne idi? (v). Bunun üzerine şöyle küçük bir işaret, bir ötre koyarsak (u) okunur. Bir ağızdan ayrı ayrı

2: (v) yi sizde yazınız, ne yazdı?

3: Şu mukavvalar arasından (v) yi bulunuz.

4: u, üve arasında ne fark var?

5: Şunları okuyunuz: du, zu, zor, ruz, ova, oda) yazıyor...

6: İkinci saatte bu kelimeler tahtaya yazdırılır ve gece vazifesi.

On Dördüncü Ders

“Kaf”

1: Şu mukavvada gördüğünüz tam (ka) dır, şuda yarım (ka). Bir ağızdan, ayrı ayrı

2: Yarım (ka) yı tahtaya yazalım. Tam (ka) yı... Keza

3: Şu mukavvalar arasından tam (ka) yı, yarım (ka) yı bulunuz...

4: (ka) ile başlayan birkaç söz: kar, karpuz, kavak, kuzu, kız...

5: (kaf) ile (v) arasında ne fark var?

6: Şu kelimeleri okuyunuz: ak, ok, yazık, kara, kuzu, kız, kayık, kurak...

Dikkat ediyor musunuz? Yarım (ka) nerede yazılıyor? (başta veya ortada). Tam (ka)? (sonda). Tam (ka) ne vakit ayrı yazılır? (elif, vav, he, de, re, ze harflerinden sonra geldiği vakit). Ne vakit bitişik yazılır? (bu harfler bulunmazsa)... Yapılacak birçok mümareselerle çocuklar bu tarifati daha iyi anlayacak ve hafız edecekleridir. (yazı-gece vazifesi)

(Kalın bir heceden sonra gelen (h) lerin (elif) okunacağı ayrıca bir derste misallerle anlatılmalı: kira (kır), ovada (ovada))

On Beşinci Ders

“Şin”

Sayfa 180

Yeni Mektep

1: Şu mukavvada gördüğünüz tam (şe’ dir). Bu da yarım (şe). Bir ağızdan ayrı ayrı

2: Yarım (şe) yi tahtaya yazalım. Tam (şe) yi keza

3: Mukavvalar arasından tam (şe) yi, yarım (şe) yi bulunuz.

4: (şe) ile başlayan birkaç söz: şeker, şerbet, Şakir, Şükrü...

5: Şu gazete parçasında (şe) leri bulunuz.

6: Şunlara okuyunuz. Aş, diş, iş, kış, yaş, kuş, kaş, kaşık, şişe, kuşak, karşıya... Bakınız. Yarım (şe) nerede yazılıyor? Tam (şe)?

7: Yazı, gece vazifesi.

(Muallimin elinde Ahmet Cevat Bey'in yeni tab olunan (Mülahhas yeni elifba okuyorum.) kitabı esas olmak üzere bulunmalıdır. Şu ilk dersler bitinceye kadar çocuklara kitap vermek istemez. Büyük tahta üzerinde yapılacak mümareseler gece vazifeleri hepsinden faydalıdır. Kullanılmasını tavsiye ettiğimiz işaretleri muallim her kelimedede istimal etmeyi unutmamalıdır.)

daha var.

Sabri CEMİL

2-HESAP

YEDİNCİ DERSİN PLANI

Onuncu- On küçük çocuk gösteriniz, en büyüklerden on tane, en küçüklerden on tane gösteriniz. Elinize on kurşun kalem, on çubuk, on mekap, on halka alınız. Tebeşir veya kalemle on nokta yapınız. Bu noktalar bir satırda, iki satırda, beş satırda olsun. On dik çizgi, on düz çizgi, sağa, sola, eğri, on çizgi çiziniz. On yuvarlak, on merbi, on yumurta şeklinde on eğri büğrü çizgi çiziniz. 10 rakamını parmakla havada tahta üzerinde taş tahtada tebeşir veya kalemle 10 rakamını bir defa, iki defa... On defa yazınız. Büyük rakamlarla küçük rakamlarla yazınız.

SEKİZİNCİ DERSİN PLANI

Birden ona kadar: bir elinizi açınız ve altı parmak, yedi parmak, sekiz parmak, dokuz parmak, on parmak diyerek öbür el ile parmaklarınız gösteriniz. Her iki elinizden alınız: beş çubuk ve beş çubuk; altı halka ve dört halka, yedi mekap ve üç mekap, sekiz kalem ve iki kalem, dokuz zarf ve bir zarf... (Muhâsib varsa ilk on yuvarlağı yürüterek saydırmalı.)

Bir, iki, üç, dört... Diye sayarak aynı hareketi, aynı vaziyeti, aynı gürültüyü tekrar ediniz.

On küçük çocuğun, on kızın, on büyük hayvanın, on kuşun, on ağacın, on çiçeğin, on meyvenin ismini söyleyiniz.

Aynı işareti on defa resmediniz. Şu ve şu rakamı birkaç kere yazınız. Bir satır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve bir satır bunun aksi olarak 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 diye yazınız.

DOKUZUNCU DERSİN PLANI

Bir düzine on iki çubuk, on iki çakıl taşı, on iki taş tahta, on iki çocuk sayınız. On iki çubuğu bir arada bağlayınız. Bir deste (bir düzine) çubuk olur. On iki toplu iğne, on iki kibrit, bir düzine, on iki boncuk bir ipliğe geçiriniz. Bir düzine boncuk, on iki iğne bir kâğıda saplayınız.

Sayfa 181

Yeni Mektep

Bir düzine iğne masaya bir düzine kalem koyunuz. Mekapları, çubukları, kalemleri düzine düzine küme yapınız. Zarfları, makaraları, çekirdekleri, mısır tanelerini, düzine, düzine uzunluğuna koyunuz. Muhasebede on iki yuvarlak, (on ve iki, dokuz ve üç, sekiz ve dört, yedi ve beş, altı ve altı) yürütünüz.

Bir düzine yuvarlağı iki tane daha katınız (ilave ediniz.) Bir düzine yuvarlaktan iki tane çıkartınız. (tenzil ediniz.)

Siyah tahtada bir düzine nokta çizgi halka yapınız, bunları sayınız. 10 dan 12 ye kadar yazınız.

ONUNCU DERSİN PLANI

Yarım düzine – Altı çubuğu bir arada bağlayınız. Yarım düzine çubuk olur. Altı kâğıt şerit, altı kalem... Bir ipliğe altı makara geçiriniz. Yarım düzine kara boncuk, yarım düzine yeşil boncuk diziniz. Çakıl taşlarını, halkaları, mekapları, zarfları altışar altışar yahut yarımşar düzine olarak küme yapınız.

Yarım düzineleri ikiye ayırınız.

Muhasebede her sıradan yarım düzine ayırınız. Bir yarım düzineden bir, iki, üç, dört, beş, altı yuvarlak çıkarınız. Her defa ne kadar kalıyor söyleyiniz.

Yazı tahtasında yarı düzine yapan rakamları yazınız. 1ve5, 2ve 4, 3ve 3, 4 ve 2, 5 ve 1.

Hakkı'nın iki yarım düzine cevizi vardı. Acaba kaç tane cevizi vardı? Bir düzine yumurta satın aldım. Yarım düzinesini yedim. Bende daha ne kadar yumurta vardır? Vehbi bir düzine elma toplar. Hemşiresi ise yarım düzine toplar. Vehbi'nin hemşerisinden ziyade olarak kaç elması var? Hemşerisini Vehbi'den kaç noksan elması var? Osman'ın on iki kalemi var. Mehmet' te bir düzine bulunur. Hangisinde daha ziyade kalem vardır? [daha var]

Sabri CEMİL

İBTİDAİYE BİRİNCİ SENE DERSLERİ

OSMANLICA

İBTİDAİYE İKİNCİ SINIFA KADAR

MANZUME
BİRİNCİ DERS

KIŞ

Hani yıldızlı sema, mavi deniz,

Hani yerlerde yeşillikle çiçek

Ey fidanlarda gezen kuş, kelebek

Şimdi siz neredesiniz?

Manası— Kışın semanın yıldızları, denizin maviliği kalmaz. Gökler hep bulutlu olduğu için göğün aynası olan denizde kararır. Yıldızlar görünmez, şair yazın bu güzelliklerini arıyor. Hatta “hani yerde yeşillikle çiçek” diyor. Sonra fidanlara bakıyor. Bir kuş, bir kelebek göremiyor. Şimdi siz neredesiniz diye soruyor, bu soğukta ne yaptıklarını düşünüyor.

Lügatler— hani “nerede sema, gök, fidan, genç ağaç ”

Tabirler – yıldızlı sema –yıldızlarla dolu sema.

Çocuklara sorulacak şeyler: bu şiirin er levhası ne? Şairi kimdir? Neden bahsediyor? Kelebeği tanır mısınız? Kaç türlü kelebek gördünüz?

Sayfa 182

Yeni mektep

(Muallim kelebek ve bir kuş resmini tahtaya yaparak çocuklara taklit ettirir.)

İKİNCİ DERS [MABAD]

Şimdi buzlandı bulutlarla sema,

Şimdi derya kayalıklar söküyor;

Şimdi örtüldü çimenler, zira

Gök pamuklar döküyor,

Manası- Artık sema bulutlarla buz gibi donuklaştı. Şimdi derya sakın yani uslu değil, sahile, kıyıya, dalgalarını kıyıya çarpa çarpa kayalıkları söküyor. Yerinden koparıyor, artık çimenlerde örtüldü. Çünkü gök pamuk gibi karlar döküyor.

Lügatler - derya –deniz. Sökmek – yerinden koparmak.

Tabirler - Buzlandı—buz gibi donuklaştı. Pamuklar- pamuk gibi karlar demek istiyor.

Sorulacak şeyler - Kışın gök niçin buzlanır? Denizler niçin dalgalı olur? Çimenleri örten nedir?

ÜÇÜNCÜ DERS [MABAD]

Kelebekler gibi karlar düşüyor.

Sanki bir nur iniyor her fidana;

Lakin eğlence olurken bu sana

Yavru kuşlar üşüyor.

Manası – Karlar, kelebekler gibi düşüyor, bu düşüş o kadar güzel oluyor ki her fidana bir nur iniyor gibi oluyor. Fakat yavrum bu sana eğlence olurken öbür tarafta kuşlar üşüyor. Bunu da düşünüyor musun?

Lügatler – nur: aydınlık ziya. İnmek: Yukarıdan aşağı gelmek. Eğlence: boş vakitlerde zevklenmek için yapılan şeyler. Sana: çocuğa hitaptır.

Sorulacak şeyler - Karlar niçin kelebeğe benzermiş? Siz bu vakit kuşları düşünür müsünüz? Niçin? Hangi kuşları en çok seversiniz? Sayınız bakayım bunlardan en süslüleri hangileridir? Tahtada kim bir kuş yapacak?

DÖRDÜNCÜ DERS [MABAD]

EY ÇOCUKLAR

Size bir bayram olan karlı günün

Başka yerde nice zalimliği var,

Örtüyorken o güzel köyleri kar,

Fıkra'yı düşünün!

[İbrahim Alaaddin]

Manası — Ey çocuklar, size bayram şenliği veren bu karlı gün başka yerlerde merhametsizlikler yapıyor. Fakirleri donduruyor. Güzel köyleri karlar örterken bu fakirleri düşünün.

Lügatler — Zalimin: merhametsizlik. Fukara: fakirler. Nice: ne kadar.

Sorulacak şeyler - Karlı günler sizin niçin bayramınız oluyor? Karın merhametsizlikleri nelerdir? Köylere şair niçin güzel diyor? Fakirin en çok nesine acırsınız? Fakirlere nasıl yardım edersiniz?

Bütün şiirden çıkan hisse - İnsan olan en ferahlı dakikalarında bile başkalarının kederlerini unutmaz onlara karşı hissiz olmaz.

KIRAAT

ALİ’NİN KEÇİSİ

“ Ali’nin keçisini görseniz... Onu kim görse seveceği gelir. Babası onu köyden getirmişti.”

Sayfa 183

Yeni Mektep

Ali keçiyi gördü mü? Artık kolay kolay ayrılmaz. Sakalını çeker, kulaklarını sıkar. Fakat tuhafı da şurası ya keçi kımıldanmaz bile. Ali koşar, bahçeden yapraklar, otlar getirir, ona verir. O vakit keçinin keyfini görmeli, sevincinden bağırır. Ali’nin üstüne sıçrar. Keçi Ali’nin sesini duydu mu rahat durmaz. Nerede olsa bağırmaya başlar. Şimdi siz böyle bir keçiyi nasıl sevmezsiniz. İşte Ali’nin eğlencesi bu... Kapı önünden geçen bütün arkadaşlarına uzun tüylü keçisini gösterir, sonra hepsine sorar.

- “ Doğru söyleyiniz, keçimi beğendiniz mi? Ama doğru söyleyiniz ” der.

Fikirler:

Siz Ali’nin keçisini gördünüz mü? Siz nereden öğrendiniz ki o keçi güzelmiş? Siz keçileri sever misiniz? Ali’nin keçisi ne yaparmış? Ali, keçisini arkadaşlarına gösterdiği vakit ne dermiş?

İnşa:

Ali’nin keçisini babası...

Ali bütün gün keçiyile...

İkinci ders:

ANNECİĞİM

“ Gece olur her taraf kararır. Akşam yemeğini yerim, sonra gözlerim kapanmaya başlar, açmaya çalışırım. Açamam. Anneciğimin kolları arasına atılırım. Sevimli bir el beni yavaş yavaş okşar. Beni uyutmak için ninni söyler. İnce ve sevimli

ses bana bir şeyler fısıldar. Artık uykuya dalarım. Kulaklarım güzel ninnilerini duyar gibi olur. Validem hep tekrar eder.”

- Uyu yavrum, uyu ninni!

Ben kımıldanmam, sevinçle dolu rüyalar görürüm. Etrafımda kelebekler, kuşlar uçar sevinirim, sonra bütün bu eğlencelerin rüya olduğunu anlarım. Gözlerimi açtığım vakit annem sorar:

- Niçin uyumuyorsun yavrum? Rahatsız mısın?

Fikirler:

Gece olduğu vakit niçin karanlık olur. Bulabilir misiniz bakayım? Gece olduğu vakit uykunuz gelir mi? Niçin gelir? O vakit anneniz ne yapar, ne söyler? Size ne sorar? Annenizi sever misiniz? Niçin?

İnşa:

Gece olunca her taraf...

Benim uykum...

Üçüncü ders

HAKKI’NIN EĞLENCELERİ

“ Siz Hakkı’yı yaramaz bir çocuk zannetmeyiniz. Henüz pek küçüktür. Oyun için bayılır, çıldırır. Sevimli bir kedi, mini mini bir köpek görmesin arkasını bırakmaz, koşar, yorulur. Oyuna daldı mı kendisinden geçer, laf anlamaz. Büyük validesi ara sıra bahçeye iner, gezinir, çiçeklere bakar, haddi ise bir koltuğa otursun Hakkı, yavaş yavaş arkasından gelir, hiç ses çıkarmaz. Elleriyle büyük annesinin gözlerini kapar, ince sesle:

- Bil bakayım ben kimim: bil de der, büyük valide bilmez mi ya? Bu Hakkı’nın her günkü şakası, büyük valide sevincinden gülerek:

- Hakkı bildim. Sensin gördün mü nasıl bildim, der. Sonra kucaklaşırlar. Hakkı’nın eğlenceleri ona çok güzel gelir. ”

Sayfa 184

Yeni Mektep

Fikirler:

Hakkı nasıl bir çocuktur? Oyunu çok sever mi? Büyük annesi gücenir mi? Hakkı zeki midir aptal mı?

İnşa:

Hakkı'yı yaramaz bir çocuk...

Hakkı büyük annesinin...

Dördüncü ders:

Genç Bahriyeli

“ Hayrettin temiz yürekli bir mekteplidir. O gemici olmak ister. Babası ile de deniz sahilinde dolaştılar mı başka şey konuşmazlar. Hep gemiler toplar... Hep bu... Ara sıra babasının getirdiği gemi resimlerini annesine gösterir:

- Bende böyle bir gemide asker olacağım. Fami anneciğim, doğru söyle der.

Annesi sevinir, göğsü kabarır. Hiç böyle akıllı, temiz yürekli çocukları kim sevmez. Görenler Hayrettin'in adını duyanlar:

- Allah anasına babasına bağışlasın... derler.

Babası para verir. O toplar (donanma) cemiyetine gönderir. O gemici olacak, gemiciliği fikrine yerleştirmiştir. Küçük dalgalar onun büyük kalbini korkutmaz. Hayrettin Girit'in, Kıbrıs'ın, Cezayir'in kara topraklarına uzanan denizlerde gezmek ister. O genç Osmanlıdır. Yalnız bunu düşünür.

Fikirler:

Hayrettin nasıl bir çocuktur? Babasıyla deniz kenarında dolaştığı vakit ne sorar? O ne olmak ister? Topladığı paraları nereye gönderir?

İnşa:

Hayrettin iyi kalpli bir...

Topladığı paraları...

İMLA

Birinci ders

KOYUN SÜRÜSÜ

İşte yol üzerinde güzel bir koyun sürüsü, kaldırdığı toz bulutları içerisinde ilerliyor. Gocuğuna bürünmüş bir çoban bunları güdüyor. Arkasında bir koç, boynunda kocaman bir çanla geliyor. Daha arkadan koyunlar, birbirine sıkışan korkak ve sevimli kuzuların anneleri geliyor.

Dili sarkık kocaman bir köpek, dört tarafa koşuyor.

Şayet işlerinden bir geride kalır veya durursa köpeklerden biri çarçabuk yetişiyor. Onu yerine gönderiyor.

İşte küçük koyunlar hep böyle meleye meleye çayırları, tepeleri aşarlar.

Lügatler — gocuk: koyun derisinden yapılmış kebe. Bürünmek: Sarınmak, örtünmek. Gütme: İdareli götürmek.

İkinci ders:

YUSUF MİTHAT'IN KEŞİFLERİ

Yusuf Mithat daha hiç bir şey bilmiyor, çünkü pek küçüktür. Etrafında birçok şeyler görüyor. Fakat hiç birisini düşünemiyor. Her şeyi bir acı bir kederle öğreniyor. Gözleri olduğunu ağlamasından biliyor. Niçin mi? Çünkü ağlıyor, hatta kolunu iskemleye çarparak acındıktan sonra öğrendi. Parmağını ısırıdıktan sonra anladı. Artık parmağını biliyor, çünkü o parmak onu bağırttı. Ateşi nasıl buldu mu diyeceksiniz. Birçok yerlerini yaktıktan sonra yazın kış

Sayfa 185

Yeni Mektep

Aklına bile gelmiyordu. Şimdi kışa inanmıştır. Çünkü ayacıklarının parmakları birkaç kere donmuştur. Yusuf Mithat yavrum, sen daha çok keşiflerde bulunacaksın. Ne yapalım? İnsanın talihi, hayatı böyle ömür yolu böyle geçilir. Merak etme bize yetişmek için herkes bu yollardan geçecek.

Lügatler – keşif: bulmak. Hayat: Ömür yaşamak.

(Burada muallim çocukları hayata teşci edecek surette izahat vermeli, hayattaki kederlerin yine hayat icabından olduğu teşrih edilmeli.)

Üçüncü ders:

TATLICI AHMET

Sinek tatlıya nasıl dalarsa Ahmet'e öyle dalar. Zavallı sinekler, tatlıda boğulup kalırlar. Fakat kurnaz Ahmet tatlıyı boğar. Ahmet'in düğünü evde tatlı kokusunu duyduğu vakittir. Ahmet tatlının karşısında oynar. Tatlı yerken Ahmet'in parmakları görünmez. Lokmalar bir saniyede kaybolur. Annesi:

- Oğlum et yesene deyince Ahmet tatlıyı iyice süpürmek için boş bulunmaz.

Yan gözle tatlıya bakarak:

- Anne karnım aç değil ki der. Çocuklar sofraya çok darılırlar. Fakat Ahmet'in tatlı geceleri bu kabahati yaptığı görülmemiştir.

Hatta bir tatlı gecesini Ahmet sofradan kalkarken annesi eline dikkat etmişti. Ahmet'in avucu kapalıydı. Biliniz balkım ne vardı?

M.ŞEKİP

2-İLMİHAL

BİRİNCİ DERSİN MUHTASAR PLANI

(Müslüman çocuk- Sen Müslümansın. Müslümanlık büyük bir şereftir. İslam dininin şartlarını bilmek ve yapmak lazımdır. İyilikleri...)

TATBİK VE İZAH

Birinci sınıf talebesine tüccar zade İbrahim Hilmi Bey'in Müslüman çocuk – yeni ilmihal namındaki güzel kitabının şu ilk dersi verileceği zaman önlerinde hazır bulunan kitaplarını kapatmalı. Muallim yukarıda görüldüğü gibi derse göre hazırlanmış olduğu muhtasar planı gözü önünde bulundurduğu halde çocuklara buldurmaya çalışarak kendileriyle bu plan dairesinde şöyle konuşmalı, buraya yalnız muallim suallerini derç ediyor.

Pederiniz hasta olduğu vakit iyileşmesi için kime dua eder? Annenizin bir kederi olduğu zaman ikide birde ne söyler? (Aman yarabbi Allah'ım.)

Babanız, anneniz her gün abdest alırdı ne yapar?

Bayram olduğu zaman çok sevinmişsiniz. Hepiniz güzel ruba giymiş, güzel yemekler yemişsiniz. Ondan evvel Ramazan'da anneniz, babanız, büyük kardeşleriniz gündüz yemek yer miydi? Ne yapıyordunuz?

Babasınız, amcası veya komşusu hacı olan uzak yerlere Arabistan'a gitmiş olan kimse var mı? İnsanlar orada kimin, hangi Peygamberin mezarını görmüş?

Babanız, anneniz Cuma akşamı eline aldığı bir büyük kitabı güzel sesle okur. Şu okuduğu kitap nedir?

Komşunuz fakir, hasta, ona pederiniz ne yapar?

Görüyor musunuz? Sizin babanız, ananız ne iyi insanlarmış. Allah'a dua eder. Peygamberimiz Hz. Muhammed'i sever. Abdest alır, namaz kılar,

Sayfa 186

Yeni Mektep

Oruç tutar, kuran okur, fakirlere bakar, böyle daha birçok iyi işler yapar. Sizde böyle yapıyor musunuz? Büyüdüğünüz zaman ne yapacaksınız?

Ananız, babanız, dayınız, halanız hep bu işleri yapıyor. Ali Ağa, Hasan Efendide böyle yapar mı? Kunderacı Dodur, Sarraf Salamon bu işleri işler mi? Camiye gelir mi? Size, babanıza, Hasan Efendiye o iyi işleri işlediği için ne derler? (Müslüman)

Dodur, Salamon Müslüman değil de nedir? (Hıristiyan Yahudi) (Gavur, çirkin tabirini çocuklara söyletmemeli, kaldırmaya çalışmalıdır.)

Şu güzel kitap sizin olsa (benim ne güzel kitabım var) demez misiniz? Öyle ise ben Müslüman'ım, babam Müslüman'dır, anam Müslüman'dır, büyük babam Müslüman'dır... Diye övünür müsünüz?

Kaleminiz çok iyi yazar, fakat onu elinize almazsanız. Dikkatle yazmaya çalışmazsanız. Güzel yazı yazmış olur musunuz? Müslümanlıkta böyle değil midir? İslam dini ile övünmek için tam bir Müslüman olmak için yalnız lafla “ben Müslüman'ım” demek işe yarar mı? Yapılacak şeylerini yapmak için ne lazımdır. (evvela onları bilmek) İşte bu dersler şu küçük kitap size bunları öğretecektir. Bunları iyi bilerseniz ve yaparsanız gerçek bir Müslüman çocuk olursunuz.

Tam bir Müslüman Çocuk olunca siz yalan söyler misiniz? Komşunuzu darıltır mısınız? Arkadaşlarınızla bir olmaz mısınız? Ananızı babanızı dinler misiniz? Öyle ise sizi herkes sever, Müslüman olduğunuz için sizde fena huy bulunmaz.

Hülasa – Demek siz hepiniz Müslüman çocuksunuz. Ananız, babanız, akrabanızda Müslüman'dır. Büyük babalarınızda böyleydi. Müslümanlıkla övünürsünüz.

İslam dininin yap dediği işleri yapacaksınız. Yapma dediklerini yapmayacaksınız. Böylelikle uslu, akıllı çalışkan olacaksınız. Elinizden, dilinizden fenalık çıkmayacak. Sizi herkes sevecektir. Benim şu söylediklerimi bir daha kim söyleyecek. (Talebeden bir kaçına hülasa olarak tekrar ettirilmelidir.)

Şimdi kitaplarınızı açınız. Baş tarafında “Müslüman çocuk” diye yazılı. Oradan kim okumak ister? (birkaç çocuğa okutulur.)

İkinci dersin izahlı planı

Allah (Tanrı Teâlâ)— Bu kalem kendi kendine mi olmuştur? Şu mektebi yapan yok mudur? Sokaktaki çeşme kendiliğinden mi yapılmıştır? (sınıfa getirilen birkaç ot ve yaprağı göstererek) Şu otlar şu yapraklar, şu ağaçlar kendiliğinden olmuştur denilebilir mi? Karşıya bakınız, şu kargayı, serçeyi yoktan yapan (yaradan) yok mudur? Ya sen? Arkadaşını? Beni? Bütün insanları? Biz yer üzerinde geziyoruz? Kim yarattı? Su içiyoruz, güneşten aydınlık ve sıcaklık alıyoruz. Geceleyin başımız üzerindeki derin boşluklarda ayı yıldızları görüyoruz. Bunları Cenab-ı Hak kimin için yarattı? Demek Allah; otlara, ağaçlara, hayvanlara ve hele biz insanlar için, iyilik vermiştir. Bakınız Allah ne kadar büyüktür. İki Allah olsa kavga etmezler miydi? Tenha bir odada komşunun hokkasını çalarken Allah seni görür, arkadaşını yalanla aldatırken Allah

işidir ve bilir. Siz fenalık yapacak mısınız? Anne, babanızı gücendirecek misiniz? Niçin? Cenab-ı Hak insana, güneşe benzemez. Anası evi yoktur, çünkü o bütün bunları yaratmıştır. Allah, uslu, çalışkan, doğru çocukları, insanları sever. Tanrı Teâlâ'ya

Sayfa 187

Yeni Mektep

(Yarabbi bana akıl ver. Beni fenalıktan koru. Günahlarımı af et. Bir daha fenalık yapmayacağım.) diye sabah akşam dua ediniz. (Bu plan dairesinde konuşulduktan ve hülasa edildikten sonra kitabın yüzünden buna dair olan beş satır okutulur.)

Üçüncü Dersin İzahlı Planı

Sizinle bir kedi arasında ne fark vardır? Babalarınız ve teyzelerinizle yine o kedi arasında öyle bir fark var mıdır? Kediye, serçeye ne derler? Size, babalarınıza ne derler? (hayvan -insan) bir hayvan mı daha itibarlıdır, bir insan mı? Hayvanları, insanları kim yaratmıştır? Sizin babanız var, onunda babası vardı... Acaba bunların en birinci babası kimdir? Bilmiyorsunuz öyle ise ben söyleyeyim. Bütün insanların babası Allah'ın pek eski zamanlarda yaratmış olduğu bizim gibi bir insandı. Bunun adı (Âdem) idi. Bunun karısı da vardı. İsmi (Havva) idi. En evvel yaratılan erkek kimdir? Kadın? Bunlar çok iyi insanlardı. Cenab-ı Hak kendilerini severdi. Şu ilk ana babamızı sizde sever misiniz? Bütün dünyadaki insanlar kimden doğdu? Biz hepimiz âdemoğullarıyız derler. Bu ne demektir? Sizin Petre'nin, Mişon'un en eski babamız, anamız bir midir? Siz kardeşlerinizle nasıl geçinirsiniz? Öyle ise Petre ile Mişon ile de nasıl geçinmelisiniz? Eliniz ağrıdığı vakit rahat mısınız? Ya ayağınız, gözünüz, karnınız? İşte bütün insanlar âdemoğulları birbirinin gözü, kulağı, eli, ayağıdır. Eğer insanlar gerçekten böyle olursa o zaman bütün hayvanların en şerefli olur.

(Ahlaki bir netice verildikten ve çocuklara hülasesi tahrir ettirildikten sonra kitaptan (insan) ser levhalı altı satır okutulur.)

Dördüncü Dersin İzahlı planı

Siz kasabada bizimle beraber bulunmasa da dağda, ovada yalnız kalsaydınız yaşar mıydınız? Niçin? Pederiniz, komşularınız, bütün şehir veya köy haklıda ayrı ayrı yaşayamaz mı? Evinizde kardeşleriniz, burada kardeşleriniz var. Bunlarla her zaman iyi mi geçiniyorsunuz? Komşular, kasabalar arasında dargınlıklar, fenalıklar olmaz mı? Birbirlerini öldürmezler mi? Allahlarını bilirler mi? İşte eski zamandan beri insanlar bu ahlaksızlıklara düşmüşler, putlara tapmışlardır. Onlar kendi haline bırakılırsa huylarını düzeltirler mi? Düzeltmek için ne lazım? (biri onlara gitsin de desin ki kardeşlerim siz

fena yolda gidiyorsunuz. Öyle yapmayın, böyle yapın. Allah bunları istiyor.) İşte insanlar fena yola saptıkça böyle birer âdem gelmiş. Onlara nasihat etmiş. Doğru yolu göstermiş. Bunlara ne derler bilir misiniz? (Peygamber). İşte peygamber böyle yazılır. (tahtada imlası gösterilir ve bir kaçına telaffuz ettirilir.)

Peygamberlerde bizim gibi insan. Yer, gezer, söyler, ölür... Fakat onlar çok akıllı, çok iyi huyludur. Ne yaparlar? (Cenab-ı Hak bunu sever, bunu sevmez, şunu işleyiniz, şunu işlemeyiniz diyerek insanlara iyi yaşamayı öğretirler.) Öğrenin diye onlara kim söylemiş? (Cenab-ı Allah) demek peygamberin işi vazifesi neymiş? (Allahtan aldığı emirleri insanlara, kullara söylemek) Böyle büyük insanları sevmeli mi? Bazı fena kimseler sevmemişler. Sözlerini dinlememişlerdir. Acaba bunlar hayır görmüş müdür? [Peygamberlere büyük ademlere muhabbet ve itaat hissi verildikten şakirtlere hülasa ettirildikten sonra kitaptan (peygamber)

Sayfa 188

Yeni Mektep

bahsi okutulur]

[alt tarafı gelecek nüshada]

Sabri CEMİL

3 – HESAP

BİRİNCİ DERS

Zihni hesap: Bir eksik bir ziyade – evvela tamamıyla maddi temrinler: bir kitap aldım bir kitap verdim. Bir kalem koydum, bir kalem çıkardım. Bir çocuk geldi, bir çocuk gitti. Ahmet bir mükâfat aldı, bir mükâfat verdi. Bir ev yapıldı, bir ev yıkıldı.

Bade, bir katmak veya bir çıkarmak için muhtelif ifadeler: 7'ye 1 kattık. 6 dan 1 çıkardık, 9 dan 1 ziyade. 9 dan 1 eksik, 5 den 1 fazla, 8 den 1 noksan.

Tahriri hesap: mahsuller –

Birinci yığın 5 demet bir elma ağacı 3 elma

İkinci yığın 4 demet başka elma ağacı 7 elma

9

Hepsi

10

İKİNCİ DERS

- Küçük meseleler 1: Hasan şimdiye kadar 4 kurşun kalem sarf etmiş. Naci bundan 2 fazla sarf etmiş. İki birlikte kaç kurşun kalem sarf etmişler?(10 kalem)
- 2: Bir kutuda 5 tane yontulmuş kalem var. O kadarda yontulmamış kalem var. Kutudaki kalemlerin kaç tane olduğunu (adedini) söyleyiniz? (10 kalem)
- 3: Bir mektepli 10 kalem satın almıştı. Bunların 4 tanesini kullandı, şimdi kaç kalemi vardır?(6)
- 4: Ayşe'nin 4 saz kalemi var. Eğer Fatma'nın 1 tanesi daha olsaydı Ayşe kadar kaleme malik olurdu. Ayşe'nin ve Fatma'nın kalemleri birleştirilirse kaç tane eder, bulunuz (7 kalem)
- 5: 2 tane beyaz üzüm kopardım. B onun 2 si kadarda siyah üzüm kopardım. Kaç tane üzüm koparmış oldum? (9 üzüm)
- 6: Bir sepette 10 salkım üzüm var idi. Bakkal yarısını sattı. Daha kaç salkım kaldı, söyleyiniz?
- 7: Bir sepette kütüğünde 10 salkım vardı. Ben 6 tanesini kopardım, pederimde 4 tanesini. Kütükte kaç salkım üzüm kaldı? (hiç kalmamıştır)

BİRİNCİ DERSİN İZAHI

Muallimin elinde mesela 1 kitap masa üzerinde de bir kitap bulunur, muallim sorar. Elimde kaç kitap var? Elindeki kitaplardan birini talebeye verir. Yine sorar. Elimde üç kitap vardı. Birini Rüstem Efendi'ye verdim. Elimde kaç kitap kaldı? Yalnız (iki) cevabını almakla kanaat etmemeli. (İki kitap kaldı dedirtmeli.) Bu sınıfta kaç çocuk var? (8) Şevket Efendi siz dışarıya çıkınız. Şimdi bir çocuk gitti, kaç çocuk kaldı? (7) Şevket Efendi içeriye giriniz. Şimdi bir çocuk geldi, kaç çocuk oldu?(8) [Sınıfta 8 çocuk oldu, efendim.]

Şu karşık sokakta 9 ev vardı. Geçenlerde yeniden bir ev daha yapıldı. Hepsi kaç ev oldu? (10) dün gördüm ki biri yıkılmış, kaç ev kaldı? (9) Yeni yapılan evi saymazsak kaç eski ev vardır?(8) [Sekiz tane eski ev vardır efendim.]

Bade mücerret adetlere geçmeli: 7'ye bir kattık kaç oldu? [Yediye bir kattık 8 oldu, efendim.] 9'dan bir ziyade kaç eder? (10) 8'den bir noksan ne eder? (7) Şimdide taş tahtalarınızı, kalemlerinizi hazırlayınız. Beni dinleyiniz: Bir

Çiftçi harman dökcek, iki yığın buğdayı var. Birinci yığında beş demet buğday var. Yazınız. İkinci yığında 4 demet var. Acaba hepsi kaç demet eder? Bunu anlamak istiyoruz anladınız mı? Bana şu meseleyi kim tekrar edecek? [İki üç çocuğa söylenir.] Çiftçi yığınları toplayacak, öyle ise bizde ne yapmalıyız? [Demetleri birbirine katmalı.] Rakamların altına bir çizgi çiziniz. Hepsi ne kadar demet ederse oraya rakamla yazınız. [Biraz durduktan sonra] Kim buldu bakayım? Bulanlar parmağını kaldırsın. Haydar Efendi sen ne kadar buldun? Sizde bu kadar mı buldunuz? Muharrem Efendi siz tahtaya geliniz, meseleyi anlatınız ve orada hesabı yapınız. Sizde küçükler tahtaya dikkat ediniz. Yanlış yapınca parmağınızı kaldırınız.

İkinci dersteki meselelerde bu tarzda hepsine hallettirilir. Bu gibi meseleleri çoğaltmak mümkündür.

[Diğer dersler gelecek nüshalarda.]

Sabri CEMİL

MUHTELİF DERS NUMUNELERİ

KIZ MEKTEPLERİ MARŞI [1]

Biz vatanın ümidiyiz vatan bizimle yaşar
Bu dünyada bir annesiz yaşar mı hiç çocuklar?

Evet, bugün biz küçüğüz, mini mini kızlarız;
Fakat yarın koynumuzda yavrumuzu besleriz.

Bu yavrular büyüyecek, okuyacak, yazacak;
Terbiyeli, anlayışlı birer insan olacak!

Pak yürekle, demir elle çalışacak hep onlar,
Alını açık, göğsü gergin yaşayacak aslanlar

İşten asla korkmayacak her bir işe salacak,
Çiftçi, dülger, hâkim, tüccar, fabrikacı olacak.

Böyle şenlenecek şu zavallı memleket.
Sayemizde vatanımız olacaktır bir cennet.

Vatan için onlar kılıç kuşanacak, ölecek
Ölürken de acı yaşlar dökmeyecek, gülecek,

Bizde öyle... Onlarla edeceğiz iftihar,
Diyeceğiz: şu vatana kurban gitmiş oğlum var!

Devletimiz, milletimiz şan alacak, yine biz,
Ak saçlarla vatan için her gün dua ederiz.

Sabri CEMİL

İBTİDAİ İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SENELERE COĞRAFYA DERSLERİ
(BU MALUMAT LÜZUMU KADAR DERSLERE TAKSİM EDİLMELİDİR)
1- KOSOVA

Kosova Karadağ'dan dört defa büyük, hemen Sırbistan kadar geniş bir Osmanlı vilayetidir. Rumeli'mizin en büyük vilayetlerinden bile değildir. Hele Anadolu'da bunun üç misli vilayetlerimiz pek çoktur. Kosova Rumeli'de ecnebi komşusu en çok bir vilayettir. Komşusu çok olanın kavgası da çoktur derler. Hele o komşular biraz hasetçi olurlarsa... İşte bunun içindir ki bu vilayeti kullanmak çok göz açıklığı, çok bilgi ister. Selanik'ten gelen bir şimendifer hattı bu vilayetin takriben ortasına kadar girer. Metroviçe'de kalır. Bütün Kosova'nın en büyük en kalabalıklı kasabası (Üsküp) şehridir, Kosova'yı idare eden vali de

---

[1] mektep edep tevzi mükâfatında bir hanım kız tarafından okunmak üzere yazılmış ve inşat olunmuştur.

Sayfa 190

Yeni Mektep

burada oturur. En büyük mahkemeler buradadır. Adam öldürenlerin, isteyerek yangın yapanların, komitelik edenlerin mahkemeleri burada görülür. Buraya (Zıbkıca) yoluyla birde Avrupa katarı gelir. Demek Üsküp'ten şimendiferle bir Selanik'e bir de Avrupa'ya gidiliyor. Bu vilayetin hangi köşesinden çıksak deniz göremeyeceğiz. Denizi görmek için trene binip Selanik'e gitmek lazım gelecek. Kosova'nın şekli

haritaya bakılacak olursa uzun bir kavuna benzer. Aşağısı en geniştir. Yukarıya çıktıkça hudutlar arasında sıkılır.

b) Coğrafya tabisi

1) Elimize değneğimizi, ayağımıza çarıkları geçirip de, Kosova'yı bir dolaşacak olursak ya ova gezeceğiz ya dağ aşacağız. Ah bu dağları gezesen ne olur. Ne gölgeli ağaçlar göreceğiz. Bu ayrı ağaçlar ne ağaçları olacak diye merak edip sorarsanız (çam) ve (meşe)dir diyecekler. Bu ağaçların serin gölgeleri altında öyle güzel sular kaynar ki insan bir bardak içer içmez karnı acıkır. Şu ağaçlar nerede biter diye merak edecek olursak saatlerce dolaşmak yürümek lazımdır. İşte dağları bir halı gibi süsleyen örten bu ağaçların hepsine birden (orman) derler. O halde Kosova'nın ormanları dağlık yerlerinde olacak. Dağlar Kosova'nın yukarı taraflarındadır. En yüksek dağı Üsküp'ten görünen (Şar) dağıdır. Bunun tepesine ne vakit çıkarsanız çıkınız donacak, kar bulacaksınız. Denizden yüksekliği bildiğiniz yüz minareden fazladır. Bunun sağ ve aşağı taraflarında uzanmış yavruları vardır. Bunlar o kadar yüksek değildir. Buraları yazın zümrüt gibi yeşil olur. Çobanlar kuzu ve keçileriyle bu tepelerden ayrılmazlar. Oraya gitsen kim bilir ne güzel kaval sesleri, kuzu melemeleri işiteceğiz. Şar dağının arkasında meşhur (Kosova Ovası) karşımıza çıkar. Bunun üzerinde at mı koştururlar dersiniz? Hayır. At koşturacaklarına buğday, mısır, arpa ekerler. Ya... Bak sizi aldattım. At da koştururlar, koştururlar ama (harman) yerlerinde koştururlar. Çuvallar dolusu (hububat) alırlar. Bu ovanın bir ucundan tutturup da öbür ucuna gitmek istersen üç (öğün) yani kuşluk almak lazımdır. Şu halde on beş saatlik yol yürümek icap eder. Rüzgâr ı eksik olmaz. Ağaç yok denecek derecede azdır. Demek ki burada yolculara dinlenecek hiçbir serin yer bulamayacaklar. Bu ovayı bitirdik mi artık kademe kademe yükselmek, dağlara tırmanmak mecburiyetindeyiz. Bunlara (Roguzana) dağları derler. Yazın arabayla bu dağları aşabiliriz. Fakat kışın ya kiracı beygiriyle ya kızakla geçebiliriz. Tüccar malları yaz kış beygiriyle taşınır. Buralarda iri tavlı öküzler, inekler, eti lezzetli koyunlar beslenir. Bittabi buraların peyniri yağı kaymağı da bol ve iyi olacak, ora halkı Selanik'e İstanbul'a kadar hayvan götürür (hayvan ticareti) yaparlar. Buranın koyunlarına İstanbul'da (kıvırcık) derler ki pek meşhur ve makbuldür. Buralarda zannetmeyin ki yalnız yemiş ağaçlar vardır. Güzel (kara erikler), sulu armutlar yetişir. Kosova'nın alt tarafı ekseriya ovalıktır. Ufak tepeleri varsa da çıplak ve ağaçsızdır. Çünkü tahrip edilmiştir. Koçana ile İştîp arasında koyun ovası dedikleri Ohçapol ovası ve Pol ovası vardır. Bulgarca ismi kaldırıp ta

hepimizin anlayacağı Osmanlıca bir isim olan (koyun ovası) deseler ne kadar tatlı olurdu. Bu ovanın bir ucundan öbür ucuna ancak altı saatte gidilebilir. Araba ile üç dört saatte gidebilirsiniz. Rüzgâr ı hiç eksik olmaz, hele kışın insanı bıçak gibi keser. (Koçana pirinci) dedikleri lezzetli, çok kabaran bir pirinç yetişir, çünkü pirinç nemli sulak toprak ister. Koçana'nın etrafı da böyledir.

2) Kosova'nın iklimi çok soğuk ve orta olmak üzere iki kısımdır. Yukarı tarafları dağlık ve yüksek oldukları için pek soğuk, aşağı tarafları ovalık ve az yüksek oldukları için sıcak iklim yoktur.

3) En güzel ve mühim suları Üsküp'ten geçen Vardar, Metroviçe'de (İbre) ve (Seydince) Taşlıca'da (Lim) (Prezrin) veya kuvvei cihetlerinden de (Derin) nehirleri geçer ki bunlardan henüz hiç denecek derecede az istifade edebiliyoruz. Bütün Kosova'da Şimal tarafında Gusite yakınında (Pilave) Üsküp civarında (Kaplan) gölü vardır. Bunun yanında faydalı bir kaplıca vardır. Adı da, kaplan kaplıcalarıdır. Burada güzel otellerle sağlam bir yol yapılacak olsa memleketimize çok para kazandıracaktır. Kosova'nın yukarı taraflarında (yeni pazarın yanında) da meşhur bir kaplıca vardır. Romatizmaya, ayak ağrılarına birebirdir. Bak unuttuyordum. Şimendiferin kaldığı Metroviçe'de kaplıca vardır ki (Baniska banyosu) derler. Metroviçe'den üç saat uzaktır. Gördünüz mü yaradılışı zengin memleketi!

B) COĞRAFYA İNSANI

1) Bütün Kosova'da bütün Karadağ ahalisinden dört defa daha çok insan vardır. Bulgaristan komşumuzun üçte biri kadar insanı vardır. Merak etmeyiniz. Kaç kişidir, söyleyeceğim. Bir buçuk milyon, bir milyon bilirsiniz ki bin kere bindir. Bir tabur ise bin kişidir. Demek ki bin beş yüz taburluk insan. Fakat daha ne kadar insan besler, yalnız daha çok çalışmak ister. En yukarıda (Roguzana), cihetlerinde (Boşnak) lar, orta yerinde (Arnavut)lar ve (Sırp)lar, aşağı tarafta (Türkler) ve (Bulgar)lar vardır. Demek ki Kosova'da (Boşnak, Arnavut, Sırp, Türk, Bulgar) görebileceğiz. En kalabalık şehirleri Üsküp, Piriştine, Eştep, Pürzerin, Taşlıca, Seniçe, Köprülü, İpek, Yeni Pazar, Metroviçe'dir.

Birinci derecede ticareti olan kasabalar Üsküp, Metroviçe, Firizuyen'dir.

İkinci derecede ticareti olanlar: Komaneve, Taşlıca, Yakve, Pirezrin'dir.

2) Kosova Vilayetini boydan boya dolaşacak olursanız ya çiftçiler, ya hayvan besleyiciler görürsünüz. Yani tarlalarda (buğday, mısır, arpa, patates, pirinç, fasulye) yetiştiren çiftçiler (koyun, keçi, inek) besleyen köylüler görürsünüz. Pirezrin’de (makas, bıçak, çakı, tüfek) gibi demir ve çelik işleri yaparlar.

M.ŞEKİP

Kıraat sayfası

TÜRKMENLER OBASINDA

VEYAHUD

SANAT

Karagöl yaylasının beş yüz davarı olan Türkmenler, obasında koyunların yünleri kırkılıştı. Kolları çini bilezikler, gerdanları mavi boncuklar

Sayfa 192

Yeni Mektep

Bellerine bağladıkları şallara kadar uzanan örgü saçları mangırlarla süslü genç kızlar, bunları pınarlarda türkülerle yıkamışlar, sarı çiçekli çimenlerin üzerinde kurutmuşlardı. Artık ipek gibi parıldayan bu yünlerin kasabaya götürülerek satılma zamanı gelmişti. Obada bir hazırlıktır gidiyordu. Çuvallara konulacak şeyler çuvallara konuluyor, heybelere yerleştirilecek şeyler heybelere yerleştiriliyordu. İri çoban köpekleri obada kadınların, çocukların öteye beriye telaşlı gidip geldiklerini gördükçe kuyruklarını yukarıya doğru kaldırarak bunların arkalarından koşuyorlar, kara çadır etrafında kalın sesleri ile havlıyorlardı ve bir genç kadın obanın ağası olan kocasına kızın şalını unutma diyordu. Artık her işin bittiği, yola çıkılacağı bir sırada idi ki obanın çitinin kıyısına gelmiş, kocasının arkasından bakmaya başlamış olan bu kadına bir çocuk: “Ana babamın götürdüğü bu yünleri ne yaparlar?” diye sormuştu. Kadıncağızda ona: “Ne bileyim oğul?” diye cevap vermişti.

Güzel çocuk senin sorduğun şeyi o bilmiyorsa ben biliyorum. Gel sana ben söyleyeyim. Senin babanın götürdüğü bu yünlerle biz Osmanlıların başımıza giydiğimiz fesleri yaparlar, ananın bacın için ısmarladığı şalları yaparlar, sizin yarın öbür gün göreceğiniz, kışlığın ovalarında yetişen pamuklarla da yine biz Müslümanların feslerimize sardığımız sarıkları yaparlar, senin sırtına giydiğin gömlekleri yaparlar. Kimler mi yaparlar? Frenkler yaparlar, yabancılar yaparlar. Oğlum onlar bizim toprağımızda yetişen bu mahsulleri bizden ölü pahasına satın alırlar.

Kendi memleketlerine götürürler, fabrikalarında dokurlar, ondan sonra yine bize ağırınca altına satarlar.

Bunları biz niçin yapmıyoruz öyle mi? Çünkü bizler yalnız kılıcımızın hakkıyla geçinmek, fethettiğimiz memleketlerden aldığımız ganimet mallarıyla, haraçlarla yaşamak yolunu tutmuştuk. Hüner ve marifet edilmekten sanat ve ticaret ehli olmaktan uzak durmuştuk. Bugün zaman değişmiş, kılıç hakkıyla geçinmek, ganimet mallarıyla ve haraçla yaşamak yolları kapanmış olduğu halde biz hala hüner ve marifete sanat ve ticarete karşı kayıtsızız. Avrupalılara gelince bugün onlar kendilerinin eksiklerini görüyorlar. Ellere muhtaç olmuyorlar. Hatta bizim gibi geride kalmış olan milletlerinde muhtaç olduğumuz şeyleri bize gönderiyorlar. Bizim altınlarımızı kendi topraklarına çekiyorlar. Bizim bin türlü emeklerle elde ettiğimiz kazançları ellerimizden alıyorlar, onlar zengin oluyorlar, bahtiyarca yaşıyorlar. Bizler ise yoksulluktan yakamızı kurtaramıyoruz. Aç ve çıplak, zelil ve sefil inliyoruz. İnşallah siz hünere ve marifet edinin, sanat ve ticaret ehli olursunuzda bizim muhtaç olduğumuz şeyleri yaparsınız. Bizleri paramızla puluz Frenklere köle olmaktan kurtarırınız. Ah! Hiç olmazsa, çocuklarımızın kundaklarını, cenazelerimizin kefenlerini siz yaparsınız.

“Türkçe Şiirler” Nazımı

Muhammet EMİN

Sayfa 193

Yeni Mektep

YENİ MEKTEP

Sene 1

Numara 7

1327

Teşrin-i Sani

Üsküp Darül Muallim Rüştüyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL	Senelik abonesi Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş,
İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

TATBİKAT KISMI

Köy mektepleri –köy muallimleri,

Köylerle kasabalar arasında ne kadar fark varsa köy mektepleri ile kasaba mektepleri arasında da o derece fark vardır. Şehirlerde oldukça muvaffak mektepler ikamete elverişli muhaller nadir değildir. Köylerde ise mektepler ekseriyetle sefil bir hal ve mevkededir. Muallimler için ikametgâh ittihaz olunacak bina bulmak ise pek büyük bir bahtiyarlıktır. Bu noktalar göz önüne alındığı surette bilhassa iki büyük müşkülât karşısında kalan köy muallimlerini daha ziyade memnun etmek lüzumu meydana çıkar. Denilecek ki şehir hayatı köydekenden çok pahalıdır. O daha ziyade masraf ister, köyde ise ucuz ucuz beslenir. ” Bakalım bu itiraz doğru mudur? Mühim merkezlerden uzak fena yolların ucunda dağların içinde kaybolmuş olan bu köylerden birine bir muallim gitsin. Bunun hayatı kolay ve müsterih olduğu iddia olunabilir mi? Ekmeğini, etini tedarik etmek gayesi ile en büyük bir ızdırıp değil midir? Ancak elimizde bulunduğu zaman kıymet ve faydasını takdir edebildiğimiz bir takım ufak tefek şeyleri almak için muallim ekseriya şehre kendisi gitmek veya bildiklerinden birini göndermek mecburiyetindedir. Bu cihetle her hafta bir takım meşakkatli bazen tehlikeli ve her zaman masraflı seyahatler yüz gösterir. Şüphesiz ara sıra bazı fırsatlardan, yolculardan, pazarcılardan istifade olunabilir. Fakat bunlarla meşakkat iftihar edilse bile musarrafi iktisat edilmiş olmaz. Kışın hal daha fenalaşır. Bütün yollar kapanmakla gidip gelme bir kat daha zor olur. Muallim bulunduğu yerde saplanıp kalır.

Sayfa 194

Yeni Mektep

O zamanlarda bir parça kuru çavdar ekmeği bulamayanlarda yok değildir. Hâlbuki şehir muallimleri böyle mübrim ihtiyaçlar karşısında bulunur mu? Bir başka noktadan bakılacak olursa köy mualliminin gıpta edilecek bir yeri görülmez. Onlar ekseriya öyle bir halk arasında yaşarlar ki ne tabiatları aynıdır, ne ihtiyaçları, ne de arzuları... Ecnebi bir memlekette yaşar gibi olurlar. Bunun için köylüler kendilerine yabancı nazarıyla bakar ve bunu hissettirmekten çok defa çekinmezler. Muallim ve köylü arasında münasebet güçlüklerle yerleşir. Aileleri yanlarında bulunmayacağı için yevmi meşguliyetleri bitince, fikirlerinin cereyanını bir dakika tadil edecek, meslek kahırlarını onlara unutturacak, onları müsterih yaşatacak bir cemiyet her zaman bulamazlar.

Maddeten mütecerred olduğu gibi ekseriya ahlaken ve fikrenden böyle olmaya mahkûmdurlar. Konuşacak birkaç dost tedarik edilse bile bu hal bazı kere muallimin aleyhinde haset, kin, garaz gibi fena kapılar açar. Sonra muallimin fikri ve müşaviri hakkında birçok dedikodular, hoşnutsuzluklar yol bulmaz mı? Köylerde eski fikir eski hayat daha galibiyetle hüküm sürer.

Bütün bu dertlere bütün bu ahlaki elemlere şehir muallimleri ya hiç maruz olmaz veya pek az tesadüf eder.

Şurasını itiraf etmeli: köy mektebinde muallimin vazifesi çok ağırdır. Çocuklar hele kışın mektepte kalabalık bulunur. Bazı yerlerde iki üç sınıf vardır. Tek bir muallim bunları idare ve tedris etmek mecburiyetindedir. Şakirtler birbirlerinden yaşça ve fikirce farklıdır. Bunları şubelere ayırmak her birini aynı surette ilerletmek mektebi nizamına koymak ister. Fakat bütün bu işler müşkülatsız olmaz. İyi bir iş meydana koymak için dersten evvel ciddi ve tam bir hazırlık lazımdır. Talebede dikkat husule getirmek, fikirde mülâyemet buldurmak, metin bir inzibat, daimi bir faaliyet tesis etmek, her yerde koşup yetişmekte ister. Bunlar ise insanı çarçabuk yorgunluğa sevk eder.

Evet, şehir muallimleri de bu nevi çalışmadan azade değildir. Fakat onların ekseriyetle arkadaşları vardır. Bütün bu meşguliyetler ve meşakkatler şehirde iki üç muallim arasında inkısam eder. Birde şehirli çocukları küçük köylerden daha açık daha uyanıktır. Onlar kendilerine öğretmek istenen şeyleri daha çabuk temsil eder, şehirde her zaman görünen şeylerle temas ederek kendi kendine öğretecek birçok fırsatlara malik bulunur. Köylü çocukları ise bütün medeniyet ve terakki eserlerinden uzak olmakla beraber çok defa resmi lisan olan Türkçeye aşına değil veya bozuk bir lehçe ile müteteklimdirler.

Bütün bu sözler ve hakikatler köy mualliminin ne kadar taltife şayan olduğunu ispat eder. Vefa kendini ve muhitini iyi bilen bir köy hocası kendini köylüye sevdirmek sayesinde birçok meşakkat ve masraflardan kurtulur (köyümüze muallim henüz gelmedi) diye şikâyet amiz istirhamlarla maarif dairesine müracaat ettiğini sevine sevine gördüğümüz bazı köylüler o saf ve misafirperver vicdanlar muallime elden geldiği kadar yardım eder. Çocuklarını cehaletten kurtarmak için cüzi bir maaş mukabilinde kendileri ile bir köyde bulunmaya, alışmadığı bir hayat geçirmeye katlanan muallimi bittabi ekmeksiz, yemeksiz, meskensiz bırakmazlar. Lakin bunlar

muvakkattir. Muayyen olmadığı için her zaman itimada şayan değildir. Bunun için hükümet, köy

Sayfa 195

Yeni Mektep

muallimlerinin yüz elli nihayet iki yüz kuruştan ibaret bulunan maaşını hiç olmazsa üç yüz kuruşa ibla etmeli, üç dört sene sonra kendilerini taltif için şehre almalı ve bu suretle köyler her iki taraf için bir tefeyyüz menbaı olmalıdır. Yoksa bulunduğu yerde unutulmuş bir çalışkan dimağ meyus olur ve nihayet kendini kurtarmak çaresinden başka bir şey düşünmez. Hele muallimliğın ciddi müterakki bir meslek haline girmediğini gören liyakatli muallimler –askerlik müddeti geçtikten sonra- mesleği tebdile mecbur kalırlar. Bundan ise en ziyade mutazarrır olacak hükümet ve millettir. Eski zararlara yeniden birçok ağır ziyanlar katmamak için bu mühim nokta şimdiden itibar ve fiil nazarına alınmalıdır.

Köylerde dahi bazı kasabalarda olduğu gibi öyle mektepler vardır ki bir muallim iki üç sınıfı yalnız başına idare etmek mecburiyetindedir. Bu birden bire imkânsız gibi görünürse de düşünülecek olursa gayri kabil olmadığı anlaşılır.

Muallim yeni gittiği mektepte yalnız bir sınıf bulur veya yeniden küşad ederse günde kuşluktan evvel ve sonra ikişer ders okutmaya her zaman muktedirdir. İhtiyat sınıfından başka bir de birinci sınıf mevcut ise o zaman iki sınıfı yalnız idare etmek yani günde sekiz ders vermek müşkülâtı karşısında bulunuyor demektir. Bunun için dersane büyük ise ihtiyat sınıfını bir tarafa birinci sınıfı karşı tarafa koymalıdır. Ders programını o suretle tanzim etmeli ki aynı ders esnasında (mesela üç çarık zarfında) her iki sınıf talebesini de tedris etmek kabil olsun. Mesela cumartesi günü birinci seneye sırayla hesap, Kuran-ı Kerim, Kıraat, İlmihal dersleri verilecek ise ihtiyat sınıfı programında da o gün elif-ba, yazı, hesap, rakam gibi dersler bulunmalıdır. O gün muallim birinci derse girdiği zaman evvela birinci sınıfa hesap dersini vermeli ve meselelerin hallini kendilerine bırakmalı ondan sonra ihtiyat sınıfına dönüp küçüklerle elif-ba dan ders vermelidir. Bunları gösterilen surette çalışmak üzere kendilerine bıraktıktan sonra tekrar birinci sene, talebesine yanaşmalı ve yaptıkları vazifeleri tetkik ve umumi surette tashih etmelidir. İkinci derste küçükler taş tahtalarını öğretilen harflerle doldurmak vazifesi ile tevzif edildikten sonra muallim karşıda birinci sınıf şakirtlerine Kuran-ı Kerim okutuyor. Bittabi o esnada muallim öteki çocuklara da uzaktan nezaret eder. Mevcut çoksa veyahut dersaneler ayrı ise o zaman zeki ve haluk

talebe arasından bir kalfa ayırıp sınıfta ikame etmek mecburiyeti vardır. Şu kadar var ki kalfa kullanılacağı zaman hep aynı çocuğu tayin etmemeli onun bütün derslerden mahrumiyetine meydan vermemelidir. Bir de kalfaya iyi nezaret etmesi, gürültü olunca muallime haber vermesi, ihtar ve müzakere edeceği dersin nasıl müzakere edilmesi lazım geleceği tefhim olunmalıdır.

Eğer mektepte şu iki sınıftan başka diğer bir sınıf daha mevcut ise tedris ve inzibatın daha iyi bir surette temini için bir muallim daha talep etmelidir. Böyle bir refik gönderilmezse küçüklerin derslerini azaltmak onları boş zamanlarında yazı ve rakam ile iştigal etmek ve kalfa tayin eylemek iktiza eder.

Küçüklerle iştigal etmek onlara ince ve kolay yollarla birçok şeyler öğretmek, kalfanın değil muallimin meşgalesini teşkil etmelidir. Çünkü mini minilerin fikri ve ahlaki hallerine vakıf olmayan

Sayfa 196

Yeni Mektep

Tedriste yeni usullere bigâne bulunan bir kalfa büyük sınıflarda muallimin muavini olabilir ise de küçük sınıflarda muallimin çalışmasını müşkülata uğratar.

Her halde düşünülerek tertip edilen bir program ile tek bir muallim günde şimdiye kadar okutulmuş olan derslerden daha ziyade ve daha mükemmel ders gösterebilir.

Sabri CEMİL

Kosova'nın muallimlerinin civar hükümetlerin amel ve faaliyetlerine karşı vazifeleri

Her memlekette muallimler milletin en hisli, en necip, en fedakâr bir kitesidir. Onlara hakiki münecciler dememek için muallimlerin tarihlerde mestur ve muhaffi kalan halaskarlıklarını unutmak veya bilmemek lazımdır. Vakaa bu iddia bir asır evveline gelinceye kadar bir faraziye olabilirdiyse de bugün içtimai bir hakikat olduğuna dair canlı, muhabbetli misaller vardır. İşte İsviçre, işte Almanya, işte Fransa, işte Bulgaristan, işte Sırbistan... İlh: hatta Osmanlı tarihine hayret verici sayfalar yazdıran devşirme çocukları hep muallimlerin sıcak kalpleri ve faal dimağların mahsulüdür. O vakit Osmanlı Türklerinin bir gayesi vardı ki o da etraftaki küçük mikropları belîğ ile şark-i Roma İmparatorluğunu ıskat ve bu suretle mevkiini tahkim

eyledikten sonra hudutlarını tevsiğ ve hükmünü dört tarafa infaz etmek idi. Buna ne sayede muvaffak olduğunu azıcık düşünürsek karşımıza şu hakikat çıkacak: muntazam bir talim ve terbiye, sarsılmaz bir azim ve meram. Hatta milli emel Osmanlılığın başlangıcında doğmuş ve yarım asır zarfında taç ve taht sahibi olmuştur. O vakit baştan aşağı asker olan millet ile padişahlar bu emelin aşığı olmuşlardır. Fatih'in gece uykularını kaybetmesi, Yeniçerilerin birer aslan kesilmeleri hep bu milli aşkın ızdıraplarıdır. Bugünde elimizde kıymetli, muazzam bir ordumuz var. Bu evlat bizim milli emelimizi müdafaaya her vakit hazırdır. Ben eminim ki onun kuvveti muallimler tarafından millete telkin edilecek müşterek mukaddes emelin tezahürüyle iki kat artacaktır. Burada milli emelimizi söylememizden evvel bunun tevellüdüne meydan vermeden imhaya çalışan düşmanlarımızın muharebe planlarını bilmek lazımdır. Evvela Bulgaristan'dan başlayalım. Bulgaristan'ın bu husustaki politikasını en vazih en açık gösteren bir zat var ki o da mektebi mülkiye mezunlarındandır. Bulgaristan'da uzun bir müddetten beri tavattun etmiştir. Bugün Bulgaristan sobraniyesinde olan mebus bulunuyor.

“Tahir Lütfi” bey;

Mülkiye mecmuasına gönderdiği makaleyi aynıyla nakil ediyorum. Dikkatle ve tekrar tekrar okumanızı rica ederim.

TÜRKİYE'YE KARŞI BULGARİSTAN POLİTİKASI

Bu makalenin ser namesine bakıp da münhasıran bugünkü Bulgar hükümetinin (Keşof) kabinesinin Türkiye'ye karşı kabul ve ihtiyar edeceği tarzı siyasetten bahsedeceğim. Zan olunmasın.

Benim mevzu bahis edeceğim. Politika Bulgaristan'ın bir devlet olmak itibarıyla Türkiye'ye karşı vazih ve takip ettiği politikadır. Emel siyasidir.

Bulgaristan'da sair düveli meşruta da olduğu gibi mevki iktidarda olan fırkalar kabineler değişir. Biri diğerine terki mevki eder. Fakat Türkiye'ye karşı olan politikanın esası ruhu asla değişmez. O layetegayyerdur. Vakıt vakıt muhtelif kabineler mevki iktidara geldikçe bunların neşet ettikleri

siyasiyenin programına göre bu “politika”nın şekil zahirisinde simai haricisinde bir başkalık görülebilir. Fakat bu başkalık yalnız şekildedir, zahirdedir. Yoksa hakikatte “Bulgar politikası”nın ruhu esası hep birdir.

Bu ruhu siyaset ise Avrupai Osmaniye’de Bulgar unsurunun sakin olduğu kat-en arazinin Makedonya ve Edirne’nin Bulgaristan’a zam ve ilhakıdır.

Bulgaristan’da birçok senelerden beri gerek matbuat ve gerek vesait saire ile yapılan propagandalar sayesinde bu mesele efkârı amede öyle yer yapmıştır ki bugün Makedonya’ya “henüz tahlis olunmuş cüzi vatan” denilir. Makedonya bütün Bulgaristan’ca bir “gayeyi emel”dir. Bulgaristan’da mevkii iktidara gelen her fırka-i siyasiyenin Türkiye ile olan münasebetinde es siyaseti bu “nokta”dır.

Yalnız her yortunun bu “maksada” vasıl olmak için ihtiyar ettiği yollar istimal edildiği vasıtalar başkadır.

Mesela müteveffa “Estanbulof” devri idaresinin son zamanlarda Abdülhamit’e karşı bir “vuzu ubudiyet-karane” aldı. Bizzat İstanbul’a gelip, yıldızı tavaf etti. “Hakikayı şahane”ye yüz sürerek “arzı sadakat”etti. Kendisinin son derece “Moskof düşmanı”ve “Türk muhibbi” olduğuna dair yıldızda verdiği teminat kendisine o vaktini Türkiye nezdinde büyük emniyet ve teveccüh kazandırdı.

(Estanbulof) bu teveccüh ve emniyet sayesinde Rumeli-i Osmanî de bir kaç mahalde Bulgar metropolitliği beraatı istihsal etti. Rum Kilisesi zararına olarak Bulgar külliyesinin ve Bulgar milletini takviye etti.

(Estanbulof) kabinesi düştükten sonra ona halef olan (İstevilof) kabinesinde Türkiye ile olan münasebetinde selefi olan (Estanbulof) kabinesinin eserine gitti. Bu kabine zamanında Prens Ferdinand’ı Osmanlı müşiri ve yaver, ekrem yaver oldu. Sultan Hamit’in kibir veyahut cahilanesi bu suretle okşanarak Makedonya’da yeniden bir takım Bulgar metropolitleri beratları istihsal edildi ve Memaliki Osmaniye’de Bulgar konsoloslukları demek olan tüccar vekâletleri tesis edildi.

Bu suretle ahden bir Osmanlı imareti olan Bulgaristan’a devlet metbuası mülkünde bir ecnebi devlet müstakilsî hukuku verildi.

İstevilof kabinesinin sükûtundan sonra mevki iktidara gelen (liberaller) ve (nasyonal liberaller) zamanında ise Bulgaristan’ın Türkiye’ye karşı olan politikası bütün bütün başka bir şekil aldı. Onların devre-i idarisinden Bulgaristan Türkiye’ye karşı bir vazi cengicüyane aldı. Daima Bulgar ordusunun kılıç tıktırtısıyla Türkiye tehdit

ediliyordu. Diğer taraftan Makedonya’da ika edilen iğtişaat Avrupa’ya mübalağalı bir surette aks ettirilip Makedonya’da emniyet ve asayiş kalmadığından ve Hıristiyanların zulüm ve gattara maruz bulduklarından şikâyetler olunuyordu.

Nihayet Bulgaristan’ın bu tarz siyaseti neticesi olarak (murşete) mülakatı vukua geliyor ve Makedonya’ya ecnebi kontrolü geliyor. Bu suretle “muhtariyet idare” nin ilk temel taşı konarak Makedonya’nın Bulgaristan’a ilhakı için mühim bir adım atılmış oluyordu ki bu da “Bulgaristan politikası” için bir “muvaffakiyet” idi.

Yukarıda hülasetül hülasa olarak beyan ettiğim safahatı siyasiye gösteriyor ki “Bulgar Politikası”nın Türkiye’ye karşı olan şekli gerek “dostane ve ubudiyet karane” olsun ve gerek “hasım hane” bulunsun.

Sayfa 198

Yeni Mektep

Esas itibarıyla asla değişmiyor. Esas daima “ Makedonya’nın boyasının tezyidi ve bil netice Bulgaristan’a ilhakı...”

Bulgar politikasının Türkiye’ye karşı olan o “muvaffakiyetleri” hep eski Türkiye zamanına ait idi. Acaba Bulgaristan’ın bu politika “muvaffakiyetleri” yeni Türkiye zamanında da tevali edecek mi?

İşte bir sual ki bunun cevabını yeni Türkiye verecek...

Yeni Türkiye ilk gözünü açtığı zaman Bulgaristan’da “demokrat” kabinesini buldu. Bu kabinede karşısında henüz inkılâp yapmış, vücuduna ab ve tab gelmiş ve oraya efkâr-ı umumiyesini kendi lehine çevirmiş birini Türkiye görünce şaşırıldı kaldı. Yeni Türkiye ‘ye karşı ne vaziyet alması lazım geldiğini birden bire tayin edemedi.

Bu tereddüt neticesi olarak Türkiye’ye karşı sabit ve mutarrat bir politika takip edemedi. Gâh oldu ki liberaller misillü bir vaaza cenk-cüyane aldı, istiklalini ilan etti. Gâh oldu ki otuz bir Mart vakasından dolayı Türkiye dâhili bir fetret geçirirken o muhafazayı sükûnet ederek Türkiye’ye karşı “hüsünüyet ve samimiyyet” izhar eder gibi göründü ve bu hareketiyle diğer fark-ı siyasiyenin düçar taun ve teşni oldu. Zira diğer partilerin itikadınca eğer “demokrat” hükümeti o esnada Türkiye’ye ilan-ı harp edermiş. Bulgar ordusu ilk hamlede boş bulacağı Edirne’yi alacakmış, ikinci bir hamlede de İstanbul surlarına da dayanacakmış.

“ Demokrat” partisi bu metlun politikası ile ne Bulgaristan ahalisini, ne de yeni Türkiye’yi memnun edemeyerek üç senelik bir metlun siyaset hariciyeden sonra mevkii iktidardan çekildi, gitti. Şimdi mevkii iktidarda bulunan (Keşof) kabinesi (nasyonalist) ler ile (progresist) lerden mürekkep muhtalat bir kabinedir ki bunun Türkiye’ye karşı

olan politikası herhalde sureti zahirede daha mülayimine “ve ihlasperverane” olacaktır. Fakat hakikatte bu da Makedonya’dan sarfı nazar etmeyecektir, edemeyecektir.

Çünkü Makedonya meselesi yukarıda da beyan ettiğim gibi bir “parti programı meselesi değildir” bu mesele bir “mesel-i milliye ” dir. Milli bir gayeyi emeldir. Bu gayeyi emel milliye ihmal etmek bir parti için efkârı umumiye nazarında intihar etmektir ki buna hiçbir parti cesaret edemez. Onun için bu kabinede Makedonya için çalışmaktan vazgeçmeyecektir çalışacaktır. Fakat öyle cidal-i cüyane ve serseriyaneye bir politika takip ederek değil.

Mesela bu kabine Türkiye ile münasebetinde ittihaz edeceği tarz-ılin ile yeni Türkiye’nin emniyet ve itimadını kazanacak ondan sonra Makedonya’da öyle çetecilik ile değil sulh perverane bir surette ipzali mesai ve fedakâriye başlayacak. Şöyle ki Bulgaristan’da bulunan en büyük hükümet bankalarının ve sair müessesatı itibariyenin ve birçok ticaret şirketlerinin şubeleri ile Makedonya’yı donatacak. İcra-i sanat etmek için birçok tabipler, avukatlar, eczacılar, mühendisler ve sairei ahali arasına dağıtacak.

Bu müessesatı itibariye ye Bulgar ahalisinin istikraz muamalatında son derece mazhar muavenet ve teshilat için emirler verecek. [Makedonya Bulgarları bu sayede diğer anasının elinde bulunan çiftlikleri ve araziye satın alıp iktisaden mühim

Sayfa 199

Yeni Mektep

bir mevki tutacaktır.]

Diğer taraftan Bulgaristan’dan akın edip gelmiş olan erbab, fikir ve irfan sayesinde fikrende terakki edip memleketin bir asrı münevveri olacak.

Velhasıl: Makedonya’yı şimdiki kabine bu suretle fikren ve iktisaden fetih ettikten sonra maddeten ve siyaseten zabtı ihlafına bırakacak.

İşte “muslihane” bir tarz fetih ki; bu kabil fatihlere, muhacirlere, kuvvetle ve silahla mukabele edilmez.

Bunlara aynı vesaitle mukabele olur. Bu vesaiti ihdas ve istimal edecek ancak yeni Türkiye’dir. Eğer bu vesaiti vaktiyle ihdas eder ve yoluyla istimal edebiliyorsa yani Bulgaristan’a karşı yalnız kuvve-i iktisadiyesiyle ve müessesat irfanıyla galip olduğunu fiiliyatıyla ve asarıyla ibraz ederse işte o vakit “Türkiye’ye karşı Bulgaristan politikası” değişir. Ve bir diğer mecrada cereyana başlar.

İstanbul 25 Nisan sene 911

Tahir Lütüfi

Şimdi pek hazin ve pek derin düşünüyorsunuz değil mi? Bunca hukukumuzu almamışlar fakat aldırmaşız. Neden? Bilmezlikten, bilememezlikten. Verenler mi bilmemiş? Hayır. Alanlar mı kurnazmış? O da değil. Muallimler bir şey öğretememiş. Millet de bir şey yapamamış. İşin nereye çıkacağını kestirememiş. Onlar tencereyi ateşe koymuşlar. Biz tekmeleyip de vereceğimize ateşin yanına geçmiş nasıl yandığını seyretmişiz. Bazen de körüklemişiz. Bunu nereden anlıyorum diyeceksiniz, bu programdan ne hacet makale dikkatle okunacak olursa Bulgaristan'ın programını tatbik için istinatgâhı nerelerde bulduğunu görmemek mümkün değildir. O iki şeye istinat ediyor. Biri Makedonya İslamlarının ve bunları idare edenlerin ittihatlılığına gafletine menfaatperestliğinedir. İlh: diğeri de Makedonya Bulgarlarının sebat ve faaliyetine, işgüzarlığına, sadakatine.

Demek ki maksadına her vakit olduğu gibi yalnız başına vasıl olamayacak Makedonya Bulgarlarını bilhassa bizi de alet edecek bu baapta ele büyük bir faaliyeti göstererek lazım gelen tedbire ve teşebbüslere delalet edecek. Millete rehber olacak hükümetle içtimai müesseseler ise de siz muallimler ihmal olunacak bir kuvvet değilsiniz. Köylere, kasabalara yayılan sizsiniz. Memleketin hayatı zaten bu yerlerdedir. Bulduğunuz muhitlerde kendinizi meta ve mahbup bir müfekkire merkezi yapabilirsiniz milleti tasavvurun fevkinde birçok felaketlerden kurtarabilirsiniz. Düşmanımızın sadık istinatgâhına karşı zaten müteyakkız bulunmak ahali ve hükümeti onların entrikalarından su-i nöbetlerinden haberdar etmek, sizin için ekseriya mümkündür. Saadet günlerimizin dostlarına aldanmayınız. Vaka bu nesillerin büyük bir kitlesi –ki masum ve cahildir- bir alettir. Lakin bu aleti aleyhimizde istimal eden eller olmasaydı Bulgaristan gördüğümüz programı çizemeyecekti. Bu sözlerimden fırsat düştükçe içimizdeki düşmanları maddi kuvvetlerle zebun edelim demek istediğim anlaşılmasın. Bu yolda hareket hiçbir fayda temin etmeyecek bir budalalıktan başka bir şey değildir. Ve bunu hiçbir vatanperver artık düşünmüyor. Belki biz onları hiç unutulmaz birer “rakip” tanıyacağız onların silahlarını bizde bir an evvel edinip karşımıza çıktıkları dakikada “bende hazırım” diyeceğiz. Biz daha muazzam kitle olduğumuz için onlara yetişmek ve sonra baş başa gitmek, hatta geçmek mahal değildir. On yirmi senelik muntazam ve mütemadi bir sai müşterek bir azim ve bir

emel sayesine ezilmeye mahkûm olan şu zayıflıktan kurutulacağımıza hiç şüphe etmeyiniz. Yaşamak ve yaşatmak kuvvetlilerin hakkıdır. Bizde kuvvetli olduğumuz dakikada bugün mahal ad ettiğimiz şeyleri kendiliğinden hakikate mübeddel olmaya yüz tuttuklarını göreceğiz. Şu halde milli emelimiz: kuvvetli olmak ve kavgaya hazırlanmaktır. Zaten bütün tarihleri vücuda getiren bu düsturdur. Bundan sonraki kavgalara sulhen yapılacak ilmi, iktisadi ve siyasi mübarezelerdir. Hin-i hacette maddi kuvvet bunların zahiri olabilir. Şu halde kuvvetlenmemiz maddi ve manevi olmak icap ediyor. Terakki edelimde ittihat kolaydır. Bundan sonra kuvvetimizi kırmaya savaşımlar bizim menfurumuz ve düşmanımız olmalıdır. Zira nefret hassasiyetin diriliğin muktezasıdır. Hayatın muhabbet kadar nefrete de ihtiyacı vardır. İnsanlar bu iki hissin müşterek tesiri ile yaşarlar. Bunun haricinde insanlık değil behimiyet bile yoktur. Tevekkül ile hissizlik derecesini bulan itidal acz ve meskenetten başka bir şey değildir. Hayatımızı kaderlerin mahsulesi zannetmeyelim. Bütün muvaffakiyetler ceht ve ikdamın mükâfatıdır. Hayatımıza vatanımıza muhabbet etmek bunların düşmanlarına nefret etmekle kaimdir. Bunun içindir ki Zola “Nefretlerim” namı eserinde:

“Nefret mukaddestir. Nefret metin ve muazzam kalplerin infiali hamakat ve hıyanete karşı rencide olan insanların istihfafı mücahedanesidir. Nefret etmek sevmek demektir. Kalbini sıcak ve semahat kar hissetmektir, nefret tesellidir, icra-i adalettir, nefret insanı büyültür ” diyor.

Ey genç muallimler! Millet ve vatani taarruz olunmaz mukaddes bir şahsı manevi gibi yaşatacak ancak sizin hararet şebabımızdır. Bu fikri tamim etmek vazifenizdir. Bunu doğrudan doğruya sizden isteyen vatandır. Vatan taarruzundan masum kaldıkça ihtiraslar sönecektir. Yetiştireceğiniz neslin en ziyade seveceği şey vatan olsun. Bu millet öyle yabansız bir muhabbete çoktan müştaktır. Fakat rehberlik eden bulunmamıştır. Dinine bu derece sadık ve prestişkar olan bir millet onun memeni olan vatanına bil-a tereddüt her zaman kurban olur. Buna muvaffak olduğunuz gün milletin izzet-i nefsi de değilemiyecek bir ezder olacaktır. Yapacağınız bu hizmet yalnız millette münhasır kalmayacak bütün Avrupa’yı taammülü bir ızdıraptan kurtaracaktır.

Bittabi maksadımız yalnız vatanımıza, milletimize hürmet etmek ve ettirmektir. Bu hürmet diğer milletlerin haklarına hürmet etmemize mani değildir. Vatanperverlik

namus ve hayatımıza tecavüz etmeyen başka başka milletlere hürmeti de emreder. Biz muallimler tabiatıyla sulhperver adamlarıdır. Fakat sulhperverliği idame ettirecek ilm-ü şamil bir vatan terbiyesi olduğunu da bilmemiz lazımdır. Vatanperverlik ne kadar har ve şedit olursa muharebe felaketi de o kadar uzaklaşır.

Teessüfe şayan bir cihet varsa o da vatan fikrinin bütün Avrupa kavimleri arasında henüz mazlum bir telakkiye mazhar olmasıdır. Henüz hiç kimse örfün ne demek olduğunu ve Avrupa kavimlerini yekdiğerinden deliller ve mahk beyneler serdederek ayıramadığı halde “fenni uruk” meselelerinden mütevellit münazaalar milletler arasında pek gülünç bir mevki tutuyor. Bu hal müphem bir ızdırıp şekare çıkmış milletlerin bayağı safsatalarıdır.

Hakikatte iddia edilen bilhassa tekellüm ettikleri lisanlarla yekdiğerinden ayrıldıkları ve İsviçre’de İtalyanca, Almanca, Fransızca gibi

Sayfa 201

Yeni Mektep

Üç lisan konuşulduğu halde esaslı bir vatan fikrinin tesisine mani olmuyor. Yani İsviçreli umumiyetle pek güzel birer vatanperver olabiliyorlar ve olmuşlardır.

Vatan fikri “tarihi haklar” üzerine de müesses değildir. Çünkü sırf maddi kuvvetin tesiriyle iktisap edilmiş bir şeyde “hak” dan bahis etmek abestir.

Şu halde vatani vücuda getiren nedir? Lisanların birliği değildir. Çünkü bunu ve hatta Alsas Loren’den bu fikri tamamen tekzip etmektedir. Çünkü Alsas Loren’de Almanca konuşulduğu ve Almanya tarafından idare edildiği halde orada Fransız hisleri yaşamaktadır. Mesela Boşnakların lisanı Slavca olduğu halde hiçbir vakit bir İslav hükümetine ısınamazlar. Vatan fikri müşterek tarihi hatıralara da istinat edemez. Macarlarla iki yüz senelik müşterek bir vatan hissine malik olamayız. Çünkü bilahare gelen yeni nesil cetlerinin değil kendi tarihlerini kabul ediyor. Mesela Bulgarların cetleri ve Volga kenarında yaşayan Tatarlar olduğu halde bilahare Makedonya’ya tarihi saikler dolayısıyla indikten sonra burada teşekkül eden Bulgar hükümeti eski hem arkalarıyla olan alakalarını tamamen kat etmişlerdir. Hatta Türklerin hısm-ı cani olacak derecede yeni tarihlerine perestişkârlıkta bulunmuşlardır.

Toprağın birliği de vatan fikrinin esas bir şartı değildir. Anadolu lular ne kadarsa Rumelililerde ve Trablusgarplılarda o kadar vatanperverdirler. Vatan muhabbetini duymak için vatan toprağında doğmaya hacet yoktur. Vatan haricinde doğduğu halde vatanperver olanlar tabiatını tebdil ettikten sonra bu hissi besleyenler pek çoktur.

Tarihimizde aranırsa misaller bulmak güç değildir. [Hatta Barbaros Hayrettin Paşa karşımızda bulunuyor.] Hükümetin birliği bile vatan muhabbetinin esası için lazım değildir. Hükümet müctemian bunu ispat etmeye kâfi dir.

Velhasıl menfaat bile bu esiri fakat sehhar duyguya bir esas olamaz. Birçok vilayetler kasabalar vardır ki bütün ticaretleri ecnebi memleketlerledir. Civar vilayetlerle değildir. Ezcümle Avrupa'nın birçok kasabalarının teknil ticareti menfaati bizimle olduğu halde onlar kendi vatanlarının muhibbidirler.

Bütün bu unsurlar vatan fikrine esas olamaz, değişmek sebebi bunları nez etmekle vatan fikrinin hiçbir halle düşar olmamasıyla sabit oluyor.

Şu halde vatan aşkının esaslı rükünleri nelerdir değil mi? Söyleyelim. Birincisi hemşerilerin yekdiğerlerine kendi hürriyetleriyle iltihakı, ikincisi de hislerde, muhabbette, korkuda, ümitte müşterek ve kuvvetli bir hevanın vücuda getirmeleri.

Bu iki şart vatan hissini umumiyetle İslamlara ve hariç de tanıdığı bir vatani olmayan Ermenilerle Musevilere pek çabuk telkin edilebileceğini ve sarf edilecek mesaiyenin behemehâl semere dar olacağını gösteriyor. İslamların muhtelif lisan ve kavmiyette sahip olması bu hususta hiç hatır ehemmiyet değildir. Çünkü İslamiyet efkâr ve hissiyatı bir noktada cem eden en emin bir vasıttır. Filvaki bunların mukaddema arzularıyla yekdiğerlerine iltihak etmemiş olmaları endişemizi mucip olamaz. Aralarında asırlardan beri tesis eden müşterek bir din birinci şartla beraber ikinci şartın esasını temin etmiştir. Bununla beraber vatanperverlik terbiyesinin her sınıf halka ayrıca verilmesi lazımdır. Dini hislerin tenvir ederek muazzam kitlemize bir millet

Sayfa 202

Yeni Mektep

Mevcudiyeti verebilmesi ancak bu sayede mümkündür. Hele iptidai ve rüşti mekteplerinde din terbiyesi ile vatan terbiyesi baş başa gitmelidir. Dinin hisse inka ettiği şeyleri vatan duyguları vatan muhabbetleri teşdit ve takviye etmelidir. Çocuklar her ikisini de mukaddes bilmezlerse bu memleketin muhafızları olamazlar. Muhafaza azmi bir şeyin kıymetini bilerek ona muhabbet etmekle kaimdir. Demek ki çocuklara vatanın bütün sevimli köşelerini tanıtmak ve bu vasıta ile hassasiyet ve müfekkirelerine tesir ederek azim ve iradelerini tenmiye etmek mecburiyetindeyiz. Buna hiç şüphe etmeyelim. Bununda ruhu bütün dersleri bu esas üzerine okutabilmektedir.

Bugün değil yalnız Osmanlı İslamları bütün âlemi İslamiyet bu vatana merbutiyetten ruhunu kurtaramıyor. Sair unsurlara gelince bunlar kendilerini bize faik gördükçe hariçte mevcut istinatgâhları hasebi ile hiçbir vakit vatanperver olamazlar. Bunun içindir ki yukarıda bütün manası ile kuvvetli olmamız lazım geldiğini söylemiştim. Bunu temin eder etmez onlarda muazzam kitlemize arzularıyla iltihak edecek ve aynı hislerle mütehasıs olmaya mecbur olacaklardır. Demek ki biz şimdi onların vatanperver olmalarını değil kendimizin kuvvetli olmamızı temin etmeye çalışacağız. Mamafih şunu da söyleyelim ki vatan muhabbetinin bu esaslı unsurlarına toprağın, hükümetin, lisanın, dinin, tarihi hatıraların, menfaatin ittihadı inzimam ederse bittabi vatan hissini kuvveti artar.

Fakat esaslı rükün hemşehrilerin yekdiğerini iradeleriyle kabul etmeleridir. Herkesin vatanından başka bir yerde doğması mümkün olunca vatanperverlikte şeamet ve tesadüfünde ehemmiyetli bir hissesi vardır. Lakin bu zahiri unsurlar taş toprak gibi maddi şeylerden başka bir şey değildir. Bu maddi şeylere kıymetlerini veren hemşehrilerin müşterek muhabbetleri ve yekdiğerlerini kabulleridir. Hemşehrilere düşen bu hürriyet payıdır ki vatanperverlikten bütün tarihi ve coğrafi meşum mahiyetleri ref ediyor ve maddi ve vatani canlı bir vücuda tebdil etmek şöyle dursun onu “manevi bir şahıs” haline koyuyor.

Vatanın tecavüz edilemez manevi bir şahıs olduğunu çocuklara öğretmelidir. Ona suikastta bulunmak, dünyanın intizamını bozmak, binaenaleyh beşeriyete sirkat ve cinayet gibi bir fenalık yapmak demektir. Nitekim İtalya'nın Trablusgarp'a tecavüzü bir hırsız bir haydut ruhundan başka bir şey göstermemiştir. Hırsızlar her adımda bir tehlikeye çatarlar ve korkak olurlar. Korkak ve ahlaksız İtalyanlarda öyle oldular. Torpidolarını kuma oturttular. Askerleri telaş ve korkudan birbirlerini öldürdüler.

İşte bu yüksek hakikatleri etraflica anlayacak çocuklarda vatanperverlik fikri tezauf edeceği gibi, vatanın emin bir halde bulunması hissi şahıslarının eli bıçaklı bir cani veya hırsızın karşısında bulunması dehşetini vereceği cihetle bu hale karşı hiçbir zaman müsaade etmeyeceklerdir. Hususıyla iptidai mualliminin çocuklara vereceği gezide bir terbiye-i diniye ile vatan muhabbetine ne derecede hizmet edeceğini Trablus muharebesi pek güzel göstermiştir. Hele buna sulh zamanında dindaşlar, vatandaşlar arasında mütekabil bir emniyetin tesisi inzimam ederse cengâver Osmanlıların atının en emin en rasin bir milleti olamayacağını kim iddia edebilir. Osmanlı milleti öbür zafer tarihini sırf kendi yapmıştır. Avamil ve müessesat-ı hariciyenin bunda dahli yoktur.

Şimdi vatan kahramanlığı denilen eski bahadırılıklarımız garbın taklit edemeyeceği birer vatanperverlik mucizeleri idi. Bu ulviyetlerin küçük varislerini terbiye edecek sizler ne kadar bahtiyarsınız ki feyyaz bir tarlayı terbiye edeceksiniz. O tarlaların her birinde Viyana surlarına, Hint sularına kadar giden gazilerin, hürmetle gömülmüş şehitlerin zinde-i ervahı vardır. Size perestişle bakacak bu genç nazarlar düşman güllerini istihfafla karşılamış dedelerimizin dirilmiş nazarlarıdır. Hiçbir İslam anası yoktur ki evladının şahadetini Cenab-ı Hakkın kendisine ve bütün ailesine bahşettiği en büyük bir lütuf diye telakki etmesin. Milli şiirlerimizin en ulvi bir zemin teşkil edecek şu harikulade vakayı nakil edersem buna mümasil yüzlerce mesmuatınızı ihya etmiş olacağım. Bundan otuz beş sene evvel Karadağ hudut muharebelerinde Kulaşinli Boşnak “Martinoviç” mukaddes bir kadının yedi arslan evladı evi civarında müteceviz Karadağlılar tarafından parçalanıyor. On yedi yaşındaki en küçük fakat en bahadır evladının da bu meyanda kafasından kesildiğini gören validenin tahammülü tükeniyor. Ve pala tüfek düşmana hücum ediyor. İçlerinden bir tanesini bir hamlede paralayıp deviriyor ve sonra evlatlarının başlarını toplayabilmek için hasmının kafasını koparmaya mecbur oluyor. Bu sayede diğer başlarla beraber küçük çocuğunun başını ele geçirebiliyor. Sonrada ahkâmı şeriiyeye hürmet karane bir inkıyat ile küçük oğlunun başını derede yıkarken küçük şehidin gözleri açılıyor. İşte bu dakikada metin valideden bila ihtiyar dökülen bir gözyaşı çocuğun tam yüzüne düşüyor ve son nazarlar hemen kapanıyor. Bunu gören kahraman validenin taltifleri şu kelimelerde payidar oluyor: “Ah cesur yavrum, ahrete açık gözle gidecektin, benim gözyaşlarım onları da kapadı. İşte hayatımda tedavi edemeyeceğim bir ceriha. Ah niçin ağladım yevmi kıyamette Allah azimüşan hediye niye ağladın diye sorarsa ne cevap vereceğim.” İftihar edelim (humur) un ilyadasından büyük olan bu kahraman kadın Osmanlı anaları arasında tek değildir. Milletimizin bu dilâverlik hasletlerini çürütmemek sizin en birinci vazifenizdir. Çünkü bakılmadığı takdirde bozulmayacak hiçbir şey yoktur. Bakınız, muallim bir asker tabiatül ceş derslerinde kuvvei maneviye hakkında neler söylüyor: “Muharebelerde kuvvei maneviye o derece faik bir mevki vardır ki iki muhasım ordudan mağlup olanların behemehâl çok telefât vermiş olması iktiza etmez belki burada en ziyade düçar ziya olan kuvvei maneviyedir. Mağlup oldum zan ve hissinde bulunanlar daima mağlubudurlar. İki ordunun mütekebil zayıatları ne kadar çok olursa olsun bu kanaat iki taraftan birinde doğmadıkça muharebe neticelenmiş

olmaz... Zayıf kuvveyi maneviyeyi hedef ittihaz etmiş en müesser bir vasıttan başka bir şey değildir. ” Bu hakikati tarihinde şanlı misallerle cihana öğretmiş yegâne bir millet varsa oda Osmanlılardır. Siz ise Osmanlıların evlatlarını okutacaksınız. Onlarda ırsen mevcut olan bu kera niha meziyeti bütün derslerinizde lâyemut bir hale getirmeye çalışınız. Taki İtalya'nın aldığı dersleri bundan sonraki düşmanlarımızda tatsın. Bizi mahsur olduğumuz ihtirasat ve tecavüzattan kurtaracak ancak cesaret ve methanettir. Her işimizde cesur olmaya çalışalım. Bir çiftçi tarlasından, bir sanatkâr sanatından, bir muallim vazifesinden bezmemelidir. Muharebe saflarında gösterdiğimiz şecaat ve besalet sulh zamanındaki işlerimizde de tecelli etsin. Bu hislerin çocuklara telkini için

Sayfa 204

Yeni Mektep

Bitmez tükenmez vasıtalar vardır. Bu meyanda “Osmanlıca” ya muhabbet hâsıl ettirmek arzı bir kisvesi olan hurufattan sarf-ı nazar esas itibarıyla nazırsız nefis ve ruhnevaz olan bu lisani sevdirmek mektebe girerken deruhte ettiğiniz vezaif-İ vataniye cümlesindedir. Bu emelinizi teshil etmek isterseniz Selanik'te (M. Nerami) Bey tarafından telif edilen (kıraat okuyorum) (imla öğreniyorum) külliyyatını alarak çocuklara okutmanızı tavsiye ederim. [1] Daha var

M.ŞEKİP

1) Kesir işarı

Muamelatı nasta kesret istimaline mebni, kesir işarı mektep programlarının tanzimi ile mütevağgıl olanları mekatibi iptidaiye programlarında kendisine mühim bir mevki ayırmaya mecbur etmiştir.

Kesir işarı ya kesir adının yardımıyla yahut sayıların usul işarı üzere olan tadanının bakiyesi farzıyla ve fakat aksi cihete tadat sureti ile tedris olunur. Ancak ikinci suret birinciye müreccettir. Çünkü adatı tammenin tadadında ne hassalar ne kavait var ise kesir işarı da de aynı hassalar mevcut olduğu gibi, adatı tamme hakkında talebenin öğrendiği ameliyatı hasabiyede bunlara tamamiyle kabili tatbiktir. Bundan başka ikinci sureti kabul ile iki cihetten daha müstefit oluruz: Adatı tamme ile küsuratı işariyetin birbirine olan merbutiyetlerinden dolayı malum vasıtası ile meçhulü istihraç

etmiş ve eskiden okutup öğrettiğimiz şeyleri bu vasıta ile bir defa daha tekrar etmiş oluruz. Tekrarın ise hesapta pek büyük ehemmiyeti vardır.

Kesir işarı tedrisine başlamazdan evvel mikeyasatı cedideyi bir iki ders feda ederek tekrar etmeliyiz. Çünkü kesir işarı kuvaidinin tatbiki için frank, metre, litre, kilo bunların izaf ve eczası mevad iyaniye makamına kaim olacaktır. Bunlar sayesinde dersimiz hayali olmaktan kurtulacak iyani dersler sırasına girecektir.

Mekatibi iptidaiyede kesir işarının zaman tedrisi talebenin laekal bine kadar olan adetlerin tatad ve terkimi ile ameliyat hesabiyesi hakkında vukuf peyda ettikleri sıradır. Bu da ekser müterakki memalikte mekatib-i iptidaiyenin üçüncü sınıfları olmak üzere kabul edilmiş ve programlar o suretle tertip olunmuştur.

Rakamları birbirinin aynı olmak üzere üç haneli bir adet mesela (111) âdeti alınarak yeni derse şu yolda başlanır.” 111 âdeti kaç hanedir. Birinci hanede ne var, ikinci hanede, üçüncü hanede kaç rakamı var? Birinci hanede kaç bir var? İkinci hanede kaç on var? Üçüncü hanede kaç yüz var? Bir yüzde kaç on var? Bir onda kaç bir var? Bir on bir birden kaç kere büyüktür? Bir yüz bir on kaç kere büyüktür? Bir, bir, bir ondan kaç kere küçüktür? Bir, on, bir yüzden kaç kere küçüktür?”

Buradan şu kaideyi istihraç ederiz: Sol tarafta bulunan her bir rakam kendisinin sağ tarafında bulunan diğer aynından on kere büyüktür.

Kezalik: sağ tarafta bulunan her bir rakam sol tarafında bulunan kendisi gibi rakamdan on kere kü-

---

[1] “hayatta sizler ” den mabattır. Başa yazılması unutulmuştur.

Sayfa 205

Yeni Mektep

çüktür. Binaenaleyh yüzler onlardan on kere büyük olduğu gibi onlarda birlerden on kere büyüktür. Bilakis onlar, yüzlerden on kere küçük olduğu gibi, birlerde onlardan on kere küçüktür.

Bundan sonra muallim birler hanesinin sağ tarafına bir vahit daha yazarak (evvelki bir aynı bir kalmak kıymeti bozulmamak şartıyla) talebe bir vecih zir sualler irat eder. Şimdi yazdığım bir, evvelki birden daha büyük mü olacak, yoksa küçük mü? Niçin? Kaç kere küçük olacak? Birden, on kere küçük olan sayı, hangi sayı olabilir.

Talebe bu sualden maksadı tamamıyla idrak edemedikleri surette sualler bir vecih zir başka tarza tahvil olunur. On yüzden kaç kere küçüktür? Yüzü onlara

çevirmek için ne yapmak lazımdır? Cevap yüzü onlara çevirmek için bölmek onu on parçaya ayırmak lazımdır, öyle ise ondanda birleri yapmak için birlere bölmemiz, onu on kere küçük parçalara ayırmamız lazımdır. Birden on kere küçük adet teşkil etmek istersek ne yapmamız lazım gelecek? (Cevap: biride on parçaya bölmek iktiza edecek.) Ne türlü parçalar elde etmiş olacağız? (Cevap: ona bölünmüş parçalar ondalar yahut onda parçalar.)

Parça hakkında talebemizin malumatı varsa burada tekrar ederiz. Yoksa daha fazla dikkat sarf ederek mevadı iyaniye ile parça fikrini talebenin zihnine yerleştirmemiz iktiza eder.

Ona bölünmüş parçaları gösteren bir rakamın üzerine (onda) sözünü yazdıktan sonra devam ederiz. Eğer onda parçaları gösteren bu rakamında sağ tarafında bir vahit daha yazacak olursak bu yazacağımız vahit daha büyük mü olur, yoksa daha küçük mü? Kaç kere küçük olur, niçin? Onda birin onda bir parçası ne kadardır? Bu da iyani maddeler ile (yüzde bir parça olduğu) talebenin zihnine yerleştirilir. Sonra muallim bunun üstüne de ismi olan (yüzde parçalar) tabirini yazar. Binde parçalarda bu tarzda öğretilir.

Her hanenin üzerine üssünü yazmak külfetli bir iş olduğundan daha kolaylık olmak üzere bütün gösteren sayılarla parça gösterenleri (,) bir virgöl ile ayırmak adet olmuştur. Bu halde virgöl birler hanesi ile onda parçalar hanesinin arasına konuyor. Bütün sayılar (birler, onlar, yüzler ...) virgölün solunda onda yüzde binde... Parçalarda sağında kalıyor demektir.

- Bütün bir adedi onda parça yapmak için kaç müsavi kısma bölmemiz lazım?
- On müsavi parçaya,
- Onda parçayı yüzde parça yapmak için kaç müsavi kısma ayırmamız lazım?
- On müsavi parçaya,
- Yüzde parçayı binde parça yapmak için kaç müsavi kısma bölmek iktiza eder?
- On müsavi parçaya
- Böyle hep ona böldüğümüz parçalara ne demek lazım geliyor?
- Hep ona bölünen parçalar.
- Hesapta, parça yerine (kesir) tabiri kullanılmaktadır. Hep ona böldüğümüz için Arapça onlar demek olan (işar) kelimesini kesir tabiri ile birlikte söylemek adet olmuştur. Parça yerine (kesir işarı) tabiri artık bizimde hatırımızda kalsın. Kesi işarı da bütünler ile kesirlerin arasına konan virgülü de kesir işarı virgülü

derler.

Rakamlar, soldan sağa doğru yazılmasına nazaran kesir işarı virgülünün –kabul olunduğu vecihle- istimalinde hata olmamakla beraber yüzler, binler, milyonlar... gibi adadı tammenin cümlelerini ayırmak için kullandığımız virgüle mültebiz olduğundan dolayı ekseriya müşkülata tesadüf ediyoruz; binaenaleyh bizim yazımızdaki şekli ile istimali daha muvafık olur zan ederim. Mesela (137, 615) adedi, âdeti tam olarak da okunur. Adedi tam maal-i kesir gibide okunur. Hâlbuki virgülü değiştirmeyi kabul edersek bu ihtimal kalmaz. (137, 615) adedi her vakit ve herkesçe bir kesir işarı olarak okunur.

Yazı tahtası üzerine aşağıdaki cetvel gibi

Kesirler	Bütünler
Binde yüzde onda	Birler onlar yüzler
1 1 1	1 1 1

Tertip edipte adadı tamme ile birlikte kesirleri göstermek büyük faydayı muciptir. Zira bu cetvel sayesinde küsuratı işariyenin adadı tamme ile olan münasebeti daha açık anlaşılır. (1) ahad –10 onda parça; (1) onda parça- 10 yüzde parça; (1) yüzde parça—10 binde parça yahut (1) ahad – 10 onda parça, 100 yüzde parça, 1000 binde parça; (1) onda parça –10 yüzde parça, 100 binde parça... eder.

Kesir işarının tadat ve terkimin de çokça uğraşmalıyız ki talebemizin malumat müktesibesi kuvvetlensin. İlk misalleri cetvel vasıtası ile gösterir. Bade sureti adiyede tahrir başlarız.

Terkimde iptida adadı tamme bade kesir işarı virgülü ondan sonra onda... kesirler yazılır. Eğer âdeti tam yoksa onun yerine (yok) demek olan sıfır konur. 5,2, 25,13, 918,192, 17,0 vesaire gibi. Âdeti tamlarda olduğu gibi kesirlerde de hangi hanenin rakamı yok ise oraya sıfır konacağı müteaddit misallerle anlatılır. 5,3, 20,2.007, 9 vesaire gibi.

Tadatta kezalik iptidai Âdet tammeler okunur, virgüle gelinceye kadar olan rakamlar okunduktan sonra (bütün yahut Âdeti tam sözünü ilave eder, bade onda... Parçaları söyleriz. Âdeti tam yahut Âdeti sahih tabirlerine boykot ederek kendi malımız olan bütün kelimesine revaç verecek zaman geldi, zan ederim.

Her hanenin kesri kendi ismi ile okunabildiği gibi hepsi birden okunduktan sonra kezalik ismini söylemekle de iktifa edebiliriz. Mesela (3,125) üç bütün binde yüz yirmi beş gibi bu iki türlü tadadın onda kesirleri tahlil eyliyoruz. Kesir yapmak yahut hem onda hem yüzdekileri binde parçalara tahlil etmekten ileri geldiği birçok emsele ile ispat olunmalıdır. İlk derslerde birinci suret muhsenatı muciptir. Çünkü bu sayede rakamı bulunmayan hanelere sıfır konmak iktiza ettiği daha kolay anlaşılır. Zaten muamelatta bu iki sureti kabul etmiştir. (1,25) emsali metreyi gösterdiği vakit bir metre, iki desimetre, altı santimetre diye okunabildiği gibi bir metre 25 santimetre diyerek de okunur. Ve avam ağzında bunun ikisini de işitmekteyiz.

Tadat ve terkimden sonra kesir işaretinin tahlil ve ter kibine sıra gelir. Bu iki bahis tadat ve terkimi takviye edeceğinden mühimsemezlik etmemelidir.

Sayfa 207

Yeni Mektep

Muallim vereceği misali bütüncü söyler, talebe kısım kısım ayırır: $45,268 = 4$ aşerat, 5 ahat, 2 onda kesir, 6 yüzde kesir, 8 binde kesir bir tahlildir.

Terkip bunun aksidir: 4 aşerat, 5 ahat, 2 onda kesir, 6 yüzde kesir, 8 binde kesirden hangi Âdet teşekkül eder? Kırk beş bütün, binde iki yüz altmış sekiz adedi teşekkül eder.

Buraya kadar yazdıklarımı hülasa ederek bir vecih zir bir plan tertip ediyorum: 1— 3,7, 0, 5... kesirlerini talebemize sözle ve defter yahut tahtaları üzerine yazı ile ifade ettirmek.

2- Onda beş; üç bütün yüzde yirmi beş... gibi bizim tarafımızdan sözle yahut yazı ile ifade olunan sayıları rakamla yazdırmak;

3— Tahlil ve terkip usulü ile tadat ve terkimi takviye

4— Tatbikat (iki metre, desimetreyi kesir işarıyla da ifade ediniz) (1,576) adedini kilogram olarak okuyunuz.

Kesir işaretinin cemi ve tarhı

Mekatibi iptidaiyenin üçüncü sınıflarında esbabı müteaddideden dolayı kesir işaretinin yalnız bu iki ameliyesi ile iktifa olunmak zaruridir.

Cemin kolayca yapılabilmesi için her hanenin birbiri altına gelmesi lazım olduğunu anlatmak ve ilk önce birkaç Âdet tam misali halletmek iktiza eder. Bade: “işte böyle her hanenin kendi kelimesi kesir işarı da de pek lüzumludur. Buna dikkat etmezsek toplanan parçaların kimisi büyük, kimisi küçük olurda hepsinin hangi

parçalardan olduğunu bilemeyiz. Binaenaleyh bunu dikkatle yaptıktan sonra iptidai en küçük kıymetli rakamları (en küçük parçaları) toplamaya başlarız. Adatı tammede olduğu gibi büyüklere doğru giderek ceme devam ederiz.” Kaidesini çıkarır ve bunu talebemizin zihnine ameliyatla yerleştiririz.

Kesir işarının tarhıda adatı tammenin tarhından farklı bir şey değildir. Bunda da her haneyi kendi hizasına getirmekten başka müşkülât yoktur.

İptidaları öyle misaller intihap ederiz ki kesir mertebeleri müsavi olsun. Bunlara talebemizin alıştığını görünce tedricen karışık misaller veririz.

Cemi yahut tarhı yapıp bitirdikten sonra virgülü koymak, virgülün yerini tayin için en çok haneli kesir aramak bu hususta kavait belletmek gibi külfetlere hacet yoktur. Her hane yekdiğeri hizasına geldi mi virgüllerde tabii bir hizada bulunacaktır. Binaenaleyh sırası ile kesirler toplanıyorken virgüle gelince hâsıl cem yahut hâsıl tarha hemen virgülü de koyuvermek pek kolay ve pek tabiidir. Bahusus tarhda buna ehemmiyet vermek iktiza eder. Zira müşkülata tesadüf etmek, hataya düşmek ihtimali vardır.

Matruh mehanındaki kesirler, matruhdakilerden daha küçük yahut daha az olur. Birde matruh mehanda hiç kesir bulunmazsa bunlar bilnispe müşekkelce olduğu için dersin bu bahsin ta sonlarına bırakılmalıdır.

25	2,5	
421,3		
— 13,46	— 0,342	—
372,56		
Gibi misallerde boş haneleri sıfır vezaiyle doldurmak ve binaenaleyh		
25,00	2,500	
421,30		
— 13,46	— 0,342	—
372,56		

Sayfa 208

Yeni Mektep

Suretinde göstermek mucip suhulettir.

Ruscak –Muallim Hafız Abdah

Muhtasar İlmî Ahval Ruh Dersleri ve Tedrisata Tatbiki

Beşinci ders

Beden İdmanları

[Münderecat: 1.Taksim – 2. Oyunlar –3. Jimnastik]

1. Taksim: Fenni aza uleması idman ve hareket ihtiyacının gıda ihtiyacından aşağı kalmadığını beyan etmişlerdir. Teşekkül devresinde çocuğun zihnen çalışmaya koyulduğu bir çağda aza ve vazifeler arasındaki muvazeneti muhafaza etmek ve hareketsizliğe mahkûm diğer azanın zararına olarak cümleyi asabiyenin fazla yorulmasına meydan vermemek ehemmiyetli bir şeydir.

Bu idmanlar iki nevi taksim olunabilir: bir nevine çocuklar kendiliğinden meyil gösterirler. Oyunlar gibi. Diğer nevi ise bir takım kaidelere tabi olarak icra edilir: jimnastik gibi.

2. Oyunlar: Çocukların teneffüs esnasında koyuldukları her nevi oyunlar birinci derece idmanı teşkil eder. Muallim olanca kuvveti ile bunlara müsaade etmeli, icabında tertip eylemeli, mümkün merteye çocukları serbest bırakmalıdır. Oyunlar ile bütün adalat işler, ayrıca havasda terbiye edilmiş bulunur. Çok defa sert ve gürültücü olan çocuk, oyun oynaya oynaya bir takım müşkülata galebe çalmaya alışır. Bu da ileride kendisini tehlikeye göğüs germeye sevk edecektir. Maddi bir takım manilere, müşküllere uğradığı zaman kendini telaş ve felaketten kurtarmak hususunda kesp ettiği Âdet çocuğu becerikli yapar. Kazalardan yılmaz bir hale getirir. Sabavet zamanında oyunların verdiği vücut yorgunluğu yalnız bedenün büyümesi noktai nazarından faydalı değil, ahlakı tasfiye hususunda da pek müessirdir. Bedenün ve ahlakın inkişafı işte oyunların neticesi budur.

Lakin muallim nazaratta bulunmamak yüzünden teneffüs esnasında talebesine vaka olacak kazalardan mesul bulunduğunu unutmamalıdır. Bunun için şiddetli hareketlerin önünü almak, tehlikeli oyunları men etmek ve mevsime ve şakirdanın yaşına göre oyun ittihap eylemek icap eder. Muallim oyunlara nezaret ederken mükemmel bir hisse-i istifade çıkarabilir. Zira çocuklar o esnada oldukları gibi görünür ve tabiatlarını, ahvali ruhiyelerini tetkik etmek vasıtalarından başka ahlak dersleri içinde bir alay misaller arz ederler.

Vücutun faaliyeti çocuğa hoş ve sevimli olmalı ki ondan beklenen fayda husule gelsin. Daima bir ders suretinde görünen jimnastik bu sebeple oyun makamına kaim

olamaz. Lakin bilakis oyunlar her ne kadar vücudun umumi inkişafına hizmet ederse de bütün azanın layıkı vecihle inkişafını temin eyleyemez.

3. Jimnastik kuvvetleri tevsi eder. Bedene mülâyemet verir. Tedrici bir surette yüz gösteren bu muntazam faaliyettir ki vücuda müstait olduğu bütün çevikliği ve bütün kuvveti bahşeder.

Teneffüs gibi ehemmiyetli bir vazifeyi uzviye üzerine de icrayı tesir eder. Bu yalnız bazı teneffüs uzuvatına daha ziyade kuvvet vermekle kalmaz göğsü de genişletir. Bu ise ciğerlerin serbest büyümesine ve şişmesine hizmet eder.

Kol bacak hareketleri, yürüyüş, sıçrama gibi iptidai idmanlar az çok yol yürüyen ve ders

Sayfa 209

Yeni Mektep

Saatleri haricinde bir mutat el işlerine koyulan köy çocukları için umumiyetle kâfi gelir. Aletlerle idmanlar ise zaruri değildir. Bununla beraber mahdut bir kasaba dâhilinde yaşayan şehir çocukları için faydalı bir mütemmimdir. Aletler açık meydanda bunların faaliyet göstermelerine hizmet eyler. Lakin kazanın önünü almak jimnastiği cambazlık derecesine çıkarmamak için muallimin nazarat ve dikkat eylemesi muktezidir. Her zaman icrası kabil olmakla beraber tehlikeden de masun bulunan İsveç usulündeki aletsiz jimnastik herhalde ikincisine müreccehtir.

- Yalnız ruhi değil adalatıda kuvvetleştirmek iktiza eder. Oyunlar, idmanlar da mütalaanın en iyi bir kısmıdır. Terbiye edilen ruh değil beden değil bir insandır. Bunu ikiye ayırmak lazım değildir. Bunlardan yalnız birini terbiye etmekle kalmamalıdır. Aynı arabaya koşulmuş bir çift at gibi bunların her ikisini de iyi idare etmek icap eder. (Montein)

- Jimnastik hiçten iyi olsun bunu kabul ederiz. Fakat oyuna muaddel olsun, bunu katiyen reddederiz. (Sipenser)

Sabri CEMİL

Sayfa 210

Yeni Mektep

Tatbikat Kısmı

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri]

Havass ve El

Uzunluk: Küçüklerle muhtelif boyda bir takım sicimler dağıtılır. Bunlar üç yığın yaptırılarak kısım kısım ayrılır. Uzunlar, ortalar, kısalar (çubuklarla, saman çöpleriyle, kâğıt şeritlerle de aynı idman yapılır.) Bir şey gösterilir. Bana bu uzunlukta bir şey gösteriniz denilir. Bir şey gösterir, bana bundan uzun, bundan kısa bir şey gösteriniz denilir. İki kısa sicim, iki uzun saman, bir uzun sicim ve bir kısa saman... Yan yana koydurulur.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar ayakkabılarını kendileri giymeye ve çıkarmaya alıştırılır. Bu idman derece derece süratle yapılır. Becerikli olanlar beceriksizlere yardım ederler. İyi veyahut çabuk yapamayan iki defa, üç defa tekrarlar.

El işleri: Her küçük uzun veya yassı bir takım mukavva parçaları ve buna benzer tahta parçaları alır; bunları düz çizgi, köşe, yıldız, mislet, merba, daire, yarım daire şeklinde dizer.

Ahlaki Hayat

1. Muhtıra: Yavru kuşlar henüz kanatları bitmemiş iken terbiye edilmezler mi?
  - Çocuklardan sebep aramak, henüz dikilmiş fidandan meyve istemek demektir.
2. Hikâyecik: Bir karga susamıştı. Su aradı, aradı. Bulamadı. Çiftçilerin bırakmış olduğu bir desti gördü. Oraya koştu. Dibinde biraz su vardı. Fakat gagası o kadar uzun değildi. Suya yetişemiyordu. Çakıl taşları aldı. Birer birer destinin içine bıraktı. Su azar azar yükseldi. Nihayet karga suyu içebildi.
3. Ailece konuşma: Nabi sen küçük pek küçük iken bir şey isteyecek vakit ne yapardın? Latife, küçük kardeşin söylemeye başladığı zaman ilk önce hangi sözleri söyledi? Şimdi en ziyade tekrar ettiği sözler hangileridir? Haydar ya senin küçük hemşiren? Bebek söylemek istediği sözü bulamayınca ne yapar? Yapma bebekler söyler mi? Niçin?
4. Çocuk sözleri: Nihat gördüğü rüyayı anlatır. Birden bire şaşırır. Alt tarafını söylemeyi bilmez. ” Anne ve der ötesini sen söyle, sende orada rüyadaydın”

Fikri Hayat

Söylemek: 1. Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimden sonra kar hakkında söylerler. Kar düşüyor, kar eriyor, kar fırtına yapıyor. Uçuşuyor, yığılıyor, yükseliyor, damları beyazlatıyor, yeri örtüyor, ağaçları ağırlatıyor. Karı toplarlar, yığın yaparlar, sokağa atarlar, nehre dökerler.

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte bir mal ile onu satan adamın ismini tekrarlar. Şekeri bakkal satar; yemiş manav; ekmek ekmekçi; et kasap; süt sütçü; kitap kitapçı...
3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan meyve veyahut hububat yiyen bir hayvanın adını

Sayfa 211

Yeni Mektep

Söylerler. Bir sıçan, bir tavuk, bir horoz, bir güvercin, bir keklık, bir serçe...

4. Şeyler: Küçükler kendilerine gösterilen sivri şeyleri evvelki gibi söylerler. İğne, toplu iğne, çivi, diken, bıçak, çakı, kalem, kurşun kalem...

5. Bakarak: Çekmece –Evvla hareketler: “Hoca hanım siz topuzu tutuyorsunuz. Çekmeceyi yarıya kadar açıyorsunuz, bütün açıyorsunuz, tekrar kapatıyorsunuz, altını üstüne çeviriyorsunuz, sallıyorsunuz...”

- İkinci Derecede dikkat olunacak ince şeyler. Önü ardı, sağ tarafı, sol tarafı, dibi, köşeleri, oyma yerleri...

- Nihayet söylenecek ve tekrarlatılacak şeyler: Benim masamın yalnız bir çekmecesiz vardır; Benim masamın çekmecesini büyüktür, masamın çekmecesine birçok şeyler koyarım.

6. Oynayarak: Çekirdekli uzun saplı küçük kırmızı meyve adın nedir? Ben kırmızıyım, bir çekirdeğim ve uzun bir kapım vardır. Bana kiraz derler, uzunca, ince tanelerle örtülü, beyazlı kırmızılı güzel yemiş. Adın nedir? Ben kırmızılı beyazlıyım. Uzuncayım, derim üzerinde ince taneler vardır. İsmim çilektir. (Reçel yapılan küçük çekirdekli meyve, dilim dilim kesilen, iri tatlı meyve. Sincapların pek sevdiği kaplı meyve.)

Okumak ve yazmak: (u) harfini küçüklerle öğretmeli. Tahtaya (düz, süt, tüy, türlü, türkü, düdük...) gibi kelimeleri yazmalı ve anlatmalı. Bunları bir ağızdan, sonra ayrı ayrı telaffuz ettirmeli. Her kelimedeki (u) ları göstertmeli, bunların altını, üstünü çizdirmeli, sildirmeli, havada parmakla (u) yazdırmalı. Kâğıttan büktürmeli. O kelimelerin altına birer (u) daha yazdırmalı. Bu kelimelerle ağızdan cümleler teşkil etmeli ve (u)leri aratmalı.

Sayı saymak: Mukavvadan, ağaçtan duvar takvimi kâğıtlarından yapılan müteharrik rakamlarla 1 leri, 2 leri, 3 leri, 4 leri tanıtmalı, sicimle, kâğıtla, boncukla mekiğe 1, 2, 3, 4 rakamlarını yaptırmalı. Şahadet parmağıyla (pek büyük, pek küçük, yukarıda, aşağıda, yan tarafta) 1 ler, 2 ler, 3 ler, 4 ler yaptırmalı. Hepsinden birer satır yazdırmalı, aksine yazdırmalı.

tekkik etmek: Sizin birer cebiniz var. Eliniz (içine) sokunuz. (dışarı) çıkarınız. İşte bir kutu içine ne koyuyorsam söyleyiniz. Dışarıya ne çıkarıyorsam söyleyiniz. Derse başlandı. Sınıf içinde kim var? Sınıf dışarısında kim bulunuyor? Hangi mevsimde dışarıda oturmak sevilir? Bir sepetimiz var. İçine ne gibi şeyler doldurabiliriz? Bir çiftçi koyunlarını ne vakit dışarıya gönderir?

Düşünmek ve tahayyül etmek: Karga ile testi hikâyesine dair bir takım manzaralar tefsir etmeli: 1: Karga içecek su arar. 2: Testiden içmeye çalışır. 3: Çakıl taşları getirir. 4: Suyu içer. Resimde açık ve boş bir kafes görülüyor. Bir takım çocuklar ağlarlar. Valide pencereyi açar, bahçeye bakar. (Bakılır, aranır, görülen ve bulunan şeyler söylenir.)

Ezber: Şu fıkrayı dört beş kısma ayırarak ve izah ederek belletmeli.

Necdet'in başına gelen!

Küçük Necdet annesi ile gezmeye gitmişti.

Sayfa 212

Yeni Mektep

Biraz sonra annesine süslü bir fincan içinde kahve getirdiler. Fincandan ince dumanlar yükseliyordu. Necdet annesine yanaştı. Evde olsaydı korkardı. Ama misafirlikte bir şey diyemez ki... Kahveye imrenmişti. Annesine “banada ver” dedi. Annesi yan yan baktı. O aldırmadı. İstedı. Annesi fincanı ağzına yanaştırdı. “Al” dedi. Necdet sevinçle dudaklarını o yaldızlı fincana dokundurdu. Birden bire geri çekti. Ağzına ateş döküldü zannetti. Artık sessizce ağlıyordu. Terbiyesizliğinin cezasını bulmuştu. Şimdi annesinin elinde fincan gördü mü iki adım geri çekilir.

Sabri CEMİL

İhtiyat Sınıfı Dersleri

1- Elif ba ve Yazı

Onaltıncı Ders

M, m

1: Şu mukavvada gördüğünüz tam (m) dir. Buda yarım (m) dir. Bir ağızdan söyleyiniz. Ayrı ayrı

2: Yarım (m) yi tahtaya yazalım. Tam (m) yazmak için aşağıya doğru şöyle çekeriz.(m)

3: Mukavvalar arasında tam (m)yi, yarım (m)yi bulunuz.

4: (m) ile başlayan birkaç söz: mendil, mengene, makara, mum...

5: Şu gazete parçasında (m)ler bulunuz.

6: Şunları okuyunuz: ma, mu, mi, me, mum, kum, maya, yama, yazma, yamak; mor, mavi, komşu, akşam, kaymak, makara. (ne vakit, yarım, ne zaman, tam (m) yazıldığı anlatılır.) [hece: me a-ma, me e- me, me u me-mum, me, a-maya, a ya-: maya, ka, u, me-kum, şe u, şu- komşu]

Cümleler: Akşam karadır, mavi makara komşudadır. Yamak kaymak yedi...(izah)

7: Yazı, gece vazifesi.

On yedinci Ders

B,b

1. Şu mukavvada gördüğünüz tam B dir. Şuda yarım (b) dir. Bir ağızdan ayrı ayrı

2. Yarım (b) yi tahtaya yazalım. Tam (B)yi yazmak için şöyle uzatırız B.

3. Mukavvalar arasından tam B yi, yarım b yi bulunuz.

4. B ile başlayan birkaç söz: beygir, bal, bardak...

5. Şu gazetede b leri arayınız.

6. Şunları okuyunuz: ba, bi, bu, be, boş, kap, baş, araba, başak, kabak, barı, bakır, boya, barışık, bardak... (tam ve yarım b nin nerelerde yazıldığı anlatılır.)

[hece: be a-ba. B, o, ş—boş. B, a, r—bar, da, k—dak: bardak]

Cümleler: bardak boştur. Bu boya mordur. Dayı, arabayı koştı...(izah)

7. Yazı, gece vazifesi

On Sekizinci Ders

L, l

1. Mukavvada tam L, yarım l. Bir ağızdan ayrı ayrı
2. Yarım l, tam L şöyle yazılır.
3. L'leri mukavvalar arasından bulunuz.
4. L ile başlayan birkaç söz! Lale, leylak

Sayfa 213

Yeni Mektep

Çuval...

5. Şu gazetede L leri arayınız.
6. Şunları okuyunuz: La (la), le, lo, li, lüle, yil, kıl, kul, bol, yol, zil, kulak, balık...

Cümleler: Şişe kırıldı. Balık dirildi. Zil vurdu. Dadı lüleyi kırdı...(izah)

7. Yazı, gece vazifesi

[Bazı kelimelerin sonunda bulunan (y) harfinin evvelki hecelere göre (u) veya kalın (ı) sadasıyla telaffuz edildiğini misallerle anlatmalı: kuru yazılır, kuru okunur. Koştu yazılır, koştu okunur. Kırdı yazılır, kırdı diye kalın okunur...
Cümleleri hecesiz okutmalı ve yazdırmalı]

On Dokuzuncu Ders

C, c

1. Şu tam (C), şu da yarım (ce)dir. Bir ağızdan ayrı ayrı
2. Yarım (c), tam (C) şöyle yazılır.
3. Bunları mukavva harfler arasında bulunuz.
4. (C) ile başlayan birkaç söz: ceviz, cezve, cam, cüce...
5. Şu gazetede (c) ler bulunuz.
6. Şunları okuyunuz: ca, ci, ce, cü, bac, cam, car, cüce, cıva, acı, yazıcı, kazıcı, cacık...

Cümleler: Camı kuş kırdı. Dadı cücedir. Yazıcı yazı yazar. Kazıcı kazma ile kazar.

7. Yazı, gece vazifesi

Yirminci Ders

Ç, ç

1. Şu tam(Ç,) Şu da yarım(ç) dir. Bir ağızdan ayrı ayrı
2. Yarım (ç) Şöyle yazılır. Tam (ç) yazmak için ucunu Şöyle kıvrımalıdır.
3. Bunları mukavvalar arasında arayınız.
4. (ç) ile başlayan birkaç söz: çelik, çember, çakı...
5. Şu gazetede (ç)leri bulunuz.
6. Şunları okuyunuz: ç a, ç i, ç u, ç e, a ç, ka ç, ç am, ç akı, ko ç, ç uval, ç ocuk...

Cümlerler: Kaval çalar. Orak ile biç. Şu çocuk çok yaramazdır. Koç kaçtı.

7. Yazı, gece vazifesi.

Yirmi Birinci Ders

P, p

1. Tam (P), yarım (p)
2. (p) ler Şöyle yazılır.
3. Mukavvalar arasında bulunuz.
4. (p) ile başlayan birkaç söz: peynir, pilav, paça...
5. Gazetede (p)ler bulunuz.
6. Şunları okuyunuz (tahtaya birer birer yazılır.): pa, pi, pu, pe. Őap, kap, Pazar, paça, pide, arpa, pilav...

Cümlerler: Dadı pilavı pişirdi. Kapı kapalıdır. Bu çocuk Şu paçavrayı oraya koydu...

7. Yazı, gece vazifesi [İŞaretleri kullanmayı unutmamalı.]

Sabri CEMİL

2- Hesap

Onbirinci Dersin Planı

On üç, ondört, onbeş – onüç çubuk, ondört kalem, onbeş saman çöpü

Sayfa 214

Yeni Mektep

Sayınız: Bir arada on üç sicim, on dört Şerit, on beş kalem baŐlayınız. On üç mavi boncuk, on dört kırmızı boncuk, on beş beyaz boncuk bir ipliğe geçiriniz. On üç mekap, on dört düğme, on beş zıp zıp bir hizada diziniz.

Muhasebeye on üç yuvarlak (on ve üç), on dört yuvarlak (on ve dört), on beş yuvarlak (on ve beş) yürütünüz. On dört yuvarlağa bir yuvarlak daha ilave ediniz. On üç yuvarlağa bir yuvarlak daha iki yuvarlak daha zam ediniz. Onbeş yuvarlaktan bir, iki, üç, dört, beş... Yuvarlak çıkarınız, tenzil ediniz.

Yazı tahtasında on üç nokta, on dört, on beş nokta yapınız. On üç, on dört, on beş çizgi çiziniz. Halka yapınız, on üç kuş, on dört kelebek, on beş karınca resim ediniz. Bunları sayınız 13, 14, 15; 15, 14, 13 rakamlarını yazınız. 1 den 15 e ve 15 den 1 e kadar yazınız.

- Suat' ın on kestanesi var. On üç tanesi olmak için daha kaç tane lazımdır. Hayri on dört badem yedi. Bir düzineden kaç tane fazla yemiştir? İlh...

On ikinci dersin planı

On altı, on yedi, on sekiz: On altı çocuk, on yedi kalem, on sekiz mekap sayınız. On altı çakıl taşı, on yedi çekirdek, on sekiz fasulyeyi bir hizada diziniz. On altı tabaka kâğıdı, on yedi zarfı, on sekiz kitabı birbiri üstüne koyunuz. On altı mukavva parçasını, on yedi çivi, on sekiz kibriti bir arada bağlayınız. On altı kırmızı boncuk, on yedi beyaz boncuk, on sekiz sarı boncuk ipliğe geçiriniz.

Onaltı yuvarlak (on ve altı), on yedi, on sekiz yuvarlak yürütünüz. On yedi yuvarlağa bir yuvarlak daha, on altı yuvarlağa bir iki yuvarlak daha ilave ediniz. On sekiz yuvarlaktan bir, iki, üç yuvarlak çıkarınız.

Siyah tahtada on altı, on yedi, on sekiz nokta yapınız. On altı, on yedi, on sekiz çizgi çiziniz. Halka yapınız. On altı kaşık, on yedi çatal, on sekiz bıçak resmediniz.

16, 17, 18; 18, 17, 16 rakamlarını yazınız. 1 den 18 e ve sonra 18 den 1 e kadar yazınız.

- Haydar on kartopu attı. Rafet altı tane fazla attı. Rafet kaç kartopu atmıştır? Ben 18 menekşe koparmıştım. Birini kaybettim. Şimdi kaç menekşem vardır?

On üçünü dersin planı

Bir buçuk düzine: Evvela bir düzine, sonra yarım düzine çakıl taşı saymalı. (on sekiz tane) İşte bu bir buçuk düzinedir. Evvela yarım düzine, sonra bir düzine fındık saymalı. İşte bu da bir buçuk düzinedir... Evvela bir düzine, sonra yarım düzine çocuğu bir hizada diziniz. Yarım düzine ve bir düzine kurşun kalem (18). Bir düzine ve yarım düzine taş tahtayı birbiri üstüne koyunuz. Bir düzine ve yarım düzine beyaz boncuk ipliğe geçiriniz. Şu bir buçuk düzine makarayı üçe ayırınız.

Muhasebede evvela bir düzine, sonra yarım düzine yuvarlak yürütünüz; aksini yapınız. Bir buçuk

Sayfa 215

Yeni Mektep

düzine yuvarlaktan bir düzine, yarım düzine, iki yarım düzine, üç yarım düzine çıkarınız. Tahtada bir buçuk düzine nokta çizgi halka yapınız. Bir buçuk düzine harf yapınız. Sıra ile altı tane, on iki tane, on sekiz tane harf siliniz. Taş tahtalarınızda veya kâğıt üzerinde birbiri altına 1 den 18 e kadar ve 18 den 1 e kadar yazınız. 17 ve 1, 16 ve 2, 15 ve 3... gibi. Birbiri ile birleşince bir buçuk düzine yapan rakamları yazınız.

- Ahmet 6 armut koparmıştı. Şimdide bir düzine koparmış. Ahmet'in kaç armudu vardır?

- Bir sepet içinde 18 yumurtamız var. Yarım düzinesini pişirdik, yedik. Kalan yumurtalar kaç tanedir söyleyiniz?

On Dördüncü Dersin Planı

On dokuz, yirmi: On dokuz çubuk, yirmi kibrit sayınız. On dokuz mekap, yirmi düğme bir hizada diziniz. On dokuz taş tahtayı, yirmi kumaş parçasını birbiri üstüne koyunuz. On dokuz iğneyi, yirmi sicimi bir arada bağlayınız. On dokuz kırmızı boncuğu, yirmi sarı boncuğu ipliğe geçiriniz.

Muhasebede on dokuz yuvarlak (on ve dokuz), yirmi yuvarlak (bir on ve bir on) yürütünüz. On dokuz yuvarlağa bir tane daha ilave ediniz. Yirmi yuvarlaktan bir tane, iki tane, üç tane çıkarınız.

Tahtada on dokuz, yirmi nokta çizgi halka yapınız. On dokuz şişe, yirmi sürahi resmediniz.

Taş tahtaya veya kâğıda 19, 20 ve 20, 19 rakamlarını yazınız. Evvela 1 den 20 ye sonra 20 den 1 e kadar yazınız. Çift rakamları yazınız. 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20. Tek rakamları yazınız. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19

- Rasim 20 şişe satın alır. Birini kırar kaç tane kalır? Ayşe'nin kümesinde 19 tavuk vardı. Bu Pazar bir tane daha koydu. Kümeste kaç tavuk oldu? Sonra gördük ki bunların dördü horoz imiş. Tavuklar kaç tanedir?

[Bu derslerin her biri uzun geldiği surette ikiye taksim edilebilir.]

Sabri CEMİL

Birinci sınıf dersleri

1—Osmanlıca

“ İptidaiye ikinci sınıfa kadar...”

Kıraat

Ada Tavşanı

“ Teyzem her vakit beni görmeye gelir, öteberi getirirdi. Şekerlemeler, tatlılar hep benim sevdiğim, bütün kalbimle sevdiğim şeyler...

Bir gün akşam üzeri idi. Etraf artık kararmaya başlamıştı. Kapı çalınmıştı, koştum. Teyzem, sevimli teyzem...

Artık bilmiyorum bana mutlak bir şey getirmişti. Odaya girdi, oturdu. Küçücük sepeti bana gösterdi:

- “Ne var içinde?” dedi.

Düşündüm, içinde ne olacak? Dedim. Şüphesiz hiçbir şey... Şekerler... Evet onlar... Onlardan başka ne olabilirdi ya? Yüzüne alık alık bakıyordum. Teyzem gülerek söyledi.

Sayfa 216

Yeni Mektep

- “Bilemeyeceksin anladım bari elini içeriye koy ...”

Elimi sepete soktum, yumuşak tüylü bir şey hem kımıldanıyordu korktum. Fakat her ne olursa olsun dedim çıkardım. Aman... Sevimli bir ada tavşancığı... Oda içine salıverdim. Sıçırıyor, sıçırıyordu.

Teyzeme sevinçle dedim:

- Çok güzel, aman, bu şekerlerden daha güzel...

Lügatler: Teyze: anne kardeşi. Şekerleme: şekerle dondurulmuş meyveler. Akşam: sabahın zıttı. Etraf: gözün dört tarafta gördüğü yerler. Mutlaka: herhalde. Bari: Hiç olmazsa. Tüylü: tüysüzün zıttı. Yumuşak: katının zıttı. Kımıldanmak: Azalarını oynatmak. Sevimli: sevimsizinin zıttı. Sıçramak: bir yerden diğer yere atlamak.

Tabirler: Öteberi: şu bu. Bütün kalbimle sevdiğim: en çok sevdiğim. Alık alık: şaşkın şaşkın, aptal aptal

Lügat ve tabirlerin mahal ve istimleri,

Kimin teyzesi varsa parmağını kaldırsın?

Şekerleme hangi dükkânlarda bulunur?

Geceleri lambanın etrafında neler uçar?

Mezarlıkların etrafı ne ile sarılmıştır?

İtalyanlar mutlaka korkaktırlar ki çarçabuk kaçıyorlar.

İtalyanlar bari cesur olsalar canımız yanmazdı. Babanız her hafta pazardan öteberi almaz mı?

Ben mektebi, annemi, babamı bütün kalbimle severim.

Kazlar insana öyle alık alık bakarlar ki kızmamak mümkün değildir.

Fikirler:

Teyzem beni görmeye geldiği vakit ne getirdi? Bir gün ne getirmişti? Beni nasıl aldattı? Peşin ne dedi? Sepetin içinden ne çıktı? Ben sevindim mi?

İnşa:

Bir gün teyzem bana bir...

Ben çok...

Çocukluk

“Çocuktum, bahçenin kırmızı, pembe, mor çiçekleri arasında dolaşmak benim en güzel, en sevimli eğlencem idi. Küçük, yeşil yaprakları koparırdım. Sonra dalgın dalgın onlara bakardım. Önümde sarı, beyaz kelebekler uçardı. Oh! Bunları tutmak isterdim. Koşardım. Onlar, ıslak yapraklar üstünde biraz dururlar. Dinlenirlerdi. Artık yorulurdum. Kuşların cıvıltılarını, dalların, yaprakların fısıltılarını dinlerdim. Azıcık sonra kuvvetim yerine gelirdi. Kopardığım yaprakları birbirine dizerdim. Aralarına çiçekler geçirirdim. Bu, öyle güzel olurdu ki: sormayın. Sonra beni yukarıda bekleyen anneciğime götürürdüm. Anneciğim alır, koklar, öperdi:

- “Büyük olasın oğlum, yaşayasın ” derdi.

İşte o güzel, sevimli günler, bugün bir gölge gibi geldi, geçti.”

Lügatler: Mor: patlıcan renginde. Sevimli: sevimsizin zıttı. Eğlence: Boş vakitleri geçirmek yapılan güzel şeyler. Önümde: Arkamdanın zıttı. Islak: Kurunun zıttı. Dinlenmek: Yorgunluğu gidermek. Gölge: bir şeyin başka yerde

Sayfa 217

Yeni Mektep

çıkan siyah kalıbı

Tabirler: Dalgın dalgın: akli başka yerlerde olduğu halde. Kuşların cıvıltıları: Rüzgâr ın yapraklardan çıkardığı hafif canlı sesler.

Lügat ve tabirlerin mahal istimleri:

Gurup zamanında gördüğünüz renkleri sayar mısınız?

Sevimli hayvanları kim sayacak?

Kış ve yaz eğlencelerini kim söyleyecek?

Çamaşırlar yıkandıktan sonra iplere nasıl serilir?

Yağmurda ıslanmış tavuğa ne derler?

İnsan yorulduktan sonra ne yapmak ister?

Siz gölgenizi ne vakit uzun görürsünüz?

Hangi insanlar dalgın dalgın giderler?

Fikirler: Ben çocukken ne yaptım? Kelebekleri, çiçekleri çok sever miydim?

Topladığım çiçekleri anneme götürdüğüm vakit o ne derdi?

İnşa:

Ben küçük iken...

Kelebekleri çiçekleri çok...

Fakir çocuk

“ Kıştı. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. İki küçük çocuk; yırtık, yamalı elbiselerine sarılmışlardı. Yürüyorlardı. Fakat nasıl? Çıplak, kızarmış ayakları artık kuvvetsiz kalmıştı. Bunlar küçük iki dilenci idiler. Gelen geçenden beş on para istiyorlardı. Evet, beş on para. Çünkü onları yaşatacak ancak bu “para” idi. Uzaktan kendisi gibi bir küçük çocuk geliyordu. Henüz mektepten çıkmıştı. İki zavallı, yolun kenarına çekildiler,

ellerini açtılar. Of! – O çocukta kendileri kadar idi. O da, o da küçüktü. İnce ve şikâyetli bir sesle diyorlardı:

- “ Bize acıyınız, yiyecek ekmeğimiz yok. ” Genç mektepli merhametli idi. Düşündü, yanında para yoktu, ceplerini araştırdı. Bir şey bulamadı. Zavallı ne yapacaktı? Birden bire gözleri sevinçle parladı.

- Buldum, dedi, buldum.

Hocasından o gün aldığı ”aferin” i çıkardı, verdi.

Lügatler: Dilenci: ekmeğini başkasından isteyen. Uzaktan: yakının zıttı. Henüz: çoktanın zıttı. Zavallı: acınacak. İnce: kalının zıttı. Şikâyet: derdini söylemek. Merhametli: Çabuk acıyan.

Tabirler: Şikâyetli bir ses ile: derdini döken bir ses ile

Lügatlerin mahal istimleri:

En çok dilencileri nerelerde görürsünüz?

İnsanların sesi uzaktan işitilir mi?

Henüz kaç yaşındasınız?

Henüz mü geldiniz? Zavallı kimlere dersiniz?

Kadınların sesi nasıldır?

Ağabeyiniz sizi haksız döverse kime şikâyet edersiniz?

Anneniz mi yoksa babanız mı daha çok merhametlidir?

Fikirler:

Hava nasıldı? İki küçük dilenci ne yapıyordu? Mektepten çıkan çocuk onlara ne verdi?

İnşa:

Hava, çok...

Bir küçük çocuk henüz...

Sayfa 218

Yeni Mektep

İmla

Birinci ders

Cesaret

Bir gün Mithat koşarken başını bir taşa çarptı. Vaka Mithat beceriksizdir. Fakat cesurdur. Alnı ceviz gibi şiştiği halde “aa” bile demeden tekrar oyuna başladı. Eve geldiği zaman alnındaki kocaman şişi benimsemeyerek gülüyordu. Çünkü annesini heyecana düşürmek istemiyordu. Korkak kız kardeşi bir şey olmuş gibi telaşlı telaşlı bağırmaya başlayınca Mithat:” Bir şeyim yok ya canım!” demeye mecbur olmuştu. Bu yaşta babası Mithat’ ı görünce “aferin bu kadar cesaret ha! Korkma Mithat bir şey değil, cesaret nişanı almışsın” dedi.

Lügatler: Cesaret: korkunç şeylere karşı akıllıca karşı koymak kaçmamak.
Cesur: Cesaretli olan. Benimsememek: Ehemmiyet vermemek, mal etmemek.
Heyecan: Yürek çarpıntısı. Mecbur olmak: Çaresiz kalmak.

İkinci ders

İlk soğuklar

Kışın ilk soğukları hepimizi kaputlara büründürür. Günler kısa ve sisli olmaya başlar. Sessiz sıcak odalarda kırmızı alevli, şen ocakların karşısında vazifelerinizi hazırlarken ay, bir yere koşuyormuş gibi akan Vardar’ın nihayetinden bakır bir tepsi gibi doğmaya başlar. Dışarıda boğuk araba seslerinden başka bir şey işitilmez. Her şey susar, ocaktaki ateşlerin çıtırtısı yazın geçen güneşli, parlak günlerine, yıldızlı gecelerine sanki veda şarkısı okur.

Lügatler: Büründürmek: örttürmek. Veda: ayrılık.

Üçüncü ders

Tuz

Tuz, deniz sularından çıkarılır. Bazı yerlerde vakumlu deniz kenarlarında, dört köşeli geniş havuzlar açarlar. Med zamanlarında deniz bunları doldurur. Kalkıp inen kapaklarla suları havuzlarda muhafaza eder. Güneş ise bu suları yavaş yavaş uçurur ve tuzlar dipte kalır. Pek az kalan sular akıtıldıktan sonra halis kalan tuzlar taraklarla toplanır.

Lügatler: Med: denizin kabararak karaların bir kısmına yürümesi. Muhafaza: saklamak.
Halis: hilesiz.

Dördüncü ders

Tarlalarda çalışmak ne kadar iyidir?

Tarlalarda çalışanlar sağlam ve çevik olurlar. Bütün gün taş, toprak, soğuk ve sıcakla didiştikleri için bunların azası kuvvetli olur. Tarla işleri içinde büyüyen çocuklara asker oldukları zaman tüfek ve kılıç tüyden hafif gelir. Çünkü onlar senelerce

saban taşımışlar, çapa, kürek sallamışlardır. Bu çocuklar toprakları canlandırmaya ne kadar elverişli iseler memleketlerini korumaya da o kadar salihlerdir.

Lügatler: Sağlam: hastaliksız. Çevik: Yorgunluk ve işten korkmayan. Didişmek: Çarpışmak, göğüs germek. Salih: elverişli işe yarayan.

Tabirler: çapa kürek sallamak: çapa kürek kullanmak. Toprakları canlandırmak: Bereket yetiştirmek.

M. ŞEKİP

Sayfa 219

Yeni Mektep

Mücrim köpek [*]

“Hikâye”

“Duymadın mı arkadaş”

Arslan bizim ne yapmış?

Köpeklerin en başı,

Kurtların pek düşmanı,

Çobanın kölesi,

Bütün köpek gözdesi,

Hani o güzel arslan,

Diyorlar ki gel inan;

Yemiş siyah kuzuyu,

Sonra bahtsız anayı,

Boğazlamış, bırakmış!

- Ne diyorsun a kardeş,

Sahih midir bu savaş?

Vah sahii birader.

Aman ah bu ne dır dır!

Artık kime emniyet,

İtmeliyiz ne hayret!”
Diyerekten ovada,
İki koyun baş başa,
Halleşmekte yavaşça.

Yapar iken cinayet,
Yakalandı, tutuldu;
Şimdi bekler cezayı.
Katil denen şu köpek,
Hatta çiftlik sahibi,
Vermek için bir dehşet,
Civar bütün kelplere,
İstiyordu adalet.
Dava bir günde bitti.
Bire bin şahit geldi.
Hatta sözleri bile,
Ayrılmadı, bir çıktı.

Bir değildi cinayet;
Edilmedi merhamet.
Sıkılacak alınına,
İki kuşun yan yana.

Bunun için bütün köy,
Birleştiler bir yerde;
O yerdeki cinayet,

Yapmış idi Şu köpek.
Yalvardı hep kuzular;
Fakat ret olundular.
Bir tarafta koyunlar,
Bir tarafta köpekler,
Sıralandı, durdular,
Mahzun müketterdiler
Şimdi derin bir sükût,
Kapladı dört tarafı.
İki çoban bir hiddet,
Getirdiler arslanı.

Gözyaşları akıtan
Zavallının gözleri,
Dikilerek göklere,
Şu sözleri söyledi:
Geçmiş günler gibi ben,
Bu gün size diyemem.
Dostum hatta kardeşim.
Hazırsınız Şimdi siz

---

[*] Fransızcadandır.

Sayfa 220

Yeni Mektep

Son dakikamda benim,
Bakınız tek bir hata,
Ne yaptı bugün bana:

Tam on beş senedir,
Sadakattir rehberim,
Akla gelmez bir kusur,
Yoldan böyle çıkarır.
Dinleyiniz kanımı,
Sonra alın canımı.

Sabah yaldız saçarken,
Yanında bir ormanın,
Bakıyordum sürüye.
Azgın bir kurt türedi,
Kuzulardan birine,
Yakaladı götürdü.
Sıçradım ben arkadan,
Kutra yetiştim birden;
Yakaladım boynundan,
Yırttım, boğdum acıdan.

Bütün bunlar kusursuz,
Değil midir söyleyin?
Fakat o dem aç idim,
Onun için göz attım,
Parçalanmış kuzuya.
Yesem dedim olmaz mı?
Zaten bitmiş bu kuzu.
Düşünmeden diş attım;
Anladım ki yanıldım,
İşte benim uğursuz,
Felaketli adımım.

Bilmem nerden anası,
Koştı, geldi yavrunun.
Başladı bağırmaya,

Yavrusunu kokmaya.
Kabil midir kurtulmak,
Hakikati anlatmak!
Bende kaldı cinayet!
Ne mümkündür beraat!
Susturayım derken,
Öldürmüşüm anayı!

Derhal çoban yetişti;
Benimde aklım gitti.
Hemen onun üstüne,
Atladım birden bire.
Lakin gördüm zinciri,
Derhal geçmiş boynuma,
Şimdi artık yapılsın,
Bir an evvel idamım;
Fakat sizler görünüz!
Bundan hisse alınız!
Şaşırmanın düz yoldan!
Zerre kalmaz insandan!

10 Haziran 326- İstanbul

M.Ş ekip

2- İlmihal

Beşinci dersin izahlı planı

Peygamberimiz

Biz çok şükür Müslüman'ız. Biz Müslümanlığı kimden öğrendik? Bundan birçok sene evvel bin üç yüz şu kadar sene evvel Arabistan'da Mekke'de (Muhammed) isminde bir çocuk dünyaya geldi. Bu çocuk pek

Sayfa 221

Yeni Mektep

Uslu, pek terbiyeli, pek akıllı, pek doğru idi. O vakit Araplar putlara tapardı. (Muhammed) büyüdü. Kırk yaşına geldi. Cenab-ı Hak ona şu sapık insanlara doğru yolu göster, beni ve seni dinlesinler dedi. Onu peygamber yaptı. Evvela pek azı Hazreti

Muhammed'i dinledi. Sonra öbürleri de gördü ki Allah'ın Peygamberi ne söylerse, ne öğretirse, ne yaparsa doğrudur. Onun üzerine onlarda Hazret'i Muhammed "Sen Allah'ın Peygamberisin" dediler. Onun söylediklerini ve işlediklerini yaptılar. Demek onlarda ne oldular? (Müslüman) Cenab-ı Hak Hazreti Muhammed'e bir takım emirler verdi. Müslümanlar bunları yazdılar, öğrendiler. İşte elimizde bulunan şu Kuran-ı Kerim Allah tarafından Peygambere ve insanlara gönderilmiştir. Sonra Müslümanlar çoğaldı. Bu gün pek çok (üç yüz milyon) Müslüman var. Bunların hepsi bizim peygamberimiz olan Hazreti Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi vessellem) i tanır, severler. Ne büyük peygamberimiz var diye övünürler. Şimdi yaşamaz ama türbesini hacılar ziyarete gider. Onu unutmak olmaz. Çünkü bize en hak dini öğretti. İslamiyet'i dünyaya saçtı. Bu din kusursuzdur. İyidir, hiç değiştirilmek istemez. Onun için artık başka peygamber gelmeyecektir. Hazreti Muhammed Mustafa en son peygamberdir. Ona ahir zaman peygamberi derler. Bu doğru, yürekli, keskin akıllı Peygamberimiz Efendimizi bizde sevelim ve dediklerini yapalım.

[Çocuklara bu ders hülasa ettirildikten sonra kitaptan (Peygamberimiz) bahsi okutulur.]

Altıncı ders

Sair Peygamberler

Bizim peygamberimiz Hazreti Muhammed gibi daha birçok peygamberler gelmiştir. Fakat bunların hepside Hazreti Muhammed'ten evveldir. İlk peygamber kim idi? (Hazreti Âdem) İşte ilk evvel insanlara o gönderilmiş, bir müddet yaşamış, sonra ölmüş. Ondan sonra insanlar yine doğru yoldan uzaklaşmışlar. Bunun üzerine Cenab-ı Hak tekrar bir peygamber göndermiş. Bunun adı (İdris.) Bu da insanları düzeltmeye çalışmış. Gitmiş, bir müddet sonra yine insanların fenalığı artmış. Cenab-ı Hak bu defada bir peygamber göndermiş. Bunun adı (Nuh) İşte böyle ara sıra bir takım peygamberler gelmiş. Onların isimleri (Hud, Salih... İsa) Hazreti İsa'dan sonra bizim peygamberimiz en son olarak geliyor. Birinci peygamber kim imiş? Sonuncusu bunların hepsini sayarsak yirmi beş eder. Bunların peygamber olduğunu nereden biliyoruz? (Kuran-ı Kerim'de yazılıdır) Bunlardan başka yok mudur? Daha çok vardır, ama adlarının bilmiyoruz. Çünkü pek eski zamanlarda gelmişler. Üç büyük âdem var: Üzeyir, Lokman, Zülkaryen. Bunlarda Kuran-ı Kerim'de vardır. Bazıları bunlar peygamberdir dedi. Bazıları da hayır peygamber değildir. Allah'ın büyük birer adamı (veli) dir dedi. Biz bütün bu peygamberleri de sevelim mi? Evet sevelim. Çünkü

Allah'ın sevgili kullarıdır. Fakat en ziyade kendi peygamberimizi severiz. [Hülasa – Kitaptan (Sair Peygamberler) bahsi kıraat.]

Yedinci ders

Müslümanlık ve Kelime-i Şahadet

Kaç Allah vardır? Eğer siz Allah ikidir yahut (üç Allah vardır) yahut yoktur dersiniz Müslüman olur musunuz? Bizim peygamberimiz kimdir?

Siz Hazreti Muhammed'i Allah'ın peygamberi tanımazsanız Müslüman olur musunuz? Peygamberimizin söylediği sözlere, getirdiği haberlere doğrudur demezseniz

Sayfa 222

Yeni Mektep

Sizde Müslümanlık var mıdır? Mişon yahut Gorki de Allah vardır diyor. Fakat hiçbiri Hazreti Muhammed Cenab-ı Hak'ın peygamberi demiyor. Bunlarda Müslümanlık bulunur mu? Öyle ise sizin bunlardan ne farkınız var? Müslümanlık diye neye derlermiş?

Bu sözleri kısa olarak Arapça söylemek isterseniz (Eşhedüenlailahe illallah ve Eşhedüenne Muhammeden abdühü ve rasuluhü) dersiniz.

Bu ne demektir? Ben inanırım şahadet ederim ki Cenab-ı Hak'tan başka Tanrı yoktur. Hazreti Muhammed'te Allah'ın kulu ve peygamberidir. Buna Kelime-i Şahadet derler. Gorki veyahut Mişon Müslüman olmak isterse bunu söylemelidir.

[Hülasa - Kıraat]

Sekizinci ders

İman ve Şartları

Mişon, Gorki yalnız ağızıyla (Allah birdir, Muhammed Peygamberdir) desede yüreğinden buna inanmasa o Müslüman olur mu? Kalbi ile inandı. Fakat diliyle bir defa olsun söylemiyor. Biz ona Müslüman dermiyiz? Demek Müslüman olmak için inanmak, gerçekten iman etmek lazımdır. Neye inanacağız? (Peygamberimiz Hazreti Muhammed Cenab-ı Hak'tan ne almış, bize bildirmiş ise onlara inanacağız.)

Hazreti Muhammed bize neler bildirmiştir? Onları öğrenmek ister ki tam bir Müslüman gerçek bir mümin olasınız.

Biz kendi aklımızla da buluyorduk ki bizi ve bütün dünyayı yaratan bir Allah vardır. İşte peygamberimizde Allah'ın emri ile diyor ki (Allah vardır, birdir, buna inanınız) bizde inanıyoruz. (Amentü billâh) diyoruz.

Cenab-ı Hak Hazreti Muhammed'e kendisi mi gelip emir veriyordu? Hayır. Onun elçileri vardır. Onlar melektirler. Cenab-ı Hak meleklerle emreder. Onlarda gelip peygamberlere anlatırlar. Peygamberler bizim gibi insan idi. Meleklerde böyle mi? Hayır. Onlar nurdan yaratılmıştır. Yemezler, içmezler, erkekleri dişileri yoktur. Onlar istedikleri kıyafete girerler. Melekler sayısızdır. Dört tane vardır ki en başlarıdır. Onların da adları: Cebrail, Azrail, İsrail, Mikail'dir. Peygamberimiz Cenab-ı Hak'ın emri ile diyor ki (melekler vardır, buna inanınız.) bizde inanıyoruz. (Vemelaiketihî) diyoruz.

Dokuzuncu ders

Cenab-ı Hak Peygamberimize bir kitap göndermişti. Adı (Kuran-ı Kerim) Bu bizim elimizde bulunuyor. Dünyanın sonuna kadarda bulunacaktır. Kuran-ı Kerim'den evvel birçok kitaplarda gönderilmiştir. Bunların yüz tanesi küçüktür. Dördü büyük ve meşhurdur. Hazreti Musa'ya gönderilen kitabın adı (Tevrat), Hazreti Davut'a (Zebur), Hazreti İsa'ya (İncil) dir. Bunlar eski zamanlarda gelmiş, unutulmuş, değiştirilmiş, ortadan kaldırılmıştır. Hazreti Muhammed'e gelen (Kuran) ise hiç değişmemiştir. Bu Allah'ın kelimidir. Bunu camilerde, mekteplerde, evlerde hürmetle okuruz. O bize iyi olmak, rahat yaşamak yollarını gösterir.

İşte Peygamberimiz diyor ki: (Allah peygamberlere kitaplar göndermiştir. Onlara inanınız.) Bizde inanıyoruz (Vekütübihî) diyoruz.

Melekler Allah'ın emirlerini kime getiriyor? Fena insanlara kim nasihat ediyor? (Peygamber) Demek peygamberler Allah tarafından gönderilmiştir.

Hazreti Muhammed diyor ki: (Peygamberler vardır, onlara inanınız.) Bizde inanıyoruz (Verasulühü) diyoruz.

Onuncu ders

Bir çiçek görüyoruz. Birkaç ay sonra

kuruyup gidiyor. Bir ağaç, bir hayvan, bir insan her şey böyle ölüp gidiyor. Bizde bir gün ölecek, toprak olacağız. Fakat eğer burada bir fenalık yapmış isek cezasız mı kalacağız? Eğer bir iyilikte bulunmuş isek onun mükâfatını görmeyecek miyiz? Çok defa yaptıklarımızın karşılığını görürüz. Bazı kerede görmeyiz. Bütün işlediklerimizin bir hesabını vereceğiz. Ne vakit? Öldükten sonra mı? Evet. Bir zaman gelecek ki her şey bütün dünya mahvolacak. O zaman bütün insanlar tekrar dirilecek, herkes dünyada işlediğinin hesabını verecek. Müslümanlar cennete girecek. Allah'ı ve Peygamberini tanımayanlar cehennemde yanıp duracak. Onun için bu dünya da nasıl davranmak lazım? (Fenalık yapmamak, iyilik işlemek, namusu ile yaşamak, çalışmak sureti ile)

Peygamberimiz diyor ki: (Ahret günü tekrar dirilmek olacaktır, buna inanınız) Bizde (Vel yevmil ahir velbağsül badel mevt)diyoruz.

On birinci ders

Bir fakire on para veriyorum, bir mektep yaptırıyorum, hayır işliyorum, sonra babamın söylediğini dinlemiyorum. Komşumun samanlığını yakıyorum, şer işliyorum. Bu işler kimin elinden çıkıyor. (benim) Bunları ben işliyorum. Fakat ayağım yürümezse, elim kımıldanmazsa bunları yapabilir miyim? (Hayır). Bana bu kuvveti veren kimdir? (Cenab-ı Hak) Demek ben istiyorum da Cenab-ı Hak ona göre bana kuvvet veriyor. Yani hayır ve şer Allah'ın takdiri ile oluyor. Onun için siz bir cami yaptırdığınız zaman kurulmamalısınız. Pederiniz muharebede yaralanıp öldüğü vakit kederlenmemelisiniz. Neden? (Çünkü Allah böyle takdir etmiş). Hayır ve şer Allah'tandır diyerek artık siz tembel tembel mi oturacaksınız? Hayır. Cenab-ı Hak bize bir kuvvet, bir irade vermiştir. Onu iyi yerlerde, iyi işlerde kullanmayı bilmeli kullanmaya çalışmalıyız. Onun için evvelden iyi düşünmek, karar vermek ve sonra işe girişmek ister. Cenab-ı Allah gayretli ve ahlaklı insanlara kolaylık verir.

Peygamberimiz diyor ki: (Hayır ve şer Allah'ın takdiri ile olur, buna inanınız) Bizde inanıyoruz (Vebilkadrihayrihi ve şerrihi minallahi teala) diyoruz.

Bakınız, biz peygamberin nasihati üzerine nelere inandık? (Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, kadere) İşte her Müslüman bu altı şeye iman edecektir. Bunların bir tanesine inanmayan kimse Müslüman olur mu? (Olmaz) demek imanın şartları bu altı şeydir.

[Hülâsa - Kıraat]

Sabri CEMİL

3- Hesap

Üçüncü Ders

Zihni hesap: iki eksik iki ziyade – Evvela tamamıyla maddi temrinler: iki asker yazıldı, iki asker tezkere aldı. İki güvercin uçtu, iki güvercin kondu. İki ağaç dikildi, iki ağaç çıkarıldı. Beş mektepliden iki mektepli ziyade, on üç tavşandan iki tavşan noksan...

Bade muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 25'e 2 kattık. 30'dan 2 çıkardık. 19'dan iki yukarı. 43'den iki aşağı, 31'den iki fazla, 50'den iki noksan...

28+2, 17+2, 35+2... 49-2, 26-2, 34-2...

Tahriri hesap: bağ bozumu

13 büyük sepet üzüm   7 fiçi pekmez   28 orta sepet üzüm   14
fiçi pekmez.

Sayfa 224

Yeni Mektep

9 küçük sepet üzüm 21 fiçi pekmez

... Hepsi   ... Hepsi

Dördüncü ders

Küçük meseleler: Ali'nin 8 defteri var. Ahmet'in 3 tane daha fazla defteri var. Her ikisinin defterlerini sayarsak kaç tane çıkar? (19 defter.)

2: Dolapta 40 tane defter var idi. Yarısından üç tane fazla alındı. Kalan defterler ne kadardır? (17 defter)

3: İki düzine defter satın aldım. Hemşireme yarım düzinesini verdim. Şimdi kaç tane defterim vardır? (18 defter.)

4: Ayşe'nin 50 tane defteri var idi. Bunların 8 tanesi yazıldı, doldu. 2 tanesine henüz başlandı. Geride dokunulmamış kaç defter duruyor? (40 defter.)

5: Bir deste pırasada 26 tane var. Başka bir destede bundan 10 noksan var. Her iki destede ne kadar pırasa vardır? (42 pırasa.)

6: Bir pırasayı 16 parçaya ayırıyoruz. 3 pırasayı kaç parçaya ayırabiliriz? (42 parça)

7: Hüsnü bahçeden 15 pırasa çıkardı. Hemşiresi 8 tane noksan çıkardı. Hüsnü ile hemşiresi kaç pırasa çıkarmış odular? (22 pırasa)

8: 50 pırasa var idi. Bunların yalnız 3 düzinesi sağlam duruyor. Çürüyenler kaç tanedir, söyleyiniz? (14 pırasa.)

Beşinci ders

Zihni hesap: Üç eksik, üç ziyade. Evvela maddi temrinler. Üç dülger alındı, üç dülger çıkarıldı. Üç kuzu doğdu, üç kuzu öldü. Üç armut kopardık, üç çürük armut attık. Üç mecediye aldık, üç mecediye verdik...

Bade muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 18'e 3 katıldı. 27'den 3 çıkarıldı. 35'den 3 yukarı, 48'den üç aşağı, 60'dan 3 fazla, 72'den üç eksik...

Tahriri hesap: Buğday

8 çuval   25 saban

14 çuval   13 saban

7 çuval   28 saban

Hepsi...

Hepsi...

Altıncı ders

Küçük meseleler: 1: 8 yeni kalemim ve 3 eski kalemim var. Küçük arkadaşımın her iki cinsten beşer tane fazla kalemi var. Arkadaşım kaç kaleme maliktir? (21) kalem.

2: Bir kutuda 30 kalem var. Bir başkasında bunun iki kere fazlası var. Her iki kutuda kaç kalem bulunur, söyleyiniz? (90 kalem.)

3: Rıza iki buçuk düzine kalem satın aldı. Yarısını hemşiresine verdi. Şimdi kendisinde ne kadar kalem vardır? (15) kalem.

4: Tüccarın 100 satılık kalemi var idi. Bunlardan dün 40 tane, bugünde 50 tane sattı. Dükkânda kalan kalemlerin miktarını bulunuz? (10)

5: Bahçede 14 beyaz lahana, üç kere fazla olarak da kırmızı lahana var. Bahçedeki bütün lahanalar ne kadardır? (56 lahana)

6: Bahçeden bir defa 36 lahana kopardık. İkinci defa da bundan 4 tane eksik kopardık. Bahçeden kaç lahana koparılmıştır? (68 lahana.)

7: Bahçıvan 50 lahana pazara götürdü. 4 düzinesini sattı. Kendisinde ne kadar kalmıştır?(2 lahana.)

8: 100 baş lahana turşu kurmak istiyoruz. Evde elliden 30 fazla lahana var. Çarşıdan daha kaç tane lahana alınmak lazımdır? Bulunuz. (20 lahana)

Sabri CEMİL

Sayfa 225

Sene 1

1327

Yeni Mektep

numara 8

kanuni evvel

<p>Üsküp Darül Muallim Rüştıyesi Heyet-i Talimıyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.</p>	
<p>Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştıyesi Müdürü Sabri CEMİL</p> <p>İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir</p>	<p>Senelik abonesi (Mecidiye 19 hesabıyla) Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.</p>

Nazariyat kısmı

Harflerimizi iltibastan kurtarmalıyız

Muallimlere ve yeni lisan mürevviçlerine

Elif ba hakkında dersler hazırlamak için düşünmeye başladığım zaman ne yorucu, ne acı dakikalar geçirdim. Mektebe aylarca senelerce giden çocuklarımızın ileriye doğru bir adım atamamalarına başlıca sebep harflerimiz olduğunu biliyordum. Fakat bu harflerin mini mini gözler önüne yığıldığı karışıklığı, zorluğu bu defa yakından gördüm. Hepimizin böyle müşkülâtı aşarak nasıl okuyup yazmayı öğrenmiş olduğumuza şaşır duruyorum. Evet. Harflerimiz çocuklarımıza bir şeyler öğretmiyor değil fakat öğrenilen şeyler yoluyla kolaylıkla değil her vakit göze, kulağa icra ettiği daimi bir tesirle öğreniliyor. Ve ekseriya bu müşkülâtı çiğnenenler değil öğretmenler çekiyor. Muallimler bilhassa elif ba muallimleri denilebilir ki bizde en ağır en ezici bir sanat ile uğraşıyorlar. Bakınız niçin!

Çocuk ilk derse başlarken (elif) harfini mesela (el) kelimesindeki gibi (e) diye belliyor. Sonra (darı) kelimesini okumak için (elif) e başka bir sada vermek lazım geldiğini görüyor. Çocuğun gözünde evvelce bir görünen bir işaret şimdi ikileşiyor. Yalnız bununla kalsa yine iyi; zira (iki, üç, on uzun öğren) kelimelerinde elif harfi büsbütün başka sadalar veriyor. Çocuk (elif kendinden sonra gelen sainen harekesine tabidir.) Kaidesini nereden bilsin, nasıl anlasın, nasıl hatırlasın? Demek bir elif yedi türlü okunuyor. Çocuk şaşırmasda

Sayfa 228

Yeni Mektep

noktalı yazılmak muvaffak olur.

K- bu harf için işaretler konmamış değildir. Fakat umumiyetle kullanılmıyor.

Dört nevi kâfi birbirinden farklı olarak öyle yazılmalı:

- 1: k, k= kar, ördek
- 2: k, k [çifte kollu]= gâh, gelelim
- 3: k, k [üç noktalı]= sonra, en
- 4: k, k [bir noktalı]= değirmen, bey

İlk üç nevi kef'in istimali tamim etmiş gibidir. (y) sadasıyla okunan dördüncü nevi kef'in diğerlerinden tefriki için üzerine bir nokta koymak icap eder. (güğercin, döğmek) kelimelerini emsali pek nadir olduğu için (güvercin, dövmek) suretinde yazmalıdır.

Taş basmasıyla ayrıca çıkardığımız ilavede görülecek olan bu işaretler yalnız elif ba talimi esnasında değil her zaman istimal edilmelidir. Vaka noktaların çok olması yazıda surata mani ve göze muzırdır. Fakat esaslı bir tadil yapıncaya kadar bunların kabulü zaruridir. Lisan ve yazının süratle talim ve tamimi için harfler mümkün mertebe noktasız sade resim olunabilen bir takım şekillerden ibaret olmalıdır. Doktor Milaşlı İsmail Hakkı Bey'in vazı ve teklif ettiği işaretler ve munfasıl harfler umumiyetle kullanılacak olursa dünyanın en kolay yazılır ve okunur bir elif ba sına malik olacağız. O zaman Osmanlıcada (se, ha, zel, sad, dad, tı, zı, ayın) harflerine ihtiyaç kalmayacağından yirmi üçü Samet ve sekizi sait olmak üzere otuz bir tane harfle her kelimeyi yazmak mümkün olacaktır. Mamafih bu esaslı tadilin kabulü ve icramı zamana muhtaçtır. Biz şimdiki harflerle okuyup yazmaya ve okutup yazdırmaya mecbur olduğumuz için bittabi harflerimizin ve imlamızı büsbütün tağyir edemeyiz. Şu

kadar var ki yukarıda izah olunduğu gibi (elif, vav, he, ye, kef) harfleri umum tarafından işaretli olarak kullanılabilir. İşte Üsküp darül muallimini bu işaretleri kabul etmekle tatbikiye başladı. Yakında bütün Üsküp muallimleriyle bu baapta konuşulup bir karar verileceği gibi tadil esnasında akdi tasavvur olunan Kosova muallimin kongresinde de bahis olunacak ve tamimen kabulü teklif olunacaktır. Ecnebilerinde Türkçe tahsifi teshil eden bu işaretlerin bütün Osmanlı memleketinde de az vakit zarfında intişar etmesi ve bu suretle tedrisatımızda bir terakki hatvesi daha atılması şiddetle arzu olunur.

Harflerimizin telaffuzu hakkındaki mütalaamızda bir başka makale ile izah ederiz.

Sabri CEMİL

Hayatta sizler [Mabaad]

Muallimin insanlık vazifeleri

“ Öyle umumi ve şamil bir sanat vardır ki bütün insanlar buna sahip olmaya mecburdurlar. O da insan, olmak insanlar gibi yaşamaktır. Bu öyle bir sanattır ki sair sanatlardan yüz binlerce defa ehemmiyetli olduğu gibi hepsini sahai ihatasına almıştır.”

Nikol (Ahlak tecrübeleri namı eserinden)

İlk beni nevimizin pejmürde hayatıyla bugünkü hayatımızı mukayese ettiğimiz zaman derhal nazarlara çarpan kavanin lâzımeyle kâinata olan cehilleri yüzünden zavallıların kâbus ağırlığında bir tazyikin altında mütemadiyen ezildikleri ve her an bihuzur yaşadıklarıdır. Tabiatın azim hadiseleri onların âli ihtisaslarını

Sayfa 229

Yeni Mektep

Yüksek bir seviyede ikaz etmekle beraber feci bir havf ve dehşet ilkasından da hali kalmamıştır. Bu havf ve dehşet rengârenk tesirat ve heyecanat şeklinde herkesin esaslı ve daimi bir refiki olmuştu.

Bize aile meserretleri istirahat saniyeleri tebşir eden geceler onlarda neşetin, ıstırapın mümini olacak yırtıcı hayvanların ölmelerini doğuruyor. Karanlıkların gizlediği hakikati tehlikeler yetmiyormuş gibi muhayyilenin mevludu olan korkunç hayallerde cin taifeleri gibi etraflarını kuşatıyordu.

Ne saadet ki yalnız cesetleri mahvolmuş milyonlarca müdekkik ve âlimlerin mesai ve ikdamları bizi tabiatın şu elim esaretinden bugün azat etmiştir. Zahirde

nizamsız, kanunsuz görünen bu tabiatın ne ebedi ne sarsılmaz kanunlara münkat olduğunu artık bugün biliyoruz. Aheste aheste hal ve keşif edilmiş olan bu kanunlar kendilerine inkıyat ve itaat edenlere hadim olmak da mülâyemet ve itaat göstermiş ve onların hayırhevah şerikleri olmuştur.

Bu şayan-ı hayret intizama meftun kalan bizler, yalnız tekevvün kâinat ve hikmet hadiseleri arasında değil. Belki arzı ihya eden dört yüz bin nevi nebatat ile altı bin nevi hayvanat arasında ilelebet müttehidülmal yaşayacak daima layetezelzel mukarreratla hareket edecek tabiatın lahuti asudegisini fehim ve idrake kadar taali ediyoruz.

Şu halde beşerinin zafer tacı bütün mutabıkı zaferlerin rüknü olan intizamı ebediyi keşif ve istimzaç etmek olmuştur. İşte bu sayededir ki artık düşman telakki edilmeyen tabiata karşı bizde bir itimat hâsıl olmuş, beşer esrarından birer birer elde ettikçe koca tabiat muhtaç olduğumuz harikulade kuvvetlerin mahzeni olmuştur.

Düşününüz ki bütün kâinatın değişmez kanunlara tabi olduğuna vakıf olan bizlere nasıl bir istirahat ve asudegi geliyor! Bu bilgidir ki ruhumuzu bisut tedehhüşlerden kurtarmış dünyanın kanunu esasiye malik bir hükümet meşruta halinde muini kavanin tabiyeye mütevazıane muti bir devlet halinde yaşadığını fikreti beşere temin etmiştir.

Siz genç muallimler eşyanın bu layetezelzel intikamı fikrine nüfuz etmelisiniz ki bilahare ruh avama nüfuz edip onu bütün müteaffin ve muzır hurufat ve ebatilden tahlis edebilesiniz.

Muazzam bir cemiyetten başka bir şey olmayan dünya ve kâinatın devam ve bekasını temin eden intizamın ancak hiçbir suretle değişmek kabul etmeyen sabit kanunlar sayesinde olduğuna vakıf olacak sizler meşrutiyetin, Kanuni Esasının Osmanlı Cemiyetine ne kadar elzem olduğunu imanla tasdik ve hercümerç etmek değil de yapmak istenirse cemiyetlerin behemehâl tedricen istihsal edilmesi layetezelzel kanunlara hürmet ve itaat göstermeleri lazım geleceğini takdir edersiniz. Aynı zamanda da bu mülâhaza fevkalade dolambaçlı olan kavanin tabiye hilesini muannit bir sabır ile çözen fenne karşı sizde müthiş bir hürmet tevlit edecektir. Evet, “müthiş bir hürmet” diyorum. Çünkü bu hürmet filhakika doğrudan doğruya tesanüt beşerinin rikkat aver manzarasına teveccüh ediyor. Her batın malumat umumiye hazinesini çoğalttığı gibi binlerce âlimler bu umumi hazineye mesai ve cesaretlerinin semerelerini ilave ediyor. Artık eski zaman âlimlerinin bu zaman âlimlerine faik ve mercih olduğunu iddia ederek

fünunu hazireyi istihfaf etmenin ne kadar çocukluk ve saflık olacağını sizin takdirinize bırakırım. Çünkü bugün

Sayfa 230

Yeni Mektep

onbeş yaşında çocukların bir katiyeti riyaziye ile bildikleri birçok hakayık ve kavanin tabiyeyi kadim mütefekkirlerin pek garip ve gülünç telakkilerle tefsir ve kabul ettiklerini eserlerinde anlıyoruz. Bu fark az bir fark değildir. Telgrafın erkânını değil dört beş yüz, yüz elli sene evvelki büyük bir âlime sorsaydık çılgınlığımızı hüküm ederek hiddet ve istihfafından bize cevap bile vermek istemezdi. Hâlbuki bugün telsizi bile mektep çocuklarının anlayacağı bir mahiyettedir. Biz yirminci asırda bulunuyoruz. Fakat henüz kaçınıcı asırda yaşadığımızı tarihlerden öğrenebilirsiniz. Bakınız “Emile Zola” yaşadığı ondokuzuncu asrı nasıl tecessüm ettiriyor.

“ Biz şimdi şimendiferlerin heyecanlı sahnelerin, telgrafların asarı harikuladenin bulunduğu ve bir hakikati sahihe ve mevlimeninhükümferma olduğu bir asırda yaşıyoruz. Gülmelerimiz bile ekseriya kederli bir çehre buruşturmaktan başka bir şey olmuyor. Beşeriyet fennin Sırp meyelanın da başı dönmüş kayıp gidiyor. Çünkü meyve-i tecessü ısırdı. Artık her şeyi bilmek istemiyor. Yaşamak ve ölmekte bir istical müferritane gösteriyoruz. Seviye-i terakkimizi geçmek istiyoruz. Nurlarımızı sarf etmekten çekinmiyoruz. Kerime-i efkâr ile vücudumuzu harap ediyoruz. Bulduğumuz asır işte bu merkezdedir. İnsanlar hükümeti mutlaka ve ahkâmı itikadiye devri mesaliminden çıktığı andan itibaren beşeriyet mevzu bahis oldu. Kâffe-i mesail daha salim ve daha hakiki bir esas cedit üzerine muhakeme olunmaya başladı. Piş tetkikimize arz edilen muadelenin bazı meçhulâtı bulundu. Herkeste bir mesti, bir sürur, bir cennet hâsıl oldu. Bila şüphe şehrah hakikatte bulunduğu anlaşıldı. Ve hep birden hücum edildi. Herkes birbirini itmeye, devirmeye, bağırma her hatvede yeni yeni hakayık münkeşif olmaya başladı. Daha ileri gitmek için taziyaneyi şevk ve gayret herkesi kamçıladi. Namütenahiyet mutlakiyete kadar gidildi. Teşbih caizse cemiyetimiz vahşi bir hayvana saldırılan av köpekleri gibi oldu. Önümüzde hakikatin koştüğünü gördüğümüz için bizde koşuyoruz.”

Şimdi siz söyleyiniz. Elimizdeki safsataları mı muhafaza edelim. Yoksa bizden pek uzaklara kaçmış hakikatleritakipe mi şitaban olalım. Bütün vukuat ve hadisat gösteriyor ki yaşadığımız asır “rekabet ve tefevvuk asrı” dır. Bunu temin etmek için

fertler ve milletler hiçbir fırsatı hiçbir vasıtayı kaybetmiyorlar. Buna karşı istikbali maziye feda etmek bize mi düşecek...

İlk insanların hayatı hala sefil bir surette merbut kalmakla geçirdi. Tabiatın intizamına dair hiçbir fikirleri yoktu. Hayır hah ve daha ziyade bedhah kuvvetlerin hayatı beşere inkıtasız ve heva perestane bir surette müdahale ettiklerine kani olarak bütün bütüne müphem ve gayri muayyen olan istikbale hasr-ı efkâr etmeye muktedir olamazlardı. Fazla olarak kuvvetin derşet muzafferiyeti, tertibatı, içtimaiyenin noksaniyeti, ferdayı elim, atiyi ise endişeler içinde bırakıyordu. Bu şerait ve hayat içinde herkesin halde hal için yaşamakla iktifa etmelerini nasıl taaccüp edelim. Bugünkü fikirler ise istikbalin ta ahmakına kadar gidiyor. Mesela kendimizi birçok zevklerden mahrum ediyoruz. Çünkü ihtiyarlığımızı ve gelmesi muhtemel olan hastalığımızı düşünüyoruz. Çocuklarımızı okutmak için devamlı fedakârlıklara katlanıyoruz. “Basiret ” beşeriyetin büyük mektubatından birisidir.

Sayfa 231

Yeni Mektep

Basiret demek ilk azat tezkeremize malik bir zaman dâhilinde serbestiyetimize sahip olmamız demektir.

Ruh ve fikrin hale esaret merbutiyeti ve bütün halle mukayyet efkâr ve ihtisatı ihtiyatsızlığın bir başka şeklini iktisap eder. İhtiyatsızlık esasen istikbale karşı kütehbînlîktir. “Görenek” ise maziden çıkarılacak derslere karşı kütehbînlîktir. Şu halde görenek sathı müşahedelerin doğru telakki edilerek tamiminde isticâl gösterilmesi, fenni fikrinin daha doğrusu tenkit fikrinin mefkudiyetidir. Daha açıkçası kuvvei akliyenin darlığı ve küçüklüğü mahdudbinlilerin içtinap etmeleri gayri mümkün taannütlerinin neticesidir. Ah, bizde ise şu bed mahlûklar ne kadar mebzul. Bunların nesillerini tüketmeye bu günden başlamazsanız istikbal ne kadar bedbaht olacak... Eğer sizde göreneğin dar yollarında yürüyecekseniz ati kahrolsun...

Bununla beraber ne mesuduz ki dimağçelerimiz (Monteni)n dediği gibi yabancı dimağçelerle dilek ve temasta bulunuyor, mütalaa ve tahsil bize muhitimizden aldığımız saçma fikirlerden kurtulmak imkânını verdiği gibi bizi insanların en derin, en keskin zekâlılarıyla ülfette bulundurabiliyor. Merd-i ricale revaçlar bu asil dehaların mukaddes meşaleleriyle vücut ve tehalüklerini şule dar edebilirler. İşte ancak bu sayede zamanlarının efkâr umumiyesine karşı durmak ve kendilerini avam sürüsüne karşı dâhil

etmek tehditlerinde bulunan kısık efkâr ve adat çemberini aşmak cesaretini kendilerinde bulabilirler.

Hürriyet fikriyesini temin eden genç muallimler ahlak pek büyük neticeler elde edeceklerdir. Çünkü fikrini müstakil yaşatacak tenvir eden her insan idaresini esaretten kurtarmış demektir. O vakit efalimizin hedefleri burnumuzun dibinde olmaktan pek uzak bulunur. Mesela iştihanın sevk ve tahriki ile bunun hemen bilavasita şiddetle memnun edilmesi arasında bir fasıla bırakmamızı efalimizin neticelerini evvelce düşünmemizi bize tecrübe öğretti. Bundan böyle bizim hareketimiz defî ve istişari olmuştur. Hemen ve unf ile sadır olan efal-i evveliyemizin aheste aheste inkılâbı biz insanların en esaslı bir fethini, hürriyet-i ahlakîyemizin fatihi olduğumuzu ima eder. Artık hayvani sevk ve tabiiler insanlarda icrayı hüküm etmekten uzaklaşmak üzeredir. Hadid-ül mizaç mütekebbir tembel şiddetle şehvani ilk insanlar yerine yavaş yavaş daha mülayim, başkalarının hassasiyetine karşı daha az istihfakar, daha faal havasın kaba zevklerinden ziyade ulvi zevklere küşadabal vücutlar kaim olmaktadır. Bu zümreyi bizde de en evvela ilim ve irfan sahiplerinin teşkil ettiği şüphesizdir. Lakin bugüne kadar ki mekteplerde ki tahsilin ekseriyet itibariyle ruhsuz ve kansız olması bu muvaffakiyeti hayli akim bırakmıştır. Hut binler nokta-i nazarından cemiyeti beşeriye etrafı mahdut bir tarla olup burada zafer en mahir ve en kuvvetlileridir. Fakat beşeriyet hakikatin daha salim bir nokta-i nazarıyla bu tarz telakkiden pek yükselmiştir. O, muvaffakiyet ve zaferi aynı bir batın insanların veya muhtelif batınların yekdiğerine olan müselsel tesanüt ve müşareketinde buluyor. Mesela daha küçük bir mikyasta gösterilmek lazım gelse bugünkü inkılâbımız öyle zannedilen beş on kahraman hürriyetin mahsulü olmaktan pek uzaktır. O ne kemalin, ne müddehitin, ne niyazinin ve ne de envarın işi değildir. Bunların tali muhterem şahıslarında milletin mahsulei efkâr ve ihtiyacatının birer surette tecemmu ve infilak etmesindedir. Fakat her millet bu misilli evlatlarını lâyemut ve mukaddes ad ederek müftehir yaşar. Bu öyle bir talidir ki bir gaye

Sayfa 232

Yeni Mektep

Hakkında büyük faaliyetler sarf eden milletlerin birkaç güzide ferdine nasip olabilir. Bunun için iftihar onlardan ziyade millete aittir. Sit ve şöhret arkasından delice koşmaktansa tevlitiyle uğraşmak bin kat hayırlıdır. Hal, vukuatı daima eşhasa tahsis ile

agreb ahmaklıklar ve hatta haksızlıklar irtikâp eder ve fakat tarih, istikbalin o bitaraf ve pak nazarları, bütün bu garabetleri bertaraf ederek hakikati izhar eder. Siz genç muallimler de hale aldanır, onun nankörlüğüne, kayıtsızlığına küserseniz basiretten mahrum avam zümresinde nabadid olup gidirsiniz. Ancak bu hakikatleri takdir ettiğiniz gün milletin müneccileri olmak şerefine mazhar olursunuz. Avam akıbetinden mesul değildir; bütün mesuliyet sunuf-ı münevvereye, bhusus muallimlere aittir. Şu halde her iki cihetçe de tarihi işkâl edecek bizleriz. Millet, atide efalimize göre muhakeme edileceği için bütün telin ve takdirler bizlere raci olacaktır. Her bir işi üzerinden atmak isteyen kafalarımıza bu hakikat hala nüfuz edemezse İslav veya Cermen neslinin kokulu ağızlarına pek hakir ve zelil bir şikâr olacağımızı görmek artık güç bir şey değildir. Hürriyetin ilanı vazife ve mesuliyetlerin aramızda inkısamı demektir. Meşrutiyeti alkışlamakla tahlis vatan uğrunda borcumuzu müteselsilen tekeffül etmiş olduk.

İşte bu hakikatlerdir ki yetişecek nesile münasip birer tarik ile telkin edilmek icap ediyor. Bundan sonra çocuklar kimsenin “kendisi için” hareket edemeyeceğini, ne olursa olsun her sözün, her amelin içtimaiyatta iyi kötü bir tınnet bir akis tesir hâsil edeceğini bilmelidir. Birçok merkez sıkletleri oldukları gibi yaptığımız ve söylediğimiz şeylerinde bir merkez sıkleti vardır. Mihanikide müspet olan bu kanun içtimaiyatta da aynen caridir. Ferdi hayatın içtimai hayatla olan münasebetlerinin layuad merbutiyetleri, ihtihatları izhar edilince nazarımızdaki cedit ehemmiyeti az mı artıyor! Mesela bir hırsızın, bir yan kesicinin, bir dolandırıcının, bir ayyaşın ferdi hayatlarının içtimai hayata merbutiyetlerinden dolayı vahim ve mehalik neticeleri düşünür. Ve bunları izhar ve irae edersek bütün iyilik ve fenalıklarla nefse inhisar etmeyip rakid bir suya atılan bir taş parçasının etrafında teşekkül eden gittikçe mütevessî daireler gibi her tarafa ittisağ ve intişar ettiğini görürüz. Binaenaleyh yapacağı şeylerin yalnız şahsına ait olacağını ve insanların yekdiğerinin iyilik ve fenalığından müteessir olmadıklarını zannedenlere ve bhusus çocuklara bu mütekabil rabıta alakaları maddi misallerle göstermek içtimai terbiyeye yapılacak en büyük hizmetlerden olur.

İnkılâb-ı içtimaiyeyi ifa etmeye hahişker olan genç muallimler emellerini cesurane ve vakıfane ifa etmek isterlerse birazda ilim içtimaiyedenbehredar olmaları lazımdır. Bu ilme vakıf oldukları anda insanların yekdiğerine karşı olan sıkı merbutiyetlerini ve bu merbutiyet dâhilindeki hayatlarını görerek bütün beşeriyetin muazzam bir aileden başka bir şey olmadığını anlayacak ve Aristo'nun insan “bir

hayvan siyasidir” sözünü bütün şumulü vuzuhuyla takdir edecektir. Bunu içindir ki biz insanlar tekemmül ve terakkimizi hep cemiyeye beşeriye ye medyunuz. Bunsuz bütün melekelerimiz kuvvetten sakıt olmaya, hayvanlıktan hiçbir zaman çıkmamaya mahkûmdur. Bizi vahşilerden ayıran müktesebat-ı akliye ve ahlakiyemizin mecmuayı doğrudan doğruya cemiyet-i beşeriye ye karşı medyun olduğumuz

Sayfa 233

Yeni Mektep

Hissi şükrüne tamamen muaddel ve müsavidir. Hatta doğduğu dakikadan itibaren münferit ve münzevi yaşamaya maruz kalacak bir Osmanlı hiç şüphesiz bir maymundan daha zeki olamayacaktır. (Robinson) romanı hayali olmakla beraber bu hakikatin en sahih bir aynasıdır.

Binaenaleyh medeniyet ve ömrani inkişaf ettiren geçmiş beni nevimize ve muasırlarımıza o kadar borçluyuz ki ne yapsak bu azim ve aynı itfa muktedir olamayız. Bu husustaki içtimai vazifelerimiz o hizmetlere karşı ciddi bir adalet ve hakiki bir şükran ibraz etmekten başka bir şey değildir.

O kadar büyük vasıl olan bir adalet fikri tetkik edenler için bütün içtimai vazifelerimizi ihtiva etmek şöyle dursun en naçiz insanlara bile hürmet hissini ve aynı zamanda medeniyetin müşterek servetlerini tezyit etmek için olanca kuvvetimizle çalışmamız “mecburiyet”ini bize telkin eder. Hüsnu niyet sahiplerinin pek mahdut cihet ve mesailerinin ekseriyetle ne derece büyük mükâfatlarla karşılandığını dikkat edenler hep görmüştür. Dünyada hemen her şeyin müstesnası olursa bunun bir kaç müstesnasını göstermek davamızın aksini ispat edebilir mi?

Tesanütü beşeri yani insanların birbirlerine izhar cihet merbutiyeti fikrini çocukların ve gençlerin fikirlerine yerleştirmek, onlarda adalet fikrini tenvir etmek mürebbilerin her hususta en esaslı vazifelerinden olduğunu korkmadan tekrar etmek mecburiyetindeyim. Bizden sonra yetişecek Osmanlıların vazife ve bil netice hak fikirleri üzerine tam bir kanaatleri bulunması ve bu vasıtalarla melekati akliyelerini tenmiye etmeleri lazımdır. O derece ki gerek nefislerinde ve gerek başkalarında şahsı beşerinin kıymetini pek yüksek takdir etmeyi mezellet vezeat yapmak değil hatta düşünmemeyi âdet etsinler. Ve aynı zamanda insanlara sırf manevi kıymetlerinden dolayı hürmet etmeyi, başkalarına zulüm yapmaktan fevkalade çekinmeyi bilsinler.

Şunu da bilmeli ki bir sıçrayışta kemale erişilmez. Bizim vazifemiz daima oraya doğru uzanmaktır. Çocukların manevi silahı hakkında ailelere nazaran mekteplerin tesirsiz ve faydasız olduğunu iddia edenlere rağmen aklıselim ve tecrübe gösteriyor ki mektebin tesiri manevisi şayanı hayret olabilir. Bu husustaki muvaffakiyetsizlikleri bazen bizzat muallimin adiliği, sokak görgüleri [Ah, çocukların ne bi-iman mukteldir.] ekseriya da aile görgüleri hal ve izah eder.

Şu halde sayı ve faaliyetinden ve hüsnü niyetinden huzur vicdanında emin olan muallimler çocukların salah manevisi hakkında muvaffakiyet temin edemeyeceklerinden biran şüphe etmeyip mütemadiyen çalışmalı ve bu baapta anlamayarak söylenen salahiyetsiz ağızlara boş kafalara hiç ehemmiyet vermemelidir. Böyle muallimler bir gün gelecek ki hasadı karşısında bulunan bir çiftçinin bipayan zevklerini duyacaklardır. Bir çiftçi, yağmacı kuşlardan, dondan doludan yabancı otlardan korkmayarak tarlasında açtığı taze evlikler üzerine müteenni muntazam hatvelerle kâinatın ebedi kanunlarına tevdi etmek üzere tohumunu saçar ve bütün bu musibetler onu nasıl işinden alıkoyamazsa çocuk ruhları üzerinde aynı vazifeyi yapan bir muallimde felsefe-i sanatını çiftçilerden almalıdır. İstikbale hiç itimat etmeyen cebin ve tembel kimseler hasat zamanında nasıl boş ambarlara bakmaya mahkûm olurlarsa istikbale mutemmit ve cesur olanlar mebzul mahsulât karşısında nüşin bir zevk ve hayat duyarlar.

Bunlar gibi sizde ey aziz evlatlar, bu memleketin

Sayfa 234

Yeni Mektep

Hür ve genç muallimleri hiç yorulmadan geveze ve müstehzenlerin kof yaygaralarına ehemmiyet vermeden çocukların taze ruhlarına, güzel sözlerinizi ekerek yürüyünüz ve emin olunuz ki bizden sonra gelecekler ektiğiniz doğruluk, vatanperverlik, insanlık fikirlerinin intaş ve en asil hissiyatı insaniyenin tezahür ettiklerini göreceklerdir.

Daha var

M. ŞEKİP

Muhtasar İlmi Ahval Ruh Dersleri

Ve Tedrisata Tatbiki

Altıncı Ders

Bedenin Hassasiyeti

[Münderecat: 1: Tarif, 2: İtidal, 3: Daelkül, 4: Tütün, 5: Vücudun kavi ve mukavim olması]

1. Tarif: Bedenin hassasiyeti hoş ve nahoş ihtisasatı his etmek hakkında malik olduğumuz melekedir. Biz tabiatımız icabınca hazzı aramak ve elemden kaçmak ile müttehis bulunuruz. Fakat eğer bir takım mübrem ihtiyaçlar insanı acıktığı zaman yemeye, susadığı vakit içmeye sevk ederse ihtiyaçtan fazla yiyip içmekten men etmek için akıl ve irade araya girmeye mecburdur.

2. İtidal ve iffet: Hislerin ifratıyla mücazele etmekten ibaret bulunan fazilete “itidal ve iffet ” taamı verilir. O halde mutedil ve afif ona derler ki ancak hayatın muhafazasına ve azanın muvazenetine muktezi olan beden huzuzatını alır. Hasta olacak derecede fazla fazla yiyen zaman zaman aklını kaybedecek, sıhhatini ve kuvvei zihniyesini en büyük vahamete düçar eyleyecek surette meskerat istimaline koyulan kimse itidalsiz ve müferrittir.

3. Da-ülküll: İspirtonun devamlı ve çok istimali da-ülküle sevk eder. Bu korkunç bir hastalıktır ki azanın bozulmasını intizamsızlıkları mucip olur. Bunların en umumisi mide iltihabı ve ani zihin karışıklığıdır. Ve en vahimleri ise sayıklama, cinnet ve nekahet-ı mevttir.

İspirto insana ne iştaha verir, ne kuvvet verir, ne de adamı besler. Başlangıçta husule getirdiği hafif faaliyet ve tembih hareket efaline aittir. Efal zihniyeye gelince bunlar betait kesp eder ve hatta hafif miktarda alınan ispirto ile bile önü kesilir. Kendini tetkik ve teftiş hassası insandan gider. Kendisine karşı bir itimat husule gelir. İnsan kendini muhakeme etmek kuvvetini ne kadar kaybederse beceriksizliği de o kadar artar. Keder ve ızdırapları zihnin uyuşmasıyla birkaç saat unutulabilir. Lakin bir defa ispirto sisi kalkınca yine bunlar yüz göstermez mi?

İspirtonun soğuğa karşı faydası olduğundan bahsedenler vardır. Lakin bu da kutup seyahatlerinde bulunanların iddiasına göre doğru değildir.

Filhakika ispirtolu meşrubat uyuşturucudur. Bunun için açlık, keder, yorgunluk gibi bir takım yorucu ihtisasları ani olarak izale edebilir. Lakin kuvvet ve melekeleri

mahvetmek ve bedeni zayıflatmak suretiyle bu işleri yapıyor. O halde kaç para eder? Zira içine ispirtonun çarçabuk karıştığı kan bozulur ve vücudu iyi besleyemez.

İspirtonun hücumuna uğrayan aza başlıca hazım azası, karaciğer, asap damaktır.

Zamanımızda hemen her memlekette ispirtonun istimali artmıştır. Daha ucuz çıkarmak için fabrikaların kullandığı maddelerin çoğu da şiddetli zehirlidir.

Sayfa 235

Yeni Mektep

Bunun için her tarafta müskirat istimalinin önünü almaya çalışıyorlar.

Da-ülküll yalnız sıhhati umumiye için tehlikeli değildir. İnsanı bütün vazifelerini ihmal ettirir, aklını bozar, kendisini ekseriya cinayete sevk eder. Daha açık bir tabir ile tımarhane ve hapishaneleri doldurur. Velhasıl insanın nevini ve neslini tehdit eder. Çünkü sarhoşların çocukları çok kere hastalıklı, cılız, aptal olur ve çok yaşamaz. Sara illetinin dörtte üçü ebeveynin itidalsizliğinden ileri gelir.

Bunu için da-ülkülle karşı terbiye ile mücadele etmek elzemdir. Fenni aza noktasından çocuklara teşrih levhaları üzerinde azada husule gelen fenalıkları göstermeli ve sarhoşluk yüzünden gelen hastalıkları izah etmelidir. Sarhoş adamların kendisinde inkişaflarına müsait bir zemin bulunan birçok hastalık tohumlarına karşı duramayacağını ihtar eylemelidir. İçtimai ve ahlaki noktai nazardan ise serbest ve namuslu yaşarken cemiyet arasında kazanmış oldukları yüksek ve şerefli mevki kaybeden, zelil ve sefil olan bir takım insanlardan bahsetmelidir. Çocuklar bu suretle düşünmeye sevk edilecek ve muallimin söylediklerini tasdik eder birçok misaller bulabileceklerdir. Pek sade vakalar, herkesin bildiği, işittiği hadiseler da-ülkülle karşı terbiye ile mücadele olunacak en emin vasıtalarıdır.

4. Tütün: Birçok şeyler vardır ki çocuk görenek tesiri ile icraya yeltenir. Sonunda fayda mı vardır zarar mı vardır? Buralarını muhakemeye lüzum görmez. Körü körüne taklit eder. Tütün istimali işte bu fena taklitlerin çirkin ve muzır bir neticesidir. Tütün muzıratları sayısızdır. Ezcümle dişleri sarartır, çürütür. Hazmı güçleştirir. Mide fesadını mucip olur. İştahı keser, öksürük verir. İfrat derecede kullanılması ise nüzul hastalığına ve hatta cinnete de sebep olabilir. Tütünden çıkarılan (nikotin) namındaki

zehirden bir buğday tanesi kadarını köpeğe yedirilecek olursa hayvanın zehirlenip öldüğü görülür.

Tütünün manevi fenalıkları da vardır. İstimal edenlerde dikkat, hafıza gibi melekati akliye azalır. İnsanı alıklaştırır.

Tütünde iyi bir terbiye ile mücadele edilmelidir. Çocukların sigara içmemesi, mektebe tütün getirmemesi için muallim sıkı bir nezaret ve muayenede bulunmalıdır. Bunun fenalıklarını açık bir lisanla şakirdane anlatmakla beraber müskirat gibi tütünde kişiye zarar verdiğini anlatmalıdır. Hele hesap dersinde tütün ve müskirat hakkında tertip edilecek meseleler insanı ne kadar zararlı masrafa düşürdüğünü imsak edilecek olursa bu yüzden ayda, senede müddeti hayatta ne kadar para tasarruf olunabileceğini çocuğa bütün vuzuhuyla anlatabilir.

5. Vücudun kavi ve mukavim olması: Tabiatın kanunlarına ne pek baş eğmeli ne de pek karşı durmalıdır. Çocukları biraz sert bir surette terbiye etmek, onları yumuşaya, sıcağa, rahata alıştırmamak iyi olduğu gibi havanın her nevi tebettülatını nazarı itibarı almakta iyidir. Âdet ile bir kuvvet ve fiil başkalarının zararına olarak tahrik ve tezyit olunabilir. Bir takım lüzumsuz gayri tabii ihtiyatlar icat edilebilir. Veyahut takip olunması muktezi bir takım meyhanlar söndürebilir. Luk diyor ki:“Birçok adamlar vardır ki tıbben obur olmadıkları

Sayfa 236

Yeni Mektep

Halde Âdet sebebi ile obur olmuşlardır. Bazı memleketlerde bir takım insanlar görürüm ki bunlar günde ancak iki defa yemek yerler. Hâlbuki yine Âdet tesiri ile karnını günde dört beş defa doyuranlar derecesinde sağlam ve kavi bulunurlar.” O halde terbiye çocuğa muvafık Âdetler verecek ve onu muzır ihtiyatlardan koruyacak bir surette olmalıdır. Gevşekliği tevlit edecek olan pek “nanemolla ” ca bir terbiye ile azanın inkişafına mani olacak pek sıkı bir inzibattan da aynı ihtimamla içtinap etmek lazımdır.

Amele ve ahali arasında manevi fikri huzuzatı neşretmelidir. Şüphesiz bu insanları afif kılmak için kâfi değildir. Fakat böyle olmakla beraber bunun kuvvetli bir yardımcı vardır. Ne kadar âdemler kendilerini eğlendirecek bir meşguliyet bulunmamak yüzünden sarhoşluğa dalarlar, cemiyetin her sınıfın müptela bulunduğu sefahat ve

itidalsizliği izale etmek için en büyük vasıta bunlarda kuvvei ahlakiyeyi uyandırmaktan ibarettir. (Şanen?)

- Milletin fenalıkları boş zamanlarında can sıkıntısından kurutulmak hem de fikren değil hissen kurtulmak ihtiyacından ileri gelir. Hemen bütün milletlerde içkiler, oyunlar... Bundan meydan alır. Eğer millet lüzumu derecede maarife mazhar olsa şu sıkıntı şu fena Âdetler tabiatıyla ortadan kalkacak ve bunların neticesi olan hayvanlık veya kabalıkta bunlarla beraber mündefi olacaktır. (Kondursa?)

Sabri CEMİL

Sayfa 237

Yeni Mektep

Tatbikat Kısmı

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri]

Havass ve El

Genişlik: Muhtelif genişlikte bir takım kâğıt şeritler kısım kısım ayrılarak üç yığın yapılır. Genişler, darlar, ortalar...

Bir şey gösterilir. Bana bu ekte bir şey gösteriniz denilir. Bir şey gösterir. Bana bundan geniş, bundan dar bir şey gösteriniz denilir.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar bir makaranın ipliğini çözmeye sonra tekrar sarmaya alıştırılır. Çabuk ve muntazam çözülp sarılmasına dikkat edilir. Dikkat ediniz! İplikleri sarmaştırdınız. Daha küçüklere, daha beceriksizlere az dolu makaralar verilir.

El işleri: Her küçük ucu sivri bir düğme alır deliğine bir çöp geçirir. Böylelikle güzel mini mini topaçlar yapılmış olur. Bunlar büyük bir neşe ile dön derilir.

Ahlaki hayat

1. Muhtıra: Çocuk faal, tamamıyla faal ve neşeli bir surette faal olmalıdır. Bu hakikatin haricinde selamet yoktur.

- Küçük çocuk pek hür bir mahlûktur ki henüz hürriyetinin hududunu tanımaz.

2. Hikâyecik: Bir karatavuk kiraz yiyordu. Kirazların etli kısmını gagasıyla parçalıyor, çekirdekleri bırakıyordu. Hoşuna gitti, daha çok ve daha çok yemek için bütün bir kirazı yutmak istedi. Fakat kiraz gırtlakında dikildi kaldı. Karatavuk uğraştı, durdu. Nihayet boğuldu. Öldü. Niçin bu kadar obur idi?

3. Ailece konuşma: Komşunuzun beygirini tanıyor musunuz? Sahibi Ali Ağa bir işaret eder. Beygir yanaşır, hazır durur. Ali Ağa üzerine binince dudaklarıyla hafif bir ısıklık çaldı mı beygir koşmaya başlar. Sahibinin keyfine göre ileri, geri gider; sağa sola döner. Bu beygir pek itaatlidir.

Ya çiftçi Hasan'ın köpeği ısıltığı işitir işitmez yetişir. Hasan eliyle işaret eder, köpek yatar, kalkar. Etrafında döner dolaşır. Bu köpekte itaatlidir. İlh...

İtaatli hayvanlar sevilir. Bizde kendimizi onlar gibi sevdirelim.

4.Çocuk sözleri: Mini mini Şadan'ın annesi gezmeye gider. Anne kapıdan çıkarken çocuk “Ne ala anne der. Sen, seninle gezmeye gidiyorsun”

Fikri hayat

Söylemek – 1. Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimeden sonra sofrada ne yapıldığını söylerler. Sofrada kaşık alınır, sofrada çorba yenilir, sofrada su içilir, sofrada et koparılır, yemeğe tuz konulur...

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte tarla işlerini ve bunlarla çalışanları tekrarlarlar. Çift sürmek ve çiftçiler; Tohum ekmek ve tohumcular; Orakla biçmek ve orakçılar; Harman yapmak ve harmancular; Bağ bozmak ve bağ bozanlar...

3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan böceklerle beslenen hayvanların adını söylerler. Bir yarasa, bir kirpi, bir kırlangıç, bir arı kuşu, bir ötleğen kuşu, bir kurbağa, bir kertenkele...

Sayfa 238

Yeni Mektep

4. Şeyler: Küçükler dönen veya dönebilen şeyleri evvelki gibi söylerler: bir topaç, araba tekerlekleri, el arabası, yel değirmeni, değirmen taşı, bunar çıkırığı...

5. Bakarak: Bir şemadan evvel ki numarada gösterilen tarzda tetkik ve tesmiye ettirilir.

6. Oynayarak: Elimizde bulunan bu ip ile ne yapabiliriz?

Bu ip ile sandığı bağlarız, bu ip üzerinde çamaşır kuruturuz, bu ip ile bunardan su çekeriz, bu ipten çocuğa salıncak yaparız. (Bir cevap veremeyen oyundan çıkar)

Okumak ve yazmak: (h) harfini küçüklerle öğretmeli:

Tahtaya (dere, deve, reze, nene, bebe, tepe...) gibi kelimeler yazmalı ve anlatmalı; bunları bir ağızdan, sonra ayrı ayrı telaffuz ettirilmeli. Her kelimedede ki (h) leri göstermeli bunların altını, üstünü çizdirmeli, sildirmeli. Havada parmakla (h)

yazdırmalı. Kâğıttan büktürmeli. O kelimelerin altına birer (h) daha yazdırmalı. Bu kelimelerle ağızdan cümleler teşkil etmeli ve (h) leri aratmalı.

Sayı saymak: Sağ elinize beş çubuk, sol elinize beş çakıl taşı, her iki elinize beş sicim alınız. (Altı, yedi, sekiz, dokuz üzerinde de aynı temrini yapmalıyız.) Altıyı beş mekap ve bir mekap ile dört çubuk ve iki çubuk ile üç bila ve üç bila ile iki düğme, dört düğme ile bir makara ve beş makara ile teşkil ettirmeli. (Yedi, sekiz, dokuz hakkında da aynı temrini yapmalı) Yumrukla rahleye beş kere, sonra altı, yedi, sekiz, dokuz kere vurdurmalı.

Camları, çocukları göstererek dokuza kadar saydırmalı. Beş, altı, yedi, sekiz, dokuz kuş, yemiş ismi söyletmeli.

Tetkik etmek: Camın öte tarafında ne görüyorsunuz? Camı üfledim. Öte taraftaki şeyleri o kadar iyi fark etmiyoruz, niçin? Cama bir tabaka kâğıt koyuyorum, hiçbir şey görmüyoruz. Niçin böyle oluyor? Bu şişeye bakınız. İçinde bir şey var mı? Size bunu kim söyledi? Ya bu küçük kutu içinde... İçerisi gözükken şeyleri arayalım. Bir şişe, bir sürahi, bir bardak... İçindekini göstermeyen şeyler: bir sandık, bir tencere, bir fiçî... Derenin parlak suyuna baktığınız vakit ne görürsünüz? Bulanık suya baktığınız zaman.

Düşünmek ve tahayyül etmek: Demirciyi dükkânında tasvir ettirmeli; bir eli ile ateş içinde ki demiri kızdırır, diğeriyle körüğü çeker.

- Gösterilen resim şöyle söylenir: Her taraf karla örtülmüş: yerde, ağaçların, evin damında hep kar var. Çocuklar kartopu yuvarlar; bir büyük çocuk kartopundan bir insan yapar, bir ikincisi onun suratını düzeltir; Bir üçüncüsü ağaçtan bir kılıç takar.

Ezber: Su manzumeyi bir kaç parçaya ayırarak ve izah ederek ezberletmeli. Neşide tarzında söyletmeli:

Asker

Bir gün asker olacağız;

Kılıç, tüfek alacağız;

Düşmanlara salacağız,

Biz Osmanlı evladınız;

Bu milletin kurbanınız.

Düşmanımız yenilecek

Sayfa 239

Yeni Mektep

Bayrağımız yükselecek;
Milletimiz hep gülecek,

Biz Osmanlı evladınız.
Bu milletin kurbanınız.

[S.C]

Sabri CEMİL

İhtiyat Sınıfı Dersleri

1—Elif ba ve Yazı

Yirmi İkinci Ders

Sad, sad, Sin sin

1: Tam (sa), yarım (sa). Bu da tam (se), yarım (se)

2: (sa), (se) şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (sa) ile başlayan birkaç söz. Salkım, sarı, sarık(se) ile başlayan birkaç söz. Serçe, saz, söz...

5: Gazetede (sa), (se) bulunuz.

6: Tahtaya yazılan şunları okuyunuz. Sa, sı, su... se, si, sü... Sarı, saç, soba, sos, salkım, sıcak, kısık...

Cümleler: Orada bir salkım var idi. Dadı sobayı yakmadı. Sucuk yoktur. (izah ve mükaleme)

7: Yazı, gece vazifesi

Yirmi Üçüncü Ders

Tı, tı, Te, te

1: Tam (ta), yarım(ta). Tam (te), yarım(te)

2: (ta), (te) şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (ta) ile başlayan birkaç söz: Taş, tatlı, tuz. (te) ile başlayan birkaç söz: teneke, tencere, tepsi

5: Gazetede (ta, te) bulunuz.

6: Şunları okuyunuz. Ta, tı, tu... Ta, ti, tü... Tas, taş, tava, topaç, tatlı... Tüy, tepsi...

Cümleler: Portakal tatlıdır. Bu taş soğuktur. Kutuda çikolata var. Dayı tatlı suyu içti. (İzah ve mükaleme)

7: Yazı, gece vazifesi

Yirmi dördüncü Ders

Gayın, gayın

1: Tam (ga), yarım (ga)

2: (ga) lar şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (ga) ile başlayan birkaç söz. Gaga, karga, kurbağa...

5: Gazetede (ga) lar bulunuz.

6: Şunları okuyunuz. Ga, gı, gu... Ağ, bağ, dağ, ağaç, bahçe, gaga bağlı...

Cümleler: Ağaçta yaprak kalmadı. Komşu kuzuyu bağladı. Çocuk ağladı. Düzdü bahçede kuş uçuyor. (izah ve mükaleme)

7: Yazı, gece vazifesi

Yirmi beşinci Ders

Nun, nun

1: Tam (ne), yarım (ne)

2: (ne) ler şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (ne) ile başlayan birkaç söz. Nar, nene, nur...

Sayfa 240

Yeni Mektep

5: Gazetede (ne) ler bulunuz.

6: Şunları okuyunuz. Na, ni, nu, ne... Nar, nan, nur, kan, kın, nam, yan, yangın...

Cümleler: Bu nedir? Bu yangındır. Orası bir bahçedir. Çok konuşma. Sakın uçuruma yanaşma. (İzah ve mükaleme)

7: Yazı, gece vazifesi

Sabri CEMİL

2-Hesap

On beşinci Dersin Planı

Yirmi birden yirmi beşe kadar: Yirmi bir çocuk, yirmi iki çubuk, yirmi üç düğme, yirmi dört fındık, yirmi beş fasulye sayınız.

- Bu kadar taşı, toplu iğneyi, mekabı bir hizada diziniz.
  - Bu kadar tabağı, tablayı, kartviziti, mektup zarfını, taş tahtasını birbiri üstüne koyunuz.
  - Bu kadar kalemi, süpürge telini, kibriti, sicimi, mukavvayı bir arada bağlayınız.
  - Bu kadar boncuğu, halkayı, iğneyi, makarayı ipliğe geçiriniz.
- ❖ Muhasebede bu kadar yuvarlak yürütünüz. Yirmi yuvarlağı bir, iki, üç, dört, beş yuvarlak daha ilave ediniz. Yirmi beş yuvarlaktan bu kadar yuvarlak çıkarınız.
- ❖ Siyah tahtada yirmi bir... Yirmi beş nokta yapınız. Bu kadar çizgi, bu kadar halka yapınız. Bu kadar çivi resmediniz.
- ❖ Taş tahtaya veya kâğıda 21, 22, 23, 24, 25; 25, 24, 23, 22, 21 rakamlarını yazınız. Sonra 1'den 25'e ve 25'den 1'e kadar yazınız. Yirmi beşe kadar olan çift Âdetleri, sonra tek Âdetleri yazınız. (iki düzinede göster, yan tarzda talim olunur.)
- ❖ 25 kestanemiz var idi. İki düzinesini pişirdik, yedik. Kaç kestane kalmıştı?
- Mahmut'un cebinde 24 cevizi vardı. Arkadaşına 3 tane verdi. Kendisine ne kadar kaldı?

On altıncı Dersin Planı

Yirmi altıdan otuza kadar, yirmi altı çocuk... Otuz ceviz sayınız.

- Bu kadar taşı... Mekabı bir hizada diziniz.
  - Bu kadar zarfı... Taş tahtayı birbiri üstüne koyunuz.
  - Bu kadar kalemi... Kibriti bir arada bağlayınız.
  - Bu kadar boncuğu, makarayı ipliğe geçiriniz.
- ❖ Muhasebede bu kadar yuvarlak yürütünüz... İlave ediniz, çıkarınız.

- ❖ Siyah tahtada bu kadar nokta, çizgi halka yapınız. Fes resmediniz.
- ❖ Taş tahtaya veya kâğıda yirmi altıdan otuza kadar ve otuzdan yirmi altıya kadar ve sonra birden otuza ve otuzdan bire kadar yazınız. [İki buçuk düzine]
- ❖ Bir köylünün iki düzine yumurtası var idi. Kümesten de üç tane aldı. Kaç yumurtası oldu? Nezahet yirmi altı adım yürüdü. Otuz adım yürümüş olmak için daha kaç adım yürümelidir?

On yedinci Dersin Planı

Otuz birden otuz altıya kadar – otuz bir çubuk... Otuz altı fasulye sayınız.

- Bu kadar taşı... mekabı bir hizada diziniz.
- Bu kadar taş tahtayı... Zarfı birbiri üstüne

Sayfa 241

Yeni Mektep

koyunuz.

- Bu kadar kibriti... Kalemi bir arada bağlayınız.
- Bu kadar boncuğu, makarayı ipliğe geçiriniz.
- ❖ Muhasebede bu kadar yuvarlak yürütünüz... İlave ediniz, çıkarınız.
- ❖ Siyah tahtada bu kadar nokta çizgi, halka yapınız. Balık, kelebek resmediniz.
- ❖ Taş tahtaya veya kâğıda otuz birden otuz altıya kadar ve otuz altıdan otuz bire kadar ve sonra birden otuza ve otuzdan bire kadar yazınız. [üç düzine]
- ❖ Senin otuz bir tane defterin var idi. Sana beş tane daha verdiler. Şimdi kaç defterin vardır?
  - Simitçinin tablasında 36 simit var idi. Üç satıldı. Geride kaç simit kaldı?

On sekizinci Dersin Planı

Otuz yediden kırka kadar - Muhtelif şeyleri otuz yediden kırka kadar saydırmalı, bir hizada dizdirmeli, birbiri üstüne koydurmalı, bir arada bağlatmalı, ipliğe geçirtmeli...

- ❖ Muhasebede saydırmalı, cem, tarh yaptırmalı.
- ❖ Siyah tahtada işaretler ve resimler yaptırmalı.

- ❖ Taş tahtaya veya kâğıda bu rakamları yazdırmalı. Tekrar birden kırka kadar yazdırmalı.
- ❖ Remziye'nin 37 şeridi var idi. Daha 3 tane istiyordu. Onlar verilse kaç şeride malik olurdu?

- İşte 40 fasulye. Otuz sekizini alınız. Bana kaç tane kalır, söyleyiniz?

Sabri CEMİL

İptidai Birinci Sınıf Dersleri

1—Osmanlıca

Kıraat

Kemal'in Köpeği

“ Kemal bu köpeği bir sene evvel yolda bulmuştur. O vakit görseydiniz, sevilecek bir yeri yoktu. Kemal, onu besledi; baktı. Güzel bir köpek oldu. Ama köpekte köpekti ha! Kemal onunla oynar, kuyruğundan çekerdi. Isırmazdı bile... Bilirsiniz ya bazı köpekler vardır. Biri koştu mu arkasını bırakmaz havlar, hırlar... Bu öğle değil, bambaşka bir hayvan... Sadık bir hayvan... Köpekler, kedilerle geçinmez derler. Bir geliniz de görünüz. Kemal'in köpeği öyle mi imiş? Hayır. Fakat kızdırmaya gelmez. Bir fena adamın, bir hırsızın haddi ise eve girsin... O yumuşak huylu, uslu köpek o vakit ateş kesilir. Kimseyi dinlemez, üstüne atılır. Kemal'in köpeği deyip de geçmeyiniz, onun eşi bulunmaz. ”

Buldurulacak şeyler

Köpek havlar, kuzu meler, bülbül öter, kedi miyavlar, karga (gak) der, beygir kişner, aslan kükrer, ayı homurdar, kurt ulur, eşek anırır...

İnsan söyler... İlh.

Fikirler:

Kemal'in köpeği nasıldır? Onu nereden almıştı? Sonra nasıl köpek oldu? Bazı köpekler ne yaparlar? Kemal'in köpeği öyle mi? Bir hırsız eve gelmiş olsa ne yapar?

İnşa:

Kemal'in köpeği...

Kemal onu...

Sayfa 242

Yeni Mektep

Balık avı

“ Bunun kadar eğlenceli bir şey var mı ya! Güneş doğar doğmaz balıklar kaynaşmaya başlarlar. Suyun biraz üstüne çıkar, sonra kaçarlar. İnsan bakar, doyamaz.

Dere yavaş yavaş akar. Küçük dalgaları, kumları ıslatır. Taş aralarına giren sulardan tatlı, hafif sesler yükselir. İşte Ahmet’in en çok sevdiği şey...

Bir gün gök bulutsuz idi. Ahmet oltasını aldı. Evden dışarı çıktı. Zavallı validesi Ahmet’i ötede beride aradı. Bulamadı. Hâlbuki o, balık tutmaya gitmişti. Ahmet nasıl aldanmasın? Balıklar derenin kenarına kadar geliyordu. Onları tutmaya çalıştı. Suyu girdi. Of! O neydi? Allah’ım! Biraz sonra zavallı Ahmet’i derenin dalgaları uzaklara sürüklüyordu. Bağırды, çağırды. Kurtaran olmadı. Ertesi gün ölüsünü getirdiler.”

Lügatler: Kaynaşmak: çoğalarak birbirine karışmak. Olta: balık tutmak için ipin ucuna bağlanılan kanca gibi kıvrık bir tel parçası.

Fikirler: Balık avı nasıldır? Balıklar su içinde ne yaparlar? Bir gün Ahmet ne yaptı? Niçin? Dere içine girdi. Biraz sonra ne oldu? Ertesi gün ne oldu?

İnşa:

Balıklar su içinde...

Bir gün Ahmet...

Anaya Düşkün Çocuk

“ Hakkı, zavallı Hakkı! Birkaç günden beri mektebe gelemiyordu. O, bugüne kadar bir güneğiz bile kaçırmadı. Ne oldu kim bilir? Arkadaşları düşünüyordu. Ah! Hakkı ne oldu? O şimdi anasının başı ucunda... Ara sıra dışarıya çıkıyor. Çehresi sararmış, dudakları solmuş. Of! O birkaç gün evvel böylemiydi? Annesi fena hasta! Herkes ümidi kesmiş idi. Zavallı kadının bakacak kimsesi yok idi. Çok fakir idiler. Annesi bir geceden beri açtı. Yiyecek ekmek bulamamıştı. Hakkı ağlıyor, annesinin yüreciği doğranıyordu. Ne yapsın zavallılık?

- Anneciğim, sıkılma, ben şimdi ne lazımsa bulacağım?” dedi.

Fikirler: Hakkı niçin mektebe gitmiyordu? Evde kim hasta idi? Zengin miydiler? Hakkı annesine ne dedi?

İnşa:

Zavallı Hakkı birkaç günden beri...

Evde annesi...

Sonbahar

“ İnce bir rüzgâr esiyor. Kuru yaprakları sürüklüyor. Bütün çiçekler kurumuş. Kırklar nihayetsiz bir solgunluk içindedir. Yaz günleri nerede?

Arpa tarlaları içindeki kulübeler yıkılmaya başlamış. Orada şimdi hiç kimse yok. Kuşlar ötmüyor. Herkes kışlık elbise hazırlıyor. Evine odun, kömür alıyor. Günler yavaş yavaş kısalıyor. Lakin bilmem düşünür müsünüz? Birçok yetimler, fakirler soğutan üşüyecekler. Onlar elbise alamazlar, paraları yoktur. Siz soba karşısında ısınırken mini mini öksüzler soğuktan titreyecekler. Bu zavallıları unutmayınız. Düşününüz, onlarda bu vatanın evladıdır. Onlara acıyınız.”

Fikirler: Rüzgâr kuru yaprakları ne yapıyor?

Sayfa 243

Yeni Mektep

Yaz günlerimi güzel, sonbahar günleri mi? Fakirleri düşünüyor musunuz? Onların sağlam elbisesi var mı?

İnşa:

Rüzgâr kuru yaprakları...

Yaz günler...

Osmanlı Vatanı

“ Yavrum bak! Bu tepeleri, ovaları görüyor musun? Onlar hepsi senin, arkadaşlarının, bilsen, deden bu sevimli yerleri almak için ne kadar kan döktü? Ne kadar yoruldu? Bu yerler öyle kolay kolay alınmadı. Sen biliyorum ki dedelerini utandırmayacaksın. Büyüdüğün vakit yabancı, hain bir devlet bu toprağı, seni koynunda büyüten bu yerleri almaya çalışırsa sen o vakit aslan kesileceksin. Ona hiç bir şey vermeyeceksin. Onları kuvvetli ellerin arasında ezmeye çalışacaksın. Bu yerlerde dedelerimizin ayakları sürünmüş, bizim bayrağımız dolaşmış. buraya bir yabancı girse sen razı olur musun? Hiçbir vakit değil mi yavrum? Görüyorum dudakların bir şey söylemek istiyor. Değil mi? Söyle! Anladım.

- Vatanımı kimseye vermem diyorsun” Öyle yavrum. Onu sen koruyacaksın. O öksüzdür. Senden başka kimsesi yok...

Fikirler: Osmanlı vatanı kimindir? Onu ileride kim koruyacak? Bir vatanda yaşayanlara ne derler? Sen ne yapacaksın? Vatanın için çalışacak mısın?

İnşa:

Osmanlı vatanı...

Onu ilerde biz...

İmla

Kedi

1

Benim kedim sıçan yemez; çünkü sevmez. Fareyi tutması oynamak içindir. Hatta çocuk gibi oynayıp hevesini aldıktan sonra hayatını kendisine ihsan eder. Ve sonra masum masum kuyruğunun kâkülünde başını bir yumruk gibi pençesi ile kapadığı halde oturur.

Fakat fare yaşamaz, kedim ne yapmış? Tırnaklarının kabahati.

2

Herkes kedime “kuşları bırak ta fareleri yakala” diyorlar.

Fakat bu ne nazik mesele. Bazen en zeki kediler bile bu noktada aldanırlar. “Jol Renart” tan

Lügatler: Heves: istek arzu. Hayat: can. İhsan etmek: Bağışlamak. Kabahat: suç. Zeki: keskin, akıllı.

Tabirler: Masum masum: bir şey yapmamış gibi. Kuyruğunun kâkülünde oturur: Kuyruğunun kıvrımında oturur. Nazik bir mesele: ince, güç bir şey

Parçanın ruhu: Burada kedinin mahiyeti ve büyüklerin kuvvetlerin küçüklere, zayıflara yaptıkları zulümlerin daima kendi iradeleri haricinde bir sebebe atfetmeleri gösterilmiş. Ve sonra kuvvetlerin öyle tavsiye ile rica ile temenni ile huylarından vazgeçmeyecekleri işaret edilmiş.

Bir Karga Sürüsü

Gök canlı, siyah gölgelerle örtülmüş. Gak gak... Bunlar ilk soğuklarla gelen kargaların çirkinleri. Acaba kaç tane? Sayılacak

Sayfa 244

Yeni Mektep

gibi değil ki.

Fakat sürü yaklaşıyor. Yalnız şekilleri seçilmiyor. Kulak açılmış kanatların darbelerini ancak işitebiliyor. Gelişigüzel gidiyorlar zan olunmasın. Hedefleri yeni ekilmiş bir buğday tarlasıdır.

Şimdi daha hızlı uçuyorlar. İşte artık vasıl oldular. Havada kapanan bir yelpazenin hışırtısına benzeyen bir sesle dönüyorlar. Nihayet söküldüler.

Fakat hepsi tarlada değil. İki tanesi etraftaki ağaçlara konmuş. Sebep değil mi yaklaşalım?

Guk guk... Gördün mü bu sesler ağaçlardan çıkıyor? Sürü haber aldı. Bak bak! Ağaçtaki nöbetçilerde kaçıyor. Tehlikeden uzak bulunacaklar.

Sesleri hala işitiliyor. Kuvak kuvak kuvak...

Lügatler: Çirkin: güzelin zıttı. Darbe: vuruş. Hedef: gözün dikildiği nokta, varılmak istenen yer. Hızlı: yavaşın zıttı. Vasıl olmak: varmak, erişmek. Kuvak: karganın sesi.

Tabirler: Canlı siyah gölgeler: karga sürüsünün gökteki görünüşlerini anlatan bir ifade.

(Bu parçada kargaların ne kadar gaddar, ziyankâr mahlûklar olduğu gösterildikten sonra insanlar gibi cemiyet halinde yaşadıkları ve insanlar gibi ihtiyatkâr ve kurnaz oldukları işaret edilmiş, aynı zaman da tarlalarda zavallı çiftçilerin ektikleri tohumları çalarken hırsızlar gibi gözcü koydukları gösterilmiştir.)

Demircinin Öğüdü

“ Kesik kulak” demircinin köpeğidir. Zavallı tahammül olunmayacak derecede idman yaptığı için bir çivi gibi sıska olmuştu. Nasıl zayıflamasın ki? Efendisinin çarklı körüğüne yapıştı mı tam on iki saat mütemadiyen çevirirdi. Fakat kesik kulak daha fecir söker sökmez âcizane kahvaltısını yemeden duramazdı. Yediği şeyler iki kısım idi. Bir kısmı Allah ne veriyse diğer kısmı da muayyen idi. Birinci kısmın neler olabileceğini merak ediyorsanız söyleyeyim: Ekşimiş pırasa, kemik parçaları, et sinirleri, bağırsak uçları, ekmek kabukları ara sıra şöyle müstesna günlerde tavuk ayakları, balık kılçıkları muayyen yemeği nefis bir soğukluktu. Çünkü kesik kulak hasta olan midesini ancak bununla tedavi ederdi. Sütçünün kapı eşiklerinde damlattığı sütleri her sabah temizlemek tamamen kesik kulağın vazifesi idi. Mamafih kesik kulak bu vazifeyi “kemahi hakha” ifa ettikten sonra gizlice hatta kemali hürmetle sütçüyü elli adım geriden takip eder. ”Sütle tedavi mide vazifesini ifa ettikten sonra akşam saat on bire doğru kuyruğu yukarda olduğu halde dolu dizgin dükkânına gelirdi.” “Gaston şere ?” den

Lügatler: Tahammül: ağır işlere eziyetle dayanmak. İdman: talim. Sıska: çok zayıf olanlara derler. Mütemadiyen: hiç durmadan. Fecir: güneşin doğacağı zaman. Acizane: fakirce. Muayyen: değişmeyen. Müstesna: nadir az bulunur. Nefis: pek güzel. Soğukluk: yemeklerin sonunda yenen hafif tatlılar. Mide: yemeğin hazım olduğu yer karnımızdadır. Tedavi: iyileştirmek.

Sayfa 245

Yeni Mektep

Eşik: kapı önlerindeki alçak basamak. İfa etmek: yapmak. Kemali hürmetle: en büyük bir saygı ile. Takip etmek: bir şeyin arkasından gözleyerek gitmek.

Tabirler: Kesik kulak: köpeğin lakabı. Kahvaltı: sabah yemeği. “kemahi hakha” ifa etmek: bir şeyi hakkıyla hiçbir kusursuz yapmak. Doludizgin: koşarak

(Burada serseri, yalnız boğazını düşünen kesik kulakla büyük bir istihza var. Kesik kulağın on iki saat değil yarım saat bile çalışmadığı anlaşılıyor. Çünkü dükkândan sabah çıkıp akşam gelirmiş. Çalışmak istemeyenlerin, çalışmaktan zevk almayanların boğazından başka bir şeyi düşünmeyecekleri ne zarifane bir surette gösterilmiş. Kesik kulak tam bizim eski şura-yı devlet azalarımıza benziyor.]

M. ŞEKİP

MANZUME

SANAYİ MARŞI [*]

Biz mektepli sanatkâriz, çalışırız, yaşarız.

Hiç kimseden pervamız yok, müstakiliz paşayız.

Ter dökeriz, iş yaparız, işte bizim şanımız

Sanat için hor görülsek hiç değişmez kanımız.

Seherlerde uyanırız. Destegahlara koşarız.

Başka yerde gözümüz yok, biz burada coşarız.

Alnımızdan hep ter akar, gördünüz mü bir leke?

Haydi, artık arkadaşlar ahde edelim birliğe

Bu meslektir götürecektir hepimizi dirliğe.

Aziz vatan sonra sanat değişilmez feleğe.

Seherlerde uyanırız. Destegahlara koşarız.

Başka yerde gözümüz yok, biz burada koşarız

M. ŞEKİP

24 Şubat 326- Hafız Paşa Sanayi Mektebinde

Balıkçı [*]

Nemli toprak emdi, içti, temiz beyaz karları,

Uçuşuyor dört tarafta şimdi bahar tüyleri.

Bunu gören mavi gökler bakın nasıl gülüyor?

Artık olmaz kara bulut şimdi şenliktir diyor.

Solgun sarı sazlarıyla işte bir gül parlıyor,

Sanki süssüz güzellere gümüş ayna tutuyor.

Fırtına yok, bir sükûttur bütün gölü kaplamış;

Çıt çıkmıyor hiçbir sazdan çünkü sesler uyumuş.

Ortasında bir balıkçı serpmesiyle geziyor,

Yeşil elmas çizgilerle teknesini çekiyor.

İşte görün tutuluyor altın pullu balıklar,

Zayıfların karşısında ah ne gaddar insanlar!

Eğri Palanka 17 Kanuni Evvel 325

M. ŞEKİP

MANZUME

EY MUHAMMET

Müslüman'ım ben Müslüman;
Allah birdir. Bir tanırım,
Muhammet'tir Peygamberim,
Dinim İslam, kendim insan.

Ey Muhammed, Ey hak resul!
Bize neler sen buyurun...
İnsanlığı işte kurdun
Sen gösterdin doğru yer, yol.

Sen buyurdun sevişiniz!

---

[*] Darül Muallimin ve Hafız Paşa sanayi MektebiMusiki Muallimi Ali Fevzi Efendi tarafından bestelenmiştir.

[*] Belçikalı şairlerden “İvan Zilkan?” dandır.

Sayfa 246

Yeni Mektep

Allah vatan ana baba,
Sevgileri en ilk sevda,
Doğru olsun her işiniz.

Sen buyurdun hep birsiniz,
Ayrılmayın olun birlik.
Birlik ile olur dirlik,
Danışarak yaşayınız.

Sen buyurdun çalışınız,
Tembellere cahillere.
Bu kadar şeref, bu kadar para,
Askerliğe alışınız.

İşte bunlar daha neler,
Senin büyük sözlerindir.
Sende bizi sev sevindir.
Ey Muhammed, Ey Peygamber!

Sabri CEMİL

2-İlmihal

On ikinci Ders

İslam'ın Binası

Ezanı işittiğimiz zaman arada sırada şahadet getiririz. Ne deriz? (Eşhedü...) bu sözü söylemekle ne demek istiyoruz? Ezan okunduğu zaman büyük bir işimiz yoksa camiye gideriz. Orada ne yaparız? Camiye gidemezsek nerede kılarız? Ramazan geldiği vakit ne yaparız? Bakınız biz şahadet getiriyoruz. Namaz kılıyoruz. Oruç tutuyoruz. Niçin? Müslümanlığımızı kuvvetleştirmek için. Allah bunları bize yap demiş bizde yapacağız ki Cenab-ı Hakkın sevgili, itaatli kulu olalım. Tam bir Müslüman olalım. Bu emirleri yerine getirmezsek İslam'ın temeli sağlam kurulmuş olmaz. Zengin olanlar daha ne yapar? Onlar paralarından, mallarından bir parçasını fakirlere verirler. Öyle ya, onları sevindirmek, onları da beslemek istemez mi? İşte zenginin parasından, malından verdiği şeye (zekât) derler. Bizim paramız varsa bizde veririz. Yoksa nereden vereceğiz? Paramız varsa daha bir yere de gitmeyi Cenab-ı Hak emreder. Nereye? (Hacılığa) Mademki vaktimiz var. Peygamberimiz Mekke de doğmuş idi. Orada (Kâbe) vardır. Medine'de Efendimizin türbesi vardır. Oralarını ziyaret ederiz. Oralara gelen başka Müslüman kardeşlerimizle görüşürüz. Tanışır, sevişiriz. Fakat fakir isek gidebilir miyiz? Demek ki zenginlere daha ne emrediyor? (Zekât vermeyi, hac etmeyi emrediyor.) Zenginler yalnız zekât verir, hac eder mi? Fakir Müslümanlar gibi onlarda şahadet getirir. Oruç tutar, namaz kılar. Demek bir insan tam Müslüman olmak isterse kaç şeyi yapmalı? (Beş) onlar hangileridir? İşte bunlara İslam'ın binası derler. Bir bina, ev yapacağımız vakit dört duvar yaparız.

Yapmazsak binayı kurmuş olur muyuz? Müslümanlık binasını da iyice kurmuş olmak için şu beş duvarı kurmalı yani... İşlemeliyiz.

[Hülasa- kıraat]

On üçüncü ders

Namaz ve sabah namazı

Siz şimdi küçüksünüz. Fakat yine namaz kılarırsınız. Ne vakit ki on üç on beş yaşına geleceksiniz o vakit mutlaka namaz kılacaksınız. Niçin? Çünkü siz yaptığınızı biliyorsunuz. İyiyi, fenayı tanırırsınız. Aklınız var, yaşınızda büyük, buluğa erdiniz. O halde Allah'ın emrini işleyecek bir çağa geldiniz demektir. Tam bir Müslüman olmak için ne lazımdı? Namaz kılmak değil mi? Öyle ise şimdiden namaz kılmayı öğrenmeli. Günde kaç vakit namaz

Sayfa 247

Yeni Mektep

kılarız? Şurada bir sabah namazı kim gelip kılacak? (Çocuklardan biri cesaret edip gelmezse muallim birini davet eder.) Hadi oğlum, evinde sabah namazını nasıl kılıyorsan burada da öyle kıl. Arkadaşlarında görsün. Yanlış yaptığını görenler parmağını kaldırsın. (İkinci rekât için ayağa kalktığı vakit) şimdiye kadar yapılan şeylerin hepsine ne derler? (Rekât) devam ediniz. Bu kıldığımız iki rekâta ne derler?(Sünnet) devam ediniz. Bu sonraki iki rekâta ne derler. (Farz) Evvelki iki rekât kılmazsanız da yalnız şu iki rekât farzı kılsanız olmaz mı? (Olmaz o da kılınmalıdır.) Mademki bırakılmaz mutlaka kılınacaktır. Buna ne derler? (Sünnet-i müekke) Sabah namazını bu saatte kılabilir misiniz? Ne vakit kılmalı? (Güneş doğmadan evvel) Daha birkaç çocuğa kıldırılır.

On dördüncü Ders

Öğle Namazı

Yalnız sabah namazı mı kılınırdı ya? Kuşluk vakti hangi namazı kılmak ister? Öğle namazını kim şurada kılacak? (Dört rekât sünnet-i müekke, dört rekât farz, sonra iki rekât sünnet-i müekke) kıldırılır. Sabah namazının kaç rekâtı vardı? Öğle namazı kaç rekâtlı imiş? Öğlen namazını akşam üzeri kılabilir miyiz? Ne zaman?

[Birkaç çocuğa kıldırılır. Hülasa-kıraat]

On beşinci Ders

İkindi Namazı

Öğlen namazından sonra hangi namaz kılınır? Nasıl kılınır? Kim gelip kılar? (Dört rekât sünnet-i gayri müekkelede, sonra dört rekât farz kıldırılır) Fakat evde belki dikkat etmişsinizdir. Anne gerek ikindi vakti işi çok olduğu zaman ilk dört rekâtı kılar mı? Demek bazen bırakılabilir. Buna sünnet-i gayri müekkelede derler. İkindi namazının kaç rekâtı vardır? Kaç sünnet kaç farz? İkindi namazını ne zamana kadar kılabilirsiniz? (Birkaç çocuğa daha kıldırılır. Hülasa-kıraat)

On altıncı Ders

Akşam Namazı

Güneş battı. Akşam oldu. O zaman ezan okunur. Hangi namaz kılınır? Biriniz gelsin de burada kılsın. (Evvela üç rekât farz, sonra iki rekât sünnet-i müekkelede kıldırılır.) Dikkat ediyor musunuz? Öbür namazlarda evvela sünnet kılınıyordu, sonra farz. Akşam namazında ise evvela farz kılınıyor da sonra sünnet kılınıyor. Akşam namazı kaç rekâttır? Ne vakte kadar bu namazı kılarırsınız?

(Başkalarına da kıldırılır. Hülasa-kıraat)

On yedinci Ders

Yatsı Namazı

En son kılınan bir namaz kaldı. O da hangisidir? Yatsı namazı hepsinden uzundur. 23, siz gelip kılınız. (Bir yahut birkaç çocuğa ikmal ettirilir.) En son kıldığınız üç rekâta ne derler? (Vitr) Vitr namazını kılariken üçüncü rekâta elinizi kaldırıp tekbir almayı unutmayınız. Yatsı namazı kaç rekâttır? Nedir? Ne vakitten ne vakte kadar kılarırsınız?

(Birkaç çocuğa daha kıldırılır. Hülasa-kıraat)

On sekizinci Ders

Namazın Faydası

Ben size desem ki bana şimdi bir sayfa yazı yazınız. Siz ne yaparsınız? Bana itaat ettiğiniz için sizi severim. İtaat etmeyenleri sever miyim? Sevine sevine niçin yazdınız? Çünkü iyi yazmayı öğreneceksiniz. Faydasını göreceksiniz değil mi?

Her gün beşer vakit namaz kılmayı Cenab-ı Hak bize emir etmiştir. O halde ne yapmalıyız? Bundan yine biz fayda görür müyüz? Allah'ın emrine itaat etmiş oluruz. İtaatli olmak iyi bir huy değil midir? Otura otura yoruluruz. Kalkar namaz kılsak vücudumuz oynar gider. Eğer ağır iş işlemişsek namaz kılmakla vücudumuzu dinlendirmiş oluruz. Demek vücudumuzda namazdan fayda görüyor, böylelikle daha iyi çalışırız. Daha iştahlı yemek yeriz. Daha temiz yürekli bile oluruz. Sabah erken kalkarız. Namazımızı kılarız. Allah'ın karşısına çıktığımızı düşünürüz. O gün iyi işler yapmaya, iyi çalışmaya niyet ederiz. Kalbimizden fena şeyler geçse bile tövbe ederiz. Ya Rabbi, affet diye dua ederiz. Her zaman vaktimizi iyi kullanırız. Ertesi gün yine erken kalkalım diye yatsıyı kılar kılmaz yatarız. Görüyor musunuz? Namaz ne kadar faydalıdır? Namazda böyle birçok faydalar bulunduğu için buna (dinin direği derler.) yani namazsız din olmaz.

[Hülasa-kıraat]

Sabri CEMİL

3- Hesap

Yedinci Ders

Zihni hesap: Dört eksik, dört ziyade- Evvela maddi temrinler: Dört memur alındı, dört memur çevrildi. Dört kırlangıç geldi, dört kırlangıç gitti. Dört çivi çakıldı, dört çivi çıkarıldı. Dört lira alındı, dört lira verildi. Dört dakika evvel, dört dakika sonra...

Bade muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 15'e 4 kattık. 15'den 4 çıkardık. 59'dan dört yukarı. 87'den dört aşağı. 71'den dört fazla. 28'den dört noksan...

Tahriri hesap: Oduncu	19 yük	58 odun
	5 “	43 “
	8 “	56 “
	<hr/>	<hr/>
... Hepsi		...Hepsi

Sekizinci Ders

Küçük meseleler: 1: Dolabın bir gözünde 12 bıçak var. Öbür gözünde de bunun iki katı kadar var. Dolapta kaç bıçak vardır?(36 bıçak)

2: Bir bıçakçı iki düzine sofraya bıçağı, o kadar da cep bıçağı yaptı. Ne kadar bıçak yapmıştır?

3: Bıçakçının 32 bıçağı vardı. 6'sını sattı. Yeniden 4 tane daha yaptı. Dükkânda kaç bıçak vardır? (28 bıçak)

4: Mağazadan 200 bıçak alındı. Bunun dörtte biri (çeyreği) camekâna kondu. İçeride saklanan bıçakların miktarı ne kadardır? (150 bıçak)

5: Bir çiftçinin 24 çuval buğdayı var idi. Sabahleyin 7 çuvalını, öğle vakti de 9 çuvalını sattı. Kaç çuvalı kaldı? (8 çuval)

6: Bir çiftçi 40 çuval buğday buldu. Yarısını kendisine saklamak ve kalan yarısını da borcuna vermek istiyor. Geriye satılacak kaç çuval buğday kalıyor? (10 çuval)

7: Ambarda 200 şinik zahire var idi. Kıştan çıkınca 3 düzine şinik zahire kaldığı görüldü. Bütün kış kaç şinik zahire yenmiştir? (164 şinik zahire)

8: Pazara 150 çuval buğday çıkarılmıştı. Akşamüzeri bir daha gözden geçirdik. Satılardan 10 çuval fazla kaldığını gördük. Kaç çuval satılmış, kaç kalmıştır? (70-80 çuval)

Sayfa 249

Yeni Mektep

Dokuzuncu Ders

Zihni hesap: Beş eksik, beş ziyade- evvela maddi temrinler: Beş mahkûm hapishaneye kondu veya çıkarıldı. Beş ördek alındı veya kesildi. Beş kestane alındı veya atıldı. Beş mecdiye alındı veya verildi...

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 27'ye beş kattık. 39'dan beş çıkardık. 72'den beş yukarı, 43'den beş aşağı... 100'dan beş ziyade, 214'den beş noksan.

Tahriri hesap: kömürcü;	8 yük	25 çuval
	13 “	37 “
	29 “	68 “
	...hepsi	...hepsi

Onuncu Ders

- Küçük meseleler: 1: Evimizde 20 ağaç kaşık, bundan 13 fazla demir kaşık var. Beş düzine kaşığımız olmak için daha kaç tane satın almalıyız? (7 kaşık)
- 2: Sergici ağaç ve demir kaşıktan altışar düzine sermiş. Hepsi kaç tane eder? (144 kaşık)
- 3: Bize 7 misafir gelecek. Odada 5 kişi bulunuyor. Evimizde 9 kaşık var. Çorba ve hoşaf için ayrı ayrı kaşık kullanmak lazım. Komşudan kaç kaşık daha almalıyız?(15 kaşık)
- 4: Kaşıkçı 20 çift ağaç, 15 çift demir kaşık sattı. Yarısının parasını aldı. Parası ödenecek daha ağaç ve demir kaşıklar ne kadar?
- 5: Pazara 15 beygir, 30 eşek ve 4 katır çıkarıldı. Bu hayvanlardan yalnız 6 tanesi köye getirildi. Kaçı satılmıştır?(16 hayvan)
- 6: Sadık'ın sekiz katırı var. Bundan 2 fazla eşiği ve 2 noksan beygiri var. Eşeklerinin, beygirlerinin, bütün binek hayvanlarının miktarını söyleyiniz?(10 eşek- 6 beygir- 24 binek hayvanı)
- 7: Bir köyde 136 beygir 98 kısrağ var idi. Bir hastalık beygirden 18 ini, kısrağlardan 7 sini telef etti. Sağ kalan hayvanlar kaç tanedir? (161 hayvan)
- 8: Topçular 250 beygir ve 50 katır satın almak istiyor. Bir tüccar bunun onda birini verebiliyor. Kabul olunduğu surette tüccar kaç hayvan vermiş oluyor? (30 hayvan)

Sabri CEMİL

Muhtelif numuneler: Tecvit Dersleri

(Harfi med bahsi)

Tecvitten ilk ders verileceği zaman ben (yani muallim) siyah tahtaya şu heceleri yazalım: ka, ma, tı, ni, mu, ro, a, mi, hi, di, ya, u, ta, ra,

Sonra talebeye döner, derim ki bu kelimeyi (ka) Türkçe'de (kayık) kelimesinde olduğu gibi çekmeyerek (ka) diye okursunuz. Fakat Kuran-ı Kerim'de gördüğünüz zaman öyle mi okursunuz? Nasıl okursunuz? Biraz çekerek değil mi? Şöyle (ka) kaf harfini böyle çekerek okutan nedir bilir misiniz? İşte kaf'dan sonra gelen şu (elif). (elifin altını tebeşirle çizirim: ka). (ma) hecesini göstererek şunu Türkçe'de nasıl okursunuz?

Kuran-ı Kerim’de nasıl okuyacaksınız? Onu böyle çekerek okutan hangi harftir? Altını çiziniz.

Şimdi üçüncüsüne gelelim. (ni) hecesini Türkçe’de nasıl okursunuz? Kuran-ı Kerim’de nasıl okuyacaksınız? Öyle çekerek okunan hangi harftir. (y) harfi değil mi? Öyle ise (y) harfinin altını çiziniz. (ti)

(ti) hecesi bu suretle muamele edilir.

Şimdi de şu beşinci heceye bakınız. Bunu Türkçe’de nasıl okursunuz? (mum) kelimesinde olduğu gibi çekmeyerek değil mi? Fakat Kuran-ı Kerim’de nasıl okuyacaksınız? Çekerek (mu) diye. Burada mim harfini çekerek okutan hangi harftir. (v) değil mi öyle ise bununda altını çiziniz: mu – diğer heceler hep bu tarzda okutulur ve altları işaret ettirilir.

Dikkat etiniz mi? Gaf harfini, mim harfini, ayın harfini çekerek okuyoruz. Yani (med) ediyoruz. Nasıl okuyoruz? (med) ederek okuyoruz. Bunları çeken harflerin altlarını çizmiştik. Hepsini gözden geçiriniz. Altı çizilmiş kaç türlü harf görürseniz yan tarafa yazınız. İşte şurada (elif) var. Şurada (y) var. Şurada da (vav) var. Öbür hecelerde bu üç harften başka altı çizilmiş bir harf görüyor musunuz? (görmüyoruz) demek şu üç harf (mim, gaf, ra) gibi harfleri çekerek okutuyor. Yani med ediyor. Bunların adı vardır. Bu üçüne ne derler? Bilir misiniz? Med harfleri. Harfi med (bu tabir tahtaya yazılır. Birkaç çocuğa telaffuz ettirilir). Harfi med kaç tanedir? Hangileridir? Şimdi de Kuran-ı Kerim’inizi açınız. Bana böyle med harfleri bulunuz. (hepsine birer ikişer buldurulur ve bulunan kelimeler okutturulur.)

(Meddi tabi bahsi)

Evvel ki dersi müzakere ile birkaç dakika geçirdikten sonra çocuklara kitaplarınızı kapatınız, tahtaya bakınız. Derim tahtaya (heman Karun, kal, Rabbena, amenna, âlemin, ateyna, kıl fi tatlil, eabil, mekül, memnun, merzuk...) gibi kelimeler yazarım.

(Heman) kelimesini göstererek şunu okuyunuz derim. Kuran-ı Kerim’de okunması lazım geldiği surette memdud okunmasına dikkat ederim. (ha) yı med ettiniz. Niçin? Harfi med’in altını çiziniz. Harfi med’ten sonra sebebi med var mıdır? Yok. Bunu bir parmağımızı kaldıracak kadar uzatırız. (heman) kelimesinde ki (ma) da böyle değil midir? Harfi med’in altını çiziniz. Ondan sonra sebebi med var mı? Bunu da nasıl okuruz?

(Âlemin) kelimesi okutturulduktan sonra (a) ve (mi) hecelerindeki harfi medlerin altı çizdirilir.

(Merzuk) kelimesi de öbür kelimeler gibi iyice telaffuz ettirilir ve (vav) ın altı çizdirilir.

(Merzuk) derken (zu) hecesini bir parmağımızı kaldıracak kadar uzatıyoruz. Ötekileri gibi. Böyle uzatmaya Tabii med (Meddi tabi) derler. (Bu tabir tahtaya yazılır ve birçoğuna telaffuz ettirilir.)

- Meddi tabi ne vakit olur? Bu kelimelere bakınız da söyleyiniz (harfi med bulunurda sebebi med bulunmazsa o vakit bir elif miktarı çekilir.)

Şimdi de Kuran-ı Kerim’i açınız. Orada meddi tabiye misaller bulunuz.

(Birçok misaller buldurulur ve okutturulur.)

(meddi munfasıl bahsi)

Evvelki dersi müzakereden sonra tahtaya şu

Sayfa 251

Yeni Mektep

kelimeleri yazarım (fi ümem, ma enzelna, inna ateyna, ye ahaden, Rabbena Atina...)

Yan yana yazılan şu iki kelimeyi okuyunuz. (fi ümem) [med ederek kıraat eylemesine dikkat ederim] (fi) kelimesinin sonunda ne var? Harfi meddin altını çiziniz. (ümem) kelimesi neyle başlıyor? Hemzenin altını çiziniz. (fi ümem) Şimdide şu ikinciye okuyunuz. (ma enzelna) (ma) kelimesinin sonunda ne var? Harfi meddin altını çiziniz. (enzelna) kelimesi ne ile başlıyor? Hemzenin altını çiziniz. (ma enzelna)

Şuna da bakınız, okuyunuz. (ye ahaden) (ha) harfinin memdud okunmasına dikkat edelim. (y) derken orada (y) harfi meddi varmış gibi okuruz. Öyle ise (ha) nın altını çiziniz. İkinci kelime ne ile başlıyor? Hemzenin altını çiziniz. (ye ahaden)

Bakınız böyle yan yana gelen iki kelimedenden birincisinin sonunu uzatıyoruz. Meddi tabiden ziyade çekiyoruz. Ne kadar çekeceğiz? Dört parmağımızı kaldıracak kadar.

İşte bu da bir (meddir). Fakat harfi medle, sebebi med bir kelimedede midir? Ayrı değil midir? Arapçada ayrıya (mun fasıl) derler. Öyle ise bu medde (meddi munfasıl) derler. (tahtaya yazılır ve telaffuz ettirilir.)

- Meddi munfasıl ne vakit olur bu kelimelere bakınızda söyleyiniz. (harfi med bir kelimenin sonunda, sebebi med, ikinci kelimenin başında ayrı ayrı bulunursa meddi munfasıl olur. Meddi munfasıl oldu mu, dört elif miktarı uzatılır.)

Şimdi de Kuran-ı Kerim’i açınız. Oradan meddi munfasıla misaller arayınız. Meddi muttasıla meddi tabiye misal bulunuz...

(Birçok misaller buldurulur ve tecvide tatbikat kıraat ettirilir.)

Öteki tecvit dersleri de hep bu usulde yani misalden kaideye intikal edinmek ve iyi kıraat olunmak suretiyle talim olunur.

Sabri CEMİL

Böceklerin Hayatı

Çekirge

Çekirgeyi görmek için keskin göz ister. Kendi kendime soruyorum. Acaba çocuklar çekirgeyi iyice tetkik edecek kadar yakından görmüşler midir? Belki de hayır. Çünkü rengi o kadar yeşil ot rengine benzer ki bunların arasından çekirgeyi görebilmek yaman gözlerin harcıdır.

Bir çekirge elinize geçiripte bir pertev-suz bakacak olursanız göreceksiniz ki çekirge hakikaten insanın merakını uyandıracak küçük bir hayvandır.

Rengi parlak yeşildir, sırtında esmer bir çizgi uzanmıştır. Başının şekli çok gariptir. Birazda atın başına benzer, gözleri siyahtır. Hüneri yalnız sıçramak değil, uçmaktır da.

Cırcır Beyle Cırcır Hanımın Evi

Cırcır Beyle Cırcır Hanımın (çekirgenin erkek ve dişisinin ismi) oturdukları çayır hem büyük hem de güneşe karşı idi. Esen rüzgâr lar bu çayırın otlarını dalgalandırır. Güzel ve parlak çiçeklerde dört tarafına saçılmıştı. Ortasından geçen küçük suyun kenarları “unutma beni ” dedikleri miniciklerle süslenmişti.

Bu şen ve mesut bir çaydı. Çakıl taşları üzerinden akıp gittikçe sevincinden yer, bir kuş gibi cıvılda, yüzünün binlerce buruşukları üzerine güneşin parlıtlarını takardı. Gümüş gibi suyu

Sayfa 252

Yeni Mektep

İçinde iğne kadar küçük balıklar, birer ok gibi aşağı yukarı geçerlerdi. Kenarlarındaki çiçekler bu temiz aynaya bakmak için her vakit eğilirlerdi. Çayın başındaki otlar o

kadar gevrek ve şekerli idi ki Cırcır Beyle Cırcır Hanım kuşluklarını hep burada ederlerdi.

Çekirge nasıl ve niçin toprağı kazar?

Bir gün Cırcır Hanım çok meşguldü. Çünkü toprakta bir delik kazmakla uğraşıyordu. Fakat diyeceksiniz ki toprağı ne ile kazıyor? Onun ne belı ne de çapası var.

Bu noktada bende sizinle beraberim. Yalnız onun her vakit beraberinde bulunan güzel bir aleti var. Bunun şekli iki tarafı keskin, eğri bir kılıç gibidir. İşte o toprağı bununla kazıyordu. Sonra bu çukurun içine yumurtalarını koydu. Bunlar birkaç gün sonra mini mini çekirgeler olacaklardır.

Bu işi bitirdikten sonra Cırcır Hanım kocasına: “işte orada” dedi. ”Hamd olsun işimi tamam yaptım. Artık bu deliğı ararlarsa da kimse bulamaz zannederim. Şeytanlar göremeyecek kadar iyi sakladım.”

Cırcır Bey karısının üzerine atlayarak: “çok yaşa hanım, hünerine diyecek yok. Eminim ki yorulmuşsunuzdur? Haydi, artık çayın kenarlarına gidelim. Biraz o canım taze otlardan yiyelim.”

Çekirgenin cırıltısı

Hemen çayın kenarına uçtular. Şimdi harıl harıl yiyor ve ötüyorlardı. Bu ötüş ne tuhaf bir cırıltı idi. Gurup vaktinde kırlara gitseniz hep bu sesleri işiteceksiniz. Bu birbirinden ayrılan iki eşin yekdiğerini davet sesleridir.

Cırcır Beyle Cırcır Hanım özlü otlar içinde karınlarını doyurdukları cihetle keyifleri gelmişti. Bu esnada kendi taraflarından şakrak kahkahalarla genç seslerin geldiğini işittiler. Birden bire keskin şarkılarını kestiler ve sindiler. Öyle ya yakalanmaktan korkmasınlar mı?

Şimdi yanların da güler yüzlü, sade ve temiz basma entarilerini giymiş iki kız gördüler. Birisinin entarisi pembe, öbürünün mavi konuşarak tam başları ucunda durdular.

Çiçek Toplayan İki Küçük Kız

Pembelisi:

“Mineleri ne kadar severim?” diyordu.

Öteki cevap verdi:

”Bilirsin ki Vedide, annem entarilerimizi kirletmemek için çaya yaklaşmamamızı tembih etti.”

Vedide, dediğini yapacak birdik başlılıkla:

“ Sepetimde her türlü çiçek var. Sana söylüyorum. Minelerden de toplamak isterim. Zaten senin gelmene hacet yok.”

Nemide'nin gözleri doldu. Çünkü yarın Hoca Hanımın düğünü vardı. O da kardeşi gibi güzel bir çiçek demeti takdim etmek istiyordu. Fakat ne olursa olsun validesinin sözünü tutmamak mı icap eder. Hayır. Bilakis böyle yapmanın fena olduğuna emindi.

Nefsi ile bir lahza çarpıştıktan sonra. Vedide tümen tümen mavi mineleri toplarken o çimenler üstüne oturmuş bekliyordu.

Vedide'nin şaşkınlığı ve itaatsizliği, bir de cezası.

Vedide iki elleriyle kopardığı mine dallarını sepetine doldurdu. Oh! Onun demeti herkesten

Sayfa 253

Yeni Mektep

güzel olacaktı, Nemide ne kadar ahmaklık etti!

Tam döneceği sırada daha güzel, daha iri ve daha mavi bir takım çiçekler gördü. Bunların yanında da ne vardı bilir misiniz? Koca bir susan. Ne kadar da güzeldi? Vedide bunu koparıp demeti ortasına koyacaktı.

Gözlerini karartan bu çiçeklere çılgıncasına koştu. Gittiği yerin aldatıcı yeşilliğine dikkat etmedi. Bir dakika sonra bir vaveyladır kopardı. Bataklığın yumuşak topraklarına gittikçe battığını hissediyordu. Bir bacağı hemen dizlerine kadar gömüldü. Canım mavi entarisi çamurlar içinde kaldı.

Kazaya uğrayan zavallı Vedide!

- “Nemide, Nemide!” diye hıçkırıyordu.

Nemide muavenete koşar. Korkusundan limon gibi sararan Vedide, ilk feryadı işitir işitmez koşmaya başladı.

Bir lahzada kardeşini kurtardıysa da kendi entarisi de çamur serpintileriyle bulandı. Yerden kopardığı otlarla Vedide'nin entarisini elinden geldiği kadar temizledi. Sonra kederli kederli eve döndüler. Vedide itaatsizliğinden mahcup ve mükedder başını yere eğmiş ve sinmişti.

Çekirgeler yine yalnız başlarına kalmaktan az memnun olmadılar. Cırcır Bey kanatlarını birbirine sürtmekle her vaktinden daha keskin sesler çıkararak:

- Ümit ederim artık ibret almıştır, dedi.

Eşi cevap verdi:

- Ben öyle zannederim. Bizde çocuklarımıza her şeyden evvel itaati öğretelim. Olmaz mı beyim!

Cırcır Bey evet demek isteyen bir sesle:

- Gırı gırı, Gırı gırı, gırı gırı, gırı gırı, diye bağırdı.

Sonra Cırcır Hanımın üzerinden öyle bir hızla uçtu ki Cırcır Hanım korkusundan az daha delirecekti.

Şifahi veya tahriri sorulacak sualler:

1. Çekirgenin yeni isimlerini söyler misiniz? Çekirge toprağı nasıl kazar ve niçin kazar?
2. Bir çekirge görseniz onu nerelerinden tanıyacaksınız? Bu böcekler nerelerde otururlar? Evleri neresidir?
3. Vedide'nin şaşkınlığını anlatınız. Birde itaatsizliğinin cezasını nasıl çekti gösteriniz?

2 Eylül Tergüyeşte

M. ŞEKİP

Kıraat sayfası

Harp münasebetiyle:

Samimi hayaller ve hisler

-Trablus da ilk şehit olan neferin ruhuna-

Dağlar dumanlara gömülmüştü. Gümüşhane'ye mahsus olup insanın nefesini kesen karışık ufuklar büsbütün daralmış, büsbütün çirkinleşmişti. Bu gün semada büyük bir tık nefeslik, büyük bir musibet vardı. Şimşekler çakıyor, gök gürlüyor, yağmur yağıyordu.

Çenemi bir elime dayamış manasız boş nazarlarla sokağı seyrediyordum. Biran olsun beni muazzep etmekten usanmayan dimağım bilmem yine nelerle meşgul idi. Birden bire soğuk bir aydınlık mevcudiyetimin üzerinde raşelerle gezinerek, şakırtılı keskin bir gürültü ile ansızın patladı. Bir saniye sonra ara sıra yükselen iniltiler, uğultularla başka ufuklara doğru silindi gitti.

Yıldırım civar yer mahalle düşerken sokaktan geçen

Sayfa 254

Yeni Mektep

Bir çocuk şaşırmişti. Zavallı neden sonra geriye döndü. Koşmaya başladı. Gürültü hemen sönmüştü ki aklını toplamak için bir iki saniye kadar öyle durdu. Sonra yine geriye dönerek dudaklarında kerübe olmaya amade bir tebessüm, nazarlarında donuk bir mahcubiyet kendisine bakan pencereleri süzerek savuştu gitti. Şimdi artık zerd ve muhtasar eylül, bu yıldırımla semanın kapılarını açmış, mebzul yağmurlar döküyordu. Sular buldukları çukurları derhal doldurmuş mecra arıyorlardı. Oluklar birkaç damlayı müteakip akmaya başladılar. Mutarrid pis bir gürültü, uyku getiren bir ahenk ile hüküm sürüyordu. Ahenk bu kadar umumi olmasından ileri gelmiş olacak ki “donanma için çok verelim” manzumesinden şu parçayı muttasıl tekrar ediyordum:

Oğuzhan oğluna mensup olan kızıl bayrak,
Bizim denizleri almaz ise himayesine,
Bizin denizleri almaz ise şanlı sayesine,
Bizim denizleri etmez ise eğer işrak.

Yarın bu toprağın üstünde bir kavi düşman yıkar mezarını Turgut Reis’le Barbaros’un. Yazık değil mi bu? Ertuğrul oğlu sen ulusun. Bütün cihan daha dün titriyordu neslinden.

Kapının birden bire asabi darbelerle vurulması beni bidar etti. Böyle sulu sık yağmurlar yağarken bu darbeler iyi bir manaya delalet etmiyordu. Kapıya kadar indim. Kapıyı çalan adam pak ve derhuşan nasiyesiyle temiz ve rakik kalbiyle unutulmayacak bir zat idi.

- İştittin mi? Dedi. Devlet İtalya ile ilan-ı harp etti.

Bir iskelet gibi soğudum, dondum. O bir dakika kadar daha gözleriyle söyleyerek çekildi. Gitti.

Kapıyı açık bırakarak evvela yukarı çıktığımı, sonra kendimi yağmurlara atmak için tekrar indiğimi, sonrada tekrar kapıyı kapayarak yukarıya fakat ayakabılarımla çıktığımı şimdi tahattur ediyorum.

İtalya ile harp... Bu hiçbir şey demek değildi. Fakat ötede bir Trablusgarp beride bir Akdeniz'le, bir Adriyatik var idi. Bu denizler beni boğuyordu.

Düşünmeye hacet yoktu. Ben böyle serserim, böyle bir kadın gibi aciz, ben böyle divane, ben böyle fikirsiz, karasız gezinip dururken İtalya'nın zırhlıları Trablus'a doğru gidiyorlardı. İhtimal ki harp başlamıştı. Şimdi orada – bir taşına kurban olduğum Trablusgarp sahillerinde titreyen kadınlar, inleyen yaralılar, sema ya nazarlarını dikmiş dua eden ihtiyarlar, enginlerde er doğruluk yadigârını arayan zavallı gözler, ölümler, taneler, toplar, dumanlar var idi... “İnsaniyeti sevmek için bende bir kalp besliyorum. Çünkü bende okudum. Vatanın namusu istiklalin, hürriyetin ne demek olduğunu bende bilirim.” Diyen yalancı canavarların, namussuz köpeklerin zırhlılarda pis mülevves bir sesle kumanda ettiklerini işitiyor gibiydim. Büyük bir top patlıyor. Diğer bir alçak canavar çini renkli menhus gözlerini bir dürbünün karanlık camlarına dayayarak uğuldayıp giden taneleri hangi hanümanı söndüreceğini seyrediyordu. Yalancı köpekler istediğiniz kadar atın, istediğiniz kadar yakın, bu kalp, bu iman bizde varken Trablusgarp'ın bir taşını bile alamazsınız. Topun başında durup “biraz daha yaklaş, biraz daha gel” diyen şu Osmanlı neferi hürriyeti, meşrutiyeti istihlal eden, vatani, milleti esaretten kurtaran; dünyanın en büyük kalbini taşıyıp, semalar kadar saf ve mübarek bir ruha malik olan şu Osmanlı neferi ölmedikçe senin eline bir çöp bile geçmez. Namussuz

Sayfa 255

Yeni Mektep

herifler, kahpe insanlar donanmamızın çocukluğunu fırsat mı ad ettiniz? Düşünmediniz mi ki Dalmaçya'nın üzerinden bir daha aşırp gelmek, bir daha sahillerinizi topa tutmak bu millet için mümkündür?

Varsın donanmamız çocuk olsun. Vaktiyle kaybetmiş bir donanmasının yelkenlerini atlastan, demir edevatını gümüşten yapacak kadar kuvvet ve kudret gösteren ve ertesi sene intikamını alıp dünyanın en birinci donanmasına malik olan babaların oğlu değil miyiz? Trablusgarp ile aramıza varsın bugün için aşılması

mümkün olmayan bir deniz olsun. Bizi ebedi bir muhasemeyi göze aldırdıktan sonra sizin sokaklarına muzafferiyet heykelleri dikemezsiniz.

Hayallerimin ufuklarında ümit ve intikam güneşleri dolaşıyordu. “Heykel” isminin geçmesi üzerine onun en parlak ufuklarından siyah bir bulut geçti. Ah bu heykeller... Daha bir ay evvel Kars'ta, Tiflis'te gördüğüm iki heykel sanki canlanmıştı. Üzerime doğru yürüyorlardı. “Yeni Karsın” ötesinde “Yeni külliye” önünde dikilen heykel daha elim, daha zalim idi. Bu bir nefer heykeli idi ki Rus bayrağını Kars Kalesinin tepesine ve güya bir taşın içerisine saplıyor. Başını eğmiş, ayağını yukarı basmak suretiyle bir dizini biraz kırmış. Bütün kuvvetiyle sancak direğini çamurluğa kadar taşa sokmuştu. Bizim mukaddes sancağımızın ise direği yarıdan itibaren parçalanmış bir burçtan aşağı atılıyordu. Bu zavallı kanlı namus oradan hiç ayrılmamak ister gibi en canlı yerinden, yıldızından bir taşa ilişmişti. Üzerine tunçtan kanatlı büyük kartallar üşüşmüşler, kanatlarını açarak bunu parçalıyorlardı. Heykelin etrafında küçük bir meydanlık vardı. Etrafı üçer üçer zincirler vurulmuş, bu zincirler müteaddit aslanların dişlerine geçirilmiş, esir toplarımızla muhat idi. Sonra müteaddit köşelerde demir sütunlar var idi. Bunların tepelerinde o tunç kanatlı, hain bakışlı kartallardan birer tane bulunuyordu. Bunlar hep bizim kırılmış, atılmış, mecruh bayrağa bakıyor, oraya uçmak için hazırlanıyorlardı.

Şimdi hayalimin uzak bir ufuktan teselli bulutu çıkıverdi.

“Bu topları, bu bayrağı teslim eden el diyordum. İstibdat eli idi. Bugün ise Osmanlı bayrağı bükülmeyen meşrutiyet elinde, hak elindedir. O artık bundan sonra ne kırılır ne de atılır...”

Miskin İtalya için bu cürette çok değil miydi? Biz eğer vatanın hiçbir vakit eksik olmayan “ittihat” nasihatlerine kulak verseydik böyle mi olacaktı?

Şüphesiz ki İtalya'nın bugünkü cüretinde, bugünkü endişelerinde kendi aramızda muhalefet namına aklıma gelmedik ihtilaflar çıkaranların birer hisseleri var idi. Şüphesiz ki hükümeti çocuk oyuncağı zannedip daima şahıs ile şu olmasın ben olayım emeliyle akla gelmeyen iftiralara ihtisar edenler fena yapmışlardı. O ihtiraslar, o gafletler, o cehaletler olmasaydı ittihat olanca kuvvetiyle bütün kalpleri ihata etseydi, şüphesiz ki İtalya bu hücumu cesaret edemezdi. Şüphesiz ki bu üç senelik devirde biraz daha terakki ederek ah bunlar ne fena yapmışlardı...

Devam etmek isterken ruhumda vatanın en derin feryadı şu seslerle inledi. “Sus dedi bedbaht sus... Şimdi ihtiraslar, emeller, kinler sükût etsin... Yalnız benim kalbim yalnız benim evladımın tek olan Osmanlı kalbi “intikam, intikam”

Sayfa 256

Yeni Mektep

diye çarpsın. Namusuna uzanan kanlı elleri parçalamak için yalnız onun kalbi kükresin... Haşra kadar “intikam” diye yalnız o bağırsın... Altı yüz senelik şanlı bir devletin, şerefli bir milletin mazisi, hali, bir istikbali olan ben var iken şahıslar hiçtir, mücerret hiçtir. Şimdi yalnız ben varım. Yalnız benim birleşmiş bir kalp olmuş Osmanlı evladımın “intikam, intikam” diye yıldırımlar döken belinde umumi sesi vardır...”

Bu ses zannediyordum ki ta Afrika çöllerinde, Hindistan vadilerinde, Kafkasya şahikalarında muakkesler buluyor. Ve artık sükût ettim. Arabistan çöllerinde, Bahri Siyah sahillerinde, Erzurum dağlarından, İşkodra ovalarına kadar bütün bir kıtanın evladıyla ve mevcudiyetimi sarsan deruni, vicdani bir muhabbet ile hep birden bu emre inkıyat ettik, hep birden cevap verdik:

Evladımın bugünkü adı sade “intikam”

[Trabzon – meşveret - Türkoğlu]

Sayfa 257

Yeni Mektep

YENİ MEKTEP

Sene 1

1327

numara 9

Kanuni sani

Üsküp Darül Muallim Rüştüyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Senelik abonesi (Mecidiye 19 hesabıyla) Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

Nazariyat Kısmı

Harflerimizi Nasıl Telaffuz Etmeli?

Çocukları az vakit zarfında zahmetsizce okumaya alıştırmak için göreneğe kapılmak tehlikesinden uzaklaşmak iyi bir usul, intihap ve takip etmek ister. Bu usul kıraat zorluklarını birden bire değil bir tertip dâhilinde göstermeli, kolaydan başlayıp müşküllere gitmeli, hülasa tedrici olmalıdır.

Çocuk her şeyden evvel harfleri tanımaya mecburdur. Bu hususta takip edilecek birkaç usul vardır. Eskiden sametler kendi isimleriyle telaffuz olunurdu: be, cim, kaf, nun... gibi hâlbuki küçüğe elif ba öğretilirken bu suretle telaffuz hece teşkili esnasında karışıklığı müveccep olur. Zira sametlerle saitler birleştirileceği zaman mesela (dal a: dala; kaf u: kafu) heceleri vücuda gelir. Bu tarzdaki telaffuz neticesinde (da, ku) hecelerinin nasıl teşkil ettiğine çocuk tabiidir ki bir türlü akıl erdiremez. Hele bu hecelerin aksi bir surette vukuu telaffuz ve tehciyi büsbütün müşkül bir hale getirir. O suretle (adal, akaf) diye garip garip telaffuz edilen hecelerden (ad, ak) kelimelerine intikal Âdeta imkânsız olur. Birçok faydasız yorulmalara sebep vermiş olan bu eski hece usulü bazı dikkatli ve çalışkan muallimler tarafından terk edildi. Ona bedel harfler çıkardıkları seslerle be, ce, ka, ne... diye telaffuz edilmeye başlandı. Bu yeni hecede evvelki mahzurlar bir dereceye kadar kalkmış bulunuyor. Çünkü mesela (ma, ku, li) gibi heceler (mim, elif, kaf, vav, lam, ye) yerine basit bir surette (me a: ma; ka u: ku; le i: li) diye okunuyor. Artık Samet ile saitler daha münasebetli

Sayfa 258

Yeni Mektep

İmtizaç edebiliyor. Lakin bu yeni heceleme usulü de (me, o) gibi kelimelerin yanlış telaffuzlarına mani olacak bir katiyet ve suhulet arz edemez. Çünkü bir defa (mim), (me) diye telaffuz edildikten sonra ve ayrıca sona gelen ve (e) diye telaffuz edilen harfin evvel ki samet üzerinde hiçbir tesir edemediği görülüyor. Bunun için (d) diye yazılmak lazım gelen heceyi çocuk ahirine bir sait getirmeye lüzum görmeyerek yalnız bir harf suretinde (d) diye yazmaktan çekinmez. (av) kelimesini hecelerken ise (ave) dedikten sonra olduğu gibi telaffuz etmekte müşkülât çeker. O halde harflerin bu nevi telaffuzunu yine makul ve mantıki bir surette değiştirmek lazım geliyor. Bunun için (be, ra, cim, gaf...) gibi sametleri (kabın, daralmak, ağacım, yakıcı) kelimelerinde ki (be, ra, cim, gaf) harfleri gibi nakil rakse ile telaffuz etmek an münasiptir. [1]

Sonra bu harflerle heceler teşkili meselesi geliyor. Bu gün mekteplerimizde (da a:da, da a re: dar) tarzında meşhur olan bir tehciden maada birde “usul savtiye ” denilen en yeni bir hece tarzı vardır ki bu usulde her harf ayrı ayrı alınır. Yahut saitler sametlerden tefrik olunur. O surette ki sametlere hususi bir isim verilmediği gibi bir kesre-i nâkile de verilmez. Bu telaffuzun (se, se, se), (re, re, re), (ve, ve, ve), (fe, fe, fe) gibi kendine mahsus bir savtı vardır. Bu sesleri çocuk kelimenin alt tarafını halledinceye kadar uzatabilir. (be, gaf, dal, gayın, ha, kef, pe, te) gibi harfler ise kendilerinden sonra gelen saitlerle birlikte telaffuz edilecek surette okunur. Mesela (çocuk) kelimesi usul-i savtiye ile hecelenecek şöyle muamele edilir. Ç,ç,ç... ve c,c,c ve gaf. Sonra derece derece ç, ç, çu, c, c, cuk; çocuk. (su) kelimesi de yine bu üç derece ile şöyle hecelenir. S, s, s... u, s, s, su; su. (sur) kelimesi okunmak lazım gelse s, s, s... ur, s,s,s, sur; sur tarzında hecelenmek icap eder. Avrupa’da en son ve en mantıklı hece olmak üzere kabul ve tatbik edilen bu tarzın sairlerine rahcanı vardır. Düz kıraate girmek için çocuğun evvela bir müddet heceleri tefrik etmesi lazım gelir. Bu husus da meleke sahibi olmadıktan sonra hemen kıraate geçilecek olursa çocuk nasıl bir müşkülata maruz bulundurulmuş olursa, hecelemede uzun bir müddet eğlenildiği takdirde de aynı suretle zaman kaybedilmiş bulunur. Usul-isavtiyeye müracaat edildiği surette ise de bu tehlikelerin hiç biri baş göstermez. Düz ibareye geçmek için usulün değişmesini icap ettirmeyen bu tarz çocuğu doğrudan doğruya ve yavaş yavaş ilerletir. Başlangıçta çocuk yalnız telaffuz ettiği sameti az çok uzatır. Ondan sonra gelen saiti halledinceye kadar uzatır durur. Fakat bu saiti (ve bazı kere bu sameti) tanıır tanımaz çıkarılmak lazım gelen sadayı fasıla vermesizin telaffuz eder. İşte böylelikle bir çekiç, bir çan üzerine düşer gibi samet sait üzerine düşmekle tam bir hece okunmuş olur. M,m,m... gibi.

Çocuk harflere alışıkça sametten saite daha süratle geçer ve fasıla git gide kalkar, kelimeleri Âdeta söyler gibi tabii bir surette okur.

Muallimin sainsi az vakit zarfında müsemmer kılan

---

[1] Nakil kesreli okunması lazım geldiği halde böyle bir saitin Türkçe’de bulunmaması sebebiyle [dal, gaf, cim] gibi eski ve muzır telaffuzlara meydan vermemek için bu harfleri –elif ba derslerimizde – (de, ga, ce) diye göstermeye mecbur olduk.

Çocuğa iktidarına göre bir terakkiye mazhar eden bu usul-i savtiye bizde de tatbik olunabilir. Türkçe kelimeler ekseriyetle saitlerle yazılmaya başlandığı için bu usulün tatbikinde, lisanımızda müşkülât çekilmez. Hele mültebis harflerimiz işaretli kullandıktan sonra bu tehci tarzı kabul edilirse çocuk az vakit tarzında heceden kıraate geçer. Heceleme bir köprüdür ki orada boş zaman geçirmeden kıraat meydanına geçilmelidir. Harflerimizin telaffuzunu ve hocamızın tarzını bu usullerle tevfiik eden mekteplerin tedrisatta büyük bir teceddüt ve terakkiye mazhariyetleri temin olunabilir.

Sabri CEMİL

Çocuk, işte mektep âleminin merkezi

Müsaade edilirse bir heyet şinas lisanıyla yazayım. Uzun asırlardan birler mektep âleminin merkezi hoca, yani muallim olmuştur. Bu bir bilgi emanetçisi, bir bilgi tevzicisidir. Her şey onda, her şeyi de o verir. Bu usul takip edilen mekteplerde dersane pek ve karlı bir şekil arz eder. Muallimin fildişi sütunu kadar şöhretli bir kürsüsü vardır. Muallim bunun üzerinden bir takım hakikatler saçar, çocuk ise atılan şeyleri doğruca toplamakla mükellef ve aynı zaman da muazzep.

Bütün garp mektepleri şu çolak usule karşı çoktan veda ettiler. Bizde de bu hakikati takdir eden zeki muallimler artık insan yetiştirebilecek bir istidat gösteriyorlar. Öyle ya Osman'ın o büyük Osman'ın ruhu şaad edilmek istenirse mektepte ilk safi çocuk işgal etmeli. Ve çocuğunun şahsiyetine edilecek hürmet nihayetsiz olmalıdır. Muallim olan çocuğu tetebbu ve tetkik ettikten sonra meşy ve hareketini elde ettiği malumata göre tanzim eder. Çocuk artık muallimin talim ve tedrislerini kerhen almaz. Belki kendi terbiyesinin bir sanatkârı olmaya mecbur ve muallim ise bu sanatta talebesinin hakiki bir şeriki olur. Böyle yapmakla muallimin müşekkel vazifesi tahfif etmeyeceği gibi ehemmiyeti de eksilmez.

Kardeşim muallimler, çocuk terbiyesi fennin bu inkılâbına hürmet ediniz. Siyasetle yapılan inkılâbı nasıl temiz ve karlı nasiyelerinizle karşıladınızsa, hürriyet ve saadetimize ebediyetler katacak bu inkılâbı hakiki silahını yanınızdan ayırmayınız. Dershaneye kitapla gireceğinize istikbal fatihi olacak bu silahla giriniz. Emin olunuz ki bu silahın kuvveti şemsin cazibesi kadar nafızdır. Bunu elde ettiğiniz dakikadan itibaren o sarışın çocukları birer seyyare farz edersek hepsi salâhkarın muhaviri

etrafında büyük bir intizam ve ahenkle devir edecekler. Ondan yalnız nur değil, hayat, evet hayat ve kuvvet alacaklardır.

İsterseniz semalara çıkmayıp zeminde de düşünebiliriz. Mürebbilerin daimi surette dikkat nazarlarına teveccüh eden ancak şu iki meseledir. Takip edecek gayemiz ne olmalı? Bu gayeye vasıl olmak için hangi (vasıtalar) ı istimal etmeli? Fakat garip ve hazin değil mi ki vasıtalarından ziyade ekser ya gaye ile meşgul oluruz. Bütün temennilerimiz, bütün münakaşalarımız şu davalar sahasında cevelan eder. Çocuğa bu da lazım, şu da lazım, hele şu pek lazım, memur olursa şu, asker olursa şu, tüccar olursa şu lazım deyip programları doldurur ve sonra bu programların medlulü olan bilgilerin hamlini ararız. Bulursak febihâ bulamazsak hiç olmazsa bir korkuluk diğer bu çocukların selameti için bunu musıp görürüz. Çünkü yegâne endişemiz gayedir. Bundan da daha mantıklı daha saf bir endişe olabilir mi?

Sayfa 260

Yeni Mektep

Bu şiddetli arzumuz kâfi değil mi? Bende kâfi diyecektim. Lakin emellerimden tek bir tanesinin vasıtasız kuvveden fiile çıktığını görseydim... Ne hacet! Bugün bednam İtalyanlardan sosyalistleri müstesna olmak üzere intikam Osmanlıların lâyemut bir gayesidir. Fakat biz burada yalnız gayeyi mi düşüneceğiz? Böyle yaparsak o namert kitleye yataklık etmiş olmaz mıyız? Eee öyle ise, İtalyanlara nasıl hazırlanacaksa onlar kadar hain olan eski usul tedrisi de unutmayalım. Gayemizi vasıtalarla takip edelim kendimizi öğretebilecek dersleri öğrenilebilecek bir hale koyalım. Bunları temin ettikten sonra gayenin elimizden kurtulması mümkün değildir. Güneşin hararet ve cazibesini his ve tevkif etmesi nasıl imkânsızsa bu da öyledir.

Dershaneye girdiğimiz zaman önümüzde sıraların üzerinde zekâları müşevveş, dikkatleri kaçıcı beyazlıklar kadar ter ve taze yavrucuklar bize bakarlar, burada ahdimize düşen vazife daha doğrusu insanlık, onlara geçirdikleri mevsimlerin yekûnuna, nevasızlıklarına göre muamele etmektir. Hâlbuki biz onları oldukları gibi görmüyoruz. Onları kendi tasavvurumuza muvafık birer mahlûk yapıyoruz. Sonra bunlara bütün zevklerimiz, bütün fikirlerimizi iare ediyoruz. Onları bütün müstakbelde “müstahsel” ve müstakbelde kâtip, müstakilde vatanperver, müstakbelde meşrutiyet perver... İlh. Yapmaya çalışıyor ve hep bu emelle zorlanıyoruz. Tabiatı takip ve ona muavenet edeceğimize bilakis daima zorluyoruz. Sonra hiç kimseye münkat olmayacak

kadar büyük ve kuvvetli olan tabiat ve onun kanunları bize mukavemet eder. Ara sıra değil de çok kere bizden intikam alırsa hayret mi gösterelim yoksa hiddet mi? Ne olacak uyku ile karışık gafletimize birde aptallık ilave etmek istersek mütenbih olacağımıza hayret de eder ve hatta kızarız da.

Terbiye ve tedriste gaye mesleği takip edildikçe mektepler mazlumiyetden kurtulamazlar. Yukarıda söylemişim. Bütün mektep programlarımız gaye itibarıyla tertip edilmiştir. En ziyade teessüfe şayan ciheti şurası ki bu gaye birçok mekteplerde daha miskin bir şekil alıyor. Takip edilen sekim yolar çocukları şahadetname peşinde koşturuyor. Muallimin en büyük hat ve muvaffakiyeti bunları bezletmek oluyor. Aynı zamanda şu vasıtaları da unutuyoruz. Çocuğun feraset ve istidatı. Tarz tahassüsü, tefekkürü ve bir netice aksi ameli nedir? Bunun içindir ki yeni usulde muvafık olabilmek yalnız usulleri tatbik etmekle mümkün değildir. Belki derslerimizi kendileriyle insiyet peyda ettiğimiz küçük Samilerin tam sahai istidaatlarında bulundurmaya mecburuz. Bu hususu temin edecek lüzumlu şart, çocuğu ve çocukları birer birer anlayarak tanımaktır. İki kardeşin şahsiyetleri arasında ehemmiyetli mübaniyetlere tesadüf edildikten sonra bütün bir sınıfı, bir kafa, bir kalb zannederek ders vermek bir (olta) ile denizin bütün balıklarını tutmaya savaşmak kadar saff-derunluk olur.

Vaka şahsiyetleri müsemmer bir surette tettebbu etmek, çocukları ilmi ruh potaları içinde tahlil etmeye, vabeste ise de yalnız vakıf olmak böyle değildir. Müteyakkın bir muhabbet, akli-selim, lüzumu kadar tenbih etmiş bir tarassut ve müşahede fikri kâfi dir. Bir de genç muallimlerin lisanımıza nakledilen psikoloji Abdullah Cevdet Bey'in (fenni ruh)u – ile Beha Tevfik Bey'in (psikoloji yahut ilmi ben de ruh nam eserleri)

Sayfa 261

Yeni Mektep

Behemehâl mütalaa etmeleri lazımdır. Bu emele hizmet etmek üzere herkes anlayabileceği surette “ilmi ruh” derslerini bu nüshadan itibaren neşr ediyorum.

Yukarıda derslerimizi çocuklarımızın zihniyetine mutabakat ettirmek ve Mektebi onların derece ve kıymetleriyle hem ahenk bir hale getirmek lüzumunu söylemekle çocuk zevki derslerin mihenk taşı olmalıdır. Demek istemediğim gibi çocuk hatları bütün inzibatı aklinin usul harekâtı olacaktır da diyemem.

Çocukları anlayarak tanımak, onları hakkül insaf nereye kadar isal edebilecek ise oraya kadar sevk etmeye hadim elzem vasıtaları tertip ve ihzar etmek demektir. Onların dikkatlerini kapabilmek için de çok zahmet çekmeden anlayacakları ve bahusus defaten kendilerini alakadar edecek şeyleri bulup o dersleri bunlarla amal etmek cihet olunmak icap ediyor. Zaten sanatımızın gayesi “çocukların evvelce isabetlerinden kaçan şeyler kendilerine yakalatacak surette rehberlik etmek, yine evvelce hoş bulmadıkları şeylerle kendilerini alakadar etmek.”dir. Sanatın gayesine vakıf güzide muallimler şahsi faaliyetleri tahrik ve tehyiç ederek çocukları kuvvetleri fevke yükseltirler. Böyle muallimler tabiatın kanunlarına muhalefet değil, belki vukufu mutavaat eden birer sanatkârdır.

M.ŞEKİP

Darül Mualliminler –Çiftlik Mektepleri

Osmanlı hayat ve mevcudiyetini bütün süratiyle sürüklemekte olan inkıraz seyli önüne geçilebilecek yegâne “set” kuvvetini maariften, ziraat ve sanattan almadıkça payidar olamaz. Bu milletin dimağını kaplamış olan cehalet bulutları marifet şeraresiyle parçalanmadıkça yaşamak kabil olmayacaktır.

İşte millete bu hakikati anlatacak muallimlerdir. Bunun içindir ki muallim olacakların bu hakikatleri idrak etmiş olmaları lazım olmakla beraber rahle-i tedrislerine alacakları etfala daha doğrusu istikbal adamlarına metin ve inderası gayrı kabil bir kanaat bahşedecek tarikleri de bilmesi lazımdır.

Binaenaleyh bizlerin ahdesine tevdi olunan vazifenin derece-i ehemmiyet ve mesuliyetini elbette takdir ederiz. Zira irtikâp edeceğimiz hatta mevzu olarak kalmayacak mütevelliyen yuvarlanıp gidecek bununla da kalmayıp ka topu gibi yuvarlandıkça büyüyecektir.

Bunun için vatanın münafine müteallik işlerde ve bahusus memleketin hayat ve atiyesi üzerine büyük tesirler icra etmek kabiliyeti olan maarif, ziraat umurunda müteyakkız davranmak doğrusu iki düşünüp bir yapmak gerektir.

Maarif ziraat dedik.

Bunlardan birer misal alalım.

O da darül mualliminler. Çiftlik mektepleridir.

Bunların birincisine millet ne kadar muhtaç ise yani bu millet için marifetin lüzumu ne derece aşikâr ise o ihtiyacın tehvini içinde milletin iktidar maliyesinin mütenasip olması lazımdır. Celidir ki mülkümüzün yegâne membaı şerbeti ziraattır. Ve

atide yine o olacaktır. Binaenaleyh maârifin terakkisi paraya onunda temini menî servet ve varîdat olan ziraatın ileri olmasına vabestedir. Hâlbuki şu iki hamî-i vatan henüz kendi gıdalarını alamamış ve meşîme-i maderden zemini cidale düşmemiştir. Her gün yekdiğeri ile boğazlaşmaya, çarpışmaya mecbur olan insanlar maârif, ziraat gibi iki mühim muavenetten mahcur kalınca elbette zebun ve mahkûm olurlar. Hemcinsleri arasında

Sayfa 262

Yeni Mektep

anasız, babasız, aç sefil çocuklar gibi dolaşırlar. İtiraf edelim ki bizler bu haldeyiz. Maârif, terakki ettirelim. Para yok.

Ziraata yardım edelim. Kudretimiz mefkut.

Bu itirafımız ne kadar acı anılırsa hiçe yakın olan varımızı istikraz suretiyle elimize geçenleri düşünmeden sarf etmemizde o derece hazindir.

Yapmak istiyoruz. Fakat yapamıyoruz. Numunelerimizi o kadar uzaktan alıyoruz ki mahsul saimizden istifade etmek için daha yüz sene beklemek iktiza eder. İhtiyacımızın muhit ve zamanımızla mütenasip olanlarını görmek zahmetini ihtiyar etmeyiz de müterakki, mütekâmil memleketlerde gördüklerimizi, görüp de hoşumuza gidenleri hemen aynıyla vatanımıza tatbik etmek istiyoruz.

Bu hubb vatan dolayısıyla şayan-ı tebriktir. Onlar vaka memleketlerin terakkisine birer vasıtadırlar. Fakat bilinmeli ve düşünmelidir ki terakki ve tekâmül tenasüh kaide-i umumiyesine tabidir. Hiçbir zaman görülmez ki ipek böceği yumurtadan çıkar çıkmaz koza sarıp ipek versin. Arı yumurtadan çıkar çıkmaz bal vermez. Nevine göre tenasüh ve tekâmül devreleri geçirecek sonra kendisinden matlup semereyi verecektir. Biz birden bire ipek böceğine ipek, arıya bal verdirmeye çalışırsak elbet telef ederiz. Tekâmülde atlama hareketi yoktur. Bir madde-i iptidaiyeden semere iktizafî için sıra takip elzemdir. Maatteessüf bizde bu esasın dikkat gözüne alınmadığı görülür.

Sab müsmir olması için tevhit müsaide muktezidir.

Şimdi

Bu mütalaamızı darül mualliminler ve çiftlik mekteplerine tatbik edelim. Darül mualliminler vatana muktedir ve usul-ü aşına muallimler yetiştirerek vatanın manen talisine yardım edecek.

Çiftlik mektepleri ise vatana yaptığını bilir. Fenne aşına usul cedide-iziraata vakıf çiftçiler yetiştirerek vatanın kesbi servet eylesine hizmet edilecek.

Bunların birincilerinin tesisinden matlup netice bir dereceye kadar istihsal olunmakla beraber nakıs olduğu da kabili inkâr değildir. Zira darül mualliminlerin yetiştirdiği muallimlerin ulumu ziraiyeye vukufı kendilerinin mesailerini daha müşmeiz kılacağı aşikârdır. Darül muallimlere ziraat derslerinin ilavesi unutulmadı. Bu suretle genç muallimlerin mektepten huruçlarında malumat-ı ziraiyeyi hamil bulunmaları temin edildi ve bu maksadın tamamı husulü içinde darül muallimimler, ulumun tabiiye derslerine ziraat mekteplerinden mezun muallimler tayini tercih edilmiştir.

Binaenaleyh maarif nezaretinin bu programı cidden şayanı takdir olmakla beraber yine programın tatbikinden edilecek istifade mahdut kalacaktır.

Zira talebe malumat ziraiyeyi ekseriya nazari olarak öğrenirler. Veyahut mahdut bir miyasta ameliyat görürler. Hâlbuki darül mualliminlerin leyli olması ve böyle olduğu halde çiftlik mektepleri dâhilinde tesisi bunlardan beklenen hizmetlerin kâffesini temin edebiliyor. Zira muallim olacak talebe ziraat derslerini takip etmekle beraber haftada dört beş saat ameliyatı ziraiyeyi yakından görecektir, bilfiil iştirak eyleyecektir. Ve senenin her mevsimindeki ameliyatı ziraiyenin ahval ve sur icraiyesi hakkında edineceği malumat kendinin mühim bir hamule-i ameliyesi olacaktır. Birde darul muallimin talebesi neşetlerinden sonra kır köy hayatı yaşamak mecburiyeti karşısında kalacaklar. Bu ise ekseriya kendilerine vazife cinsinden

Sayfa 263

Yeni Mektep

Başka şehir hayatı yaşamak amaline teşvik eyleyecektir. Hâlbuki darul muallimlerin şehir haricinde ve bilhassa çiftlik mektepleri dâhilinde tesis talebeyi kır hayatına alıştıracak, o hayatla münasebet hâsıl eyleyecektir. Darul mualliminlerin bu mevkileri onların tatbikat mektebinden mahrum kalmalarına sebep olmaz.

Bilakis çiftlik mektepleri ekseriya köyler civarında tesis edilmekte bulunduğundan bunların mektepleri darul mualliminler için hakikat ki bir tatbikat Mektebi olabilir. Zira bir muallim şehrin mekteplerin de karşısında bulacağı talebe ile köydeki talebe arasında pek büyük bir fark vardır.

Binaenaleyh muallim ile talebe arasında pek erkenden ciddi ve hakiki bir samimiyet ve insiyet husulü de temin edilmiş olur.

“ Muhacirinin çiftlik mektepleri ile tevhidi hakkında yazdığımız bir makalede düşündüğümüz hususattan biride etfal muhacirinin müctemian talim ve terbiyesini suhuletle kabili icra olması idi.”

Bu halde bir çiftlik Mektebi dâhilinde muhacirin etfalinden mürekkep bir mektep iptidaide bulunduğu halde darul muallimin kendi tatbikat Mektebi de avucuna almış olacak. Bu suretle gerek muallim ve gerek talebe sevimli bir köy hocası ve sevimli bir köy talebesi halinde bulunacaktır.

Böyle olunca

Çiftlik Mektebi talebesi ameliyat zamanlarını çiftlik mektebinde geçirmekle beraber malumatı iptidaiyesi nakıs olanlar muhacirin etfalinden mürekkep iptidai mektebinde yevmiye bir kaç saat ders görerek ikmal tahsil edecek ve rüştiye mektebini ikmal edenlerde darul muallimin usulü takim ve terbiye derslerinde bulunarak vazife-i talim hakkında iktisap malumat eyleyecektir.

Netice olarak:

Usulü ziraata bil amel kesp vukuf etmiş şahadetnameli muallimler daha doğrusu “çiftçi muallimler” yetiştirilmiş olunacağı gibi çiftlik Mektebi talebesi de usulü talim ve terbiye hakkında malumat sahibi çiftçiler tabir değerle muallimlik liyakatini kesp etmiş “muallim çiftçi” ler yetiştirmiş olacaktır.

Sonra milletin bu genç efradı her nerede bulunsalar vatanın manen ve maddeten taali ve terakkisi için bütün kuvvet ve sermayeleriyle çalışırlar. Vatan mamur, millet mesut olur. Buna muvaffak olmak için maarif ve ziraat nazaratlarının tevhit mesai ve amal eylemeleri lazımdır. Bu ise hiçbir zahmet ve külfeti mucip değildir. Olsa da muktezayı vazife bundadır.

Ahmet TEVFIK

Muhtasar İlmi Ruh Dersleri ve Tedrisata Tatbiki

Yedinci ders

Havasın Terbiyesi

[Münderecat: 1. Havasın Tarifi, 2. Terbiyeyi Havasın Lüzumu, 3. Lamsenin Terbiyesi, 4. Samianın terbiyesi, 5. Basarenin Terbiyesi, 6. Gayrı Tabii İtlalar]

1. Havasın tarifi: Havass âlemi maddi ile olan münasebatında ruhdan sadır olan efalin muhtelif tarzlarıdır. Gözümüz hariçteki kitaba initalaf eder. Onu görürüz. O halde basire

hassası bir uzuv yardımıyla yani göz vasıtasıyla gören ruh demektir. Gözümüz, kulağımız, burnumuz, dilimiz, el ve derimiz vasıtasıyla bir takım duygular hissederiz. Havass namı verilen bu kuvvetler sırasıyla basire, samia, şame, zaika ve lamse isimlerini alır.

2. Terbiye-i Havasın Lüzumu: Havasın terbiyesi

Sayfa 264

Yeni Mektep

Terbiye-i bedeniye ve terbiye-i fikriye arasında bir vasıta-i intikal diye telakki olunabilir. Zira bunun gayesi aynı zamanda idrak harici ile fikrin teşkilidir. Eşyanın görünen ve tutulan havası hakkında tam malumat olmazsa tasavvuratımız batıl ve istidallerimiz çürük olmak tehlikesine uğrar. His azası, fenni aza noktai nazarından tam ve mükemmel olabilir; fakat bizde husule getirdiği ihtisaslardan bir şey çıkarmayı öğrenmemiş bulunuyorsak ne görmeyi ne yapışmayı ne de işitmeyi biliriz. O halde basire azası birbirinin aynı olan iki şahıstan aynı uzaklıkta vaki bir ağaç her birinin gözünde tamamıyla aynı şekil husule getirir. Eğer bunlardan biri irtifaları takdir ve tahmin etmeye alışmış ise ağacın yüksekliğini hakikaten garip bir surette beyan edebilir. Diğerini ise bu türlü müzahabe henüz ilk defa çağırdığımızı farz edelim. Bu ikinci şahıs tahmininde çok yanılır. O halde müstait oldukları katiyeti, inceliği kendilerine vermek için havası iyi terbiye etmek elzemdir.

3. Lamsenin Terbiyesi: Temas intibaları derinin üzerine saçılmış bulunan bir takım küçük kabarcıkların sinirlerle birleşmesine his olunur. Bu asap intibayı dimağı nakil eden elektrik telleri gibi telakki edilebilir.

Lamse azası bilhassa eldir. Bir cismi tanımak için yalnız yapışmak kifayet etmez. Onun şeklini ve çıkıntılarını anlamak için el, cisim üzerine iyice tatbik olunmalıdır.

Mektep müzesinde bulunan türlü türlü şeyleri eline vermek suretiyle çocuğa lems etmeyi öğretmelidir. Ona böylelikle mukavemet, şekil, yumuşaklık veyahut sertlik derecesi dereceyi hararet tagallübünü, kabartmalar, hafiflik, kumaşın sıklığı, serinliği gibi havası eşya takdir ettirilmelidir. Yine el ianesiyle kendisine cismin kesafeti hakkında bir fikir verilebilir. Bu esnada da lamsenin araya girmediğine, malumat kol ile teşekkül etmiş olan manivelanın ucu gibi telakki olunabilen el üzerine vücudun az çok şiddetle icra ettiği tesir ve tazyikten neşet ettiğine dikkat ettirmek

iyidir. Eldeki mahareti inkişaf ettirmeye yarayacak mektep idmanlar, el işleri (bükme, katlama, dokuma, kesme, tel ve alçı işleri...) ile resimdir.

Lamsenin terbiyesine hizmet eden oyunlar arasında körebe oyunu zikre şayandır.

4. Samianın terbiyesi: Samia bir kuvvettir ki onunla sese ait intibaları his ve idrak ederiz. Çocuğa sesleri gürültülerden tefrik ettirmelidir. Her ikisi de cisimlerin ihtirazından ileri gelir. Eğer ihtizazlar beti ve gayri muntazam olursa bir gürültü hâsıl olur. Seri ve muntazam bulunursa bir ses husule gelir.

Samianın terbiyesinden maksat çocuğa gürültülerin tabiatıyla seslerin evsafını tefrik ettirmekten ibarettir. Ne kadar insanlar bir gürültünün menşeyini tanımadıklarından geceleyin korkuya uğramışlardır!

Samianın terbiyesine yardım eden mektep idmanları manidar, kıraat, ezber, musiki gibi şeylerdir.

Oyunlar arasında da körebe ve saklambaç oyunları kulağın terbiyesine yarar.

5. Basarenin Terbiyesi: Basare bize renkleri tefrika uzunluk ve mesafeleri takdire cisimleri kabartmalarını tayine hizmet eder. Çocuklara renkleri temyiz ettirmek için muallim güneşin yedi asli rengini bir mukavva üzerinde

Sayfa 265

Yeni Mektep

gösterecek sonra her zaman tedarik edilmesi kabil olan renkli yünler ile kendilerine her çeşit rengi, aradaki farkı tanıtacaktır.

Uzunlukların takdiri için birçok muameleler icra olunabilir. Siyah tahtaya çizilmiş afakî hatlar, şakuli hatlar, mail hatlar –muhtelif uzunlukta mesela bir desimetreden bir metreye kadar boyda bir takım küçük değnekler paketi – Bir tarafta taksimatı bulunan cetvel tahtası... Bu cetveli istimal etmek için muallim talebeye taksimatsız tarafını gösterir. Ve tayin edilen iki nokta arasındaki tulu tahmin ettirir. Sık sık yapılan bu idmanlar talebeyi afakî, şakuli, mail tulları doğruca takdir edecek bir hale getirdiği zaman tatbikata geçilir. Yani bir duvarın uzunluğu veya yüksekliği, bir masanın tulu ve irtifai, bir ağacın boyu, bir noktadan veya bir şeyden olan badi tahmin ve takdir olunur.

Eşyayı görmeye alıştıığımız şeraitte bir tebettül olunca ecir olunacak yeni bir terbiye vardır. Vaziyetin değişmesi ile bir şeyde zahiren bir büyüklük his olunur. Bir boyda biri şakuli diğeri afakî iki hat göz üzerinde aynı tesiri icra etmez. Birine benim

kısım şu duvarın neresine kadar gelir. Diye sorunuz size çok yüksek bir noktayı gösterecek ve takdirde yanılacaktır. Bunun gibi daha çok misaller söylenebilir. İki afakî hat aynı uzunlukta olmak üzere alınsın. Fakat kenarlarına mail çizgiler ilave olunsun. Zahiri tulün değiştiği görülür.

Eşyanın tenvirindeki tebettüllerde renklerin intibalarındaki tebettülatı müveccep olur. Biz eşyayı güneşin beyaz ziyasında görmeye alışmışızdır. Her yeni nezir basarenin yeniden terbiyesini iktiza eder.

Basare bize cisimlerin kabartmalarını bildirir. Terbiye ile hatta bir hayalden başka bir şey olmadıkları halde yani düz bir satık üzerindeki ziya ve gölgede hâsil oldukları surette bile bunları daha iyi tanıyabiliriz.

Basarenin terbiyesine hizmet eden mektep idmanları muhtelif el işleri ve resimdir. Oyunlar arasında da bilye, top, balon, gülle oyunları gibi birçokları zikir olunabilir.

Zaika ve şamenin terbiyesiyle uğraşmayı bir vazife bilmiyoruz. Zira havastan şu ikisi hayatı fikriye ile pek az alakadardır.

Hevas hamis birbirlerinden karşılıklı yardım görürler, basare bazen lamseyi ikmal eder. Eşyanın uzaklığı, büyüklüğü, hacmi hakkında hüküm vermeye hizmet eyler. Buna mukabil de lamse basareyi mesela karanlıkta bulunduğu zaman telafî eder. Körlerde lamse ve samia basareye bedel olur ve fevkalade ıtla hakkında bir nezaket kesp eder.

Basare bir manaya karşı gelince, ziya bulunmayınca, temas olmayınca bize haber veren samiadır.

Denilebilir ki havasın terbiyesi daha kuvvetli, daha seri ve daha sağlam bir inzibat husulü için havastan birinin verdiklerini diğerlerinin verdikleriyle birleştirmekten ibarettir.

6. Gayri tabii ıtlalar: Bazı hastalıklarda sinirler çok tahrik edilmiş olur ve nasıl ki soğuk hakkında hamali bir kimsenin hassasiyeti pek büyük oluyorsa havastan her birinin hassasiyeti de o suretle pek nazik olabilir.

Fenni azaya taalluk eden bu hadiselerde bir fevkaladelik ve garabet yoktur. Bazıları bir takım insanlarda ikinci bir basare mevcut olduğunu iddia ederler. Hâlbuki bu doğru değildir. Lakin bir sair filmenam yahut tenvim edilmiş bir şahıs bazen uzak bir mesafeden

işitebilir bir zarf aşırı okuyabilir. Başkalarının gözünden kaçan pek zayıf bir takım hadiselere muttali olabilir. Batılan hisse müteallik bazı maddeler hassasiyeti tenkis ve izale ettiği gibi cümleyi asabiyeenin bazı hususi halleri de onu tezyit edebilir. Görülüyor ki bunda fevkaltabi bir şey yoktur.

- ❖ Bizde teşekkül ve tekemmül eden ilk kuvvetler havastır. O halde ilk evvel işletilecek bunlardır. Hâlbuki unutilan, ihmal edilende en ziyade bunlardır.

Havası işletmek bunları yalnız kullanmak değil bunlarla iyi hüküm etmeyi, iyi hissetmeyi öğrenmektir. Zira biz donmayı, görmeyi, işitmeyi ancak kendimize öğretildiği gibi biliyoruz. O halde yalnız kuvvetleri işletmeyiniz. Onları idare eden bütün havası işletiniz. Her birinden alınacak hisseyi alınız, sonra birinin tesiri ile ötekini tahkik ediniz. Ölçünüz, biçiniz, sayınız, mukayese ediniz. Kuvveti ancak mukavemeti takdir ettikten sonra istimal ediniz. Her zaman o suretle yapınız ki neticenin takdiri vasıtaların istimaline takdim etsin. Çocuğu noksan veya lüzumsuz bir surette çalışmamaya alıştırmınız. Eğer onu bütün hareketlerinin neticesini böyle evvelden görmeye ve hatalarını tecrübe ile düzeltmeye alıştırsanız meydanda değil midir ki ne vakit hareket ederse o kadar doğru olur.

Gece ortasında büyük bir binada kapalı mı bulunuyorsunuz, ellerinizi birbirine vurunuz. Orada husule gelecek akislerle boşluğun büyük veya küçük olduğunu, sizin ortada mı, köşede mi bulunduğunuzu anlayacaksınız. Yerinizde durunuz, öylece her tarafa dönünüz. Açık bir kapı var ise hafif bir cereyan hava size onu gösterecektir.

Yükseklikler, uzunluklar, derilikler, mesafeler tahmininde bizim hiç katiyetimiz yoktur. Kabahat havas da değil onların istimalinde olduğuna dair gösterilen delillerde şudur ki mühendisler, mimarlar, messahlar, duvarcılar, boyacılar bizden daha doğru göz tahminine maliktir. Zira bunların meslekleri bizim ihmal ettiğimiz tecrübeleri kendilerinde bu husus sağlam bir meleke husule getirmiştir.

(Russo)

- ❖ Havası işletmekten, onları terbiye etmekten çok bahis olunurda bundan ne anlaşıldığı iyi tarif edilmez. Bir terbiyeyi umumiye vardır ki herkese lazımdır. Bir de bazı sanatlar için münasip olan hususi bir terbiye vardır. Havas, hamisten birini işletmek onun temyiz hususunda ki tabii kolaylığını artırmak demektir.

Bu suretle renklerin, seslerin, kokuların, zaika ve lamsenin verdiği ihtisasatın en nazik farkları tefrik ettirilebilir. İhtisasatın şu ince farklarını zapt etmek kuvvei ulviyesi görebilen, işitilebilen ve temas edilebilen her şey için mükemmel bir hafıza verecek o surette ki ıtılay kuvveti de tezayüt etmiş bulunacaktır.

Malumdur ki hayatın bütün küçük işlerinde herkes aynı el çevikliğine malik değildir. Çevik olmak ise büyük bir hayırdır. Bununla beraber bu bir noktadır ki mektep muallimi kendi muntazam tedrisi noktai nazarından iştigal etmelidir. Eğer çocuklar el işleriyle uğraşmaktan bir zevk alırlarsa çevik ve mahir olurlar.

(ben)

Sabri CEMİL

Sayfa 267

Yeni Mektep

Sualin cevabı

Yüksek sesle kıraat

1. Yüksek sesle okumanın faydası: Yüksek sesle kıraat yalnız eğlenceli değil aynı zamanda faydalı bir sanattır.

İyi okumayı bilen çocuk delikanlı ve genç kız geceleyin veya boş zamanlarda ailenin toplanmış olduğu bir sırada umumi bir kıraat yapabilir. Böyle meydanda yapılan kıraatlar hem hoşça vakit geçirmeye hem de fikir ve ahlakın terbiyesine yarar.

Hakiki hayata girildiği zaman bazı meclislerde bulunmak umumi içtimalara iştirak etmek ve o esnalarda bir rapor, bir mazbata, bir vesika, kıraat etmek iktiza eder. Evvelce yüksek sesle okumaya alışmayanlar beş on satırı kıraat etmek için ne kadar terler, ne kadar yanılırlar. Birçokları da bu gibi şeyleri hep bir mukamele, tatsız ve ruhsuz bir surette okurlar.

İyi kıraate malik olanlar muhasebe esnasında da kendilerini merakla ve hürmetle dinletebilirler. Zira iyi okumak, iyi tekellüme yardım eder.

2. Yüksek sesle yapılacak bir kıraatin evsafı: İyi okunmuş olmak için yapılacak kıraatin anlaşılması kolay ve dinlenmesi hoş olmalıdır.

Bunun için birkaç noktaya dikkat etmek iktiza eder. Evvela saf ve selis bir telaffuz ister. Bu meziyet vasıtasıyla ki sesler samiin kulağına tam ve sadık bir surette gelir. Ve her kelime ayrı ayrı seçilmiş gibi mevzun bir halde işitilir.

Sesin mutedil olması da lazımdır. Pek keskin bir ses kulağını çınlatır. Pek kaba bir savt zorlukla takip olunur. Ve heyecan husule getirmekten uzak bulunur. Her karia kendi sesine en münasip düşecek bir perde bulmaya çalışmalıdır.

Ne pek hız ve nede pek bati okumalıdır. Birçok mekteplerde kıraat iyi okunmuş sayılabilmek için suretle okutmak lazım geldiği zannında bulunurlar. Ne kadar yanlış fikir... Pek hızlı bir kıraat insanı sersemletir ve yorar. Mutedil bir kıraat ise hoştur, dinlenir, anlamakta müşkülât çekmez, okunan şeyi acelesiz takip ederler. Bunun için nokta, virgüllere dikkat etmek iktiza eder. Bu itina okuyanın savtını ve onu dinleyenin dikkatini idare eyler.

Kıraat manidar olmalı ve tavır, sade, tabii bulunmalıdır. Okunan parça bir takım fikirler ifade eder. Bir takım hisler tersim eyler. Karia mümkün olduğu kadar canlı bir tavır ile bunları gösterebilmelidir. Kâğıt üzerinde renksiz soğuk görünen bu tabirlere, fıkralara, hayat hararet, kuvvet, heyecan, vermeli ve müellif gibi söylemelidir. “Kıraat fikrin hayat bulmasıdır” derler. Bir parça okunurken bu canlılığı vücuda getirmeye çalışmak en mühim noktadır. Kıraat mevzua göre tenevvü etmelidir. Okunan parçanın manası ile mütenasip bir surette çevik, sert, ağır, şakrak, mahzun olmalıdır.

3. İyi bir kıraatin evsafını nasıl istihsal etmeli? İptidai ve rüştü mekteplerinde yapılacak bütün kıraat idmanları çocuğu bu ehemmiyetli evsafı istihsal etmeye hazırlamalıdır.

Muallim iyi telaffuza dikkat edecek ve bunu en küçük sınıflarda verilen derslerden itibaren ihmal etmeyecektir. Bazı çocuklar kitap da gördükleri bir takım kelimeleri yazıldığı gibi değil işittikleri gibi okurlar. Mesela (sanat) kelimesini (zanaat) diye telaffuz edenler az değildir. Çocuk bu kelimeyi telaffuzda zorluk çekerse tahlil edilen ve hece hece telaffuz olunmak icap eder. O halde bu kelimeyi doğru söyletebilmek için evvela (san)

Sayfa 268

Yeni Mektep

heceli ve bundan sonrada (at) hecesi telaffuz ettirilir ve bade birleştirilerek söylenir. Böyle tahlil edilmeden tashih edilmeye kalkışıldı mı çocuk hatanın nerede vaki olduğundan haberdar olamaz, yine eski yanlış telaffuzdan kendini alamaz. Bu gibi kelimelerin iyi bir surette telaffuzlarını temin için bunları doğru ve kolay söyleyinceye kadar birkaç çocuğa birkaç defa tekrar ettirmelidir. (İtti, didi, ağaç, değirmen) gibi

kelimelerin şivemize göre (Etti, dedi, aaç, deyirmen) tarzında telaffuz edilmesine son derece dikkat etmelidir.

Telaffuzun vazıh ve selis olmasını temin için bir kitap okuduğu zaman şakirdin umumi vaziyetine de dikkat etmek lazımdır. Çocuk okurken arkasını kamburlaştırmamalı, göğsünü içeri sokmamalıdır. Ciğerler iyi iş görsün, teneffüs serbest olsun diye vücut doğru bulunmalıdır. Sesin kolaycacık çıkabilmesi için ağız lüzumu derecede açılmalıdır. Bazı kere talebeye harflerin seslerini iyi çıkarmalarını, dili ve dişleri iyi kullanmalarını, boğazdan söylemekten çekinmelerini öğretmek elzemdir. Kıraat esnasında itibara alınacak bir muamelede okuyan çocuğun arkadaşları karşısında onlara hitap eder gibi bulundurmalıdır. Böylelikle kıraat kolay anlaşıldığı gibi kalabalık karşısında insanı çok kere manyetizma eden gözler önünde okumaya ve söz söylemeye de alışılmış olur.

Fakat iyi okuyabilmek için birde manaya vakıf olmak mevzudan müteessir bulunmak ister. Çocuk okuduğu parçanın ruhuna az çok muttali olmazsa ifade edilen fikir ve hislerin kıymetini takdir etmezse kıraatin tavrını, ifadesini, tenvini bulamaz. Ve icra edemez. Bunun için evvelce izah edilmeden hiçbir kıraat yapılmamalıdır.

Çocuk düz kırata henüz başladığı zaman bile bir kıraat parçasını okuyacağı vakit bütün fikirleri idrak edebilmesi ve alınacağı tavrı bulabilmesi için ilk önce kâfi derecede izahat verilmek lazımdır. Fena okunan her fıkra makine gibi tekrar edilmek için değil, fakat herkes tarafından yeniden tetkik edilmek, izah olunmak, his edilmek için tekrar kıraat olunmalıdır. Muallim hemen okumaya, yanlışı tashih etmeye kalkışmamalı, çocuklara tekrar ve tashih ettirmeye çalışmalıdır. Onlar iyi anlamış oldukları zaman alınacak tavrı kendiliklerinden bulabilirler.

Bunun için izahlı kıraate mekteplerde pek çok ehemmiyet vermek iktiza eder. Bu idmanda plan, tahlil olunur. Fikirler arasındaki irtibat takip edilir. Her faydalı ve mühim tabirde durulur ve üslubun her mütenevvi kısmı takdir olunur. Ve böylelikle çocukta fikir harekete gelmeye ve zahire çıkmaya başlar. Eğer okunan parça bir mükalemeye dair ise hakikate daha ziyade yaklaşmış olabilmek için birkaç çocuğa karşılıklı okutmak, onları mütekellim ve muhatap mevkiinde bulundurmak pek münasip olur. Kıraat bu suretle bir tabilik, bir gerçeklik, bir canlılık kazanır.

Şurasını unutmamalı ki muallim daima iyi numuneler vermekle muvazzaftır. Her okuduğu şeyde ve bu hangi derste olursa olsun iyi telaffuz etmeye ağır ve canlı bir surette okumaya dikkat etmelidir. Bilhassa izahlı kıratta, ezberde, ahlak, tarih,

coğrafyaya müteallik kıraatlarda ve bazı ecnebi mekteplerde haftanın sonunda okunacak hikâye tarzındaki kıraat olduğu gibi parçalarında manidar hararetle ve ruhlu bir okuyuş

Sayfa 269

Yeni Mektep

İle çocuklara mükemmel kıraat numuneleri verilebilir. Muallim bununla da kalmayacak çocukların fikrine ve aynı zamanda kalbine de söyleyecektir. Onları kendi kendilerine yahut aileleri arasında yüksek sesle kıraat zevkini de bahşedecektir.

Hülâsa bu şartlara riayet edilerek yüksek sesle yapılan kıraat, zekâ ve zevkin terbiye ve inkişafına hizmet eder, faydalı bir idmandır.

Nüzhet Nebil

İlmi ruh

Bu nüshadan itibaren karialarımız yeni lisanla yazılmış “ilmi ruh” dersleri okuyacaktır. Bu ilim Mektebimizde henüz geçen sene doğduğu için muallimlerimizin dörtte üçü bundan bihaberdir. Hâlbuki ahlak ve fenni terbiyenin anlaşılabilmesi behemehâl ilmi ruhun evvelce görülüp bilinmesine mütevakıftır. Bu zaruret ve ihtiyaç meydanda iken idadi ve sultanilerin şöyle dursun darul mualliminin bile ne iptidai ve nede rüştü programlarına ithal edilmeyen lüzumlu değil elzem bir ders varsa o da ilmi ruhtur. Ben öyle zannedirim ki “bir garsonluk” Mektebi açılrsa bu ders programlarında birinci mevkiyi işgal edecektir. Nerede kaldı ki muallimlik mekteplerinde... Yüreğim yanarak söylüyorum. Bu güne kadar ellerine iptidaiye şahadetnamesi verilen darul muallimin mezunları umumiyetle mesleklerinin esasını teşkil eden ilmi ahlak ve fenni terbiyeyi papağan gibi bellemekten başka bir şey yapamamışlardır. Çünkü anlamışlardır ki o dersler Âdeta vücudu beşer hakkında zerre kadar malumatı olmayan bir çocuğa sıhhate ait ezberden nasihatler vermek kabilinden olmuştur. Bunun için iptidai ve rüştü muallim ve muallimelerine bir meslektaşlık muavenetinde bulunmak emeli ile Fransa’da (Melon) darul muallimin müdürü [A. Fıransua] nın bu baapta ki eserini esas ittihaz ederek “ilmi ruh ve ilmi bediin iptidai dersleri”namıyla vücuda getirdiğim ve bilahare tab ettireceğim kitabı mecmuamızla da ders ders neşir etmeyi münasip gördüm. Derslerde görülecek sualler o suretle tertip edilmiştir ki kaldırılmakla ifadenin insicamına hâlel gelmez. Her derste gerek muallimin ve gerek talebeyi memnun ve ikna edecek misaller, kanunlar, tarifler, neticeler gösterilmiş okuyanların kolayca ve etraflıca anlamalarını temin için pek çok çalışılmıştır. Öyle ümit ediyorum

ki bütün derslerde ruhdan bahsedildiği halde esrarengiz bir şey göremeyeceksiniz. Buradaki sualler eski ilmihal kitaplarının suallerine kıyas edilmesin. Bunu okutacak muallimler istedikleri kadar izahat verip yine derslerini arzu ettikleri gibi alabilirler. Riyaziyatta olduğu gibi... İlmi ruhta da derslerin muntazaman takip edilmesi şarttır. Birakında okutulduğu takdirde bu ilim mütalaa ve tetkik edilerek aşılmış ad olunamaz.

Bende şunu ilave etmek isterim. Darül muallimin talebeleri derslerinin çokluğuna kani olarak bu dersleri daha şimdiden takim etmeyecek olurlarsa telafisi kabil olmayacak bir fırsatı kaçırdıktan maada mektep hayatında ruhlarından yani insanlıklarını vücuda getiren cevherden bihaber, ahlaka, fenne, terbiyeye, sıhhat ruha, edebiyata, felsefeye bigâne bir surette yaşayacaklardır. Hayatları bir “hayat nebatı” sahasından çıkamayacaktır. Sevgili karielerim, eserin tarzı tertibi nevakısı hakkında biran evvel beyan mütalaa ederlerse pek büyük bir hizmet yapacaklardır.

Sayfa 270

Yeni Mektep

Birinci Ders

İnsan Mahiyetinin İkiliği

“Bizim bir cesedimiz, birde ruhumuz vardır.”

1. İnsan nedir?

İnsan ceset ve ruhun kavi ve samimi bir surette birleşmesinden hâsıl olmuş, hayat sahibi bir varlıktır.

2. Ceset nedir?

Ceset: azalardan tereküp etmiştir. Bütün maddi şeyler gibi buda fezada yani boşlukta bir yer tutar. Kendine mahsus şekli, kokusu, ebadı, vezni vardır. Kabili taksimdir. Yediğimiz gıdaların, yaşın, hastalıkların tesiriyle hiç durmayıp değişir. Yedi sekiz senede bir maddesini yani terkiplerini baştan aşağı yenileştirir. Daha doğrusu bu müddet nihayetinde vücudumuzdaki eski maddelerin yerine tamamen yeni maddeler kaim olur. Cesedi nihayet ölüm tahrip eder. Yani inkısama inhilale uğratar.

4. İnsan yalnız cesetten ibaret olduğu takdirde ne yapabilir?

İnsan yalnız cesetten ibaret olduğu takdirde yaşamak için lazım olan maddi işleri, vazifeleri yapabilir. Nefes alıp vermek, beslenmek, yediğini hazmetmek, kımıldanmak gibi...

5. Ruh nedir?

Ruh insanın maddi olmayan kısmı, manevi mahiyetidir.

6. Melekeleri nelerdir?

Ruhun melekeleri cesedinkilerine tamamen muhaliftir. Bunun ne ebadı, ne şekli, ne kokusu, ne de vezni vardır. Elle tutulması, taksim edilmesi de kabil değildir. O bir vahdettir. Yekdiğerinden ayrılabilir parçalardan tereküp etmemiştir. Ölüm ona erişemez. Bir şey yapamaz. Çünkü ölecek bir şey değildir. Ölmek yalnız maddi şeylere hastır.

7. İnsan yalnız ruhtan ibaret olduğu takdirde neler yapabilir?

İnsan yalnız ruhtan ibaret olduğu takdirde hisseden yani duygusu olan, düşünen, hareket bir varlıktır.

8. Bir cesedi nasıl idrak ediyoruz?

Biz cesedi havas duygularımızla idrak ediyoruz. Çünkü onu elle tutmak, gözle görmek mümkündür. Şu halde cesedin mevcudiyetini anlayan ruhumuzdur. Zira havasımız ruha aittir. Onundur.

9. Ya ruhu nasıl idrak ediyoruz?

Ruh kendi kendini gösterir. O, bütün işlerinde, hareketlerinde, kendi kendini idrak etmek iktidarına haizdir. Her birimizin kendi kendimizi okumak, anlatmak için malik olduğumuz bu iktidar ve kabiliyete (mahrem duygular) yahut (vicdan) denir.

10. İnsan mahiyetinin bu taksimi hakiki bir taksim midir?

Hayır. Bu taksim melekelerin kolay anlaşılması içindir. Yoksa bunlar maddeden müteşekkil olan cismimizin vasıfları, kuvvetleri olup ruh namıyla mafukültabiiye bir cevher yoktur. Mesela bir madenin vasıfları, bir nebatın uzvu, vazifeleri ne ise irade ve muhakemelerimizde vücut ve dimağımıza nazaran öyledir. İşte biz buna “meleke” diyoruz.

Mesela maden ağırdır, parlaktır. İstenilen şekle girer... İlh. Nebat topraktan gıda alır, yaşar, büyür... İlh. Bunlar nasıl birer, vasıf birer vazife ise dimağda hisseder, muhakeme eder. İrade eder. Bunlarda onun vasıfları, vazifeleri, hülasa

melekeleridir. Bu vasıfların hepsine birden muhtasaran “ruh ” diyoruz. Yoksa ruhun maddeden ayrı ve müstakil bir mevcudiyeti yoktur.

Burada nasıl ağırlığa, parlaklığa, yaşamaya, büyümeye maddi birer varlık diyemezsek diğer taraftan hisse iradeye, muhakemeye de manevi birer varlık diyemeyiz. Ruhun bu üç melekesi mantıkça ne kadar müteferrik ise hakikatte fennin karşısında o kadar birbirine memzuçtur.

M. ŞEKİP

Tatbikat Kısmı

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri]

Havass ve El

Kalınlık: Mukavva parçaları taksim edilir. Kısım kısım ayrılarak üç yığın yapılır. Kalınlar, inceler, ortalar. İnce tahtalarla, hasır parçalarıyla da aynı idman yapılır.)

Bir şey gösterilir. Bana bu kalınlıkta bir şey gösteriniz denilir. Bir şey gösterilir. Bana bundan kalın, bundan ince bir şey gösteriniz denir. İki kalın mukavva, iki ince halka, bir kalın mukavva ile bir ince halka yanıştırılır.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar bir yumağı çözmeye, sonra tekrar sarmaya alıştırlırlar. Bu işleri çabuk çabuk yapmalı, fakat düğümlenmeli, düzgün ve güzel bir yumak yapmalıdır. İyi yapanlar acemilere yardım ederler.

El işleri: Saman çöpleri küçük parmak uzunluğunda kesilir. Bunlardan biri alınır, uçları yan yana getirilerek biri diğeri içine sokulur. Böylelikle birinci halka yapılmış olur. Bir başka çöp alınır, birinci halkaya geçirildikten sonra evvelki gibi halka yapılır. Böyle böyle uzun zincirler, kolluklar, gerdanlıklar yapılır.

Ahlak-i Hayat

1. Muhtıra: Çocuğu terbiye etmek için bebek, kukla ne kadar müessir bir eğlencedir. Çocuğa yeni görünen şeyler kendisini cezp ve teshir eder. Ona bir şeyi öğretmek isterseniz öğreteceğiniz şeyleri yeni bir kıyafete sokmayı biliniz.

2.Hikâyecik: İki keçi dar bir köprü üzerinde karşı karşıya geldiler. Hiçbiri geri dönüp de arkadaşına yol vermek istemiyordu. Başlarını uzattılar. Boynuzlarını diktiler. Birbirlerine saldırdılar. Öyle hızlı çarpıştılar ki keçilerin ikisi de suya düştü, boğuldu.

3.Ailece konuşma: Beygiri işte kim görmüştür? Ne yapıyordu? (Bir tarla sürüyordu. Bir araba çekiyordu. Bir yük taşıyordu.) Beygirler tembel olsaydı ne olurdu? (Kendilerine koşum taktırmazlardı. Başları gem almazdı, tekme atarlardı...)

- Arı kovanından vızlayarak çıktığı zaman nereye gider? Niçin çiçekten çiçeğe konar? Ya karınca? Acele acele her vakit ne arar? Ya çoban köpeği? Sahibi uyduğu zaman ne ile uğraşır? Çalışkan hayvanlar sevilir. Bizde niçin çalışmayalım?

4.Çocuk sözleri: Küçük Zahide babasının fesini başına geçirdi. Bastonunu eline aldı ve iki büklüm yürüyerek “İşte, dedi. Büyük baba ben iyiyim.”

Fikri hayat

Söylemek: 1. Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimeden sonra havluda ne yapıldığını söylerler. Havluda oynanır, sıçranır. Bir ayak üzerinde dönülür. El ele tutularak gezilir, koşulur. Bir ayak üzerinde sekilir. Bazı kere taklak atılır.

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte bir şey ile onun içinde bulunan şeyi tekrarlarlar. Bir sürahi, su; bir tas, çorba; bir hokka, mürekkep; bir fiç, sirke; bir sepet, üzüm...

3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan çalışan bir hayvan adını söylerler. Bir beygir, bir eşek, bir katır, bir öküz, bir deve

Sayfa 273

Yeni Mektep

Bir fil, yuvasını yapan kuş, çiçeklerden bal toplayan arı...

4. Şeyler: Küçükler havada yükselen şeyleri evvel ki gibi tekrar ederler. Duman buğ(buhar), ocak kıvılcımları, balonlar, uçurtmalar, tayyareler, rüzgârdan kalkan yapraklar.

5.Bakarak: Tapalı bir şişe, birde tapa çıkaracak burgu alınır. Evvela yapılan hareketler, sonra gösterilen bazı yerlerin isimleri ve en sonra bunlara dair tam cümleler söylenir.

6.Oynayarak: Her çocuk nöbetle (çam ağacı) olur. Ve istediğini söyler. Komşusu cevap verir. Yumuşak yapraklarım olmasını isterdim. Yumuşak yaprakların olaydı onları sincap yedi. Billurdan yapraklarım olmasını istedim. Billurdan yaprakların olsaydı onları fırtına kırardı. Altın yapraklarım olmasını isterdim. Altın yaprakların olsaydı onları bir açgözlü alırdı.

Okumak ve yazmak: (d) harfini küçüklere öğretmeli. Tahtaya (darı, dayı, deve, dere, diri, dizi) gibi kelimeler yazmalı ve anlatmalı. Bunları bir ağızdan, sonra ayrı ayrı telaffuz ettirmeli. Her kelimedeki (d) leri göstertmeli. Bunların altını, üstünü çizdirmeli. Sildirmeli. Havada parmakla (d) yazdırmalı. Kâğıttan büktürmeli. O kelimelerin altına birer (d) daha yazdırmalı. Bu kelimelerle ağızdan cümleler teşkil etmeli ve (d) ler aranmalı.

Sayı saymak: Mukavvadan, ağaçtan, madenden yapılmış müteharrik rakamlarla 5 leri, 6 ları, 7 leri, 8 leri, 9 ları tefrik ettirmeli. Sicimlerle, kâğıt şeritlerle, yan yana dizilen bocuklarla bu rakamları yazmalı. Bu rakamları parmakla, havada, masa üzerinde, sol elin tersinde, komşunun arkasında resim etmeli. Her birinden birer satır yazmalı. Sıra ile 5, 6, 7, 8, 9 ve sonra 9, 8, 7, 6, 5 diye yazmalı. Sonra iki 5, iki 6... iki 9; üç 5, üç 6... üç 9 yazmalı. Bu rakamları aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya yazmalı.

Tetik etmek: İşte iki sicim parçası: (uzununu) gösteriniz. (Kızasını) gösteriniz. Bu çizgi tahtalarından en uzununu hangisidir? En kızası? Bu kurşun kalemlerden en kızası hangisidir? Benim saatimin minesini üzerindeki akreplerden hangisi daha uzundur? Hangisi daha kısadır? Siyah tahtaya üç boyda çizgi çizdim. En uzununu, en kızasını arayınız. Nahıra gitmek için iki yol var. Bana daha kızasını, daha uzununu gösteriniz. Bu mevsimde gün ile geceden hangisi uzundur? Yazda da böyle midir?

Düşünmek, tahlil etmek: Şunu tasvir ettirmeli. Masa üzerinde, içinde kırmızı balıklar bulunan bir şişe var. Küçük kedi şişeye doğrulur. Ve pençesini uzatır. Balıklar kaçıtır. Küçük Hediye ellerini çarparak, koşarak gelir.

- Gösterilen resim şöyle söylenir:

Koltuklarına kadar çuval içine girmiş oyuncular görülür. Bunlar sıçrayarak ilerlemeye çalışırlar. Biri yere düşmüş, kalkmaya çabalar. Seyirciler konuşur, güler. Kollarını uzatırlar. Hepsi eğlenir gibi görünür.

Ezber – şu parçayı işaretlerle ve manidar bir surette ezberletmeli. Ve kendilerine izah etmelidir.

Saçlarım

Çiçeklerin sevimli renkleri var. Kelebeklerin süslü kanatları var. Kuşların nazik tüyleri var.

Sayfa274

Yeni Mektep

Kuzuların yumuşak yünleri var. Benimde bunların hepsinden kıymetli altın gibi, sarı, ipek gibi, yumuşak, ay gibi, parlak saçlarım var. Annem bana nasıl bakarsa bende saçlarıma öyle bakarım. Bey babam beni nasıl severse bende saçlarımı öyle severim. Allah bile bu güzel saçları sevmiş, en yüksek yerde başımın üzerinde taç gibi yaratmıştır.

İyi ama küçük kardeşim Nüzhet, bana kızdığı vakit canım kadar sevdiğim şu ince lebeska saçlarımı tutup çekmese...

Sabri CEMİL

İhtiyat Sınıfı Dersleri

1- Elifba ve yazı

Yirmi altıncı Ders

Fe, fe, HE, he, he

1: Tam (f), yarım (f). Tam (h), yarım (h, h) bu da ayrı (h) dir. (h) [ilk derslerde imla harfleri arasında şu (h), harfi çocuğa (e), sedasıyla belletilmiş idi. Ondan tefrik için (ah, vah) gibi kelimeler yazıldığı zaman (h) harfinin üzerine bir nokta koymalıdır.]

2: (f), (h) şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (f) ile başlayan birkaç söz; fener, fare, fırıldak... (h) ile başlayan birkaç söz; hepimiz, hele, haydi...

5: Gazetede (f, h) bulunuz.

6: Şunları okuyunuz; fa, fi, fu... ha, hi, hu... fare, raf, fener, fırın... Haydi, mehtap, hiç, ah, vah...

Cümleler: Fare buradan kaçtı. Rafta bir parlak fener var. Haydi, biraz yazı yazalım. Vah vah ne çok ağladı...(izah ve mükaleme)

7: Yazı, gece vazifesi.

Yirmi yedinci Ders

Ha, ha hı, hı

1: Tam (ha), yarım (ha). Bazı (ha) nın üzerinde bir nokta bulunur. Şöyle (hı), bu da (ha) okunur. (Bu esnada küçüğe (ha) ile (hı) arasındaki telaffuz farkını tanıtmak muvafık değildir.)

2: (ha) şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (ha) ile başlayan birkaç söz: hacı, haydar, havi...

5: Gazetede (ha) bulunuz.

6: Şunları okuyunuz: ha, hı, hu... ha, hı, hu... Hacı, havi, hoyrat, hardal...

Cümleler: Bu hacı yabancıdır. Çocuk buhurdana çarptı. Hoyrat çocuğu hiç sevmezler. (izah ve mükaleme)

7: Yazı ve gece vazifesi.

Yirmi sekizinci Ders

Kef, kef

1: Tam (kef), yarım (kef)

2: (kef) şöyle yazılır.

3: Mukavvalar arasından bulunuz.

4: (kef) ile başlayan birkaç söz: keçi, kebab, kibrit...

5: Gazetede (ke) bulunuz.

6: Şunları okuyunuz: Ka, ke, ki, ki... kar, kibrit, kilim, kin, pak...

Cümleler: Bu çocuk kimdir? Onu tanımam. Kibriti

Sayfa 275

Yeni Mektep

Kim isterdi?(izah ve mükaleme)

7: Yazı ve gece vazifesi.

Yirmi dokuzuncu ders

Dad, dad

Se, se, zel, zel

1-Tam (da), yarım (da). Tam (se), yarım (se). Tam (ze) yarım (ze). (Bu harfleri mahreçlerine riayet ettirerek değil Türkçe'de çıkardıkları sadaya göre telaffuz ettirmelidir. Elifba bitirildikten ve çocuk düz kıraatte meleke hâsıl ettikten sonra

Kuran-ı Kerim-e başlanacağı vakit ayrıca temrinler ile Arabî harflerin mahreçleri talim olunur.)

2-Şunlar şöyle yazılır.

3-Şunları okuyunuz: da, dı, du... sa, si, su... za, zi, zu...

4-Yazı, gece vazifesi.

Otuzuncu ders

(Bütün Hurufi hece)

Şimdiye kadar birçok harfler öğrendiniz. Onları bir araya getirerek pek çok şeyler yazdınız. Okudunuz. İşte bunların hepsi otuz iki tanedir. Bundan sonrada hep harflerle okuyacak, yazacaksınız. Bu harfler size ne güzel hikâyeler söyleyecek (tahtaya yazılarak) şunu nasıl okuyorsunuz? (Elif) sizin nasıl adınız varı ise bunun da bir adı vardır? Buna elif derler. Şu nedir? (be). Buna da (be) derler.

İşte bunlara da sırasıyla (cim, sin, sad, ayın, kaf, lam, nun, vav...) diye ad verirler.

Bana bir (mim) yazınız. (tı) yazınız. (dal, kef, nun...) yazınız. Elifbanın bundan aşağısı düz kıraat suretinde okutturulur. Küçükler şimdiye kadar heceye alışmış oldukları için bu yeni dersleri bittabi birden bire düz okuyamazlar. Fakat kendileri çar çabuk okumaya sevk edilmezde heceleri rapt için düşünmeye vakit bulursa elbette ağır ağır kıraata muvaffak olurlar. Halledemedikleri zor kelimeler heceletilir.

Muallim efendinin böyle en ziyade dikkat edeceği şey çocuğun okuduğu dersi aynı zamanda yazmasıdır. Birinci derste okunan parça ikinci saatte kendisine kitabından kopya ettirilmeli, verilen yeni dersi gece evde yazması istenmelidir. Kıraat ve yazı beraber gittikçe çocuk ileride uğrayacağı imla zorluklarına karşıda mükemmel hazırlanmış olur.

Birde kıraat parçalarının ve hatta cümle ve kelimelerinin pek kuru ve neşesiz kalmaması için bunları izah etmek, bunlar üzerine konuşmak iktiza eder. O suretteki elifba ve kıraat dersi aynı zamanda birde ahlak dersi, eşya dersi, hesap dersi olmalıdır. Elifba derslerini ruhsuz bir kıraate hasreden muallimler küçüklerin açılmaya, işlemeye muhtaç olan fikirlerini yosunlatmış olurlar.

Elifba derslerimiz bu nüshada hitama ermiş oldu. Tatbikatta bulunan meraklı muallimler bu bapta elde ettikleri neticeyi muvaffakiyet derecesini mütalaalarını beyan ederlerse memnun oluruz.

Sabri CEMİL

2- Hesap

On dokuzuncu dersin planı

Kırk birden kırk sekize kadar- kırk bir

Sayfa 276

Yeni Mektep

Çubuk kırk iki taş, kırk üç çekirdek, kırk dört düğme, kırk beş kitap, kırk altı kalem, kırk yedi fındık, kırk sekiz bila (zıp zıp) sayınız.

- Kırk bir, kırk iki... Kırk sekiz samanı, süpürge çöpünü bir hizada diziniz.
- Bu kadar kâğıt tabakasını bir biri üstüne koyunuz.
- Bu kadar kibriti, çöpü bir arada bağlayınız.
- Bu kadar boncuğu, makarayı bir ipliğe çiziniz.

✚ Muhasebede kırk bir, kırk iki... Kırk sekiz yuvarlak yürütünüz. Kırk yuvarlağa bir, iki... Sekiz yuvarlak daha ilave ediniz. Kırk sekiz yuvarlaktan bir, iki... Sekiz yuvarlak çıkarınız.

✚ Siyah tahtada beş çizgi üzerinde kırk bir, kırk sekiz nokta yapınız. Beş sırada kırk bir düdük, kırk iki trampet, kırk üç boru... Resim ediniz. Beş sırada bu kadar çizgi, bu kadar halka, bu kadar yumurta, bu kadar nokta, bu kadar köşe, (zaviye) bu kadar üç köşe, (mesalis), bu kadar dört köşe, (merba) çiziniz. (Dört düzine)

✚ Taş tahta veya kâğıda 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48; 48, 47, 46, 45, 44, 43, 42, 41 rakamlarını yazınız. Sonra 1 den 48 e kadar ve 48 den 1 e kadar yazınız. Otuzdan kırk sekize kadar olan çift Âdetleri ve sonra tek Âdetleri yazınız.

✚ Hasip'in cebinde kırk parası var idi. 48 parası olmak için daha kaç para lazımdır? Sepette 47 incir var idi. Ben yarım düzinesini aldım. Sepette kaç incir kalmıştır?

Yirminci Ders

Beş onluk- bir onluk çubuk, bir onluk çekirdek sayınız. Bir onluk kibriti bir hizada diziniz. Bir onluk kâğıdı, kitabı birbiri üstüne koyunuz. Bir onluk boncuğu ipliğe diziniz. Muhasebede bir onluk yuvarlak yürütünüz. Bunları ikiye ayırınız. Yazı tahtasında bir onluk nokta, çizgi yapınız.

- ✚ İki onluk (on ve on -yirmi) çubuk sayınız. Üç onluk (otuz) çakıl taşı sayınız. Dört onluk (kırk) çocuk sayınız. Beş onluk (elli) mekap sayınız.
  - iki onluk, üç onluk, dört onluk, beş onluk kibriti, çöpü bir hizada diziniz.
  - İki onluk, üç onluk, dört onluk, beş onluk kitabı bir biri üstüne koyunuz.
  - Bu kadar boncuğu, halkayı ipliğe diziniz.
- ✚ Muhasebede bu kadar yuvarlak yürütünüz. Her onluğunu, yarım onluğa ayırınız. Yarım onlukla (beşer beşer) sayınız. 5,10, 15... 50. dört onluğa, üç onluğa, iki onluğa, bir onluk, iki onluk, yarım onluk ilave ediniz. Bu kadar onluktan bir, iki, beş onluk çıkarınız.
- ✚ Siyah tahtaya bu kadar onluk, nokta, çizgi halka yapınız.
- ✚ Taş tahtaya veya kâğıda 1 den 50 ye kadar 50 den 1 e kadar yazınız. 50 yapacak rakamları ikişer ikişer şöyle yazınız: 49 ve 1; 48 ve 2; 47 ve 3; 46 ve 4; 45 ve 5; sonlarında sıfır bulunan rakamları elliye kadar yazınız.
- ✚ Hazım'ın üç onluk elması var. Daha dört yarım onluk elma satın almak istiyor. O halde kaç elması olacaktır. Bir arabaya 50 sandık yükletilmişti. İki onluğunu indirildi. Arabada kaç sandık kalmıştır?

Sayfa 277

Yeni Mektep

Yirmi birinci Ders

Elli birden altmışa kadar – 51 çocuk, 52 bila, 53 düğme, 54 mekap, 55 halka, 56 harf, 57 rakam, 58 sayfa, 59 fasulye, 60 tespah sayınız.

- Bu kadar taşı bir hizada diziniz.
- Bu kadar kâğıdı birbiri üstüne koyunuz.
- Bu kadar ipliği bir arada bağlayınız.
- Bu kadar boncuğu –ipliğe geçiriniz.
- ✚ Muhasebede beş onluk yuvarlak yürütünüz. Sonra 1, 2, 3, ... 10 yuvarlak daha yürütünüz. Ne kadar etti? Altmış yuvarlaktan sıra ile 1, 2... 10 yuvarlak çıkarınız. Ne kadar kaldı?
- ✚ Siyah tahtada 51, 52... 60 nokta çizgi, zaviye, mesalis, merba yapınız.
- ✚ Taş tahta veya kâğıda 51 den 60 a ve 60 dan 51 e kadar yazınız. Çift Âdetleri yazınız. 52, 54, 56, 58, 60. Tek Âdetleri yazınız: 51, 53, 55... 59 (beş düzine)

✚ Bir köylünün 50 piliç vardı. Bir kuluçkadan 3 tane bir başkasından da 5 tane piliç çıktı. Şimdi bütün piliçleri kaç tanedir? Dükkânda 59 bardak var idi. 7 tanesi satıldı. Kaçı duruyor?

Yirmi ikinci ders: Altmış birden yetmişe kadar.

Yirmi üçüncü: Yetmiş birden seksene kadar.

Yirmi dördüncü: Seksen birden doksana

Yirmi beşinci: Doksan birden yüze kadar.

Eski derslerin planına göre verilecektir. Takip olunacak usul artık tamamıyla anlaşılmiş olduğu için ihtiyat sınıfı derslerine bu nüshada hitam veriyoruz. Plan dikkatli tatbik edildiği surette altı yedi yaşında bir çocuk saymayı öğrenirken aynı zamanda istenilen miktarda birçok şeyleri bir hizada dizmek, bir biri üstüne koymak, bir arada bağlamak, ipliğe geçirmek gibi yaşına göre ehemmiyetli ve lüzumlu el işlerinde de becerikli olacaktır. Her mektepte birer tane bulunması icap eden muhasip ise çocuğa hesap ameliyatının ilk ve iyani meselelerini öğretecektir. Siyah tahta ameliyatı hesabın resim ve hendese ile eğlenceli bir surette birleşmesine yarayacaktır. Eşyanın ağızdan sayılması veya resim edilmesi kâfi görülemez. Onun için taş tahta veya kâğıda yazılacak rakamlar çocuğu mücerret Âdetlere alıştırmış olacaktır. Bütün şu Âdetler hayatta her zaman kendini gösteren bir takım meseleler içinde zahir olur. Bunun içinde çocuğun bu meselelere bu yaştan beri yabancı kalmaması lazımdır. Derslerin sonunu teşkil eden küçük meseleler işte bu noksanı tamamlayacak, mini mini dimağı işletecektir. Mektepliler henüz ihtiyat sınıfında böyle bir fikir terbiyesine malik olurlarsa biz daha ne isteriz?

Sabri CEMİL

İptidai Birinci Sınıf Dersleri

1- Osmanlıca

Kıraat

Birinci ders:

Hasta:

“ Hasan, 5 günden beri mektebe gelmedi. Acaba niçin? İki seneden beri mektebe gidiyordu. Şimdiye kadar hiçbir ders bile kaybetmemişti. Bilseniz o ne kadar sıkılıyordu. Lakin ne yapsın? Hasta, yerinden kalkamayacak kadar hasta. Birkaç

günden beri iyileşmeye başladı. Doktor beş altı gün daha yatmasını söyledi. Demek ki zavallı hala mektebe gelemeyecek. Hatta geçen gece

Sayfa 278

Yeni Mektep

Mektepten söz açılmış, babasına söylemişti:

- “Artık sıkıldım. Mektebe gitmek isterim, babacığım!”

Arkadaşları çalışsın, Hasan yatakta yatsın, işte bu hiç olamazdı. Hasan günleri sayıyordu. Kendi kendine:

“ Mektebe gitmeye daha bir gün kaldı!” diyordu. Artık sevimli mektep iyileşmişti. Mektebe sevinçle gidiyordu da bütün üzüntüleri geçmişti.

Fikirler: Hasan, niçin mektebe gitmiyordu? İki seneden beri mektebe gidiyordu, hiçbir günü kayıp etmemiş mi idi? Bir gece babasına ne söyledi? Sonra ne oldu?

İnşa:

Hasan...

O, iki seneden beri...

İkinci Ders:

Bir Öksüzün Rüyası

“ Zavallı öksüz, çoktan beri ana yüzü görmemişti. Her gün gelir, Vardar Nehri'nin kenarındaki söğüt ağaçları altına sokulur, orada uykuya dalardı. Artık, onu sıcak kucağında uyutacak kimse yok... O, bu dünyada yalnız yaşayacak, ona hiç kimse:

-“ Sıkılma yavrum!” diyecek, ne yapsın! Talihi öyle... Bir gün bana gelmiş, söğüt dalları arasına sokulmuştu. Yırtık elbiseleri altında görülen solgun vücudu yorulmuş, toprakların üstüne serpilmişti. Zavallı; tatlı bir uyku içinde...

Arasına yüzü buruşuyor, gülüyordu.

Of! O kim bilir neler görüyor?

Acaba annesimi okşuyor? Göğüs kabarıyor; rüyada bir şeyler söylüyordu. Bari bu rüya uzun sürseydi de çocuk sevinse idi. Lakin öyle olmadı. Çocuk uykudan uyandı. Etrafına baktı. Söğütlerden, nehirden başka bir şey görmedi. Evvelce gülen çehresi sarardı, soldu...”

Fikirler:

Öksüz kime derler? Bu öksüz nerede dolaşıyordu? Nerede uyumuştı?
Rüyada ne görüyordu?

İnşa:

Bir zavallı öksüz...

Söğütler altında...

Üçüncü Ders:

Muallim Yüreği

“ Muallim etrafına yavrularını toplamıştı. Birçok şeyler soruyor, çocuklar sevinçle cevap veriyordu. Muallim biraz durdu. Sonra sordu:

- Ali, yavrum, sen söyle! Anneni çok seviyorsun değil mi? Çünkü: o sana baktı, büyüttü. Sen bunun karşılığını yapıyorsun?
- Evet, efendim, evde vazifemi yaptıktan sonra yardım ediyorum.
- Ya sen Cafer?
- Bende elbisemi kendim fırçalıyorum. Annemi yorgunluğundan kurtarıyorum.
- Hakkı yavrum, sende söyle...
- Küçük kardeşimi eğlendiriyorum, annem üzmemeye bütün kalbimle çalışıyorum.

Muallim efendinin gönlü sevinçle doldu. Göğüs kabardı. Hayırlı çocuklar zaten böyle olur. Hepsini okşadı... Sonra söyledi:

- Ben bu kadar bahtlı imişim ki sizi okutuyorum. Annenizi seviniz, üzmeminiz, yavrularım.”

Sayfa 279

Yeni Mektep

Fikirler:

Muallim ne yapıyordu? Çocuklar ne sordu? Onlar ne cevap verdiler?
Muallim, ne söyledi?

İnşa:

Muallim, etrafına...

Onlara ufak şeyler...

İmla

Birinci ders (kızlara)

Kızım, o şaşkın çocukları sakın taklit etme. Rüzgârlarla dalgalanan tarlaları, bu oynak altın denizlerini, kısır parlaklarıyla güldüren gelincik ve peygamber çiçeklerini koparmak için ulu orta ekinleri çiğneyerek gitme. Senin o küçük ayakların tarlalar arasındaki ince yollardan geçsin.

Bizim en büyük sütünemize, incecik zayıf boyunu üzerinde, içerisi yarın ki ekmeğimizle dolu, ağır başını imrenilecek bir tahammülle taşıyan bu hayırlı buğdaya hürmet et. Ayakların altında ezeceğin her bir başak bil ki bütün bir onu kazanmak için meşakkatten baş alamayan bir fakirin, bir işçinin lokmasıdır.

Ya buğdayı yaşatan insan senin hürmetine layık değil midir, kızım?

“Zolmuşle?”den

İmlanın ruhu: Ekili tarlaların güzelliği, bunları çiğneyenlerin yapmış oldukları fenalık, insanların kıymeti.

Lügatler: Şaşkın: ne yaptığını bilmez. Kısır: Doğurmayan, faydasız. Tahammül: katlanmak. Meşakkat: güçlük.

Tabirler. - oynak altın denizleri, sararmış buğdayların bezenmiş geniş tarlaları oynayan, dalgalanan bir denize benzetmiş. Kısır parlaklık, faydasız parlaklık yani karın doyurmayan bir güzellik. Uluorta: sağına soluna bakmadan, körü körüne

İkinci ders:

Yuva

Gaddar çocuklar, ne yapacaktınız? Ne! Bu şirin yuvayı harap edecektiniz öyle mi?

Sizin hiç anneniz yok mu? Böyle dakikalarda onu unutuyorsunuzha! Görüyorsunuz bu bir tarla kuşu yuvası... Tekik bir ev, gevşek bir beşik... Zavallı bir ana varını yoğunu içine yerleştirmiş. Bu küçük şefkat abidesinin kendisine nakşeden o zayıf kuşa ne kadar zamanda, ne kadar himmetler, muhabbetler, maharetlerle mal olduğunu biliyor musunuz?

Dinleyiniz, evvela uzun seyahatler... Sonra suların, rüzgârların oyuncağı olan yosunlarla bevk taraflarını toplamak için öteye beriye soğuk tarlalar için, başvurmalar... Daha sonrada yine bu nazik amele tarafından sevimli melekelerine beşik olan bu yuvanın zayıf yerlerini derleyip toplamak için bir kundak, çocuğun çenesi kadar zarif gagasıyla, incecik ayaklarıyla çalışmalar...

Nihayet harika tamamlanır. Birde bakarsanız ki bunun içinde kar gibi temiz 5 yumurta mini mini bir kuluçka, bir validenin bütün eziyetleri, bütün ümitleri.

Gördünüz mü çocuklar, siz ne yapacaktınız? En tatlı bir beşiği kıracaktınız... Ah, düşününüz ki sizin nasıl anneniz varsa bu beşikte sevilen bir ananedir.

“Lui Turniye?”den

Lügatler: gaddar: acımayan, hain, kıyak. Harap etmek: yıkmak. Tetkik: temelli, kuvvetsiz.

Sayfa 280

Yeni Mektep

neredeysse yıkılacak. Şefkat: Ana merhameti. Abide:Taklitedilemeyecek bir eser, bir yapı. Nakşetmek: Süslü yapmak. Himmet: Emek. Tufa: Bir tutam. Harika: Şaşılabacak şey. Ümit: beklenen bir şey.

Ali Cenab Bir Çocuk

Bir gün bir köy kulübesinin yanından geçiyordum. Küçük bir köylü çocuğunun kendisinden daha yaşlı ve daha büyük bir çocuğu dövmede olduğunu gördüm. Büyük çocuk yalnız tokatlardan sakınıyordu. Sabredemedim: Niçin sende vurmuyorsun? Deyince bana şu cevabı verdi.

“ Ben vuramam çünkü ondan daha kuvvetliyim.”

Lügatler. Ali Cenab: bir şeye yalvarmadan veren, burada kendisine yapılan fenalıktan öğ almayan demektir.

M. ŞEKİP

***

Manzume

Bir Nasihat

Çocuk, çocuk!Bilir misin dayın ne idi?

Riyakâr

Hamit onu ezer, çiğner, o her vakit.

Senakar

İzzet, namus neye bilsin, değil mi hep.

Rütbe var!
Millet, vatan, lanet olsun! Avuç dolu
Rüşvet var
Her gün yeni bir ev yıkar, ona nasibin.
Nişan var!
Korku. Özgü neden bilsin: arkasında
Yezit var!
Varsın her yer harap olsun, ancak on yıl.
Ömeri var!
Hafiyelik, zülüm neymiş? Çünkü konak.
Maaş var!
* * *

Bir gün babam, yani millet, yeter dedi, uyandı! Annenin olan vatanını zalimlerden kurtardı.

Gördük işte, ibret çocuk, ibret al... Bu dünyada vatan millet... Başka her şey hep hayal fakat nasıl aldandı da hainleri kırmadı;

Hak namına söz söyletti, miskinlere yüz vurdu. Bunun için mükedderim, sen ey çocuk cesur ol; zalim kötü yakılmadı, evet bundan emin ol!

Belki yarın filizlenir, seni bile zehirler...

Sakin yavrum, boş bulunma, hazırla hep silahlar.

M. ŞEKİP

31 Ağustos sene 326 Üsküp

Unutmayın bu seneyi... [*]

“ Osmanlıların kanayan kalplerine”

Ecdadının şevketini unutmayın, koca millet; bilir misin, neler yaptı, o bir avuç aşiret? Azlığından hiç korkmadı, yatağını bilemedi!

Vatanına, Osmanlıya yücelikler diledi.

Kara, deniz tanımadı, arslan gibi yürüdü; şarkı Roma tarihini karalara boyadı.

Bursa'yı, Edirne'yi, İstanbul'u fethetti; dağ demedi, taş demedi, Viyana'yı titretti.

* * *

En peşingi ecdadını işte bunlar şevketi.

---

[*] “Kemani Ethem” Efendi tarafından bestelenmiştir.

İkinci bir bestesi Darül muallimin ve Hafız Paşa sanayi Mektebi muhassıfı muallimi Ali Fevzi Efendi tarafından hazırlanmaktadır.

Sayfa 281

Yeni Mektep

Ondan sonra kaybettik, gittik bilmem neye hep geri. Düşünmedik siyaseti, bozmuş idik lisanı! Açmıştık cümbüşleri, kaldırdık kazanı. Yeniçeri benim dedi bu milletin temeli, bahşiş! Bahşiş! Biz isteriz yan yatmağı, beyliğı. İşte budur askerliğı baltalarla körelten, düşmanlara ön verip te toprakları aldirtan! Zannettik ki cihangiriz, kılıçtadır keramet; belimizden düşmedikçe bulur muyuz mezellet!

Yürümedik zaman ile yapışmıştık maziye!

O mazi ki ölmüş, gitmiş, ne beklerdik biz ondan? Geçmişlerin sözlerine ait dedik, tapındık.

Düşünmedik zekâmızı, körler gibi kakıldık.

Garp dimağım parlatırken biz sırmalar şınlattık; cesurluktan başka bir şey bu dünyada yok sandık!

* * *

Arasıra sarsmak bizi istediymi büyükler, “ istemezük!” , “ istemezük” demedik mi kardeşler? Ben diyorum, bu söz artık ölsün, bizden çıkmasın. Bu millette eskilikten hiçbir zerre kalmasın.

Çünkü eski ölü demek, ölülerle yaşanmaz;

Çırpınsakta, dövünsekte zaman bizi yaşatmaz.

* * *

Şimdi işte girmekzeyim en acıklı konulara. Bu konularda aziz vatan parçalandı illere. Bosna gitti, Hersek gitti, Niş gitti! Sofya, Boğdan, Eflak gitti, hep gitti!

Osmanlılar! Bütün bunlar bizim toprak, bizim kan, bizim vatan, bizim yerler, bizim namus, bizim can. Boynu bükük nice kardeş bu yerlerde bıraktık, lanet olsun cahile, zalime... İşte artık hür olduk. Hür milletler vefakârdır, tarihini unutmaz!

Ey Osmanlı! Unutma son bir dakika Sofya'yı. Bundan sonra evladımız tükenmeden yer vermez! Ey vatandaş unutma sen bir saniye Hersek'i.

Giden yerler bize namus, buna gençlik dayanmaz; Ey Osmanlı! Unutma sen hiçbir zaman Bosna'yı

M.ŞEKİP

2 Şubat 325 Üsküp-

Son Pişmanlık

“ Sen bana gel, a gözümün bebeği!
- Anne derdi çocuğunu öperek-
Hain gözlü, taş yürekli hocalar seni bu gün mektepten kovmuşlar;
Onlarda yok yavrum, ana yüreği!
Fakat oğlum, senin müşfik annen var.”
Tam on sene sonra bu ana
Ağlayarak şöyle söyler oğluna:
“ Def ol, hain, gelme benim yanıma;
İstediklerin geçti artık canıma.
Emekleri, zahmetleri, gece gün
Bunun için mi çektim, durdum amelim?
Sarhoş herif, gözyaşından, kederden başka bir şey içirdin mi bana sen?
Bak ağzından pis pis çıkan kokular benim bile yüreğimi paralar.
Ah hocalar, ben günaha girmişim, hain olan sizler değil, şu oğlum.”

Sabri CEMİL

Kedi ile Fareler

Kara, erkek bir kedi.
Bize her gün gelirdi.
Bilmem nasıl bir sıçan
Gözüne çarptı hemen
Atıldı birden bire

Sayfa 282

Yeni Mektep

Tuttu küçük bir fare,
Hemen onu yiyemedi,

Çünkü oyun var idi,
Kıvranıyor bak fare.
Ne yapacak bi çare,
Çok geçmeden “ cık a” dedi,
Zira karnı deşildi,
Bunu duyan fareler,
Etiler pek çok keder,
Dediler ki: “tutalım bu düşmanı boğalım”
Bir kabile oldular,
Hasmı damda buldular.
Fakat görünce onu,
Kaldırdılar kuyruğu.
Dediler başlarına:
“Ne bakarsın yanına
Kedi kiremitlikte
Salalım hep birlikte”
Başları bundan kızdı,
Söylesene “ Sus!Dedi.
Sen bilmezsin bunları,
Bunlar şeytanın piri.
Bizi yiyen bunlardır,
Buna karşı kim gelir?”
Biri çıktı kediye:
“Dedi gel de beriye”
Kedi geldi pek mağrur
Gördü sıçan oturur
“Kalk, dedi, be pehlivan!
Sana mı kaldı meydan?
Kendini ne zan ettin!
Çünkü canına kıydın, gittin!
Kavrayınca sıçanı,
Çiğnedi çıktı, canı.
Baktı sıçanlar buna,

Hepsi kaçan kaçana,
Kedi galip gelince,
Başladı bir eğlence.
Attı havaya tuttu,
En nihayet yuttu.
Bunu gören fareler,
Kulakları diktiler.
“ Tutun haydi kardeşler,
Korkacak sanki ne var?
Soyumuzu yediler,
Hep bu hınzır kediler.”
Bu sözleri işiten,
Korkak sıçanlar birden,
Atıldılar kediye,
Kedi kaçtı geriye.
Ürküp kaçarken düştü,
Sıçanlar hep üşüştü.
Kedi ele düşünce,
Para etmedi pençe.
Yaralandı her yanı,
Çıktı orada canı.
Döndü galip sıçanlar,
Hayret etti insanlar.
Bundan ibret alınız,
Yaşamayın hiç yalnız.

Üsküp Darül Muallimin İptidai Müntehi Sınıf Talebesinden (125 numaralı
Radovişteli Niyazi)

Sayfa 283

Yeni Mektep

2- İlmihal
19. Ders
Cuma Namazı

Siz Cuma gününü seversiniz değil mi? Niçin? (çünkü tabildir, serbest gezer eğleniriz) fakat her zaman gezip eğlenmek olur mu? Cuma günü öğle vakti ezan okunduğunu işitirsiniz. Babanız, kardeşiniz ne yapar? (hemen abdest alır) camiye gider, sizi de götürürler. O gün başka bir zaman kılınmayan bir namaz kılarırsınız. Buna ne namazı derler? (Cuma namazı derler.) her sabah namazı kılmak nasıl lazım ise her Cuma günü Cuma namazı da kılmak öyle lazımdır. Sabah namazını evinizde kılabilirsiniz; ya Cuma namazını? Cuma günü camiye gittiğimiz vakit ilk evvel kaç rekâtkılarırsınız? 27, siz geliniz. Evvela 4 rekât sünneti kılınız. Öğle namazının sünnetini de böyle kılıyordunuz değil mi? Bundan sonra ne var? (imam efendi minbere çıkar. Orada Arapça Allah a şükür eder, Peygamberimiz Efendimize salavat getirir, Padişahımıza ve askerlerine dua eyler. İyilik için, doğruluk için, birlik için, Allah'ı ve Peygamberlerini unutmamak için nasihatler eder.) o vakit konuşmamalı, bunları iyi dinlemeli. Bütün bu söylediği şeylere ne derler? (hutbe.) İmam (ki o gün hutbe okuduğu için hatip efendi de derler.) minberden iner, sonra ne yapılır? Hep birlikte 2 rekât farz namazı kılınır. Hüseyin Efendi siz geliniz, imam olunuz. 29, 46, 65,73,12 sizde cemaat olunuz. Kılınız bakayım. Bundan sonra bazı kimseler camiden çıkar gider. Daha sofi olanlar kılmakta devam eder. Siz de Cumanın 4 rekât son sünnetini kılınız ondan sonra zührü ahir niyetiyle daha 4 rekât kılınız. Şimdi de vakit sünneti diye 2 rekât kılınız. İşte Cuma namazı tamam oldu. Artık öğle namazı kılmak istemez.

[Hülasa- Kıraat]

20. Ders

Bayram Namazı

Sizin pek sevdiğiniz bir gün vardır: en yeni elbiselerinizi giyinir, sabahleyin sevine sevine camiye gidirsiniz. Hangi gündür? (Bayram Günü), o sabah camide imam efendinin arkasında namaz kılarırsınız değil mi? Bu namaza ne derler? (Bayram Namazı), İki rekât olduğunu bilirsiniz, fakat nasıl kılındığını belki unutmuşsunuzdur. Ben size tarif edeyim de kılınız. Hadi efendi, siz imam olunuz, sizlerde cemaat olunuz. İşte şöyle tekbir alınız.

(Tarif edilerek birkaç kere kıldırılır.)

Cuma günü, bayram günü camiye gittiğiniz zaman orada büyük bir kalabalık görürsünüz değil mi? Orada bildiğiniz, bilmediğiniz birçok din kardeşleri, müslümanlar görüşürsünüz. Birbirinizi göre göre daha ziyade sevinirsiniz. Sonra konuşur, hallaşırsınız. Ne güzel değil mi?

[Hülasa- Kıraat]

21. Ders

Şeker bayramından evvel ramazan vardır. Geceleri ne kadar hoştur. Her taraf bir nur içindedir. Gündüz oruç tutar, namaz kılar, Kuran okursunuz. Gece yatsı vakti geldi mi namaz kılmak için hazırlanırsınız. Ne namazı kılacaksınız? (Teravih namazı) Bu biraz uzundur; fakat vücudumuza ve yüreğimize ne kadar hoşluk verir, bu 20 rekâttır, sünnettir. 4 er rekât kılınır. Geliniz kılınız. (Kıldırılır) İşte şimdi karnınızdaki yemekler hazım olundu. Bu namazı kılmasa idiniz kim bilir ne kadar zahmet çekecektiniz.

Sayfa 284

Yeni Mektep

Şimdi de camiden çıkıyorsunuz, mahalle insanlarıyla hep görüşüyor, konuşuyorsunuz. Sizi böyle keyifli görenler “ oh, ne güzel müslümanlar!” diyeceklerdir.

[Hülasa- Kıraat]

22. Ders

Her zaman düğün bayram olmaz ya? Bazı kere akrabanızdan konu komşunuzdan biri hastalanır, ölür. Hastalığı zamanında ne yaparsınız? (Evine gider, hatırını sorarız.) Öldüğü zamanda ona bir dua etmek istemez mi? Müslümanlar ölüleri için namaz kılar, dua ederler. Bu namaza ne derler? (Cenaze namazı) bu namazı kılan var mı? Rükûa, sücûda gidilir mi? Şu imam arkasında ölü önünde, şöyle namaz kılınız. (Kıldırılır.)

[Hülasa- Kıraat]

Sabri CEMİL

***

3- Hesap

11. Ders

Zihni hesap: 6 eksik, 6 ziyade. Evvela maddi teminler: 6 asker şehit oldu, 6 asker kurtuldu. 6 piliç çıktı, 6 yumurta boş çıktı. 6 hendek kazıldı, 6 hendek dolduruldu. 6 kitap bulundu, 6 kitap kaybedildi...

Bade muhtelif ifadelerle mücerret adetler: 32 ye 6 kattık; 60 dan 6 çıkardık. 49 dan 6 yukarı, 108 den 6 aşağı. 121 den 6 fazla, 275 den 6 noksan...

Tahriri hesap: armut ağaçları

16 okka armut	75 okka armut
27 ‘‘	84 ‘‘
<u>8</u>	<u>69’’</u>
... hepsi	...hepsi

12. Ders

Küçük meseleler. -1: Bir camcı küçük boyda 18 ve büyük boyda da bu kadar cam satın alır. Kendisinde de 24 tane var idi, şimdi kaç camı oldu?- (60 cam)

2: Bir sandık da 2 düzine cam var idi. Çırak 3 tanesini kırdı; yarım düzine cam daha alındı, şimdi sandık ta kaç cam vardır? (27 cam)

3: Bir sandıkta 25 beyaz cam ve 13 buzlu cam var idi. Her iki cinsten 8 er tane satıldı. Sandık da her cinsten kaç cam kalmıştı? (17 beyaz, 5 buzlu cam)

4: Bir sandıktan 125 renkli cam çıktı. Daha büyük sandıktan bundan 2 defa daha fazla beyaz cam çıktı. Her iki sandık da kaç tane cam vardır? (375 cam)

5: Bir ahırda 8 öküz, 13 inek, 2 dana bulunuyor. Bunlardan başka daha 5 hayvan için yer var. O halde bu ahırda kaç hayvan bulunabilir? (28 hayvan)

6: Hasan ağanın 7 çift öküzü var idi. 3 çift sattı, yeniden 2 çift satın aldı. Şimdi kaç öküzü vardır? (12 öküz)

7: Bir sürüde 35 inek var idi. 14 tanesi Ahmet Beyin'dir. Ahmet beyin olmayan inekler kaç tanedir? (21 inek)

8: Yaylaya 200 boynuzlu hayvan götürülmüştü. Bunlardan 18 i öldü. Fakat 24 tane doğdu, şimdi otlakta kaç hayvan vardır? (206)

13. Ders

Sayfa 285

Yeni Mektep

Zihni Hesap: 7 eksik, 7 ziyade. Evvela maddi temrinler: 7 yolcu şimendifere bindi veya indi. 7 balık tutuldu veya kaçırıldı. 7 kazık dikildi veya çıkarıldı. 7 arşın uzatıldı veya kısaltıldı.

Bade muhtelif ifadelerle mücerret adetler: 48 e 7 kattık: 74 den 7 çıkardık; 35 den 7 yukarı 80 den 7 aşağı. 185 den 7 fazla, 296 dan 7 noksan...

Tahriri hesap: koyunlar.

Bir sürüde	25	koyun	106	koyun
“	14	“	94	“
“	<u>38</u>	“	<u>275</u>	“
...		hepsi	...	hepsi

14. Ders

Küçük meseleler: 1: Bir fabrika bir tüccara 10 düzine, bir başkasına da bu kadar fincan gönderdi. Kaç fincan göndermiş oluyor? (240 fincan)

2: Şadiye ninenin 1 düzine çay fincanı, bunun iki kadarı da kahve fincanı var. Dolabında kaç tane fincanı bulunuyor? (36 fincan)

3: Bir tüccarın 500 satılık fincanı var idi. 200 tanesini sattı. Daha bu kadarını satacağına ümit ediyor. Geride satılamayacak kaç fincan kalıyor? (100 fincan)

4: Eve 25 adi, 18 ala fincan götürdük. Dolaba koymak istedik. Her iki cinsten birer düzine aldı. Geriye kaç fincan kaldı? (13 adi, 6 ala fincan.)

5: Bir sürüde 25 koyun, 60 koç, 18 kuzu var. Bu sürüde kaç baş, kaç kulak, kaç ayak bulunuyor? (103 baş, 206 kulak, 412 ayak.)

6: Kasap haftada 3 koyun kesiyor, satıyor. 52 haftadan ibaret olan bir senede kaç koyun keser, satar? (156 koyun)

7: Pazara 500 koyun götürüldü. Geriye yarısından 30 fazla çevriliyor. Satılan koyunlar kaç tanedir? (220 koyun)

8: 95 koyunu olan bir çiftçi 18 tanesini satı, bunun 2 fazlasını satın aldı. Şimdi kaç koyun vardır? (113 koyun)

Sabri CEMİL

* * *

Muhtelif numuneler

Malumat-i Fenniye (İlk Ders)

Hacim- Madde- Cisim

Çocuklar masa üzerinde ne görüyor musunuz?

- Su ile dolu kadeh, kâğıt üstünde kum.

(Muallim) Dikkat ediniz, ne yapıyorum?

(Bir efendi) :

- Kumu kadeh içine döküyorsunuz.

(Muallim) Ne oluyor?

(Diğer biri) Su bulanıyor.

(Muallim) Yalnız bulanıyor mu?

(Yine o) Suda taşıyor.

- Ne için?

(Muallim) Bakınız. Kum kadehin neresine gidiyor?

- Dibine efendim.

(Muallim) Oradaki su ne oluyor?

(Bir küçük) :

-Dışarıya çıkıyor. Efendim.

(Muallim) Kadehin dibindeki su mu dökülüyor?

(Başka biri) :

- Hayır, efendim, kadehin üst tarafındaki su dökülüyor.

Sayfa 286

Yeni Mektep

- Ne için!

- Çünkü kum koyduğunuzda su fazla geldi.

(Muallim) Ben fazla su koydum mu ki fazla geldi.

- Hayır efendim. Kum koyduğunuzda ondan

(Muallim) Kum koymakla ne oldu?

(Biri) Kum koyduk diye gitti, suyu yukarı kaldırdı, suda döküldü.

(Muallim) Ne kadar su dökülecek?

- Ne kadar çok kum koyarsak o kadar su dökülecek.
- (Muallim) İşte tekrar kum koyuyorum, su taşıyor, ya bütün kadeh kumla dolarsa?
- (Biri) Suyun hepsi çıkacak, onun yerine kum dolacak.
- (Muallim) Suyun yeri neresi?
- Kadehin içi efendim.
- (Muallim) Onun yerini kim aldı?
- Kum aldı.
- (Muallim) Su nedir?
- (Biri) Sudur. Efendim.
- (Muallim) Ya suyun adını bilmezseniz veya tanımazsınız, gördüklerinize ne diyeceksiniz?
- Birisi.
- (Muallim) Peki bir (Şey) diyelim. O şeyin yeri neresidir.
- (Yine o) Kadehin içi efendim.
- (Muallim) Sonra ne oldu?
- Suyun yerine kum koyduk.
- (Muallim) Su ne oldu?
- O da kadehten çıktı.
- (Muallim) Kayıp oldu mu?
- O da kendine bir yer buldu.
- (Muallim) Nerede?
- Ateşteki tabak içinde.
- (Muallim) Söyle bakalım 6.
- Herşey ne yaparmış?
- 6- Her şey bir yer tutarmış efendim.
- (Muallim) O halde herşeyin tuttuğu yere ne derler?
- (Biri) O şeyin yeri.
- (Muallim) Pek ala. İşte herşeyin tuttuğu o yere o şeyin (hacmi) derler.
- (Muallim) Bu kadeh içine bir kadeh koyarsak ikisi de orada duramayacak öyle mi?
- Evet.
- (Muallim) Ne için?
- Kum kendine bir yer ister. Hâlbuki kadehteki yer suyundur. Kuma yer yok. Eğer kumu koyarsak su çıkacaktır.

(Muallim) Demek ki iki şey aynı zamanda bir yerde durabilir mi imiş?

- Duramaz

(Muallim) Pek ala. Kumı koyduğumuz halde suyun taşmaması için ne yapalım?

- Suyu daha büyük kadehe koyalım.

(Muallim) İşte büyük kadeh.

Suyu içine doldurdum. Ne yapıyorum?

- İşaret ediyorsunuz.

Ne için?

- Suyun hizasını unutmamak için.

(Muallim) Bir kadehte kum döküyorum. Su ne oluyor?

- Yukarı çıkıyor.

- Ne için?

- Çünkü suyun yerini kum tutuyor.

(Muallim) Kum bitti. Nereye kadar geldi?

-İşarete kadar.

Sayfa 287

Yeni Mektep

O halde suyla 9

- Bir kadeh suyun tuttuğu yer, bir kadeh kumun tuttuğu yer ne imiş?

- Müsavi imiş efendim;

(Muallim) Ya su ne oldu?

- Kumun üstünde bir yer tuttu.

(Muallim) Ölçelim bakalım.

- Evvelki tuttuğu yere pek yakın,

(Muallim) Ne için biraz noksan?

- Biraz su, kum arasında kaldı,

(Muallim) Evet o suları toplarsak tamam, evvelki kadar yer tutacak değil mi?

Hep birden

- Evet

(Muallim) Su yerine bu kadehte de kum olsa üzerine bir kadeh kum daha doldurabilir miyiz?

- Hayır efendim.

(Muallim) Hiçbir zaman dolduramaz mıyız?

11 cevap verir.

- O kumu boşalttıktan sonra doldurabiliriz. Efendim

(Muallim) Ne için?

-Evvelki kumun yeri boş kaldı da.

(Muallim) Demek bir şey yerini tutarken aynı zamanda onun yerini başka bir şey tutamaz,

(Muallim) Söyle 12

İki kadeh kum aynı zamanda durabilir mi?

- Duramaz.

- Ya su olursa? O da duramaz. Pek ala iki aynı zamanda bir yerde durur mu?

- Duramaz.

(Muallim) Ya benim durduğum yerde aynı zamanda başka bir adam durabilir mi?

- Duramaz

- O halde 16 sen söyle

Bu dersten ne anladık?

- Efendim herşeyin bir yeri varmış. Ona (Hacim) derler.

(Muallim) Sonra

- İki şey bir yerde aynı zamanda duramaz.

(Muallim) Su, kum bir yer tutar, yer tutan ne bilir misin?

- Rahle, tebeşir, tahta, su

(Muallim) İşte çocuklar bir yer tutan yani (Hacmi) olan herşeye (madde) derler.

(Muallim) Söyle 19

Duman bir maddemidir?

- Evet efendim.

- Çünkü o da havada bir yer tutar.

(Muallim) Pek ala. Madde dediğimiz her şey birbirine benzer mi? Taş, su, duman elbet birbirine benzemez.

(Muallim) Bunların hepsine madde dersek bir şey ne için?

Anlar mısınız?

.....

(Muallim) Elimde bir madde var dersek ne olduğunu bile bilir misiniz?

- Hayır

(Muallim) Tebeşir dersem ne anlarsınız? 19.

- Elinizde bir madde vardır o da tebeşirdir.

(Muallim) İşte tebeşir olan bir maddedir, sonra (cisim) dir.

- Süt nedir? 20

- Evvela madde sonra cisimdir.

Hülasa [Muallim tarafından] Herşey bir yer tutar, onun tuttuğu yere (Hacim) derler.

Sayfa 288

Yeni Mektep

İki şey aynı zamanda bir yerde duramaz.

Hacmi olan her şeye [madde] denir.

Maddenin başka, başka gördüğümüz hallerine (cisim) derler.

Mesela.

Demir evvela bir madde sonra cisimdir.

Ahmet Tevfik

Kıraat Sayfası

Güneş, Hararet [*]

İnsan ev yapar. Fakat ne ile yapar? –Kerestelerle. Keresteler ağaçlardan olur, ağaçları ise güneş büyütür.

Soba odunla ısınır. Odunu kim meydana getirir? Güneş. İnsan ekmek, patates yer. Bunları kim neşvünema ettirir? –Güneş. İnsan etle beslenir. Hayvanlarla kuşları kim besler? –ot. Fakat otları da güneş çıkartır.

İnsan taş, tuğla ve kireçle de ev yapar. Tuğla ile kireç odun vasıtası ile pişirilmiştir, odunu ise büyüten güneştir.

İnsanlara lazım olan ve doğrudan doğruya yarayan bütün şeylere insanlara güneş hazırlar, çünkü bu şeylerde güneşin harareti vardır.

Ekmek herkese lazımdır, çünkü güneşin esiridir, çünkü bunlarda güneşin birçok harareti toplanmıştır. Buğdayı yiyen bunun için ısınır.

Odunla kereste lazımdırlar. Çünkü kendilerinde hararet topludur. Kış için odun satın alanlar güneşin hararetini satın almaktan başka bir şey yapmazlar; bu odunları yapmakla kışın istediği zaman evine güneşin hararetini getirir.

Hararet olan yerde harekette vardır. Her hareket doğrudan doğruya güneşin hararetinden veya kömür, odun, buğday ve ot da biriken harareten gelir...

Beygirler, öküzler yük çekerler; insanlar çalışırlar; bunları kim harekete geçirir? Hararet. Bu hararete evlatlara nereden gelir? –Gıdadan; fakat gıdayı da güneş meydana getirir.

Su ve yel değirmenleri işler, buğday öğütürler. Bunları kim kımıldatır? Rüzgârlarla, su. Ya rüzgâr ı kim vücuda getirir? Hararet. E, suyu kim harekete getirir? Yine Hararet. Suyu peşin buhara kalp eder. Buhar olmadı mı da su düşmez.

Makineler işler. Bunları harekete getiren buhardır. Buharı kim hâsıl eder? Odun! Odunda ise güneşin harareti gizlidir.

Öyle ise hararet hareketi tevlit eder, harekette harareti tevlit eder. Hararetle hareket güneşten gelir.

24 Mayıs 325

M. ŞEKİP

[*] Leon Tolstoy'dan

Sayfa 289

Yeni Mektep

YENİ MEKTEP

Ser muharrir: Üsküp Darül muallimin rüştiyesi müdürü Sabri CEMİLUMur-u idare ve tahririye için ser muharrirliğemüracaat olunmalıdır.

Sene 1

numara 10

1327

Şubat

Üsküp Darül Muallim Rüştiyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.

Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştiyesi Müdürü Sabri CEMİL
İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir

Senelik abonesi
(Mecidiye 19 hesabıyla)
Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş,
Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

Nazariyat Kısmı

Tembellik

Nasıl Tedavi Olunmalıdır?

(Darül muallimin talebesine verilmiş bir konferanstan [1])

Tembel çocuklar... Oh, işte muallimlerin neşesini kaçırın, saini semeresiz bırakan bütün bir sınıfa muzır meseleler teşkil eden haylazlar! ... Ya kendileri için?Kendileri felakete, mahrumiyete, cehalete sürükleyen bu bedbahtlar bütün meleke ve kabiliyetleri arasında dünyanın en sefil fakirleridir. Her hangi mektep olursa olsun mutlaka böyle birçok tembelleri avucuna almıştır. Dershanelerin ilmi hevası, hocaların şefkatli nazarı, zekilerin gayur vaziyeti...

Hiçbiri bunları o alçak seviyeden kurtaramaz, en parlak mektepler, en gayretli muallimler, en sevimli kitaplar bunların solgun ruhunu, cansız fikrini harekete getirmekten çok kere aciz kalır. Bunları herkes atılacak bir diken, kesilecek bir bacak telakki eder.

Şu çocuğa bakınız: Çehresi kıpkırmızı, iştihası mükemmel, oynar, şamata eder, eğlenmeye başlayınca kuvveti, faaliyeti eksik olmaz, fakat mütalaaya girdimi esnemeye başlar, bütün çevikliğini kayıp eder, fikri hareket etmez. Bu bir tembeldir.

Bu türlü tembeller az değildir. Bunlar ancak vazifenin ifası esnasında tembelleşirler. Muallim nasihat eder, teşvik eyler, tevbih eder, cezalandırır; bunlarda matlup ay ve faaliyet mümkün değil oynamaz. Hatta bazen o dereceye varır ki çocuk aldığı cezaların, işittiği takdirlerin uyuşturucu tesiri altında Âdeta hissiz kalır. Fakat acaba bu tembel ıslah

---

[1] Mehaz: Doktor Moris Doflori?

Olunamaz mı? Bunun için onun ruhunu yakından okumak iktiza eder.

Ekseriya bir küçük tembel yakından tetkik olununca (nevrasteninin) görünür, yani malül bulunur. Bu halin bir hastalıktan fena bir tagaddiden, dimağın zayıflamasından ileri geldiği anlaşılır.

Bir sebeple insanın cümle-i asabiyesi kuvvetten düştüğü zaman azalarından her biri vazifesini zayıflıkla, Âdeta yarım bir uyku içinde icra eder. İşte heves ancak

dimagda bütün azada umumi ve yüksek bir kuvvet bulunduğu zaman zahir olur. Madde ve kalp gibi dimagda bu kanundan azade değildir. Bunun için tembellik ile hastalık yüzünden çalışmaya olan kabiliyetsizlik arasında fark yok gibidir. Çocuğun ruhu tetkik ve terbiye edilmek istendiği vakit bu noktaya çok dikkat etmek lazımdır. Kayıtsız, tembel bir mekteplinin kendi arzusuyla günden güne bir gayret ve faaliyet numunesi olabileceğini zan ederek tembelliği bu suretle tedavi etmekten sakınmalıdır. Vakıa “ istemek muvaffak olmak demektir.” ; azim ve irade ile her müşkül işi vücuda getirmek mümkün olur. Fakat bu kaidenin burada tatbiki doğru olamaz. Çünkü böyle bir tembel çocuk esasen istemeyi bilmez ve isteyemez. Hastalıklı bir iradiye malik olsa bile bundan ciddi muvaffakiyetler tevellüt edemez.

Sihhat halinde bulunan bir tembel ile hastalıktan yeni kalkmış, cılız, sapsarı, ayakta duramaz, beyni bomboş bir zavallı çocuğu bir telakki etmemelidir. Tabidir ki çalışmayı bundan hiç kimse istemez. Saidden muhaf olduğunu herkes teslim eder. Lakin afiyeti yerinde olan tembeller, işte mahirane bir tedaviye muhtaç olan hastalar bunlardır. Bunların vücutları sapsağlam görünür, fakat fikirlerinin hareketsiz bulunması bütün azalarının da gevşekliğini gösterir. Bunlar çok kere gezmeden, oynamadan bile yorulurlar. Bunları muallimleri bir iki saat dersle meşgul etti mi dikkate mecbur edildi mi, gözlerinin çukurlaştığı, neşelerinin kaçtığı görülür. Kendilerine biraz istirahat veriniz yahut yemek yediriniz; çehrelerinin tekrar renk aldığını, hayat bulduğunu göreceksiniz. Jan jak Rosso birçok seneler yazılarını ancak yatarken yazdırabilmiştir. Kansız başına kan toplamak ve dimağında uçuşan fikirleri hatırlamak için vücuduna bu vaziyeti vermeye mecbur kalıyordu. Böyle hallerde tembellik belası vücudun kâfi derecede kuvvetli olmamasından, az bir hayat kuvvetine malik bulunmasından ileri gelir. Bu da mukavvi şeyler istimaliyle, tedrici beden idmanlarıyla, aynı zamanda bedeni ve ruhu bir hıfzıssıhha ile tedavi olunabilir.

Çok kerede mektep çocuklara tembelliği bahşeder. Derslerin çokluğu, ders saatlerinin uzunluğu, vazifelerin nihayetsizliği çocuklarda bir usanç, bir yılgınlık ve en sonra bir kayıtsızlık husule getirir. İngilizler çocuklarını Fransızlar kadar sıkımazlar. Onlarda terbiye-i fikriyeye hasredilen saatler Fransızlarınkinin ancak yarısı kadardır. İngilizler mektep talebesinden pek az müddet dikkat isterler, fakat bu zamanın israf edilmesini katiyen istemezler. Böyle olduğu halde İngiliz gençleri 20 yaşına geldiği zaman Fransızlar kadar bilir ve hayatta daha mükemmel bir beden sıhhatine ve ahlak kuvvetine malik bulunurlar. Bizim küçük, büyük her derece mekteplerimizde ne kadar

siyah, yeis veren saatler geçer, çalışmak, öğrenmek namı altında ne kadar uzun kıymetli dersler heba olup gider. İşte bu saatler,

Sayfa 291

Yeni Mektep

Bu derslerde ki çocuğun tabiatı üzerinde fena tesirler husule getirir. Tembellik emarelerinin zuhuruna hizmet eyler.

Küçükleri her zaman değil, yalnız lüzumlu veya muayyen bir zamanda çalıştırmak dimağlarına yığılan birçok lüzumsuz malumattan kurtarmak iktiza eder. Bazı kere çocuklara çok şeyler öğretmek sevdası zavallıların felaketini hazırlar. Onlara çok değil, iyi öğretmek, talim ve terbiyede dikkatle tatbik olunacak bir düsturdur.

Gerek muallimlerden, gerek çocuklardan birçoğu nazarında mektepte ihraz ve ibraz edilecek kemal bir gayedir, bir vasıta değildir. Unutuluyor ki hayat iyi şakirtnumunesi olmakla değil mektep kapısından çıkmakla başlar. İşte o kıvrıntılı ve karanlık yolda müstakil, kendine hakim, teşebbüs sahibi olan adamlar kazanır.

Çocukların henüz o küçük yaşlarında herşeyden haber verir birer harika olmasını istememeli ve fikirlerini hayatta lazım olmayacak zait malumat ile yormaktan çekinmelidir.

Bilmelidir ki birçok mektep çocuklarının tembelliği onların tamamıyla şahsı tabiatlarına değil, terbiye hususunda tatbik olunan usule isnat olunabilir.

Çocukları teshir etmek, arzu olunacak gayeye evvela parmaklarıyla değdirmek, dikkatlerinden istenilen bütün ceht ve gayretlerinin sebeplerini bildirmek, cansız makineler gibi değil, düşünücü mahlûklar gibi muamele etmek; kendilerinden meziyetlerini tenkis edecek daimi bir itaat yerine zati bir meil tanımak arzusu istemek; herkeste tabii bulunan dimağı merak ve faaliyet ihtiyacına çocuklarda da inkişaf ettirmek, onları anlamaktan tevellüt eden manevi ve ulvi hazlara vakıf etmek; işte ruhlara vasilik edecek mektep muallimlerinin mürebbilerin hakiki vazifesi bunlardır. Görülüyor ki burada tekdirlere, cezalar şafi bir deva gibi zikir edilmiyor, hakikaten bunlar tembelliğe karşı nafi bir ilaç olmaktan çok uzaktır.

Bazı muallimler “ ne sual, ne muhakeme derler. Evvela dinleyiniz de sonra anlarsınız! “ çocuğun muhakemesini, iradesini kıran bu sözler fikrin tenvirine mani olduğu gibi yavaş yavaş tembelliği de saik olur. Artık çocuk şahsiyetini kaybeder, kendi kendine bir şey istememeye başlar. Kemal-i yaşına böyle itaatli, tamamıyla

vesayet altında bir halde vasıl olur. Bir asker gibi emre münkat bir surette yetişmekte bir şeydir, fakat bu hal ile bir milletin hayatı temin olunamaz.

Diğer taraftan tamamıyla ezber öğrenilmiş ne kadar dersler, meşalesiz geçilen ne kadar umumi kaideler, canlı tasvirsiz ne kadar mücerret malumat vardır!

Basitten mürekkebe, meriyeden mücerrede geçilmekten ibaret olan tekâmül kanunlarına göre inkişaf ettirmekten pek uzak bulunan zavallı küçük dimağlar ilk önce hazır yapılmış kaideler, düsturlar önünde bulundurulur, kelimeler derin manalarına inilmeden zor ile makine gibi fikirlere tabi olunur.

Böyle bir talim tarzı çocukta kayıtsızlığı, hevessizliği, çalışmadan nefreti inkişaf ve neşretmekten başka neye yarar? Montaigne diyor ki; “ ezber bilmek, bilmek demek değildir.” Bunun için hususi hallerden, maddi misallerden, hayattan başlamalı da ondan sonra umumi hallere, kanunlara, mücerret şeyle çıkmalı, çocuğa hakikati keşif için kendi kendine

Sayfa 292

Yeni Mektep

Yürümeye alıştırmalıdır. Veis? ; diyor ki: “ Tedrisin en canlı esası şakirdi kendi kendine münasip vech ile tahsil etmeyi öğretmekten ibarettir. O suretteki dersler yorgunluk alameti zahir olmadan evvel nihayet bulmalıdır.”

Marsel? ne kadar doğru söylüyor: “ Çocukta falan ve filan ders için his olunan nefret, tedriste takip olunan fena tarzın mahsulüdür. Tecrübe her gün daha vazih gösteriyor ki daima çocukların fikir ve zekâsını alakadar eden, hem de sevimli bir surette alakadar eden bir tarz vardır. İşte hüner bu yolu bulmaktır.”

Büyük mürebbi Pestalozjinin muvaffakiyeti mükemmel hazırlanmış, sükûnetle muhakeme edilmiş bir plandan değil, muhabbet kuvvetinden ileri geliyordu. Zira bu kuvvet kendisine çocukların ihtiyaçlarını ve genç fikirleri yoran müşkülâtı ciddi surette keşfettiriyordu.

Kalkanberig?: “ Tecrübe bana öğretti ki gençlerde dikkatsizlik faaliyeti olan tabi ihtiyaçlarına pek muhaliftir.” diyor.

Hülâsa çocuktaki kayıtsızlık, tembellik, ya sıhhatinin mükemmel olmamasından yahut mürebbinin fena idaresinden gelir.

Meşhur İngiliz hâkimlerinden “ Tindal?” mesleğinin iptidasında adi bir riyaziye muallimi idi. Bir nutkunda ruhların tenis etmek garp sanatından bahsediyor ve bunu

doğan zekâları nasıl teshir ettiğini anlatıyor: “... Bir riyaziye sınıfı teşkil ettim. Çarçabuk gördüm ki Öklid ve bütün eski hendese, insan zekâyı uyandırmak zahmetine katlanınca gençler için pek cazibeli bir ders halini alıyor. Fakat çocuklar daima kitap görevinin den kurtarmaya dikkat ediyor ve bu kitaplar haricindeki meseleler üzerinde onların şahsi karihalarını harekete geçiriyordum.

Başlangıçta yürünen yolun haricine çıkmak çocuğu memnun etmiyor, Âdeta memleketinden çıktığını his ediyordu. Fakat bu hissini devamını hiçbir defa görmedim. Bilakis çocuğun gözlerinin hemen parladığını gördüm; ve nihayet Arşimet’in hissettiği vücuda yakın bir server ile “ Buldum efendim!” diyordu. Kendisinde uyanmış olan fikr-i kuvveti çocuğun büyük bir muavini idi. Bu suretle canlanarak, kuvvetlenerek sınıf hayret verici bir terakki gösteriyordu. “ Ben artık hendereyi yalnız tedrisin bir şubesi değil, irade ve dikkatin terbiyesine bir vasıta yapmaya çalışıyordum. Tecrübe muvaffakiyet verdi. Hayatımın en iyi saatleri betaitten kurtarmış olduğum zihni kuvvetlerin şiddetli ve neşeli bir surette inkişafını gördüğüm saatlerdir.

Fakat bu tarzda bir tedris icra edebilmek için bir şart ister; yalnız bir muallim için az talebe!

İngiltere de bu düstur tatbik olunuyor ve çocukluğundan ta tahsilinin nihayetine kadar bütün dersler yalnız bir muallim tarafından gösteriliyor ki çocuğun ruhi halleri tamamıyla bilinsin ve tabi istidadına göre sevk ve idare olunsun.

Evlatlarına birçok mal ve mülk miras bırakmadan ise metin ve feyizli bir ilim ve terbiye bahşetmeği daha muvaffak gören çalışkan ve zengin İngilizler bu tarzı takipe muvaffak olsalar da bizler maatteessüf daha birçok zamanlar muktedir olamayacağız.

Tembellik tahlil edilince görülüyor ki fikir kayıtsızlığı çok defalar dimağın bir buhran içinde vazifesini ifa etmesinden, tağdite uğradığı betaitten, hülasa bir hastalıktan, nevrasteni denilen inkişaf yolunda cümle-i asabiyeinin pek adi cümle-i asabiyeinin pek adi bir hastalığından ileri gelir.

Sayfa 293

Yeni Mektep

Bu nevi hastalığı yazı, ezber gibi cezalarla, tevkiflerle tedavi etmek hiçbir zaman müessir olamaz. Hastalık mademki maddedir, o halde tedavisinde maddi olmak iktiza eder. Bunun için o gibi tembelleri tabiplere muayene ve tedavi ettirmek en muvaffak bir harekettir. Şimdi doktorların vazifesi hazımsızlığı, baş ağrısını, kuşpalazını... Tedavi etmek, yaraları tımar eğlemekten ibarettir. Fakat ileride bu vazifelere daha

ehemmiyetlileri de inzam edecektir. Bir zaman gelecek ki cümle-i asabiye tabibi hafıza, idare, şahsiyet hastalıkları, zekâ ve hassasiyet karışıklıkları tabibi olacaktır.

Lakin o günü ne vakit idrak etmeli? Doktorun muavenetinden mahrum kalan bir mürebbi bu hususta ellerini bağlayıp durmalı mı? Şüphesiz hayır! Bir takım sıhhi tedbirler, tıbbi kaideler vardır ki tabip olmayan bir muallim mürebbide bunları tavsiye ve tatbik edebilir.

Ehemmiyet verilecek bu sıhhi kaideler şunlardır:

1: Tağdiyi tanzim etmek. O suretle ki mide ağırlığını yemekten sonra husule gelen yorgunluğunu, hazımsızlığın mucip olduğu dimağ heyecan ve inhitatını izale mümkün olabilsin. Çocukların çoğu mide tevsine uğramışlardır; onlara hazmı kolay gıdalar tavsiye etmelidir.

2: Zamanı layıkıyla tanzim etmek. Çocuğa çalışmayı hayatın bir kanunu haz ve istirahatın ayrılmaz bir lazımı gibi tanıtmalıdır. Dersler her gün muntazam olarak vaktinde ifa edilmelidir. Böyle bir intizam ve tamamite alışan çocuk sabahleyin erkenden kitabı başına koşar.

Çocukların terbiyesinde itiyat kanunlarından istifade etmeyi bilmek kadar feyizli bir şey yoktur. Az bir maharetle her gün çalışmak Âdeti ikinci bir tabiat halini alabilir. Muayyen saatte uyanmaya alışmış olan dimağımız kendi kendine uykuyu nasıl terk eder, her sabah aynı dakikada açılmayı gözlere nasıl emir eğerse fikirde aynı surette günün falan saatinde ısınmayı Âdet edinmekle vakti gelince çalışmayı davet eder. O halde çalışmak muntazam bir iştaha gibi, ruhun bir açlığı gibi bir ihtiyaç olur. Fikirleri bu inzibata sevk edildiği için tembel olan birçok çocuklar vardır.

3: Beden idmanını iyice tanzim etmek. Vücudun kuvvet kesp etmesi için hareket ve faaliyet göstermesi tabidir. Hayata lazım gelen fiil ve hareketi temin için çocukların koştuğu, sıçradığı, bağırıldığını görmek arzu olunur şeylerdir. Fakat yine bilinmelidir ki çocuğun dimağı idrak eden, tahattur eden, muhakeme eden, söyleyen, yazan, kol ve bacakları kımıldatan bir şeydir. Eğer uzun bir zihni meşguliyetle onu kuvvetinden düşürdükten sonra ayrıca da şiddetli bir beden yorgunluğuyla müteessir ederseniz dimağı iki kat yormuş olursunuz. Az miktarda vücut idmanları her cihetçe kuvvet verir: kanın cevelanını sertleştirir, ruhu münbasit kılar, kendisine telkin olunacak malumatı kabul etmeye salih bir hale getirir. Fakat ifrat derecede oldu mu kabalaştırır ve birçok hastalıklar hazırlar. Bazı cılız, sarışın çocuklar idmanlardan sonra dikkatle

dinleyemeyecek bir hale gelir. Bunlar beden idmanlarının fazlalığı yüzünden tembel olurlar.

4: Mukavvi ilaçlar vermek. Vücuda derece derece kuvvet verecek bir takım ilaçlar elzemdir. Tabibinin tavsiyesine göre alınacak ilaçlardan maada duş, güneş ve ziya banyosu... gibi yapıla

Sayfa 294

Yeni Mektep

cak sıhhi tedbirler vardır ki ebeveyn bunların iyi icrasına dikkat etmelidir.

Hülasa: dimağa kuvvet vermek, ona nasıl iş göreceğini öğretmek, onu iyi Âdetlere alıştırmak tembelliği tedavi için yegâne sırdır.

Sabri CEMİL

***

İlm-i Ziraat

Muharrir muhteremine

“ Hayat harekettir” diyorlar.

Bir hareket zahir olmak için elbet bir kuvvetin vücudu icap eder. Onun içindir ki hareket ve kuvvet yekdiğerinin lazım gayr-i müfarıkıdır. Harekâtı hayatiye ve içtimaiyeyi tevlit ve izhar eden kuvveti ben harekât-ı ziraiyenin vesaitinde görüyorum. Daha vazhi hareket-i hayatiye kendi kuvvetini ziraattan membaı ziraiyeden alır.

Menşei ne kadar zayıf olursa hareket o derece batidir. Harekât-ı hayatiye lafzının manası terakkiyat-ı medeniye ve içtimaiyeden başka bir şey olamaz. Bundan ise alıyyülitlak terakkiyeninde terakkiyat-ı ziraiye ile şiddetli münasebeti olacağı anlaşılıyor.

Eseriniz öyle bir kuvvetin müvellidi daha doğrusu gıdasıdır ki bununla beslenen kuvvetin icra edeceği hareket pek vasi bir dairede tesisatını gösterecektir.

İlm-i ziraat, darül muallimin ve idadiler için yazılmıştır. İdadi programlarında ziraat derslerinin mevki tamamıyla tayin etmemiştir. Fakat darül muallimlerinde bu derslere mühim bir mevki verilmiştir. Eser “ Mekatib-i idadiye ve darül muallimler için yazılmıştır.” Bu ifadenin manası yalnız kitabın kabında kalmıyor, münderecatın haricinde, her meselesinde bütün vuzuhuyla kendisini gösteriyor. Muntazam darül

muallimlerinde bahusus iptidai darül muallimlerin müntehi sınıflarına güsabeniz pek muvaffaktır. Çünkü ıstılahat ve kuvaid-i hakimiye kimyeviyeyi oldukça tafsilatıyla hamil oldukları halde eseri okuyacaklardır. Bundan başka muallim her ders üzerinde muntazam hatvelerle yürüdüğünde lüzumu derecede açık bir takirde bulunduk takitabın talebe için anlaşılamayan istifadeyi mucip olmayan bir kelimesi bile kalmamıştı ve kalamaz.

Talebenin edeceği istifade, edineceği ameliyat ve teracüble ittimam olunursa benim nokta-i nazarımdan eser mükemmel olmak meziyetini hakkıyla ihraz eder. İlm-i ziraat hakkındaki düşündüklerimi:

“ Faydalı ve kıymetli “ dir diyerek hülasa edebilirim, çünkü faydalıdır. Malumat-ı ziraiye sahibi olmak isteyenlerin arzularını isaf ihtiyacat fikriyelerini mühimme imkân tatmin ediyor.

Kimlander?

Zira şimdiye kadar intişar etmiş asar-ı ziraiye arasında işgal ettiği mevki mühim ve yüksektir.

Eser hakkında “ Tanin “ de münteşir yazıların bir kısmını okudum. O yazılar arasındaki hakikatlerin kâffesi bir noktada toplanıyorlar. O da vatanımızda ziraatı terakki ettirmek, dolambaçlı yollardan geçirmek, asla ehemmiyet vermeyip kıraat ile iştiğal eylemekte olduğudur. Ziraat nazaratı bu gibi asarı harz-ı can bilip fevaidini tamim etmeli. Asar-ı ziraiye neşr edenleri, terakkiyat-ı ziraiyeyi temin edecek vesait tedarik eğleyenleri taltif etmeli, mükâfat ile karşılamalıdır.

Avrupa hayatında bizim mevkiimiz birinci derecede ithalat ve istihlakat kapısıdır.

Sayfa 295

Yeni Mektep

İstihsalatımız az veya hiç:

Ticaretimiz yok.

Fabrikalarımız mevkut.

Bir toprağımız var. Ondan da istifade edemezsek ne için yaşıyoruz diye bir sual soracağım geliyor.

Toprağımızı muhafaza edemezsek, ondan istifade aramazsak hayf halimize.

Vatanın menafi-i uğruna efrada teveccüh eden vazifeyi ifa edersek elbet hükümette bir gün kendi vazifesini ifa eder.

Eserin muhterem muharriri milletin bir cüz-i sıfatıyla kendi vazifesini eda eylediğinden dolayı iftihar etse gerektir. Bu iftihar kendisinin hakk-ı sarihidir.

Ahmet Tevfik

* * *

Bir Mektup

Şekip,

Hepimizin makale esnasında kullandığımız bir takım avam felsefeleri, atalar sözlerimiz vardır. Bunların içinde öyle ahmakça, zalilane tertip ve hıfz edilmiş muhakemelere tesadüf ediyorum ki kudurmamak elden gelmez. Bunlar dedelerimizin en faydasız, en muzır miraslarından biridir. Mabedinde akis eden mühim sadalar gibi bunlara da düşünmeden birer kutsiyet vermeyelim. Eskilikleri irfan ve mantığın akıl ve muhakemenin huzuruna çıkarıp imtihan edelim. Fenalarını birer akrep öldürür gibi gençliğimizin kuvvetiyle boğalım. Bu zulmet, bu pesti bizim eser derane adımlarımız. Cesaretlerimiz, sailerimizle mahvolacaktır. İnkıraz marazi milletin maneviyatının taalisi ile şifa bulur. Evvela dimağı, ruhu kurtarmalıyız.

Hayat buradan gelecek. Benim fikrim budur. Bunun için tasdik ettiğim, işittiğim sükût, çirkin sözleri, fikirleri derhal kayd ve hıfz edip tashih etmek istiyorum. Bu günlük sana bir tanesi yazacağım. Bilmem beğenecek misin? Daimi bir iştilgal değil, işitildikçe birer tarafa kaydedilecek küçük notlar.

“ Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı denir.”

İşte riyakarlığı, tezellülü telkin eden miskin felsefe. Acı, lakin söyleyeceğim: Biz hep böyleyiz. Bütün fırsatçı, rezil, hain işlere boyun eğmiş, dayı demişiz. Birimiz yeni bir köprü, yeni bir yol aramışız, hiç olmasa namertlikle cenk etmek, boğazlaşmak için ona erkekçe atılmayı bilseydik ne olurdu! “ Geçme Nadan Köprüsünden ko aparsın su seni” diyen dedelerimizden kaç kendsini köprüden attı? ! Bu uğurda bir iki mazlum bulunsa da bir millet mezardan bununla kendini kurtarabilir mi?

Hayat yolu, millet yolu çok uzundur, bugün kurtulan yarın yine o müfgil, o alçak ayıya tesadüf edecektir. Etmezse o, yavrularını mutlaka yetiştirmiştir. Onlar ya seni, ya çocuklarını parçalayacak, oh parçalayacaktır.

Oğlum, Mithat

Sen de hayatta böyle mahlûklarla karşılaşacaksın. Eğer o ayı tehlike, muavenet zamanında sana bir insaniyet, bir ulvi cenabi gösterir, bir erkek ayı olduğunu ispat ederse köprüyü geçtikten sonra da söyle:

- Mert ayı, sen benim dayım, muhterem dayımsın, daimi dostumsun.

Yok, soysuz, zalim, tırnaklı bir ayı ise bütün nefretlerin, bütün cesaretinle hücum et ve kahramanca bağır:

- Bil ki ben öleceğim. Ne zarara zilleti, canavarlığı da bir parça öldüreceğim ya. İnsanlığımın intikamı sen

Sayfa 296

Yeni Mektep

Takip edecek, neslim yaşayacak ve köprüden ihtiramalar, saadetlerle geçecektir.

***

İşte bir daha: “ Beni sokmayan yılan bin yıl yaşasın!”

Bunu henüz yazmadım. Böyle şeyleri sen benden iyi yazarsın. Çocuklara muhakeme için küçük güzel birer rehber olur fikrindeyim.

M. NECİP

Muhterem kareilerimiz olan muallimler için pek kıymetli bulduğum bu mektubu yalnız kendi ruhumda yaşatsaydım pek büyük bir lakaydı irtikâp, daha doğrusu mesleğimin bana tahmil ettiği vazifelerden mühim bir cüzi ihmal etmiş olacaktım. Sürekli eskiliklerden her daim istikrah eden genç muallimler öyle ümit ederdim ki bu mektuptan fikri bir inşirah duyacak ve bu kuvvetle birkaç müessir ders elde etmiş olacaklardır. Yalnız sizinle beraber mektup muharririnden bir şey rica edelim. Fikirlerimizde pek ateşin intibahlar tevlit edecek olan bu notlarına tevali ettirsin.

M. ŞEKİP

***

Hayata Doğru

Mekteplerde her Çarşamba akşamı o haftanın ilmi ve fenni tarihçesini söylemek, o günlere taalluk eden vaka şeylerden bahsetmek ne kadar faydalıdır.

Çocuklar okudukları dersler sayesinde maziye halden çok iyi bilirler. Tarih çocuğa beş yüz sene evvel geçen vakayı fısıldadığı halde zavallı mektepli bu sene yahut bu ay içinde olan biten şeylerin çoğundan habersizdir. Bunun içindir ki çocuklar halden ziyade maziye merbut kalırlar. Ve sonra hakiki hayata karıştıkları zaman yabancı bir muhite düşmüş gibi herşeyi bir mühimmiyet içinde görürler. Buna meydan vermemek için mektep maziden ziyade hal ile işigali bir gaye bilmeli ve bazı yerlerde yayıldığı gibi böyle fırsatları kaçırmayacak tedbirler ittihaz etmelidir. Mesela bir taht-el bahir batıyor. Kutba bir keşif heyeti gidiyor, uzakta bir muharebe oluyor, yeni bir şey icat ediliyor, yeni bir kanun tanzim ve ilan olunuyor. Çin’de inkılap baş gösteriyor, hatıralar havada uçmaya başlıyor. İşte bütün bu vakalar haftanın sonunda ailece bir muhasebenin en zengin bir mevzuunu teşkil eder. Bunlara dair resimli kitaplarda, mecmualarda görülen tasvirler bu muhasebeyi daha canlı bir hale getirebilir. İşte böylelikle ahlak, fen, coğrafya bu seneye mahsus tarih en sevimli bir surette öğrenilmiş ve kökleştirilmiş olur.

Büyük terbiye şinaslardan biri şu sözü tekrar ederdi:

“ Hava, ziya, maddi şeyler, canlı vakalar! Mektebin pencerelerini açınız; kapıları açınız. Mektep ayrı bir sınavî bir âlim ve lamason?”

Hakikat, mektep ile harici hayat arasında ne kadar büyük farklar vardır. Çocuk mektepte başka türlü öğretilir. O suretteki hayata karışınca mektebin verdiği malumat ve meziyet çok defa işlemez bir alet gibi kalır. Hâlbuki çocuğu hayal için değil, hayat için yetiştirmelidir.

Programların dar ve sıkıcı çerçevesi bu geniş emelleri istiap edemez. Teneffüs esnalarında, müzakere zamanlarında, hafta sonlarında bu kıymetli dersler için ne kadar bol zamanlar tasarruf olunabilir. Lakin bunun için esaslı bir şart lazımdır. Muallimin meraklı ve gayretli olması!

Sabri CEMİL

Sayfa 297

Yeni Mektep

İkinci Ders

Ruhun Üç Melekesi

“ Ruhumuzun üç melekesi vardır: Hissetmek, düşünmek, hareket etmek (faaliyet)”

1. Melekeden ne anlıyoruz?

Melekeden; mevcudiyetini hadiselerle göstermek kabiliyet ve iktidarını anlıyoruz.

2. Şu halde ruhun melekeleri nelerdir?

Ruhun melekeleri hassasiyet, zekâ ve faaliyet olmak üzere üçtür.

3. Hassasiyet nedir?

Hassasiyet; his etmek, duymak melekesidir. Yani haz ve ıstırapı muhabbet ve nefreti duymak demektir. Hissiyatın şu tarifine pek ziyade dikkat ediyorum. Mürebbilerimizin bu ruh hakikatini bugüne kadar bilmediklerine bütün mekteplerimiz şahittir. Bizde başımıza üşüşen fenalıklar, belalar, zulümler ve hatta akrep insanlar kaza ve kader sınıfına ithal edildikleri için çocuklarda bunlara karşı keder ve nefret hisleri ilka edilmek hatıra bile gelmiyor. Buna mukabil tekdir edilerek faaliyetleri tezyit edilecek kıymetli vücutlara karşı bozuk bir ruh gösteriyoruz: mesele vatandaşlarımızdan biri kendi saiyle servet ve şöhret iktisap eder etmez kendisini tanıyan ve tanımayan hemen her fert ona fuzuli bir husumet, hasis bir haset besliyor. Bu hastalığımızın sebebinin bir İngiliz filozofu “Setuart mil?” bakınız ne derin görmüş:

Muvaffakiyetler kederlere atfedildikçe haset milli bir haslet nişanesi gibi temenna eder. Aksi halde yani muvaffakiyetler ceht ve ikdamın mükâfatı olarak telakki edilirse bu ahlak bozukluğu o nispette azalır. Bunun içindir ki dünyanın en büyük hasetçileri şarklılardır.”

Ben ondört senelik tahsil hayatımda mekteplerden bu hakikate temas edecek bir his, bir terbiye aldığımı hiç tahattur edemiyorum. Babamın ihtadı tahsilinde başlayan telkinleri ve bana Fransızca öğretmek hususundaki fedakârlıkları imdadıma yetişmeseydi tatlı, zevkli, iyi şeylere karşı belki ruhsuz bir mahzuziyet ve muhabbet gösterecek, fenalıklara, elemlere karşıda pek mütevekkil, miskin bir hayvan yetişecektim. Onun içindir ki nahak bize: “Türk geç kızar” derler. Çünkü insanlık terbiyesi noksan verilmiştir ne yapsın? Elbette fenalıklara, zulümlere karşı hissi pek sağır olacaktır. Elem ve nefret hisseleridir ki insanı fenalıklara karşı muhteriz müteneffir kılar. Ruhlarda isyan ve ihtilal hissini daimi muhafaza ettirir. Komşu küçük hükümetlerin mütevelliyen istiklal kesp eylemeleri, en başta Türklüğe karşı çocuklarına verdikleri nefret terbiyesinden ileri gelmemiş midir? Hele çetelerin senelerce dağ, taş aşmak hususundaki sebatlarıyla ölüme karşı gösterdikleri cesaret ve istihfafın manevi ve en büyük istinatgâhı Türklüğe, bu vasıta ilede İslamiyet’e karşı ruhlarında senelerce temenniye edilmiş nefretlerden başka bir şey midir? Hakiki

muhabbet nefretten sonra hâsıl olur. Üveyi ananın çimdikleriyle morarmış, yumruklarına kin bağlamış, nazarlarında nefret doymuş, nihayet her türlü kahrını çekmiş bir çocuğun anasına olan muhabbetiyle bundan mahrum kalmış bir çocuğun anasına olan muhabbeti bir midir? Kitabın hacmi fazla izahlara müsait olmadığından bu kadarla iktifa edeceğim. Yoksa terbiyemizdeki şu boşluk müstakil bir kitapla izah edilmek ister.

4. Hassasiyet hadiseleri nelerdir, gösteriniz?

Sayfa 298

Yeni Mektep

İyi bir yemiş zevkini, soğuğu, sıcağı, açlığı, susuzluğu, alenen bir yaranın acısını, gurup eden güneşin ufukta tersim ettiği rengârenk manzaranın letafetini duymak, iyilik yapanlara karşı memnuniyet, fenalık yapanlara karşı nefret hissetmek işlenilen fenalıktan nadim olmak, aile ve dostluk meserret ve Saadetleri... ilh bütün bunlar hassasiyet hadiseleridir.

5. Zekâ nedir?

Zekâ: düşünmek melekesidir yahut fark ve temyiz etmek yani seçmek ve anlamaktır.

6. Zekâ hadiseleri nelerdir, gösteriniz?

Etrafımızda bulunan şeylerden alınan, iktisap edilen fikirler, nefsimizi tanımak, hatıralarımız, fikirlerimiz, muhakemelerimiz, fikirlerimizin lisanla ifadesi... ilh bütün bunlar zekâ hadiseleridir. İşte zekâ demek bu melekelerle sahip olmak demektir.

Bütün bilgilerimizin tersliği esaslığı gibi burada da en çirkin bir cehlimiz var. Bizde zekâ demek (kurnazlık) demektir. Zeki olmadığına kanaat getirdiğimiz bir adamı methetmek lazım geldi mi “ Amma kurnaz çıktı, çok kurnaz adam!” sözleriyle takdirlerimizi saklayamayız. Doğru öze doğru sözü, doğrulukla mütarafik baba yanılığ (hamakat!) ad ederiz. Onun içindir ki ecnebi ve medeni memleketlerde seyahat edipte memleketimize avdet edenlerin müşahede ve tetkiklerinin hülusalı, taklitleri hep zahiri ve züppeliğe ait şeyler oluyor. Hatta ıslahatımızda bile ruhları, terbiyeyi değiştirmeye azim etmezden evvel kıyafete ehemmiyet veririz. Tek gözlükler takmak, uzun saçlar bırakmak, şık gezmekle mütefennin, şair veya kibar olunamaz!

Zekâdan bahis ederken şu mütalaayı unutmak kabil olmuyor:

“ Şimdiye kadar epey Avrupalılarla temasta bulundum. Kaymakamlığım sırasında bir takım konsoloslar ve seyyahlarla görüştüm: bhusus jandarma tenzikatına

memur olan ecnebi zabitan ile devamlı münasebette bulundum; onlarda bizden, bizdekilerden daha fazla bir zekâ, daha büyük bir kabiliyet görmedim. Şu kadar var ki iş hususunda, iş başında, onların pek bayağı kafalı olanlarında bile fevkalade büyük bir tefevvuk buldum: onlar daha müşmir bir surette çalışıyor, daha ameli bir surette düşünüyor, bu sayede bu sebeple muvaffak oluyor ve terakki ediyorlar. Onların muvaffakiyet ve terakkileri hep bundan, sailerindeki intizam ve usulden neşet ediyor”.

Kıymetli tedrisat-ı iptidaiye “ Mecmuasının dördüncü numarasında muharrir olup darül mualliminde “ seyahat intibatından [ümit ve azim] namıyla verilen bir konferanstan muktebis olan şu mütalaa memleketimizin ilk ve muhterem mürebbisi Satı Bey’indir. Görünüyor ki bu günün en büyük mürebbisi bile zekâyı ihata edememiş ve netice itibarıyla garbın mümtaz zekâsını usul ve intizama hasretmekle adeta inkâr etmiştir. Muhterem mürebbinin cümlelerinde yandan, yani bir cenahtan görülmüş birşeydemevcudiyeti zaruri bir takım tezatlarla Avrupalıların muvaffakiyetlerini sırf sailerindeki intizam ve usule atfetmek gibi nakıs bir görüş var:

Satı Bey Avrupalılarda bizden fazla zekâ görmediği halde iş başında onların en bayağı kafalılarında bile fevkalade bir tefevvuk bulduğunu, bizden daha müşmir çalıştığını ve ameli bir surette düşündüğünü itiraf ediyor. Usul ve intizamın müşmir çalışmaya en birinci vasıta olduğunu tasdik etmemek mümkün

Sayfa 299

Yeni Mektep

Değildir. Fakat en bayağı kafalıları bize pek çok tefevvuk etmeleri, [daha ameli düşünceler.] usul ve intizamın mı yoksa zekânın mı mahsulüdür? Satı Bey dimağlarımızın Avrupalılarınkilerle, vezin ve teşekkül itibarıyla, müsavi olduğunu bu konuda mütehassıs olan âlimlerin tecrübe ve tetkiklerine istinaden söyleyebilirdi. Fakat zekânın ne demek olduğunu anlamış ve dimağda müşahede ve tetkik terbiyesiyle zekâyı inkişaf ettirmiş mürebbilerin ellerinden çıkan ve uzun bir istifanın mahsulü olan zekâlarla bizim zekâyı şarlatanlık, kurnazlık, hafzallık diye telakki eden hocaların asırlardan beri üzerlerinde keyfe mettefak oynadıkları zekâların mahsulleri arasındaki farkın hepsi usul ve intizama hamil etmek garp zekânın faikiyetini hiç görmemek değildir. “ Satı Bey” in bir seyahati tetkikiye “ Unvanı altında fenni müşahede ve tetkiklerini hülasa eden şu konferans böyle pek sath-ı olmamalıydı. Evet, Satı Bey demeli idi ki: “ Tecrübenin, ilmin terbiye-i fennin garp çocuklarına uzun bir müddet valide kucaklarında, mektep sıralarında muvaffakiyetlerle tatbik edilmesi yüzünden bugünkü garp zekâları şarkın zekâlarına faik bir kıymet ve mahiyet kesp etmiş, asırlarla

süren medeniyetin miraslarını alarak bedii ve fennini sermayeleriyle zenginleşmiş taala etmiştir. “ Nerde kaldı ki Satı Bey şark ve garp çocuklarını mektep sıraları üzerindeki yaramazlıklarıyla mukayese etsin... Eğer tetkik bu kadar dar sahada tatbik edilerek bir hüküm verilecekse bir kedi yavrusunun bütün çocuklarla müsavi ve hatta onlardan daha zeki olması lazım gelir; çünkü en yaramaz ve en hokkabaz bir çocuktur: Ben isterdim ki Satı Bey bu gibi fenni meselede bhusus mesleğinin en ruhlu noktalarında bir muhabir halinde kalmasın, belki bir şark çocuğuyla bir garp çocuklarının ferdi ve içtimai hayatlarındaki temayülleri, ruhlarını, ahlaklarını tetkik ve mukayese ettikten sonra biz mürebbilere istifadeli ve ilmi bir çok hitabelerde bulunsun.

Bir de zekânın yanlış anlaşılması hususunun çekirdek kadar hafif dimağlarındaki intibaklarını bir seyredelim:

Meclislerimizde hazır cevaplık edemeyen, pek az söyleyip çok dinleyen adamlara, mütefekkilere, fenalığa karşı her fırsatta isyan edenlere abdal, laf bilmez, keskin sirke küpüne zarar, şair, deli diye arkalarından eğlenirler. Akabinde zekâvetlerine mazur olan bu gibiler zeki olanlara vaat ettikleri bu gabavet hükmünden dolayı rahatça gülerler, gülünecek yeri bile bilmeyen bu ahmaklar sanki abdal doğup, abdal ölmek için yaratılmışlardır.

Hatta tarihimiz bu noktadan tetkik edilecek olursa zekânın doğru anlaşıldığı zamanlar pek azdır. Zekânın yanlış anlaşılması ve netice itibariyle yanlış amal edilmesi yüzündendir ki herşeyi pek sathı ve ters görürüz. Şık, mektepli beylerimizin dalgın, mütefekkir, sade giyinmiş İngiliz seyyahlarıyla iştihaza ederek; “ Adam, bunların neresi akıllı!” dediklerini benimle beraber işitenler pek çok olmuştur. Velhasıl bizde zekâ henüz anlaşılmamış ve hala da anlaşılamiyor. Ben onu biliyorum.

7. Faaliyet nedir?

Faaliyet; cesedin azalarını harekete getirmek ve onlara istediği işleri yaptırmakta muhattar olmak hususunda ruhun malik olduğu iktidar ve kabiliyettir.

8. Faaliyet hadiseleri nelerdir, gösteriniz?

Sayfa 300

Yeni Mektep

Bir şey istemek, karar vermek, verilen karar neticesinde hareket etmek, azalarını kımıldatmak, istenilen bir işi yapmak... İlh bütün bunlar faaliyet hadiseleridir. Yani faaliyet demek bu ve bu kabil işleri yapmaya kabiliyeti olmak demektir.

9. Ruhun melekeleriyle maddenin hassaları arasında ne cihetlerden farklar vardır?

Melekeler ancak kendiliğinden hareket eden bir varlığa ait olabilir. Maddenin hassalarıyla arasında dadit vardır. Yani birbirlerinden tamamen farklıdır. Madde atıldır, kendiliğinden hiçbir şey yapamaz. Yalnız tabi olduğu şeyin tesiri altında bir halden diğer hale geçer.

10. Melekeler üç muhtelif ruh vücuda getiriyor diye mülâhaza edilebilir mi?

Hayır, çünkü her şeyde, istemekte, düşünmekte, his etmekte mevcut olan biziz, biz değişmiyoruz. Bunun içindir ki her vakit şu sözleri sarf ederiz: “ Ben istiyorum”, “ Ben düşünüyorum”, “ Ben his ediyorum”.

11. Buna nazaran her melekenin yeni bir tarifini söyleyiniz!

Hassasiyet hiç etmeye kabiliyeti olduğu mülâhaza edilen ruhtur. Zekâ, fark ve temyize ve anlamaya kabiliyeti olduğu mülâhaza edilen ruhtur! Faaliyet işlemeye ve hareket etmeye kabiliyeti olduğu mülâhaza edilen ruhtur.

M. ŞEKİP

Geçen Derslerin Hülâsa Cetveli

(1 ve 2. dersler)

İnsan CesetleRuhtanTerekküp etmiştir

Ceset	Ruh
1- Tabiatı, cevheri maddidir.	3- Mahrum havass yani vicdan ile kendi kendini idrak edebilir.
2- Azalardan terekküp etmiştir.	
3- Havasın yardımı sayesinde ruh ile idrak olunur.	4- Üç iktidar ve Kabiliyetle
4- Bütün maddi şeylerin hassalarıyla bunun hassası birdir; hayatı lazım fiillerle mihaniki vazifelerin mukaarıdır.	yani Melekelerle tezahür eder.
5- Ölümle mahvolur yani inhilala uğrar.	
1- Tabiatı, cevheri maddi değildir ruh!	5- Ölümü yoktur.
2- Bir vücuttur tefriki kabil maddelerden terekküp etmemiştir.	

Haz veyahut ızdırar duyar.
(Hassasiyet): fark temyiz eder ve anlar.
(Zekâ):hareket eder.
(Cismani faaliyet, ihtiyari irade)

M. ŞEKİP

Muhtasar İlm-i Ahval Ruh Dersleri

Tedrisata Tatbiki

2

Terbiye-i Fikrîye

Sekizinci Ders

Kuvva-i Fikrîye

[Münderecat: 1. Kuvva-i Fikrîye- 2. İtla Harcı.- 3. İtla Batını- 4. Gayr-i Vicdani Haller.]

1. Kuvva-i Fikrîye- Terbiye-i fikriyenin gayesi çocuğun fikrini işletmek, yumuşatmak, inkişaf ettirmekten ibarettir. Gayesi lüzumlu olan malumatı elde etmekten ibaret olan tahsil ve marifet ile bunu karıştırmamalıdır.

Bizim fikrimizin faaliyeti gerek bizi ihata eden şeyleri tetkik etmekle, gerek hatıraları yoklamakla, gerek aralarında mukayese ettiğimiz münasebetleri tesis eylemekle tezahür eder. Demek fikirler ve akıl muhtelif tarzlarda hareket edebilir ki bunlara kuvva-i fikriye namı verilir.

Kuvva-i fikriye 3 cümleye taksim olunabilir:

- 1- Kuva-i kesbiye: İtla harcı, İtla batını veyahut vicdan.
- 2- Kuva-i hıfziye: Hafıza teselsül efkâr, mahile.
- 3- Kuva-i tanzimiye: Dikkat, tecrit, tamim-i muhakeme, kıyas.
2. İtla Harcı – İtla harcı fikrin ilim harcı ile münasebette bulunduğu bir takım mahsus evsafi doğrudan doğruya öğrendiği bir kuvvettir. Havass terbiye etmek, dikkatle müşahede eylemek: itlâın inkişafı için lazım gelen şartlar bunlardır.
3. İtla batını.- İtla batını veya vicdan bizde geçen şeyleri tanımak kuvvetidir. İyi ve kötünün temyizine ait olunca “ vicdan ahlakı” namını alır.

Dikkatli vicdan olduğu, yani ihtiyarıyla bizzat kendine veya harici bir şeye taalluk ettiği halde ise “ mülâhaza” tesmiye olunur.

İradesiz vicdan az çok müphem ve karışıktır. “ Bundan gayr-i vicdan” denilen haller sadır olur.

4. Gayr-i vicdani haller- bizim hayat-ı fikriyemizde birçok hadiseler vardır ki görünmeden vaki olurlar. Bazı hallerden tevellüt eyleyen veya bizi ihata eden şeylerden husule gelen intiba o kadar belirsizdir ki artık Âdet hükmüne geçmiştir; vicdanı tahrik ve ikaz edecek derecede şiddetli değildir. Misal: her akşam saatimi kurarım. Bu bir

ameliyattır ki evvela vicdanın malumatı tahtında icra olunur, bununla beraber çok defa olur ki aradan birkaç dakika geçerde “ acaba ben saatimi kurdum mu?” diye kendi kendime sorarım. Demek hem bir vicdani ameliyat var, hem de o kadar karışık bir ıtlaki fikrimde hiç biraz kalmıyor. Büyük bir şehrin ortasında, etrafında geçen şeylerden büsbütün bihaber bulunarak gezinip bir gazete okuyabilirim. Bu esnada iyi tanıdığım bir ses kulağıma gelirse hemen vicdanım uyanır. O halde etrafımda vukua gelen gürültü karışık ve belirsiz bir ıtlaki gibi bende bulunur imiş.

Bizim hayat-ı batınımızda öyle bir takım hadiseler vardır ki vicdani olmakla beraber tamimiyle idrak olunmazlar. Ekseriya bu küçük ıtlaklar heyetiyle bizim efal ve efkâriyemize ruh verir. Bizim tabiat ve mizacımızı teşkil eden bunlardır. Meyus ve münşerih bunlar bizde karışık surette tanin endaz olurlar. İçinde yaşadığımız iklimden, muhitten, kıraatlarımızdan, görüştüğümüz zatlardan bize gelen iyi kötü, haşin

Sayfa 302

Yeni Mektep

Ve mülayim her intiba bizim şahsiyetimizi yaymaya medar olur.

Bundan şu çıkar ki mürebbi çocuğun haberi olmayarak aldığı bütün intibaların sağlam ve onun mizacında mesut bir tesir icra edecek bir tabiatta olmasını dikkat edecektir. Kayıtsız ve gevşek bir çocuğa iyi intihap edilmiş hikâyeler ve kıratlarla kuvvetli bir takım intibalar verilerek; sert, kaba bir çocuğa aynı vasıtalarla mülayim ve nazik intibalar itasına çalışacaktır. Güzel şeyleri görmek sanayi-i nefiseyi inkişaf ettirmekte tabiattaki şiddeti taadiyle yarar.

Unutmamalı ki gayr-i vicdani intibaların keyif ve iradatına tabi olmak bir insana yakışır şeylerden değildir. O halde çocuğun aklına müracaat etmek onu his ettiğini düşünmeye epeyce anlamaya alıştırmak velhasıl ilk intibalarını teftiş etmek lazımdır. Biz ilime mevcuttan mevcut olmayanları istihraç suretiyle vasıl oluruz. Keşif ve tevlit izhara kaim olur. Bir şeye bütün eşkâli tahtında mütalaa etmek iyidir, harcı havass ile mütalaa edildiği gibi batınıdamütalaa olunmadıkça bir şey elde edilmez. Fakat mevzuun bu hakiki marifetine vasıl olmak için salim bir nüfuz-u nazar, kati bir tetkik ister.

Gençleri talim etmek: onların zihnine bir yığın kelimeler, fikirler hükm-i cümleler, müntehap fikirler yerleştirmek demek değil, onlarda idraki eşya ile açmak demektir. Onlara eşyanın gölgelerini değil havass ve mahyle üzerine tesir eden eşyanın

kendilerini arz etmelidir. Tahsil ve talim eşyanın hakiki müşahedesiyle başlamalı, sözle tasvir ve tavsiften girişmemelidir. (Komenyus)

Bizde cereyan eden bütün hadisat hakkındaki efkârı yani hadisat-ı fikriye ve ahlakiyeyi vicdana medyunuz. Haz ve elem, ferah ve yeis, arzu ve ümit. Hatıra ve mülâhazanın ne olduklarını vicdan ile öğreniriz. Yine iktidar, illet, kuvvet fikirlerini vicdan delaletiyle elde ederiz. Velhasıl, şu saydığımız bütün hadiseleri ika eden ve onlarla azamızdan ve bedenimizden temayüz eyleyen “ruh” fikrini de vicdana borçluyuz (Jane)

Sabri CEMİL

Sayfa 303

Yeni Mektep

Tatbikat Kısmı

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri]

Havass ve El

Satıh: Şekli mesahası muhtelif bir takım kâğıt parçaları taksim edilir. Bunlar üç yığına ayrılır. Küçükler, büyükler, ortalar. Basma parçaları, teneke parçaları ile de aynı idman yapılır. Bir satıh gösterilir: daha büyük, daha küçük hemen bu kadar bir satıh gösterilmesi istenilir. Gösterilen iki satıhtan en büyüğü, sonra en küçüğü buldurulur.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar bir pamuk veya yün çilesinin ipliğini çözmeye ve sonra tekrar çile yapmaya alıştırılır. İkinci defasında bir tecdide olduğu gibi çabukluk istenir; fakat dikkat ve intizamda aranır. Çabuk ve iyi yapan küçük kalfa olur.

El işleri: Çocuklar evlerinden yumurta kabuğu getirir. Bunların kenarları düzeltilir, uçları bir toplu iğne ile delinir. Delikten bir iplik geçirilir, düğümleir. Buna bir de düğme takılır. İşte öküzlerin, koyunların boyunlarına takılan beyaz çakar!

Ahlaki Hayat

1. Muhtıra: Çocuk adımlarını bize göre uyduracak değil, biz adımlarımızı çocuğun hatvelerine uyduracağız.

- Çocuklar herşeyi tahlil ederek öğrenmek isterler. Onun için ellerine geçirdikleri şeyleri kırarlar.

2. Hikâyecik: Küçük Şevki babasıyla çarşıdan aldığı yiyecekleri bir sepet içinde kurula kurula yalnızca evine götürür. Yolda iki çocuğa rast gelir. Bunlardan biri Şevki'ye karşı : “ Şu kurumlu çocuğa bak!” der. Şevki bundan kızar. Sepeti yere bırakır o çocuğa saldırır; orada köpekler gibi boğuşurlar. Oradan ihtiyar bir adam geçerse idi yüzleri gözleri kan içinde kalacaktı. Kavgacılar ayrıldılar. Şevki sepeti almak istedi. Fakat sepet yerinde yok. Uzakta köpeğin biri başını sepet içine sokmuş eti yiyordu.Şimdi Şevki'nin keyfi bozuldu. O kadar kurumlu olmasa idi belki eti köpeğe kaptırmayacaktı.

3. Ailece Konuşma: Bir yağmur günü pamuk kediye bakınız. Çamurlu havludan geçerken kirlenmekten nasıl koruyor? Kanaryanın kafesini taze su kondu mu ne kadar keyiflenir, ne yapacaktır? Geçen gün faytoncu beygirlerini dere içinden çıkarıyordu. Hayvanlar ne kadar memnun görünüyordu!

Hayvanlar temizliği seviyor. Küçük çocuklar siz pis kalmak ister misiniz?

4. Çocuk sözleri: “ Hangisini daha çok seversin: Şükürü mü, büyük anneyi mi?” Yavrucuk göz yaşlarını akıtarak şu cevabı verir: “ Söylersem beni döversiniz!”

Fikri Hayat

Söylemek- 1. Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimden sonra bahçede her zaman ne yapıldığını söylerler: bahçede çapalanır, kazılır, ekilir, ağaç dikilir, ayıklanır... Bahçede çiçek toplanır, demet yapılır...

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte kumaşlarla çalışan ameleyi tekrarlarlar.

Sayfa 304

Yeni Mektep

Dokumacı, boyacı, terzi, çamaşırcı, dikişçi, kolacı, ütücü...

3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan kasap hayvanlarını söylerler. Öküz, inek, dana, koç, koyun, kuzu, keçi, oğlak...

4. Şeyler: Çocuklar düşündüğünü gördüğümüz şeyleri evvelki gibi söyler: yağmur, kar, dolu, kuru yapraklar, çok pişmiş yemişler, duvar kenarlarındaki kiremitler...

5. Bakarak: Bir kurşun kalem tadmik ve tesmiye ettirilir.

6. Oynayarak: Uçan kuşların ismi söylenince el kaldırılır. Uçmayan hayvan veya şeylerin adı söylenince el kaldırmaz. Çocuklardan her biri sıra ile beşer isim

söyler: uçtuuçu kaz uçtu (yatar kalkar.) uçtuuçu kuzu uçtu (eller kalkmaz). Uçtuuçu turna uçtu; saz uçtu.

Okumak ve yazmak: Küçüklere “r” harfini evvelki nüshada tarif olunan usul-i vech ile okutmali, söyletmeli, yazdırmalıdır.

Sayı saymak: Kendilerine göstererek saymalı. On çubuk, on mekap, on makara, on cam, on çocuk, on küçük kız... Taş tahta üzerinde işaret etmeli ve söylemeli: on nokta, on düz çizgi, on eğri çizgi; on halka, on yumurta... parmakları açarak on insan, dört ayaklı on hayvan, on kuş, on balık, on ağaç, on çiçek, on meyve... ismi söylemeli. Çubuklarla, halkalarla, mekaplarla, mukavvalarla onu: dokuz ve bir, sekiz ve iki, yedi ve üç... diye teşkil etmeli. On çakıl taşından ibaret bir yığından sıra ile bir taş, iki taş... kaldırmalı. Bir sıraya dizilmiş on şakirtten sıra ile bir, iki... Dokuzşakirt ayırmalı, mekaplarla iki defa beş, beş defa iki, iki defa dört ve üç, üç defa üç ve bir ile on teşkil etmeli.

Tetkik etmek: İşte iki kâğıt şerit daha genişini daha darını gösteriniz. İşte şu mukavvada dar ve geniş delikler açıyorum. Hangisi geniş, hangisi dardır? Bir şeritten daha geniş nedir? Bir sofadan daha dar nedir? Hangisi daha geniştir? Cadde mi, yol mu? Hangisi daha dardır? Dere mi, nehir mi? Köprü mü, sokak mı?

Düşünmek ve tahayyül etmek: Yapraksız ağaçlar arasında kuş başı karlar uçuşur, bir fakir ihtiyar iki büklüm olmuş sırtında ağır odun yükünü taşır. Göbeği önünden gider. Sahibi geliyor mu diye ihtiyara bakar. (serbest resim)

Gösterilen bir resim şöyle okutulur: Şimendifer istasyonu. Tren henüz kalkmamıştır. Herkes birleşmek için uğraşır, koşar. Bağırır. Yolcular kalanlarla veda eder. Küçükler büyüklerin ellerini öper.

Ezber: Şu manzumeyi izah etmeli ve parça parça belletmeli:

Anneciğim

Ben seni pek

Çok severim

Tatlı babam,

Senden ise

Ayrılamam

Gel kardeşim

Sensin benim

Ancak eşim

Ben küçüğüm

Sayfa 305

Yeni Mektep

Mezeleri hep

Sevmediğim

Hep seviniz

Sizde beni

Okşayınız.

Sabri CEMİL

Mektepte Kıraat

Çocuklara kıraat ettirmekten beklenen ümitler ve maksatları şöyle hülasa ediyorum.

- 1.- Okumaya, konuşmaya, yazmaya alıştırmak.
- 2.- Fikir vermek ve ona fikirler yaptırmak.
- 3.- Bir netice çıkarmak.
- 4.- Yavaş yavaş malumat sahibi etmek. Kıraat kitapları fikrimce bunlara göre yazılmak bu esaslara takip edilmek lazımdır.

Şu maksat ve neticelere gidebilmek için iki tarık vardır.

- 1- Evde kıraat usulü
- 2- Mektepte kıraat usulüdür.

Bir iş çıkarmak, bir şey amal etmek ve buna mümkün mertebe en faydalı bir surette ve en az bir zaman zarfında muvaffak olabilmek için mektep ve muallimlerin vazifeleri tayin etmeli. Mesagı ve amalı taksim olunmalıdır.

Kıraatten matlup olan maksatların bir kısmı vardır ki peder ve valide ona muvaffak olur.

Muallimde mektepte kendine ait ve peder ve validenin yapamayacağı kısmını ifa ederse kıraatten da beklenen netice az zamanda mükemmel bir surette meydana gelir.

Vatan muhabbeti duygusu gibi

Bunu muallimden evvel peder ve valide daha mükemmel bir surette çocuğunun dimağına yerleştirmeye muvaffak olur.

Kıraat kitapları bu iki neticeye nazaran ayrı ayrı yazılmalı, daha doğrusu talebenin dimağına muallim eliyle, lisanıyla yerleştirilecek fikirler, valide ve peder lisanıyla çocuğun dimağına yerleştirilecek fikirlerden ayrımalı.

Muhitin teşekkül ve tefekkür üzerine olan tesiri dikkat nazarına alınır sa bu fikrin isabetine kanaat getirilebilir. Bir muhite ait bir işin, bir fikrin tesiri başka bir muhitteki tesisattan fazladır.

Fikrimizi izah için: mesela

Onur Vatanını Sever

“ Onur henüz birinci sınıfta idi. Kendisi sekiz, dokuz yaşında idi. Küçüktü.

Bir gece evde öyle akıllık yaptı ki: anası, babası, ağabeyi şaştı kaldı. Bakınız nasıl:

Kıştı, babası sobaya odun, kömür atıyordu. Onur kitaptan gözünü bile kaldırmıyordu. Artık babası işini bitirmişti. Eline gazeteyi aldı. Onur kitabı bıraktı. Babasının yanına sokuldu. Çünkü babası gazetede ne okursa Onu2 a anlatırdı. Onur sordu ki babacığım ne var söyler misiniz dedi. Babası biraz durdu. Sonra söyledi. Hem neler var bilsen. Aşk olsun. Bir büyük yürekli adamcağız donanma cemiyetine 1000 lira vermiş. Adını gazeteye yazdırmamış. Çocuk şaşladı. Acaba o ne verebilirdi. Düşündü. Biraz sonra sevinerek:

-Ha buldum... dedi. Babacığım sen bana para verme, sakla... Kim gemi alacaksa ona verir.

Babası vatanı seven çocuğunu kucakladı, gözlerinden öptü.”

Fikirler...

Onur nasıl bir çocuktur. Derslerine çalışır mı? Her akşam babası ona ne anlatır? Bir gece ona ne söyledi?

O donanma cemiyetine ne verebilecekti? Sonra aklına ne geldi?

İnşa.

Onur'un babası bir gece dedi ki bir zengin adam...

Onur düşünmeye başladı sonra...

***

Şimdi bu parça üzerinde tevafuk edelim. Samimiyetle münakaşa eyleyelim. Parçadan alınan fikir donanmaya muavenettir.

Bu da parçadan anlaşıldığı gibi o da peder tarafından verilmiş ve verilmesi mümkün olduğu anlaşılmıştır. Mademki bu mümkündür. Bu vazifeyi evliya-i itfale bırakalım.

Bırakmakta diğer bir fayda de tesirinin şiddetini arttırmaktır. Zira mesele aile arasında, aile lisaniyla ceyran etmesi bu şiddeti temin eder.

Diğer bir misal,

Anneciğim

“ Gece olur. Her taraf kararır. Akşam yemeğini yerim. Sonra gözlerim kapanmaya başlar. Açmaya çalışırım açamam. Anneciğimin kolları arasına atılırım. Sevimli bir el beni yavaş yavaş okşar. Beni uyutmak için ninni söyler. İnce ve sevimli bir ses bana birşeyler fısıldar. Artık uykuya dalarım. Kulaklarım, güzel ninnilerini duyar gibi olurum. Validem hep tekrar eder.

- Uyu yavrum uyu ninni, ben kımıldanmam. Sevinçle türlü rüyalar görürüm. Etrafımdan kelebekler, kuşlar uçar. Sevindiririm sonra bu eğlencelerin rüya olduğunu anlarım. Gözlerimi açtığım vakit annem:

- Niçin uyumuyorsun yavrum, rahatsız mısın?”

Fikirler.

Gece olduğu vakit uykunuz gelir mi? O vakit anneniz ne yapar? Ne söyler, ne sorar? Annenizi sever misiniz, niçin?

İnşa

Gece olunca her taraf...

Benim uykum...

Bunda aynı surette hareket edersek Şu parçada fikir namına bir Şeyin mevcut olmadığı görülür. Bundan başka çocuğun mefkûresini de karıştıracaktır. Buna nazaran bu ve bu gibi parçaları kıraat kitaplarına ithal etmek, kıraat ettirmek. Talebenin mefkûresini zevat ile doldurmaktan başka bir Şeye yaramaz.

Yok, valide muhabbeti, hissi uyandırmak matlup ise o his mektep sıralarından ise peder ve valide daha kucağından daha mükemmel surette neşvünema bulur.

Bunlar [evde kıraat] için yazılıŐ parçalar arasına girebilir.

Peder ve validenin yapamayacağı, muvaffak olamayacağı cihetleri amal ve ifa ve mütefekirenin o kısmını tenvir, muallim ve mektebin vazifesidir. Ve öyle olmalıdır.

(Mektepte kıraat) için yazılacak kitaplarda bu cihetin dikkat gözünden uzak tutulması her halde faydalı ve lazımdır.

***

Henüz mevkii bahse getirilen bu meselenin hata ve sevaba ihtimali vardır.

Fakat fikrimizi izah maksadıyla yukarıya derç ettiğimiz parçalar, Şimdi yazacağım parçalarla mukayese edilirse hem mesele tenvir eder, hem fikrimiz daha iyi anlaşılır.

Şöyle ki

Bakla

“ Artık kurtulmuştu. Çuvalın yırtılmış tarafından yuvarlanarak duvarın köşesine düştü.

Sayfa 307

Yeni Mektep

Oh! Ne güzel, hem de ıslak bir yer... Azıcık sıcaklıkta var. Daha ne ister. İsteddiği kadar hava da alır. Baklacık Őişmeğe başladı. Yavaş yavaş ufacık sivri kolunu iki kabuğu arasından uzattı... Tamam... İşte toprakta buldu. Artık bir Şey istemez. O, büyüyecek dal, yaprak, çiçek, yemiş verecek...

Ufacık yapraklarla süslü başını da çıkardı. Bu küşecik ona yetişir. Ona dokunmasınlar.

İhtiyar bir kadın elinde süpürge, kürek geldi. Gübrelerle beraber baklacığı bahçeye attı. Hah... İşte daha iyi oldu.

Burada kimse görmeyecek, o serbest yaşayacak.

Günler geçti... Ağustosun sıcak bir günü idi

İhtiyar ninenin yiyeceği kalmamıştı. Mahzun mahzun dolaşıyordu. Bir de ne görsün?

Dalları uzun uzun yemişlerle dolu bir bakla fidanı

Koştı... Titrek elleriyle birer birer topladı. Pişirdi. Babasız çocuğuyla beraber yedi. Derin derin düşündü. Allah'ına da şükür etti. Ne için?

***

Fikirler

Bakla kök, yaprak vermek için ne lazımdır? Bakla tanesinden ne çıktı? Sonra ne oldu? Bakla fidanının üzerinde neler oldu? Nine onları ne yaptı? Bakla neye yarar?

İnşa

Bir bakla...

Bakla insanların...

Bu parçadan talebenin edeceği istifade her halde (anneciğim) parçasından edeceği istifadeden fazladır.

Sonra (Anneckiğim) den matlup hissi peder ve valide temin edebilir. Fakat (Bakla) dan matlup neticeyi ancak muallim istihsal edebilir.

(Onur vatanının sever) parçası evde peder ve valide tarafından kıraat ettirildikte matlup hasıl olur. Onun yerine şöyle bir parça konuldukça istifade iki cihetli olur. Mesela:

Arılar – Böcek

“ Sabah erkenden kovanın önünde, etrafında telaşlı bir hal vardı. Arıların kimisi giriyor, kimisi çıkıyor, bazısı da kovanın yanında düşüp ölüyorlardı.

Epey zaman geçti. Bir de kovanın kapısından yavaş yavaş bir kalabalık görüldü. Ortalarında büyücek bir şeyin yuvarlanarak geldiği görüldü.

Kovanın etrafında taraçanın kenarına kadar gelmişlerdi. Aralarında yuvarlanan kadife kanatlı bir büyücek böcek cansız bir halde yere düştü.

Bu bir böcekti. Kovandan bal yemek çalmak için gece arılar görmeden girmişti. Fakat sabahleyin bu yabancı, kovan içinde görüldü.

Kovan halkının polisleri böceğe dışarı çıkmasını teklif ettiler, çıkmadı. Arılarda onunla kavgaya başladılar. İğneleriyle batırarak, ayaklarıyla sürükleyerek çıkardılar. Bu sıra kendilerinden de ölenler oldu. İşte kapının önünde düşüp kalan arılar bu suretle ölenlerdir. Fakat yabancı, hayırsız böcekte öldürüldü. Kovandan aşağıya yuvarlandı, gitti.

Fikirler.

Sayfa 308

Yeni Mektep

Arıların evine ne derler? Kovanın nesi var? Arılar ne yapar? Kovanda ne oldu? Böcek ne için girmişti? Arılar ne yaptı? Arılar ne için öldü? Böcek ne oldu?"

İnşa.

Bir böcek kovandan...

Arılar bunu...

Arılar da öldü ama.

Bu parçadan talebe alacağı hislerin tafsiline hacet bile yoktur.

Evvela arıların hayatına ait fikirler denecek. Ve bir halk için vatanı muhafaza uğrunda ölmek icap etse bile o fedakârlığı yapmak lazım olduğu vesaire.

Diğer bir parça

Hasta

“ Odam boştur. Kitaplarımdan başka arkadaşım da yok. Bahçivandan bir saksı çiçek aldım. Ne kadar güzeldi. Yaprakları parlak, taze, gürbüz, çiçekleri tatlı, pembe renkli dudakları bir düziye gülüyordu.

Yazı masamın üstüne yerleştirdim: Karanlık odama ne güzel de yakıştı. Artık ben yalnız değildim, sevimli, dilbaz bir arkadaş bulmuştum... Beraber yaşıyorduk. Ben ona su veriyorum. Oda bana güzel kokularını veriyordu. Bir sabah baş ağrısıyla uyandım. Hastalanmıştım... Arkadaşıma baktım... Oda benim gibi... Rengi uçmuş... yaprakları solmuş, şıp şıp ter döküyor... Âdeta hasta... Acaba ne oldu?

Ben hava almak için dışarı çıktım... Fakat merakımdan tekrar odaya döndüm. Maşallah, güzel, hasta çiçeğimde yüzünü pencereye çevirmiş... Bükülmüş iyice, soluk gerdanı ile dışarıya bakıyor... Âdeta ağlayarak yalvarıyordu... Anladım... Evde hava almak... Güneş görmek istiyor.

Hemen sevimli arkadaşımı nenesi bahçevana verdim. Bahçeye gönderdim. Ertesi günü onu yoklamaya gittim... Daha iyileşmişti. Birkaç gün sonra tamamıyla iyi oldu.

Tekrar odama getirmeye korktum. Belki hastalığı tekrarlardı.

Daha güzel ve kuvvetli bir arkadaş aradım... Buldum. Fakat iki gün içinde o da hastalanmasın mı? Anladım odamın havasından hoşlanmıyorlar... Gözleri dışarıda. Acaba dedim.

Bunların sevgilileri kimdir? Odaya girmiyor mu ki bunlar dışarı çıkmak istiyorlar.

Dikkat ettim gözleriyle hep güneşi kovalıyorlar. O ne tarafa dönerse güzel çiçeğim... O tarafa dönüyor.

Muhabetleri o kadar sıkı ki uzun bir müddet ayrı tutsanız maazah öleceklerde.”

Fikirler

Bir saksı çiçekte neler görüyorsunuz? Saksıyı ne için odaya aldı? Onun başı ne için ağrıdı? Çiçeğe ne oldu!

Çiçeği ne için bahçeye yolladı; çiçek bahçede ne oldu? Çiçek neden pencereye döndü. Güneş görmeyen çiçek ne hale gelir? Bir çiçek hiç güneş görmezse ne olur?

İnşa

Çiçek bahçeye.

Bir çiçek güneş...

Odada bir çiçek bulunuyorsa...

Şimdi evvelce derç ettiğimiz parçalar ve bunlar tetkik edilirse (Mektepte kıraat) kitaplarının

Sayfa 309

Yeni Mektep

Ne suretle yazılması daha muvafık olacağı kendiliğinden de tezahür eder.

Bu defa bu kadarla iktifa edelim. Maksat muallimlerin böyle parçalar üzerine dikkat-i nazarlarını celp etmektir. İcap ederse fikrimizi daha tefsil edeceğiz.

A.Tevfik

***

İptidai 3. Sınıf Dersleri

1- Osmanlıca

Kıraat

1. Ders:

Fakir Mektepli

Ben mektebe ekseriya midem aç, başım boş giderdim. Hanım ninem bizi görmeye geldiği günler iyi günlerimiz olurdu; ancak o bana birkaç para verebilirdi. O vakit açlığımı aldatmak için eldeki para ile ne alabileceğimi sokak ortasında hesap ederdim. Akıllılık; Ekmekçiye koşmak derdim. Fakat arkadaşlarımın yanından kuru ekmek yiyerek fakirliğimi nasıl göstereyim diye düşünürdüm. Garip değil mi, o anda da sanki istihzalarını tutulmuş gibi titrerdim.

İstihzadan kurtulmak için ancak şöyle bir çare bulabilmişim. Vücudumuzu tutabilecek mugaddi ve fakat yemişe benzer şeyler almak. Bunun için baharatlı ekmek benim her günkü kuşluğum olurdu. Derste gözlerim bulanmaya, başım dönmeye başladı mı cebimdekenden gözle kaş arasında bir parça ısırdım; ne çare ki yanımdaki arkadaşların gözlerinden kurtulmak mümkün olmazdı. Her gün “ Ne yiyorsun” diye sordukları zaman kızarmadan “ yemiş” cevabını verirdim.

“

Mişel”

[Bu parça bir büyük Fransız müverrihinin çocukluk hatıralarındadır. Fakirliğin tahsile mani bir sebep, bir mazeret teşkil edemeyeceğini göstermek için pek ibretli bir misaldir.]

2. Ders:

Başaklar ve Kelebek

Güneş ipek mendiliyle genç buğday fidanının göz yaşlarını siliyor, başını altın telleriyle yaldızlıyordu.

Şuh, taze, pembe kanatlı bir kelebek değildi. Fidanın etrafında dolaştı.

Nihayet aradığını bulmuşlara benzer bir aceleyle buğdayın hüve tozu üzerinden ufacık sarı bir şeyi ayakları arasına sıkıştırdı; kanatlarını çırparak uçtu, gitti... Hayır, öteberi dolaştı. Sonra koşarak bu genç fidanın komşusu bir tazenin göğsü üzerine kondu. Ayaklarıyla karıştırdı. Aldığı emaneti oraya, bir köşeciğe yerleştirdi. Artık kelebek çekildi. Çünkü o, işini bitirmişti. Nişan resmini yapmıştı.

Günler geçti. Her iki genç yaşlarını aldılar, başları doldu. Yaşamak için baş başa vermekten başka çare olmadığını anladılar. Başlarını birbirine yanaştırdılar. Onlar anlıyorlardı. Çok yaşamayacaklar; çocuklarını büyüttüler, muhafaza ettiler. Ne çare ki çocuklarının filizi günlerini göremediler. Günün birinde hain bir el her ikisinin

boğazlarını sıktı. Keskin bir aleti gerdanların üstünde gezdirdi. Komşuları bu hali gördüler, titrediler.

Zavallı başaklar! Siz kimin için yaşıyorsunuz?

Ahmet Tevfik

[Bu parçada kelebeğin ayakları arasına

Sayfa 310

Yeni Mektep

Sıkıştırdığı şey madde-i telkihiyedir. Yani nebatatında insanlar gibi çiftleştikten sonra levhanın levdanı mahsul verdiklerini gösteriyor. Sonra gebelik devirleri geliyor, başaklar döllüyor. İçindeki habbeler yavru oluyor, fakat başaklar her vakit yavrularının gününü görmeye muvaffak olamadıkları halde yine onları birkaç ay içinde yetiştirmeye olanca kuvvetleriyle çalışıyorlar. Bu parçadan çıkan hisse insanın evladı kendi hazlarını, kendi memnuniyetlerini tatmin etmek için vücuda getirmediği ve nebatatında bir aile hayatı geçirdikleridir.]

Remzi ifadeler: Gözyaşlarını silmek:Sinemleri tebahhur ettirmek. Filizi günler: buğday tanelerinin yeşermiş günleri demektir. Hain bir el:orakçının eli. Keskin bir aleti: Orağı. Gerdanları: başağın dipleri.

Lügatler: Şuh: Laubali, şen, tatlı. Hünüz: kadınların başlarına garaptenyaptıkları süslü başlık. Emanet: kendisine emniyet edilerek bırakılan bir mal. Muhafaza: korumak.

3. Ders:

Tavuk

Kümeden, kapısı açılınca ayakları birbirine bitişik olduğu halde sıçrar.

Bu adi, orta süslü, günde bir yumurtacık veren bir tavuktur.

Güneşten kamaşan gözleri ona birkaç şapşal adım attırır. gördüğü şey, her sabah üzerine eşelemeği Âdet ettiği, gübre yığındır.

Üzerinde yuvarlanır, her tarafını tavlar, tüylerini kabartır, kanatlarını çevik bir hareketiyle de üstünden gece pirelerini silker.

Sonra akşam ki yağmurun doldurduğu çanaktan su içmeye gider. Çünkü tavuk sudan başka içki kullanmaz.

Suyu kabın kenarında dengesini bozmadan, yudum yudum boynunu dikerek içer.

Sonra dağının gıdasını aramaya başlar. Körpe otlar, böcekler, öteye beriye saçılmış taneler hep onundur.

Bütün gün gagalar, gagalar da hiç yorulmaz ara sıra durur.

Başı kırmızı hüve tozu altında dimdik gözleri canlı, kursağı dolu olduğu halde, gah sağ ve gah sol kulağıyla etrafı dinler. Yeni bir şey olmadığına kanınca eski tahrisine devam eder.

Romatizmalılar gibi katı pençelerini yükseğe kaldırır. Parmaklarını birbirinden ayırarak sessiz sessiz ihtiyatla basar, o halde ki yalın ayak yürüyor sanılır. “

Jel Renarden”

[Bu parçada tavuğun bir günlük hayatı pek ince tetkik ve büyük bir maharetle tasvir edilmiştir. Çocuklarda dikkat, tetkik ve müşahede melekelerini uyandırabilecek bir mahiyettedir. Yalnız muallimin maharetle okutması şarttır.]

İmla

1. Ders

Dev Kızı

Bir gün bir dev kızı ovaya inmek için içinde yaşadığı koca ormanları terk etti. Bir tarlanın ortasında çiftiyle uğraşan bir köylü gördü. “ Bu küçük mahluku”, “ sapanı ile öküzlerini” yeni bir oyuncak sandı, hayretler içinde kaldı. Zavallı köylü ile hayvanlarının ümitsiz feryatlarına,

Sayfa 311

Yeni Mektep

Bütün kuvvetleriyle tepinmelerine rağmen bir hamlede hepsini birden kaldırdı, futası içine attı. Şen ve şatır babasına koştu. Fakat babası kızına görülmemiş bir eğlenceliyle: “ bu oyuncak değildir kızım, dedi; çabuk bunları yerine götür, bırak çalışsınlar; bu küçük mahluklar toprağı sürmeseler biz devler yaşamak için yiyecek hiçbir şey bulamayız. ”

[Bu bir masal. Fakat faydalı bir masal. (Dev) den maksat zenginler, ağalardır. Ekseri zenginler köylüleri pek hakir görürler. Onların namuslarıyla, mallarıyla, canlarıyla oynamak mübah ad ederler. Her nasılsa bu dev kızının babası akıllı bir ağa imiş. Çiftçilerin kıymetlerini takdir etmişe kızına; “Bunlar bizim eğlencemiz değildir. Bunlarla oynamak altımızdaki dalı kesmek demektir, daha doğrusu budalalıktır.” diyor.]

Lügatler:İsmi var cismi yok bir hayvan mahluk: yaratılmış. Hayret: şaşmak. Feryat: bir tehlikeden kurtarılmak için bağırp çağırmaq. Tepinmek: ayaklarıyla çırpınmak. Bir hamlede: bir salışta. Futa: kadınların, kızların elbiselerini kirletmemeleri için üstlerine giydikleri önlük. Şatır: güler yüzlü.

2. Ders

Çift

Çiftçi güneşten evvel kalkar. Evinden çıktığı vakit horozlar kümeslerden öter; çiftçi bunları dinler, çünkü dillerini anlar, fakat yatağından kalmak için onların davetini beklemez! Çünkü çiftçi onlardan daha sabahçıdır. Yüzünü yıkadıktan sonra hemen ahırın kapısına koşar. Baba yiğit, cesur, sabırlı, kuvvetli ve halim öküzlerini alır, çıkıp gider.

Bak, bak... Ne çabuk da tarlaya gitmişler! Üçüde çalışıyor. Hem de baş aşağı, dimdik bir bayır üzerinde! İnsan bu tarlanın en yüksek yerine yalnız yürüyerek çıksa kan ter içinde kalır. Bütün çiftçiler böyle çalışırken acaba biz ne yapıyoruz?

Lügatler: Davet: çağırmaq. Sabahçı: erkenci. Baba yiğit. çalışmaktan korkmayan, gürbüz. Halim: yumuşak huylu.

3. Ders

Gelincik Çiçekleri

Buğday tarlaları içinde saray askerleri gibi parıl parıl yatarlar. Renkleri dünyanın en güzel kırmızısıdır. Bu askerler kimseye tecavüz etmez. Kılıçları birer başaktır.

Bu askerleri koşturan rüzgâr dır. Her gelincik, istediği zaman, evleklerin kenarında hemşehrisi peygamber dövmesi çiçekleriyle geri kalırlar.

Lügatler.- Evlek= tarlaların üzerinde sabanla açılan muvazi hatlar.

4. Ders

Eşek

Nazarında herşey müsavidir. Her sabah küçük bir arabaya koşulur. Adımlarını genç bir işçi gibi kuru ve sert atar. Sahibi köyün gezici bakkalı Turhan'dır. O bununla, et, sabun, şeker, tuz, herşey satar. Öğleye kadar süren bu satıştan sonra Turhan'a eşek kendi işlerine bağa, ormana köprüye giderler. Dönüşte ya zer-

zavat, ya çalı süpürgesi veya şunu bunu getirirler. Turhan yolda sebepsiz sarf ettiği: “Deh! Deh!” nidalarını hiç kısmaz. Ara sıra kokusunu aldığı bir deve dikenini, kafasını saran bir fikir eşeği durdurur, artık yürüyemez. Derhal Turhan eşeğinin boynuna sarılır, ileri doğru çekmeğe başlar. Eşek inat ederse Turhan kulaklarından ısırır.

Akşam yemeği bir hendeğin içinde yerler, Turhan soğan ekmek yer, eşeğide ne isterse onu yer. Eve gece dönerler. Gövdeleri ağaçtan ağaca sıyrılır.

Birden bire içinde bütün eşyanın henüz uykuya daldığı kırlar bu sazlık kirli sanki param parça olur.

Ne zannettiniz, bozuk çıkrıklı bir kuyudan su mu çıkarılıyor?

Hayır, Turhan'ın eşeği eve yaklaştı, bütün avazıyla köye haber veriyor, daha doğrusu anırıyor, kahkahalarını, yalnız kahkahalarını salıyor.

Bilir misiniz, ona Turhan'ın eşeğine boy atmış bir tavşandır da diyorlar!

“Jol Renard” dan

M. ŞEKİP

*****

3-İlm-i Hal

23. Ders

Oruç

Her vakit durmadan bazı yazsanız eliniz ne olur? Yorulur değil mi? Ceketinizi her zaman giyerseniz yıpranıp eskir değil mi? Bizim yediğimiz yemekler neremize gidiyor? Öyle ise midemiz o yemekleri hazım için her vakit uğraşa, uğraşa yorulmaz mı? Bu yorgunluğunu götürmek için ne lazım? (Dinlendirmek) İşte biz müslümanlar senede bir ay midemizi dinlendiririz. Ramazanda gündüz yemeyiz, içmeyiz. Canımızın istediği şeyleri ona vermeyiz. O zaman fakirlerin halini, derdini anlarız değil mi? Ramazanda siz de oruç tutuyor muydunuz demek küçükleri oruç tutmaya zorlamazlar. Fakat alışmak için bir gün, birkaç gün oruç tutmak iyidir. Öyleyse kimler oruç tutmaya borçludur? Hiç sahur yemeğinde bulundunuz mu? Ondan sonra daha gün ağarmadan yiyip içmekten vazgeçerler. Sonra bütün gün ne su içerler, ne yemek yerler, ancak akşam ezanıyla yer, içerler. Büyük kardeşiniz mesela bir gün köyde bulundu. O gün yiyecek, içecek bir şey bulamadı. Balsa idi yiyecekti ama bulamadı da yemedi. Kardeşiniz o gün oruç tutmuştur denilir mi? Niçin denilmez? Demek oruç olmak için

daha sabahtan niyet etmek ister. Öyle ise siz de büyüdüğünüz zaman ananız, babanız gibi oruç tutacaksınız öyle mi? Oruç bizim vücudumuza yarar. Onun için Cenab-ı Hak bize (Oruç tutunuz) diye emir etmiş. Tutmasak ne olur? (Hem Allah ı darıltmış olmaz.) yeni oruç tutuyorsunuz. Fakat oruçlu olduğunuzda bir bardak su içtiniz. Orucunuz bozuldu, günaha girdiniz mi?

[Hülasa- Kıraat]

24. Ders

Hac

Biz mahallemizdeki müslüman kardeşlerimizle her vakit

Sayfa 313

Yeni Mektep

Görüşüp konuşuruz. Uzaklarda bulunan müslümanlarla da görüşmek istemez mi? Görüşmenin ne iyiliği var? (onlarla konuşuruz, birbirimizi tanırız, severiz, birlik oluruz...) görüşülecek bir yer olma ki orada toplansın. İşte dünyanın her tarafta bulunan müslümanlarda senede bir defa (Mekke-i Mükerrerme) de toplanıyorlar. Buna (Hac etmek) derler. Fakat herkes oraya gedebilir mi! Mekke kasabası buraya olduğu gibi başka yerlere de uzaktır. Oraya kadar gidebilmek için para istemez mi? Sonra orada ve yoldan iki üç ay kalacağız. O zaman evimizde çoluk çocuğumuz yiyecek istemez mi? Demek hacca gitmek için ne lazım imiş? Mekke-i Mükerrerme gitmiş adamlara ne derler? Akrabanızdan, komşularınızdan bildiğiniz hacı var mı? Acaba orada ne yapmıştır. Orada kasabanın ortasında dört köşeli mübarek bir bina vardır. Ona (Kabe) derler. İşte orasını ziyaret etmiştir. Mekke-i Mükerrermenin yanı başında (Arafat) isminde bir dağ vardır. Kurban Bayramının arifesi günü orada bulunmuştur. Mekke-i Mükerrermeden sonra da Medine-i Münevvereye Peygamberimizin mübarek mezarını ziyaret etmeye giderler.

Allah, zenginlere (Hac idiniz) buyurmuştur. Onun bir müslümanın çokça parası oldu mu hacca niyet edip gitmelidir. Gitmezse Allah onu sever mi? Ya bu zengin adam hasta bulunursa? Demek her işin başı sağlık imiş. Bunun için insan tam bir müslüman olmak isterse vücuduna bakmalı ve para kazanmağa çalışmalıdır.

[Hülasa- Kıraat]

25. Ders

Belki babanızın bir, kendi evi var. Pederiniz az çok size yiyecek getiriyor, elbise alıyor, sizi mektebe gönderiyor. Fakat öyle fakir adamlar vardır ki çocuklarını

besleyecek, giyindirecek parası yoktur. Zavallılar yarı aç, yarı çıplak bir surette yaşarlar. Eğer onlara bir parça yardım etmezseniz belki açlıktan öleceklerdir. Sizin birkaç kuruşunuz zavallıları sevindirecek, yaşatacaktır. Bazı zengin adamlar vardır ki bunların parası çoktur. Onlar fukaraya daha ziyade bakmalıdır değil mi? İşte Cenab-ı Hak da öyle diyor. (Ey zenginler, fakara zekât veriniz) diye buyuruyor. Fakat ne kadar vermeli? Sizin babanızın kimseye borcu yok; fazla olarak da kırk tane lirası var. Öyle ise bir tanesini bir fakire verecektir. Sizin ise pederinizin seksen lirası var? Bu hesaba göre fukaraya kaç lira vermelidir?

Bakınız! Fakirler zenginlerden böyle iyilik görünce yoksullukları gidecek, çalışmak için ufak bir sermaye edinmiş olacaklar ve zengin kardeşlerini de seveceklerdir. Biz bir hıristiyanı bile sıkıntıda gördüğümüz zaman ona elimizden geldiği kadar yardım etmek isteriz. Çünkü bir insandır. Onunda kalbi var; onunda kalbi sizler, ya müslüman kardeşlerimizi gözetmek ne büyük borcumuzdur! Görüyorsunuz ya, fakirlerin yardıma koşabilmek içinde zengin olmak, çalışmak lazımdır. Demek ki insan çalışır, çok para kazanırsa kendini Allah a daha ziyade sevdirebilir. Çünkü parasıyla zekât verir, hac eder...

Sayfa 314

Yeni Mektep

[Hülâsa - Kıraat]

26. Ders

Efal-i Mükellefinden: Farz ve Haram

Siz, ana ve babanızla namaz kılarırsınız. Niçin? Çünkü Allah emir etmiştir. Mutlaka kılınacaktır. Ya namaz kılmak için ne yaparsınız? Demek abdest almayı da Cenab-ı Hak emretmiştir. Allah'ın böyle emrettiği daha başka bildiğiniz şeyler var mı? (oruç, hac, zekât...) Evet: Allah'a, Peygamberlere, kitaplara inanırsınız; ahiret gününe inanırsınız. Niçin? Çünkü Allah emir buyurmuştur. Acaba nerede bu emirler vardır? Evet, Kuran-ı Kerim'i okuyan büyük adamlar orada görüyor ve anlıyorlar ki bunları Cenab-ı Hak bizlere gerçekten emir etmiş. İşte bu kuvvetli emirlere (Farz) derler. Demek orucu Allah emretmiş yani... Bize farz kılmuş. İlim öğrenmenide farz etmiştir dersek ne demektir? Öğle ise bu farzları aklı başında olan ve kendini tanımış bulunan (yani akıl ve baliğ olan) müslümanlar yapmalıdır. Ben size (vazifenizi) bana veriniz desem de siz vermeseniz ben darılmaz mıyım? Ya bunun üzerine siz (ne seni tanıırım, ne de verdiği emri!) dersanız artık siz mektep şakirdiolur musunuz? İşte farzları işlemeyen müslümanlarda günaha girer, Allah onları sevmez. (Niye abdest alayım,

niçin ilim öğreneyim? Allah böyle şeyleri emretmemiştir) diyenlerde müslümanlıktan çıkar. Onlara (kâfi r) derler. Allah korusun, bu ne kadar fena bir şey! Bunları Allah bize emretmiş. Çünkü bize de faydası var. Lakin siz yalan söyleyipte arkadaşınızı aldatsanız iyi mi olur? Demek bu iş fena. Ya ana babanızı dinlemezseniz iyi mi etmiş olursunuz? Öyle ise bu çirkin işleri işlememeli. Zaten Allah ‘a yasak etmiş yani (haram) kılmış. Yalan söylemeyiniz, ananıza babanıza öf bile demeyiniz... Buyurmuş; yani yalanı, itaatsizliği haram etmiş, böyle haram olan şeyler daha var mı? Rakı, şarap içen bir sarhoşelbette görmüşsünüz. Hiç kendini bilmiyor. Herkesi söğüp, dövüyor. Midesini, vücudunu yakıyor, parasını boşuna sarf ediyor. Fena bir şey. Kumar oynamak, çalmakta böyle değil mi?

Domuz etinde insana hastalık veren bir takım fena solucanlar var. Bunu yemekte fena. İşte bunların hepsi nedir? Haram şeylerden çekinmek lazım. Yoksa günaha gireriz. Haramı inkar edenler müslüman değildir. Demek Allah’ın emirlerine (farz), yasak ettiklerine (haram) derler.

[Hülasa- Kıraat]

Sabri CEMİL

3- Hesap

15. Ders

Zihni hesap: sekiz eksik, sekiz ziyade.-

Evvela maddi temrinler: sekiz beygir bağlandı, sekiz beygir çözüldü. Sekiz kitap satıldı veya çevrildi. Sekiz çuval dolduruldu veya boşaldı...

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 79 a 8 kattık; 123 den 8 çıkardık. 100 den 8 yukarı. 99 dan 8 aşağı. 205 den 8 fazla, 496 dan 8 noksan...

Tahriri hesap: Avcılar.-

75 balık

216 balık

8 “

198 “

34 “

75 “

.. hepsi

.. hepsi

16. Ders

Sayfa 315

Yeni Mektep

- Küçük meseleler.- 1: Bizim iki düzine tabağımız ve yarım düzine çanağımız var. Hepsi kaç tanedir? – (30 tabak ve çanak)
- 3: Selanik’ ten dükkânımıza 4 sandık içinde 450 tabak gönderildi. Her üç sandıkta 125 er tane var. 4. sinde kaç tabak bulunuyor? (75 tabak)
- 4: Bir tüccar bir müşteriye 100 tane, başka birine de 12 düzine tabak satar. Satılan tabakların miktarı nedir? – (244 tabak).
- 5: Küçük Dursun otlağa 15 keçi ile 8 oğlak götürdü. Akşam üzeri evine yalnız 20 hayvan getirdi. Kaç tanesi kayıp olmuştur?- (3 hayvan)
- 6: Memiş amca keçisini 17 çarığa satın almıştı. Şimdi bu keçiyi 5 çarık kar ile satmak istiyor. Bunun için ne fiyat aramalıdır? – (22 çarık)
- 7: Bir köyde 500 keçi var. Yağmur günleri 4 keçiden biri evde kalıyor. Yağmura bakmayarak otlağa giden keçiler kaç tanedir? –(375 keçi)
- 8: Pazara 240 keçi götürülmüştü. Sabahleyin 130, akşam üzerinde bundan 40 tane daha azı satıldı. Kaç tane keçi satılmamıştır?- (20 keçi).

17. Ders

Zihni hesap: 9 eksik 9 ziyade.

Evela maddi temrinler: 9 yolcu vapura bindi yahut vapurdan indi. 9 kayık battı veya kurtuldu. 9 İtalyan vuruldu veya esir edildi...

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret adetler: 87 ye 9 kattık; 205 den 9 çıkardık. 174 den 9 aşağı, 700 den 9 yukarı. 519 dan 9 fazla, 292 den 9 noksan...

Tahriri hesap: Tavuk ve yumurta.-

17 tavuk	207 yumurta
30 “	395 “
9 “	68 “
_____	_____
.. hepsi	.. hepsi

18. Ders

Küçük meseleler.- 1: bir tarla 2 düzine çuval buğday veriyor. Bir ikincisi 1,5 düzine çuval veriyor. Her iki tarladan bir sene de kaç buğday alınıyor. – (42 çuval)

2: Köyden kasabaya 60 çuval mısır götürülecek, 1. gün çuvalların yarısı, 2. gün dörtte biri nakil olundu. 3.gün için götürülecek kaç çuval kalıyor? – (15 çuval)

- 3: Tüccar Hasan Efendi Selanik'e 500 çuval zahire göndermek istiyor. 3 defa 126 şar çuval gönderecek olursa son defasında kaç çuval göndermesi lazımdır? –(122 çuval)
- 4: Çiftçi 2 defa 10 ar çuval buğday sattı. İlk defasında bir çuvalı 12 çarığa, ikinci defasında ise 15 e satmıştı. Hepsinden kaç çarık, kaç mecrediye aldı. –(270 çarık- 67,5 mecrediye)
- 5: Benim tazım geçen ay 8 tavşan, bu ayda bundan 3 tane daha fazla yakaladı. 2 ayda kaç tavşan tutmuş oluyor? –(19 tavşan)
- 6: Köyde 3 tazı var. Her gün 5 er serçe tutuyorlar. 10 günde kaç serçe yakalayabilirler? –(150 serçe)
- 7: Bir tazı bir tavşanı yuvası başında saat dokuz buçuktan beri gözetliyor. Şimdi onu

Sayfa 316

Yeni Mektep

Çeyrek geçiyor. Kaç dakika beklemiştir? (45)

8: Hasan dayı komşusunun köpeğini kanun-i saninin sekizinden beri besliyor. 1327 senesi nihayetinde kaç gün beslemiş olacaktır? (53 gün)

Sabri CEMİL

Ulum-u Tabiiye

Memeli Hayvanlar

Bir 1. Ders. Memeli hayvanlardan insana benzeyen hangisidir? Maymun.

Çünkü maymunların elleri tıpkı insanın eli gibidir. Baş parmaklar öbür parmaklarının karşısındadır. Elleriyle herşeyi tutabilirler. Her yere tutunabilirler.

Arka ayakları ile de iş yaparlar. Bazılarının kuyrukları var. Bazılarının yoktur. Kuyruklu olanlar kuyruğunu da el gibi kullanır. Kuyruğunu dallara sarkıtır.

Yaşayışları, Âdetleri- Maymunlar sıcak memleketlerde bulunurlar. Oralarda sürülerle gezerler. Yemişlerle beslenirler. Çok oburdurlar. Hileci ve taklitçidirler.

Cinsleri.- Çoktur. Küçüklerinin insanlara ziyanı yoksa da bazı büyükleri ve mesela goril denilen nevi arslana karşı gelir.

2. Ders. Böcek yiyen hayvanlar.- Köstebek ve kirpi, sivri sıçan.

Bunların dişleri sivri, pek faydalı hayvanlardır. Sivri sıçan, ev sıçanlarına benzerse de sivri sıçanın burnu çok uzundur.

Kirpi, bu hayvanın tüyleri diken gibi sivridir, istediği veya bir şeyden korktuğu vakit toplanır ve bir top diken gibi olur. Bir de ufak böcekler gördüğü vakit yine toplanır, o böcek üzerine yuvarlanır, o yine böcek dikenlerine yapışır. Yuvasına gidince o böceği yavruları yerler.

Kirpi, böcekleri yediği için faydalı bir hayvandır. Onun için bahçelerde, tarlalardaki kirpileri atmamalı, öldürmemeli dışarılardan tutup bahçeye getirmelidir.

Köstebek.- Toprak altında yuvalar yaparlar, yumuşak topraklarda gördüğümüz toprak kuyucukları köstebeğin yuvalarıdır. Bu yuvalarına gidip gelmek için yine uzun ve dolaşık yollar yaparlar.

Köstebek toprağı kazar. Onun için ön ayakları kısa, geniştir. Tırnakları kuvvetlidir.

Tüyleri siyah, yumuşak, kısadır. Toprak altında yaşadığından gözleri görülmez derecede küçüktür. Köstebek kör değildir. Köstebekler çok olmazlarsa faydalıdır.

3. Ders- Yarasa, bununda dişleri sivridir. Böcekleri yemekle geçinir.

Ön ayaklarının parmakları çok uzun ve aralarına ince deriler gerilmiştir. Demek Âdeta kaz ayağı gibidir. Bunlar fena değildir. Çünkü üzerinde tüyler yoktur, lakin uçabilirler. Yarasa ve buna benzeyen hayvanlar gece hayvanlarıdır.

Gündüzün saçak araları gibi karanlık yerlerde kalırlar. Arka ayaklarının pençelerini bir yere çengel gibi takar, baş aşağı sarkıtırlar.

Kanada benzeyen şeyleri ile kürke sarılır gibi sarılırlar.

Faydalı hayvanlardır. Çünkü böcekleri kovalarlar. Kırlarda yaşayan birçok hayvanlar kışın gezmezler, toprak altında uyusuk kalır. Yazın tekrar meydana çıkarlar. Bunlara (kışın uyuyan

Sayfa 317

Yeni Mektep

Hayvanlar) derler. Kirpi, köstebek bunlardandır.

4. Ders. Kemirici hayvanları – Bir ada tavşanının başını göreceğ olursak onun ağzında sivri dişler yerine, keskin dişler vardır. Bu dişler daima büyürler? Çünkü bu hayvanlar sert şeyleri kazırlar. Dişleri aşınır. Bunların köpek dişleri yoktur. Ön dişleri bıçak gibi keskindir. Bu hayvanların alt çeneleri önden arkaya, arkadan öne hareket eder. Böylece gıdalarını ezerler. Bu hayvanların bazıları yalnız, bazıları sürü ile yaşar. Korkak hayvanlardır ve ziyancı mahluklardır.

Kemirici hayvanlardan; sıçan, ada tavşanı, tavşan, sincap, tarla sıçanı, kunduz.

Sıçan- Kuyruğu ince, uzun: üzeri balık pulları gibi kabukları tavlıdır, duvarlar arasında yaşarlar. Birçok cinsleri vardır. Fındık sıçanı ile misk sıçanı cinsleri meşhurdur.

Tavşanlar adi ve ada tavşanları vardır. Arka ayakları ön ayaklarından uzundur. Kulakları uzun, kuyruğu kısadır. Adi tavşan dağlarda, ala tavşanı ovalarda yaşar.

Sincap ormanlarda yaşar. Tüyleri sarı kırmızımtıraktır. Kuyruğu uzun, kıvrılmış, çok tüylüdür. Derisinden kürk yapılıdır.

Tarla sıçanı kuyruğu ile sincaba benzer. Gündüz uyurlar, gece çıkarlar. Meyvelerle beslenirler.

Kunduz.- bunların ön ayakları kazmaya, arka ayakları yüzmeye yarar. Suda yüzerler, gezerler.

Kunduzlar su içinde ev yaparlar. Evlerinin iki kapısı vardır. Birisi karaya, birisi suyadır. Bu da düşmanlarından kurtulmak içindir. Kunduzlar toplu ev yaparlar. Evleri gayet düzgündür. Yemek, yatak odaları, zahire ambarları, divanhaneleri vardır.

Kunduzlar çamuru kuyrukları ile yoğururlar ve çok ev yaptıkları vakit su bir nehir ise sular yolunu değiştirir. Sular çok şiddetli akarsa onlar setler yaparak evlerini muhafaza ederler.

5. Ders. Yazdırılacak sualler sorulacak.

Hülasa. 1- Memeli hayvanlardan insana en ziyade benzeyen maymunlardır. Onların baş parmakları öbür parmaklarının karşısındadır.

2- Böcek yiyen hayvanların dişleri sivridir. Çünkü onlar dişleri ile böcekleri yakalarlar. Kirpi, köstebek gibi yine böceklerle beslenen hayvanlardan yarası vardır. Ön ayakları kanat gibi olduğundan uçabilirler. Bunlar faydalı hayvanlardır.

3- Kemirici hayvanların ön dişleri daima büyür, köpek dişleri yoktur. Yan dişleri rende gibidir. Bu hayvanlar ziyancıdırlar. Tavşan, sıçan, sincap, kunduz, tarla faresi bu hayvanlardandır.

Sualler: İnsana benzeyen memeli hayvanlar hangileridir? Maymun gördünüz mü? Elleri nasıldır? Başparmağınızı nasıl karşılıklı tutarsanız? Maymunlar nerede bulunurlar?

Ekel haşarat ne demektir? Dişleri nasıldır? Ne için sivridir? Kirpiyi nasıl tanırsınız, korktuğu vakit nasıl saklanır? Nasıl toplanır? Kirpiyi açmak için ne yapılır? (Suya konulur)

Kirpi ne yer? Köstebek ne yapar?- Köstebek kör müdür? Yarasaı söyleyiniz? Ne ile beslenir? Nereleri ile tutunur?- Gündüzün ne yapar? Nerelerde saklanır? Nasıl uçar? Kışın ne yapar? Kışın toprak altında kalan hayvanlara ne derler?

Bir hayvanın kemirici olduğunu nasıl anlarsınız? İsimlerini sayınız? Dişleri ile ne yaparlar? Köpek dişi hangileridir? Yan dişlerini nasıl

Sayfa 318

Yeni Mektep

Kullanırlar? Yan dişleri neye benzer? Kunduzları anlatınız? Yuvalarını nasıl yaparlar?

A. Tevfik

***

Eşya Dersleri Planı

(Şube ve 1. Sınıf Talebesine)

Kurşun Kalem

1. Fiiller ve İstimaller: Kurşun kalemi afakî bir satıh üzerinde yuvarlatmalı, sonra derece derece mail bir satıh üzerinde gezdirmeli. Dik durdurtmalı sonra el ile nefes ile dayandığı yeri kıvıldatmakla devirmeli. Kurşun kalemi tartmalı, suya batırmalı ve yine ikinci bir defa tartmalı kurşun kalemi yontmalı. Üçünü bir taş tahta üzerinde sivriltmeli. Üçü kuru iken, sonrada ıslatılmış iken yazmalı...
2. Görünüşler: Sarı, kırmızı, siyah... Bir ucundan öbür ucuna kadar hep bir karanlıkta, bir ucanda bir numara ve fabrikacının ismi, markası, uzunluğu 18 santimetre, çevresi 20 milimetre genişliği 6,8milimetre...
3. Asıllar: Kurşun kalem çarşıda kâğıtçıdan satın alınır. Bir takım kurşun kalem fabrikaları vardır ki buralara destelerle gönderirler. Kurşun kalem deste deste bağlanır, her deste de 12 tane bulunur; buna (düzine) derler. Malına göre 5 paralık, 10 paralık, 20 ve 40 paralık kurşun kalemler vardır. Bizim memleketimizde böyle fabrikalar yoktur. Siz çalışırsanız ileride böyle fabrikalar açabilirsiniz. İki kısımdan: yumuşak ve kesilmesi kolay ağaç ile az çok sert bir nevi kömürden ibaret bulunan garefiyettenmürekkeptir.

(Çocuklar müteharrık ve canlı olan, şekli, yeri, budu değişen şeyleri severler. Eşyanın havassına alakadar olmazdan evvel efaline alakadar olurlar. Bu halet-i ruhiyeye binaen onlara ne der? Yahut ne ididen evvel ne yapılabilir diye müşahede ve tetkike sevk etmek iyidir. Eşya dersleri gidişatında hep bu kaideyi takip etmelidir.)

(2. ve 3. Sınıf Talebesi)

Madde ve Hararet

Müşahede ve tetkik işleri: Buz güneşte erir; donuk zeytinyağı ateş yanında sulanır. Kalay varakı, yanmış kömür üzerine konan kaşık içinde mayi olur; demir madeni yüksek fırınlarda erir, kırmızı su gibi olur.

Yaş çamaşır havaya maruz olunca az çok çabuk kurur... Kesilmiş ot manzarasını değiştirir vezninden kaybeder. Yağmurdan sonra husule gelen su birikintileri çarçabuk kayıp olur. Bataklıklar, göllerin seviyesi yazın iner. Kaynayan tencereden sıcak bir buhar çıkar...

Soğuk olunca yağmur yerine kar yağar. Çiğ yerine kırağı görülür. Kiremitlerden akan su uzun buzlar olur.

Basit tecrübeler: Kalay varakını demir bir kaşık içinde eritmeli- el üzerine bir damla eter. (Lokman ruhu) dökmeli.- havaya maruz bir parça kafuri birkaç saat fasıla ile iki defa tartmalı, çaydanlıktan çıkan buhar üzerine bir tabak tutmalı- kükürdü tamamiyle kaynayınca kadar ısıtmalı ve yavaş yavaş soğumasını bırakmalı...

Tevsi olunacak fikirler: Ağırılığı olan, bir yer tutan herşeye “ madde” derler. “ cisim” maddenin main bir parçasıdır. Her şekilde, her boyda bir takım cisimler vardır. Bir buğday tanesi, bir ağaç dalı, denizin suyu, güneş... Bir “ cüz-ü fert”

Sayfa 319

Yeni Mektep

Maddenin son derece küçük, fakat tutulabilir bir parçasıdır. Bir “ zerre” cüz-ü ferdin (mihaniki vasıtalarla) aletlerle taksim olunamayacağı itibar olunan bir kısımdır.

- Sulp cisimlerde cüz-ü fertler birbirine yapışıktır. Ancak kuvvet sarfıyla yekdiğerinden ayrılırlar: Sulp cisimlerin belli bir şekilleri ve hacimleri vardır. Mayi cisimlerde cüz-ü fertlerbirbirinden kolaylıkla kayar gider. Mayinin belli bir hacimleri vardır. Fakat hangi kapta bulunursa onun şeklini alır.

“ Hararet” bir kuvvettir ki muhtelif suretlerde görünür. Hararet çoğalınca sulp cisimlerin mayi haline, mayileri sulp haline geçirebilir. Buna cisimlerin halini değiştirmesi derler.

Hıfzıssihha: Yazda buz ve buzlu şeyler kullanılınca ne gibi fenalıklar baş gösterebilir? Havada su buharı çok bulunduğu zaman ne gibi tedbirlerde bulunmalıdır?

Ziraat: Ekilip biçilebilen toprakların tesviyesine kış donları nasıl hizmet eder?
Nebatın taze filizlerini gece soğuklarının ne gibi tesiri vardır?

Ev İdaresi

Doğru bir söz sarf etmekte kazandığından hızlı gidersen uzağa gidemezsin.

Hülasa: Erkek ailenin ihtiyaçlarını gidermek için dışarıda çalışır. Kadında eve getirilen şeyleri yerinde ve yolunda kullanır. Ev idaresinde intizam olmazsa çalışmak ve tasarruf bir para etmez. Bir senelik bütçeyi tanzim etmek bir ev efendisinin ve kadının en birinci vazifesidir. Bütçe geçen senenin masrafları üzerine tanzim olunur. İhtiyatlı davranmak hastalık, iştahsızlık gibi hatıra gelmeyen masrafları da hesaba katmak unutulmaz. Varidat ve masarifi gösteren bir bütçe kifayet etmez. Eve giren her nevi eşya ve erzak, bunlara sarf olunan paranın hesabını tutmakta ev kadını için lazımdır.

Peşin para ile satın almak her zaman daha karlıdır. Veresiye almak daha pahalı ödemeye, lüzumsuz masraflar yapamaya kendi hakkında fena bir zan husule getirmeye insanı mecbur eder.

Tatbikat: Beş kişilik ailenin bütçesini şu suretle tanzim etmeli:

Pederin her gün ki kazancı 15 kuruş; valide dikiş dikiyor, günde 8 kuruş kazanıyor; büyük oğulları ayda 150 kuruş alıyor. Bir günlük ev masrafını açık bir surette hesap etmeli. Eve alınacak erzak ve eşyanın fiyatını göstermeli. Veresiye alınırsa uğranılacak zararları tekrar hatırlatmalı.

- Bir ev idaresi mesuliyetini üzerinize aldığınız zaman rastgele para sarf etmemek için ne gibi tedbir ittihaz edeceksiniz?

- Meşhur bir söz vardır? Kadınlar evleri hem yapar, hem bozar; derler? Bu ne demektir?

- Ev bütçesi ihtiyatın en lüzumlu bir tedbiridir. Bunu ispat ediniz.

Sabri CEMİL

***

Kitabet

Mevzu:

Tarlarda: Kasabanın civarındaki bağ, bahçe ve tarlarda geziyorsunuz. Mevsimde ilkbahar. Gözlerinize en çok çarpan şeyleri, tarlaların halini, çimlenen buğdayları sırayla yazınız bakayım.

Tevsi: Bize beyaz çiçekleriyle gelen bu günlere

Sayfa 320

Yeni Mektep

Hoş geldiniz diyelim. Oh, ilkbahar değil mi? İşte her taraftan kokuları geliyor. Bütün kırlar insana gel gel diyor. Baharda bu yerleri gezmek ne kadar latif oluyor. O (ne mütevvver) kış da buraları ne kadar çıplaktı. Şimdi ise sanki herşey değişmiş. Her tarafta tozsuz parlak yeşillikler. Solmuş, sararmış bir yaprak bile yok. Bu sene kış biraz uzadığı için nebatta sanki bir telaşı bir istical var. Filizler her tarafta boylanıyor, çayırlar serpiliyor. Zahir ekilmiş tarlalarda ise yakındaki hasadı hazırlamak için belleme ve çapalama işleriyle uğraşan birçok köylüler. Mini mini kır çiçekleri de açmaya başlamış; hele sarı güzeli canım papatyalarla kırmızı gelinciklere degecek yok.

Korulardaki kuşlara bile can gelmişte hepsi şakır şakır ötüyor. Bülbüller ağaçtan ağaca uçuyor, çalıdan çalıya konuyor. Serçeler tatlı, titrek seslerini göklerde uça uça kayıp ediyor. Sanki bütün tarlalar, ağaçlar, kuşlar dört beş aydan beri daldıkları ağır uykudan uyanmışlarda yeni bir hayat bulmuşlar.

M. ŞEKİP

***

Trablus cengi sahnelerinden:

Vatan Fedaisi Kadını

Sudan'dan bir İslam kadını atına binerek koşuyor yardıma vatana.

Önünde kudurmuş bir alay İtalyan,

Vücutlar deviren, ölümler savuran,

Kurşunlar, gülleler, tüfekler ve toplar...

Trablus cenk yeri kırmızı bir mezar.

Fakat bu müslüman kadını dönsün mü?

O sönmüş uçaklar daha da sönsün mü?

Kadınmış! Kadınsa yüreği yok mudur?

Kadından erkekler var olmuş, oluyor.

Gaziler önüne geçerek dedi ki:

“ Oğullar, kardeşler! İleri, ileri!

Ezelim şu alçak, şu korkak düşmanı,

Alalım şu tatlı, mübarek vatani.

Ezmezsek, almazsak kadınlar, çocuklar.
Bir köpek elinde inleyip sayıklar.
Şu hale razı mı bu temiz vicdanlar?
Ölelim bari şanla aksın şu kanlar.”
Ya Allah! Sadası çınlattı her yeri.
Kılıçlar ellerde; saldılar ileri.
Lakin ah, ateşler püsküren zelzele,
Şeklinde bir anda yetişen bir gülle
Kadının kolunu kaptı ve götürdü.
O çelik eli bir kör, kuvvet süpürdü.
O şimdi daha mert, daha sert bir karı.
Kan akan kolunu kaldırıp yukarı,
Atını sürüyor, ileri gidiyor.
Bir erkek tavrıyla şöylece hem diyor:
“Gaziler, yok idi bayrağım; kazandım,
Bu kalan kanlı kol değil mi bayrağım?
Size de bu olsun kılavuz; yürü pek;
Yürüyün bu bize en büyük bir düğün.”
Bir çeyrek içinde İtalyan alçağı,
Canavar yürekle İslam’a attı mı?
Toprakları ve birçok lâşeyibıraktı;
O ürkek canını kurtarmaya baktı.
Ey kadın, büyüklük, yiğitlik anası,
Ne millet, ne tarih unutmaz bu dersi.
Ey vatan, taalasız sanılan memleket,
Kadınlar kurbanın... ümitan ve fahr it!

23 Şubat 327

Sabri CEMİL

YENİ MEKTEP

Üsküp Darül Muallim Rüştîyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştîyesi Müdürü Sabri CEMİL İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Senelik abonesi (Mecidiye 19 hesabıyla) Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

Nazariyat Kısmı

*****

Çocukta Mesuliyet Fikri

İnsanı iyi işlere sevk edecek ve bilhassa kötü hareketlerden koruyacak en emin bir vasıta bir duygu vardır ki o da “ mesuliyet” dir. İnsanlar yaptıkları şeylerin hesabını bir gün vermeye borçlu olmadıklarını bilseler şimdiki fazilet ve medeniyetlerini bu kadar zahir ve vasi bir surette gösteremezlerdi. O zaman kim bilir insanlığı ağlatacak ne kadar çirkin haller sudur ederdi. İnsanı deruhte ettiği maddi, manevi işlerin ifasına “ vazife” fikri sevk ettiği gibi bunların icra edilmemesi veya fena yapılması halinde zuhur edecek fena neticeleri hatırlatmak suretiyle o vazifenin iyi görünmesini temin edende “ mesuliyet” fikridir. Bir çocuk yalan söylemekten çekiniyor. Çünkü hakikati gizlerse bunun cevabını vermeye mecbur olduğunu biliyor. Acaba onun bu mecburiyeti neden ileri geliyor? Çocuğun mesuliyet fikrine malik

olduğu kabul edilebilmek, maddi korkudan evvel manevi bir meyelan ile hareketi sabit olabilmek için yalanı neden irtikâp etmek lazım geldiğini bilmesi, hakikatin ne için daha sevimli olduğunu tanıması icap eder. Yalandan sakınmak demek: başkasını aldatmak, zarara uğratmamak, kendisini arkadaşları arasında zillete düşürmemek, itimatsızlığa düşürmemek demek olduğunu bilmeyen bir çocuk yalancılığın mucip olacağı şu fena neticelerden kendini nasıl kurtarabilir? O halde yapılan işlerden cevap verebilmek: onları kendisine telkin eden

Sayfa 322

Yeni Mektep

Sebepleri tanıyacak bir halde bulunmak, onların kıymetini takdir ile neticelerini kabul etmek demektir. İrade sahibi her bir insanın bütün fiilleri ancak mesuliyet ile kaydedilebilir. İnsan kanununun maddi mesuliyetlerinden korkmalı; uğrayacağı cezaları düşünerek hayırsızlıktan, iftira etmekten, işinde tekasülden çekinmelidir. Fakat kanuni cezalar insanı insanlığa alıştıramaz. Batında iyiye saik, hayırgar bir meyelan bulunmalı. O suretteki bütün hareketler o duygunun tesiri altında vücut bulsun. İşte bu da ahlaki mesuliyettir. O halde çocukta bu nevi mesuliyeti uyandırmaya bakmalıdır.

Mektebe temiz bir halde gelmek vazifesi iktizasından olduğunu bilmeyen bir çocuk pisliği için mesul edilebilir mi? Çocuk “ Benim temiz olmamı istiyorlar. Yeis bulunursan niçin temizlendin diyecekler” fikrinde bulunmadığı halde mesuliyete düşürülemez. Fakat bu çocuk temiz olmak kendi vazifesi olduğunu bilsede istediği gibi temizlenmekte serbest olamazsa yine mesul edilemez. Çünkü icrası iktidarı haricinde olan şeyleri kendisinden istemek mantıksızlık, insaflıktır. O halde mesuliyet tezahürü için iki şart lazımdır.

1: İnsan vazifelerini tanımalıdır.

2: Serbest olmalı, manisiz hareket edebilmelidir.

Çocuklarda mesuliyet var mıdır? Sualine cevap verebilmek için şu iki şartın onlarda müctemi bulunup bulunmadığını araştırmak iktiza eder.

Çocuk küçük yaşında henüz cahildir. Oburluğun, itaatsizliğin fenalığını derk edemez. Bilakis bu haller kendi zevkine, arkadaşlarının hareketine daha muvaffak görünür. Bazı kerede gaddardır. Kedinin kuyruğunu çekmek, kuş yuvalarını bozmak gibi insafsızlıkta bulunur. Hayvanlarında yüreği sızlar, canı yanar diye düşünmez bile. İnsaf ve adalete dair vazifelerini ancak pek uzun bir müddet sonra ağır ağır öğrenir. O halde yapmaya borçlu olduğu şeyleri tanıdığı nispette kendisi mesul tutulabilir.

Çocuk da fitri olarak vasi ve mutlak bir hürriyet vardır. O istediğini yapmak, istediğini yemek ister. Fakat bu arzuların içerisinde öyle bir takımları vardır ki çocuğun kendisine veya başkalarına büyük zararları mucip olabilir. Hürriyetini kendi idrakine tevfiik etmeye başladıkça dolaptaki armudu kendi kendine alıp yemek, arkadaşının kalemını sormaksızın almak, sınıfta keyfine göre konuşmak gibi izansız hareketleri azalır. O halde mülahasasıyla hakiki bir hürriyet elde eder; kendi kendine hakim olur. Fakat bu dereceye kadar çok zaman geçmelidir. İlk çağlarında çocuk alıkdır, sersemdir. İradesi henüz kuvvetlenmemiştir; fena şeylerle çarpışacak kadar mukavemetli değildir. Kendisine irsi bir takım meyelanlar da vardır ki bunlara karşı gelmek zor ve belki imkânsızdır. Ailesinden almış olduğu bir takım adetler kendi istiklalini azaltır.

Görölüyor ki genç bir çocuğun mesuliyeti pek mahduttur. Mesuliyet yavaş yavaş zahir olur. Bunun için çocuktan kendi hareketini anlaması birden değil tedrici bir surette istenmelidir. Fakat bu tedrici inkişafın kendi kendine husulüne intizar etmek çocukta fena işlerin, fena Âdetlerin kökleşmesine rıza göstermek demektir. Mürebbi mesu-

Sayfa 323

Yeni Mektep

liyet fikrinin şu tarzda inkişafına tesri etmelidir. Fakat ne vasıta ile? Ahlak dersinde vereceğimiz mücerret düsturlarla mı? Ahlaki mesuliyeti mücerret malumat ile telkin etmek mümkün değildir. Lakin kendilerinden yahut arkadaşlarından sudur eden fillerin verdikleri neticeleri gözleri önüne koymak suretiyle bu hususta onlara ilk fikri vermek kabildir. Bunun için bir hareketin çirkin neticeler verdiğini görünce muallim bu noktalar üzerine çocuğun dikkatini celp edecektir. Mesela, tehlikeli bir oyun oynanıyor, o esnada arkadaşlarından birinin kolu zedeleniyor. Ona çektilirilen acılar tasavvur olunur. Yahut sokakta eğlenmek için bir taş fırlatılır. Komşunun camı, kiremitleri kırılır. İşte komşuya zarar verilmiş oldu. Bunlar izah edilir. Çocuklar anlamalıdırlar ki mülahaaza ile hareketlerinin neticeleri evvelden görülebilir ve başkasına veya kendisine zarar veren şeylerden uzaklaşmak icap eder.

Bir çocuk fena hareket etti, kati bir emre itaatsizlik gösterdi mi onun hatasını tashih edecek bir ceza araya girer. Bu ceza bazı kere maddidir. Ebeveyni kendisine hafif bir tokat vurur; bir eğlenceden mahrum eder. Bazen de ahlakidir: tevbihe uğrar, muallimi ciddi bir çehre gösterir. Bu ceza ile şakirt hareketinin münasebetsizliğine

vakıf olur. Hatasından müteessir ve müteessif olur. Kendisinden hesap arandığını, daha doğrusu kusurunun tashihi matlup bulunduğunu görür.

Yapılacak başka bir terakki daha vardır: bir hatanın istilzam ettiği takbih çocuğa kendi vicdanından gelecektir. Vazifesindeki kusurundan dolayı kendi kendisine darılacak, iradenin daha kuvvetli cihetleriyle bu ahlak gevşekliğinden kolaycılık kurtulabileceğine kanaat edecektir.

Çok defa mesuliyetten yalnız fena bir iş yapıldığı zaman bahis olunur. Fakat çocuğun iyi yaptığı şeylerden sevinmesi, vazifenin ifasından tevellüt eden hazzı ekseriya tecdit ve tekrar etme zevkini his etmesi de lazımdır. Bunun için şakirtlerin dikkati kendi iyi hareketlerinin mesut neticelerine celp edilecek, küçüklerine mükâfatlar verilecek veya sitayişler icra olunacak; velhasıl yapmış oldukları iyilikten kalben hoşlanmak hususu kendilerine öğretilecektir.

Çocuğun ruhunda mesuliyet duygusu tecrübe ile ameli bir surette tevlit edilmekle beraber zihnide mesuliyet fikrine açılabilir.

Akıllıca hareket etmeye yarayan mülahaza hasletinin ehemmiyeti şakirtlere gösterilecektir. Hiddetten, sabırsızlıktan, korkudan ne kadar sakınmak lazım geleceği kendilerine anlatılacaktır. Bu fikri teşrih için kıraatın, tarihin verdiği misaller tahlil olunacaktır. Adalet fikrine müracaat etmekte elzemdir. Bu fikir talebede oldukça kuvvetli bir halde bulunur. Her zaman keyifleri istediği gibi hareket etmelerine müsaade olunmaz. Hiçbir işi kayıtsızlıkla görülmez. Bizim hareketimizin başkalarına vereceği neticeleri evvelden düşünmek bizim daimi bir vazifemizdir. Komşuların hukukuna tecavüz etmek bir haksızlık, insafsızlık olduğu bilinmelidir.

Bunun gibi teavün ve tekâfi l kanununda sarhoşluğun, hiddetin kendi hilaflarına karşı olan mesuliyetini meydana koyacaktır.

Çocuklara bilhassa izzet-i nefis fikrini vermelidir. Bu fikre malik olanlar yapacağı işin

Şerefli veya yüz kızartıcı olduğunu adeta gözüyle görür. Onlara gösterelim ki akıllı bir adamın en büyük galesi akıllı kalmaktır. Bütün kuvvetini, kendi haysiyetini muhafazaya çalışmaktan ibaret olmalıdır. Talebemize vereceğimiz en yüksek ahlaki fikir budur. Bu vicdanların uyandırmak için sarf edeceğimiz himmetlerin tacını teşkil edecektir.

Meşrutiyet mesuliyet esası üzerine kurulmuş bir hükümet şeklidir. Böyle bir memlekette hürriyet hukukundan layıkıyla istifade edebilmek, akıl dairesinde serbest hareket eyleyebilmek için mesuliyet fikrinin inkişafı iktiza eder. Buna binaen hükümet meşrutamızın tamamıyla kuvvetleşmesi, ahalimizin vazifesini ve hukukunu tanıması mektepte şu çizilen plan dairesinde verilecek terbiye ile temin olunabilecektir. Çünkü çocuğun kalbine mesuliyet fikrini yerleştirmek ona en merhametsiz bir müfettiş terfik etmek demektir. Ciddi teftişler altında yapılabilecek işler ise ikinci bir teftiş ve tazire ihtiyaç bırakmaz.

Sabri CEMİL

Hayatta Sizlerden Mabaad

Güzele Hürmet ve Muhabbet Terbiyesi

Talim ve terbiye vasıtalarını yalnız ilim ve fenne münhasır addederseniz usulden arî ve aynı zamanda yebuset ve ruhsuzluğuyla camit ve fersiz mektepliler yetiştiren eski muallimlerden pek az farkınız olur. Zinde ve salim değil alil ve matuv ruhlara bile tesirini göstermekten hali kalmayan hissiyat ve efkârımızı en izbe nevazşeleriyle şınlanan bir “ Terbiye-i ameli “ vardır. Bu güne kadar mekteplerimizde mürebbilerden cüz-i olsun bir eser iltifat görmeyen bu müesser vasıta-i terbiye bila istisna bütün insanları saha-i cazibedarında her an mahzuz ve mütehtiç eden bir melekedir. Hatta şairler necip ve hassas insanlar bu periye karşı olan perestişkârlıklarını kendisini teliye atmak suretiyle ancak gösterilebilmiştir. Evet, terbiye-i ahlakiyeye en sıkı alakalarla merbut (Hüsnu) den yani (güzel) ile talim ve terkinden bahsetmek istiyorum. Bütün derecat tahsilde mutana bir mevki tutması lazım gelen (güzel) mekteplerimizin en çirkin terbiye vasıtalarıyla olsun hem paye bir mevki kazanamamıştır. Bedi terbiyeleri şayan-ı hayret bir dereceye vasıl olan kadim Araplar

ve hatta Osmanlılar mekteplerimizin hissinden tamamıyla mücerret tarz terbiyesini kalkıpta tetkik edebilseler zevkimizin bu körlüğüne karşı yalnız kabalaştığımızı değil vahşileştirmize bile hüküm etmekten kendilerini alamayacaklardır.

Muhteşem camilerimizle saraylar, müstesna ve dilber çeşmelerimiz, müferrih ve münakkış eski evlerimiz bütün bunlar güzelliğe olan rağbet ve muhabbet kadimimizin lâyemut birer nişanesidirler. Fakat bu hislerimiz metruk bırakıldığı için paslanmışsa da ölmemiştir. Belki önümüzdeki nesile, güzelliğe muhabbeti, güzelliğe hürmeti, güzelliğe rağbeti öğretmekle bu naim duyguların uyandırılmasını takdir ettiğimizi artık gösterelim; çünkü zamandır. Ben buna ne kadar mutmain isem sizde güzelliksiz bir hayatın tam olamayacağını nazar-ı dikkate alarak talim hissini kabiliyeti nispetinde icap ettiğine bütün vicdanınızla kani olunuz.

Güzellik talimi şüphesiz yabancı, garip ve küstah bir fikir zan olunur. Öyle olsun. Ne beis var! Bütün yeni teşebbüsler böyle karşılanmıyor mu? Bir lisan olmaktan başka bir kabahati

Sayfa 325

Yeni Mektep

Olmayan farisi mekteplerimize girerken “ her kim okur farisi, gider dinin yarısı” nakaratıyla karşılanmamış mıdır? Hendese, hesap, Fransızca, resim ve emsali dersler bu dürüst iltifatlardan sanki mahrum mu kalmışlar! Bahtiyarsız ki mesleğinize doğru attığınız ilk hatvede müfit ve ahlaki bir “ çocuk edebiyatı” nın semeriyle karşılaştınız. Filvaki henüz güneşin doğmamış bulunması örneğin ufukları kucaklamanıza mani değildir. Bu infilak hissinden istikbal çok şeyler bekleyebilir...

Mektepte öğrendiğiniz vatan şarkıları da zevk-i hayat demek olan musiki zevkini, davul zurnanın mahdut ve akim sahasında bırakmayıp bunu daha şimulli ve daha tesirli bir surette tefsi edebilirsiniz. Köylerde buna muvaffak olmak için vatan perverane mevzulardan değil dini ilahilerden başlamalıdır, ta ki şiddetli bir muhalefete maruz kalınmasın. Bu zamanda en müesser vehiyle köylerde pek nadir işitilen dini bir neşide-i müstesna varsa o da büyük şairimiz (Süleyman Çelebi) nin güzelliğini ilelebet muhafaza edecek “ mevlid-i şerif” idir. Güzel sesli muallimler çocuklara abdest aldırıktan sonra manzume derslerine bununla başlamalıdır.

Bakınız bu parça ne kadar nefis:

Dir Amine çünkü vakit oldu tamam

Kim vücuda gele ol hayrül enam

Susadım gayet harareten kati;
Sundular bir cam dolusu şerbeti;
Kardan ak idi, hem soğuk idi
Lezzeti anın şekerde yok idi.
İçtim anı oldu cismim nura gark
İdemedim nurdan kendimi fark
Geldi bir ak kuş kanadıyla revan
Arkamı sığadı kuvvetle heman.
Doğdu ol saatte ol sultan-i din
Nura gark oldu semavat ve zemin

...

Eğer bu başlayışın ehemmiyeti takdir olunursa temin edilecek faydalar o kadar feyizli olacak ki o dakikadan itibaren sanatınıza aşık olacaksınız. Bu ahenk ile çocuğun ruhunu yumuşattıktan sonra Hazret-i Peygamberi ve tarihini anlatmak, hissi bir surette belletmekten daha kolay bir şey tasavvur olunamaz. Sonra içlerinden iyi seslilere mevlid aylarında bütün ölümlerin veyahut yakında ölen bir köylünün ruhuna babalar davet edilerek bir mevlid okutulursa bunun bütün köy üzerinde yapacağı tesir ne olmaz!

Siz eğer bunları yapmazsanız üç sene okuduğunuz musiki dersine karşı bütün manasıyla mücrimsiniz.

Mühim şehir ve kasabalarda çocuklara maban-i aliyeyi, müzeyyen ve meşhur camiler ziyaret ettirmek ve mümkün ise bu ziyareti bir sanatkâr refakatiyle icra etmek zevk-i bedi telkinine pek semereli vesilelerdir.

Hicri köyler, bu ifadelerimden, güzellikte fakir olduklarını zan etmesinler. Dünyanın hiçbir resim salonu yoktur ki en zavallı bir köyün dikkatli nazarlara arz edeceği harikulade servet elvan ve nezaket hututa rekabet edilebilsin. Çünkü burada da hüsnü bizi dört taraftan kucaklamıştır. Hem o derece ki teneffüs ettiğimiz saf hava kadar mebzul ve bakirdir. Fakat maatteessüf ki her gün gördüğümüz bunca güzelliklere dikkat edebilmek için hususi bir terbiyeye muhtacız. Çünkü

İnsanların ekserisi bakar körlerdendir. Hayvanlar ne kadar meleke-i dikkatten mahrumdurlar. İşitmek, görmek, dinlemek bütün bu kabiliyetler medid bir sai ile terbiye edilmek lazımdır. Ta ki meleke olabilsinler. İşitmeyince öğrenmeyen işitemez, görmek bilinmeyince bir şey görülmez. Görenler, işiten görmesini, işitmesini bilenlerdir. Kundaktaki çocuklara karşısındaki şeyleri sathi bir surette gösterebilmek, bir ses işittirmek, cihetini tayin ettirmek için az mı çekilir, bir de faydalı ve etraflı görmek, faydalı işitmek, bunlardan bir haz ve zevk hissesi ayırmak vardır. Bu da ancak terbiye ile olur. Yaptığı ufak bir seyahatten avdet eden köylülere ve hatta kasabalılara ne gördüklerini tecrübe için sorunuz. Size o kadar sathi ve nakıs cevaplar verecekler ki muhataplarınızın sıhhati rüyetlerinden şüphe edeceksiniz. Çünkü öğretilmedikçe ne faydalı bakmak ve ne de görmek mümkün olamaz. Tabiatın en hakir ve naçiz şeylerinde bile mebzul bir surette mündemiç olan mehasini görmeyi, onunla mahzuz olmayı bilmezlik yüzünden beşeriyetin kayıp ettiği devamlı ve derin hazlar, neşeler yekûnunu düşünen bir mütefekkir cidden elim bir hissi ızdırab duyar.

Köylü, kırların ihtişam ve letafetini müşahede ve takdir etmeyi sade, metin ve şairane hayatının dilberlik ve cazibesini duymayı bilse hayatı az mı rifat ve revnak peyda eder. İçinde hayatını geçirdiği çerçeve o kadar güzeldir ki bu letafet günün her saatinde yenileşir. Sabahleyin serin muattar bir hava içinde bütün debdebe ve daratıyla güneş doğar; sonra kuşların servet ve nimeti gelir; bunu gurubun yangınları takip eder, sonra gece gelir, köylerin geceleri şehirlerinkine hiç benzemez, burada bir mabet-i ruhaniyetini bir inziva güzelgesi vardır. Hele her birisi kendilerine mahsus güllükleriyle serpilten çiçekler, ağaçlar, lane-i esrar kadar cezbedar ormanlar hışıltılı korular, gümüş parıltılı ırmaklar tarlalarda gah koyu yeşil gah altun sarısı gölgeler bırakarak geçen bulutlar ihmal olunur güzelliklerden midir? Ya mevsimlerin köydeki tecellileri koyun, keçi sürüleri; gün ortası göklere baksanız tek bir çıplağın atlas mavisi bir zemin üzerinde yalnız başına dolaştığını, yere baksanız çimlere yapılmış sakın ve zi vakar ineklerin sarkık ve dolgun kürdanları üzerine salyalarını damla damla akıttıklarını, enindar ve azametli gözleriyle de hiç bitmeyen deruni rüyalarını takip ettiklerini görürsünüz. Hele tasasızlar kadar müsterih yürüyen siyah mandaların derelerde mavune yüzüşleri, tepelerden serpilten çingirak tınınları... Bunlar köyden başka nerelerde görülebilir.

İşte bütün bu güzellikleri köylü çocuklarına hissettirebilmek için size bir rehberlik olmak üzere “ Osmanlıca derslerimde” şark ve garbın en meşhur şair ve ediplerindenmüntehap parçalar bulunduruyorum. Eğer bunları dikkatle takip ediyorsanız yek nazarda müşekkel ve hayali görünen hüsn-ü terbiyesini pek kolaylıkla tatbik edecek ve eminim ki muvaffak ta olacaksınız. Birer tane edinmeniz yukarıda tavsiye ettiğim çocuk şiirlerinden sevgili şairinin müsaadesine iğtiraren mevzuumuza münasebeti olan şu iki parçasını buraya nakil edeyim.

Kelebek

Sabah ki tatlı rüzgâr ın
Budur çiçekli bir eşi
Veya o yavru kuşların

Sayfa 327

Yeni Mektep

Küçük, sevimli kardeşi
Beyaz, yeşil, siyah, sarı
O incecik kanatları;
Çimende bir menekşeye
Açar ipekli şemsiye
Güneş doğar; ziyasına
Biner, gezer semaları,
Safa katar safasına,
Yazın ılık havaları.
İpliği pembe, mor, sarı
O şık, güzel kanatları;
Konunca benziyor yere
Küçük küçük meleklerle
Bu ince hisli yavrucak
Dokunmayın ki nazlıdır;
Sizin gibi bu da çocuk,
Yazık değil mi sarsılır.

Nakkaşlı, süslü, mor, sarı

O incecik kanatları

Dokunsanız erir, söner;

Kalır avuçta gölgeler;

İbrahim Alaaddin

Çiftçiler

Şu kavgalı gürültülü şehirlerden uzakta
Semaları sis görmeyen o mübarek toprakta
Ne şenlikli ömür sürer iyi kalpli çiftçiler
Sabahleyin uyanırlar kuşlar ile beraber
Güneş doğar, ekinlere altun yıldız serpilir.
Çiçeklerde parıldayan elmas çiğler belirir.
Korusunda bülbül öter fısıldayan derenin;
Kuzuların sesleriyle sonra dolar her engin
Rüzgâr gelir gökyüzünü kucaklayan tepeden
Yelpazeler ekinleri uzaktaki değirmen
Çiftlik halkı birer birer işlerine dağılır.
Çift sürülür bir taraftan koyunlarda sağılır.
Büyük baba çubuğuyla dinlenirken o zamanda
Büyük anne tereyağı, kaymak yapar bir yanda,
Küçük kızlar çalılardan çiçek, yemiş devşirir.
Anneleri kulübesinde taze ekmek pişirir.
Akşam olmuş güneş artık yavaş yavaş sönüyor.
Kasabaya satış için giden oğul dönüyor
Meleyerek ağıllara giriyorken büyürken kuzular
Toplanırlar bir sofraya ana, baba, yavrular
Hazin hazin kaval sesi ovalara yayılır.
Çiftçilerin şenliğine doğan ayda bayılır.
Yalan, hile asla girmez bu küplerin içine
Aldatanın, yalancının bu yerlerde işi ne?
Keder olmaz, hastalık yok; çünkü sağlam havası;
Göklere sefa verir o yıldızlı seması,

İyi kalbi çiftçilerin elbet olmaz günahı;
Gökyüzünü düşünerek öğrenirler Allah'ı,
Beğendinse bu çiftliği ey mektepli vatandaş!
Şu kavgalı gürültülü şehirlerden uzaklaş!

İbrahim Alaaddin

İşte bu terbiye sayesinde bir gün gelecek ki halk
Şekillerin revnak ve haşmetini, nispetlerin ahengini,
Renklerin inceliğini, tabiatın şair ve ressamları
Umk ruhuna kadar müesser neden “ gizli güzelliklerini”
Pek derin bir surette his etmeye başlayacaklardır.

Bu güzellik sevgisinin derslere katılması pek müşekkel bir iş mi sanılıyor?
Hayır, bilakis derslere salim ve kuvvetli bir asare-i ahlakiye katmak bundan daha
güçtür. İlm- eşya, tarih, coğrafya derslerinin çocuk ruhlarında yerleşmesi için her halde
bu ilimlere çiçekler, renkler, kokular, süsler

Sayfa 328

Yeni Mektep

Saçacaksınız! Öbür mihaniki sathi usulleri talihsiz muallimlerde pek az vakittetakit ve
tatbik edebiliyorlar. Mükâleme dersine bir kelebekle girip çocukları meftun etmekten
sizi kim men edebilir? Bunun gibi derslerin ekserisi sanatla itmam edebilmek
kabiliyetini haizdir. Şu şartla ki muallim evvela kendisi güzelden derin bir zevk
duymalı ve onu sevmelidir, ondan sonra bütün dersleri değişecek, güzelliklerle
mümteziç olacaktır. Bizim gibi dünyayı benimsemeyipte tabiatın ötesindeki mevhum
güzelliklere ruhunu satmış bir millet bu terbiyeye artık şiddetle muhtaçtır. Çünkü bu
dünyanın ne nefis ve emsalsiz bir bahçe olduğu anlaşılmadan sefaliyetten, iptidailikten
kurtulmak mümkün değildir. Dünyaya misafir geldik zannıyla ebediyen gidecek biz mi
kalıyoruz!

Zevkinizi terbiye edecek, hüsne olan muhabbetinizi arttıracak mecmualar
memleketimizde de çıkmaya başladı. Bunlardan “ Genç Kalemler” ile “ Türk Yurdu”
birinci mevkedirler. Ne saadet ki edebiyatımız artık sefahat girdabından kurtuluyor.
Yeni çıkan “ Türk Kalbi” emin bir ati-i edebiyatın ilk yıldızıdır. Bunu okuyunuz.

Garip değil mi? İdadide hikmet dersini dehşetli bir ilim sanırdık, öyle ya hikmet
haneye gidiliyor. İçinde tuhaf şekillerde bunca alat ve edevat görülüyor; bütün bunlar
insana bir heybet veriyor. İnsan öyle zan ediyor ki kim bilir ne muammalar hal

edilecek... Hâlbuki bu esnada maşayı ateşe daldırıpta tuttuğumuz kısmın ısınarak elimizi yakmasıyla “bir hikmet tecrübesi” yaptığımızdan haberimiz bile olmuyor. Çünkü okuduğumuz hikmet her günlük hayatımızda birleştirilmemiştir.

Bunun gibi şiiri de hayatla kolaylaştırmak lazımdır, yani muhitin dokunaklı güzelliklerine karşı itiyat dolayısıyla her ne kadar hissiz kalıyorsak da şiir içinde yüzdüklerini çocuklara keşif ettirmelidir. Çünkü alışkanlığın hassasiyetimiz üzerine pek insafsız tesirleri vardır, onu adeta zayıflatır ve hatta söndürürde debdebe ve ihtişamda da böyle değildir? İnsan alışınca ondan da hiçbir zevk almamaya başlar; nitekim mavi bir göl kenarında yaşayan bir adam insiyat dolayısıyla orada buldukları gölün sessiz ve mati güzelliğine karşı lakayt kalıyor. Fakat bunu buradan ayırıpta daha büyük başka bir yere, bir şehre nefiy etseniz derhal bir yaban bir mahrumiyetin bütün zehirlerini his ediyor, vaktiyle hiç ehemmiyet vermediği gölü gözünde tutuyor ve nihayet “daessela” denilen hastalığın hummaları içinde yanmaya başlıyor.

Bunun için biz tabiata karşı, rahat yüzü gören bir fakir gibi, daima taze bir tesire malik olalım. Daesselaya tutulan adam gölüne karşı nasıl muhabbetli bir inhimak gösteriyorsa biz de muhitine karşı çocuklarda öyle ve fakat sürekli bir inhizap tevlit edelim; çünkü mahal bir şey değildir. Bunun için güzelliklerin ruhumuzda tesiratına karşı bizde hasıl ettiği kayıtsız ihtisasları işleyince ihtisaslara kalb edelim, o tarzdaki ihtisaslarımıza biz hakim olalım, yani onları istediğimiz vakit kolayca uyandırabilelim. Bu inkılap ise temellük edilmiş bir terbiye-i fikriye ve bilhassa fikrin bilinmesi sayesinde vücuda gelir. Fenlerin umumi neticeleri büyük hatlarla çocuklara gösterebilmek büyük bir iş değildir. Bu hususta Kazım Nami Bey tarafından tercüme edilen Jol Payu'nun (Mektepte Ahlak) kitabı sizin için güzel bir rehber olur. Her halde

Sayfa 329

Yeni Mektep

Tabiattaki şiir ile fen beraber yine raptedilmelidir. Dünyanın bitmez tükenmez vesaiti bizimle olan idi. Münasebeti, fikirleri bizzat az mı şairanedirler? Hele kâinatın değişmez kanunlarıyla husule gelen bu şayan-ı hayret tehalüf-i eşkâl daima teceddüt edecek bir istiğrap ve hayretin gıdası olamaz mı? Hem bunlara ne hacet, gökler hakkında hezim edilmiş cüz-i malumata sahip bir çocuk bulutların gezindiğini görünce az mı mütehassis olur? Rüzgâr ların ıslıklarını nasıl dinler? Nehirleri, gölleri, denizleri görünce neler düşünmez. Hatta içtiği bir bardak su bile ona neler tahattur ettirmez?

Mektepte okuduğunuz hayvanat, nebatat, ziraat derslerinden bu hususta mülhem olmanız icap eder. Bu dersler sizi nice binlerce hayvanat ve nebatatın ahlak ve tabiatlarıyla insileştirmiştir. Sizde bütün gün kendileriyle uğraşmaktan bitap kaldıkları halde yine onlara yabancı yaşayan köylüler gibi olmayınız, hayvanları yakından tetkiketmeyi biliniz. Bunlara karşı samimi bir muhabbet beslediğiniz günden itibaren köylerde ne tatlı bir hayat geçireceksiniz! Bu öyle bir muhabbettir ki eksilmek nedir bilmez, günler geçtikçe artar.

Bedi eserlerin mütalaasına devam edilmezse şiirden (vasi bir manada kullanıyorum) zevk almak melekesiyle gündelik hayatına gülçin intibalar katmak iktidarını insan kayıp eder; ruhunda bir serinliğiyle yelpazeler sallayan servet-i ihtisat mahvolur. Ruhtaki bu hassasiyet şairane maddiyatta sağlam bir adamın aile sofrasındaki tabi ve sade yemekleri pek lezzetli bulan taşkın iştihasına benzer.

(Darwin) kocalık günlerinde bu melekesinin körlenmesine meydan verdiğine şu acı hakikatlerle teessüf ediyor: “Meğer bedi zevklerin zaya-ı saadetin zayından başka bir şey değilmiş; zekâma şüpheliyim, fakat bu hal tabiatımı muhakkak ızrar etti. Çünkü onun henüz tükenmeyen tesir kabiliyetini zayıflattı.” Bu itiraf bedi şeyleri istihfaf etmeden mütevellit fenalığın en doğru bir hesabı...

Bunun için yükselmiş şairlerimizi devamlı bir surette okumanızı tavsiye edeceğim. Fakat sakın şair tabiri müstemil olan mahdut manada telakki edilmesin. Burada şairden maksadım insanlar ve tabiat sahneleri karşısındaki şiddet tahassüslerine nizam ve neşr ile tercüman olanların hepsi kast edilmiştir. Yani büyük nesirlerle büyük nazımlar buraya dâhildir. Mesela (Halide Salih) hanım efendinin, bu en büyük kadınının eserleri neşr olduğu halde baştan aşağı şiirdir. İşte (Suya Talep) romanının Mısır'dan bahis eden birkaç satırını aynen alıyor:

“ Mısır'ın muntazam sokaklarını, bir neşe hayatını biraz yadırgadım. Ahlaksızlık son derecede, aşksız, hissiz bir hayat! Ne var bu yeşil Nil'in hıyanetkar sinesinde! Bu sıcak semanın kızdırdığı altınimsı kum denizlerde ne var? Bu sarı nihayetsiz sahranın ortasında esrarlı tebessümüyle asırları bekleyen taştan kadın, bu iklimdeki ezvak cennete sevk eden şeyin anahtarına malik mi? (Harap Mabetler) inden de bir parça alıyorum. Bakınız ne sıcak bir ana hissi “ Rüzgâr lar pencerelelere çarpıyor, servilerden uzak bir tehdit amiz bir inilti geliyor... Karlar ayın donuk, bulanık ziyasında uçuyorlar... Soğuk... Tabiatın bu dehşet velvelesi arasında yavrucuğumun

mini mini bekası var mı? Bu elim, bu korkunç acz ile yasakta doğruldum. Kaç aydır, yeis ve felaketle sarsılan zihnim tarumar oluyor, hüviyetim

Sayfa 330

Yeni Mektep

zehirli küçük zerrelere ayrılıyordu. Acı acı haykırdım. O mahuf, ıssız, soğuk, selvilikteki yavrumun vücudunu himaye için bu soğuk kıyametine bir insafsız kar fırtınasına atılacaktım. Ben kapıya doğru ayaklarım çıplak koşarken birden bire kapı açıldı. Nesrin. Üvey kızım! Uzun beyaz geceliğiyle, keder çekmişlere mahsus bir rikkat felaketzedelere aşına çıkan bir melal dolaşan yumuşak gözleriyle yanıma geldi, ilk defa, isteyerek ve severek ahenk dar sesiyle:

- Anne, anne!

Dedi ve bir fısıltı derecesine indirdiği sesinde müşfik bir samimiyetle devam etti:

- Kardeşim için korkuyorsun, değil mi? Fakat benim annem kaç senedir orada; korkma; kardeşimi koynuna alır, yatar, hem bilsen nasıl sarılırdı insanı ısıtır?”

Hiç kaale alınmayan bu tarz terbiye yani güzellik ihtisa-ı ve tevliti ruhun hakiki ve elzem bir ihtiyacıdır. Bunu ihmal etmeye hem kendinizin, hem de terbiye ettirdiklerinizin hayatını susuzluk ve renksizlikten çatlatırsınız. Oh dünyamızda hiç bitmeyecek kadar mebzul güzellik çiçeklerini sinesine takan güzel ve âlemşümül bir kız varken, yanına yaklaşanlara bütün çiçeklerini sıcak bir teslimiyetle koklatırken onu niçin sevmemeli! Gençlik muhabbetsizlikler yaşar mı? Edebiyattan daha vefakâr bir kız olabilir mi?

Şimdi siz ey endişeli atinin mevrus bir zaaf ve bedbini ile na-tuvan nerm ve kıymettar tomurcukları bilirsiniz ki siz her daim mütebessim geniş bir su kenarındaki nazik taraçalı bir bahçenin güllerisiniz. Bu öyle bir gülizardı ki hep şar ve garam: Bir sema idi ki mükevkep; bir imandaki semi ve bi payan bir gün geçmezdi ki kadife yapraklarınıza kuş kız hali kelebekler konmayan etrafında hep sizden akis eden renkler dar otlarla harelenirdi. Ders saatleri gülistan tefekkürünüzün fevkinde dolaşan birer bulut olurdu. Fakat şimdi öğrendiniz mi ki bu lacivert denizin yeşil gölgeli bahçenin müntehası bir şahika-i cenk ve cidal imiş. Korkuyorum, hayır bilmiyorum ki bu haile, bu badire içinde solumaya başladınız? Sert rüzgâr lar yanaklarınıza vuruyor mu? Başka bir anın hayatını his ettiniz mi? Kendinizi korumaya has iğneleri vücudunuza batırıyorlar mı? Üzerinizdeki şebanemler, pembe havalar, nahan cehaletiyle hep

silkeliyor mu? Ağlayacak gibi kızarmış nemli gözlerinizle eski yuvayı arıyor musunuz? Oh, o artık uçtu. Onun yetişilmeyecek bir yere kaldırdılar. Beni dinliyor musunuz? Oradan artık size fayda yok. Bak sararmışsınız. Siz bahçede yetiştiniz, bahçede yaşayacaksınız. Bilmiyor musunuz, sizin başka bahçıvanlarınızda var. Of; bunlara koşmazsanız artık biz size yakından bakmayacağız. Aramızda ne kadar hain dağlar var. Sizi evlatlığa çağırın o beyaz anneye koşunuz. Ne kadar da üşümüşsünüz; sakın o sıcak göğüsten ayrılmayınız. Sonra sizi soldururlar,

bitti.

M. ŞEKİP

Edvar ve Harekâta Terbiye

“ Acı Düşüncelerimden”

Şu sütunlarda yazacağım yazılar karaerelerim emin olsunlar- ki kırılan harap olan hissiyatımı tamir etmeye çalışacağım.

Esas olarak ati hakkında ne kadar nikbin

Sayfa 331

Yeni Mektep

olmamaya, her şeyi iyi görmeye, iyi olmasını istemeye gayret edenlerdensem, tesadüf ettiğim vakalar, gördüğüm hakikatler, his eylediğim ızdırab, istihraç eylediğin neticeler, beni benliğimden, hayatımdan nefret ettiriyor; emin olunuz ki,

Öyle vakalar karşısında ben bir şey yapamamaktan mütevellit bir acz ve meskenet böyle görmekten ise görmek için ölmek evladır. Demek de muztar kalıyorum.

Ölüyorum da. Evet, hissiyatım, ümitlerim ölür. Ben bir hayvan hayr, hareketsiz bir ağaç gibi kalırım. Artık herşeyi düşünür fakat birbirini takip eden fikirlerim hiçbir netice alamadan birbirine karışır. Bunları tefrik tahlil edemedi dimağı muattal kalır. Gözlerim görür, kulaklarım işitir. Fakat zapt edemez olur.

Yine insan böyle bir hale karşı hareket edememek onun ne fena olduğunu takdir ettirmemek, onu tashih eylememekten mütevellit bir raşe, bir aksi amelle buz kesilir, kalır.

İzah edeceğim: aynıyle nakil ederek ilm-i terbiye muallimlerinin dikkat-i nazarlarına arz edeceğim, onlarda bunun tedavi çaresi nedir?

Buna muvaffak olmak için hangi yollardan gitmek lazım. Bunları söylesinler, çünkü ben fenalığı, böyle edvar ve harekâtı iyiliğe değil, iyilik yoluna sevk edebilmek için ne yapmak lazım geldiğinde müjdeledim. Hatta itiraf edelim ki acıdım. Evet, ben buna muvaffak olamam belki pek güç...

...

...

Oldukça muntazam bir hastane salonu tasavvur ediniz. Küçük bir oda da doktor hastalarını birer birer kabul ve muayene ediyor. Kimisi aldığı ümit ve teselli gıdasıyla hastalığına matarubuna karşı gülmekten ziyade ağlayan hafif bir tebessümle çıkarken diğeri yiyeceği neşterin vukuundan evvel asabına verdiği telaş ile düşünerek, sürüklenerek giriyor.

Salonun bir köşesinde evde hastasının belki valide, belki de zevce veya pederinin ümitsizliğine, onun bir gün haciz edilmiş bir mal gibi alıp getirildiği hayallerine ağlarken diğeri kalbindeki ızdırab ile inliyor.

Bir valide ve belki bir kız kardeş yanındakinin elini eline almış yüzünde kan yerine soluk renksiz bir zehir mahlûlü dolaşan, etrafındakileri her halde kendinden hehe ümitli kendini daha ümitsiz bulan, gözleri ile gezen bir gün herkesten hatta çocuklardan bile manevi bir ilaç, bir teselli bekleyen genç bir hasta.

Hasılı: insanlar arasında işlemeyecek ve belki tamiri kabil olmayacak ve artık insanlar arasından atılacak, bırakılacak bozuk, kırık vücutlarla dolu bir insan, bir hayat tamirhanesi.

Ben de böyleleri arasındayım. Benimde ümidim kendimce oldukça sağlamdır. Ben de belki tamir kabul edilebileceğim.

İşte ben bir köşeye çekilmiş düşünürken aşağıdan insan, her halde çocuk koşmasından başka bir şeye benzemeyen bir gürültü geliyor, hatta yaklaşıyor. Salonun kapısı öyle bir süratle açıldı ki arkasında kalmış bir ihtiyarı sarstı. Ciddi zedeledi bile. İçeri girenlere baktım, birini elbisesinden diğeri yakasındaki yazılardan anladım. Bunlar iptidaiyenin bir derece fevkinde meslekleri muhtelif iki mektebin evlatlarıydı. İskemleye otura-

cağı yerde doktorun ameliyat masası üzerine çıkıp oturdular.

Hademenin nazikâne ihtarına karşı:

(Hadi be sende)

Sözlerini yüzüne birer keskin tokat gibi savurdular. Ben artık titremeye, dişlerimi birbirine sıkmaya başladım.

Çok geçmedi. Biri cebinden bir parça tütün çıkardı. Diğeri kâğıt.

Sigaralar sarıldı. Kibritte boyalı temiz, duvara birkaç defa sürüldükten sonra içmeye başlandı.

Burundan duman çıkarmak, duman bulutlarında halka teşkil etmek, ameliyat ve tecrübeleri hitam buldu.

Başka yapılacak işleri kalmadı diye müteselli olmaya başladı.

Fakat hayf! Öyle değil.

Hemen bir maharet; bir yenilik göstereceklere has süratle konuştular. Model intihap etmek üzere bir ressam gibi etrafa gözlerini gezdirdiler.

Kararları “ sen onu, ben bunu” ile hitam buldu.

Kalemler temiz boyalı duvar üzerinde birşeyler karalamaya başladı. Bu da bitti. Fakat bende bitmiş, hiddet, asabiyet, yeis beni yakmış, kurutmuştu. Hemen dışarıya çıktım. Epvey müddet geçti, bilmem yapacak işleri hitam bulmuş olacak ki dışarı çıktılar, gidiyorlardı. Oh dedim. Hiç olmazsa görmeyeyim.

Merdivenden inmekten ise yan tarafımdaki sıraların üzerinden kayıp aşağıya gitmeyi daha münasip bulmuşlar, birbiri ardınca kayıp gittiler.

Lakin benim ümitlerimi husule mevcudiyetimle kani tasavvurlarımı da aldılar. Sürüklediler, derinlere, karanlıklara attılar.

Artık beni hırpalayan maddiyatımı, mevcudiyetimi parça parça kemiren hastalığın vecalarını sızılarını unuttum. Evet, o ağrılar, o ızdırab artık mağlup olmuştu.

Tekrarlayan, kurcalanan, henüz şifasına ümidim olan manevi hastalığımın ümitsiz ve kabil-i şifa olmadığını anladım, titredim.

Çok geçmedi, ufak henüz sekiz yaşlarında gayr-i müslim sevimli bir vatandaşımız salonun kapısını nezaketle, terbiye ile hatta gürültü etmeyecek kadar yavaşça açtı, girdi. Yukarı köşeden vücuduna nispetle ağır olan iskemleyi bir kenara koydu, oturdu. Sakit hatta mevkiin haliyle mütenasip bir hüznü de vardı.

Lakin biraz evvel aldığım cerihanın tesiriyle dikkat ediyordum. Başını kaldırdı, hastaları birer birer gözden geçirdi.

Gözleri o genç hastadan ileri geçemedi. Saplandı kaldı.

Emin olununuz. Karaelerim;

Şu sekiz yaşındaki çocuk gözlerini indirdi. Cebinden yavaşça kimseye his ettirmemek korkusuyla mendilini çıkardı. Gözlerini silmeye başladı. Çünkü o genç hastanın halini okumuş, anlamıştı. O gidiyordu. Gitmek üzereydi. Küçük çocuk artık tamamiyle ağlıyor, ağladığını gizleyemiyordu.

Tahammül edemedim. Bende ağlamaya fakat gözyaşlarımı dökerek değil kanıma karıştırarak ağlamaya başladım. Çünkü ağlayacak bir halde idim ve ağlamak artık benim için bir ihtiyaç idi. Onun gözleri

Sayfa 333

Yeni Mektep

Ağlıyor, yaşları akıyor, benim ruhum ağlıyor, ümitlerim kayıp oluyor. Gözyaşları gibi dökülüyordu. O hastanın haline, ben hastalığımızın ümitsizliğine ağlıyordum.

***

Bu yazıları yazdıktan sonra sizlere sorarım.

Sevgili karaelerim;

Bu çocuklar arasında edvar ve harekât hususundaki fark, aramızdaki mesafe ne kadardır? Bunu tasavvur edebilir misiniz?

Bu farkı, mesafeyi sura ettirmek, bunları terbiyece müsavi yapmak mümkün mü? Buna muvaffak olabilecek miyiz? Bunu görebilecek miyiz? Bunun en kısa çareleri nedir?

İşte ben hep bunları kendime sordum. Evet, var demekte tereddüt ettim. Sizler ne düşünüyorsunuz? Aziz vatandaşlar, sevgili karaeler, muallimler ve muallimeler.

A. Tefvik

Sağlam vücutlar metin fikirlerin yuvasıdır.

Üsküp 6 Mart 328 Salı

Sağlam vücutlar metin fikirlerin yuvasıdır...

-1-

Bu söze birçok kitaplarda, birçok yerlerde tesadüf ederiz de hiç etrafıyla düşünmeyiz? Daha doğrusu “ Sağlam vücut” tan maksadım, muradın ne olduğunu

tamik etmeyi, aramayı hiç aklımıza bile getirmeyiz. Bu pek büyük bir hata af olunamaz bir kabahattir.

İşte ben aczimle beraber sağlam vücutlu olmak için nasıl hareket etmek icap ettiğini düşünebildiğim kadar şu sayfalarda anlatmaya çalışacağım aczimle diyorum. Çünkü bazen düşünüyorum, bildiğimle bilmediğimi mukayese ediyorum. Görüyorum ki bilmediklerim bildiklerimden yüzlerce, hatta binlerce defa daha çok... Demek ki aczim ve bu aczimi her zaman itiraf ederim. Bununla beraber bütün mütemettin milletlerce “ Terbiye-i Bedeniye” namıyla en parlak mevkilere çıkarılan fen hakkında şu muhitte hıdmet edebilecek kadar bir şey, bir fikir edindim. Bu fikrimi memleketimizin mütemayiz simalarından “ Terbiye-i Bedeniye” muallimi muhterem üstadım Sevim Sırrı Bey Efendiye ebediyen medyunum o beni ikaz etti. Açıkçası ne söyleyecek, ne yazacak isem onları bana o teklif etti. Ondan öğrendim.

Muallimdir ki: herşeye müfit ve aynı zamanda muzırdır. Hiçbir şey tasavvur edilemez ki fazla istimal edildiği zaman fayda versin! Nitekim kuvvetimizi muhafaza etmek daha doğrusu “yaşamak için” yemeye mecbur olduğumuz halde yemesini bilmez isek yani yemekte ağzımızın damağımızın arzusuna muvafakat eder. Nefsimizin esiri olurda hiç midenin keyfini sormaz isek hazma yardım eden azamızda muhtelif marazlar baş göstermiyor mu? Dolayısıyla sıhhatimiz muhtelolmuyor mu? İşte jimnastik, riyazatta böyledir! İfrata varmaktan yahut yanlış yapmaktan ise hiç yapmamak herhalde daha ehvendir.

Eski bir atasözü bize diyor ki “ işleyen demir ışıldar!” Ne doğru! Bunu herkeste tecrübe edebilir. Mesela: bir gün akşama kadar hareketsizce fikren meşgul olursunuz. Masa başından kalktığınız zaman ne halde buluyorsunuz? Dimağ, müfekkire durgun, vücut üç beş saat taş taşımış gibi yorgun kanın cvelanı beti... değil mi? Ekseriya o zamanlar insana bir hırçınlık arz olur. Asabın intibahı için faaliyet, hareket ister.

Sayfa 334

Yeni Mektep

ister. Harekete ehemmiyet verilmez, teneffüs hareketleri yapılmaz, uzunca bir gerinti icra edilmez ise belki yemeye bile iştaha olmaz. Fakat bu zamanda ufak bir teferrüç, hakikatte bir idman, güzel bir duş... Asabın sükûnetini, kanın tabii devranını, karihanın küşayışını iade eder. Buna hiç şüphemiz yoktur. Fazla olarak bir de iştahla yemek yemeği bahş eder... Teessüf olunur ki bizde birçok kimseler yemek yemesini

bilmezler. Ve zan ederler ki yemek midede his edilen boşluğu gelişi güzel, vakitli vakitsiz doldurmaktır...

Yemekten maksat bedenen ve fikren meşgul olmakla edilen ziyayı temin edebilmektir. Bunun içinde bir usul tahtında bir program dâhilinde hareket etmek lazımdır. Uykuda böyle... Yemenin, yatmanın, çalışmanın, dinlenmenin vakitleri muayyen olmalı. Nezafete itina etmeli. İşte “ terbiye-i bedeniye” nin esasi noktaları; müstakil neslimizi, yeni Osmanlılığı teşkil edecek pratik büyük adımları, bugünün küçük çocuklarına iptidai rahlelerinde bunları öğretirler ise ne ala... O zaman mesut bir millet, galip bir devlet, müterakki bir Osmanlılık kendi kendine inkişaf eder...

Hayatın kıymetini de bilmeli, onu beyhude yere sarf ve istihlak etmemelidir. Çocuklara vereceğimiz fikri terbiyenin mühim bir kısmını da bu teşkil etmeli... Onlara yaşamayı öğretmek bugünün iptidai hocalarının vazifesidir. Yalnız bu kadarla kalmaz... Oyun da ister. Oyun çocukluğun ruhudur. Nasıl ki güneş nebatatı besliyor, büyütüyor ise oyunda çocukları fikren, bedenen, ahlaken, inkişaf ettirir; oyundan koşup atlamaktan saf bir hevadan, sıhhi nasihatlerden mahrum bırakılan çocuklar hayatlarının imtidadı müddetince zaafa, elem içinde yaşamaya mahkûmdurlar. Oyunun büyük faydası da o mini mini dimağlara ne zamanla, ne de her hangi bir kuvvetle silmesi kabil olmayan bir metanet; cemiyet halinde yaşayabilmek, bir işte çabuk ve suhuletle muvaffak olabilmek için yekdiğerine muavenetin lüzumunu. Daha, daha her şeyi muhakeme edebilmeyi, harekette basiret sahibi olmayı, cesaret ve teşebbüsü, azim sahibi olmayı, mesafe tahminini, hülasa yaşamanın usulünü nakşeder. Hem de eğlendirir... Adalenin, izamın tenemmüvini tazmini teshil eder.

Hayatı beyhude yere sarf ve istihlak etmemeli demiş idim. Bazı tedbiri diğer makalelere bırakarak bugün biraz içkiden bahsetmek istiyorum. Zira görüyorum ki muhitimizde en ziyade dehşet ve vahşetle hükmünü süren cehil ise ondan sonra mevcudiyetimizi, neslimizi mahveden, karanlık çukurlara sürükleyen içkidir. Fakat ihtiyar misk fevkinde kaleminden çıkarak ağır sözlerden, acı kelimelerden dolayı itham edilmemeliyim. Bilirim ki “ hakikat acıdır” sözlerimde birer hakikati izah edeceğinden bittabi acı gelecek... Zan ederim ki emelimin samimiliği bunu unutturur.

Bahse Yahudilerin eski bir darb misali ile başlıyorum:

“ Şeytan girmediği yere şarabı gönderir. “ Bu darb-ı misal hükmünü kabul eder isek diyeceğim ki bu beldede şeytanlar birçok yerlere giremedikleri halde içkiyi her tarafa mebzulen dağıtmışlar! Herkese içkiye karşı bir ibtila-i ilka etmişler... Şehrin

hemen bütün gazinoları, kahvehaneleri yalnız birer meyhane... Oralarda her akşam yüzlerce gençler, yüzlerle ihtiyarlar zehirleniyor... Mevcudiyetlerinin müddetini tehdit ediyor! Bu hali ilk gördüğüm

Sayfa 335

Yeni Mektep

zaman ne kadar müteessir oldum. Ne kadar teessüf ettim bilseniz? Fakat... Zaman bu! Şimdi manzaralarla bir dereceye kadar muhtelifim gibi!

İçki... O, hayatımızı, sıhhatimizi zehirleyen az zaman zarfında bizi varlıkla yokluk arasında müphem, mevcudiyetimizin hikmetini idrakten aciz; henüz hayatta iken ölüluğe, var iken yokluğa mahkûm eden en büyük, en müthiş müesser içki “alkol” yani ispirotur.

İspirto o yakıcı, yıkıcı, harap edici ispiro ki hergün, her akşam birçok zavallıları büyük bir neşe, bir hevaheşle zehirleyip uyuttuğu halde bilmem neden nedametle uyanılmıyor? Yine o yalancı bir zevk, beyni uyuşturucu bir neşe asabı tahrip, faaliyeti tehdit, hatta duygusunu iptal edici bir sürur veren ispiro dostları, düşman; iyiliği, kötülük eder. Nazarı aldatıcı envai renklerle ve renklerinin yalancı güzelliğinden daha büyük bir dehşetle meclup ve meftunelerini geçici bir cennet fakat daimi bir hamakat, daimi bir fezahat lütfeder! Şuracıkta Şeksperin “ve idare-i hayat” da tesadüf ettiğim hoş sözlerini nakil etmekle hissiyatımı tercüme etmiş olacağımı zannediyorum. Şeksper diyor ki:

“Layık mıdır ki insanlar akıllarını alan bir düşmanı böylece ağızlarına koysunlar! Neşe, zevk, eğlence ve alkışlar ortasında biz hayvana dönüyoruz! “diğer güzel bir söz daha!

“Şarabın kırmızılığına asla bakmayınız. O yılan gibi arkadan ısırır ve ejderha gibi sokar!”

Buradaki şarabı umumiyetle içkilere teşmil edebiliriz. Yalnız malum “dilek ağacı” değil diyebiliriz. Vakarının zikir edebiliyorsa da onun ifadeye bir letafet temin edebilmek için kullanıldığını kabulde de bir mani yoktur. Binaenaleyh müskirat, verem, frengi mikroplarının tahribatından pek fazla tahribat icra eder. Sarıdır. Yapışır, kuduzdur, ısırır. Bu günlük bu kadar... “İnşallah” diğer nüshalarda jimnastiğin nasıl yapılacağından bahis ederim. Müstakbel muallimler bugün okurda, yarın talebelerine tatbik ederlerse bahtiyarım.

Jimnastik Muallimi

İm-i Ruh

3. Ders

Hassasiyet

Biz hem haz, hem elem duyuyoruz. Biz mesuduz veya değiliz. Serbestiz veya esiriz. Fakat bütün bunlar hal ve sebeplere göredir.

1. Hassasiyetin tarifini tahattur ediyor musunuz?

Hassasiyet, his etmek melekesidir, yani haz ve ızdırab, elem ve müsirrat, muhabbet ve nefret duymaktır.

2. Biz hangi münasebetlerle his ediyoruz?

Biz ister cesetlerimizle, ister yalnız ruhumuzla alakası olan hadiseler münasebetiyle haz ve ızdırab duyar, müteessir olabiliriz.

3. Şu halde hassasiyet iki şekilde zahir olur:

Cismani hassasiyet, ruhani hassasiyet

4. Cismani hassasiyeti anlatınız?

Cismani hassasiyet ister maddi şeylerle olan münasebetlerimiz dolayısıyla olsun, ister makarrı cesedimiz olan ifal ve vezaifi mihaniki dolayısıyla olsun haz ve ızdırab duymak kabiliyet ve iktidarındır. İhtisasın menbaı, menşei cismani hassasiyettir.

Sayfa 336

Yeni Mektep

5. İhtisas nedir?

Bir hadise-i cismaniye ile tebellüt etmiş bir haz veya bir ızdıraptır.

6. İhtisasata dair misaller getiriniz?

Acıkıldığı zaman yemek yemek hazzı, yürümek hazzı, bir yaranın verdiği ızdırab, amelenin yorgunluğu, bütün bunlar ihtisasattır.

7. Ruhani hassasiyetten bahis ediniz?

Ruhani hassasiyet (ruhtaki hassasiyet) demektir. Manevi şeylerle olan münasebetimizde neşe ve keder duymak kabiliyet ve iktidarındır. Tahassüslerimizin menbaı ve menşei de budur.

8. Tahassüs nedir?

Manevi bir hadise ile tevellüt etmiş elem ve meserrettir.

9. Tahassusatada misaller getiriniz?

Şimdi bir mesele hâsıl ettim; bundan dolayı mesmururum; bu esnada his ettiğim mahzuziyet bir tahassüstür. Sefil, düşkün bir adama yardım ettim; biliyorum ki iyi bir harekette bulundum. İşte bu düşünce yani mesut, mesrur kılıyor: şu halde benim şu müsmiratlarım birer tahassüstür- bunların zıddına gelelim: bir arkadaşımın öldüğünü bildiriyorlar; bu haber beni fena halde müteessir ediyor: benim bu teessürümde bir tahassüstür.

10. Hassasiyetin esasını, menşeiini araştırarak olursak ne buluruz?

Hassasiyetimizin menşei ihtiyaçlarla heveslerimizdir. Maddi ihtiyaçlar cismani hayata, hevesler (yani manevi ihtiyaçlar) ruhun hayatına aittir.

Yememiz, içmemiz, hareketlerimiz hep kuvvetimizi attırmak, sıhhatimizi muhafaza etmek, cismani ihtiyaçlarımızı memnun etmek içindir.

Manevi ihtiyaçlarımızı (hevesler) memnun etmek, fikrimizi tekemmül ettirmek için daima hakikati arıyor, fazilete koşmaya ceht ve ikdam ediyoruz... İlh. Velhasıl ihtiyaçlarla heveslerimizi memnun ve neticesinde haz veya meserret tevlitine hıdmet eden bütün şeyleri seviyor ve araştırıyoruz; haz ve meserreti ihlal ve neticede ızdırab ve azaptevlit eden şeylerden kaçınıyoruz. Bunun içindir ki hassasiyete, sevmek ve nefret etmek melekesidir derler.

“ Mesut veya bedbaht olmak arzumuza tabidir, değil midir? “

Hayır, canımızın istediği gibi hassasiyetimizi tadil ve tebdil edemeyiz. Ahvale göre ya mesut veya bedbaht oluruz: çünkü hassasiyet irademiz dâhilinde değildir. Vaka kendi hareket ve ihtiyarımızla birçok ahval tevlit edebiliriz. Bunda irademiz alakadardır. Fakat ahval tahaddüs ettikten sonra bu hadisatın hassasiyete tesiri zaruridir, bundan içtinap kabil değildir.

4. Ders

Cismani hassasiyet: (İhtisas, ihtiyaç, iştiha)

Biz üzerimize maddi şeylerden gelen bazı tesirlere düçar oluruz.

Azalarımızın işleri ve vazifeleri dolayısıyla da haz ve ızdırab duyarız.

İhtiyaçlarımızın memnun edilip edilmemesiyle de mesut veya bedbaht oluruz.

1. İhtisaslar bize nerelerden gelir?

İhtisaslar bize evvela etrafımızdaki şeylerle olan münasebetlerimizden; saniyen, cesedimizin muhtelif hallere maruz kalmasından gelir.

2. Harici eşya ile münasebetlere hangi vasıtalarla dâhil oluyoruz?

Harici alim ile olan münasebetleri havasımız vasıtasıyla dâhil oluyoruz. Bunların muavenetleri

Sayfa 337

Yeni Mektep

olmasa görmek, işitmek, yoklamak... İlh mümkün değildir.

3. Hevasımız nelerdir?

5 tanedir: görmek, işitmek, yoklamak, koklamak, tatmak.

4. Bu duyguların bize verdikleri ihtisasata ne derler?

“ İhtisasat-ı hariciye” derler.

5. Hangi ihtisasat bize görmeyi temin ediyor?

Bize görmeyi temin eden ziya ve renk ihtisaslarıdır.

6. Hangi ihtisaslar bize işitmeyi temin ediyor?

Bize işitmeyi temin eden ses ihtisasıdır.

7. Hangi ihtisaslar bize yoklamayı temin ediyor?

Dilek ve temas, mukavet, vesait, soğukluk ve sıcaklık gibi mizaç, heva, parlaklık, buruşukluk, ağırlık, gıcıkklanma... ilh gibi ihtisasları veren yoklamak ihtisasıdır.

8. Hangi ihtisaslar bize koklamayı temin eder?

Bize koklamayı temin eden rayiha ihtisasıdır.

9. Hangi ihtisas bize tatmayı temin eder?

Bize tatmak ihtisasını veren (Tat) ihtisasıdır.

10. Havass azalarının isimleri nedir, bunlar hangileridir?

Havass azaları kendi hizmetlerine hasır mevcudiyet etmiş birer cihazdır, her biri cesedin bir kısmını teşkil eder. Görmek uzvu(göz); işitmek uzvu (kulak); koklamak

uzvu (burun); tatmak uzvu (dil ve damak)tır. Yalnız yoklamak duygusu vücudun bütün sathına yayılmış ise de alekserAllah ve bilhassa parmak uçlarıyla yapılır.

11. Havass (duygu) lar cesetten madut olabilir mi?

Hayır, cesetten madut olamazlar, yani cesede ait değildirler; çünkü görenle işiten göz veya kulak değil fikirdir. Duygular cesede ait aza, aza ile ifai vazife eden fikrin birer iktidar ve kabiliyetidirler.

12. Cesedimizin maruz kaldığı muhtelif hallerden tahaddüs etmiş ihtisaslara birkaç misal getiriniz?

Uzvi hayatın yani cesedimiz hayatının hadiseleri beş duygudan hiç biriyle alakalı olamayacak birçok ihtisaslara intaç ederler: bunlara dâhili ihtisaslara derler.- Eterin takallüsü, dâhili bir ceriha, açlık, susuzluk, yorgunluk, karın ağrıları ihtisaslariyla, sıhhatin refah ve İhtilali ihtisası... ilh.

13. Cismani hayatın ihtiyaçları nelerdir?

Cismani hayatın başlıca ihtiyaçları şunlardır:

Tagaddi ihtiyacı, teneffüs ihtiyacı, hareket ihtiyacı, istirahat ve uyku ihtiyaçları... ilh

14. Bu ihtiyaçlar ne gibi şeylere meydan verirler?

Tezahür ettiği vakit memnun edilmeyen bütün bu ihtiyaçlar fena ihtisaslara meydan verirler. Aksi takdirde ise haz verici ihtisaslara tevhit ederler.

15. Bu ihtiyaçlara karşı nasıl bir hatt-ı hareket tutmalıyız?

Bunları memnun etmekliğimiz icap eder, aksi takdirde hayatımıza kastederler. Mesela: gıdamızı tedarikte ihmal gösterir veya dinlemeksizin çalışır ve hatta her vakit mutlak bir atalet içinde kalırsak pek az bir zaman içinde mahvolup gideriz. Burada dikkat edilecek bir nokta vardır. İhtiyaçların memnun

Sayfa 338

Yeni Mektep

edilmesi bir çok hazlar tevhit eder, bu hazları lüzumundan fazla çoğaltmaktan daiçtinap etmeliyiz, ta ki kendimizi birçok su-i istimallerden muhafaza edelim. Mesela, yemek zevkinin su-i istimali oburluk ve sarhoşluğu, istirahat zevkinin su-i istimali tembelliği

tevlit eder. Bahusus insan kendi kendine sahte, lüzumsuz ihtiyaçlar tevlit etmekten pek sakınmalıdır.

16. İştihadan ne anlıyorsunuz?

Bir ihtiyacın memnuniyetini mucip olarak hazları aramak meyline iştiha denir. Ne kadar ihtiyaçlar varsa o kadar iştiha vardır. Bu iştihalar ifrata vardırılsa ihtiraslarla su-i istimalatı tevlit ederler.

17. Cismani hayatta haz ve ızdırabın vazifeleri nedir?

Hariçten gelen ihtisaslar bize ihtiyaçlarımızı memnun etmeye hadim şeylerin hasselerini tanıtmaya meydan verir. Cismimizin iyiliğine hadim bir amelin bizde tevlit ettiği haz bizi bu amelin tekrarına davet eder. Muzır bir hadisenin bizde tevlit ettiği ızdırap bizi bu hadisenin tekrarına karşı vegaye eder; yani aldığımız ızdırab bizi bu hadiseyi tekrar etmekten men eder. Hatta bu ameli hazların su-i istimalini bile intaç etse ızdıraplar öyle bir muhabirdir ki bunun ianesiyle tabiat bizi daldığımız ifratlardan durdurur, ileri götürmez. Hatta ihtisaslar hayatımızı muhafaza etmek için bize bahş edilmiştir de denebilir?

M. ŞEKİP

Muhtasar İlm-i Ahval Ruh Dersleri

Ve Tedrisata Tatbiki

9. Ders

Kuvvei Hıfziye

[Münderecat: 1. Hafıza. 2. Hafızanın terbiye ve tevsii]

1. Hafıza: Hafıza bir kuvvettir ki onunla fikir zaten düşünmüş olduğu şeye, daha evvelce onu fikir ettiğini bilerek, düşünür.

Hafıza küçük çocukta tezahür eder. Aralarında yaşadığı insanları, görüp kullandığı şeyleri tanır. Kuvvei fikriyenin zuhur ve inkişafıyla tebeddül eder; evvela hissi iken sonra fikri olur ve her biri kendi zihnine daha muvafık olan şeyi memnuniyetle hıfz eder. Hafıza fikrin bir itiyatı olmakla, herkesin tercihen hıfz ettiği bir takım hatıraları mevcuttur. Birinin hafızası basaridir; bir şeyin şekil ve suretini hıfz eder. Ötekinin sem-i dir; kelimelerin yani onları gösteren ses veya seslerin bir araya gelmesini hıfz eyler. Filanın renkler hakkında, filanın şekiller, tarihler hakkında hafızası kuvvetlidir.

Hafızanın birkaç evsafı vardır: kolay, sadık ve seri olmalıdır. Bu üç meziyeti cemi bir hafıza nadir olarak bulunur. Lakin bunların mukabili olan batı, firari ve muannit gibi üç kusuru cem etmiş hafızalarda çok şükür daha nadirdir.

2. Hafızanın terbiye ve tevsii: Hafızanın işletmesi havassın idmanına, fikrin dikkatine ve ruhun meyliyatına itina eder.

Binaenaleyh kelimatın hafızası basire ve samianın tekemmülünü ister. Zihnen tekrar öğrenebilmek istenilen şeyi hatırdaki tutmak için çok defa kâfi gelir. Fakat alçak sesle tekrar bu hususta daha muvafıktır. Bu suretle iki menbaiden: samia ve basireden istiane edilmiş olur. Kıraat ve ezber hafızayı terbiye için

Sayfa 339

Yeni Mektep

en mükemmel vasıtalarındandır.

İlk başlarda hafızanın terbiyesi dikkatin terbiyesinden başka bir şey değildir. Bunun için çocuklara kendilerini alakadar edecek ve bil netice dikkatli yapacak bir takım müşahede ve tedrik mevzuları tedarik etmek kâfi dir. Aynı surette muhafaza öteki kuvvetlere hâle vermeksizin işler ve kuvvetleşir. Aynı zamanda lügatçe de zenginleşir, zira yeni fikir yeni bir kelimeyi tevlit eder, bu kelimedeki hatırdaki kalır. Çünkü çocuğun malik olduğu bir kelimeyi gösterir.

Hafıza-i bidayette hassasiyete tabidir. Herkes bilir ki sürur veya keder gibi şiddetli bir tesire merbut olan vakalar hassasiyeti tahrik etmeyen hadiselerden daha devamlı bir surette zihne menkuş olur. Kalbe dokunan, hoş giden, sevilen şeyler daha kolaylıkla öğrenilir ve ötekilerden ziyade mahfuz kalır.

Mükemmel surette anlatılmış ve anlaşılacak olmadan ezber öğretmeyi çocuklara katıyen müsaade etmemelidir. Zira kuvve-i hafıza kuvve-i muhakemeyi istimal ederse muhakemede bil mukabele hafızanın en ala muavini olur.

Tertip ve intizam hafızaya çok yardım eder. Bu sayede hafıza birçok şeyleri ihtiyariyle hıfz ve tahattur eyler. Bu kadar doğrudur ki fikre tevafuk edecek surette tabi ve mantıki bir tertip ve intizam bulunmadı mı herkes fikrine göre bir tertip ihdas eder. Fikirler arasında birbirini hatırlatacak bir takım münasebetler bulmaya çalışır.

Kuvve-i hafızanın takviyesi için icat ve istimal olunan bazı esbab ve işaretle bahis bir usul vardır. Az çok tecrübî bulunan bir takım münasebetlere göre efkârı seslerle, şekillerle birleştirmekten ibaret bulunan bu usul, bu muameleler o

ihtiyaca tekabül etmek maksadıyla tatbik olunur. Bunlar biraz işe yararsa da fikirler arasında makul rabıtarlar tesis eden tabi tertip ve intizam kadar mukayyet ve müesser değildir.

Ezberciliğin aleyhinde bulunmakla beraber şurasını da hatırdan çıkarmamalı ki her derste kelime belleme ezber etmeyi, hafızanın istimalini icap eden bir takım şeyler vardır. Mesela tarihte meşhur seneler, kuvvaidde kaideler, fenni tarif ve tabirler, nazari davalar, kanunlar, esaslı ve hikmi sözler bu cümledendir. Şu kadar var ki bunları da evvelden iyice anlamış olmak iktiza eder.

Bazı edebi parçaların harfiyen ezber edilmesi fena değildir. Ancak bunlar fikir ve muhakemeye tevafuk etmezse, şakirt okuduğunu anlamazsa o zaman muzır olur.

Fikirleri tasnif etmek ve bir irtibat ve intizama koymak Âdeti hafızanın başlıca menba-ı terakkiyesidir. Bilinen bir şeyi hatırdaki iyi tutulmak istenirse ekseriya onun hatırasını tahattur etmek lazımdır. Lakin bu tahattur fiilini tertip ve intizamsız nasıl icra etmeli? Bunun için ne kadar zaman, ne kadar zahmet ister! Tertip ve intizamlı hareket edildikçe zaman ve zahmet azalır. Fikir parçalı vakalarla değil fakat pek küçük umumi faydalarla uğraşır. (Setvaret?)

Hafıza, terbiyede en büyük rolü oynayan bir kuvvettir. Fikrin büyümesini, başka bir tabir ile tabiatın bize vermemiş olduğu kabiliyetlerin istihsalini mümkün kılar odur.

Bizim düçar olduğumuz her teessür ve intiba hâsıl olduğu zaman vicdanı uyandıracak derecede kuvvetli olursa, bir müddete maliktir. O teessürü mucip olan sebep münkatı olduktan sonrada devam edebilir. Bilahare tekrar fikir yahut hafıza ile yenilemiş bir intiba halinde zuhur eyleyebilir. Ancak bir defa

Sayfa 340

Yeni Mektep

vakaa olan bir şeyin kendi kendine hatıra gelecek surette devamlı bir fikir bırakması nadirdir. Ekseriya bunun için aynı işin birçok defalar tekrar edilmiş olması lazımdır. İntibain tespit edilmesi bir zamana muhtaçtır. Ya birinci müsademeyi uzatmak veya defaatla tekrarlamak ister. (Ben)

Sabri CEMİL

Tatbikat Kısmı
Mini Minilere
[Ana Mektebi Dersleri]
Havass ve El

Hacim: Muhtelif çakılı taşları taksim olunur; çok hacimli olanlardan az hacimli olanlara doğru dizilir. Bu idmana ağaç parçalarıyla, muhtelif hububat taneleriyle devam olunur. Büyük bir hacim, küçük bir hacmi olan şeyler gösterilir.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar bir iplik, bir sicim üzerinde adi bir düğüm yapmaya, sonra bunu çözmeye alıştırlır. Düğümleri hızlı ve gösterilen yerde yapmaya dikkat olunacaktır.

El işleri: İki kâğıt şerit alınır, birbiri üzerine konur. Bir vida gibi bükülür. Bir ucu iki kulak gibi bırakılır. Kulakları yukarıda, sivri ucu aşağıda olduğu halde yüksekte saldırılır. Kâğıt pervane dönerek aşağıya iner.

Ahlaki Hayat

1. Muhtıra: Çocuk yaşamak zevkini, en büyük saadeti, en garip şeyleri bahçede bulur.
2. Hikâyecik: Küçük Rasim sandalyesine oturmuş, annesinin vermiş olduğu elmayı soyardı. Öteden ablası Şadiye geldi. Rasim' in elinden elmasını kavradı. Şadiye güle güle elmayı yer iken Rasim onun üzerine atıldı. Elmayı ablasının ağzından çıkarmaya çalıştı, tırnağıyla burnunu kanattı. Oh. Şadiye ettiğini buldu; fakat Rasim ablasını yaralamasa idi daha iyi olmayacak mı idi?

3. Ailece Konuşma: Ördeklere kepek bulamacı verdikleri zaman bakınız geniş gagalarıyla bulamaca gözlerine kadar batarlar. Patlayıncaya kadar yutarlar! Ah yaramaz oburlar!

- Ya sucuğun hoş kokusunu almış olan sıçan! O kapanın yayını oynatır ve kendini ele verir.

- Ya çoban Memiş'in koyunları! Memiş uyurken koyunlar bir yonca tarlasına giderler. Orada o kadar otlarlar ki hepsi hastalanır. Birçoğunu kesmek lazım gelir... Oburluk ne kadar fena bir şey imiş!

4. Çocuk Sözlere: Muhsin sofrada gözlerini tavana kaldırır; orada lambadan aks eden yuvarlak bir ışığı görür; ellerini çırparak: “ A, der, Ay tavanda!”

Fikri Hayat

Söylemek: 1. Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimeden sonra avda ne yapılacağını söylerler: Avda pusu beklenir, boşa alınır, tüfek atılır, av

paralanır, öldürülür. Kaçırılır. Rast getirilemez... Av için kırlarda koşular, çalılıklar aşılır, zağarlar çağrılır, keklikler kaldırılır, tavşanların arkasından gidilir...

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte emir verenin veya itaat edenin ismini bulur veyahut tekrar ederler: Muallim, talebe, zabıt,

Sayfa 341

Yeni Mektep

asker; usta çırak; tüccar kalka; çiftlik ağası, çiftçi...

3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan kümes hayvanlarını söylerler: horoz, tavuk, piliç, ördek, kaz, hindi...

4. Şeyler: Küçükler suda yanmayan şeyleri evvelki gibi tekrar ederler: Tahta, direk, mantar, yumurta, kâğıt, otlar, çiçekler...

5. Bakarak: Bir kuşak evvelki dersler tarzında söylenir.

6. Oynayarak: Her çocuk sıra ile komşusuna sorar: Niçin keyiflisin? Yahut: Niçin kederlisin?

- Ben keyifliyim çünkü güneş parlıyoruz, zira kuşlar ötüyor, çünkü bana bir kukla satın aldılar... Ben kederliyim çünkü gece oluyor, zira yarasalar uçuşuyor. Çünkü ben bir kuklamı kaybettim.

Okumak ve yazmak: Küçükler “ Z” harfini öbür harfler gibi okutmali, söyletmeli, yazdırmalıdır.

Sayı saymak: Göstererek saymalı: 10 çubuk, 11 mekap, 12 halka, 13 saman, 14 taş tahta, 15 kurşun kalem.- sayarak işaret etmeli: 10, 11... 15 nokta. Tebeşirle 10 çubuk, 11 çengel, 11 çengel. 12 halka, 13 maşa, 14 yumurta, 15 merba çizmeli. Bu kadar uçar kırlangıç tersim etmeli. Parmakla hesap: 10 küçük erkek, 11 küçük kız, 12 büyük adam, 4 ayaklı 13 hayvan, 14 kuş, 15 yemiş ağacı söylemeli. Çubuklarla, mekaplarla, saman çivileriyle, kâğıt şeritlerle 11 teşkil etmeli; 10 ve 1, 9 ve 2, 8 ve 3...) 12, 13, 15 içinde aynı idmanı yapmalı.

Tedrik etmek: İşte iki demir parçası: kalınolanı, ince olanı gösteriniz. İşte! Üç kitap: En kalını ortaya, üste, alta koyunuz. En incesini sağa, sola, ikisinin arasına koyunuz. İşte kumaş örnekleri: ince kumaşları, kalın kumaşları sayalım. Hangisi daha kalındır: Kâğıt mı? Mukavva mı? Tahta yerde mi, duvar mı? Yazı tahtası mı yoksa bir taş tahta mı?(Cevapları tam cümle şeklinde istemeli) Hangisi daha incedir. Bir tahta mı yoksa bir cam mı? Bir çuha parçası mı, bir basma parçası mı? Bir kitap mı, yoksa bir defter mi?

Düşünmek ve tahlil etmek: Şunu tasvir ettirmeli: Nusret kuklanın ayağından çeker; İhsan başından çeker. Pek kızgın ve yüksek sesle bağırarak insanları gibi her iki çocuğunda saçları dimdik olmuş, gözleri fırlamış, ağızları açık görünür.

- Mesela bir tabur askerin geçtiğini gösteren bir resim çocuklara verilir. İyi görmeleri ve serbest söylemeleri bırakılır. Söyledikleri şeyleri hemen tashih veya teftiş etmeye kalkışılmaz.

Ezber: Şu parçayı işaretlerle ve maindar bir surette ezberletmeli ve kendilerine izah etmeli ve ettirmelidir:

Çok Param Olsa

Ağabeyim sordu: Dürdane dedi, çok paran olsa ne yaparsın! Uzun düşünmeye hacet görmeyerek cevap verdim:

Çok param olsa idi neler neler almazdım: şekerçi dükkânı önünden geçerken parlak bir cam arkasından

Sayfa 342

Yeni Mektep

Bana bakan şekerlemeler, çikolatalar hep benim olurdu. Çarşıda camekânlar içinde süslü rubalarıyla kurularak yatan bütün kuklaları satın alırdım. (Bir zabıt gibi sokakta şıkırdaya şıkırdaya gezebilmek için parlak bir kılıç satın alırdım.) En güzel rubalar giymek için paramın birçoğunu vermeye acımadım, hele resimleri, resimli kitapları ne kadar severim; paramın yarısıyla bunları toplardım...

Sayılacak daha çok şeyler var idi. Ağabeyim sözü kesti:

- Ya fakirleri, ya milleti unuttur musun? dedi. Bu söz beni düşünürdü:

- Evet, dedim, çok param olsa fakirlere yardıma koşar, milletime ianede bulunurum; fakat önce kendime kukla parası (kılıç parası) ayırdıktan sonra...

Sabri CEMİL

Birinci Sene Dersleri

1- Osmanlıca

Kıraat

1. Ders:

Kedi

“ Beyazlı, siyahlı kürküyle evin içinde ağır ağır, kıvrıla kıvrıla dolaşır. Her tarafını gözden geçirir, tedrik eder. Hiçbir şey nazarından kaçmaz. Ufak bir tıkırtı kâfi. Hemen gizli yerleri arar. Aralıklara girer. Dolap arasını aramayı unutmaz. Parmakları üzerine yavaşça basarak yürür. Bazen tıkırtının ne tarafta olduğunu anlamak için durur. Sakin sakin dinler. Dolapta olduğunu anlarsa hemen elini uzatır. Kapıyı açar, onun Âdetidir: ellerini daima yumak tutar. Dolabın üstüne çıkmak isterse ellerini açar. Tutunarak çıkar, mandalı çeker. İçeriye dalar.

Mütecessistir: Herşeyi anlamak ister. Hizmetçiyi takip eder. Onun taşıdığı bir yere koyduğu şeyin ne olduğunu anlamak birinci merakıdır. Onun için mutfakta yemek kaplarını açmasa çatlar. Eliyle yavaşça açar, iştahası varsa lezzetine de bakar.

Titizdir. Gezip yürüdükçe ötesini berisini koklar. Alçak gönüllüdür. Teklif beklemez. Sofra kurulunca hemen oturduğu köşeden yüzünü silerek kalkar, gelir. Herkes onu sever. O da herkesi. Fakat bazen kızar; buna ekseriya küçük fındık sebep olur. İşte yalnız onu sevmez: Nerede, ne vakit görse kızar, kovalar. Acaba niçin geçinemezler?

Hem de akrabadırlar.

Pamuk azimeti sever. Keyifli oldu mu mindere çıkar. Ellerini ileriye uzatır. Başını ellerinin üstüne koyar. Ayaklarını da altına alır. Dik dik bakar. O zaman küçük bir (kaplan) olur.”

“ A. Tefik” den

Lügatler: Tedrik: Dikkatle bakmak, Nazar: Bakış, Yumuk: Kapalı, Takip Etmek: Arkadan gitmek, Teklif etmek: Buyurun demek, davet etmek, Fındık: Ev köpeklerinden birinin adı, Azimet: Kurum.

2. Ders:

Küçük Kuşlar

“ Artık ona merak olmuştu... Sabah mektebe giderken, akşam eve dönerken, evde aklıma geldikçe hep duvarın köşesinde yapıştırılmış bir sünger gibi duran yuvanın altına gider, düşünürdü...

Sayfa 343

Yeni Mektep

Ah mümkün olsa da... o yuvanın içinde ne var, bir kerecik görse, ne olurdu?

Bir türlü kolayını bulamadı.

Bir sabah merakla kalktı... Yuvaya gidemezse onu aşağıya düşürmekte güç değildi ya! Eline bir sopa alacak, iskemleye binecek, yuvayı düşürecek.

Çabucak havluya indi.

O ne! Bir cıvıltı işitiyor. Hem de yanda... Tamam... Yuvanın altında kırmızı göğüslü kuşçağızlar hem oynuyor, hem bağışıyorlardı.

Bir de yuvanın altında gözüne başka şeyler ilişti.

O ne!

Bir çekirge... Onu tanıyordu... Bir böcek bir daha... Hem de hepside ölü!

Orhan kızmaya başladı. Bunların ne olduğunu, buraya kim getirdiğini bilmesin? Bu hiç olur mu?

Kardeşi Turhan'a sordu, o da bilmiyordu. Bu sırada önlerine kırmızı başlı, cansız bir kurt düşmesin mi?

Yukarıya baktı, anaları gelmişti.

Hah!işte artık herşeyi anladı. Bu büyük kırlangıç analarıdır. O bu böcekleri dışarıdan, tarlalardan, bahçelerden toplayıp getiriyor.

Yerdekilere, yavruların ağızlarından düşenlerdir.

Ya... Bir gün mektepte hoca kalın tebeşirle tahtaya şunu yazmamış mıydı?

“ Küçük kuşları öldürmeyiniz, onlar faydalıdırlar.”

Doğru ya...

Validesi de sakın oğlum kırlangıçları öldürme, günahdır,

Dememiş mi idi. O küçük kuşlar böcekleri öldürürler. Zira böcekler, tarlaların, çiftçilerin düşmanlarıdır. Tohumları, yemişleri, sebzeleri delik deşik edip bozan onlardır. Bunlar az zararlar mı? Kardeşini çağırdı:

“ Turhan, dedi. Küçük kuşları, kırlangıçları öldürme; çünkü bu kuşçağızlar tarlaların küçük hırsızlarını insanların düşmanlarını öldürürler. Küçük kuşlar, düşmanları öldüren mini mini askerlerdir. Şimdi anladın ya... Askerleri de biz öldüreceksen ne olur?”

“ A. Tefik” den

3. Ders:

Toprak

“ Ne kadar iyi, ne de büyüktür.

Ağaçlar, otlar, insanlar, hayvanlar toprakta yaşarlar, evlerini topraktan yaparlar.

İnsanları, hayvanları, otları besleyen (toprak) dır.

Otlar, hayvanlar, insanlar ölürler. Büyük kalpli toprak onları yine açıkta bırakmaz. Göğsüne basar, saklar.

Uzun seneler geçer. Artık orada insandan, hayvandan eser kalmaz. Hepsi toprak olur. Doğru değil mi?

İnsan topraktan yaratılmadı mıydı? Toprak otları, otlar hayvanları besler. Hayvanlar ölür: yine toprak olur.

Toprak döner dolaşır yine toprak olur.

Toprak, hayat ve ölüm kapısıdır.

Hayat oradan çıkar, yine oraya gider. Onun içindir ki hayvanlar, insanlar (ruh) larını (Halik) larına, (ceset) lerini toprağa borç-

Sayfa 344

Yeni Mektep

ludurlar.

“ Halik, adamı topraktan yarattı, ona ruh verdi... (Tarih-i İslam) “

“ A. Tevfik” den

İmla

Yarasa

1. Ders:

“Ona herkes [Yarasa kuşu] der. Hâlbuki kuş değildir. Onun kuşlar gibi tüyleri yoktur. Uçamaz. Atlar.

O yumurtlamaz. Memeleri vardır. Yavrularını emzirir. Çok kimseler yarasadan korkarlar. Ona “Ziyancı mahluk” dır, diyende vardır.

Gündüzleri gezmez, uyur. Geceleri gezer. Böcekleri kovalar. Gözleri büyük ve keskindir. Onları görür, yakalar, yer; yavrularına da getirir.”

“ A. Tevfik” den

2. Ders:

Çiçek

“ İsterseniz tecrübe ediniz. Onun güzelliği tatlı rengine bir kadeh su içinde, ne saklar arasında, ne de göğüslerde saklanabilir. Letafetini ancak bahçeden alır, yine bahçeye serper. Onu ne kadar dikkatle, nevazişle topraktan alırsınız; ona ne kadar güzel yer gösterseniz, onu nerede saklasanız, yine muvaffak olamazsınız. O yine boynunu bükecek, solacak, perişan olacaktır.

Ne için? O kimin kucağında büyümüş, onu kim süslemiştir? Ona, o güzel rengi kim vermiştir; onu bu hale kim getirmiştir? Elbet toprak ve güneş... Anasından, babasından ayrılan küçük bir yavru ne der? Yetim, öksüz. Sizde çiçekleri koparmayınız. Onları yetim, öksüz bırakmayınız. Annesi, babası onları bizim eğlencemiz olsun için yetiştirmedir. Bizim için büyütmedi, öyle değil mi?”

“ A. Tevfik” den

3. Ders:

Yanlış Anlatılmış Bir Müsavat Dersi

Benim yanımdan hiç ayrılmaz, benden üç dört yaş büyük köylü bir arkadaşım vardı. Adı da (Durmuş) tu. Benden çok kuvvetli idi. Kuvvet ve yaşı benden çok olduğu halde, bana itaat için yaratılmış gibi, her sözümü dinler, her istediğimi yapardı.

Bu haksız kumanda etmek Âdeti benim huyumu değiştirdi. Annem henüz filiz veren bu müstebitliğimi kökten çıkarmaya karar vermiş. Durmuş'a vakarını kendini bilmek, bana da nesafet yani hakkaniyet dersini vermek için her ikimizi de huzuruna çağırttı.

Durmuş'a karşı takındığım ağalık halinden dolayı beni epeyce azarladıktan sonra Durmuş'un benim eğlencelerim, heveslerim için doğmadığını uzun uzadıya anlattı. Durmuş, benim bir eşim, bir arkadaşım; hizmetçim değilmiş. Bundan sonra her ikimizin de halimizi ıslah edeceğimize eminmiş.

Benim yontulmamış arkadaş, annemin nasihati kendi istediği gibi anlamış, ertesi gün ormana gitmiştik. Bizim Durmuş yorulmuş, çarıklarını çıkarıpta taşımamı emretmesin mi? Ben hiç ses çıkarmadan çarıkları aldım. (Az da ağır değillerdi ha!) Eve kadar alçak gönüllüğümle bunları taşıdım; sonra

doğru annemin karşısına çıktık, benim yorulduğumu, terlediğimi gören Durmuş az memnun değildi. Bununla beraber köylü çocukları için de en namuslusu, en yumuşak başlısı yine Durmuş'tu.

Annemin ilk dersi zalimliğin yerini değiştirmekten başka bir şey yapmamıştı. Sonra başımdan ne kadar şeyler geçti hep bunu hatırladım.

İmlanın ruhu: Köylülerle cahil ahali tenvir edilmedikçe müsavat ve hürriyet esaslarını hüsn-i istimalden hatta idrakten uzak bulunurlar. şu halde meşrutiyet gelerinin yani okumuşlarının memlekette hürriyet ve müsavat esaslarını tesis edebilmek için ekseriyeti şamil olan avam kitlesini tenvir ve terbiyeye çalışmaları en birinci ve en faydalı işleridir. Bunun haricindeki mesai boş yere didinmektir.

4. Ders:

Küçük Demirci

“ Tosun, sanat öğrenmek için bir demirci dükkânına girdi. Tosun'un elleri tertemiz, beyaz tumbul idi. İşlemeye başlayınca Tosun'un elleri kararmaya, derisi kalınlaşmaya başladı. Tosun ikide birde çekici tezgah üzerinde bırakıp ellerine bakıyordu. Bu irkin eller ona çok ağır geliyordu. Bir gün ustası gördü.

- Tosun niçin bir çift eldiven almıyorsun deyince, Tosun kıpkırmızı kesildi. Fakat ustası susmuyordu:

- Bak benim ellerime... Kızgın ateşten, ağır demirleri dövmekten nasıl çatladı, bütün buruştu da yine utanmıyorum. Ben bu ellerle bütün ailemi besliyorum. Bunlardan herkes benim işçi olduğu anlıyor.”

“ Talebemizden 115 numaralı Vidinli Ethem Ruhi'nin tecrübelerinden”

5. Ders:

ocuk ile (Miktap)

Midhat sordu:

- A (Miktap), niçin bu kadar seviniyorsun, niçin şenleniyorsun?

(Miktap) cevap verdi:

- şenim ya... Yarın bana hep şakrak çocuklar gelecek. Sınıflar türküler, kahkahalarla ınlayacak. Hoca yine tuhaf hikâyeler söyleyecek, neler neler söyleyecek.

- (Miktap) Yarın bende geleceğim.

(şimdi Miktap) gülüyor ve kendi kendine fısıldanıyordu:

- Gel sevgili yavru. Burada hepiniz okuyacak, şarkı söyleyecek, oynayacaksınız. Bize de hocalarla beraber sevinmekten başka ne kalacak.

“ Ethem Ruhi” den

M. ŞEKİP

2- İlm-i Hal

27. Ders

Vacip - Mekruh

Kurban bayramına niçin (Kurban Bayramı) derler? Demek oldukça zengin olanlar o vakit kurban kesecek. Kesme ne olur? Niçin kesiyor? Evet, Allah emretmiştir ve onun için. Ya Ramazan Bayramında kurban keserler mi? Bayram sabahından evvel fakirlere vakit ve hali olanlar para verirler. Buna (Bayram sadakası) [yani sadaka-i fitır] derler. Herkes sevineceği zaman zavallı fakirler parasız, yemeksiz mi kalsın? Sadaka-i fitır vermeyi Allah emretmiştir. Yatsı namazını kılarken

Sayfa 346

Yeni Mektep

en sonra üç rekât kılınır. Bu namazın adı nedir? (Vitir Namazı). Bayramlarda kılınan namazlarda var. Bunları da kılmamak olmaz. Niçin? Cuma namazını kılmak, ahiret gününe inanmak ne idi? (Farz) Lakin Kurban kesmek, sadaka-i fitır vermek, vitir, bayram namazlarını kılmak farz kadar kuvvetli değildir? Bunları de Allah emretmiştir. Ama öbürlerini daha açık emir eylemiştir. Lakin bunlarda bırakılmaz. Bu gibi şeylere (vacip) derler. Vacibi işlemeyen günaha girer. İnkâr eden müslümanlıktan çıkmaz, ya farzı? Allah'ın hem farz ettiği, hem de vacip kıldığı şeyler bakınız bizim için, bütün insanlar için ne kadar güzel, öyle ise bunları işlemeli. Fakat siz at eti yermisiniz? Niçin? Güneş doğarken, batarken namaz kılar mısınız? Ağzınıza tütün koyar mısınız? Bunları yapmaktan insan iğrenmeli. Bunlara (mekruh) derler.

[Hülâsa- Kıraat]

28. Ders

Sünnet, Müstehap

İçinizde birçoğunuzun sünnet düğünü yapılmıştır; bazınızın henüz yapılacaktır. Bakınız, çocukları küçük iken sünnet ediyorlar. Acaba niçin? Çünkü Peygamberimiz Efendimizde sünnet olmuş da onun için. Sünnet olmanın birçok faydaları var. Namazı

evde yalnız da kılabilirsiniz. Fakat toplu kılmak için camiye gidersiniz; orada cemaatle namaz kılarırsınız. Niçin? Çünkü Peygamberimiz Efendimiz hemen her vakit böyle kılmış. Bu da çok iyi değil mi? Farz namazlardan başka bir takım namazlarda kılarırsınız. Bunlara ne derler? (Sünnet). Niçin kılarırsınız? Yemeğe oturacağınız ve yemekten kalktığınız vakit ellerinizi, ağzınızı yıkarsınız. Niçin? Bunları hep Peygamberimiz yapmıştır. Öyle ise bizlerde bırakmamalıyız. Bunlara (Sünnet) derler. Sünnet olan şeyleri işlersek hem kendimiz faydasını görürüz, hem de Peygamberimizi hoşnut etmiş oluruz. İşlemezsek darılmış olmazmıyız? Fakirlere sadaka vermek iyidir. Fakat her zaman verilir mi? Ramazan olmayan günlerde de oruç tutulabilir. Bu gibi şeyleri Peygamberimiz ömründe hergün yapmamış, birkaç kere işlemiş. Öyle ise sırası geldikçe bunları bizde bazen işlemeyiz. Bunlara (Müstehap) derler.

[Hülasa- Kıraat]

29. Ders

Mübah- Müfsit

Şimdi siz oturuyorsunuz. Dışarıya çıkılacağı zaman ayağa kalkacaksınız, bu işi işlerken bir günaha girdiniz mi; bir sevap kazandınız mı? Ayakta duruyorsunuz, yorulduunuz, yere oturdunuz, yine öyle değil mi? Demek oturmakla kalkmakla ne kendinize zarar veriyorsunuz, ne de başkalarına. Karnınız acıkınca yemek yersiniz, yine kimseye zarar yok. Uykunuz gelince uyursunuz. Faydası size var, başkalarına zarar yok. İşte böyle şeylere (Mübah) derler. Daha böyle mübah olan ne gibi şeyler var; fakat herşey mübah değildir. Şimdi durup dururken burnunuzdan kan aksa bir şey değil, fakat eğer evvelden abdestli bulunuyorduysanız kan akmakla abdestiniz durur mu; şimdi benimle konuşuyorsunuz lakin namaz kılarırken arkadaşınızla konuşabilirmisiniz; ne olur? Kuşluk teneffüsüne çıkınca yemek yiyeceksiniz. Ramazanda oruç tutarken bilerek yerse oruç tutulmuş olur mu? Demek abdestliyken kan akmak, namazda iken söylemek, oruçlu iken bilerek yemek; abdesti, namazı, orucu bozuyor. Bu gibi şeyler (müfsit) derler. Öyle ise böyle şeylerden

Sayfa 347

Yeni Mektep

korunmak lazımdır.

[Hülasa- Kıraat]

30. Ders

Efal-i Mükellefin

Bir kız veya erkek çocuk büyüdü! On, onbeş yaşına geldi. Deli de değil, akli başında bulunuyor; demek hem baliğdir hem de akil. Artık bu çocuk küçüklüğünde olduğu gibi başı boş gezebilir mi? İsteddiği bütün şeyleri yapar, söyler mi? O yaşta böyle bir çocuktan Cenab-ı Hak ve Peygamberimiz bir takım işler ister. Ona şu işi işle, şunu işleme der. Artık o çocuk bunları işlemelidir; işlemekle (mükellef) dir.

Evvela hangi emirleri işleyecek? Farz, vacip, sünnet, müstehap olan işleri değil mi? Hangilerinden çekinecek? Haram, mekruh, müfsit şeylerden. Bir de sevabı, günahı olmayan işler vardı: mübah. Öyle ise şu saydıklarımızı tahtaya yazalım. (yazılır) Şimdi de okuyalım ve sayalım. Kaç tane imiş? (sekiz) İşte bir insan bir iş işledimi ya bundan, ya şundan işlemiş olur. Bunların sekizine birden (Efal-i mükellefin) derler.

[Hülasa- Kıraat]

Sabri CEMİL

3- Hesap

19. Ders

Zihni Hesap: on eksik on ziyade-

Evvela maddi temrinler; mektebe on şakirt alındı, mektepten on şakirt çıktı. On öküz koşuldu veya çıkarıldı. On sandık yükletildi, indirildi...

Bade muhtelif ifadelerle mücerretadetler: 96 ya 10 kattık, 45 den 10 çıkardık; 117 den on aşağı, 248 den on yukarı; 396 dan on fazla, 609 dan on noksan.

Tahriri hesap: Kızak ve araba

15	Kızak	256	Araba
8	“	96	“
32	“	102	“
<hr/>			
..	Hepsi	..	Hepsi

20. Ders

- Küçük meseleler. 1: Değirmenci 15 çuval buğday, bu kadar çuvalda arpa ve yulaf aldı. Kaç çuval almıştır? (45 çuval)
- 2: Bir arabaya 60 çuval yüklemişti. Evvela 14 ü, sonra 16 sı indirildi. Arabada kalan çuvalların miktarını söyleyiniz? (30 çuval)
- 3: Recep Ağanın 20 çuval zahire tohumuna ihtiyacı var. Kendisinde 97 çuval bulunuyor. Bundan başka daha kaç çuvala ihtiyacı kalıyor? (27 çuval)
- 4: Amcam 184 çuval doldurdu. Bunların iki kadarı da boş çuvalı var. Amcamın bütün çuvalları ne kadardır? (552 çuval)
- 5: Bir köyde 96 köpek var idi. 27 si kudurdu öldü. Şimdi kaç tane var? (69 köpek)
- 6: Bir avcı 150 kuruşa bir köpek satın aldı. Bunu 25 kuruş kar ile tekrar satmak istiyor. O halde köpeğin fiyatı ne kadar olacaktır? (175 kuruş)
- 7: Bir av köpeği kanun-i evvelde 17, kanun-i sanide ise bundan 10 tane fazla tavşan avladı. Bu iki ayda ne kadar tavşan tutmuştu? (44 tavşan)

Sayfa 348

Yeni Mektep

- 8: Bir köyün 21 tane av köpeği var. Çoban köpekleri ise bunlardan 3 kat fazladır. O halde o köydeki bütün köpekler ne kadardır? (84 köpek)

21. Ders

Zihni Hesap: 11 eksik, 11 ziyade.

Evvela maddi temrinler: 11 zabıt terfi etti. Veya tekaüt edildi. 11 beygir koşuldu veya çıkarıldı. 11 top dolduruldu veya boşaldı...

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret adetler: 75 e 11 kattık; 119 dan 11 çıkarıldık, 324 den 11 aşağı, 800 den 11 yukarı. 471 den 11, 506 dan 11 noksan...

Tahriri hesap: Odun

13	yük bir kümede	276	odun
25	“	185	“
47	“	307	“
<hr/>		<hr/>	
..	Hepsi	..	Hepsi

22. Ders

Küçük meseleler 1: Bir arabaya 98 sandık ve öbürüne de bundan 10 tane fazla yükletiliyor. Yükletilen sandıkların miktarı ne kadardır? (206 sandık)

2: Bir mağazada 800 sandık var. Bunların 450 si boştur. Dolu olanlar kaç tanedir? (350 dolu sandık)

3: Bir marangoz 17 büyük, 14 küçük sandık yaptı. Büyüklerini 225 kuruşa, küçüklerini 125 e sattı. Kaç sandık satmış ve kaç para kazanmış oluyor? (31 sandık, 350 kuruş)

4: Bir sandıkta 50 düzine portakal ve 10 düzine limon var. Limon ve portakallar birer meteliğe satılırsa kaç metelik toplanmış olacaktır? (180 metelik)

5: Kurtlar iki sürüden 18 koyun kaptı. Sürülerin her birinde 125 koyun var idi. Her iki sürüden kalan koyunlar kaç tanedir? (232 koyun)

6: Bir tilki bir kümeden 3 tavuk, 1 horoz, 2 ördek ve 7 piliç yakaladı. Kaç kümes hayvanı tiklinin zafiyeti olmuştur? (13 hayvan)

7: Avcılar öldürdükleri her kurdun derisi için 75 kuruş ve bir tilki derisi için 42 kuruş alıyor. 2 kurt ile 3 tilki öldürdükleri zaman kaç kuruş alacaklar? (276 kuruş)

8: Bir tilki bir ayda 20 tavuk telef etti. Hâlbuki bu tavuklar sağ olsa idi günde birer yumurta verir idi. Köy halkı şu kanlı tilkinin yüzünden bir ayda kaç yumurtadan mahrum kaldı? (600 yumurta)

Sabri CEMİL

Manzume:

Küçük Yalancı [*]

“ Anne “ [Odada Yalnız]

Dün dolaba onbeş badem şekeri
Koymuş idim; şimdi kalmış onbiri...
Demek bunun dört tanesi alınmış!
Bu arsızlık çıkmalıdır meydana;
Dur, sorayım mini mini Adnan’a.
O çapkındır, yaramazdır, pis boğaz...
Bazı kere böyle şeyden sakınmaz!
Adnan!

[Adnan girer sıçrayarak odaya,
Maymun gibi bakar ora buraya]

---

[*] Mekteb-i edep tevzi mükâfatında iki hanım kız ve bir küçük efendi tarafından okunmuştur.

Sayfa 349

Yeni Mektep

[Anne devam ederek]

Bey babanın getirdiği şekerden
Bugün için ayırmıştım size ben
Onbeşini koymuş idim dolaba;
Dördü yenmiş; kim yemiştir acaba?

“ Adnan”

Bilmem anne, ben almadım şekeri!
Günahıma sakın girme sen bari!

“ Anne”

Yavrum belki ya geldin de sen aldın.

“ Adnan”

Hayır, anne, ben almadım, almadım!

Belki almış götürmüştür bir sıçan...

“ Anne”

Belki... Fakat iki elli bir sıçan...

Doğru söyle, doğruluktan ayrıлма.

Doğrulara yardımcıdır hep Allah.

[Bu aralık girer büyük hemşire,

Adnan solar, çekilir bir köşeye.]

“ Şadan”

Ne var anne, yine bir şey mi olmuş?

“ Anne”

Ne olacak? Sıçanlarla ev dolmuş!

“ Şadan”

Aman anne, bu ne kadar tuhaf iş?

“ Anne”

Şekerlerden dört tanesi bak gitmiş!

Söyle Şadan, sen mi aldın dolaptan,

Ya gördüm mü kimdir onu aşırın?

“ Şadan”

Anneciğim doğrusunu istersen,

Adnan almış, gördüm onu yer iken!

“ Adnan”

Hayır, anne görmemiştir, yalandır,

Yoktur gören, inan bana, yalandır,

Ben alırken o değildi orada;

Hiç kimse de yoktu zaten odada!

“ Anne”

Seni çapkın! Hal olundu mesele.

Cezalıdır küçük arsız, sen hele!

Yalancının erken söner bak mumu;

Şadan yavrum, sende al ye hep bunu.

Sabri CEMİL

Beş Duygu

Bizde vardır beş duygu;
Duygusuzluk bir uyku,
Görmek, duymak, koklamak
Bir de tatmak, yoklamak.
Görmek güzel işidir;
Kulak duyar, işitir.
Burnumuzdur koklayan;
Eldir tutan, yoklayan.
Ağızlarla tadılır,
Uykulara yatılır.
Hep bunları biliriz.

Biz duygusuz değiliz.
Haydi, oyun zıp zıp zıp
Gelsin eller tıp tıp tıp
Az uyuyan çok yaşar,
Çokça yiyen az yaşar.
Hastalanır git gide,
Karnında ekşir pide.
Yavrucak mülk gibi,
Karnı dümbelek gibi
Pisboğazdır, yaramaz.

Sayfa 350

Yeni Mektep

Güzel sağlık aramaz.
Bir söz var dinleyiniz;
“ İki kulak, bir ağız”
Öyle ise gel şöyle.
İki işit bir söyle.
Biz bunları belleriz.
Az yeriz, az söyleriz.
Haydi, oyun zıp zıp zıp
Gelsin eller tıp tıp tıp

Sadi

Muhterem “Türk Yurdu” Mecmuasından:

Yıldızlarla Düşünüş

Şu denir mi boşlukta
Sesimiz sessiz sessiz titreşen
Dedemizin ruhudur
Geceler perdesi

Sisli, dalgın uykular
Birer birer uyanıp
Yurdumuzu beklerler,
Daha güneş doğmadan

Belki başka göklerle
Hep ölenler göz açık
Dirilere kapamak
Ey bu yurdun gençleri,
Parıldayan yıldızlar;
Benek benek yıldızlar
Karanlığı yıldızlar...
Çekilince hep yere

Yığılınca gözlere
Göz dikerler yerlere:
Bize, ışık saçarlar:
Geceleyin uçarlar;
Gözlerini açarlar;
Bekleyince bu yeri
Bakışır mı gözleri?
İleri, arş ileri!

[F. Sacit]

Kıraat sayfası (Hayat) karşısında[*]

İki adam müteneffir oldukları (hayat) ın ciddi, sert, abus çehresi karşısında ayakta duruyorlardı.

(Hayat) bunlara sordu:

- Benden ne bekliyorsunuz?

İçlerinden bir yorgun bir sesle:

Manilerinin zulmünden artık isyan ediyorum. Aklımın hayatı anlamak hususundaki kerime-i faaliyeti bitap kaldı. Ruhum senin karşında şüphe karanlıkları altında inliyor. Vicdanım ise bütün mahlukat-ı hayatiyenin en ekmeli insanıdır diyor, şu halde ben bedbahtım...

(Hayat) hiç olmayan bir mülayemetle sordu:

- Niçin?

Niçin mi! Saadet hani: bunu elde etmek için ruhumun iki tezadıyla senin barışman lazım: benim “ istediğim senin “ mecburiyet'in

(Hayat) olanca ciddiyetiyle cevap verdi:

- Öyle ise bana yapmaya mecbur olduğun şeyi iste, ne duruyorsun?

İnsan bağırdı.

- Kurban mı olacağım? Ben sana hakim olmak istiyorum, şimdi ise kanunlarının boyunduruğu altında eziliyorum. İşte iki kat oldum. Niçin?

(Hayat) ın daha yakından ayakta duran diğer adam:

- Açık söylesek a, anlamıyoruz, dedi.

Evvelki adam arkadaşının yüzüne bakmayarak sözüne devam etti:

- Ben arzularıma göre hürriyet-i hayat istiyorum. Ben vazife hissiyle etrafımdaki insanların ne kardeşi, ne de demirbaş kölesi olmak isterim! Ben istediğim gibi hür olmak istiyorum. Ne emir, kardeş yaşadığım cemiyet içinde onun isteği gibi koyup kaldıracağı, bir taş olmak istemiyorum. Bu cemiyet ki mevadı refahiyesiyle zindanlar inşa ediyor. Ben insanı,

---

[*] Rus ihtilalcı ediplerinden Maksim Gorki'den.

Sayfa 351

Yeni Mektep

Ben hayatın ruhu, mefkûresiyim, ben hür olmalıyım!

(Hayat) ciddi bir tebessümle:

- Dur, dedi, sen çok söylüyorsun, artık bütün söyleyeceklerini anladım. Hür mü olmak istiyorsun. Peki ol. Fakat gel kavga edelim, beni yende sonra bana hakim ol. O vakit ben senin eserin olacağım. Pek ala bilirsin ki ben merhamet nedir bilmem, yalnız galiplere çabuk bende olurum... Şu şartla ki galip gelmek lazım... Hürriyet uğrunda benimle güreşebilirsin haydi!

Ne susuyorsun söyle? Zafere galip gelecek kadar susadın mı? Güveniyor musun?

Adam miskince, şu cevabı verdi:

- Sen beni nefsimle mücadeleye davet ediyorsun. Aklımı bir hançer gibi biledin, zehirledin. Bu sözün ruhumun en derin noktasına kadar işledi. Onu ikiye böldün...

Arkadaşı tekrar söze karıştı:

- Daha ciddiyetle söylesen a, kendini acıtma!

(Hayat):

- Söyle saadettenbahis ettiğin halde hak mı yoksa sadaka mı istiyorsun? Bir aksi sada gibi cevap verdi:

- Sadaka...

(Hayat):

- Dilenmeye alışmış bir dilenci gibi yüksek sesle istiyorsun öylemi? Fakat ey miskin, söylemeye mecbur ettin. Bil ki (Hayat) insanlara sadaka vermez. Bir daha

söyleyelim ister misin? Hür, benden ihsan istemez, kendi alır... Sen hevasatından başka kimsenin esiri değilsin, bunu iyi bil. Bütün hevasatını tekmeleyiptemevcudiyetiniyegâne bir emele hasır edemeyenler hür olamaz şimdi anladın mı? Hadi defol!

Anladı... Ve bir köpek gibi safrasından dökülecek kabahati ve artık miskince toplamak için (Hayat) ın ayakları dibine uzandı.

Bu esnada Erşat, hayat ferî gitmiş gözleriyle karşısında duran diğer adama baktı... Bu sertleşmiş, fakat iyi bir çehre idi.

- Sende mi sadaka istiyorsun?

- Hayır, sadaka istemiyorum, talep ediyorum.

Neyi?

- Hani hakkım, adalet nerede? Bana onu ver! Ondan sonra kalanları ben yalnız başıma alacağım; şimdi bana adalet lazım! Ben, bugüne kadar rahat ve ziya yüzü gördüğüm halde sayımla yaşayarak uzun bir müddet intizar ettim. Bu günü sabır ve metanetle bekledim. Bekliyorum. Artık kâfi görülsün, bundan böyle yaşamak zamanıdır! Göster adalet nerede?

(Hayat) yine bütün merhametsizliğiyle:

- Onu da kazan, onu da al, anlıyor musun?

M. ŞEKİP

Birkaç Mektup

“ Sizden iki yaş büyük kardeşiniz Orhan ağır bir hastalığa tutuluyor. Doktorlar tebdil-i heva için bir köye gitmesini tavsiye ediyorlar. Orhan kasabadan on iki saat uzaktaki bir köyde oturan amcanızın yanına gidiyor. Siz ona kısa ve istifhamı cümlelerle şu mektubu yazıyorsunuz:”

Ağabey,

(5 Mart 338)

Nasılsın? Yemek yiyebiliyor musun? Canım sütleri içiyor musun? Köyün etrafında gezintiler yapıyor musun? Halamın sözlerini dinliyor musun? Amcam her vakitteki gibi şen mi? Sana da o tatlı avcılık hatıralarını anlatıyor mu?

Sayfa 352

Yeni Mektep

Bizi düşünüyor musun; sana kitap göndereyim ister misin? Bize çabuk cevap ver; annem hergün senden mektuplar bekliyor. Seni seven kardeşin Turhan...

Orhan'ın Turhan'a cevabı

8 Mart 328

Sevgili Turhan,

Günden güne iyileşiyorum. Görsen ne iştaha ile yemek yiyiyorum. Her gün gıg diyinceye kadar süt içiyorum. Her fırsatta gezmeye çıkıyorum. Halamı tamamen dinliyorum. Amcam bildiğin gibi hep şendir. Her akşam av hatırlarını beni katıllatacak bir heyecanla anlatıyor. Hastalığımla çok korktuğum güzel annemi, hepinizi düşünüyorum. İyi ki aklıma getirdin: yağmurlu havalarda beni oyalayacak birkaç kitap gönder. Evdekileri inandır Turhan. Hastalığım geçti. Bunu artık hissediyorum. Yalnız bir parça kuvvetim eksik. O da gelecek, bir haftaya kadar belki bir şeyim kalmayacak. Seni kucaklarım kardeşim. Ağabeyin Orhan.

Kızlar için:

Ağabeyciğim,

Bilir misiniz ki canım ninemin iki seneden beri gözleri pek görmüyordu. Şimdi ise hiç görmüyor; çünkü gözler bizim için çok çalıştı. Zavallı artık ne kırları, ne semaları, ne de bizi görebiliyor. Hiçbir iş yapamıyor. Yardımsız çorap öremiyor. Hatta en ufak arzularını memnun etmek için yanında daima bir adam bulunmak lazım geliyor. Düşün kardeşim! Biz onla olmayıpta hanım ninem eller elinde kalsaydı ne kadar acıklı bir hayat geçirecekti! Üzerimde pek çok hakkı olduğunu bilecek bir yaşta bulunduğum için onu her türlü memnun etmeye, işlerini görmeye çalışıyorum. Hem de bütün işleri tabii bir şetaretle yapıyorum.

Onu hiç yalnız bırakmıyorum, çünkü yalnız kalınca alilliğini düşünecek, çok müteessir olacak bunun için kendisiyle konuşuyorum. Âdeta ezbere bildiğim halde, anlatmasını sevdiği gençlik hatıralarını, hayatının mesut günlerini; hikâye etmesini rica ediyorum. Bu da ona işlerimden, tasavvurlarımdan, arzularımdan bahsediyorum. Onu eğlendirmek için ara sıra güzel şeyler okuyorum. Bütün meşguliyetimi onun refahına

sarf ediyorum. Onu minderin en güzel köşesine oturtuyorum. Saçlarını tarıyorum, hamama beraber gidiyoruz, kendisini ben yıkıyorum, saçlarını kınalıyorum, yemeğini yediriyorum, odasını temizliyorum.

Ekseriya cami, mevlilere gitmek istiyor, hep beraber gidiyoruz. Camiye yaklaştığımız zaman “mezarlıkları geçtik mi?” diye soruyor, ağlamaya başlıyor. Ben o vakit başka bir söz karıştırıyorum. Nasıl da çocuk gibi aldanıyor, gözlerinin yaşları diniyor. Titrek eliyle saçlarımı sıvazlayarak: “ kız, sen bana gözlerimden de kıymetli oldun!” diyor.

Ağabey, gelmenize az kaldı. Tatilde gel de hanım ninemize daha tatlı, daha rahatlı bir hayat geçirtelim. Bilsen seni ne kadar özledi. Mektubun geldimi: “ Ah, gözlerim yok ki kendim heceleye heceleye okuyayım!” diyor, başka ne yazayım. Hanım ninemizi Allah bizden ayırmasın, buna dua edelim kardeşim.

7 Mart 328

Kız Kardeşin Turhan
M. ŞEKİP

Sayfa 353

Yeni Mektep

YENİ MEKTEP

Sene1

Numara 12

1329

Nisan

Üsküp Darül Muallim Rüştüyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Senelik abonesi (Mecidiye 19 hesabıyla) Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

“ Yeni Mektep” in ikinci senesi

Muallimlerle arkadaşlık etmekle kendisini bahtiyar sayan “ Yeni Mektep” mecmuası bu nüshasıyla hayatının ikinci senesine ayak basıyor. Şimdiye kadar liyakatinin fevkinde olarak her taraftan mazhar olduğu teveccüh ve iltifat “ Yeni Mektep” i mesleğinde daha canlı, daha faydalı ilerletecektir. Mekteplerin ve çocuklarımızın terakkisiyle ahenktar olan bu meşgale vicdanımıza yalnız parlak bir ümit bahş ediyor ne tefiz! Bu ümidin mükâfat olarak canlanmasını muhterem Osmanlı milletinin himmetli muallimlerinden bekleriz.

[Yeni Mektep]

Nazariyat Kısmı muallimlerin atisi

Memleketimiz artık ümit var olabilir. Çünkü bu dakikada Türkiye’de otuz yedi Darül muallimin bir fabrika faaliyetiyle çalışıyor, cehalet içinde çalkalanan bu zavallı vatana yalnız bu sene bin kadar muallim yetiştiriyor. Miktarı seneden seneye artacak olan bu ordu Osmanlı milletine kati ve şanlı bir zafer öyle bir zafer ki bize Viyana muhasarasından daha şiddetli, Hint seferinden daha kıymetli...

Türkiye’ye bir senelik bin muallim hiçdara hararetli kum sahrasında bin bardak suyun ne kandırıcı tesiri olabilir? Bugün yalnız Kosova beş yüzden ziyade muallime muhtaçtır. Fakat biz mebus olacak değiliz. Biliniz ki ati bir inkılâp olabilir lakin ati bir terakki asla!

İhtiyaçların bir dakika içinde izale edilmesi

Sayfa 354

Yeni Mektep

En asabi dertli adamların arzu ettikleri bir şeydir. Lakin fitrat böyle adamların iştihakından ziyade akıllı ve ileriye düşünen insanların emeline göre hareket ediyor. Bununla beraber karnımızın açlığını doyurmak için – hatta fazlasıyla ekmek çıkaran-ekmekçi dükkânlarımızın her adımda çoğaldığını görelimde fikrimizin açlığını izale etmek için her sene darül muallimlerimizin, talebesinin miktarını neden arttırmayalım; gündüz pişirilerek çıkarılan ekmekler gece hazırlanan temiz mayalı hamurlardan başka bir şey midir? Büyüklerden biri “ milletin ihtiyacı ekmekten sonra mekteptir” demiş. Fakat biz aksini iddia etmek istiyoruz: “ Bizde milletin ihtiyacı mektepten sonra ekmektir.” Çünkü Mektebi kazandıracak ekmek değil, ekmeği kazandıracak mekteptir.

Un değirmenlerinin çoğaldığını görmekle bizim karnımız doymaz. Doyabilmemiz için o değirmenlerdeki unlara sahip olabilecek bir paraya, bunun içinde bir marifet ve saiiye muhtacız. Bunu ise mektep temin ederiz. Unutmamalıdır ki bir şeyin istimali istihalden çok müşekkeldir. Fabrika güzel bir projeksiyon cihazı vücuda getirir. Biz bu aleti, iyi kullanmayı bilmezsek bugün lambası bozulur, yarın camları kırılır... nihayet iş görmeyecek bir hale gelir. İstimalin dakik ve medid olması daha ziyade himmet sarf edilmesini icap ediyor. Yani yetişmekte olan muallimlerde sanatkârane yapılmış aletlerden aşağı değildir. Bunların iyi idare edilmesi kendilerinin menfaatinden evvel milletin faydası muktezasındandır. Talebeliği zamanında küçük bir ders vermek uzun ve düşündürücü bir plan tertibiyle uğramış bulunan bir muallim hayatının, meslek hayatının programsız geçtiğini görürse intizam ve terakkisinden nasıl ümit var olabilir? Sathi nazar sahibi olanlar fikir ve kalplerini ancak hala rapt ederler. Lakin iyi bir terbiye almış metin bir iradiye malik bulunmuş olanlar halden ziyade istikbali düşünürler. Acaba muallimlerin istikbali düşünülmüş müydü? İşte asıl mesele burada. Maddi menfaatlerine değil, manevi feyizlerine kapılarak muallimliğe süluk etmiş olanların hal ve atisini temin etmek onları daha büyük bir azim ve sevda ile çalışmaya sevk eylemek demektir. Muallim mektebine değil, darül muallimine ilk adımını atarken muallimliğin birinci senesinde olduğu gibi onuncu ve yirmi beşinci senesinde de ne olacağını bilmelidir. Karanlık bir yolda metin ve azimkar adımlar atılmaz. Baid ve mevhum bir hayal kalbe teselli ve saadet ümitlerini bahş edemez. Bütün bu ümitsizlik talimselliğine rağbetsizliğıintaç eder. Ecnebi memleketlerinde muallim için muntazam bir program çizilmiştir. Muallim olduğu günden itibaren her dört beş senede bir defa maaşına iki üç yüz kuruş zam olduğu gibi yirmi veya yirmi beş sene muallimlik ettikten sonra da son yorgun ömrünü bahtiyarlıkla geçirecek bir maaş ile tekaüt edilir. Bizde böyle mi? Henüz değil. Fakat her halde böyle olacaktır. Muallimlerin kesp edecekleri meziyet bu büyük emelin husulünü teşri edebilir. İşitildiğine göre maarif-i nezaret-i celiliyesi muallimlerin terakkisine dair yapmakta olduğu kanun layihasında bu ciheti göze almış ve her beş senede bir defa zam icra edilerek bir iptidaiye veya rüştiye mualliminin maaşını nihayet bin beş yüz kuruşa iblağ etmeyi ve yirmi beş sene hizmete müteakip tekaüt icra eylemeyi tensip etmiştir. Bu tasavvura karşı söylenecek söz: bunun bir an evvel kabul ve tatbik edilmesini temenniden ibaret olacaktır.

Bir mesele daha: Bir yerde bir iptidaiye veya rüştiye

Muallimliği açılıyor. Oraya eski muallimlerden birkaç talep zuhur ettiği gibi darül mualliminden yeni neşet eden veya yeni mezunlardan olup birkaç aydan beri talimselliğinde bulunanlardan birkaç efendi arzu gösteriyor. Şimdi muallimlik kimin hakkıdır? Eski muallimlerin beş on senelik bir kıdemi var; bunlardan bazılarının da vukuf ve iktidarı inkâr olunamaz. Yeni mezunların darül mualliminde görmüş olduğu on beş, yirmi muhtelif dersin verdiği bir ilim kuvvetiyle tatbikat derslerinden almış olduğu fenni ve ameli bir tecrübesi var. O halde hangisini tercih etmeli? Bazı defa oluyor ki talebeler arasındaki ilmi ve idadi rüçhan gözetilmeden küçük bir tavsiye meseleyi hal ediveriyor. Bazen de ilanı ilk evvel işitipmüracaat eden kazanıyor! Bu muameleler meziyet ve liyakati ayak altına alan haksız hareketlerdir. Bunlara eski ve yeni bütün muallimlerin canı sıkılır. Onun için bu baapta muhıkk ve makul bir tedbir ittihaz etmek, kanuni bir yol açmak lazımdır ki icabında müracaat ve takip edilecek meşru tarik bilinsin. Birleşik iyi bir surette başa çıkarılabilmesi için bir şart lazımdır: ehliyet ve liyakat. Bu sıfat her kimde görülürse – eski ve yeni demeyerek – takdir edilmeli ve böyleleri iş başına geçirilmelidir. Ehliyet ve iktidarın miyarı da imtihandır. Ciddi bir imtihan birçok talebeler arasından liyakatlisini seçip ayırır. Kıdem, ehliyet muvaffakiyete bir saik olamaz ancak imtihan neticesinde bir kıdemli muallim ile bir yeni mezun arasında vukuf ve iktidar cihetince müsavat zuhuru takdirinde evvelkinin ikinciye tercihi tabidir.

Müsabaka imtihanını kazananların tayin ve terfi ile hem gayret ve liyakat erbabı sahabet ve teşvik edilmiş olur; hem de millet ve memlekete işlek bir makine bahş olunmuş bulunur.

İmtihanın mucip olacağı faydalardan biri de çalışkanların taltif ve terfiye mazhar olacağını gören orta derecedeki muallimlerin mesleklerini ilerletmek yolunda himmet göstermesidir. Bu baapta gayret ve faaliyet göstermeyenler ise bu mukaddes sanatın ehli olmadığını ispat edecek ve makamlarını yavaş yavaş liyakat sahiplerine terk etmeye mecbur kalacaklardır. Bütün bu neticeler ve vatanda maarifin terakkisine hizmet ederek güzide tecelliyattır.

Muktedir muallimlerin atisini temine hadim olacak tedbirler millet ve hükümetin taalisine masruf bulunacağından bu baapta sürat ve ciddiyetle davranılarak iyi kanunlar hazırlayacağı şüphesizdir.

Sabri CEMİL

Sainin Terbiyevi Nüfuzu [*]

Çalışınız, gençler! Biliyorum evet bu kabil nasihatın ne kadar bayağı görüneceğini tamamen biliyorum, fakat talebe arasında farklar ve bu yüzden sükûtlar olmasaydı tevzi mükâfatlara da hacet kalmayacak. Burada sizden yalnız bir şey isteyeceğim: düşününüz. Bir çalışkandan başka bir şey olmayan ben teknil hayatımı imla eden uzun çalışmalarımın istihraç ettiğim bütün iyilikleri size söylemeye kendimi selahiyatdar buluyorum! Bilir misiniz ki başlangıç günlerim pek tahammülsüz oldu, sefalet, ümitsizlik bunları hep tattım. Daha sonra daimi bir mücadele içinde yaşadım, hala da öyleyim. Zimmî mi edilmedim, merdut mu olmadım, tahkirlere mi uğramadım?

---

[*] (Emile Zola) nın 18 Mayıs 1893 de Mekatib-i Aliye talebesine verdiği nutuklardan.

Sayfa 356

Yeni Mektep

Pek ilana oldu! Bütün bu buhranlar içinde yalnız bir iman taşıdım. Tek bir kuvvet tanıdım: o da çalışmak. Olanca kuvvetimle sarıldığım yayansız mesaim olmasaydı beni dünyanın hiçbir desteği tutamayacaktı. Gayem daima önümde, karşımda, ilerlediğim cihette idi. Bu hareket beni ayakta durdurmaya, ne olursa olsun, hatta bu insafsız hayat beni yerlere çarptığı dakikalarda bile, yoluma devam cesaretini bana vermeye kifayet ediyordu. Fakat bahsettiğim say, muntazam bir say, main ve yevmi bir taab, başlatılan eserde hergün behemehâl bir adım ilerlemek vazifesidir. Sabahları kaç defa serser bir baş, acı bir ağız, maddi ve manevi büyük ızdırapların verdiği bir azapla masam başına geçtim! Ah, bir bilerseniz! Deruni ızdıraplarıma rağmen birkaç dakikalık can azabından sonra, vazifemin ikmalini yine kaç defa bana yegâne bir teselli, yegâne bir mukavvi oldu. Yevmi mesaimden hep müteselli çıktım; ihtimal ki kalbim parçalandı, fakat ertesi güne kadar yaşayabilecek bir kuvvetle yine ayakta kaldım.

Çalışmak! Efendiler, düşününüz ki bu, bütün cihanın kanunu uzvi maddeleri meçhul gayesine sevk eden yegâne bir nazım.

Hayatın çalışmaktan başka manası, başka sebep mevcudiyeti yoktur, biz mesaimizin yekûnunu beşeriyete takdim etmek için zuhur ediyor ve sonra nabedid oluyoruz. Hayat, asırların amakında bulunacak eser-i muazzam için alıp vermek hareket müşterekesinden başka suretle izah ve tefsir edilemez. Şu halde niye mütevazı olmayalım, niye her birimizin mesai-i şahsiyesini isyansız kabul etmeyelim, gururumuza kapılarak kendimizi merkez-i âlimyapıpta sıraya dâhil olmayalım!

Bu vazife kabul edilipte ifa olduktan sonra zannıma kalırsa en muazzep ruhlar bile sükûnet bulacaktır. Namütenahiliğin bazı ruhları müteezzi ettiğini biliyorum. Bunlar esrardan da müteessir olurlar, işte ben bunlara bir kardeş gibi hitap ve hayatlarını azim bir say ile işgal etmelerini tavsiye ediyorum, velev ki bu sayın neticesini görmeye muvaffak olamazlarsa bile bu tarz-ı hareket hayırlıdır diyorum. Çünkü bu tarz-ı hareket onların doğru yürümelerini temin edecek bir rakkastır, bütün hayat saatlerinin eğlencesidir, ifa olunmuş vazifenin huzuru içinde unutulurak gündelik ekmeğin çıkarılması için zekâya, atiye hoş bir habbedir bu gidiş. Şüphe yok ki mafevkkültabiye hiçbir meselenin halline medar olmaz, bunda yalnız hayatı namuslu ve oldukça müsterih bir tarzda yaşamak için tecrübî bir vasıta vardır; acaba bu sayede temin edilen maddi ve manevi sıhhat, hayalden kurtularak dünyamızda temini mümkün olan saadeti çalışmak düsturuyla halletmek muvaffakiyeti ehemmiyetsiz bir şey midir? İtiraf ediyorum ki ben evham ve hayalata daima kem gözle baktım. İnsan ve milletlere vehim ve hayal kadar büyük hiçbir musibet tari olmamıştır; bu hastalık bütün ceht ve ikdamı izale eder. İnsanı körletir, bu hal bütün manasıyla zayıfların şanıdır.

Efsaneler içinde kalmak, hakikatlere karşı nefsi izlal etmek, kuvvetli olmak için kuvveti sayıklamayı kâfi görmek, bu hallerin nerelere, ne dehşetli: felaketlere götürdüğünü biz hamdolsun ki gördük.

[1870 Fransız- Alman muharebesini telmih ediyor.]

Melunlara alnını kaldır, yükseklere bak... Gaye-i hale müstağrik ol deniyor. Hayır! Hayır! Bu öyle bir lisan ki bazen bana pek insafsız görünüyor. Dünyada kuvvetli bir millet

Varsa o da ancak çalışan millettir, insana cesaret ve itikat bahş edecek yalnız saydır. Galip gelmek için cephane ve tersanelerin dolu bulunması, silahların daha sağlam ve mükemmel olması, ordunun okumuş olması, gerek kumandalarına ve gerek kendilerine itimat eylemeleri lazımdır, bütün bunlar kazanılır, fakat yalnız istemek ve usul bilmek şartıyla. Önümüzdeki asır, yayansız istikbal sayındır, bunu iyi bilmeli hatta yarının kanun-ı içtimaiyenin herkese teşmil edilecek bu say kanunun, hürriyet ve sulhu bahşedecek mesain taslağı daha bugünden görülmüyor mu? Oh, ey aziz gençler, işe koyulunuz. Her biriniz hayatınızı imale edecek vazifelerinizi deruhte ediniz, bunlar belki pek naçizdirler. Fakat az faydalı değildirler. Hatta nasıl olursa olsunlar ehemmiyeti mi var, el ver ki sizi ayakta tutabilsinler!

Bunları, fazla tab vermeyecek surette yani hergün yapabileceğiniz kadar, tanzim ve tertip ettiğiniz anda vazifeler sizi sıhhatli ve mesrur yaşatarak namütenahiliğin azabından kurtaracaktır. Sayın nefislerine ait müntaki hisselerini bütün azası veren bir cemiyet ne kadar sağlam ve büyük bir cemiyettir bilir misiniz? Çalışkan bir adam daima iyidir. Bizi kurtarabilecek yegâne bir iman ve itikat varsa o da ifa edilmiş ceht ve ikdamın müessiriyetine kanaattır. Ebediyeti tahayyül şüphesiz güzeldir. Fakat namuslu bir adam için işini bitirerek bu dünyadan göçmek kâfi dir.

M.Şekip

(Satı Bey Efendiden Alınan Bir Mektup)

“ Yeni Mektep” in son nüshasındaki makalelerin birinde [1] zekâ hakkındaki yanlış fikirlerden bahsedilirken, benimde “ zekâyı ihata edememiş” olduğum iddia olunuyor. “ Bizde zekâ hakkındaki telkinlerin yanlışlıkları derslerimde büyük bir ehemmiyetle izah ettiğim bahislerden olduğu için, bu iddia karşısında hayret etmemek elden gelmedi. Görüyorum ki bu iddianın istinap ettiği delil “ Avrupalılarda bizden, bizdekilerden fazla zekâ yoktur.” demekliğidir. Fakat makalesinin muharriri emin olmalıdır ki ben o sözü zekânın ne demek olduğunu bilmeyerek değil, onun mana-ı hakikisini nazar-ı itibara alarak söylerim ve daima bu manayı nazar-ı dikkatken devir tutmayarak söylüyor ve tekrar ediyorum: garp, şarka zekâ itibarı ile faik değildir; garbın faikiyeti usulünün, devamının, sebatının, secayesinin, irfanının mahsulüdür ve terbiye, garp zekâları üzerinde henüz istifai bir mahsul verebilecek derecede medid ve

umumi bir tesir icra edememiştir... Burada bunlara ispat için tatvil makav etmek istemem. Yalnız şunu söylemekle iktifa ederim ki: bir muharrir benim bu fikirlerime, bu kanaatlerime iştirak etmeyebilir. Fakat bunlardan zekâyı anlamamış olduğuma hüküm veremez...

Makalede “ Satı Bey’in bir “Seyahat-ı Tetkikiye” unvanı altında fenni müşahede ve tetkiklerini hülasa eden bu konferansı böyle pek sathi olamamalı idi.” deniliyor. Hâlbuki konferansı “ Seyahat-ı Tetkikiye ” unvanı altında değil, “ Seyahat-ı İntibaatından” ser namesi altındadır; bu iki unvanın mukteziyatı arasındaki fark ise fevkalade büyüktür. Bu konferans, iki aylık bir seyahatten avdet eden bir müdürün vapurdan çıkarak mektebine girer girmez,

---

[1] Onuncu nüshadır. Bu cevap geç geldiğine binaen onbirinci nüshaya derci kabil olmamıştır.

Sayfa 358

Yeni Mektep

bir salonda icma eden bütün talebesine derslerinde hür melekât-ı akıla bahislerini görmüş bulunan birinci sınıf müdavimleri de dâhil olduğu halde bütün talebesine hitaben yaptığı bir ortedir; bunda fenni ve derin deliller bir meziyet değil, bir nakise teşkil eder idi. Makalenin başka bir yerinde “ Nerede kaldı ki Satı Bey şark ve garp çocuklarına mektep sıraları üzerindeki yaramazlıkları ile mukayese etsin... Eğer tetkik bu kadar dar sahada tatbik edilerek bir hüküm verilecek ise bir kedi yavrusunun bütün çocuklarla müsavi ve hatta onlardan daha zeki olması lazım gelir; çünkü en yaramaz ve en hokkabaz bir çocuktur denilir.

Hâlbuki konferansta yaramazlık hakkındaki bahisler “ Çocuklar dünyanın her tarafında çocuktur ve bizim çocukların- yalnız çocuklardan bahsediyorum. Çocukluk hususunda başka milletlerin çocuklarından farkı yoktur.” cümleleri takip etmiş ve bittabi bu cümledeki iddiaya delil olarak ityan olunmuştur. Böyle bir muallim kaleminden çıkan ve muallimlere mahsus bir risaleye derç olunan tenkidatta, daha ziyade dikkat eserleri ve daha ziyade mantık endişeleri görmek isterdim.

Fi 26 Mart 328 – Dersaadet

Satı

Cevabı

Muhterem sima

Üsküp'ü teşrifinizde, sizi pek yakından istediğim gibi gördüğüm cihetle İstanbul'umuzun riyaya pek karip yapma nezaketini benden istemeyeceğinize emin olarak cevaplarımı taşrada yaşayan bir Türk safvet ve laubalilikler vermeye mecburum, mazur görünüz. Herşeyden şunu temin edeyim ki inkilaptan beri maarif-i iptidaiyede oynadığımız emsalsiz role karşı şahsiyetiniz hakkında benimle beraber bütün maarif muhibbilerinin besledikleri hürmet ve muhabbet tarzdan masundur, çünkü o mukaddes ve o vatanidir. Bu hürmetin mahfuz kalmakla beraber fikirlerimi serbestçe müdafaa edebilirim.

Eğer siz konferansınızı önümüzdeki neslin resimi olan genç mekteplilere değil de alelittlak bir heyete hitap etseydiniz garbın zekâsından bu surette bahsetmenizin belki o kadar ehemmiyeti olmazdı. Çünkü o vakit daha vapurdan çıkar çıkmaz fenni bir mevzuya dair söz söylemekte isticâl göstermeyecektiniz. Fakat galat his tefekkürün varisi olan bizdeki gençlik dimağı pek büyük bir itina ile tedaviye muhtaç iken ona zekâyı memleketimizdeki vicdanın yanlış telakkisi gibi, yeri bucağı belli olmayan ve her türlü tesirattan masun yaşayan bir kuvvet halinde göstermek fikrimce şark zekâsının maluliyetine şahadet etmektir.

Şimdi müdafaaınıza sıra ile cevap vereyim:

1-Evvela (zekâyı ihata edememek) ile (tamamen bilmemek ve anlamamak) arasında çok fark vardır. Siz (ihata edememek) sözünü zekâyı bilmemek suretinde tefsir etmekle ifademi mevhum bir mana vermiş oluyorsunuz. Ben ne (anlamamışsınız), ne de bilmiyorsunuz dedim. İhata edememek demek (nakıs) görmek demektir. Hatta şu fikrimi aşağıdaki ifademde teyit ediyor: “muhterem mürebbinin cümlelerinde yandan, yani bir cenahtan görülmüş bir şeyde mevcudiyeti zaruri bir takım tezatlarla, Avrupalıların muvaffakiyetlerini sırf saylarındaki intizam ve usule atfetmek gibi (Nakıs bir görüş) var.” dedikten ve her gün tamamiyle ihata ettik zannında bulunduğumuz ilmi ruh meselelerinde, birkaç gün geçince mütalaa ve tecrübenin verdiği bir küşayişle, noksanımızı anladıktan sonra

bu kayıcı ve dalgalı ruh ummanında iddiayı ihata hepimiz için nabehemehâl ve hatta nayemusem olsa gerektir. Bunun için bende yalnız müktesebat ve muhakematım üzerine binayı mütalaa etmekteyim.

Derslerinizde zekânın bizdeki yanlış telkinlerini büyük bir ehemmiyetle izah ettiğiniz halde zekâyı noksan gördüğünüz hakkındaki iddiama sizin hayretiniz ne kadar tabi ise benimde derslerinizde bulunamamak mecburiyetinden mütevellit teessüfüm o kadar azimdir. Fakat aşağı ki satırlarınız bu baaptaki fikrinizi hülasa ettiği cihetle bu namına mazhariyetiyle aramızdaki ihtilaf-ı efkâr zail olamayacakmış; bununla beraber siz zekâyı anladığınız dairede pek güzel anlamışsınız. Fikirlerimin yanlış anlaşılmasını temin için zekâ hakkındaki kanaatlerimi biraz daha mufassal ve sarih göstereceğim:

“ Zekâ, anlamak melekesidir, yani fikir vasıtasıyla eşyayı, hadiselere fark ve temyiz etmek, onları bilmek ve onlara nüfuz etmek iktidarındır. Zekâ sahibi düşünür ve düşünceleri maziye, halle, istikbale ait olabilir. Düşünmek ise maddi ve gayr-i maddi eşya ile nefis hakkındaki fikirler edinmek, mevcut olmayan veyahut hakiki mevcudiyetleri artık kalmamış olan şeyleri göz önüne getirmek veyahut fikri muhakemeleri muhtelif şeyler üzerine isal etmek, eşyayı daha güzel izhar etmek ve onları anlamaktır. Bu meleke fikrin öyle bir kuvvetidir ki bu sayede biz zekâmızı istediğimiz bir mevzu üzerine tevcih ederek ondan bir netice istihraç ederiz. Bu kuvvetin delalet ettiği şey dikkatimizi bir noktada toplamak, nüfuz ve ihtimam ile müşahede ve tetkik etmek, karışık mevzuları kendi eczasına irca etmek, aşyanın en ufak müşahabetlerine varıncaya kadar bütün anatını keşfetmek, istikbali halde okumak ve bahusus hadiselerden umumi yani alimşumul hakikatlere yükselmektir.”

Şimdi bugünkü garp zekâsıyla, (bugünkü) şark zekâsını mukayese edebiliriz.

2.- “ Garp şarka zekâ itibariyle faik değildir” dedikten sonra bunu ispat için tatvil makale hacet görmüyorsunuz. Ben ruh mesainizden bu kadar bihaber görünmenize şaşıyorum. Eğer şark zekâsı garp zekâsı ile hem-ayar olsaydı hakiki (zekâ terbiyesi) yani ham zekâlara bir kıymet vererek onları yükseltmek için darül mualliminde o derece hararetle çalışırmıydınız? Acaba şarkın asırlardan beri sönen medeniyet ve müesseseleriyle beraber zekâsı da inhitata uğramamış mıdır? Ben bugünkü şark zekâsı garp zekâsına nispetle dun bir mevkidedir demekle jandarma zabiti konsolos Vesiyah

gibi birkaç fert zekâsını garb kitlei zekâsına miyasa addetmedim ve bunuda pek ispat ettim sanırım. Garp ile şarkın zekâsı mukayese edileceği zaman birkaç ferdin zekâsı değil her iki tarafın (zekâ mahsuleleri) ve bunların meydana koydukları asarın kıymet ve ehemmiyetin nazar-ı dikkate alınmak icap eder. Yok asarın tetkik usulü değiştiyse bilemiyorum.

Hatta bütün sulu ve lezzetli meyveler, katmerli ve rengârenk çiçekler, zeki köpekler, kıymettar ağaçlar, muazzi nebatat ve cebubat mevcudiyetlerinin nasıl hep beşeriyete medyunşalar, zekâ da öyledir. Umumiyet itibarıyla zekâ fitratın değil beşeriyetin mahsulüdür. Kuvvanın tabiye ve mahiyet eşyaya hangi cemiyetler daha ziyade nüfuz etmişlerse bunlar elbette kör

Sayfa 360

Yeni Mektep

ve atıl yaşayan cemiyetlerden kat kat faik zekâlar temenniye etmişlerdir. Buraya kadar verdiğim izahat her iki tarafın zekâ derecelerini tayine kâfi dir.

3.- “ Terbiye, garp zekâları üzerinde henüz istifai bir mahsul verebilecek derecede medid ve umumi bir tesir icra etmemiştir.”

Diyorsunuz. Eğer “ medid ve umumi tabirinden eskimiş ve bütün efrada şamil bir tesir kast ediyorsanız pek doğrudur. Fakat bunun böyle olması ancak “ daha iyi” olabilir. Yoksa bugünkü halin, asarıyla görülen istifanın âdemi mevcudiyetine delalet etmez. İstifa yok diyebilmek için garbın (kendisine has) bugünkü medeniyetini de münker olmak lazımdır.

4.- “ Konferans [seyahat-ı tetkikiye] unvanı altında değil, [seyahat-ı intibaatından] sernamesi altındadır. Bu iki unvanın mukteziyatı arasındaki fark ise fevkalade büyüktür.” diyorsunuz. Acaba ben bu şekli tahrifmi ettim! Hayır, kendisinde daha ziyade dikkat eseri görmek istediğiniz muallim dikkat buyurulursa, burada dikkatsizlik göstermemiştir. Yazılarımı bir daha gözden geçirirseniz göreceksiniz ki verilen konferansın [seyahat-ı intibaatından] namı altında olduğu zikir edilmiştir. Eğer name değil de içindeki sözlere, yani mahiyete itibar edilmek yanlış ise hiçbir diyeceğim yok. Fakat bakınız nasıl başlıyorsunuz:

“ İki ay iki gün evvel, şark sürat katarıyla İstanbul'dan uzaklaşmaya başladığım vakit zihnim istikbale doğru gidiyor. Bu [Seyahat-ı tetkikiye] den ne halde avdet edeceğimi keşif ve istidlale çalışıyordu... İkinci sayfada da:

“ Evet, efendiler, iki ay devam eyleyen [müşehadat ve tetkikatım] neticesinde size bila tereddüt temin edebilirim ki: Avrupalılarda bizden daha ziyade zekâ, daha ziyade istidat yoktur.”

Bu ifadelerden tetkikatın mı yoksa intıbaatın mı muteber olacağını artık ehl-i dikkat takdir etsin. Ben ise her ikisini de zikretmişim.

5.- “ Bu konferans iki aylık bir seyahatten avdet eden bir müdürün vapurdan çıkarak mektebe girer girmez, bir salonda içtima eden bütün talebesine, derslerinde henüz melekat-ı akliye bahislerini görmemiş birinci sınıf müdavimleri de dâhil olduğu halde bütün talebesine hitaben yaptığı bir (Exhorte) dir. Burada fenni ve derin deliller bir meziyet değil bir nakise teşkil eder idi.” Demekle konferansınızın bir teşvik olduğunu, samileriniz miyanında melekat-ı akliye bahislerini henüz görmeyen tek bir sınıf bulunduğu için tamamen o sınıf seviyesi dairesinde idare-i kelim ettiğinizi söylüyorsunuz. Pekâlâ, bu esas kabul edilince (zekâ) gibi ilm-i ruha ait fenni bir meseleyi hiç mevzu bahis etmeyipte yalnız istidattan, intizam ve sebattan bahis edilseydi daha hakiki ve meşmur bir teşvik olamaz mıydı? Zaten konferansınızın ancak bu kısımlarıdır ki makbul ve muteber kalacaktır.

6.- Siz “ Çocuklar dünyanın her tarafında çocuktur” gibi pek basit bir hakikati tekrar etmediniz. Belki çocuklardaki bu noktada hayvan yavrularıda çocuklarla müşterektir. Umumiyetle mihaniki ve sevk-i tabiinden başka bir şey olamayan müşterek efal ve harekâtı zekâların şark ve garp çocuklarında müsavatına bir delil olarak gösterdiniz. Ben bu ciheti gülünç buldum da bir kedi yavrusu sükûnet bilmez yaramazlığına binaen dünyanın en zeki çocuğudur dedim. Çünkü konferansınızda tarifinin zekâsı hususunda büyüklerde kendinizle jandarma zabiti, konsolos

Sayfa 361

Yeni Mektep

Vasiyah gibi fertleri çocuklarda da mektep sıralarında ki tabi yaramazlıkları mikyas ittihaz ettiniz. Yine tekrar ediyorum konferansınızda yalnız bizdeki istidattan azim ve senat ve usul ve intizamın fıkdanından bahis etseydiniz cidden güzel bir (teşvik) yapmış olurdunuz. Hatta yalnız ben bu cihetlerden istifade ettim. Fakat zekâ ithal edildikten sonra asrımızın mukayese ve tetkik usulüne bil külliye mugayyir bir yol takibiyle her iki tarafın zekâsı hakkında (Dogmatique) bir hüküm verilince “ bu nasıl tetkik, bu nasıl intiba” demeye mecbur oldum.

31 Mart 328

M. ŞEKİP

Sağlam Vücutlar Metin Fikirlerin Yuvasıdır

-2-

28 Mart 328 Çarşamba

“ Nihayetsiz olan eser hilkat, mürekkep bulunduğu azasının imtizaç ve muvazenesiyle kaim ve daimdir.

İcrayı mürekkebesinin mahiyet ve muvazenet-i asliyesine hanel gelmiş bulunan bir vücut, kalet veya vüsatına bakılmaksızın, fenaya mahkûm demektir.” Naklettiğim şu sözlerden de istidlal olunabilir ki insan yaşamak ve çalışmak için sıhate şiddetle muhtaçtır. Sıhhati muhtel olan bir kimse hayatın, mevcudiyetin huzuzatını hissetmekten mahrum demektir. Pek çok zaman evvelinden beri edilen birçok tecrübelerle sabit olmuştur ki, hayat hareketle kaimdir. Vücudumuzu telkip eden muhtelif azanın muntazaman hareketi “ Kuvva-ı Bedeniye” mizi tezyit ve sağlamlığı, herşeyi meddekane düşünebilmeyi temin eder. Ta...Eski yönlerinden kalma hükmi söz, salim akıl sağlam vücutta olur, da bunu teyit etmiyor mu?

Esasen Tanrının sevgili habibi, bizim mukaddes Peygamberimizde asırlarla seneler evvel “Alimil iman; ilmülabdan, semimüladyan”ı buyurmakla bizleri irşat etmek istemiş idi.

Her yerde herkes takdir etmiştir ki ala fikirli ve fakat zayıf ve hasta vücutlu büyük insanlar hiçbir şeye muktedir değildirler. Onlar bilakis her dakikası bir hüsrana ve nedamet yılı kadar uzun ve tahammülü müşekkel bir hayat yaşarlar...Bu gibi kimseler, hübubundan mukaddem indifaa mahkûm kalan fırtınalara benzerler ki ne fayda ne de zararları olur. Hâlbuki insan ibna-i cinsine iyilik etmek insan sevmek ve ona faydalar temin etmek için yaratılmıştır. Bir kimsenin de vatanına, milletine, dinine ve insaniyete faydalı olması her zaman sağlam ve kuvvi bulunmasına müftekirdir. Bu da iptidai rahlelerinde talin olunacak ve telakki edilecek fikirlerin müfeyyit ve mütenevvi olmasına menuttur. Hususıyla insan yaşamak için bazen muhitle bazen tabiatla daha doğrusu ihtiyacı ile çarpışmaya mecburdur. Üzerinde yaşadığımız şu dünya hayatın bir cedel-gahından başka hiçbir şey değildir ki “ insan olduğu yerde kalmak için değil, ilerlemek için yaratılmıştır.” Sözü bu mevzua pek muvafığızdır. Ve insan için tabiatla birçokmevanile ve mesela: başlıca cehli saniyen hastalık, daha sathisi soğuk, sıcak, açlıkla çarpışmaya muhitle talile uyuşmaya mecbur ve mahkûmdur. O halde hiç şüphe yok ki sarsılmaz hatvelerle ilerleyebilmekte fikrin yükselmesiyle beraber bunun

kuvvetli ve sıhhatte bulunmasına mütevakkıftır. Binaenaleyh adalemizin hareketi azamazin kuvvetini dolayısıyla sıhhatimizi istihzar eder.

Ne ise... Uzun sözlerle sütun doldurmaktan ise zamanımızda “ Terbiye-i Bedeniye”nin muhit bulunduğu manayı tetkik edelim.

Sayfa 362

Yeni Mektep

Evvelleri “Terbiye-i Bedeniye Jimnastik” denilince fikre tebadür eden mana yamrılı, yumrulu, iri yarılı, müşekkel adaleli bir vücut ile mutarrit ve main bir takım hür kandan ibaret idi. Şimdi ise bu istidalalat pek çok tevsî ve hatta tebeddül bile etmiş bulunuyor. Artık eskisi kadar zorlu idmanlara ehemmiyet verilmiyor! Avrupa ve Amerika’nın ekserilerinden de güreşin rağbetten düşmesi bunu ispata kâfi dir.

Mesela: eskiden “ Terbiye-i Bedeniye” diye yalnız cambaz garı bir takım hareketlerle hamallıktan başka hiçbir şey olmayan ağırlık, sıklet kaldırmakla iktifa olunur iken elyevm hıfzı sıhhat “kuvaidi” tamamıyla “ Terbiye-i Bedeniye” nin muhitine dâhil olmuş bulunuyor. Bugünkü jimnastiklerde birinci şart hayatı hüsn-ü idare için lazım olan şeraiti öğrenmektir ki bu şeraitte hülâsaten yemeği, yatmayı, çalışmayı, istirahatı bilmek ve nezafete itina etmekten ibarettir denebilir. Demek ki hiçbir zaman “gıdayı, istirahatı, idmanı ve tatili de unutmamalıdır.”

Çok su, çok ceyyit hava yirmi dört saatlik hayatın nizama tabiiyeti, ıslah edince hareketlerden mürekkep hafif bir idman yaşayışın, hayatın nâzımındırlar.

Sık sık yıkanmak hem dinen hem de sıhhaten lazımdır. Mümkün olursa hergün idmana müteakip soğuk veya ılık su ile duş yapmak yahut bir sünger ile vücudun her tarafını ovmak bir günlük hayatı tecdit etmek demektir. Her gün yapılması mümkün olan şu ufak ameliye ile beden daima ter ve taze bulunur. Zindegisini muhafaza eder. Biliyoruz ki bedenimizdeki mayanın ter suretiyle vaki olan ifrazatına karışan tuzlar mesamatımızı kapatıyor. Cildin teneffüsüne mani oluyor. Uzun müddet bu halde gözlerde ekseriyetle kanın safiyetine hâlel gelir. Dolayısıyla dâhili aza vazifelerini mükemmelen icra edemez ki bir çok marazlara çığır açılmış olur. Bedenin ter suretindeki ifrazatı, müfrez bulunduğu zamanlar, çabuk temizlenmek şartıyla müfit bir unsurdur. Cildin taravet ve yumuşaklığını muhafaza, kılların nemalanmasına hizmet eder. Bununla dabedenin tabi harareti daima mutedil bulunmuş olur. Aksi takdirde kana karışması tabi olduğundan orada da bir zehir tesiriyle tahribatını icra eder. Diyolar ki “ nezafet” evliyalık değerindedir.

Açık ve ceyyit havalı yerlerde çokça vakit geçirmek müteaffin havalı, müzik odalarda uzun müddet oturmaktan hazer etmek, soğuktan, sıcaktan korkmamak, daima gezmek saf hava teneffüs etmek... Bu noktada pek mühimdir. Ol ömür de yaşamak için en ziyade muhtaç olduğumuz şeylerden biri, belki başlıcası havadır, safiyeti nispetinde faydası çok olur. Birincisi ciğerlerimizi besler. İkincisi müsadif olacağımız, tabiatın hoş manzaralarıyla gönlümüz açılır. Zemerdin sahaların, yeşil ovaların, muhip dağların, safi rüzgâr larının vücudumuza temas edip geçmesi Âdeta bir “ masaj” vazifesini ifa ile kani tasfiye, iştihayıtezyit eder, vücudu kuvvetlendirir. Kıralmaları, dağlarda nefraçmüfekkireyi dinlendirir, karihaya küşayış bahşeder. Tabiat ve kainat hakkında fikirler verir, iyi ve metin düşünmeyi temin eder.

Hergün muayyen zamanlarda yemek yemek, doyuncaya kadar değil, açlığı def edinceye kadar muayyen zamanlarda yatıp muayyen zamanlarda kalkmak ve keza muayyen zamanlarda fikren meşgul olmak, çalışmak, cüz-i mükemmel tahsis edilecek bir zamanı daistirahatla

Sayfa 363

Yeni Mektep

Eğlenceyle geçirmek muntazam bir hayatın en lüzumlu şeylerindendir. Esasen “ Kanun-ı Tabiat” da bize bunu emreder. Muhitimiz bulunan tabiata bir defa göz gezdirelim. Şüphesiz ki muayyen programlara, kanunlara merbut göreceğiz. Nasıl ki güneş zamanını biliyor, hiç gece tulu etmiyor ise herkeste muhassas zamanlardan maada meşgul olmamalı. Hayatta her ne lazımsa hepsinin vakti tayin etmiş bulunmamalı. Biz insanlar her dersi tabiattan almışızdır. Bunda da tabiatın numune olarak terkin etmek istediği dersi hüsn-ü telakki etmeliyiz. Nasıl olur ki: bizi besleyen, büyüten, yaşatan bir kuvvetin kuvvanini hilafına hareket edebiliriz. Yemek vakti belli olmaz, rastgele ve tıka basa yenir ise şüphesiz “tevsî madde” ye “elhayap, maiye” ye zemin hazırlanmış olur... Vakitsiz uyku, vakitsiz çalışmakta böyle insanı ahmak eder. İstirahatı tembellik terakki etmemeli, istirahat, atalet başka başka şeylerdir... Eğlenceden maksat ekseriyetle telakki edileceği gibi hayatı, sıhhati tahrip mahiyeti hayiz ve zail değildir... Hoş geçen her dakika eğlence ile geçmiş demektir. “ Hakiki eğlenceler güzel renk ve güzel manzaralı şeyler, asvatın ve kokuların verdiği bazı hazlar haslı o şeyler ki onlardan mahrumiyet bir ızdırıp tevlit etmediği gibi istifade de hiçbir ızdırapsız latif bir tesirle müterafıktır.” Gezmek, musiki dinlemek, kırlardaki

muattar ezharın münteşir kokularını istişmam etmek... Tabiatın nadide manzaralarını seyretmek hep birer eğlencedir.

Keza... Hergün sabahları veya akşamları yemekten bir saat evvel yahut bir buçuk saat sonra onbeş yirmi dakika kadar jimnastik yapmak sıhhati tecdit eder. Kanın süratle cevelanını, adalenin büyümesini mafsalların kuvvetlenmesini, dâhili azanın mükemmeliyetini temin eder. Bununla beraber dişlere itina etmekte mecburidir. Dişleri çürük bir adam rahat yaşayamaz. Yediğinin lezzetini alamaz. Bir, iyi çiğneyemez, midesi bozulur, iki, ağzı kokar, üç... Buna itinada pek basittir. Mesela: Bir mütehassısına müracaatla alınacak diş ilacı ile iki, üç günde bir akşamları yatarken dişleri güzelce fırçalamak mümkün olmaz ise bir eczaneden yirmi paralık “karbonat dosut” alelade bildiğimiz “karbonat” beyaz toz, alıp her iki günde bir dişleri ovma, evde olmazsa misvak kullanmak her yemeği müteakip ağzı güzelce çalkalamak kâfi dir. Ve zan ederim sıhhatini, kuvvetini, hayatını düşünen her insanda bunları icra edebilir.

İtfale gelince: Bilada zikir edilen şerait dâhilinde yaşamayı telkin etmeli, fazla olarak mekteplerde teneffüs zamanlarında mütalaa ile ders ile meşgul olmalarına katiyen müsaade etmemelidir. Her şey zamanında gerek... Onlara eğlenceli ve ahlaki oyunlar tertip ederek oynamaya mecbur tutmalı, koşturmalı, atlatmalı... Fakat bunlar hiçbir zaman onlarda “benlik” fikrini uyandırmamalıdır. Aynı zamanda terli iken su içmenin, rüzgâra karşı durmanın muzıratını belletmeli, dershaneye ve yatakhaneye girerken ellerini, yüzlerini cebren yıkatmalı. Onları daha küçüklüklerinde dişlerine... Vücutlarının nezafetine itinaya alıştırmalı. Daima muaveneti, merhameti belletmeli gadırdan, banallikten tevakkiye alıştırmalıdır. Vakit vakit uzak yerlere, kırlara, bayırlara gezintiler tertip etmeli, hülâsa onları saf havadan, hareketten mahrum etmemeli ki vücutlarının

Sayfa 364

Yeni Mektep

taazzu ve taazzimi kolaylıkla husul bulsun. Mefkûreleri daima taze ve zinde bulunsun.

“Asla eğlenmeyerek çalışan çocuk ahmak olur.” Bu hikmeti, tecrübe diye de birçok muallimlerimiz itiraf ve teslim ederler. Eğlencenin terbiyevi ve ahlaki olmasına son derece itina elzemdir. Muhitimize has birçok eğlence ve oyunlarımız vardır ki hakikatte pek güzel ve müfit oldukları halde bazı tabirâtı cihetiyle ahlakî zehirlerler, fikri teşviş, şahsiyeti tevlit ederler, mini mini müfekkirelere istidap hissini ilka ederler.

Onun için bunlardan tevakki etmeli bazılarının tabiratını, bazılarının da şeklini tebdil ederek icra ettirmeli ve daimi bir nezaret tahtında bulundurmalıdır.

Jimnastik Muallimi

Mehmet Fikri

Nezaket

Amelede Ahlak Mektep Hayatı

Talebenin terbiye-i ahlakiyesi endişesi muallimlerde pek şiddetlidir.

Kendi kusurlarını görmeyi, iradeyi takviye etmeyi nezaket ve asalet hislerini uyandırmayı evsaf-ı mümeyyize ve vicdan teşkilini her muallim düşünür ve muvaffak olmaya çalışır.

Fakat ne çare ki muvaffakiyet her vakit say ile mütanasip olmaz.

Terbiye-i ahlakiyede bizim harumardane mesaimizin “iflası” nı söylemek haksızlık ise itiraf edelim ki, bu henüz birçok mekteplerimizde kelimecilik ile neticelenmektedir.

İptidai sınıfların hayatı bizim terbiyevi tesiratımıza pek müsait değildir. Programlar, imtihanlar, ruhları tamik yerine sathi geçmeye iş yerine söz sarfıyla iktifaya mecbur ve mahkûm ediyor.

Talebemizden her birinin mahrumiyetine dâhil olarak hissiyat ve efkârı üzerine doğrudan doğruya bir tesir icra etmeye kitleye nüfuza vakit bulamıyoruz. Bizim terbiye, bir terbiye olmaktan ziyade talim oluyor. Biz ahlaki düsturları tatbike müsaitiyatlar tevhit edecek, husule getirecek yerde yalnız şerh etmekle iktifa ediyoruz.

Hakiki terbiye iyiliğin fiiliyatta taalmi olmuyor. Bu da çocukları bile istirahat müşahede altında bulundurmak ve lâyenkati harekâtını bilmediği ahlak düsturlarına tevfik ettirmeye bu suretle ahlak kanunlarını ilim mıntikasından hayat-i hakikiye mıntikasına işittirmeye çalışmalıdır.

Meyillerin dahli muhacematına galebe itiyatı ancak daimi ve usulü bir idman ile ve gayr-ı makul ilca atımağlup etmeyi bilmekle mümkündür.

Kurşun çubuklarını eğip bükmele pehlivan oluyorlar. Aynı suretle sade kitap okumak ve ders dinlemekle vicdan ve irade tesis edilemez.

O halde talebimizi adalete, merhamete kefalet-i içtimaiyeye, tahammüle ve bizim usanç verici nasihatlerimizi teşkil eden vezaiî ifaya nasıl sevk edeceğiz.

Bu da ahlak düsturlarını faale çıkarmaya vesayımızı tatbik ettirmeye müsait birçok fırsatları sınıflarda bölebildiğimize nazaran çocukları nezakete namuslu bir medeniyetin icazkar ve kıymetli hayatına irca etmekle mümkün olacaktır.

“Güzide cemiyetlerin Âdetlerini tetkik” evveleri terbiyenin hâkim bir kısmını teşkil ediyordu. Fakat biz nokta-i nazarlarımızı değiştirdik. Lakin biz bugün ecdadımız

Sayfa 365

Yeni Mektep

kadar hatır nevaz, ihtiyatkâr mültelif adamlar mıyız? Çünkü hergün sokaklarda, tramvaylarda, içtimai salonlarda ne kadar kaba, saba sözler işitiyoruz.

Bizim eski yazılarımız dünyanın en zarif milletleri nezdinde bile hayretle karşılanıyor.

İçimizden hangimiz iddia edebilir ki hududumuzun ötesindeki memleketlerin umumi gezinti mahallerini dolaşırken, müzeleri ziyaret ederken, garları geçerken, gördüğü muamelat ve nezaket üzerine memleketine acı bir düşünce ile avdet etmemiş olsun.

Biz de ise buralardaki şayan-ı teessüf halleri kim inkâr edebilir.

Nezaket bir kanun-i imtizaç iyi usullerle yapılan bir terbiyedir ki hoş görülmeyecek hiçbir ciheti yoktur.

Fazla olarak etrafındakilerin nazar-ı dikkatinicelp etmemek, onları izaç etmemek elbet mühim bir şeydir.

Fakat bu zarif vaziyetler, hatır nevaz tavırlar yavaş yavaş kendi mizacımıza tesirden halli kalmıyorlar.

Bir gün gelir ki batın harice müsavi, onun bir numunesi olur.

Nihayet edvarı hareket tercümanı oldukları ahvali ruh beyi göstermeye medar olmakla neticelenir.

Edvarın nezaketi, ahlakın nezaketi olur.

Manen ve hakikaten nazik bir adam olmak için yegâne iyi bir kaide, tamamen nazik bir adam gibi kendini sevk ve idare etmek olacağı pek güzel tezahür eder.

Kalpten gelen hakiki bir nezaket ihtisasatta büyük bir inceliği, metin bir aklı, idman görmüş bir iradeyi istilzam eder. İşte bu hal çocuklar için kendini unutmayı bilmek “ena” dan çıkmak, başkasının ihtisasatına dâhil olmak, onları ne kanaatlerinde, ne zevklerinde rencide etmemek, bilakis “başkalarının ve kendilerinin memnun olmalarını” temin edecek surette dirayet göstermektir. Nezaket iyiliktir.

Çünkü bizim ve başkalarının hakkında mütehasıs olmak esasına müstenittir. Bunun birinci şartı ise “Ena” ya hâkimiyettir.

Nezaket lâyenkati efal ve hareketimizin hedeflerini nazar-ı dikkate almaya bizi mecbur eder. Ceht ve itinaya, tefekküre, dikkate, tevazua davet eder. Bu zem ve elastiki mütenevvi, müesser, bir inzibatı ahlakiyedir.

Bu inzibat-ı ihtisaslar olduğu gibi fikirler ve sözler içinde en aladır.

Ahlak-i nezaket insanı zekâi nezakete sevk eder. Hoşa gitmek istenildi mi serinlik, adillik, amillik gibi sevk tabilerinden kurtulmuş olur.

Tecrübeli, kanaatli karaelerimize soruyoruz. Acaba usulü ve daimi bir cereyan ile bu terbiyeyi mektep hayatlarının bütün aksam ve teferruatında tatbik etmek, talebeye medeni reviş ve edvaritiatları vermek mümkün değil midir? Faaliyet ve çalakimiz sınıflarda sevimli bir muhit vücuda getirmek, edep kuvaidine tevfik harekete cebri nefes edecek surette sevk etmek mümkün değil midir?

Nihayet çocuklara birçok noktalarda iyilik muhabbetiyle memzuç nezaket zevkini telkin etmek keza mümkün değil midir?

(Pol Bernard)

A.Tevfik

Mütalaa: Geçen nüshada “Edvar ve harekâta terbiye” diye yazdığımız bir makale vardı. Son hafta gelen Fransız terbiye mecmualarından birinde gördüğümüz baladaki makale yine aynı meseleye ait olduğu için

Sayfa 366

Yeni Mektep

naklinimünasip gördük.

A. T

İlm-i Ruh

5. Ders

Manevi Hassasiyet (Hevesler)

“ Tabi heveslerimizi kendi kendimizi, bi-nevamızı, hakikati, güzelliği, iyiliği, Allah’ı sevmeye sevk eder.

1. Manevi hassasiyet neden yapılmıştır yani nasıl vücuda gelmiştir?

Manevi hassasiyet heveslerden vücuda gelmiştir. Yani saadetimizebeis olacak şeyleri aramak ve akisinden kaçmak temayülleri bizde manevi hassasiyeti tevlit etmiştir.

2. Heveslere daha başka ne isimler verilir?

Heveslere (Teveccühler) ve (Temayüller) derler.

3. Hevesler nasıl tasnif edilir yani kaç sınıfa ayrılır?

Şahsi hevesler, içtimai hevesler, âli hevesler olmak üzere üç sınıfa ayrılır.

4. Şahsi hevesler ne üzerine bina olunmuşlardır?

Şahsi hevesler şahsımızla alakalı ve onun üzerine bina olunmuştur;

Bu sınıf hevesler yalnız ruhumuzun mütelezziz olabileceği memnuniyetlere doğru bizi meylettirir, bu hassesinden dolayı ihtiyaçlara benzemez, onlardan ayrılır. Çünkü heveslere tahassüsler, ihtiyaçlara ihtisaslar tekabül eder.

5. Şahsi hevesler nelerdir?

Şahsi hevesler şunlardır. (1) Yaşamak muhabbeti veyahut korunmak sevk-i tabiyesi. (2) İzzet-i nefis yani nefse hürmet. İşte bu hevestir ki melekelerimizi imkân nispetinde tekemmül ve başkalarına tefevvukumuzu temin ettirmeye bizi sevk eder; (3) Hürriyet muhabbeti; (4) Tahakküm muhabbetidir ki bizi gerek yeni nevamızı nüfuzumuz altına almaya ve gerek tesirimizi eşyaya kadar sirayet ettirmeye sevk eder. Tesirimizi eşyaya kadar sirayet ettirmek hevesi bizde temellük muhabbeti tevlit ediyor.

6. İçtimai heveslerin ne üzerine bina olduğunu gösteriniz?

İçtimai hevesler diğer insanlarla, yani şahsımızın haricindeki insanlarla alakalı ve onların üzerine bina olunmuştur; bu heves bizi beni-nevamızın mümkün olduğu kadar iyiliğini iltizam ve tesahüp etmeye sevk eder.

7. İçtimai hevesleri husule getiren şey nedir?

İçtimai hevesleri biz insanlardaki tabiatların müşareket ve muvaffakiyeti meydana getirmiştir. Bu haller sairlerinin yani beni-nevamızın mesrat ve mihnetlerine iştirak etmek meyilleridir.

8. içtimai hevesler nelerdir?

İçtimai hevesler şunlardır: (1) Bizi cemiyet halinde yaşatan ülfet ve insiyet kabiliyeti; (2) Hangi kavim ve milletten olursa olsun beni-nevamızın iyiliğine,

çalışmaya bizi sevk eden insanियet muhabbeti; (3) Sık sık gördüğümüz şeyleri tekrarlamaya bizi sevk eden taklit meyli; (4) Ehliyet veyahut aile meylidir ki evlenmek muhabbeti, babalık muhabbeti, analık muhabbeti, oğulluk muhabbeti, kardeşlik muhabbeti hep bunda dâhildir. (5) Vatan muhabbeti yahut vatan perverlik; (6) Bizi dostlar seçmeye sevk eden dostluk muhabbeti.

9. Ali hevesler ne üzerine bina olunmuştur, gösteriniz?

Ali hevesler insanlara faik şeylerle alakalı yani bunun üzerine bina olunmuştur. Güzel teşekkül etmiş her fikirde bu heves mevcuttur. İnsanlara faik olan şeylerde şunlardır:

Sayfa 367

Yeni Mektep

Hakikat, hüsün, hayır ile bütün bunların fevkinde ve bunları menbaı olan (Allah) dır.

10. Ali hevesler nelerdir?

Ali hevesler şunlardır: (1) Bizde öğrenmek arzusunu tevlit eden hakikat muhabbeti; (2) Bütün tezahürlerinde bize hüsnü (güzellik) tattıran ve ondan zevk aldırın hüsnü muhabbeti; (3) Vazifelerimizin ifasına bizi meylettiren hayır muhabbeti (iyilik muhabbeti); (4) Allah'ı sevdiren ve iyiliklerine karşı bize bir şükran hissi telkin eden (His dini)

11. Bizde öğrenmek arzusunu tevlit eden (Hakikat muhabbeti) ini izah ediniz:

Diyebilirim ki her insan daha beşikten fark ve temziye, bilmeliğe ve anlamaya muhtaçtır. Hepimiz meçhul ve izah edilmemiş şeyler karşısında bir rahatsızlık duyarız. Yine hep biliyoruz ki çocuklar yanında bulunanları sualleriyle bezdirirler. Hayvanlarda bile hakikat muhabbeti bizimkine müşabe tecessüs merakı olduğunu iddia edenler vardır. Bu müddeaya istinaten bir İngiliz tabiiyünü bize şu hadiseyi nakl ediyor:

Bir gün kertenkeleyi bir sepete kapatarak Londra hayvanat bahçesine götürdüm. Maymunların kafesi içine bıraktım; maymunların ilk hareketi kaçmak oldu; fakat yavaş yavaş meraklandılar, sepete tedbir ve ihtiyatla yanaştılar, kapağını kaldırdılar. (Darvin) Maymunun bu tecessüsü ile insanın tecessüsü arasında bir müşabehet bulunuyorsa da biz bu müşabeheti kabul edemeyeceğiz. İnsanda bile iki türlü tecessüs vardır; bunlardan birisinde hiçbir ulviyet nişanesi olmadığı gibi hakikat muhabbeti ile de bir alakası yoktur. Nakledilen hadiseyi maymunlarda husule getiren müessirler şunlardır:

Bilgelik hissi, tahaffuz sevk-i tabiiyesi, emniyetsizlik, oburluk. Fakat bu tecessüs ilimlerin terakkisine badi olan aramak hattıla olmuş bir tecessüs değildir. Biz

meyle müdebdet bir apartmana zeynetli bir tuvalete dikkatle baktığımız veya filanın hakkımızda ne düşündüğünü, bir başkasının ona ne dediğini düşündüğümüz zaman bizi sevk eden tecessüs sefli bir tecessüstür; bu tecessüsümüzün azimet noktası ya (kanımızın kaynaması), ya izzet-i nefsimiz veya bed hevahiliğimizdir. Hakikat muhabbetinin seciyeleri ise bunlar değildir.

Hakikat muhabbeti, hakikati sırf hakikat için aramak bize ve başkalarına faydası dokunup dokunmayacağına bakmaktır. Vaka ilim ve fennin herşeye ve bilhassa sanatlara çok hayrı dokunuyor; âlimin bir hakikati araması onun faydayla alakası olduğu için değildir; âlim yalnız bulmak için arar; o, hakikat faydasız değil tehlikeli bile olsa, mahzuz olur, bilmeyi, bilmek için ister, onu bu iştiyaktan idam bile men edemez. Bizde (Mithat Paşa) ile (Kemal Bey) izah ettiğim hakikat muhabbetinin ölmez ve şanlı abideleridir.

6. Ders

Manevi hassasiyet (hevesler, tesirler, ihtiraslar) “ Heveslerimizi memnun etmeye meyleden herşey bizim hoşumuza gider ve bizi mesut kılar; heveslerimize muhalefet edenler ise hoşumuza gitmez ve bizi bedbaht eder.

Heveslerimiz memnun edildikçe ehemmiyet kesp eder. Aynı zamanda ihtiraslara da tahavvül edebilir.

İhtiraslar hayatımızda bazende meşum bir rol oynar.”

1. Hevesler ne gibi şeylere meydan verirler?

Hevesler tesirata meydan verirler.

Sayfa 368

Yeni Mektep

2. Tesir nedir, ne demektir?

Tesir latif veya gayr-i latif bir ihtisas, bir haz veya bir azaptır.

3. Tesirler nelerdir, gösteriniz?

Mesrat, arzu, ümit, korku, teessüf, hüzn. İstikrah, hiddet bütün tesirlerden maduttur.

4. Bunları izah ediniz?

İyiliğimize hadim birşeye karşı duyduğumuz muhabbet bizde şu halleri tevlit eder.

Meskur şey hazır ve mevcut olduğu takdirde ona malikiyet mesratı, meskur şeye ulaşmak arzusu, onu görmeyi kuvveden fiile çıkarmak veya mevcut ve hazır olmadığı takdirde ona vasıl olamamak havf ve endişesi;

Bu esnada bizi ondan ayıracak manalar zuhur ettiği takdirde hiddet hasıl olur;

Ona malik olacağımız sırada elimizden kaçarsak gayret ettiğimizden dolayı bir teessüf duyarız.

İyiliğimize, hayrımıza muhalif olan bir şeye karşı duyduğumuz nefret bizde şu halleri tevlit eder:

Arzu olunan şey hazır ve mevcut olupta bizden diriğ edilirse hüznü duyarız.

Arzu olunan şey hazır ve mevcut olduğu takdirde bizden uzaklaşırsa istikrah duyarız; bizden uzaklaşmak suretiyle istikrahımızı mucip olan şeyi hazır değilse meydana çıkmasını diye bizde bir korku hâsıl ve en nihayet ondan içtinap edebilmek mesratı hâsıl olur.

Bu izahlardan anlaşılıyor ki fikrin hevesleri güzel idare edildiği müddetçe hassasiyetin hareketlerinde muvazene tesis ediyor. Fakat ekseriya hayrımızın hilafı olan şeylere heveslerimizi rapt ediyor. Bunların hakiki hasselerini hiç bilmiyoruz. Bu yüzden şu saydığımız tesirâtı sırası geldikçe başımızdan hep geçiriyoruz.

5. Tesirin neticesi nedir?

Tesirin neticesi, makbul şeylere ulaştırmak veya makbul olmayan şeylerden tebaiddet etmek suretleriyle bizi harekete getirmektir.

6. İhtiras nedir?

Arzu ettiği şeye takip etmek itiyatıyla fikirde ehemmiyeti arınmış heveslerin kafesi (ihtirasat) dan maduttur. İhtiraslar mevcut bütün temayülleri boğmaya meyillidir. Bazen o dereceye gelir ki insanı kendisinin esiri kılar; hatta tebdil-i mahiyet ederek fenalığa damünkalip olur. (9. sualin cevabına bakınız)

7. İhtiraslara misal getiriniz?

Hayat muhabbetinden tevellüt eden havf ve cenabet; nefsi muhabbetinden tevellüt eden gurur ve haset; hayat muhabbetini vazife muhabbetine muta kılan cesaret; kuvvet ve iktidar muhabbetinde tevellüt eden hırs; temellük muhabbetinden tevellüt eden hasislik; vatan perverlikten tevellüt eden ecnebilere nefret.

Âlimin, ilmin ve fenne karşı hakikat muhabbetinden tevellüt eden ihtirası; ressamın sanatı için hüsnü muhabbetinden tevellüt eden ihtirası; namuslu bir adamın

faziletinden tevellüt eden iyilik eden muhabbeti; Allah sevgisinden tevellüt eden dini içtihat... İlh

8. İhtirasların hayattaki ehemmiyeti nelerdir?

İhtirasların hayatta büyük bir ehemmiyeti vardır. İhtiraslar iyi veya fena olduğuna nazaran pek çok iyilikler ve pek çokta fenalıklar yapabilir.

Necip yani temiz ihtiraslar şunlardır: büyük âlimler meydana getiren (ilim sevgisi); fedakârlık eserleri

Sayfa 369

Yeni Mektep

Tevlit eden (insaniyet sevgisi); şehitler veren (Allah sevgisi); faziletli adamlar vücuda getiren (iyilik sevgisi); büyük sanatkârlar vücuda getiren (güzellik sevgisi); büyük vatandaşlar tevlit eden (menfaat-i umumiye vech ve istiğrakı); babalık, analık, oğulluk... İlh muhabbetleri

Sefil ve fena ihtiraslar şunlardır:

İştihalarımızdan neşet eden bütün kusurlar (nefsanî ve vicdani zevkler, sarhoşluk, tembellik... İlh gibi) haset, hasislik, mevki-i iktidara geçmek için cinayetler irtikabına kadar varan hırs ve ilh.

9. Bunlara karşı tarzı hareketimiz nasıl olmalıdır?

Bizi doğru yoldan şaşırtan sefli ihtiraslara karşı mücadele etmeli ve bunun aksi olup hayatımızı süsleyen necip ihtiraslara karşıda müsait davranmalıyız. Hatta hadd-ı zatında iyi olan bir ihtirasın sair heveslerimizi kâmileneffluç edecek surette bizi masl-ü bel etmesi ihtimali vardır, buna çok dikkat ister.

Evet, en necip ihtiraslar ifrata vardırılnca pek vahim neticeler verir: daha doğrusu bize vazifelerimizi unuttur veyahut kendi mahiyetini değiştirir. Mesela ihtiraslarına mahkûm bir âlim kocalık ve babalık vazifelerini tamamen inkâr ediyor; Şan ve şerefe karşı haddinden çok bir muhabbet besleyerek büyümüş bir muharip veya bir hükümet reisi memleketi için nekabeti beis teşebbüslere; insanlık hislerini boğup köreltmış bir mutaassıp salık olduğu mezheb-i diniyenin gayrı bir mezhebi kendisine bahş ve telkin eden bir adamı öldürmeye tasaddi eder... İlh.

M. ŞEKİP

Muhtasar İlm-i Ahval Ruh Dersleri

Ve Tedrisata Tatbiki

10. Ders

Kuvva-ı Hıfziye (Mabaad)

[Münderecat]:1. Teselsülü efkâr. 2. Çocukta teselsülü efkâr. 3. Gayr makul teselsülü efkârın tehlikesi. 4. Teselsülü efkârın faydaları

1.Teselsülü efkâr: Teselsülü efkâr zihninin bir ameliyesidir ki bu surette bir fikir diğer birini telkin veya ihtar eder. Bu ameliye, hafızaya çok yardım eder ve muhayyileye hizmet eyler.

Biz efkârımızı tabiiyi münasebetlere göre ve sınaî münasebete göre irtibat ettiririz. Tabii münasebetler mukarenet, müşabehet, illet vasıta ve esas münasebetleridir. Sınaî münasebetler ise arızı mukarenet ve müşabehet fikir ifade eden kelimeler arasındaki tevafuk ve ahenk münasebetidir.

Teselsül tahassusat ve efal arasında vaki olduğu gibi sesler ve şekiller arasında, işaretler ve sesler beyinde de olabilir. Okumayı öğretmek için bazen bir ses bir şekle, bazen bir ses bir harfe veya bir yığın harfe rapt edilir.

2. Çocukta teselsülü efkâr: Çocuklar küçük yaşlardan beri bir takım işleri irtibat ettirirler; yani aynı zamanda veya birbirini müteakip olarak iki vakanın husule geldiğini görmüşlerse birincisi tekrar vukuu bulduğu zaman ikincisine intizarda bulunurlar. Mesela küçücük bir çocuk dikkat etmiş ki annesi iyi elbise giydiği zaman onu gezmeye

Sayfa 370

Yeni Mektep

götürüyor. Eğer çocuk sokağa çıkmaktan hoşlanıyorsa annesinin giyindiğini görmesiyle sevincini izhar edecektir.

Çocuklarda teselsülü efkâr yaşadıkları muhitin Âdetlerine göredir. Bunlar bazı kere kendi nazarlarında pek sağlam birer hakikat şeklini alan bir takım hazır yapılmış efkâr-ı müteselsileyi teftiş ve tahkik etmeksizin kabul ederler. Yanlış fikirler, hurafeler işte bu suretle intişar eder.

3. Gayrı makbul teselsülü efkârının tehlikesi: Çocuğu doğru ve makul olmayan teselsüllerden ihtimam ile sıyanet etmelidir. Bunun için zahiren eğlenceli ve fakat hakikatte dehşeti mucip olan kocakarı masallarını, üzerinde şiddetli bir tesir icra eden ve fikrini bozan vampir, cadı, hırsız hikâyelerini ona söylememelidir. Eğer kendisinde zaten bir takım batıl fikirlerin mevcudiyeti anlaşılırsa onları tekzip edecek bütün halatı

kendisine göstermek ve onlara inanmanın ne kadar manasız olduğunu hissettirmek iktiza eder. Velhasıl çocuğun hissi selimine ve aklına müracaat etmelidir. Çocuklarda teselsül tarifıyla tehlike ve cadı fikrini husule getirmek suretiyledir ki bütün hayatları müddetince kendileri geceleyin korkak yapılmış olur.

Tevakki edilecek teselsül-i efkârlar pek çoktur. Bir adamın ismi ve tabiiyeti birbirinden ayrı iki şeydir. Bununla beraber eğer bu adamın tabiiyeti bizim menfuriyemiz ise ismide öyle olur. Ekseriya tanımadığımız birine buna benzeyen bildiğimiz bir zatın tabiatını isnat etmeye kalkışırız. İşte buradan bir takım yanlış zehaplarhâsıl olur. Bazı kere amelede hergün çalışmak fikri kendisini istihdam eden efendisinin fikriyle teselsül eder ve kendi mesleğine karşı beslediği kin ve husumeti efendisine de teşmil eder. Bunun gibi tembel bir şakirde ceza almış olduğu bir dersten veyahut mücazaten içinden yazmaya mahkûm olmuş bulunduğu bir kitaptan nefret eyler: Hâlbuki bu hususta dersi veya kitabı değil, nefsinin muaheze etmelidir.

Binaenaleyh çocuğun yaptığı bütün teselsülü efkârlara nezaret etmek ve bunlar hakikati mugayyir olunca hemen kesip önünü almak elzemdir.

4. Teselsülü efkârın faydaları: Gayr-i makul teselsülü efkârların mahzurları var ise mantika müstenip olanlarında terbiyeye büyük yardımı olabilir. Sai zihnide bunlar hafızaya muavenet ederler. Bunlar sayesinde fikir herşeyi hatırında tutmak mecburiyetinde değildir. Düşünceler birkaç esas noktası etrafında toplanır; yalnız bunları hatırlamak kâfi dir. O halde bellenecek noktaları bunları ister birçok defalar tekrarlamak, ister siyah tahtaya yazmak, isterse hülasa tarzında kopya ettirmek suretleriyle çocuğun gözü önüne iyice koymak lazımdır. İkinci fikirlerin esaslı fikirlerden nasıl ayrıldığı da gösterilecektir. Çocuğun zihninde ihtiyari ve mülahazalı bir teselsül husule getirilecek ve meleke sayesinde şu neticeye vasıl olunacak ki esas fikir müteferri fikirleri uyandıracak ve hatıralar bol bol gelecektir.

Teselsül-i efkâr-ı terbiye-i ahlakiyede az elzem değildir. Şüphe yoktur ki hayatın başlangıcında teşekkül etmiş olan teselsülü efkâr tesiriyle bizde hareketin en mükemmel esasları kuvvetleşebilir. Çocuklar efkâr ve hissiyatı bir takım hadiselere servetin ihtirasatına tabii bir takım hallere irtibat ettirmeğe tabiyen meyillidirler. Bu suretledir ki onlar umumiyetle zenginlik fikrini, saadet fikrine, çalışmak fikrini meşakkat ve ızdırap fikrine müteselsilen

rapt ederler. Teselsüllerini sağlam bir surette takdir etmeye liyakatli yapmak için çocuğu bunlara nezaret etmeye alıştırmalıdır.

Şakirtlerinin mizacı, bunların tecessüsünün tabiiyetini, fikirlerinin cereyantabiyesini iyi mütalaa ve tetkik etmiş olan muallim onlara kendi arzusuna göre sevk ve idare etmek vasıtasını kolaycacık bulacaktır.

Terbiyenin sırrı çocukların fikrinde, akıllarını hakikat yoluna ve faaliyetlerini hayır yoluna işletmeye alıştıracak surette, bir takım teselsüller tevlit etmek veya inkişaf ettirmekten ibarettir.

Seslerin, kelimelerin münasebeti, her nevi intibai ve fikirlerin münasebeti gibi ancak onların hüviyet hususiyesine; onları tertip eden müşabe unsurların sık sık tekrar etmesine istinat eyler. İki ibare veya bunların iki mabaadı arasında bu umumi unsurlardan pek çok var mı? Biriyle işğal eden aza diğerleriyle de uğraşmaya hazırdır, bu aynı zamanda tebeddül ve sebat, tahavvül ve yeksenaklık demektir. Buradan kolaylık, cazibe çıkar. Bilakis menus bir takımdan diğer bir mukabiline veya hiçbir umumi unsuru havi olmayana geçildi mi bütün itiyatlarına şiddet göstermek lazımdır; buradan da müşkülât, ızdırap çıkar. Mesela: yalnız manzum şeyler ezberlemeğe alıştığı halde nesir, umumiyetle daha zorlukla öğrenilir. Kelimelerin son kısımlarındaki müşabehet aynı hecelerin arasına tekrarı, bilhassa seci ve kâfi ye, vezin o kadar münasebetlidir ki bunlar hafızaya kanaat verirler.

Her ne kadar nazımdaki kâfi ye kelimelerin intihap ve tanzimi neticesinden başka bir şey değil ise de şayanı dikkattir ki ekseriya bu kelimelerden müstakil bir surette hıfz olunur ve bu suretle hafızanın birinci muharriki olur. Tenazur gözün itiyatlarına göre ne ise kâfi yede kulağın itiyatı da odur.

(Mendev Biran)

Sabri CEMİL

Taşra Mektepleri – İmla

Mektebimi şöyle tasavvur edebilirsiniz: sokak üzerinde... Kabristan yanında... rutubetli... avlusuz... rahlesiz... kürsüsüz... haritasız... levhasız... bevapsız... herşeysiz. Heyet-i Talimiyesi: Bir ben, bir arkadaşım.

Vesait-i maddiye olsa ne ise... fakat o da yok... dört sınıf... İkidershane. Biz muallimler birimiz bilfarz, ikinci senede. Uzman üçüncü sene sınaî ile meşgul. Birimizde ihtiyat ve birinci sınıfta. Aynı zamanda: bir saat demek ki; bir saatte dun sınıflarda, her iki sınıfa birer ders. Yukarı ki sınıflarda ise, aynı saatte iki ders gösteriliyor. Sonra ihtiyat ve birinci sınıfta olan ikinci veyahut üçüncüye, ikinci veya üçüncüde olan da ihtiyat ve birinciye geçer ve yine aynı müddetle tedrisini icra eder.

Bundan da şunu anlarsınız: sabahleyin – iki saat – üçüncü sene dersle, ikinci sene sınaî ile kuşluktan sonra yine 2 saat – ikinci sene: dersle, üçüncü sene sınaî ile meşgul olur. Derslerimiz program mucibince – eski sakim usul ve cehle derslane, sınıf itibariyle değil ders kısımları, şubeleri nazarı itibara alınarak deruhte edilmiş. Mesela: Arkadaşım! Kur'an, akaid-i tecvit, hesap... Derslerini, bendenizde alfabe; Türkçe, tarih, coğrafya kısımlarını okutuyorum.

Tedrisat semeresine gelince arkadaşım, Bekir Efendinin usulü de diğerlerine nazaran en

Sayfa 372

Yeni Mektep

yüksek yaşa kadar... Fakat talebemiz yukarı ki sınıflar diyorum ne kadar iyi ders alırsa hangi usul takip olunursa yine istenildiği kadar fayda olmuyor... Ders zamanlarında, derslane bir muhakeme odası iken müteakiben öyle ahlaksızlıklar; öyle hareketler müşahede olunur ki insana hayretler verir.

Sınaî: bir destegah... Bir de Sırp muallimesi; ikinci veya üçüncü sene talebesinden beş kişi bez dokuması, yün örgüsü... gibi şeyler talim ediyor...

Diğer: Selanik'ten üç tane örgü makinesi getirilmiş. Buralı, benim yaşında Selanik'te talim etmiş, bir muallim... çorap, sargı, fanila, don, gömlek çıkarır. Bunları yine ikinci veya üçüncü seneden dört kişi talim ediyor... İşte Mektebim hakkında biraz malumat verdim.

Şimdi de imla hakkında sualinize cevap vermeye çalışayım: Fakat iptidai, muhataplarımın, Türkçenin yabancıları iki senede üçüncü sınıfa geçmiş, imla hususunda nakıs olduklarına tasavvur etmek mecburidir. Başlangıçta ellerinde güzel denecek bir kitap olmadığı için hariçten, bazı ahlaki hikâyeler, metinler hazırlar ve istiktap ederdim, bittabi, müşekkel kelimeleri tahtaya yazar ve münasip miktarda on, on beş... defa yazılmasını vazife olarak verirdim. Ders hitamında birer birer tashis ederdim... Fakat bu, zamanın müsaadesine uymadı; başka usul tuttum... “ M. Nazmi”

beyin kıraatleri gelmişti. Evvelce okunmuş, anlaşılmiş, kıraat metinleri, istiktap etmek; o esnada şiveyi unutmuyarak açık ifade ile söylemek, bazen daha ağır kelimeleri muallimden sonra, birkaç kişiye söyletmek ve o kelime hakkında bazı istidahlar. [Suret-i Tahriri, istimali] söylendiği zaman acele etmemek, aheste aheste söylemek. Lügat varsa tahtaya yazmak, inşa...

İşte efendim, üçüncü senede takip ettiğim şu usul evvelkinden çok semeredar oldu. Yanlışlar, hatalar, onda sekiz kadar, azdır. Çünkü çocukları ürkütecek, düşündürecek bazı kelimeler, zikredilince, birbirlerine fısıldar:

- Geçen ders kıraatte yok mu idi?

Ha evet! ... Diye o kelimeyi hemen tahattur ediyor, yazmakta müşkülât çekmiyor... Fakat yine hataları, kitaplarından kendilerine tashih ettiriyorum. Çünkü vaktim gayri müsaittir. Mamafih ayda bir kere münasip bir zamanda bütün defterleri toplar tashih ederim.

24 Şubat 327

Taşlıca İttihat ve Terakki Mektebi Müdürü

Emin Sami

Tatbikat Kısmı

Mini Minilere

[Ana Mektebi Dersleri – 10]

Hevas ve El

Sıbga (istiap): Şişeler, sürahiler, kaplar, fincanlar, kutular, yumurta kabukları gösterilir. Her takmada en çok, en az orta derecede sıpgalar aranır. Bu zarflardan biri gösterilerek daha büyük, daha küçük zarflar buldurulur.

Yaptırmak, bozdurmak: Küçükler bir sicim ile bir iplikle, bir örgü ile bir çifte düğüm yapmaya ve sonra tekrar çözmeye alıştırlır. Gitgide daha hızlı, daha mükemmel yapmaları teşvik edilir.

El işleri: aynı uzunlukta iki kâğıt

Sayfa 373

Yeni Mektep

Şerit alalım. Uçlarından birinde bunları dosdoğru çaprazlayalım. Kâğıt şeritlerden birini öbürü üzerine katlayalım; sonra ikincisini birincisi üzerine katlayarak böylelikle

sıra ile katlamakta devam edelim. Nihayet iki ucundan tutup çekelim. İşte bir sıçan merdiveni! [Bu merdivenler telgraf bant kâğıtlarıyla çok güzel yapılır.]

Ahlaki Hayat

1. Muhtıra: Küçük çocuklar narin fidanlardır. Onlara yerine göre ziya ve gölge vermelidir.

- Çocukları eğlendiren oyuncaklar değil, oyuncaklarla eğlenen çocuklardır.

2. Hikâyecik: Fuat ark kenarında pek yakın yanaştı. Ayağı kaydı, suya düştü. Fuat daldı çıktı; çırpınmaya, “ Aman cankurtaran yok mu?” diye bağırmaya başladı. Şarko namında iri bir köpek oradan geçiyordu, kulaklarını dikti, bakındı, bir sıçramakla arka atıldı. Çocuğu kuşağından tuttu, kenara çıkardı. Fuat, Şarko sayesinde boğulmaktan kurtuldu.

3. Ailece Konuşma: Araba yürüyordu. Şimdi çamurlu bir dere den geçmek lazım, beygirler çekinmedi; suya daldı. Araba suya battıkça beygirlerin daha ziyade uğraştığı görülüyor, burun delikleri bir uçak gibi duman çıkarıyordu. Bu beygirler binit hayvanlardır!

Bir piliç kümeden ayrılır. Bir köşede pusuya yatmış olan kaplan ismindeki kediyi görmez, o tarafa doğru yürür. Fakat anası tavuk, kediyi görür; tüyleri dikenleşmiş, gözleri ateş gibi, gagası önde olduğu halde yetişir. Kaplan çabuk çekil, görüyorsun ya iş fena; tavuk yiğit bir kuştur...

4. Çocuk Sözleri: Nejat’a “hani sol kulağın?” derler. Nejat sağ elini kaldırır, başının arasından sol kulağını tutarak “işte, der, fakat ne kadar uzakta imiş!”

Fikri Hayat

Söylemek: 1. Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı hep ağzından muallimeden sonra kümes hayvanlarının kümeste ne yaptıkları söylerler: Kümes hayvanları içerler, koşarlar, sıçarlar, uçarlar, tırmanır, uyurlar, tünerler, öterler, bağırırlar.

2. Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte toprakla çalışan bir adamın esamini bulur tekrar ederler: çiftçi (çift sürücü), ekinci, kazmacı, ot ayıklayıcı, orakçı, harmancı, kerpiççi, desteci...

3. Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan birbirine benzeyen hayvanların adını söylerler: bir kurt, bir köpek – bir tavşan, bir ada tavşanı, bir ördek bir kaz, bir güvercin, bir kumru – bir bal arısı, bir eşek arısı...
4. Şeyler: Çocuklar ağaçtan yapılmış şeyleri evvel ki gibi söyler: bir çizgi tahtası, bir mekap, masalar, sofralar, rahleler, sandalyeler...
5. Vasıflar: Çocuklar bir ağızdan veya ayrı ayrı demirin hal ve şeklini söyler: demir serttir, demir kabadır, cilalıdır, parlaktır, paslıdır. Demir çekiçle dövülür, bükülür, ezilir, delinir, eğelenir...
6. Bakarak: Bir çekiç tetkik ve tesmiye ettirilir.
7. Oynayarak: Her çocuk sıra ile uyur gibi görünen komşusuna şöyle söyler: Pamuk (bir kedi ismi), ne yapıyorsun? Komşusu da

Sayfa 374

Yeni Mektep

Şu cevabı verir: uyuyan kediyi uyandırma, sonra seni yer. (yahut) seni tırmalar, dam üzerinde seni yakalar, pençeleriyle gözlerini çıkarır.

Okumak ve yazmak: (Ahmet Cevat) ın elif basından her gün birer harf, evvelki nüshalarda gösterilen usul ile belletir ve yazdırılır.

Sayı saymak: İhtiyat sınıfına gösterilen usul dairesinde ve fakat azar azar saydırılır ve rakam yazdırılır.

Tetkik etmek: İşte iki çizgi tahtası! (küçüğü) hangisidir? (Büyüğü) hangisidir? (iki çivi, iki düğme, iğne). – Bu üç kitabın en büyüğü hangisidir? (üstündeki mi? Altındaki mi? Ortadaki mi? – Sağdaki mi, soldaki mi, ara yerdeki mi?) En küçüğü hangisidir? (Üç parça tebeşir, üç çakıl taşı, üç çekirdek...)

Bu beş parmağın en büyüğünü, en küçüğünü gösteriniz? Hangisi daha büyüktür? Bir köpek mi, bir kedi mi, bir beygir mi, bir eşek mi? Bir tavuk mu, bir hindi mi? Bir kelebek mi? Bir sinek mi?... Hangisi daha küçüktür: bir kavun mu, bir portakal mı? Bir elma mı, bir lahana mı? Bir teneke mi, bir fiç mi? Bir kestane mi, bir kum tanesi mi? Bir şeftali çekirdeği mi, bir kiraz çekirdeği mi?

Düşünmek ve tahayyül etmek: Şadi çemberini çevirir; Şadiye çemberi elinde oturur. Başkaları yanaşır yahut bakarlar. (serbest resim)

Gösterilen resim okutulur: küçük çocuk yeredir; ağlıyor, urulmuş, kalkmaya çalışıyor.

Ezber: Şu manzumeyi belletmeli ve parmakları üzerine saydırarak okutmalı:

Bir, iki, üç... ne kolay!
Gel kardeşim, sende say.
Dört, beş, altı... zor mudur?
Bak ne kolay sayılır.
Yedi, sekiz, dokuz, on.
Kim sayarsa aşk olsun.
Kim bilmez böyle saymak,
Ona oyun hep yasak!
Ben bunları öğrendim!
Duydunuz ya efendim!
Ben istemem bal, şeker;
Bir aferin pek yeter!

Sabri CEMİL

İptidaiye Birinci Sene Dersleri

1- Osmanlıca

Kıraat:

İpek

“Oh! Darı tanesi kadar yumurtadan çıktığı günden beri uğramış. Dut yapraklarını yemiş, kalem kadar ufacık vücutta onları ipek yapmış, tel tel ağzından çıkararak kendi üzerine bir kocacık örmüş.

O; artık, güvercin yumurtası kadar olan kozası içindedir. Ne yaptığını, ne hallere girdiğini kimse göremez.

Orada hiç hareket etmez; fakat ölmemiştir, uyuşuktur; derisini değiştirecek.

Şimdi kozadan beyaz kanatlı, pullu bir kelebek çıkıyor. Demek koza içinde yapa yalnız kalması bunun içinmiş.

Henüz bütün kelebekler çıkmadan kozaları topladılar; kaynar suya attılar. Zavallılar ihtimal ki öldüler!

Sayfa 375

Yeni Mektep

Arık gıcırtilı makineler işliyor. Çile çile ipek çıkarıyorlar.

İşte bakınız, yumurtadan çıkan kurt dut yaprağını yedi, koza yaptı, kozadan ipek çıkardılar.

Gördüğünüz ipekli, parlak kumaşların halisleri hep bu ipekten yapılmıştır.”

Aile-i Kelimat. – Çıkmak: [Çıkık, çıkıkçı, çıkma, çıkıntı, çıkıntılı, çıkıntısız], Yapmak: [yapı, yapma, yapmacık], Ağız: [Ağızlık, ağızlıkçı], Örmek: [örgü, örme, örücü], Girmek: [girinti, girintili, girin], Ölmek:[ölü, ölüm], Su: [sulak, sucu, sulu], İşlemek: [iş, işçi, işlek, işsiz], Görmek: [görgü, görgülü, görgüsüz, görücü, yüz görümü]

Koyun

“ Akşamın örttüğü siyah perdeyi güneş henüz kaldırmamıştı. Basık, havadar sapsarıyla yapılmış odanın bir köşesinde iki koyun yatıyorlardı.

Biri beyaz, arkadaşı siyah idi.

İhtiyar nine, inleye inleye kalktı. İşler, kurumlarla dolu ocağın içinde uyur gibi kalmış ateşten bir parça çirayı yaktı. Duvara yerleştirdi.

Kendi kendine:

“ Hadi yavrularım, sizde kalkın; bugün işimiz çok, yapağınızı keseceğim, pazarda satacağım. Sonra buğday alacağım; ununu ben, kepeğini siz yiyeceksiniz. Yoksa üçümüzde aç kalırız.”

Diyerek koyunları kaldırdı.

Toprak bir çanak içine sütlerini sağdı, çıktı, gitti. Çok geçmeden tekrar geldi, koyunlarını dereye götürdü, yıkadı, kırktı.

Zaten kuzularını satmıştı.

Oh, ne rahat. Sütleri satar, bazen peynir yapar, geçinir gider.

Yazık, koyunun biri yardan düşmüş, ölmüştü, dersini bile alamamıştı.

Bir gün ihtiyar nine hastandı. Evde öldü. Cenazesini kaldırmak için parası da yoktu. Komşular hemen kalan koyunu köyün bakkalına götürdüler, bıraktılar. Kefin pamuk, hasır aldılar.

İhtiyar nineyi sağlığında besleyen koyun, işte ona son hizmetlini de yapmıştı.”

“ A. Tefik” den

Terakki- Görenek- Tedenni

“ Her vakit işitiyordu: Terakki, terakki! fakat doğrusu ne demek olduğunu bilmiyordu. Arkadaşına sordu:

İlerlemek cevabını aldı.

Pek ala! Ya n fena ise! Ya zaten fenalık arkasında ise!

Bir türlü hkmedemedi. Pederine soracaktı. Sordu:

“ Oğlum, terakki iyiliğe doğru ilerlemektir dedi ve devam etti.

Mesela evvelleri buğday, esirlere tokmakla dvdrlrd. Un böyle yapılırdı, sonraları, yel, su, ateş, buhar değirmenleri icat edilirdi. İşte un yapmakta bir terakki oldu; çünkü iyiliğe doğru gidildi. Bir de fenalığa doğru ilerlemek vardır. Buna (Tedenni) derler. Bu pek fenadır.

Hiç ilerlememek yani terakki ve tedenni göstermeyerek yerinde saymak vardır ki buna (görenek) veya (babadan kalma) derler.

Sayfa 376

Yeni Mektep

Bu da fenadır.

Terakki bir milleti iyiliğe, saadete çıkaran kapıdır.

Görenek, milleti yerinde çürüten bir bataklıktır.

Tedenni de bir milleti bozulmaya, ekememeye, lme götüren uğursuz bir fırtınadır.

“ A. Tefik” den

İmla:

Arpa

Arpa da buğday gibi unu için ekilir; fakat bu un buğdayınkinden daha aşağıdır, arpa, nebatı az, zayıf toprakların hububatıdır. Sert havalara karşı tahammülü çoktur. Soğuktan korkmaz; bunun için yüksek dağların sırtlarında açılan tarlalarda ekilir. Samanı çok uzun olur. Minderler, semerler, bununla doldurulur. Büyük sıra denkleri bununla sarılır. Arpa ekmeği insana serinlik verir.

Hazret-i Davut'un Esaret Duyguları

“ Babil şehri kenarında oturduk. Kudus' ü düşüne düşüne gözyaşları döktük. Nehrin kenarlarındaki söğütlere tamburalarımızı astık. Bizi esir edenler yanımıza gelerek: “ Bize Siyon ilahilerinden okusanız a dediler. Bize azap eden insanlar bizden ilahiler, meserretler talep ettiler. Fakat rabbin ilahisini ecnebi bir memlekette nasıl okuyabilirdik? Ey evreşelim! Seni unutursam sağ elim hünerinden mahrum olsun!”

“ Ahmet Refik – Büyük tarihi umumiyyeden.”

Lügatler: Babil: Musul'un garp tarafında bugün bir harabedir. Karun evvelinin büyük kulesiyle tanınmış meşhur şehirlerden biridir. Hazreti Davut burada bir esaret hayatı geçirmiştir. Kudüs: Suriye'dedir. Yahudi ve Hristiyanların hac yeridir. Tanbur: Bir nevi çalgı. Esir: Düşmanın eline düşmüş, onun istediği gibi yaşamaya mecbur bir kimse. Siyon: Kudüs şehrinin üzerine bina olduğu tepe. Siyonizm buradan geliyor, Yahudicedir. Yani ekseri Yahudi Hükümetini yeniden Kudüs'te vücuda getirmek demektir. Azap: Eziyet. Talep: İstemek. Evreşelim: Yahudice Kudüs demektir.

Bu parçada Hazreti Davut'un vatana olan hareret ve aşkı pek güzel hissediliyor. Muallim efendilerin bu cihete dikkatle çocukların nazar-ı dikkatini celp etmeleri rica olunur.

Türkler

“ Türkler inzibat altında, muntazam bir cemiyet teşkil eylemişlerdi. Türklerde pek sayılan Âdetlerden biri de sıraya riayet etmeleri ve inzibat fikirlerinin kendilerinde hakim olması idi. Türkler itaatsizlik eden veya fesat çıkarıcıları idama mahkûm ederlerdi. Bir insanın kıymeti, kuvveti ve silahıyla takdir olunurdu. İhtiyarlar, kuvvetten sayılmazdı. Türkler muharebede ölmeyi şeref bilirler, evinde ölmeyi ar sayarlardı. Hatta “ İnsan evinde doğar ve çayırdan ölür” sözü Türklerde darb-ı misal hükmünde idi. Türkler en ziyade hürmet ettikleri kimseye (Ağa, aka) derlerdi. Herkesten ayrı yaşayan dindar ve mübarek kimselere de (Ata) namı verilirdir. (Ata), Türklerin manevi babaları idi. Maddi reisleri ise (Ağa) idi. Kullandıkları lisan kısa, keskin, askerce bir lisan idi; mesela nazar-ı dikkati celp için (Tek!) çözülmüş bir bağlılık vardı. Ayrı ayrı cemiyetlere derlerdi. Türkler yanında mensup iki Türk ile iki

Moğol,ant içerek kardeş olurlardı.”

Lügatler: İnzibat: Asker düzeni, asker itaati. Muntazam: Yollu. Cemiyet: Bir nizam, bir hükümet tanıyan bir halk. Sıra: Rütbe ve mevki sırası. İdam: Yok etmek. Ar: Ayıp. Moğol: Türk cinsinden bir budak.

Tabirler: Çayırdı ölmek: Evin dışarısında ölmek. Darb-ı misalin manası: Türk yatağında ölmez demektir. Ant İçmek: kan kardeşi olmak.

Piraye

“ Piraye hergün küçük kardeşi Tosun’la mektebe gidiyordu. Bir sabah her nasılsa kahvaltı edemediler. Anneleri her ikisine simit almak için ellerine onar para sıkıştırdı. Tesadüf bu ya, yollarında bir fakirin yanından geçtiler. Piraye, hemen bunun önünde durdu. On parasını fakire verdi.

Tosun Piraye’ye:

- İstemedem bu adama niye para verdin diye sorunca aralarında şu muhavere geçti:
- Görmedin mi üstü başı ne kadar yırtık, çiroz gibi olmuş. Çok fakara, dilenmeğe utanıyor. Belki açtır.
- Ya sen değilmişin?
- Açım, fakat kuşluğa kadar beklerim Tosun ağabey.
- Öyleyse benim simiti mi ikiye ayırırız olmaz mı Piraye?

İki kardeş çantaları ellerinde, doğru ekmekçi dükkânına gidip bir simit, tatlı tatlı yediler.”

115 Ethem Ruhi’nin tercümelerinden

M. ŞEKİP

2- İlm-i Hal

31.Ders

Abdest Almak

Namaz kılmak istiyoruz. Hemen namaza durabilirmiyiz? Ondan evvel azamızdan bir çoğunu yıkayıp temizlememiz lazımdır. Buna abdest almak derler. Abdeste nasıl ve nereden başlamalı? Şurada bir çeşme var farz ediniz! Kim bir abdest alacak? Hasan efendi, siz bir abdest alınız bakalım. Evvela ne yapılır? Ellerinizi üç defa güzel yıkarsınız; öyle mi? Sonra, ağzınızı su ile çalkalyorsunuz. Dişlerinizi ovmayı

unutmayınız. Ondan sonra burnunuza da su veriniz. Şimdi ne yapılacak? Yüzünüzü yıkıyorsunuz değil mi? Yüzden sonra kollar gelir öyle mi? Bütün bu azanızı üçer defa güzelce yıkadınız. Şimdi başınızı sağ elinizle mesh ediyorsunuz. Kulaklar, boyun... Bunlar birer defa yıkandı. Ayaklarınızdan evvela sağını sonra solunu yıkadınız. Artık bir şey kaldı mı? İşte bir abdest aldınız. Şimdi namaz kılabilirsiniz. Kur'an okuyabilirsiniz, camiye girebilirsiniz. Abdest nasıl alınır diye kim söyleyecek? (Söylenilir ve yaptırılır.)

Ağzınızı yıkamazsanız, yüzünüzü, kulaklarınızı... Yıkamazsanız abdestiniz var mıdır? Evet, vardır; lakin noksanıdır. Fakat yüzünüzü yıkamazsanız abdest almış olmazsanız; kollarınızı dirserler-

Sayfa 378

Yeni Mektep

inizle beraber yıkamazsanız, başınızın dörtte birine mesh vermezseniz, ayaklarınızı topuklarınızla beraber yıkamazsanız abdest almadınız demektir; ne namaz kılabilirsiniz ne de Kur'an okuyabilirsiniz. Sonradan söylenen şu dört şeyi Allah emretmiş; mutlaka yapacağız. Bunlara (abdestin farzları) derler. (Hangileridir?) Evvelce söylenen şeyleri ise Allah emretmiş, fakat Peygamberimiz Efendimiz yapmış, onun için bunlara ne derler? (Sünnetleri) (Hangileridir?) Lakin bir abdest alırken hem sünnetlerini, hem farzlarını yaparak alırız. Elimizi, ağzımızı... ayaklarımızı yıkarken vücudumuza iyi mi oluyor, fena mı? Bütün kirler, pislikler çıkıyor. Temiz oluyoruz, demek abdestin bir faydası da, bizi hastalıktan korumak...

[Hülasa – Kıraat]

32. Ders

Namazın Şartları

Namaz kılmak isterseniz de abdestsiz bulunsanız ne yaparsınız? Demek abdest almak sizin için farzdır. Peki, abdest aldınız; lakin vücudunuzda bir pislik var yahut elbiseniz veya namaz kılacağınız yer temiz değil, o halde namaz kılabilir misiniz? Ne yapmalı? Şu pislikten (necasetten) temizlenmeli. Karnınızın alt tarafı çıplak; böyle iken namaz kılmak olmaz değil mi? Öyle ise avret mahali örtülecek, bu da farz. Şimdi öyle vakti. Hâlbuki siz yatsı namazını kılmak istiyorsunuz, olur mu? Herşeyi vaktinde yapmak ister değil mi? Namaz kılarken bir tarafa dönmek ister. Ne tarafa doğrulmalı?

Kibleye. Bu da lazım. Hangi namazı kılacağınızı kalbinizden bilmeniz de ister. Ağızdan söylemeniz o daha iyi. Demek niyet etmek de ister. Bütün bu sayılan şeyler evvelce yapılacakta ondan sonra namaza başlanacak. Bunlar yapılmazsa namaz kılınmış sayılmaz. Bunlara (Namazın şartları) derler. Kaç tanedir? (Altı). (Tahtaya sırasıyla yazılır ve saydırılır.)

[Hülasa - Kıraat]

33. Ders

Namazın Rükünleri

Mustafa Efendi, siz geliniz. Farz edelim ki abdest aldınız. Bizim gözümüz önünde namaz kılıyorsunuz, bakalım namazda ne gibi şeyler var? Bakınız evvela ellerini kulaklarına kadar kaldırdı da ne söyledi? (Allahü Ekber) bu ne demektir bilirmisiniz: Allah büyüktür demektir. İşte böyle söylemese namazı, namaz sayılmaz. Buna (Tekbir almak) derler. Öyle ise tekbir almak nedir? (Farz). Devam ediniz: şimdi ne yapıyor? Okuyor, fakat oturarak mı okuyor? Hayır, ayakta iken. Otursa da okusa olmaz mı? Olmaz, ayakta durmak (kıyam) da farzdır. Ya okumasa? Namazı sahih olmaz. Öyle ise Kur'an okumakta lazım, farz. Şimdi kıraat bitti. Yaptığına dikkat ediniz, işte eğildi, ellerini dizleri üstüne koydu. Arkanızı dümdüz yapmaya dikkat ediniz. Bunu yapmasa yine namaz olmaz, bu da farzdır. Buna (rüku) derler. Bundan sonra doğruldu, tekrar yere kapandı. Ellerini, yüzünü, dizlerini, ayaklarını yere koydu. İşte kalktı, tekrar yere kapandı. Bunları yapmak farz. Buna (secde) derler. Ondan sonra evvelce yapılanlar tekrar edilir. Namazın nihayetinde oturuluyor. Bu da farz. Buna (Kadei Ahire) derler. Namazın sahih

Sayfa 379

Yeni Mektep

Olması için tekbir alınacak, kıyam edilecek... Bu altı şeye namazın rükünleri derler. Namazın rükünleri farz, şartları da farz. Öyle ise namazın bütün farzları kaç tane oluyor? (on iki) Abdest alırken öğrenmiştiniz ki abdestin yalnız farzları yok, sünnetleri de var, namazında farzlarından başka vacipleri, sünnetleri, müstehapları vardır...

[Hülasa - Kıraat]

34. Ders

Mezhap

Biz müslümanlar Allah'a inanırız, Peygamberlere, ahiret gününe... inanırız. Çünkü bunlar Allah'ın emrettiği şeylerdir. Bunlara iman ve itikat etmek derler. Lakin Allah'ın emirleri yalnız bunlar mı? Abdest alıyoruz, namaz kılıyoruz, oruç tutuyoruz... Bütün bunlarda yalnız inanmak için değil, işlenmek için Allah tarafından bize emredilmiştir. Demek bizim başlıca iki borcumuz var: biri itikat, öbürü amel. Eskiden büyük adamlarımızdan bir takımını bazı şeylere böyle inanmış, bir takımını daha başka türlü... Hepsi Allah'ın dediğine itikat ediyor, fakat başka başka yollardan gidiyor. İşlenecek işlerde de böyle. Onun için gerek itikatta gerek amelde bir takım yollar meydana çıktı. Bunlara mezhep derler. Biz şimdi hangi yoldan gidelim. Mezhebimiz ne olmalıdır? Peygamberimizin dediğini iyice anlayıp tutan büyük adamlar vardır. Onlara (Ehl-i Sünnet velcemaat) derler. İşte onlar, Ehl-i sünnet velcemaat nasıl itikat etmişlerse biz de o türlü itikat edeceğiz. Demek bizim itikatta mezhebimiz kimdir?

Yine eski zamanlarda büyük bir adam yetişmiş. Adı (İmam-ı Azam Ebu Hanife). Bu zat Allah'ın ve Peygamberini emirleri nasıl işlemiş ise bizde o türlü işleyeceğiz. Çünkü amelde mezhebimiz İmam-ı Azam Ebu Hanife'dir.

[Hülasa - Kıraat]

Sabri CEMİL

3- Hesap

23. Ders

Zihni Hesap: 12 eksik 12 ziyade.-

Evvela maddi temrinler: 12 müşteri geldi veya kaçtı. 12 ipek böceği saklandı veya öldürüldü. 12 kumaş parçası bir arada dikildi veya çıkarıldı. 12 şakirt terakki ettirildi veya sınıfta kaldı...

Muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 206 ya 12 kattık, 140 dan 12 çıkarttık, 415 ten 12 yukarı; 140 tan 12 çıkardık, 415 ten 12 yukarı, 371 den 12 aşağı, 800 den 12 fazla, 728 den 12 noksan...

Tahriri Hesap: Karada.-

28	vagon	191	araba
56	“	169	“
49	“	49	“
<hr/>		<hr/>	
..	Hepsi	..	Hepsi

24. Ders

Küçük meseleler.- 1: Bir arabacının arabasında 15 dolu sepet, 10 boş sepet var idi. Yolda her iki cinsten yarımşar düzine sepet bıraktı. Arabada kaç tane kalmıştı? (13 sepet)

2: Pazarda tanesi 2 kuruşa olmak üzere 10 düzine sepet satıldı. Bu satıştan ne kadar para toplanmıştır? (240 kuruş)

Sayfa 380

Yeni Mektep

3: Selanik'e 900 tane sepet gönderildi. Yüzde biri kırık çıktığı için kabul edilmedi. Kaçı alınmıştır? (891 sepet)

4: Bir köylünün sepetinde 50 yumurta var; arkadaşının sepetinde ise ancak bunun yarısı mevcut. Her iki sepette kaç yumurta vardır? (75 yumurta)

5: Bir balıkçı olta ile 18, serpme ile bundan 6 tane fazla balık tuttu. Bir günde kaç tane tutmuş oluyor? (42 balık)

6: Bir aşçı 36 çift balık satın aldı. Her tabakta bir düzine balık bulunmak üzere pişirmek istiyor. Kaç tabak hazırlanmış olacak? (6 tabak)

7: Bir kurbağa günde 125 böcek öldürür. 2 kurbağa 2 günde kaç böcek telef eder? (500 böcek)

8: Remzi bir dere kenarında 96 kurbağa saymıştı. Ellerini iki defa vurdu. Her defasında suya 24 kurbağa atladı. Dere kenarında kaç kurbağa kalmıştır? (48 kurbağa)

25. Ders

Zihni Hesap: 13 eksik, 13 ziyade.-

Evvela maddi temrinler: 13 çocuk hastalandı veya öldü. 13 arı uçtu veya kondu. 13 çiçek açtı veya soldu...

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler. 154 e 13 kattık; 308 den 13 çıkardık. 280 den 13 yukarı; 725 den 13 aşağı, 448 den 13 fazla, 916 dan 13 noksan...

Tahriri hesap: Denizde

27	kayık bir gemide	195	kişi
43	“	278	“
89	“	509	“

.. hepsi

.. hepsi

26. Ders

- Küçük meseleler. 1:** Bir çam ormanda 60 sincap var idi. Bunların 7 si tutuldu, 12 si öldürüldü. Şimdi ormanda kaç sincap vardır? (41 sincap)
- 2: Bir sincap günde 75 fındık yer. 2 günde, 10 günde kaç fındık yemiş olur? (150, 750 fındık)
- 3: Bir sincap yuvasında 40 ceviz saklamıştı. Bunlardan yalnız 2,5 düzine bulur. Kayıp olan cevizlerin miktarını söyleyiniz? (10 ceviz)
- 4: Avcı 4 sincap yuvası buldu. Her yuvada 5 yavru var. Anaları, babaları da beraber olduğu halde bütün sincapları sayınız? – (28 sincap)
- 5: Taze bir kiraz ağacı 250 tane kiraz doğurdu. Bunun 50 sini serçeler yedi. 25 i çürüdü, düştü. Ağaçta kaç kiraz kalmıştır? (175 kiraz)
- 6: Bir kiraz bahçesi yapmak istiyoruz. 8 sıra kiraz ağacı dikilmek lazım, her sırada 12 ağaç bulunursa bahçede kaç kiraz ağacı dikilmiş olacaktır? Bir ağacı 2 kuruşa satın almıştık; bütün ağaçlar için kaç kuruş verilmiştir? (96 ağaç, 192 kuruş)
- 7: Bir kirazcı 82 sepet kiraz gönderecekti. 20 sini gönderdi, daha kaç sepet göndermesi lazımdır? (62 sepet)
- 8: Memiş Ağa bir kiraz ağacından 50 okka,

Sayfa 381

Yeni Mektep

Kiraz topladı. Okkasını 1,5 kuruşa satsa kaç kuruş kazanacak? (75 kuruş)

Sabri CEMİL

***

Ulm-u Tabiiye

Memeli Hayvanlar

Kıtsiye (Balina) balık şeklindedir fakat balık değildir. Suda yaşar. Bir memeli hayvandır. Bir de tırnak gibi kısa pençeleriyle yürür. Ciğerleriyle teneffüs eder. Nefes almak için suyun üstüne çıkar.

Büyük başlıdır. Kuyruğu balıkların gibi dik değil düzdür. Kuvvetlidir.

Ağzı büyük, dişleri yok. Onun yerine uzun kafes gibi kemikler vardır. (Fanun) başının üstünde bir delik var. Ciğerlerinden gelen su buharını buradan dışarıya çıkarır, atar. Bu buhar havada tekaif eder. Su olur. Dökülür.

Balınanın vücudundaki yağ maddesini kullanırlar. Onun için balınayı avlarlar.

Bunlar büyük hayvanlardır. Yalnız ağız içine büyük bir kayık girebilir. Yunus balığı, gaber balığı denilen hayvanlarda bunlardandır.

***

2. Ders

“ **Tırnaklı**” lar. Her ayağında bir tırnak olan hayvanlardan beygir, eşek, katır...

Bunlar insanlar gibi tabanlar üzerine basarak yürüyemezler. Tırnaklar üzerine basarlar.

Beygirin erkeğine (At), dişisine (Kısarak), yavrusuna (Tay), hadım edilmişlerse (İğdiş) denir. Beygirler renklerine göre (Ton) denir.

Alton, kırtan gibi.

Beygirler daha naziktirler. Onbir ay gebe kalırlar. Eşek: Beygirlerden küçük, kuyruğu az kıllı, kulaklar uzun, fena işkar her ne bulursa onunla geçinir.

Katır: Ne beygire, ne de eşeğe benzer. İkisinin arasında gibi görünür. Ayakları kuvvetli. Dağlık mahallerde kullanılır. Katır gebe kalamaz.

3. Ders

İki Tırnaklılar

İnek: İki tırnaklıdır. Erkeğe (boğa), yavrusuna (dana), burulmuş boğaya (öküz) derler.

Koyun: Erkeğine (Koç), yavrusuna (kuzu) derler.

Keçi: Erkeğine (Teke), yavrusuna (oğlak) denir. İnek, koyun, keçi, (geviş) getirirler. Bunlar yedikleri şeyleri çiğnemedi midelerine indirirler. Sonra rahat otururken tekrar ağızlarına getirip çiğnerler, yutarlar. Bu geviş getirmektir.

Deve: İki tırnaklı ve geviş getiren bir hayvandır. Boyunları uzun ve kıvrık, dudakları sarkık, ayakları uzun, kuyrukları kısa, arkalarında ya bir (kambur) veya iki (kambur) vardır. Develer sıcak yerlerde yaşarlar.

Geviş getiren hayvanların mideleri dört kısımdır. 1- İşkembe, 2- Kursak, 3- Kırkbayır, 4- Şıradan:

Kuzuların (şıradan) larından maya çıkarılır. Bunu süte katarak sütü peynir yaparlar.

4. Ders

İnek süt verir, eti yenir. Fakir köylüler onunla çift sürerler.

Öküz araba, saban çeker. Eti yenir. Danalar

Sayfa 382

Yeni Mektep

Kesilir. Taze etleri güzeldir. İnek, öküz, dana derilerinden kösele, meşin yapılır. Boynuzlarından bıçak sapları olur. Koyun ve keçiler süt verir, etleri yenir. Derilerinden meşin posteki yapılır.

Koyunların yapağı, kuzuların yünleri, keçilerin tiftikleri, kılları herşey yapmaya yarar.

Develer yük taşır, eti yenir, derisi meşin kösele olur.

Mandalar da geviş getiren süt veren, araba, saban çeken, eti, yenen hayvanlardır. Bunların siyah derilerinden kösele yapılır.

5. Ders

Hülasa ve sualler yazdırılacaktır. Vazife verilecek.

Hülasa 1. Kıtısiye balık şeklinde memeli hayvanlardır. Ağızlarındaki kemikleri ve vücutlarında yağları için avlanırlar.

2. Parmakları olan bütün hayvanlar tırnaklıdırlar.

3. Beygir, merkep, katır. Her ayağında bir tırnak olanlardır.

4. Her ayağında iki tırnak bulunanlar (geviş) getiren hayvanlardır.

5. Geviş getiren hayvanlar gıdalarını iki defa çiğnerler. Bir defa midelerine alırlar sonra tekrar ağızlarına getirip çiğnerler.

Sualler: Kıtısiye ne demektir? Bir kıtsiye söyleyiniz? Balina nedir? Bir balık mıdır, nedir? Ne için bir memeli hayvandır? Balinanın ağzında neler var? Fanunlar neye yarar? Balinanın derisi altında ne vardır?

Bir tırnaklı hayvan nedir? Tırnaklı hayvanları söyleyiniz? Tek tırnaklılardan sayınız, çift tırnaklılardan sayınız?

Mideleri nasıldır? Nasıl hazım ederler? Bu hayvanlardan nasıl istifade edilir? Bunların mahsulatını söyleyiniz? Beygiri söyleyiniz? Eşegi söyleyiniz? Katılardan nasıl istifade edilir?

Vazife: 1. Balınayı yazınız, bu hayvan hakkında ne bilirsiniz?
2. Geviş getirenleri yazınız? Bunlardan ne fayda vardır, yazınız?

Kuşlar

1. Ders

Vücutları tüylerle örtülü kanatlı hayvanlardır. İki ayakları üzerine basarak yürürler. Gagaları vardır.

Tüyler: Kuşların vücudu üzerinde iki türlü tüy vardır. Bir takımını ince, küçük ve yumuşak diğerleri, sert, büyük ve uzundurlar. Yumuşak olanlar kuşların her tarafında bulunur. Yalnız bacaklarında, gagalarında tüy yoktur.

Kalın ve büyük tüylere (tüy kalemi) denir. Kuşların kanatları ve kuyrukları bunlardandır.

Kuşların ön ayakları yoktur. Onların yerine kanat vardır.

Gerek kanatlar, gerek kuyruk kuşların uçmasına yarar. Kanatlar birer kürek gibi havada hareket ederler. Kuyrukta (dümen) vazifesini ifa eder.

Bu sebeple yağlı tüyler arasında kalmış olan hava kaçamaz. Bunun içindir ki kazlar, ördekler, su içinde su kabağı gibi batmadan yüzerler.

2. Ders

Kuşların gagalarında diş yoktur. Gözleri

Sayfa 383

Yeni Mektep

Başının iki tarafındadır, iki tanedir.

Gagaları ile aldıkları taneleri boğazlarındaki boru ile (merre), (kursak) denilen keseye ittirirler. Orada yumuşar, sonra mideye gider.

Mideleri iki kısımdır. Birisinde bir ekşi su vardır. İkincisi de (katı) dır. Taneler katıda azılır, parçalanır.

3. Ders

Kuşların vücudu memeli hayvanlar gibi kemiklidir. Bu kemiklerin hepsine birden (iskelet) denir. Kuşların ayaklarına ve kanatlarına (etraf). Ve başından kuyruğuna kadar birbirine mafsalanmış ufak kemiklerden yapılmış, (bel kemiği) ne de (umut fakirdi) derler.

Kuşların vücutlarının önündeki geniş kemiğe (göğüs kemiği), bu göğüs kemiği ile umut fakiriği birbirine bağlayarak bir (kafes) yapan ince ve uzun kemiklere de (adla) bu kafeste (göğüs boşluğu) nu yapar. Boşlukta teneffüs azası kalp ve ciğerler vardır. Ondan sonra karın boşluğu gelir. Burada mide, bağırsaklar, sidik azası vardır.

4. Ders

Hülasa ve sualler yazdırılacak, vazife verilecek.

Hülasa 1- Kuşlar bel kemiği olan hayvanlardır. Kanları sıcak, vücutları tüylerle örtülü
2- Ön ayakları yerine (kanat) vardır. Kanatları uzun ve sert tüylerle yapılmıştır. Bunlar ile kuşlar havada uçabilirler.

3- Kuşların kemikleri iskelet teşkil eder.

4- Dişleri yoktur. Fakat gagası var.

5- Vücutlarında teneffüs tagaddi azası, bir de (Hava kesesi) vardır.

Sualler: Bir hayvanın kuş olduğunu neden anlarsınız? Tüy kalemleri hayvana neye yarar? İnce tüylerin ona ne faydası vardır? Kazlar su da batmadan nasıl yüzerler? İskeletleri nasıldır? Sert midir?

Gıdalarını nasıl hazım ederler? Gıda kesesi nedir? Neye yarar?

Vazife: Bir kuş hakkında ne bilirsiniz? Bir memeli hayvan ile kuş arasında ne fark var yazınız?

A. Tevfik

Manzume:

Bahar

Bahar, senin nefesin

Bayırları yeşertti.

Ormanlar, kırlar bütün

Kuşları gördü Şimdi

Soğuk bizden pek uzak!
Hoş geldiniz ey günler,
Bak mavi gök ne parlak;
Genç yerlerde hep güler.

Sular neşeli akar,
Yükselir bu Şarkılar:
Oh, ne güzel cıvıltı,
Bugün bize ne mutlu!

Bahar, sevimli bahar
Sana bütün alkışlar.

Sabri CEMİL

Asker Olacaksın!

Yavrum sende olacaksın bir asker;
Sayfa 384

Yeni Mektep

Evet, asker; çünkü vatan er ister.
Bilirsin ki seni sever çok baban
Fakat senden sevimlidir Şu vatan!
Silahını o verecek eline;
Kılıcını o takacak beline.
Kura günü Şanlı davul çalınca
Hazırlansın senin canında cenge.
Seni, baban gle gle alacak,
Anamıza bu vatana salacak.
Şimdi rahat yaşıyorsun evinde,
Ana baba sevgisi var özünde;

Kardeşini seviyorsan yine sev;
Sevdalarla, ümitlerle dolsun ev...
Fakat sakın unutma ki en önce
Türkiye'yi sevmek ister iyice.
Evet, yavrum, hep hatırlasın anı:
Sevmelidir Türkiye'yi, vatanı!

Sabri CEMİL

Din

Okursanız bir kitabı
Sahibini sorarsınız
Gördünüz mü bir hoş yapı
Yapan kimse arasınız
Sahipsiz mi yerler, gökler?
Düşünce insan anlar;
Herşey bize ispat eder;
Büyük kadir bir Allah var.
Hepimiz yaratanı
Sorup bilmek vazifedir;
Vazifedir fakat anı,
Bize işte din öğretir.
Doğruluğun iyiliğın,
Yolu onunla bulunur;
Bunu iyi bilin ki din,
Vicdanların kanunudur.
Allah bize bir Peygamber,
Bir de Kuran'ı göndermiş;
Onun ile bize söyler,
Doğru nasıl olur her iş.
Saçma habb, yalan asla
Yoktur onda iyi bilen;
Her din doğru sevilir ama

Müslümanlık en büyük din.

(Çocuk Şiirleri)

İbrahim Alâeddin

Sayfa 385

Yeni Mektep

YENİ MEKTEP

Sene 2

Numara13

Mayıs

1328

<p>Üsküp Darül Muallim Rüştüyesi Heyet-i Talimiyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.</p>	
<p>Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri CEMİL</p> <p>İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir</p>	<p>Senelik abonesi (19 mecrediye hesabıyla) Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.</p>

Nazariyat Kısmı

Dikkat Melekesi [*]

Harici malumatı bahş ve temin eden duygularımızdan maada bizde bir de batını bir his vardır. (Vicdan) namıyla yâd olunan bu duygu fikrin kendi kendine iktisap ettiği ve kendisine his eylediği marifetten başka bir şey değildir. Vicdan deruni bir ziya gibi. Bütün ruhi haller ile bunun zihni fiiller ile beraber bulunur ve onları tenvir eder. Bu bir müstakil kuvvet olmaktan ziyade bütün fikri melekelerin mümeyyiz bir hasleti, kıymettar bir muhassasıdır. Esasen vicdan kendi kendini ve bütün akli kuvvetlere

mensup muhtelif fiilleri tanıyan bir fikirden, bir zekâdan başka bir şey değildir. Vicdan kelimesinin lügat manası da bu iddiayı takviye eder. Muhtelif nefsi hadiseleri bildiğimiz, kendi kalbimizde (bulduğumuz) zaman vicdana malik bulunuyoruz demektir. Haberimiz olmayarak vaki olan duygularımız, düşüncelerimiz, isteklerimiz vicdanın tenvir sahası haricinde kalmış bir takım hadiselerdir. Karanlıkta icra olunan fiiller ve hareketler nasıl meşhut ve mezbut olamazsa bu gibi idrak olunmayan hallerde his olunmadan, fikirde samimi birer iz bırakmadan kayıp olur gider.

Zekâ ve vicdan çocukta kemale gelmiş değildir. Bunların muhtelif derecesi vardır. Yeni doğmuş bir çocukta muzlum ve müşevveştir; kendisinde vaki olan şeyleri ona müphem bir surette ihbar eder. Sonra yavaş yavaş daha vazih, daha farklı bir hal kesp etmeye başlar. Batını hadiselerin (Ena) ye, nefse itaf ve rapt eder. Nihayet irade ile idare

---

[*] Garbel Konaradan

Sayfa 386

Yeni Mektep

Olunarak bir ayna üzerinde inikâs ve irtisam eden tam ve hakikati şekiller ibraz eder gibi mükemmel bir hal kesp eyler. Artık vicdan bütün kuvvetini iktisap etmiş demektir.

İşte o zaman vicdan, bizzat fikre tatbik edildiği halde (mülâhaza) bizim haricimizde olan şeylere ait bulunduğu surette (dikkat) namını alır. Bunları yekdiğerleriyle izah etmek lazım gerekirse denebilir ki mülâhaza; batını dikkattir; dikkatte: harici mülâhazadır.

Vicdanın terbiyesi için bütün nefsi kuvvetlerini terbiye etmek lazımdır. Ruhun muhtelif kabiliyetleri ne kadar tevsi edilirse vicdanın safvet ve vuzuhu idrak kuvveti de o derece temin edilmiş olur. İşte buradan “gayr-i vicdani ihtisaslar” namı verilen bir takım idadın haricinde kalmış hallerin tesiri tezahür eder. Bunun için çocuğun yaşadığı muhit saf ve salim olmalı, ruhunun umkuna bila ihtiyar nüfuz edecek bilcümle fenalıklardan azade bulunmalıdır. Çocuğa ilk önce verilecek terbiye kendisini her nevi fenalıklardan uzaklaştırmaktan yani bir “menfi terbiye” den ibarettir.

Ruh kendi melekelerinin tabi nemasıyla tenvir eder ve kendi fillerine böylelikle muttali olmaya başlar. Bu ilk devrede vicdanın terbiyesine yanaşamaz. Neşvünema ile sin ile husule gelen bu tabi terakkiyi mürebbi tacil edemez ve etmemelidir.

Vicdan bir defa inkişaf edince, çocuk batını hallerini vazih bir surette idrak etmeye başlayınca bunun için ayrıca uğraşmaya, vicdan terbiyesine ehemmiyet atf etmeye lüzum yoktur. Bunun kudret ve kabiliyeti öteki kuvvetlerin vasıl olacağı derece ile her vakit mukayese olunur. Binaenaleyh yalnız bir kuvvete değil, bütün nefis kuvvetlerine tatbik olunacak bir fiil ve terbiye hepsine aynı zamanda ilerletmiş olur.

Fakat umumiyetle göz önüne alınınca söylendiği vech ile vicdan zekâ ve irfan ile mültebidir. Mürebbinin asıl dikkat edeceği en birinci nokta zekânın terakkisini onu iradenin idaresine tevdi etmek, başka tabirlerle kılı kırk yarar bir hale getirmek suretiyle temin etmekten ibaret olmalıdır.

Filozoflardan bir diyor ki : “En büyük nokta dikkatin ne olduğunu çocuğa anlatmaktır” fakat hayır, çocuk dikkatin ne olduğunu anlamış olsa bile ne o, ne mürebbisi müstefit olamaz. Denebilir ki: En büyük nokta ona dikkatli olmayı öğretmektir. Bu hususta muvaffak olmak için ise kendisine dikkat şartlarını nazari bir surette anlatmak değil, bunları bizzat tanıtmak ister; Hâlbuki kendisine anlayacağı şeyler vermek, nefsi mucip olacak suretle, sevk ve tahrik edilmek suretiyle çocuk bu şartlar dâhiline bilfiil konmuş olsun.

Hiçbir tahsil ve mütalaaya merbut olamayan, hiçbir derse müsahhir bulunmayan bir takım lagar veya hercai fikirlerden bir şey beklememelidir. Bilakis mütalaa ettiği mevzular üzerinde tevakkuf etmeyi bilen müdekkik bir zekâdan herşey ümit olunabilir. Muallim ancak şakirtlerinin dikkatini birkaç dakika celp edebildiği gün muvaffakiyetinden emin olabilir. İşte o gün tahsil ve talim hakikaten icra edilmiş sayılır. Eğer karşısında lakayt samiler bulunursa ilmini dinsiz bir fıçıya boşaltmış olur.

Dikkat nedir? Dikkat kendine malik olan, kendini idare eden istediği yere münatıf olan bir fikrin sıfatıdır. Hülâsa dikkat, fikrin serbestisidir.

Sayfa 387

Yeni Mektep

Müdekkik bir fikir harici intibalardan, hafıza ve mahilenin muhteris, gayr-i iradi telkinatından katiyen masum değildir. İntihap ettiği maddeler üzerine ihtihariyle teveccüh eder, kendi kendine malik olur.

Dikkat müstakil bir kuvvet değildir, bizim bütün zihni fiillerimizin umumi tarzıdır. Herşeye; harici, itla, vicdana, hafızaya, mahileye, mümeyyizeye irtibat eder ve onların kudreti gayesini temin eder. Bakmak ile görmek, işitmek ile dinlemek, değmek ile yoklamak arasındaki farkı herkes bilir. Dikkatli bir vicdan bir mülahazadır ki

hissiyat ve efkâr batını âlemin köşesine bucağına amik bir nazar ile nüfuz eder. Hafızanın terakkisi bizzat dikkatin terakkisine merbuttur; muhakemede ancak mülâhazakar yani dikkatli olmakla cidden müsip ve metin olur. Bu ifadelerden dikkatin tesir ve neticeleri, ehemmiyeti tezahür eder. Fenne dair bedi keşifler, yapılan büyük eserler hakkındaki hikâyeler ve rivayetler dikkatin tezahür ve tavsiflerinden başka bir şey değildir. Bütün cazibe-i umumiye kanunlarını “ daima bunları düşünmekle” keşfe muvaffak olduğunu söylerdi. Buffon; dehayı “medid bir sabır” ile tarif ediliyordu. Adi işlerde bile, fikri say’ın bütün neticeleri dikkatin ehemmiyetini doğrudan doğruya ispat eder. Fikri maluliyeti dikkatin insilabını mudidir. Budala, ahmak kimseler fikirlerini bir şey üzerinde tebşiyete gayrı muktedirdirler. Bir noktaya fikir hasretmiş bazı mecnunlar vardır. Bunlar kendilerini üzen, ezen sabit bir fikrin esiridirler. Birçok akıllılar ise bilakis bir anda bin fikre kapılır, zihinlerin hiçbiri üzerinde tevkif edemezler. Cinnet bütün derecelerinde bilhassa dikkatli olmak, kendi fikrini idare etmek iktidarsızlığıdır: fikir ve zekâ artık kendine ait ve malik değildir; maruf tabiri vecihle uçmuş, kaçmıştır.

O halde dikkat fikri ve aklın her bir hali, selamet alametidir. Bu cihetle dikkati bütün zihni kuvvetlerin esası diye telakki eden bazı filozoflara taaccüpetmemelidir.

Dikkat, zekânın mükemmel şekli, irade ve şahsiyete tamimiyle mantık olan en tam idrakli ameliye olunca bedihidir ki çocukta, melekelerin henüz tevellüt halinde bulunduğu bir yaşta der-akap tezahür edemez.

Çocuk tabienlakayttır; kayıtsızlık ise dikkatin zıttıdır. Çocuk evvel be evvel tevali eden ve fikrini öteye beriye sürükleyen bir takım ihtisasların bazıcasıdır. Binaen biraz ilerledi mi her an tahlilleriyle, hatıralarıyla, vicdanın neresinden fişkırıldığı bilinmeyen merbut fikirleriyle istikametini tebdil eder. Zekâsı hemen bedeni kadar müteharriktir. O başka kuvvetlerin tesiri altında bulunur. İşini, mütalaasını atlayıp gelen iradesiz hallerine tabien devran eder. O zekâyı idare etmek tespit eylemek büyük bir iştir.

Binaenaleyh çocuktan hakiki bir dikkat, mutlak bir dikkat istemeyi hatırımıza getirmeyelim. Bu bir kuşa hareketsizliği tatbik etmeye kalkışmak gibidir, bununla beraber çocuğu mümkün mertebe ergin dikkatli yapmak lazımdır: en iptidai tahsil bile bunu ister. Tabien, bidayeten müşekkel olan şu dikkatli İngiliz mürebbilerininin tabirince şu “merkeziyet”i istihsal etmek için herhalde gayret etmek iktiza eder.

Çocuğun fikirlerinin dağınmık, mahilesinin üçüncü olduğuna bakarak bu mesele hal olunamaz gibi görünür. Fakat hayır, bir takım mutavassıt dereceler ianesiyle

dikkati istihsal etmek mümkündür. Dikkat zekânın ihtiyari bir tarzı demek olduğu halde bidayeten vasilen gayri ihtiyari ve bila teemmüldür. Henüz pek küçük bir çocukta dikkat “mübrem ihtiyaç” ile “şedit ihtisas” ile “intibaların

Sayfa 388

Yeni Mektep

Tesiri“ ile zaman zaman mültebistir. Yani Nevzat süt ninesinin göğsüne baktığı gibi, inikâs eden bir ziyanın harekâtına takip eder ve hatta biraz sonra yanında cereyan eden herşeye, her nevi seslere, odada bir ayak gürültüsüne dikkat eder. Fakat ekseriyetle bu şeyler çocuğun iradesiyle değil, hariçteki şeylerin zaruri tesiriyle vukua gelir. Bidayeten bu nevi hadiseler ile dikkat başlar. İlk senelerde dikkatin neticesi için çocuğa fikrini cezp ve teshir eden şedit nafiz intibalar itiyadını vermekten başka çare yoktur.

Gözünü birçok defalar şiddetli renkler, parlak şekiller üzerine atınca kulağını ona hükmeden kuvvetli sadaya; onu teshir eden ahenktar, seslere verince fikri her vakit temaşa ettiği bu şeylere doğru kendi kendine yavaşçacık sevk edilmeye başlar. Haricin daimi tahrikine yavaş yavaş batının iradi bir harekâtı mukabele edecektir. Gayr-i ihtiyari dikkate, ihtiyari bir dikkat kaim olacaktır. Fikri tahrik için onu evvela mütemadi ve mecburi ihtisaslar dâhilinde hapis etmekten başka çare yoktur.

Mürebbiye dikkatinin şu ilk terbiyesi hakkında verilecek nasihat çocuğu bir şeye uzun uzadıya bakmaya sevk etmekten ibarettir. Cali ve sathi bir dikkat olan bu halden hakiki dikkat gayr-i mahsus bir surette çıkar. İyisi çocuğu eylemeğe mani olacak bir takım şartlar dairesinde bulundurmak iktiza eder.

Okumayı öğrenecek olan bir çocuğu elif ba kitabıyla bir bahçeye koyunuz. Orada hariçteki eşyanın üzerinde husule getirdiği ihtisaslar içinde fikrini tespit etmek hemen gayr-i kabil olacaktır. Dersini daima (işte bir kelebek geçiyor, işte bir kuş uçuyor!) düşünceleriyle, istiaplarıyla kat edecektir. Bilakis aynı çocuğu biraz çıplak biraz karanlık odaya koyunuz, kitabından başka bir şey göstermeyiniz, dersinden başka bir şeyle meşgul olmadığını göreceksiniz. Çocukta ilk önce sinai bir surette husule getirilen bu dikkat yavaş yavaş kuvvetleşecek ve nihayet itiyat halini alacaktır.

Çocuk biraz daha büyüdüğü, mektep çağına geldiği zaman artık kendisinden iradi bir dikkat istenebilir. Fakat onun yeni doğan bu melekesini uyandırmak, sabit kılmak için yormayacak surette davranmak lazımdır. Burada da çocuğun tabiatını tanımak, zihninin hususi vasıflarını öğrenmek mecburiyeti vardır. Çünkü bu vasıflardan her biri için bir takım tedbirler ittihaz edilecektir.

Evvela çocuğun dikkati kısadır, çarçabuk zail olur. Bundan başka ihtiyariyle ancak maddi şeylere taalluk eder, sonrada umumiyetle zayıftır. Onu uyandırmak ve muhafaza etmek için her nevi muharriklere müracaat etmek lazımdır. Hekimlerden biri diyor ki: Genç çocuklar için beş on dakikadan sonra, büyük mektepliler için de otuz, kırk beş dakikadan sonra dikkat yorulur. Ve zihnin çalışması eksilir.

Çocuk umumiyetle derse olanca kuvvet ve dikkatiyle girer; fakat çarçabuk kuvveti tenakus eder. Başka şeyle meşgul olmaya yahut hiçbir şeyle uğraşmamaya, oyunla veya istirahatle dinlenmeye ihtiyaç his eyer. O halde derece derece muamele etmeye dikkat etmeliyiz. Başlangıçta dersler kısa olsun, şakirtin dikkati genişledikçe onlarda uzayabilir. İdmanları da değiştirelim; tenevvü ve telezzüzü

Sayfa 389

Yeni Mektep

muciptir. Derslere teneffüslerle fasıla verelim. Teneffüs tükenmiş kuvvetleri yeniden bahş eder.

Çocuğu kayıtsız yapan, bütün hayatınca dikkat kuvvetini zayıflatan bir şey var ise o da iyi anlamadığı umumi hakikatleri, kaideleri, düsturları daha erkenden kendisine talime kalkışmaktır. Çocuklarda umumi fikirler hemen hiç yoktur. Onların gözlerine görünen yalnız hadiselerdir.

Madem ki çocuk mahsus olmayan malumatı hazım ve temsil edemiyor; o halde onların hevasına söyleyelim. Müptedileri mümkün mertebe tecritlerden koruyalım. Dürusu-ı eşyanın faydalarından biri işte budur: meri şeylerle dikkati tahrik etmek.

Büyük bir adam düşündüğü zaman başı eğilmiş, gözleri dikilmiş hareketsiz durur. Hâlbuki dersine çalışan bir çocuğa bakınız: yerinde durmak onun için imkânsızdır. Nazarı sağa, sola, tavana çevrilir. Bacakları, kolları bütün kımıldanır... Demek çocuk mütalaa esnasında bile harekete muhtaçtır. Öyle ise ondan kati bir sükûnetistemeyelim. Bilakis dersi kendisine bir hareket fırsatı verecek bir usul ile talim edelim. Çocuk yazmayı okumaktan daha kolaycacık öğrenir; çünkü yazı meşgalesi elini kımıldatır ve bunun için daha ziyade hoşuna gider. Muhtelif tavır ve hareketlerle yaptırılan dersler çocuğun hevasıyla beraber hareket kuvvetini işlettiği için, terbiye noktasından makbuldür. Fakat bunların fena bir tarzda inkişafı muzırdır. Onun için başını veyahut bütün vücudunu sallayarak kıraate alışmış olanları bu Âdetlerinden vazgeçirmeye çalışmalıdır.

Terbiye âlimlerinden biri: okunan parçanın telkin edeceği alaka dikkati inkişaf ettirecek yegâne tılsımdır; diyor. Alaka icat etmek, işte muallimlerin asıl uğraşacakları nokta bu olmalıdır. İntihabın ve talim tarzının bu baapta ehemmiyeti çoktur. Dersin cazibeli olması, sevimli bir surette verilmesi, sade ve vazıh takrir edilmesiyle mümkün olabilir. Sese ve tavra verilecek eda ve şekil dinleyenler ve görenler üzerinde alaka husule getirir. Çocuğun tabiatındaki merak ve tecessüs muallimin bu hususta en büyük muavinidir. Lakin bunu iyi kullanmayı bilmelidir. Merak ve tecessüs fikrin iştihasıdır; ona sağlam gıdalardan başka bir şey vermemeye dikkat etmelidir. Çocuktaki bu tabi hissi boğmamak için suallerine cevap vermeli, fakat bırakmalı ki kendi kendine arasın, kendi kendine görsün... Böyle olursa merak, dikkatin gerçekten bir tehami olur.

Merakı ve dolayısıyla dikkati tahrik için en güzel vasıta çocuğa bir takım yeni yeni şeyler arz etmektir. Lakin büsbütün yeni dersler çocuğu yabancı bir muhitte yaşatır ve beyhude yorgunluğa mucip olur.

Bir fenne yeni başladığı zaman kendisinde yenilik cazibesi bulunmakla beraber ne kadar müşkülât his olunur!

Teceddüt gibi tenevvüde dikkati inkişaf ettirir. Meşguliyetlerin ve idmanların sıra ile değişmesi bir sınıfı canlandırır. Takrir ve teşrihten istifhama, bir nevi çalışmadan diğerine geçmeyi bilmelidir. Çünkü bu idmanlar biraz muhtelif melekelerle hitap ederler. Bir meleke yoruldu mu ona bir parça istirahat vermek, bunun içinde yanındaki başka bir melekeye müracaat eylemek lazımdır. Bundan başka çocuğun fikri tenevvüye haristir. Bazen çehrenin hafif bir değişmesi, sesin başka bir cereyan alması

Sayfa 390

Yeni Mektep

uyuşmuş olan dikkati uyandırmaya kâfi gelir.

Lakin tenevvü ve tembellik husulü için dersleri karıştırmak mı lazımdır? Mevzuların çokluğu dikkati şaşkırtır. Birden bir çok şeyler gösterildiği zaman dikkat hasıl edilmedikten maada yürütülür bile, fikri taşan sözleri takatle birbirini takip eden söz ebesi muallimler olmayı istememeli. Onların derslerinde sürekli ve derin bir tesir yoktur. Şakirt de muallim gibi soluya soluya bir dersin sonuna ermiş olur.

Bir defa Eskimolardan bir kaçı Londra'ya gider. Aceleci bir kılavuzla şehrin bütün görülecek yerlerini bir günde gezerler. Avdetlerinde ne gördüklerinde

kendilerinden sorarlar. Verecek cevap bulamazlar. Hele içlerinden biri çıkarda başını sallayarak: “ Çok duman, çok gürültü, çok ev, çok kalabalık!” der.

Kendilerine bir anda birçok şeyler öğretilmek istenen çocuklar sanki bu Eskimolardan farklıdır?

Dikkati takrir için bir takım harici şartların ittihazı da elzemdir. Bazı mürebbilerin tavsiyeleri şu merkezdedir:

Muallim sınıfın inzibatını temin için bazen rahleler önünde ağır ağır gezmekle beraber bütün talebeyi gözü önünde bulundurmak için mümkün merteye yerinde oturmalıdır. Derse çocuklar doğru ve toplu bir vaziyet aldıkları zaman başlamalıdır. Masaya vurulan bir darbe veya söylenilen münasip bir kelime dersin başladığını göstermelidir. Sualler bütün sınıfa irat edilmelidir. Bunun için mühim suali irat ettikten sonra cevabın bulunması için lüzumu kadar beklemeli ve cevap verecek şakirdi kendisi tayin etmelidir. Alınan cevap doğru ise bir başka arkadaşından da tekrar talep edilebilir. Yanlış ise kendisine veya arkadaşlarına tashih ettirilmelidir. Ehemmiyetli cümle veya tabirleri bütün sınıfa bir ağızdan söylemek hıfzı teshil eder. Dikkatsizliğe başlayan sınıfı uyandırmak için bir kumanda ile ayağa kaldırmalı ve bir dakika sonra tekrar oturtmalıdır. Küçük bir jimnastik, kısa bir neşide de dikkati tazeletebilir. Çocuklar daima yüksek sesle cevap vermelidir. Muallim ise bilakis yavaş söyleyebilir. Muallim her zaman yüksek söylemesi çocukları gürültüye ve kayıtsızlığa alıştıırır. Onun için dersaneyi sesiyle dolduran bir muallim, cansız ve sessiz ders veren bir muallim kadar çekilmez. Dikkat zaman ile de tebeddül ettiği için tedrisatı ona göre tanzim etmek lazımdır. Çocukların fikirleri sabahleyin henüz yorgun bulunmadığı cihetle daha dikkatlidir. Buna binaen ders programının tanziminde şu noktalara riayet ederek hesap, kitabet, kuvaid, gibi zihin dikkatini mucip dersleri sabahleyin tedris eylemek, bu gibi derslerin zorluğunu yazı gibi derslerle tahfif etmek bir mürebbinin göz önünde bulunduracağı şeylerdendir.

Maddi vasıtaların mevcudiyetide dikkatin husulüne hadimdir. Şakirt fena oturmuşsa, soğuktan rahatsız ise, gelip geçenler gözüne çarpıyorsa, sokaktan gelen gürültü veya diğer sınıfta verilen ders ile kulağı dolmuş ise arkadaşı tarafından taciz ve tahrik edilirse dikkatli olamaz; daha doğrusu dikkati dersin haricindeki şeylere münatıf olur. Talebesi tarafından iyi dinlemek isteyen bir muallim bu mahsurları izale edecek tedbirler ittihaz etmelidir.

Çocukların fikri ve basarî terbiyelerine medar olmakla beraber dersane duvarlarını tezyin eden

Sayfa 391

Yeni Mektep

Muhtelif resim ve levhalar dikkati celp etmek itibariyle faydalıdır. Ancak her zaman göz önünde bulunan bu gibi şeyler çocukların yeni ders ile alakadar olmalarını bir mani teşkil eder. Buna binaen bunların sınıf duvarlarında değil, gezinti ve sofalarda muallik bulundurulması dikkati temin hususunda daha muvafıktır.

Dikkatsizlik çocuklarda ekseriyetle arızidir. O halde şu sayılan tedbirlere müracaat sayesinde tedavi olunabilir. Fakat bazı kere fikrin umumiyetle kayıtsızlığı demek olan bir nevi vahim dikkatsizliği tedavi için hoşlandığı şeylere dikkat etmesini isteyerek kendisinde bu faal melekeyi bir defa uyandırmaya çalışmalıdır. Dikkat böylelikle tespit edilince artık diğerleri üzerine de ışık verecek, önce nefret ettiği şeylerde yavaş yavaş yapılacaktır.

Bedenen, fikren, ahlakın kuvvet ve meziyet kesp etmesini temin edecek olan dikkat melekesi iyi bir terakki miyarıdır.

Sabri CEMİL

Satı Bey ve Pestaloji

Alman Mekatib-i İptidaiyesinin müneccilik şerefini kazanan “ Hoca Fihne” daimi dostu pestalojiden bahis ederken şöyle diyor: “ Çirkindir, köylü gibi giyinir, fakat necip tahassüsünün servet ve ihtişamına pek az bahtiyarlar sahiptir.” Tedrisat-ı iptidaiye mecmualarının beşinci nüshasını derç edilen bir konferansıyla on dokuzuncu asrın bu terbiye babasını bize ilk takdim eden “Satı Bey” olmuştur. Bütün bir liyakat ve hakimiyetle sahip olduğu mevkiinden istifasıyla beni cerihadar eyleyen bu muhterem sima daha mektep sıralarında gıyabi bir aşinalık, sıcak bir hüviyetle ruhumda yaşamış ona bir ağanın hürmet ve muhabbeti beslemiştim: Yanya idadisinden mezun sınıf arkadaşlarım mektep hatıralarını bize de dinletirken en çok Satı Bey’in şahsiyeti üzerinde durarak onun hep meslek ve aşk hıdmetinden bahis ederler. Ve hayalimizi Yanya gölünün çıplak ve kamışlı sahalara nazar bir mektebin hüviyet ve maneviyesine uçuşurlardı. Ben daha o vakit Satı Bey’in resmini bile görmemişken her gün itinalı hatıralarla tecessüme başlayan fasiye- i mütefekkeri mahilemde artık tersim ediyordu. Mazisinde müftehir olarak dâhil olduğum mülkiyenin Satı, Cahit ve

CavitBeyler gibi şahsiyetler yetiştiren bir medresenin bana da o feyzi verebileceği saadeti ruhumun semai bedbinisin de doğmuş bir hilal ümit oldu. İşte bu zayıf ve fakat meri ümit bir ilham latif ile beni o zamanın usaresi alınmış sansürlü dersleri harice atarak, serbest düşün, serbest çalış demişti.

İlanı hürriyet edildiği gün ben hayat hakikayenin henüz yirmidört saatlik bir şaşkınlığı idim. Anı bir yangın hevaliyle nereye kaçtığını bilmeyen bir aile efradı ertesi gün birbirlerini nasıl ararlarsa biz mülkiye ailesinde bir hafta geçmemişti ki hepimizi hicranışın sakfi alanında yetiştiren o medrese-i irfanı kendisine aşına nazarlarımızla öpmüş ve iki saat zarfında çınar gölgeleriyle süslenen sakit bahçesini doldurmuştuk. Bu esnada gençlik gururunu arttıran bir yabancılıkla, ailemizin mahbup simalarını ararken arkadaşım boz ve ütüsüz elbiseleri, dizi çıkık pantolonları, zayıf ve mühmel vaziyetle ağaca dayanmış muallimini gösterince hayretle münteziç bir ihtiyaç bana yedi gündün beri nazarlarımın misafiri olan lema-i şetareti korunmuş; bana melufi olduğum bedbinliği yine meslat etmişti.

Sayfa 392

Yeni Mektep

tanımıyor, o da kimseyi görmek istemiyor gibi idi. Dikkatsizliğin verdiği bir itiyatla ilk nazarda bir nişaniyesi ve fütur zan olunan bu hal, hayale pek küskün bir dimağın hükmü altında yaşattığı bir vücuda verebileceği en tabi vaziyetlerdendi. Yığılmış zindegiyi gizleyen muannit nazarları öyle sabit bir noktaya dikilmişti ki bütün inkılâplarıtakip eden mahşer mesaiyi seyrediyor zan olunurdu. Acaba Rum ilinden gelen bu hürriyet aşkında neşvet inkılâbı yok? Elbette var, fakat hürriyet onu ekseriyetgibi gaflette değil bu uğurda hamalar geçirirken bulmuş ve yirmi dört saat çıldırttıktan sonra hemen imtihan salonuna davet ediyor muştı. Artık saha-i İnkılap onun için bir düğün evi değil, bir harp meydanı olmuştu. Binaenaleyh maddiyattan, sebatan ayrılmayan adese-i tefekkürüyle karşısındaki düşmanı ihtiyaten bir daha süzdü, düşmanın en hafif noktasını değil en mukavemetli cephesini tahmininde aldanmayarak, derhal kavradı. Fezada raksen yıldızlar doğarken ölen muzafferiyetleri onun gözlerini kamaştıramadı: tam bir tabiat müntesibi gibi gaye-i hayaliye insanın haricinde değil üzerinde tam beyninde aradı. Medeni içtimaiyenin kuvve-i hiyaniyesini ihya etmek çaresi ancak bu noktada toplanmıştı. Zaten önüne kadar beraber yaşadığı insanlar kendisine olgun bir tavır, donuklaşmış bir çehre, intihara mütehasir yaşamak zevkini unutmuş ukbaperest gözlerle bakmışlar, ruhunun hale ait bütün ümitlerini koparıncasına basiretini

arattırılmışlardı. Artık o, kıranları gibi girdap siyasette bunalamazdı. Mazinin hazırlıksız ve fünün mevcuteye şöyle bir temas eden inkılâp neşetleri inkırazı pek mahdut hadim olmaktan başka bir şeye yaramayarak müteşebbislerine yalnız şanlı bir ölüm bahş ettiğini tarihinde gören Satı Bey halk dedikodularıyla meşgul olmayı belki aklına bile getiremedi. İnkılap, gençliğini geçirmiş bazı vatanperverleri ekseriye şaşkırtır. Fazla olarak halkın pek zayıf ve gayri iradi intibahı da buna inzimam edince bu sınıf vatanperverler ister istemez mütereddit ve en nihayet muhafazakâr olmaktan başka çare olamazlar. Fakat içlerinden atıye hali feda edecek kahramanlar derhal çıkıverir. Bunların bir kısmı nokta-i istinadını yetiştirmişlerde, bir kısmı da yetiştirilmekte olanlar. İşte Satı Bey bu endişeler içinde işe başlayacağı zaman yumruklarını şakaklarına dayayarak yaşamaktan bıkmış, en müzmin itiyatları benimsemiş biçare bir kitle ile bunların henüz her türlü şekle girmesi mümkün evlatlarını düşündü, kararını verdi: “ Ben ancak sizin için çalışacağım, kanuni esasının mevaidi ancak sizinle yapılabilir, geliniz evlatlarım.” dedi.

Çünkü Satı Bey, memleketimizin labad yoklukları arasında en ziyade fakir irfan afetinden ürktü. Bu tesirden mülhem olarak zatına has iman-ı vicdaniyi emsalsiz bir ferdiyet ve sarsılmaz prensipleriyle tecelli ettirmeye başladı. Aynı zamanda irfan sahiplerinde gördüğü meziyet içtimaiye noksanlarından mürebbilerinde baştan aşağı yeni ve fenni esaslara, tecrübeli usullere istinaden yetiştirilmesi lazım geleceğini derk etti.

“Mesleki hayatta program ve sebat elzemdir. Dirayet mücerrede hem paye-i seraptır. Akvalve efalimizi sıkı bir mantığın nazar tenkitinde bulundurmazsak âdem-i muvaffakiyetimüntiçbez bezeden kurtulamayız hükmünü verdi.

Şimdi Satı Bey’ in tedrisat-ı iptidaiye

Sayfa 393

Yeni Mektep

Mecmualarında bıraktığı yerden Pestalozjinin hayatını takip edelim:

“ Pestaloji şan ve şerefın zevklerini (**Borgodorof**) dan ziyade (**İverdon**) da tanıttı. Hakiki şöhrat dakikalarını burada yaşadı. Müessesine İsviçre ve Almanya kadar İngiltere, İtalya, İspanya ve Fransa’dan akın akın talebeler geliyordu. Hatta bir kısmı yerin fakdanından memleketlerine çevriliyordu. (İverdon) kozmopolit bir mektep olmuştu. O zamanki şakirtlerden biri hatıratında: “ Herkes inzar cihanın bize teveccüh ettiğini söylüyordu.” Diyor bu sıralarda evlatlarını esaslı bir tahsilde bulunmak

endişesini besleyen pederlere (İverdon) bir cay ihtiras olmuştu. Ziyaretçiler mektebin nizam ve intizamı ve hatta derslerini ihlal edecek derecede tekessür ediyordu. (İverdon) ecnebiler nazarında İsviçre'nin garaibinden madut olmakla başlamıştı. Meşhur şelalelerle göllerin, uçurumların seyrine nasıl gidilirse pestalojinin ziyareti.

Bu tecrübeyi çok hatırlamak iyi değildir. Karnı zehirler. Kan tükürmeyi mucip olur hatta çok ve uzun müddet teneffüs olunursa tehlikeye hatta ölüme sebep olur. Tecrübe esnasında sınıfın pencerelerini açık bulundurmak lazımdır.

A.Tevfik

Tesadüfü Ahlak Dersleri

En tesirli ilaçlar hastalığın hemen baş göstermesi üzerine verilenler olduğu gibi en iyi derslerde ihtiyaç ve tesadüf üzerine talim edilenlerdir. Hele ahlak gibi ameli olmak lazım geldiği halde mücerret ve ruhsuz kalan dersler ancak bu suretle hayat bulabilirler. Tabi hadiseler bir hikmet veya kimya mütehasssısının gözünden kaçmadığı, bütün malumatını onlar üzerine kurmak ile uğraştığı halde ahlaki vakalar neden bir mürebbinin dikkatinden kaçsın, meşguliyetinin haricinde kalsın. Acaba tesadüfü vakalar verilecek kuru bir ahlak dersinden daha canlı, daha tesirli olmaz mı? Hiç şüphe yok ki sebepler ve neticeleri gözü önünde bulunduran bir çocuk o esnada kalbinde duyduğu heyecan ve hassasiyeti kara satırlardan veya bir çeşit sözlerden hissedemez. Ve yine tabidir ki his ve fikrin müşahede üzerine verdiği ahlaki tesir az zaman içinde sönüp gidemez. Bu esaslı noktaları iyi anlamış olanlar bakınız nasıl dersler icat ediyor. Bir Fransız muallimi başından geçeni şu yolda anlatıyor:

“ Dersten çıkıldı. Güneşin şialarıyla ılık bulunan teneffüs havalisinde haşarı seslerle birbiri arkasından yürüyen, birbirini destekleyen, birbirleriyle çekiş, gürültü çocuk kümeleri görünüyor. Bütün gün yorulmuş olmakla saf havayı sevine sevine teneffüs ederek geniş adımlarla yürüyor ve fikrim müsterih, gözüm uzakta olduğu halde bu azat zamanını tadıyorum. Teneffüs yaygarasından bana belirsiz bir aks geliyor.

Gözleri yaşla dolmuş bir çocuk bana doğru geldi. Kendisine “ düştün mü?” diye sordum. Hayır, düşmemiş; bir arkadaşı başlığını almışta duvarın öbür tarafına atıyormuş. Büyük bir iş. Oraya gittim. İşte kabahatli. “ Efendim, kendisi benim iki bilyeme [küçük yuvarlak taşları] aldı da bende onun başlığını öbür tarafa attım.

- Ne? İki bilye için mi?

- Efendim, o benim bilyelerimi duvar aşırı fırlattı...

Sayfa 394

Yeni Mektep

- Peki, atmak için bu bir sebep olabilir mi? Etrafımı bir çocuk dairesi çevirdi. Herkes davanın neticesine dikkatle bakıyordu. Tekrar sordum:

- Bir meteliğe kaç bilye veriyorlar?

- On tane efendim, on, on...

- Öyle ise iki bilye kaç para eder? Bunu bilmeyen var mı ya? Herkes bu hesap meselesini kendince halletti diye memnun. Bakanlardan biri fısıldadı:

- İki para...

Tekrar kabahatliye dönüp sordum:

- Bir başlığın fiyatı ne olabilir?

Telaşı arasında cevap veren etrafındakiler oldu:

- 4 kuruş, 6 kuruş...

- Madem ki kullanılmış, beş kuruş turalım demek: o senin iki paranı aldı; sen ise onun kaç parasını aldın?

- Beş kuruşunu...

- Beş kuruşta kaç para vardır?

- İki yüz para...

- O halde intikam almak için sen arkadaşına onun yaptığından 100 kere büyük bir haksızlık yapmış oldun. Bu doğru mudur? İnsafa yakışır mı?

Şu mukayeseyi işitenlerin hepsi bağırır:

- Hayır, efendim, hayır efendim...

- Madem ki sizde bunu anlıyorsunuz, haydi bakayım davacı ve kabahatli ikiniz el ele tutunuzda bilyeleri ve başlığı aramaya gidiniz. Sükûta vardığımız sırada ansızın meydana çıkan bu vakayı düşünüyor. Ve en iyi İntihap edilmiş ahlaki bir fıkranın mükemmel izah ve tasvirinde bu sade hakiki dersin tesiri ve ameli faydası bulanamayacağını hissediyordum. “ Teneffüs zamanlarında çocuklar arasında muallim bu gibi vakalara binaenaleyh ameli ahlak mevzularına ne kadar tesadüf eder!

Sabri CEMİL

Tevfik Bey'e

Kardeşim,

“ Yeni Mektep” cihaz inkılâp karında “Naçiz bir uzuv” vazifesini deruhte etmeyi; medar-ı şeref değil ayn-i şeref, hatta o da değil, bir “ zimmet” bilirim. Bir “sabık pedagoji muallimi olmak; esasen takdir havanı olduğum bu ulvi manzume-i cihet ve himmete beni cezp ve takrip ediyordu. “ Yeni Mektep”e ne yazayım dedim, bu unvanın altına sığınacak o kadar geniş, o kadar büyük mevzular var ki... Fakat ben çok düşünmedim. (İlmül Ruh) ve (İlmi Terbiye ve Talimül Etfal) ın azda bahsini İntihap ettim. Memleketimizin bir zaman (irade) lerinden çektiği, hep (iradesizlik) yüzünden değil miydi? O halde “ferdi irade” leri terbiye ve tahkim etmeliyiz ki “büyük ve azgın iradeleri”, şu aziz vatanda ebediyen bir mevzu tahkim bulamasın. “Terbiye-i irade” nin noksaniyesi, bizde daima, daima mahsustur. Bütün ümitlerimizi kendilerine tevdi ettiğimiz, herşeyi, her çareyi kendilerinden aradığımız nesl-i müstakbelin iradesi; kalelerimizden müstahkem olmalıdır, bütün itimatların merkez sıkleti olmalıdır.

Mehazım olan “ Pedagoji” kitabında “ Terbiye-i irade” bahsi pek güzel, pek etraflı yazılmış bu mebhası temsil edebilmiş olmak için bazen bende bir “mutavassıt” ve saniyeti alacağım, yani bende bazı şeyler ilave edeceğim. Bahis, iyice sürecek Allah'tan “ Tevfik-i Amel” sözü kimseyi; ihtiramlarıma tevdi

Sayfa 395

Yeni Mektep

ederim azizim.

Terbiye-i İrade

İrade (Evsiyad)

Serbest ve habirane işlemek hassa (kuvve fakülte) sidir. İnsan; mefkûresi birbirlerinin tesirlerine karşı duran avamil arasında tereddüt ettiği zaman mühim sebepleri göz önüne alarak kararını verebileceği gibi bu kararı talikte edebilir. Mevki icraya koyabileceği gibi bundan vazda geçebilir yahut gönlüne göre uydurabilir.

İrade; sevki tabi (Garazi) den tefrik olunmalıdır. Bu kuvvetin eseri; düşünülmüş, bazen de gayr-i habirane işlerdir. İradeyi; eserleri “kaderi” ve ekseriye sebepsiz olan “arzu” dan da ayırmak lazımdır. İrtiyat; bunların her ikisine karşı

durabilir. Bundan başka düşünölmüş meyilanatın takdir ve muayenesinden sonra “sevki tabi” yahut “arzu” ile hem harekette olabilir.

Hürriyet; avamilin tahkik ve intikadı, fiilin muhtariyet tahaddüsüyle teessüs eder. Hürriyet; bir “ mutlakıyet-i afakîye” bihaiz değildir. Çünkü insanın icra ve imtinama sebep olan avamil; bazı harici “mukaddirelere”, hallere tabidir; veraset, muhit, nema gibi hürriyet bir mutlakıyet infüsiyeye sahiptir. Çünkü: insan esbab ve avamil arasında vicdan ve idrakinin cezm-i hakimenesine göre ihtiyar amel eder. Buna binaen der ki mütalaa, manevi düşünceler ile zekânın tevsiine çalışmak avamilin zindegisini; kendi hürriyetinin vasi miyasta idman ve tefeyyüze mazhar olmasını temin etmek insan için zaruridir.

İrtiyadın kıymeti, terbiye-i irtiyadın zaruriyeti: şevk ve imbat tehlikesidir; onun savleti, süratle mağlup olur. Fakat gayretsizlerde “fayda”yı ikna ederler. Köşkler, liyakatsızlar için bu “vaziyeti menfiye” bir hakarettir. İş adamları her taraftan bir teveccüh hayret karaneye nail olurlar ki buna şayandırlar. Onlar, mütemadi gayretlerle, hem kendilerini hem ailelerini bahtiyar ederler. İçtimai sayılarını, hangi derecede olursa olsun deriğ etmezler; terakkiyatı umumiyenin amelidirler. Milletın saadet hali, kabiliyet, maneviyesi, refahı emin adımlarıyla olur. Bunun için ebeveyn ve muallimler; “iş hocaları” olmalıdırlar. Mektep ve aile dersleri; bir “amel” suretinde tecelli etmedikçe hiçbir kıymeti haiz olamaz. Çocuklarımız artık “hayalci” olmamalıdırlar. Esasen bir çocuk için “hayalcilik” nedir? Biz onlara “düşünmeyi, “tasmim” (furma) ı, “amel” ı ve nihayet bütün (iradeyi) öğretmeliyiz. Faaliyet-i idrakiyenin sebeplerini temin ederek evham ve ihtirasatın ellerinden hürriyetlerini kurtararak maneviyatlarının kuvvetlendirmeli, onları “zekâ” ve “hürriyet” i defaten gösteren “teşebbüs”, “sıhhat” hasseleriyle gıdalandırmalıyız.

Çocukta irade;

Çocuk ilk önce faaliyetini, sevk-i tabi şeklinde izhar eder. Bu hassa; ilk aylarda maddi hayatın ihtiyaçlarını temine matuftur. Çocuğun hassasiyeti, biraz nema bulupta benim habirase güzel bir tesirin? Bir hazzın tekerrürünü istemeye başlayınca henüz mazlum olan (arzu meyilanları) da işe karışır. Bununla beraber çocuk, erkenden, kendini teşebbüs ve harekete muktebir bir adam gibi tanımaya başlar ve bu iktidarını hissetmekle mahzuz olur. İrtiyadın bu ilk asarı; meşluf, keyfi ve ekseriya gayr-i makuldür; çocuk nabehal bir ısrar ile

şahsiyetini tasdik eder ve kendi ifratlarıyla bunu ispata kalkışır, esbab ve avamili muayene ve kemal vuzuhla ihtihap hassesini verecek olan “tecrübe” ye malik olmadığı için kararsızlıklar içinde bocalar; anılır, tereddüt eder, değişir, yeniden başlar ve ekseriya sabırsızlık gösterir, kızar bu gayretkar fakat vecihe-i azimetten mahrum bir kuvvettir. Çocuğun bu reşimi irsiyatında temayülat-ı irsiyeye, yetiyenin zaaf ve kuvvetine göre irade-i insaniyeyi teşkil ederek amik ve müesses hassasiyetle karakter tezahür eder, tabiat-ı zatiye kemal hürriyetle kendini gösterir, fakat tekâmül tedricen kuvvetleşir. Terbiye; levni zekâ ve hassasiyetin neşvünemasıyla müterafiken ya tadil veya tahrik eder: misaller, ilk nasihatler, çocuğun zati tecrübeleri, efkâr veludesi; onun için bir amel, muadil olabilir.

Hassasiyete sıkıca merbut olan irade yavaş yavaş akıl ve idrak ile meşbu olur. Çocuk artık kendi kendinin hakimidir. “Sevk-i tabii” ve “arzu” lara tabii olmamaya başlar, kıymet-i hakikiyelerini takdir etmese bile vazih amillere istinaden kararlarını verir: tartar, düşünür ve “hakikaten ister.” Bu tekâmül her çocuğa göre az çok seriadır, ebeveyn ve muallimini tarafından kemal-i dikkatle takip olunmalıdır. Öyle ki çocuktan kabiliyeti derecesinde bir amel beklemeli, üzerine yaşının tahammül edemeyeceği mesuliyetleri yükletmemelidir.

Abdülâtif Nevzat

Nezaket

Bizdeki Eşkâli

Nezaket; Lügatte nazik olmak, edepli olmak manasındadır. Bu mana o kadar şamil, o kadar elastikidir ki her fert kendi fikir ve istihadına göre bunu teşmil eder, istediği kadar uzatır veya kısaltır ve yine o kadar yumuşaktır ki istenilen kalbe sokulabilir.

Uzun ve can sıkıcı misallere hacet yok. Görüyoruz ki nezaket kelimesinin altına toplanmış olan ahval ve harekât şarkta, garpta, fertten ferde, terbiyeden terbiyeye pek çok tahavvülat gösterir.

Binaenaleyh nezaketin kati ve main bir manası yoktur ve bu manaya delalet eden efalde main değildir demek oluyor.

Nezaketin aynı kavim içindeki efratta tahavvül eylemesi, aynı bir aile efradı arasında pek çok farklarla tezahür etmesi bunun (irisi) değil, (kesbi) olduğunu gösterir.

Talim ve terbiye görmemiş bir köylü çocuğu beledi bir aile nezdinde müspet bir nezaket iktisap eder veya kendi ailesi arasında görmüş olduğu nezaket üzerinde az çok tadilat yapar. Çünkü o da muhitine göre bir nezaket kesp etmiştir.

Bunun akside olur. Nazik bir aileden olan bir fert bulunduğu muhite göre ailevi nezaketine muvaffak veya mugayyir bir nezaket sahibi olabilir.

O halde kesbi olan şu hasletin bütün efrat-ı beşerde, hatta bir kavimde bir ailede mütenasip ve müşabih olmasını kabul etmek mantıki olamaz.

Nezaket sahibi olmak için ne yapmalıdır? Hiç şüphe yoktur ki (Nazik olduğunu kabul ettirmek) göstermek icap eder.

İnsan nazik olmak veya nazik görünmek için nezaket hakkında kabul edilmiş bir takım kaidelere, usullere daha doğrusu itiyatlar ve teamüllereriyetkâr olmalıdır.

O kaideler, itiyatlar ve teamüller en ziyade muhit

Sayfa 397

Yeni Mektep

göre tahavvül edeceğine nazaran bunda talimden ziyade muhitin ve (müşahede) nin tesiri olacağı şüphesizdir. Bu ise o muhitte hayat-ı içtimaiyeye, maarifin terakki derecesine göre pek çok tahavvüllere uğrar.

Bizde nezaket büsbütün (menfi) manasını taşıyor ve nezaket kelimesinin icap ettirdiği hareketin kaffesinde o menfiliğe tatabuk ediyor.

Muhitin, icabatın, amellerin tesiri dolayısıyla nezaketi bulunduğu mevkiden kaldırmış onu hayatımızda veya şahsiyetimize bir müdafî veya kalkan ittihaz etmişiz. O derecedeki ekseriya nezaket, ubudiyete kadar yükselmiş, icabında sevk-i tabi ile hayatı fedaya kadar varanlarda bulunmuştur. “Evet, efendim, aynı isabetten ”kerametiniz sultanıma kadar ahval-i adiyede bile nezaket ibraz edenler nadir değildir. Mademki nezaketi menfi tarafından yapıyoruz. Artık ona “nezaket” demekten ise “nezaketsizlik” demek muvaffak olur. Nezaketin icap ettirdiği ahval ve harekât, aynı bir kavim veya ailede şahıstan şahsa, erkekten kadına, büyükten küçüğe pek çok tahavvülat göstereceği aşikârdır.

Nezaketin şu hal ve suretlerde tezahürüne sebep nedir? Buna karşı katî bir şey söylemek muvaffak değildir. Çünkü amiller müteaddittir. (Cehalet) başta olduğu halde fikir ve zaruret, meskenet, korkaklık başlıca olarak zikir olabilirse de bunların hepsinin

müvellidi (mahdut) bir endişe-i ati ve hayatız. (Nezaketi tabasbus) u kadar yükseltmek muhafaza-i mevki veya tabir-i umumiye ile (terakki!) için olduğu gibi (ubudiyet) derecesine vardırılmakta (miskince muhafaza-i hayat) içindir.

Nezaketin avamili arasında bunların bulunması bizde nezaketin terbiye ve medeniyet icabı değil. Esbab-ı zaruriyenin mevludu olduğuna kanaat ettiriyor.

(Nezaket evden) aile arasında başlar. Yavaş yavaş terakki ve tevsi eder.

Bizde nezaket etrafında toplanan harekâtı sırasıyla görmek istesek:

1. – Uslu oturmak: Bu hareket ıstılahat aile veya dindar valideler çocuklarını misafirler yanında daima uslu oturmaya alıştırlırlar. Onları o suretle bir terbiyeye tabi tutarlar. Bu hareket misafir arasında bir köşede oturmak, söz söylememek, söze karışmamak, bir şey istememek, hiç hareket etmemek hasılı bir (hiç) olmak ile tecelli eder. Çocuk bu terbiyeyi alır. Muhafaza eder. Söz söyleyemez, su içemez, validesi müsaade etmedikçe teklif olunan bir şeyi alamaz.

Böyle terbiye edilmiş bir çocuk daha ilk hayatında (şahsiyet)ten tecerrüt eder veya tecrit olunur. Öyle olmuştu. Nazariyelerini tamime pek muvaffak bir zemin hazırlayan teveccühlere pestaloji nazikâne ru-i muvafakat gösteriyordu. Şayan-ı dikkat bir ziyaretçi gelince derhal güzide refikalarından birini çağırır: “En seçme talebelerini alda gel, dikkat et ha, en iyi bildikleri şeyleri sor, derdi.” Bu suretle müessese en parlak renkler altında gösterilmeye gayret edilirdi. Ne çare ki en ciddi adamlar bile bazen bu yoldaki şarlatanlıklara tevessül ederler. Fakat bu kusurları yanında fikirlerini muzafferiyetlerle tenviç etmek gibi büyük meziyetleri vardır.

Pestaloji yalnız ziyaretçilerine yaptığı müsmir teşvik ve nümâyişlerle iktifa etmezdi. Muazalarını bütün dünyaya işittirmek için her türlü yorgunluğa kalkıştırdı. (1802) de İsviçre murahhasları meyanında, esasen

Sayfa 398

Yeni Mektep

resmi bir vazife ile Paris'e gittiği zaman efkâriyeti Bonapart' a kabul ettirmek ümidini taşıyordu. Napolyon'un huzuruna çıktığı zaman: “İsviçre: olmak istediğim şey için pek dardır. Fikirlerim milli değil âlim şümuldürdediği halde Paris'in kendisine karşı gösterdiği suret-i kabul cesaret bahşolmadığı gibi Napolyon'dan:

“Elif ba ile uğraşacak vaktim yok” cevabını almıştı. Bir müddet sonra pestalojinin bir numune dersinde bulunan (Taleyran) : istihfaf ile şu kararı vermişti:

“İhtiyar etmek istediğiniz bu kaffet halk için pek fazladır. (Yola Seyfinin Mektebi) nin uzman bir hayat olan müessesesi (müessir) ise: “bu bizim için çoktur” demişti. Bunun üzerine pestaloji bütün samimiyetle:

“ Fransız çocukları Alman illerinde terbiye görseler dünyanın birinci adamları olurlardı. Fransız kadınları iyi, fakat erkekleri beş para etmez” yolunda bir hüküm vermeye mecbur olmuştu.

Pestaloji daima zi kudret hamiler arardı. En elzem asalette muvaffakiyetin kendisi gibi buruşuk birkaç hayal perverin tesiri şahsisiyle vücuda gelemeyeceğini pek ala bilen pestaloji ameline hükümetlerde bir istinatgâh, vazi kanunlarda bir muavin bulmak lüzumunu takdir etmişti. Bir mektubunda da : “insan bir nazır arıyorum” demişti. Bunun için (İverdon) gelip geçen bütün hükümdarların, nazırların yakasına asılırdı.”

Burada karaelerim zannedecekler ki satımızla pestalojiyi mukayese etmek istiyorum. Fakat pek ala bilirlir ki büyükler birbirleriyle mukayese edilmek için behemehâl küçük olmalıdırlar. Çünkü ancak şahsından mahrum eşhas kabil-i mukayesedir. Her büyük ayrı bir ihtiyacın mahsulesidir. İfa ettikleri hizmetler başka başka olduğu gibi kıymet ve hasseleri de başka başkadır.

Fuzuli nasıl Hamit değil ise Satı Bey’de pestaloji değildir. Biri Osmanlının makhur hayat pazarından, diğeri İsviçre’nin felaketlerinden doğmuş müstesna ferdiyetlerdir. Yalnız hem meslek iki büyük yan yana getirildiği zaman birbirlerini tenvir ve hayat ve talaları arasında pek çok temaslar irae ederler.

Satı Bey’le pestaloji arasında vecihan müşabehet olması gerek. Çünkü pestalojiye çirkin deniyor. Satı Bey köylü gibi değildir. Bir garplı gibi giyinir: zannıma kalırsa yalnız baston taşımaz fakat yorulmuş gözlerinde gözlük bulunur. Necip tahsisata malikti ki mukaddes bir gaye uğrunda “denizden çıkıp göle girdi.” Gelişi güzel adamlarla iş görmeye kalkmadı. En uzak bir atıye fikir ve kalbini rabıt ile bir meselenin yolcusu olduğunu ilan etti. Ani görünen istifası da gayesinden şaşmayacağını gösterecek bir haddıfasıl, bir imtihan-ı nefisidi. Çünkü prensip sahipleri intihar etmeden başka türlü yapamazlar. (İverdon) pestaloji ile on dokuzuncu asırda nasıl bir ziyaretgah olduysa şark da İstanbul darül muallimin de Satı Bey’in elinde öyle oldu. Türkistan’dan, Buhara’dan, Acemistan’dan talebeler gelmeye başladı. İsmail Bey, Gasperenski, İstanbul mektepleri içinde yegâne mektep darül muallimini gördü. Tatbikat mektebinin dersanelerine benim gibi samian sıfatıyla girenler; istihfab edilen

çocukların muallimleriyle olan müsabehelerinde, muntazam bir meclis vakar intizamını muhafaza ettiklerini gördüler. Orada fenni terbiyenin en nazik nazariyeleri ameliyata munkalip olmuştu. Zaten Satı Bey'in medar-ı şöhreti bu meziyetinde toplanıyordu. Acaba Satı Bey' de

Sayfa 399

Yeni Mektep

Pestalojinin Napolyon, Taleyran'dan, Moliere'den aldığı cevaplar ayarında mütalaalara maruz kalmamış mıdır?

Bunu ancak Satı Bey'in istikbaldeki hatıratı gösterecektir. İcap ederse Satı Bey için istemesini bilmiyor değil hiç olmazsa sabretmesini bilmiyor denmelidir. Ne iyi ki istemesini bilen ve kendisine güvenen şahsiyetleri hareketlerinden durduracak mevali pek enderdir. Velhasıl Satı Bey mevkiini tekrar buldukça mesleğine sadık muallimler daima muazzep olacaklardır.

5. Mayıs 328

M. ŞEKİP

Fenni Tecrübeler – Basit Usuller

Bir maksada vusul veya bir neticeye dest-rest olmak.

- Fakat buna az masrafla ve mümkün mertebe süratle- için en kısa yolun ve en kısa usulün takibi lazım gelebileceğinde hiç şüphe yoktur. Şu esas bugün bir düstur haline gelmiş ve her hususta (sürat, suhulet ve ehveniyet) diye hemen de bir kaide kabul edilmiş gibidir. Bunu hikmet ve kimya dersleri tecrübelerine tatbik etmek ve herhalde faydasız olmasa gerektir.

Mevzuu bahsimiz iptidai ve rüştü mektepleri olduğu nazar-ı dikkate alınırsa bunun derece-i ehemmiyeti tasdik ve itiraf edilmemek mümkün değildir.

İptidai ve rüştü mekteplerinin ders ve programlarında ayrıca tecrübe ve tatbikat saatleri bulunmadığı gibi ders saatlerinde uzun ve can sıkıcı tecrübeler icrasına müsait değildir.

Diğer taraftan müteaddit ve müteferri alat ile yapılan tecrübelerde ekseriya dikkatsizlik yüzünden vukua melhuz mümkün hatalarda hatıra getirilirse tecrübelerin herhalde muhtasar bir usul ile az ve basit birkaç alet ile icrasının her cihetten faydalı olacağı anlaşılır.

Netice itibariyle tecrübeler evvela: süratle saniyen külfetsiz ve tehlikesiz.

Şal şan aza masraflı ve az aletle kabil-i icra olmalı. Bunları ise bilhassa iptidai ve rüştü mekteplerinde tatbikatı fenniye için en mühim birer amildirler.

Ve dikkatten kazanmak mühimdir. Zira haftada bir veya iki saatten ibaret olan ders saatlerinin öyle uzun alat ve tecrübeleri müsait olmayacağı aşikardır.

Külfetsiz, tehlikesiz olması da mühim bir meseledir. Zira talebe karşısında gözlerini korkutacak derecede yığılmış alat ve edevat icrasında ekseriya tecrübeyi takip edemez olur, şaşırır kalır.

Ufak bir hata bir tehlike ise adm-i itimada sevk etmekle beraber onlara tecrübelerin mühlik birer oyundan ibaret olduğu fikrini vermek ihtimali vardır ki bunu muzırat-ı teşrih zaittir. Masraf cihetine gelince. Mesele tamamiyle kendini gösterir. İptidai ve rüştü mekteplerinin bütçeleri bir hikmet ve kimya hane hatta pek iptidai olarak bile tesisine binaenaleyh uzun boylu masraflara mütehammil değildir. Böyle olunca tecrübelerin herhalde masrafsız veya mühimme imkân az masrafla icrası tarikini takip etmekle lazım geleceği anlaşılır.

(Yeni Mektep) tatbikat için açtığı sütunlarına da baladaki şerait dairesinde her nüshada muhtelif tecrübelerin zor icraiyelerini derç etmek ve bu suretle iptidai ve rüştü muallimleriyle erbab-ı tetkik ve mütalaaya muavenete çalışacak.

Maksat:

İptidai ve rüştü sınıflarında gerek hitamet ve gerekse

Sayfa 400

Yeni Mektep

Kimyaya ait tatbikatta uzun ve ciddi tetkikat ve miktarı taharriyat değil (müşahede) ve (keyfi) bir tetkik ile iktifa edileceği tabi aşikardır. Mesela müvellid-ül ma, soluk bir şule ile yanar. Yanacağı vakit patlar. Yanmış kibriti söndürür, yandığı vakit su husule gelir. Müvellid-ül ma-i hakkında şu kadar göstermek; iptidai ve rüştü talebesi için kâfi dir. Buna muvaffak olmak içinde uzun külfet ve zahmete ihtiyaç yoktur.

Tecrübe – 1

Müvellid-ül ma

Ameliyat: Onbeş yirmi santimetre uzunluğunda ve bir iki santimetre kuturunda bir tarafı açık diğer tarafı kapalı bir cam tecrübe enbubesi (tüp) almalı. İçine bir miktar su, bu suyun dörtte biri kadar hamız kibrit (zaç) yağı dökmeli. Sonra ufacak parçalar halinde kesilmiş çinkodan veya tel halinde demirden bir miktarını da bu hamız kibritle suyun içine koymalı.

Bu esnada enbubenin içinde çinko veya demir tellerinin etrafında gaz habbeciklerinin teşekkül edip yukarıya çıktıkları görülecektir. Bir kibrit yakıp enbubenin ağzına yanaştırmalı.

Müşahede

Evvla tehlikesiz ve zayıf bir sada ile patlayacak ve saman sarısı soluk bir alevle yanarak enbubenin içinde hafif bir duman yayacaktır. Birkaç dakika sonra dikkat edilirse enbubenin ağzı kenarlarında ve etrafında su damlaları görülecektir. Gaz habbelerinin husulü nihayet buluncaya kadar bir kibrit tekrar yakılırsa aynı hal birkaç defa müşahede edilecektir.

Netice

Hamız kibritli su içine çinko demir gibi cisimler konursa bunların birbiri üzerine tesirinden bir gaz çıkar. Rengi kokusu yoktur. Bu gaz soluk bir alevle yanar. İptida yandığı vakit patlar, yanarken su husule gelir. İşte müvellid-ül ma denilen gaz budur.

Tecrübe – 2

Müvellid-ül Humuza

Ameliyat: Onbeş santimetre tül ve iki santimetre kuturunda bir tecrübe borusu içine (kloriyet potasyum) cisim dört beş gram kadar koyup bir ispirto lambasının alevi üzerinde ısıtmalı.

Beyaz toz halinde bulunan cisim, çitirdamaya erimeye başlar. Bu sırada bir çubuk ucunu yakıp alevini söndürdükten sonra ateşli ucunu enbube içine sokmalı.

Müşahede:

Ateşli ucun parladığı ve gözleri kamaştırıcı bir şule ile yandığı görülecektir. Alevli hub çekilip alevi söndürüldükten sonra enbubeye ithal edilse yeniden ateş olunacaktır.

Netice:

Kloriyet potasyum (cismi) ısıtılınca bir gaz çıkar. Bu gaz yanmaz, fakat cisimlerin yanmasına sebep olur. Bu müvellid-ül humuzadır. Havada da bu gaz vardır. Ateşi yakmak için körük kullanırız. Zira körük ateşe çok hava verir. Bundanda ateş çok müvellid-ül humuza alır ve çabuk yanar.

Müvellid-ül ma ve Müvellid-ül humuzanın farkı: ikisinin de ne rengi, ne kokusu vardır. Fakat müvellid-ül ma yanar.

Yanmış bir cismi söndürür. Müvellid-ül humuza

yanmaz, yakar.

Tecrübe – 3

Klor

Ameliyat

1- Onbeş santimetre tül, iki santimetre kuturunda bir enbubeye bir miktar hamızı sani manganez konup üzerinde hamız klor mai (tuz ruhu).

Enbubenin yarısına kadar dökülür. Sonra ispiroto lambası üzerinde ısıtılmaya başlanır.

Müşahede

Bir müddet ısıtıldıktan sonra enbubenin içerisine yavaş yavaş sarı yeşilimtırak renkli bir gazın dolmaya başladığı görülür. Aynı zamanda insanın burun deliklerini yakıcı ve aksırmak alametlerini davet edici bir hal his olunur. Bu baş ağrısı davet eder.

İhtar.

O bu hareketi bir tazyik tesiriyle kabul etmiştir. Aksi hareketi bir cürüm telakki eder.

Bu çocuklar ne olmuşlardır. Bunu düşünmeye hacet yoktur. Artık bu meskenet çocuğun mevcudiyetine nüfuz eder. Validesinin yanından bir karış ayrılmaz. Suallere cevap vermez. Hülasa mesmum ne kadar hareket varsa hepsinin sahibi olur.

İşte bu tarzda gösterilen nezaket çocukta nezaketlik suretinde tezahür eder.

2- El öpmek: Nezaket ve hürmetin bir tarzı da el öpmektir. Bu hareket küçüklerin büyüklere karşı bir vazifesi hükmündedir. Fakat garpta erkeklerin kadınlara karşı olan hürmetlerine tercüman olur. Her ne suretle olursa olsun öpmek fiilinin bütün manasıyla icrası ne ahlaken ve ne de sıhhat-i nokta-i nazarından makbul bir hareket değildir. Mezmumdur, pisliktir. Bir heyet efradından her birinin elini öptürmek, çocuğa ve efradın her birine emraş mikroplarını nakil ettirmekten başka bir şey değildir.

3- Etek Öpmek: Bu hareket hakkında söz söylemeye hacet yoktur. Geçmiş karinlere has bir derebeyin bir zalimkarlık nişanesidir. El öpmekte olduğu gibi etek öpmekte bütün manasıyla yapıldıktaki çocuklar yapar belığ ma belığ o mühazir mevcuttur. Binaenaleyh mezmumdur.

İşte nezaket burada bir derece terfi eder. Tabasbus şeklini iktisap etmiş olur.

Etek öpmek çocuklarda bil temas icra olunursa da tabasbus gelen almış artık büyükler tarafından icra olunduğu zamana tesadüf eder. Bu zaman temas ile değil işaretle, eklemekle yapılır. Memurinde küçükten büyüğe tedricen icra edilir. Eklemek derece derece tezayüt eder. Buna artık nezaket demekten ise bir manasızlık dense daha iyi olur.

4- Arzu ubudiyet: Bu etek öpmenin bir derece fevkidir. Binaenaleyh münasebetsizliğin haddi gayesidir.

Bunun halen çari bir eser nezaket olup olmadığı bilmiyorum. Fakat icra olunduğu zamanlar mevcut idi.

Bizde nezaketin esasları bunlardır. Fakat teferruatı o kadar dallanmıştır ki teşrih pek müşekkel ve belki gayri mümkün olur.

Esas noktalar bilindikten sonra teferruat hakkında fikir edinmek güç olamaz.

Bu hareketi tahvil etmek, nezaketi müspet manasıyla ibraz eylemiş olmak için ne yapmış lazım geldiğini Osmanlıca nezaketin icabatı ne olduğunu ayrıca

Sayfa 402

Yeni Mektep

yazmak mecburiyetindeyiz.

A. Tevfik

***

İlm-i Ahvali Ruh Dersleri

Ve Tedrisata Tatbik

11. Ders

Kuvai Hıfziye (Mabaad)

Münderecat 1 – Muhayyile, 2 – Muhtelif Şekilleri, 3 – Çocuklarda Muhayyile, 4- Muhayyileyi inkişaf ettirmek vasıtaları, 5 – Faydaları - Zararları

1 – Muhayyile: Muhayyile bir kuvvettir ki fikir oyunla eşyayı veya hadisatı hali hazırda hevas karşısında bulunuyorlarmış gibi tasvir ve temsil eder. Hâlbuki bu eşya ve hadisat o esnada mevcut değildir veyahut hiçbir vakit mevcut bile olamaz.

2 – Muhtelif Şekilleri: Muhayyile ikiye ayrılır: Muhayyile-i mümessile, Muhayyile-i mübdi

Birinci kısım muhayyilenin hafızadan farkı hemen yok gibidir. Yalnız tasvir edilen şeyler daha şiddetli ve daha canlı bir surette olur. Muhayyile-i mümessile bizim vicdanımızda eski itlalarımızı ilk defası gibi şedit ve vazih bir surette zuhur ettirebilir.

İşte muhayyile-i mümessileyi teşkil eden: daha evvel görülmüş olan şeylerin bu zihni tezahürattan ibarettir. Bir nevi muhayyile müddet-i itla ile şiddet-i teessür ile ve ondan mütehasıl ihtisas ile mütenasiptir. Binaenaleyh muhayyile-i mümessile havase, hafıza ve dikkat hususundaki itiyatlara çok tabidir.

Muhayyile-i mübdi ise ancak bir takım şekiller, terkipler vücuda getirir. Hafızanın ve teselsül efkârın kendisine vermiş olduğu anasırı alır, yeni eserler teşkil eder. Bir mimar muhtelif mebaniden aldığı anasır ile nasıl yeni bir saray bina eylerse bir romancı dikkat ile toplamış olduğu muhtelif telif çizgilerden nasıl yeni bir örnek kıyafet ibda ederse muhayyile-i mübeddide böyle asar-ı cedide icat eyler.

Muhayyile-i mübeddianın en yüksek derecesine deha namı verilir. Edebiyat ve fenunda zi kudret ve amik eserler, fikirler tevlit eden bu kuvvet ruhun müsait olduğu derece-i kemale çıkarılmış kuvvasının müsabakasından husule gelir.

Bazı fikirleri ifade etmek için rumuzlar, ...Suretler yapan dehadır. Sanat ve edebiyatın ibdaatına mahsus olan muhayyile hüsnü husule getirebilir. Hüsnü şaşahakikat veya gaye-i hayaliyenin tecellisi diye tarif olunabilir.

3 – Çocukta muhayyile: Çocukta muhayyile-i mümessile vardır. Zira o esasen mukallittir, taklit ise tahayyülün bir neticesidir. Çocuğun muhayyilesi mücadele olunacak bir düşman değildir. Bu kuvvete nafi bir cereyan vermek ister.

Dikkat olunacak nokta: Tahayyülen görülen mümkünât ile aklen görülen ihtimalatın karıştırılmamasıdır. İstenilen bazı faydalı şeyleri istihsal etmek ihtimalleri korkulan şeylere duçar olmak ihtimalatından daha büyük değildir. Bununla beraber birçok kimseler yıldırım çarpılmayı veya şimendiferde kazaya uğramayı hatıra getirmezde bir piyangoda kazanacağını ümit eder.

4 – Muhayyile-i inkişaf ettirmek vasıtaları: Kuvvetli bir muhayyileye malik olan çocuklar daha iyi anlar ve daha güzel his ederler. Zira kendilerine takrir edilen ve fakat gösterilmeyen şeyleri, vakaları Âdeta görürler. Binaenaleyh muhayyileyi yalnız sevk ve idare değil hatta tevsî bile etmelidir. Muhayyile bir inzibata tabi tutulmakla dikkat mülâhaza ve aklın tahrik olunmasıyla idare edilir. İyi İntihap edilmiş ve iyi anlaşılmiş parçaların ezber edilmesiyle

anlayışlı kıraat ile tarih dersleriyle seyahat menkıbeleriyle, inşa ve icat temrinatıyla, sanayi-i nefiseye musiki, resim, kalıp çıkarma, ıtlâ ile de tersi olunabilir.

5 – Faydaları: Çocuk, masalları muhayyilesiyle dinler. Herkesin kendisinde taşıdığı gaye-i hayaliye muvaffak bir surette şaşırtmadan bizi bir an yaşatan muhayyiledir. Bizde ümidi idame eden ve istikbali bize ihtimal ki, hakikatten daha müşaşa gösteren odur. O hayatı tezyin eder.

Şu iyiliklerine bunu da ilave edelim ki muhayyile bize bütün işlerimizde muavenet eder. O kadar zeki olmayan talebesine muamelat-ı tedrisiyeyi anlatmak için bir muallim muhayyilesinin ihtarına muhtaç değil midir? Velhasıl o bize hayır işlemek için bile elzemdir. Zira başkalarının sefaletine bizi hassas kılan muhayyiledir.

6 – Zararları: Fakat muhayyilenin muhsinatı var ise mahsurları yahut tehlikeleri de yok değildir. Aklın rehberliğinden azade kaldı mı evham ve hayalat içinde kaybolur ve bizim en acı tesiratımızın menbaı olur. Eşyanın münasabat-ı hakikiyesini tağyir etmekle onları bizim ihtirasatımıza göre tebdil etmekle bizi fena muhakemeye maruz kılar, bize irtikâp ettirdiği hatalarda bilmukabele hareketimize tesir eder.

Kezalik muhayyileyi tehyiç eden fena kıraatler seyyiata aldatıcı renkler verebilir. Ve romanların bazı kahramanları çocukların fikirleri üzerinde meşum bir tesir hasıl edebilir.

Şunu da ilave edelim ki şatır bir muhayyile bizi merhamete sevk ettiği gibi mazlum ve mayus bir muhayyilede insanlara karşı onların hatalarını izam ederek bizi hakkaniyetsiz kılar.

Terbiye insanda bidayeten muhayyileyi pek zi kudret bir halde bulmuştur. Herşey hakkında hüküm verdiğini, hem de fena hüküm verdiğini görerek ilk dikkati mugayyir kuvvetler vücuda getirmekten ibaret oldu. Bununla beraber kendisinden istenilen şeyler bundan ibaret değil. İsteniyor ki muhayyileyi ihtiva etmekle beraber terbiye onu sevimli, tatlı, mütebessim ve mebzul olduğu kadar akil yapsın.

Muhayyileden tecerrüt etmiş çocuklar herkesten yaramaz değil fakat en tatsız olurlar. Bunlar talim olunurken uğranılacak müşkülata galebe çalmak mümkünsüzdür.

[Neker Dosösor]

Muhayyilenin inkişafı elde edilmiş olan efkâra, his edilmiş bulunan intibaa ta tabidir. Mekteplilerimizin çoğu ancak pek dar bir ufuk-u fikriyeye maliktir ve fikirlerinin, hislerinin açılmasına pek müsait olmayan bir muhitte yaşıyorlar. Bununla beraber muhayyilelerin yükselmesini iltizam etmek gayr-i mümkün değildir. Mektep kütüphanesi buna hizmet eden müntahap kitaplar, romanlar, hikâyeler tarihe ve seyahate ait hikâyeler arz eder. Zaman zaman hayali bir eserden iktibas olunmuş bir parça bizzat muallim tarafından sınıfta yüksek sesle okunur ve icabında izah olunur. Şairden bu hususta çok fayda görülür. Çocuğu kendisinde bulmaya, husule getirmeye, tahayyül etmeye alıştıralım. Ona bir kaide söyledim değil mi? Buna dair kendisine birçok misaller bulduralım. Çocuk bir şey kaleme alırken de muhayyilesini işletir.

Kare- Likeye

Sabri CEMİL

Sayfa 404

Yeni Mektep

İlm-i Ruh

Mabad

Hassasiyetin Levhası

3 ile 7 Ders

- Hassasiyet, haz ve ıstırap, meserret ve azap, muhabbet ve nefret duymak melekesidir.
- Hadise-i hevasat: İhtiyacat (hiyab-ı cismaniyeye ait, tam manasıyla hevasat (hayatı maneviye veya ahlakiyeye ait)
- Hassasiyet iradi değildir.
- İki şekil iktisap eder: cismani hassasiyet maneviye veya ahlaki hassasiyet.

1 – Cismani Hassasiyet

Cismani hassasiyet tahassüslerin esasıdır.
(Hadisat-ı cismaniyenin bais olduğu haz ve ızdırıp gibi)

- Hevesimiz vasıtalarıyla eşya-ı maddiye ile olan

İhtiva Ettiği Şeyler.

Evvela: Hevas (İlim harcı ile münasebeti tesis eden vasıtalar

Saniyen: İhtiyacat (hayat-ı cismaniyenin hevesleri)

Dâhili ve Harici

münasebetimizden tevellüt eder.
- Görmek, işitmek, yoklamak, koklamak ve tatmak tahassüsleri
- Uzviyenin muhtelif halatına merbutturlar. Adalelerin takallüsü, ceriha, açlık, susuzluk, yorgunluk tahassüsleriyle hastalık, refah, sıhhat tahassüsleri

- Fikrin iktidarlarıdır. Kendilerini hıdmet etmeye amade cihazlar vardır. Bu cihazlar cesedin bir kısmı olmakla beraber azalarından mağdurdurlar.
- Görmeye göz; işitmeye kulak; yoklamaya el; koklamaya burun; tatmaya dil ve dimağ
- Tagaddi ve ihtiyacı, teneffüs ihtiyacı, Hareket ihtiyacı, istirahat ihtiyacı, uyku ihtiyacı... ihl
- Memnun edildikleri zaman latif tahassüsler tevlit ederler, aksi takdirde latif olmayan tahassüsler tevlit ederler.
- Müştehiyatta buraya dâhildir.
- Müştehiyat kusurlar tevlit edebilirler

(2) Hassasiyet-i Maneviye veya Ahlakiye

Manevi hassasiyet gayr-i maddi hadisatın tevlit ettiği meserret ve azap gibi ihtisaların esasıdır

Hayat-ı manevi (Ahlaki) nin bütün hevasatını ihtiva eder.

Manevi hassasiyetin
hevasatı üç nevidir:

Ali içtimai Şahsi

- Hayat sevgisi, nefis sevgisi, hürriyet sevgisi, iktidar ve tahakküm sevgisi, temellük sevgisi.

- Bizi cemiyet halinde yaşatan ülfet ve ünsiyet kabiliyeti, insaniyet sevgisi taklit meyli; ehliyet veya aile meyli, vatanperverlik, dostluk.

- Hakikat muhabbeti, hüsnü muhabbeti hayır sevgisi, hüsnü dini.

Tesirata meydan verirler
(Meserret ve azap gibi)

hüzün

- Meserret, arzu, ümit
-Korku, teessüf, istikrah,

- Hiddet

Müştehiyat gibi
ihtirasata tahavvül
edebilirler.

Asıl

muhabbeti, analık,
evlatlık
muhabbetleriyle
menfaat amme
muhabbeti, ilh.

Sefil

- İlim muhabbeti,
insaniyet sevgisi,
habb-ı ilahi, hayır
sevgisi, hüsnü

- Haset, hasislik, hırs,
zevkiyat-ı cismaniye ve
nefsaniye, tembellik,
sarhoşluk, ilh

7. Ders

Zekâ (fikrat) (Ameliyeleri ve dikkat)

Ruh düşünür, yani, fark ve temyiz eder ve anlar.

Ruhun düşünceleri maziye, hale, istikbale ait olabilir.

Fikratta hassasiyet gibi iradi değildir; fakat bundan layuhti olduğu istintaç edilemez: her hakikatin yanında bir hata vardır.

Biz, dikkatli olmak şartıyla iyi düşünebiliriz.

1 – Fikratin tarifini tahattur ediyormusunuz? Fikrat; Düşünmek yani fark ve temyiz etmek ve anlamak melekesidir.

2 – Bu tarifi izah ediniz?

Düşünmek, maddi ve gayr-i maddi eşya ile nefis hakkında fikirler edinmek demektir. Mevcut olmayan veyahut mevcutiyyet-i hakikiyeleri artık kalmamış olan şeyleri göz önüne getirmektir veyahut muhakematı fikriyeyi muhtelif şeyleri üzerine isal etmek, eşyayı daha güzel izhar etmek ve onları anlamak velhasıl fark ve temyiz edilmiş veya anlaşılmış şeyleri hatırlamaktır.

3 – Bütün bu ameliyeler nasıl hülasa edilebilir?

Fikrat; denilebilir ki hali fark ve temyiz etmek ve anlamak; mazii ihya etmek yani onu yeniden fark ve temyiz etmek anlamaktır; velhasıl fikrat; istikbali evvelden görmek, mukayese ve kuvve-i hayaliye ianesiyle ona evvelden hazırlanmak demektir.

4 – İstedığımızı mi düşünüyoruz?

Vaka fikrat hadiseleri bize arz-ı didar ederlerse de biz onları keyfimize göre tadil edemeyiz. Mesela yuvarlak güneş hakkında bunun aksi bir fikir edinmek iki kere iki dört etmez demek fazileti iyi bulmamak? İlh. Bizim için kabil değildir. Binaenaleyh şu fikre veya şu düşünceye malik olmak elimizde değildir. Gayri ihtiyaridir.

Sayfa 406

Yeni Mektep

5 – Şu geçen ifademiz insanların herşeyi daima doğru düşündüklerini mi söylemek istiyor?

Hayır, fikrinin de kendine mahsus sınıfları vardır. O da hataya maruzdur, şu kadar var ki kendi kendimizi aldattığımız zamanbundan suret-i katiye ve sarihada haberdar olmayarak aldatırız.

6 – Fikrinin muhtelif ameliyeleri neleri ihtiva eder?

Fikrinin muhtelif ameliyeleri o kadar muhtelif kuvvet ve kabiliyetleri tazmin eder ki bunların hepsine birden “melekat-ı akliye” derler.

7 – Melekat-ı akliye nelerdir, gösteriniz?

Dikkat, hissi deruni, hafıza, muhakeme, mukayese, ilh.

8 – Bunun içinde hepsine hıdmet edecek bir meleke yok mudur?

Evet, vardır: Dikkat.

9 – Dikkat nedir?

Fark ve temyiz edilmesi veya anlaşılması lazım gelen şey üzerinde fikrin saplanması, temerküz etmek hususundaki kuvvet ve kabiliyettir.

10 – Eser-i dikkat nedir?

Fark ve temyiz etmek veya anlamak hususundaki cihet ve ikdamdır.

11 – Dikkat daha ne gibi isimler tahtında gösterilebilir?

Eşyaı hariciye üzerine münatıf olursa “müşahede ve tefahhus gayri maddi şeylerin veya bizzat fikrin tetkikine masruf olursa “tefekkür” imtidad ettiği takdirde “devam ve inhimak”; şiddetli ve yorucu olduğu zaman “ıtab-ı zihin” bir his takdir ve tecil ile mütarafik olursa “temaşa” denir. Mesela: hikmet şinas, esbab ve kuvvanini elde etmek için hadisat-ı tabiiyeyi müşahede ve tefahhus eder; bir filozofta ahvani ruhiyeyi tefekkür eder; biz herhalde ve zamanda vazifelerimizi görebilmek için tefekkür ve teemmüle muhtacız; güzide şakirtler devam inhimaklarıyla kendilerini gösterirler. Müşekkel bir meselenin halli fevkalade itab-ı zihniyi mucip olur; biz grub-u şemsin letafetini, yıldızla işlenmiş semayı, faziletkâr bir zatı temaşa ediyoruz.

12 – Dikkatin tesirâtı nelerdir?

Evet, dikkat diğer melekat-ı akliyeye güzel idman zeminleri hazırladıktan başka onlara büyük kuvvetlerde bahşeder, biz fikrimizdeki vuzuhu, muhakeme ve mukayeselerimizin selametini, hatıratımızın sıhhatini hep bu melekeye yani dikkate medyunuz.

Filozoflar, alimler dikkatin muazzam faydalarını her daim söylemişlerdir. Ez cümle (Newton) bunca hayret-feza keşifleri hangi vasıtalarla buldunuz sualine maruz olduğu zaman “onları daima düşünmekle” cevabını verirdi.

Bununla beraber hoppa ve ciddi fikirlerin dikkatleri birbirinden ayrılır, aralarında farklar vardır. Hele dikkati sevk ve idare etmek pek mühimdir.

M. ŞEKİP

Tatbikat Kısmı**Mini Minilere****Ana Mektebi Dersleri – 11****Hevas ve El**

Ve zin: İki çakıl taşı, iki tahta parçası, iki cam parçası, içi kum veya kurşun taneleri, rulo, iki kutu gibi görünüşte birbirine benzeyen ve fakat ağırlıkça birbirinden farklı olan iki şeyi elimize alırız. İki el ile birden tartar ve hangisi daha ağırdır söyleriz.

Yaptırmak ve bozdurmak: Çocuklar ip ve şerit, kurdeleden bir fiyonk yapmaya sonra bunu çözmeğe alıştırlır.

El işleri: Kullanılmış kart dövizler ana mektebinde işe çok yarar. Bunların ön tarafında bir delik delinir, ordan bir iplik geçirilir, kızak yapılır, yuvarlanır ve uçları tutturulur, boru yapılır, sıra ile genişliğine katlanır, paravana yapılır.

Ahlaki Hayat

- 1 – Muhtıra: Çiçekçiye muhtaç olduğu gibi çocukta şefkat ve mülayemete muhtaçtır.
- 2 – Hikâyecik: Nihat'ın küçük bir kuzusu var. Bütün gün bahçede yeşil otları otlar durur. Bazı kere sokaktan koyunların geçtiğini işitir; Annesi sanarak “me, me...” diye bağırmaya başlar. Nihat ona çok bakar. Taze ot verir, ekme k verir, su verir. Bazen deavucunda tuz yaladır. Kuzunun sıcak diliyle tuzu ne lezzetle yaladığını görerseniz! Birçok defalar kuzu aldanırda Nihat'ın boş avucu arkasından koşar.
- 3 – Ailece Konuşma: Yol boyunca giden küçük karıncalara bakınız, biliyorlar ki iyi havalar her zaman devam etmez. Fırsatı kaçırmıyor, zahirelerini topluyorlar. Küçük karıncalar ihtiyatlıdır.

Oklar gibi geçen esmer arılara bakınız. Biliyorlar ki çiçekler yakında kuruyup yok olacak. Fena günlerde ise bala lüzum var. Çalışkan arılar ihtiyatlıdır. (Tarla sıçanı, geviş getiren öküz, fındık toplayan sincap...)

- 4 – Çocuk sözleri: Hoca hanım ders zamanında küçüklerin dışarı çıkmasını men etti. Küçük Latife karşıdan “Hoca hanım dedi, ya dişimi kanatırsam yine beni dışarı bırakmazmısınız?”

Fikri Hayat

Söylemek- 1 – Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimden sonra geminin ne yaptığını söylerler: gemi yüzer, gemi gider, gelir; rıhtıma yanaşır, duman çıkarır, ıslık çalar, karaya oturur, batar...

2 – Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte madenle çalışanların ismini bulur veya tekrar ederler: demirci, çilingir, nalbant, makineci, kuyumcu, bıçakçı...

3 – Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan av hayvanlarını söylerler: bir tavşan, bir keklik, bir bildircin, bir karaca...

4 – Şeyler: Küçükler demir eşyayı evvelki gibi söylerler: çivi, nal, anahtar, kilit, rezze, çengel, zincir.

5 – Vasıflar: Çocuklar ateşin hal vasfını evvelki gibi söylerler: ateş yanar, ateş kızgındır, parlaktır, kıvılcım saçar, yakar, koklanır, kül basar, söner...

Sayfa 408

Yeni Mektep

6 – Bakarak: Bu hafta evvelki gibi söylenilir.

7 – Oynayarak: Küçükler üç kısma ayrılır. Biri “ben kışım” der, diğeri ikisi kıştan evvel geçen ve sonra gelen mevsimleri söylerler: ben sonbaharım... Böylelikle devam olunur, sıra değiştirilir.

8 – Okumak, yazmak ve saymak: İhtiyat sınıfına verilen dersler tarzında talim olunur.

Tetkik etmek: İşte iki taş ağır olanı gösteriniz. Hafif olanı gösteriniz. İşte bir takım tahtalar. Hafif olanları bir tarafa koyalım, ağır olanları öbür tarafa. Bir metelik mi, beş paralık mı daha ağırdır? Bir kalem mi, bir iğne mi? Bir buğday tanesi mi, kurşun tanesi mi? Kuru bez mi, yaş bez mi? Boş şişe mi, dolu şişe mi? Bir zayıf hayvan mı, bir semiz hayvan mı?

Düşünmek ve tahlil etmek: Serbest resim:

Araba hızlı hızlı geliyor, yolun sağında bulunan küçük Rüştü sol tarafına geçmek ister. Arabanın önüne çıkar... Babası kollarını kımıldatarak bağıırır.

Resim karaini: gösterilen bir resim okutulur ve iyice noktalar buldurulur.

Ezber: Şu parçayı belletmeli:

Küçük Parmaklar

Düşünüyorum: Gözlerim görüyor, kulaklarım işitiyor dilim söylüyor, ayaklarım yürüyor... Ellerimle herşeyi yakalıyorum. Ala! Fakat parmaklarım olmasa

idi o zaman ben ne yapardım? Ekmeği nasıl böler yer, kalemi ne ile tutar, topla nasıl oynardım? Oh benim cici parmaklarım! Siz benim on bekçi, on yardımcı, on arkadaşısınız. Bu başı rahat yaşatan sizsiniz. Lakin merak etmeyiniz. Size de bakacak bu baştır!

Sabri CEMİL

Osmanlıca Dersleri

Manzume

Bir Türk anasının Traplusgarp'taki asker oğluna mektupla öğüdü.

Allah diye dil bağla sen vatana.
Her işinle benze yavrum atana.
Yardım ile derdine dert kata ki,
Aman verme milletine çatana.

Deden çıktı yüce dağlar başına,
Başın koydu o dağların taşına.
Girme miskin henüz yirmi yaşına,
Felek kattı nice ağu aşına.

Baban dahi kavga dedi atıldı
Baba devlet askerine katıldı
Sınırlarda Türk silahı çatıldı,
Allah diye dil bağla sen vatana.

(Aka Gündüz)

Lügatler: Öğüt: Nasihat, Dil: Gönül katmak: İlave etmek. Çatmak: Musallat olmak:Bela kesilmek. Yüce: Yüksek. Ağu: Zehir, Aş: Taam, yemek sevdalı aş gibi. Kavga: Burada muharebe manasıdır. Sınır: Hudut. Nice: Nasıl

Tabirler – Dil bağlamak: Gönül vermek. Aman vermemek: Nefes bile aldirmamak. Baba devlet: Baba gibi olan devlet.

Aile-i kelimat – Katmak, katık, katıksız. Çatmak, çatma, çatık, çatkın, derme çatma, çatı, çatısız, çatılı. Girmek, girgin, girme, giriş

Kıraat:

Sayfa 409

Yeni Mektep

söz dinleyiniz.

Artık Âdet edinmişlerdi. Hava azıcık iyi oldu mu, nisan ayları geldi mi gezinirler, dolaşırlardı. Çayırda koşarlar, kuzular gibi sıçarlar. Haziran idi. Cafer evden çıktı; aradı, arkadaşı Nahit'i buldu. Birlikte çıktılar. O gün akşama kadar gezinecekler, sıçrayacaklar, oynayacaklardı. Oh ne güzel... Tepecikler; ağaçların dalları, yaprakları içine gömülmüş görünmüyordu.

Cafer dedi:

- Aklında mı Nahit? Geçen sene baban bir kurt öldürmüştü. Oraya kadar gidelim, iyi mi?

Bu söz Nahit'in hoşuna gitti. Çünkü o da kardeşi gibi yaramazdı.

- Çok güzel olur, bende onu söyleyecektim.

- Ben biraz korkuyorum gibi... Bekçi birşeyler söyledi.

- Ne diyorsun ne?

- Gitme kaybolursun dedi.

- Hadi canım sende öyle bir aptalın sözünü dinliyorsun değil mi? Bir köylü sanki ne bilir? İyi iyi...

Bekçi mektepte okumamıştı ama temiz yürekliydi. Ormanı karış karış biliyordu, korkuyordu. Ya çocuklar içeriye girer de yolu bulamazlarsa...

Cafer, Nahit köylünün sözlerini dinlemediler. Yapraklar arasında yürüyorlardı. Rüzgâr, yaprakları ara sıra açıyor. Güneş görülüyordu. Çocuklar artık büsbütün yorulmuşlardı. Nahit söyledi:

- Oturalım artık ben yoruldum.

- Neden yoruldun?

Nasıl, Neden? Üç saatten beri dolaşıyoruz.

- Pek ala! Sen, burada kal... Ben kurt yuvasına kadar gideceğim. Şimdi dönerim, sonra birlikte eve gideriz.

Zavallı Nahit yere düştü. Artık kudreti kalmamıştı. Biraz sonra uyudu. Aradan çok vakit geçmişti uyandı. Gece hemen gelmişti. Her taraf karanlık içinde... Ay yapraklar arasında görülüyordu. Nahit korktu:

- Cafer, Cafer gel gel buradayım dedi.

Orman inilti içinde kaldı. Ne Cafer vardı ne de kimse... Biçare artık ağlıyordu.

- Ben şimdi yolumu nasıl bulacağım. Ne yapacağım diyordu.

İleriye gitti.

- Cafer, Cafer bağırdı.

Of! Hiç kimse yok idi.

Bekçi köylüdür! Bir şey bilmez öyle mi? O da şimdi anladı ki bekçinin hakkı varmış. Lakin iş işten geçmişti. Zavallı Nahit, Cafer'in sözlerine aldanmıştı. Hâlbuki köylü doğru söylemişti. Acaba Cafer ne yapıyordu?

O da Nahit'i arıyordu, bulamıyordu. Anaları babaları merakta kaldılar.

Çocuklar “ İhtiyarları dinleyiniz. Onlar sizin bilmediğiniz şeyleri bilirler.”

Fikirler

Cafer ile Nahit nasıl çocuktu? Bir gün ne konuştular? Nereye gittiler? Cafer ormanda ne dedi? Nahit ne yaptı? Yorgun muydu? Sonra

Sayfa 410

Yeni Mektep

ne oldu? İhtiyarların sözünü dinlemek lazım mıymış?

Şevket Ne Olmak İstiyordu?

“ Şevket nemi olmak istiyor? Sorulacak şey mi ya? Herkes biliyor ki o asker olmak, beline kılıç takmak, omuzuna mavzer asmak istiyor. Evleri önünden ara sıra büyük büyük askerler geçer. Talime giderler. Şevket, kapı önüne çıkar. Onlardan gözünü hiç ayırmaz, onlar nasıl ayak atar, nasıl yürür hep ona bakar. Askerler geçtiler mi içeriye girer, annesini yakalar. Evde onlar gibi yürümeye başlar.

- Bak anne! Ben de onlar gibi yapabiliyor muyum der.

Ne mutlu o anneye... Kadıncağız sevinir. Oğlunu okşar. İçin için der:

- Oğlum asker olmuş. O günleri görecek miyim? Oh, ey ihtiyar ana! O günleri göreceksin, hem pek şanlı göreceksin. Şimdi küçük gördüğün oğlun o vakit büyük bir vatani koruyacak.”

Fikirler

Şevket ne olmak istiyor? Kapıları önünden askerler geçerken o ne yapar? Annesine ne der? Annesi oğlunu asker görecek mi? O asker olursa ne yapacak?

Köylü

Eski yanlış bir anane mesut diyor köylüler
Bundan mıdır bütün hicap, düşünülmez fakirler?
Bir vakitler bende öyle zannerdim müsterih
Bu yorulmaz çalışkanlar, yaşıyorlar pek ferih.

Köye gitmek denildi mi şitap ettim ben peşin
Her dönüşte hasta kalbimde açıldı bir engin
Fakir nedir orada gördüm, zillet nedir hep orada
Biz şehirli cennetlerde, zavallılar ateşte.

Bugün baka baka sürün. Belde neymiş köy neymiş?
Birisinde güneş varsa ötekinde kandil yok
Hele hicri köşeleri bir gün bile görmemiş
Biz nankörler bütününü sağmış, ezmiş, bırakmış

Hiçbir zaman unutamam, ruhum dahi hep kanar.
Gördüğüm gün bu sefalet sahnesini insanlar!
Salı mıydı bilmem o gün çok gördüm dü köylüler
Her tarafta bir çalkanını dolmuş idi dükkânlar

Ezik sefil bir aile...Biz dirilmiş hayattan.
Erkek kadın iki hasta... farkları yok nebattan
Bir masada karşı karşı oturmuşlar pek çekik
Etrafına dalgın, şaşkın bakışları da bayık

Önlerinde beş paralık muhallebi bir tabak,
Kaşık kaşık yiyorlardı, yavaşca yutarak
Sonra gördüm gidiyorlar. Şimdi çıktı bir destek
Bunca mihnet yetmiyormuş bir de sakat bu erkek

20 Nisan 326 Üsküp
M. ŞEKİP

2 – İlm-i Hal

35. Ders

Taleb-i İlim

Bu mektebe niye geliyorsunuz? Gelmeseydiniz ne kaybederdiniz? Mektebe gitmeyen ilim tahsil etmeyen insanlar yok mu? Onlarla bizim aramızda ne fark vardır? Hangimiz bu dünyada daha iyi v rahat yaşarız? Yalnız erkekler mi tahsil etmeli? Kızlar, kadınlar cahil kalırlarsa ne fenalıklar vardır? İşte bize aklımız gösteriyor ki okuyup öğrenmek, erkekler ve kadınlar için lüzumludur. Acaba biz bu yolda çalışmasak

Sayfa 411

Yeni Mektep

Allah darılır mı? Hayır, o da çalışınız, öğreniniz diyor. Öyle ise ilim tahsili farzdır. Peygamber Efendimiz ne güzel sözler söylemiştir: “ Siz ilim tahsil ediniz. Ama bulunduğunuz yerde alim insanlar yok imiş; nerede varsa oraya gidiniz. Bunun için dünyanın bir ucu olan Çin’e bile gitmekten çekinmeyiniz.” Yalnız birkaç sene mi hayır, doğduktan ölünceye kadar... öyle ise çocuklar Allah’ı, Peygamber’i akli dinlemeli de çalışıp öğrenmelidir.

[Hülasa – Kıraat]

36. Ders

Fezail ve Ahlaki İslamiye

Müslümanlık insanları iyi ve mükemmel bir insan yaşatmak ister. Bunun içinde bir takım yollar gösterir. Başlıca iki yol vardır ki birinden gitmek öbürüne hiç sapmamak lazımdır. Gedilecek yolda işlenecek bazı şeyler vardır. Bunları insan ne kadar bilir. Ne kadar tutarsa o kadar temiz yürekli, iyi ameli insan olur. Bunları kısacık söyleyelim:

- 1- Cenab-ı Hakkı tanı. Bil ki Allah vardır. Birdir kadirdir. Bu dünyayı ve bizleri yaratmıştır. Başımız sıkıya düştü mü aman ya rabbi deriz. Bir sevincimiz oldu mu Oh çok şükür Allah'ım deriz. Allah'ı unutmamalı ve adını daima zikir etmeliyiz.
- 2- Peygamberimiz Muhammed Mustafa Aleyhi selama bütün kalbinle tazim et. Çünkü Allah tarafından bize en son gönderilmiş sevgili bir Peygamberdir. Kendisi merhametli, doğru, alim, sevimli bir insandı. İşleriyle, sözleriyle bize selamet yolunu göstermiştir.
- 3- İslam yaratıldığın ve İslam olarak yaşadığın için övün. Müslümanlık en hak, en saf bir dindir. Bunun kıymetini bil. Müslümanlığı iyi anla, iyi tut ki en dindar bir insan olasın bu din seni hem kendine, hem bütün insanlara faydalı eder.
- 4- Padişah'ı sev, insan büyüklerine hürmet ve itaat etmelidir. Padişah'ımız bizim büyüğümüzdür. O bütün Osmanlıların padişahıdır. Dünyada ne kadar müslüman varsa onlarında halifesidir. Öyle ise onu sevmek borcumuzdur.

[Hülasa – Kıraat]

37. Ders

Mabad

5 – Vatanını düşün. Biz nerede oturuyoruz. Babalarımız, büyük babalarımız nerede yaşamış? Bu güzel köyler, kasabalar, şehirler o Aladağlar, nehirler, denizler bizim vatanımızdır. Oralarda hep Osmanlı bayrağı dalgalanır. Osmanlı kanunu dinlenir. Bütün o yerleri gezseniz ne kadar hoşlanacaksınız. Fakat bunun için birçok günlerle ulaşmak ister. Bizi besleyen bu Osmanlı vatanını sevmeliyiz. Vatanı sevmek imandandır.

6- Ana ve babaya hürmet et. Seni bunlar dünyaya getirdi. Küçüklüğünüzde seninle nasıl uğraştıklarını görmek istersen küçük kardeşlerine bak. Şimdi de seni okutmak, terbiye etmek, büyütmek için çalışıyorlar. Öyle ise sende onlar için çalışmalı, onların hatırını yapmalısın. Allah diyor ki “ Anana babana of bile deme” Fakat evde yalnız değilsin. Hemşire ve kardeşlerinde vardır. Onlarla iyi geçinmezsen iyi olmazsın.

7- Kanuna itaat et. İnsanlar kendi hallerine kalsalar, her istediklerini yapsalar, ne iyilik ne intizam olurdu. Onlara şu işleri yapacaksın, şunları yapmayacaksın demek lazımdır.

Bunları diyen kanunlardır. Kanun bize der ki ram olacaksın, vergi vereceksin, mektepte okuyacaksın... kimseyi dövmeyecek, öldürmeyeceksin.

Kimsenin malını çalmayacaksın, hilekârlık yapmayacaksın, kanuna itaat edersek iyi ve rahat yaşarız. Etmezsek cezasına çarpılırız. Bu kanunları yine biz (Bizim vekillerimiz) yapar.

8- Hür, serbest ol. Müslümanlık bize hürriyet verir. Okuruz, düşünürüz, konuşuruz, sanatkâr oluruz, ticaret ederiz. Şirketler yaparız. Başkasına zarar vermeyecek herşeyi yaparız. Biz de akıl var, düşünce var... Onun için yapacağımız şeyi düşünerek yapmalıyız. Ben serbestim ve kimseye zarar vermiyorum diye elbisemi yırtmaya, bacağıma kesmeğe, haylaz gezmeğe kalkışmam. Çünkü akıl bunları iyi görmez. Lakin ben filanın keyfine hıdmet etmeye mecbur değilim. Çünkü onun esiri değilim; hürüm.

[Hülâsa – Kıraat]

Sabri CEMİL

3 – Hesap

27. Ders

Zihni hesap: on dört eksik, on dört ziyade.

Evvela maddi temrinler: Şimendifere on dört yolcu bindi veya indi. On dört vazife toplandı veya verildi. Ondört ördek uçtu veya geldi...

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 805'e 14 kattık; 519'dan 14 çıkarttık, 740'dan 14 yukarı. 378'den 14 aşağı, 426'dan 14 fazla; 687'den 14 noksan.

Tahriri hesap: Ayakkabı

38 Çift kundura

47 “

57 “

276 Potin

172 “

790 “

.. hepsi

.. Hepsi

28. Ders

- Küçük meseleler – 1: Ali'nin üç çift kundurası, 2 çift potini ve 1 çift terliği var. Ali kaç tane ayakkabına maliktir. (12 tane)
- 2: Kunduracı 36 ayakkabı yapacak. 10 çifti hazır; yapılacak kunduraların adedini söyleyiniz? (16 tane kundura)
- 3: Bir tüccar 20 deriden, bunun ikisi kadarda çuhadan kundura satın aldı. Kaç tane ayakkabı satın almıştır? (30 tane)
- 4: 40 kuruşa bir çift potin satın aldım. Şimdi de dörtte birini (çeyreğini) ödedim. Daha kaç kuruş borcum kalıyor? (30 kuruş)

29. Ders

Zihni hesap: On beş eksik on beş ziyade.

Evvla maddi temrinler: Mektebe on beş çocuk geldi veya gitti. On beş bardak alındı veya kırıldı. On beş kuruş verdim veya aldım.

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret Âdetler: 217'ye 15 kattık, 546'dan 15 çıkarttık. 684'den 15 yukarı, 1200'den 15 aşağı, 790'dan 15 fazla; 1581'den 15 noksan.

Tahriri hesap: Hayvan ile seyahat.

59 Binek hayvanı	317 Eğer Takımı
74 “ “	805 “ “
37 “ “	948 “ “
.. Hepsi	.. Hepsi

30. Ders

Küçük meseleler. – 1: Bir kedi bir hafta içinde 17 fare ve 35 tarla sıçanı telef etti. Telef olunan bu muzır hayvanların miktarı ne kadardır? (52 muzır hayvan)

- 2: yer altındaki bir sıçan yuvasında 200 fare var idi. 45 tanesi kapanla, bu kadarı da sıçan otu ile telef edildi. Telef olunacak daha kaç fare kalıyor? (110 fare)
- 3: Bir gelincik 3 fare telef ederse, 8 gelincik kaç fare telef olacaktır? (24 fare)
- 4: Reşit dolaba 75 tane ceviz koymuştu. Fareler 3 düzinesini aşmış. Kaç ceviz kalmış bulunuyor? (39 ceviz)

Sabri CEMİL

Manzume

Bebeğe Ders

Seni her gün bebeğim,
İşsiz güçsüz görürüm,
Seni yürütmek için
Tutmalı mı elinden.
Tuvaleti seversin,
O kadar şık olmalısın.
Süpürgeyi al ele,
Lütfen süpür, temizle.
Kaplar pistir, git yıka.
Hanım kız ol, ey kukla!
Boş duranlar tembeldir.
İş işleyen gençleşir.

Sabri CEMİL

Arı ile Çocuk

- Arı sen hep uçarsın;
Oh ne rahat yaşarsın.
Hürsün, evet pek hürsün
Ne hocan var ne dersin
Bir düşüncen yok senin.
Ki keyfini kaçırırsın...
- Çocuk fikrin pek yanlış
Tatlı balla bal mumu
Yapan benim duydun mu?

Şafak söker kalkarım;
Ben kırlara çıkarım.
Akşam çatar, ben işte!
Her gün böyle ben işte...
Sen de durma git çalış.

Sabri CEMİL

Alemdarın Şanlı Ölümü

Yüz sene evvelce o miskin Avrupa,
Gözünü aştı da başladı koşmaya.
Özde her gün bir şey çıkar bir meydana,
İlerler ziraat, ticaret, sanat, fen.
O zaman Türkiye derin bir cehalet.
İçinde yaşarda, gülmezdi bu millet,
İlim yok, asker yok, para yok, vicdan yok.
Dışarda bozgunluk, içerde isyan çok.
Nihayet milleti, vatani düşünen
Vicdanlı bir sultan belirdi öteden.
Üçüncü Selim'di büyük padişah,
Devlete acıdı baktı ki yok felah
Orduyu düzeltmek istedi ilk önce,
Mektepler açtırdı, kitaplar tercüme,
Ettirdi; yenilik görecek bu devlet.
Avrupa fennini alacaktı bu millet
Derken bir kabakçı ortaya çıkarak
Şımarık askere açtırdı kan bayrak
“Yenidir, bidattir; böyle şey olamaz”
Diyerek herkesi kışkırttı bu kurnaz.

Ne mektep, ne ordu hiçbir şey kalmadı
O güzel sultanda tahtından atladı.
O zaman Rusçuk'ta bir büyük müslüman.
Gördü ki yanıyor şu millet, şu vatan.
Kaynadı hep kanı, sızladı vicdanı.
Severdi devleti, milleti, vatanı,
Alemdar Mustafa denilen bu paşa
Yetiştirdi nihayet İstanbul suruna.
Sokakta Ya Selim Ya Selim diyerek,
Yürürken kalmazdı hainlerde yürek,
Alemdar o büyük Selim'i kurtarmak,
Ve yine o zatı padişah yaparak.
Vatana son hizmet eylemek istedi;
Doğruca saraya koşarak aradı;
Ne görsün! Onurlu, mübarek, çehre,
kan...
Ölende bir sultan, öldüründe sultan.
Alemdar kapandı Selim'in üstüne
Ağladı şehide, ağladı vatana...
***
Üstüne Alemdar oldu sadrazam
Hizmeti vatana pašalıktan meram.
Şu bozuk askeri kaldırmak ortadan,
İstedi. Topladı muntazam bir sekban.
O yeni çeriler olur mu hiç memnun?

Bir fitne kurdular, her biri bir melun!
Bir sabah Alemdar konakta dururken
Yangın var! Sedası duyuldu derinden
Narayı işiten dışarı uğradı,
Yakılmış, yanıyor paşanın konağı.
“ Bu yangın başka bir yangındır!”
diyerek
Alçaklar bırakmaz kapıdan görünmek,
Konağın alevi gökleri tutuyor.
Bunların gözünde hainlik tütüyor.
Bir kısmı konağı kuşatmış bekliyor,

Bir kısmı damına tırmanmış dikiliyor.
Alemdar kükremiş bir arslan tavrıyla
Evinde gezinir; hiç fütur yok bile.
Anladı kurtulma yolu yok; aile
Yanında... işte bu en büyük gaile
Nihayet oğlunu, kızını, kadını
Osmanlı ve İslam namına yolladı,
Ya kendi? Yanında ne bıçak ne tüfek.
Kendi de teslim mi olmalı şimdicek?
Teslim mi? Bu alçak, bu kirli ellere?
Düşmana baş eğmek layık mı? Yer ara
Alemdar kadın mı? Çocuk mu? Alçak
mı?
Namuslu ölümden ürken bir korkak mı?

Hayır, o bir merduttur; alçağa baş
eğmez,
O yüksek bir göktü, ona her el değmez,
Ateşler bir yandan, kurşunlar bir
yandan
Paşada koymadı, ne ümit ne devran.
Ötede var idi bir barut mahzeni,
Çaresiz kalınca en sonra yanaştı.
Oraya bir ateş vermekle berhava
Oldu o anda hem paşa, hem de bina
Alemdarın ruhu uçarken göklere,
Düşürdü başları zalimlerin yere.
Fedakâr vücudu hendeğe attılar
Alçaklık üstüne alçaklık kattılar.
Geçmiş iken aradan bir yüz sene
Taşınır bir tabut hürmetle yine
Kalabalık omuzların üstünden
Alemdarın kemikleridir giden
Ey fedakâr büyük insan, Alemdar.
Şeref seni buldu, bu gün ne gam var?

9 Ağustos 327

Sabri CEMİL

Kosova Muallimler Konferansı Ruznamesi

25 Haziran sene 328 Pazartesi

Nutuk iftitaht (Maarif müdürü Satı Bey tarafından)

1- Muallimlerde gaye-i hayali hakkında konferans

(Sabri Cemil Bey) alaturka saat 1 ile 2

2- Elif Ba ders numunesi ve münakaşası (Darül muallimin mezunları tarafından) saat 3 ile 4 - 5

3- Tarih ve coğrafyanın sureti tedrisi (Recep Efendi) saat 7- 8

4- Alatu fenniye, el işleri ve resim sergisini ziyaret 9-10

26 Salı

1- Ziraat ve muallimler hakkında konferans (Tevfik Bey)

2- Kıraat dersi numunesi ve münakaşası (Darül muallimin mezunları tarafından)

3- Kıraat, imla ve kavaidin suret-i talimi (Şekib Bey)

4- Mütenevvi, iptidai ve rüşti kitaplarının görülmesi.

27 Çarşamba

1- Osmanlı tarih maarifine nazaran iptidaiye muallimlerinin mevkii ve ön vasiyet hakkında konferans (Şekib Bey)

2- Ulum-u diniye ders numune ve münakaşası (Darül muallimin mezunları tarafından)

3- Hesap ve hendesenin suret-i tedrisi (Cemal Efendi)

4- Burmalı Murat Paşa, Meddah Gazi İsa Bey, Yahya Paşa, Cevami şerifelerini ziyaret

28 Perşembe

1- Sanat ve ticaret karşısında mualler hakkında konferans. (Cemal Efendi)

2- Coğrafya dersi numunesi ve münakaşası (Mezunlar tarafından)

3- Ulum-u diniyenin suret-i tedrisi (Sabri CEMİL Bey)

4- Sinematograf temaşası ve tetkiki

29 Cuma

Numune Çiftliğini ziyaret

30 Cumartesi

- 1- Bir zat tarafından konferans
- 2- Tarih dersi numunesi ve münakaşası (Darül muallimin mezunları tarafından)
- 3- Malumatı medeniye ve ahlakiyenin sureti talimi (Sabri Cemil Bey)
- 4- Kala, hastane, Mustafa Paşa Camii Şerif ziyareti

31 Pazar

- 1- “Medeniyet-i İslamiye” hakkında konferans (Recep Efendi)
- 2- Hesap ve hendese dersleri numune ve münakaşaları (mezunlar tarafından)
- 3- Malumat-ı fenniye nin suret-i tedrisi (Tevfik Bey)
- 4- Jimnastik ve musiki ((Darül muallimin talebesi tarafından)

1 Temmuz 328 Pazartesi

- 1- El işleri hakkında konferans (Şevket Efendi)
- 2- Malumat-ı fenniye dersi numunesi ve münakaşası (mezunlar tarafından)
- 3- Yeni usul terbiye-ı bedeniye hakkında konferans (Mehmet Fikri Efendi)
- 4- İstasyon ve un fabrikasına ziyaret

2 Salı

- 1- Raporların kıraat ve münakaşası
- 2- Malumat-ı medeniye ve ahlakiye dersi numunesi ve münakaşası (mezunlar tarafından)
- 3- Hurufat, imla ve lisan encümeni mazbatasının müzakeresi

Sayfa 416

Yeni Mektep

- 4- Sultani, mektep; sanai ve matbaa, HayasMektebi
- Sırp Anat Mektebi, Feyziye, Alman Mektepleri ziyareti

3 Çarşamba

- 1- Arzumuzun mazii, hal ve istikbali hakkında konferans (Tevfik Bey)
- 2- Kuvaid dersi numunesi ve münakaşası (Darül muallimin mezunları tarafından)
- 3- Program encümeni mazbatasının müzakeresi
- 4- Alyans, Mektebiedep, kebir-i iptidai ve Sultan Murat Camii; bir han terakki, hürriyet, ittihat ve terakki mekteplerinin ziyareti

4 Perşembe

- 1- “ İdare ve inzibat” hakkında konferans (Sabri CEMİL)
- 2- Muallimlerin tarz-ı terakkisi hakkında müzakere
- 3- Tetkik kitap encümeni mazbatasının müzakeresi
- 4- Rüştiye-i askeriye hayriye, Sırp, Bulgar ve Rum mekteplerinin ziyareti

5 Cuma **Vodina Tepesine Cevelan**

İhtar

- 1- Kongrede konferans vermek isteyenler konferanslarının mezunu, rapor kıraat etmek isteyenler layihalarını nihayet haziranın 20 sine kadar Darül Muallimin Müdiyesine göndermelidirler.
- 2- Kosova müslüm ve gayri müslüm mekatibinin adedi, talebesi ve muallimini hakkındaki istatistik cetveller tevzi olunacaktır.
- 3- Kongreye iştirak edecekler tarafından yemek parası verildiği takdirde darül muallimin aşçısı tarafından meccanen tabh ettirilecektir.
- 4- Hurufat, imla ve lisan encümeni program tetkik-i kitap encümeni, tetkik levayih encümeni, terakki-i muallimin encümeni gibi hususi encümenler saat 6'dan 7'ye kadar müzakerat icra edecektir.

Bu meselelerin heyet-i umumiye de tamik müzakeresi icap ettiği takdirde temditçitime olunacaktır.

- 5- Üsküp Darül muallimini geçen sene mezunlarından alınacak raporlar suret-i hususiye de müzakere edilecektir.
- 6- Hariçten konferansımıza iştirak etmek isteyen zatlar maal-memnuniye kabul olunacaktır.

Üsküp Darül Muallimin Rüştiyesi

YENİ MEKTEP

Üsküp Darül Muallim Rüştîyesi Heyet-i Talimîyesi taraftan her ayın sonunda neşrolunur.	
Baş muharrir: Üsküp Darül muallimin Rüştîyesi Müdürü Sabri CEMİL İdare ve tahriri işleri için başmuharririne müracaat etmelidir	Senelik abonesi (Mecidiye 19 hesabıyla) Üsküp için 12, hariç için 15 kuruş, Memaliki-i ecnebiye 5 franktır.

Nazariyat Kısmı**Çocuklarımızın Zekâsı**

Bizim çocuklar ile garp çocukları arasında zekâ itibari ile bir mukayese yapmak için, evvela “zekâ” yı karışıklığa mahal bırakmayacak kadar bir katiyetle – “tarif” etmek ve ona “bir mikyas” bir “usul-ü mukayese” aramak lazım gelir.

Ben hususta kendiliğinden bir tarif yapacak, kendiliğinden bir usul mukayese arayacak değilim; bir rabi asır kadar bir zamandan beri bir çok âlimler iptida insanlar ile hayvanların sonra muhtelif kavimlerin ve nihayet her kavimde muhtelif fertlerin ahval-i ruhaniyelerini mukayese yolunda bir çok tetkikatta bulunmuşlar, bu tetkikatı temin ve teshil için birçok tecrübe haneler tesis ve bir çok usuller ihtira etmişlerdir. Ben “çocuklarımızın zekâsı” meselesini hal için muhtaç olduğumuz tarif ve usulleri işte bu âlimlerden, onların mahsul mesaisi olan “mukayesevi ve tecrübevi ilm-i ruh” un “usul-ü taharri” sinden iktibas edeceğim:

Zekâ, lisanı felsefede “melekat ve ameliyat-ı akliyenin heyet-i mecmuasına” itlak olunur.

Bu tarife göre “iki şahıstan hangisinin daha zeki olduğunu tayin etmek” hangisinde melakatı akliyenin daha metin ameliyat-ı akliyenin daha mükemmel olduğunu tayin etmek” demek olur. Bu işe pek muazzıl bir mesele teşkil eder:

Çünkü ol emirde, melekat-ı akliyenin derece-i nemaları ancak tezahürat hariciyeleri ile takdir olunabilir; Hâlbuki hadisat-ı akliyenin tezahüratında- hemen daima- usul-ü melekat-ı akliyeden usul

Sayfa 418

Yeni Mektep

zekâdan başka bir takım avamilin hissiyat ve iradatında dâhil ve tesiri bulunur: bir insanın tahattur ve tahayyülde, tamim ve tecritte hüküm ve muhakemede muvaffakiyetin derecesi, bir taraftan bu ameliyat-ı zihniyede ibraz ettiği cihetin bu ameliyattan aldığı zevkin diğer taraftan bu ameliyatın mevzularına gösterdiği merbutiyet hissiyatın derece ve nevine görede değişir; merak ettiği, haris olduğu mevzulardaki cihet ve meram gösterdiği zamanlardaki ameliyat-ı akliyeden büyük muvaffakiyetler kazanan bir şahıs, diğer mevzularda ve diğer zamanlarda pek muvaffakiyetsiz kalabilir, allıyyülide pek metin muhakeme yapan bir şahıs hissiyat ve İhtirasat ile karışan meselelerde pek fahiş mantıksızlıklara düşebilir. Onun için iki şahsın zekâsına mukayese etmek isteyince ol emirde onların tezahürat-ı akliyelerinde his ve iradiye seciyeye düşen hasseyi nazar-ı dikkate almak ya bu hasseyi tayin ederek ayırmaya çalışmak veyahut mukayeseyi his ve iradenin hasse ve tesiri itibari ile müsavi şerait altında yapmak iktiza eder.

Bundan başka tezahürat-ı akliyede malumatında büyük bir dahli ve tesiri vardır; bir “tezahür-i akli”

- Malumatça birbirinden farklı şahıslarda nevice ve şiddetçe birbirinden pek farklı meleke ve ameliyelerin mahsulü olabilir: bir şeyi anlamak ve bir meseleyi halletmek için, o hususta veya ona mümasil hususlarda bazı müşahedat ve malumata sahip olan bir şahıs yalnızca bir tahattur ve nihayet ve tahayyül yapmaya mecbur olduğu halde bu hususlarda müşahedat ve malumattan mahrum olan bir şahıs az çok uzun bir silsileyi muhakemat yürütmeye mecbur olur. Bir fikir mücerredi kavrayabilmek için bir şahıs yalnızca küçük bir “hatve-i tecrit” atmaya mecbur olduğu halde diğer bir şahıs geniş ve uzun bir silsileyi hutuvat atmaya mecbur olur, onun için tezahüratın ihtilafından hemen melekatın ihtilafına hükmetmek doğru olmaz. Bu hususta malumatın hassesinide nazar-ı dikkate almak ya bu hasseyi tayin ederek

ayırmaya çalışmak ve yahut mukayeseyi malumat nokta-i nazarından da müsavi şerait altında yapmak lazım gelir.

İşte böyle mülahazalara bina eder ki, zekâ hakkındaki tetkikat ve mukayesatta ol emirde seciye ve irfanın hasselerini asıl zekânın hassesinden kemal-i itina ile tefrika itina olunur.

Fakat asıl melekât-ı akliye dahi pek mütenevvi ve mütehaliftir: iki insan arasında bir mukayese yapılıncâ çok vakit bir meleke itibari ile birinin fakat başka bir meleke itibari ile diğerinin hatta aynı melekeden bir vasfı itibari ile birinin başka bir vasf-ı itibari ile öbürünün faik olduğu görülür. Bu halde mukayese neticesinde bir hüküm verebilmek iki insandan birine “daha zeki” diyebilmek için mühim bir “esas meselesi” daha halletmek lazım gelir: zekâyı takdir hususunda hangi melekelerle ve onların vasıflarına daha ziyade ehemmiyet vermeli hangi melekelerle ve hangi vasıflar itibari ile olan tefevvuku, zekâca tefevvuka delil tutmalı.

Melekât-ı akliyenin “ameliye” namı verilen kısmı tecrit, tamim ve muhakeme kabiliyetleri diğer kısımlarından daha yüksektir: onlara hâkim, onlar üzerine müesses hatta onları mütezammın gibidir. Onun için zekâ bunlar ile tarif ve takdir olunabilir. Denilebilir ki “zekâ, umumi ve mücerret fikirleri: teşkil ve tasavvura ve mantıki bir surette terbiye... olan iktidar ile mütenasiptir.”

Sayfa 419

Yeni Mektep

Fakat bu düstur zekâyı takdir hususunda pek az hassas bir miyar teşkil eder; mütefekkirleri mukayeseye hıdmet edebilir fakat ekseriyet halkın zekâları arasındaki farkı takdire medar olamaz.

Melekât-ı ameliyenin ekseriyet halktaki tecelliyatında nazar-ı itibare alınca “zekâ” yı “zihnin” bilmediği şeyler karşındaki faaliyeti suretinde telakki ederek ”zihnin yeni anasır muvacehesinde makul bir surette tecelli eden faaliyeti inşaiyesi” diye tarif eylemek iktiza eder.

Bu tarife göre zekâyı muayyer olabilecek hassais: faaliyet, feraset, kâşifiyet, sürat, intikal namları ile maruf olan evsaf-ı akliyedir.

Bu tefsilat gösterir ki: “bizim çocuklarımız Avrupalı çocuklar kadar zeki midir?” sualini “bizim çocuklarda Avrupalı çocuklardaki kadar faaliyet-i zihniye, onlardaki kadar kabiliyet tefehhüm, onlardaki kadar feraset ve sürat-i intikal onlardaki kadar kabiliyet-i keşif var mıdır?” şeklinde tevzih etmek iktiza eder.

Benim müşahadat ve tetkikatım bu suallere cevap tasdik veriyor:

Fransızca “ Muallim” ünvanlı mecmuanın yirmi sene kadar evvelki nüshalarında usul-ü tekşif ile verilmiş bir takım dersler mufassalsan çocukların cevapları ile birlikte münderiçtir. Ben bunlardan bazılarının mevzularını tatbikat mektebindeki derslere esas iktihaz etmiş ve neticede “muhabatım çocukların mecmuadaki derslerin muhabatı olan çocuklardan daha az zeki olmadığı” hükmünü vermeye mecbur olmuş idim: o dersler esnasında muhataplarımın gösterdikleri feraset, intikal ve kâşifiyet mecmuadaki derslerin delalet ettiği feraset ve kâşifiyetten hiçte aşağı değildi.

Avrupa’ya seyahatim esnasında iptidai mektepleri derslerinde hazır bulunduğum vakit oradaki çocuklarda gördüğüm asar-ı zekâ, zihnen bizim çocukların ahvali mümasile de ibraz ettiği asar-ı zekâ ile mukayese etmiş ve bu mukayeselerden de aynı neticeye vasıl olmuş idim.

Avdetimde tatbikat mektebinde daha iyi bir mukayeseye medar olacak surette bazı dersler vermiş onlardan da zihni tahminlerimde aldanmamış olduğumu anlamış idim.

Bu hususta ecnebilerin hüküm ve şehadetlerine de dikkat ettim: burada birçok ecnebi mektepleri var; bunların bir takımında İslam ve Osmanlı talebe dahi mevcut; bu çocuklar ecnebi arkadaşlarından geri kalmıyorlar. Gerek bu gibi ecnebi mekteplerinde ve gerekse Osmanlı mekteplerinde muallimlik etmekte olan ecnebilere bir kısmını tanırım: onlar çocuklarımıza zekâ itibari ile kusur bulmuyor yalnız aile tesirlerinden ve seciyelerinden şikâyet ediyorlar.

Nihayet Avrupa’da bilhassa “anormal” ve “arriyere” lere yani zekâları pek mahdut olan çocuklar ile neşvünema zekâ-iyeleri tehire uğrayan çocuklara mahsus mektepler tesisine başlandığı zamandan beri birçok “muayene-i ruhiyeler yapılmış zekânın neşvünema tabiyesini gösterir. Cetveller tanzim edilmiştir. Bunları tetkik edince dahi bizim çocukların ezbercilik ile sersemleştirilmedikleri ve müctenip ve muhteris bir hale getirilmedikleri vakit zekâca gerilik göstermediklerine hüküm vermeye mecbur oluyorum. Böyle muaddel meselelerde sahası bi zarur mahdut kalan tetkik ve tecrübelerden mütehassıl neticelere hemen kati nazarı ile bakmamak, bu neticeleri iyice

Sayfa 420

Yeni Mektep

Kontrol etmek, bunların bildiğimiz kuvvanin-i tabiiyeye muhalif olup olmadığını da tetkik eylemek lazım. Gelir.

“Çocuklarımızın zekâsı” meselesinde elde ettiğimiz neticeyi de bu suretle tetkik edelim; bunun “makul” olup olmadığını da düşünelim.

Bu netice vehleten gayrı makul görülebilir; Avrupa’nın şimdi gözlerimizi kamaştırmakta olan faaliyeti ilmiye ve talimiyesi nazar-ı itibare alınınca denilebilir ki nasıl olur? Avrupa’da o kadar zamandan beri o kadar mürebbiler tarafından sarf edilmekte olan mesai, bir tesiri istifayı husule getirmemiş, orada zekâyaya viladı ve tabiiyeti bir faikiyet ve mümtaziyet vermemiş midir?

Şimdi bu nazik meseleyi tetkik edelim:

Avrupa’da bir “istifayı zekâyı” hüküm sürmüş müdür? Bu istifa, bir tesiri müspet husule getirebilecek kadar devam etmiş midir?

Evvelden şurası nazar-ı dikkatten dur tutulmamalıdır ki: bütün evsaf ve havasın irsen intikale kabiliyeti bir raddede değildir: efradın evsafı aramasında evlada intikal en muhtemil olanlar en az mütehavvil olanlar uzviyette en çok tesir yapmış bulunalardır; zekâyaya ve bilhassa onun melekat-ı akliyesine ait olan vasıflar bu cümleden değildir. Evsaf-ı ahlakiye ve bahusus ve bedeniye ait ve laset misalleri, kıyası kabul etmeyecek derecede azdır; filvaki belahat ve cünüm gibi büyük mikyasta bir tahavvül uzvu ile mütarafik olan evsaf-ı akliye ait vesalet misalleri çoktur. Fakat melekat-ı aliye-i akliye ait intikal misalleri öyle değildir; filvaki birçok meşhur adamlar yetiştirmiş aileler vardır. Fakat bunların kısmi azamı zekâdan ziyade hasse ve mizaca merbut olan sanaiye nefise müntesiplerindedir. Asıl fikir ve ilim hususunda iştihar edebilmiş aileler bir kaçtan ibarettir, fazla olarak bunlara da veraset ile anane ve terbiyeden hangisinin hassesi galip olduğu cay tetkiktir; Profesör “Ostevald” büyük âlimler hakkında tetkikat neticesinde büyüklük kabiliyetinin mevrus olmadığını söyledikten başka, büyük bir adam yetiştirmiş ailelerin zekâca inhitata uğramakta olduğunu iddia etmiştir. Herhalde şurası muhakkaktır ki insanın evsaf ve kabiliyeti arasında irsen intikali.

En müşekkel olanlar, zekâyaya ve bilhassa melekat-ı aliye-i zekâyeye ait bulunalardır.

İstifanın bir netice husule getirebilmesi için mühim bir şart var. Bu da onun “imtidad” etmiş bir çok batınların aynı vasfı üzerine mütevelliyen tesir eylemesidir. Bir vasfın irsen intikale kabiliyeti ne kadar az olursa istifanın onu tespit edebilmesi o nispette medid bir tesir icra etmesine tevakkuf eder.

Bu tesirattan anlaşılır ki istifanın evsaf-ı zekâyeye üzerine tesir-i evsafı medeniye ve ahlakiye üzerine tesirinden çok daha bataetle vukua gelir. Ve istifanın

zekâ hususunda bir netice husule getirmesi diğer hususlarda bir netice husule getirmesi için lazım gelinden çok daha ziyade batınlar temadin ve tevali etmesine tevakkuf eder.

Hâlbuki garbın “maarif ve terbiye tarihi” tetkik edilince orada zekâ terbiyesinin zan olduğu kadar eski bir şey olmadığı görülür. Mekteplerde terbiye-i fikriye endişeleri uyanalı henüz bir asır olmamıştır. Mekatib-i iptidaiye daha üç çeyrek asır oluncaya kadar hemen umumiyetle “başka bir işe yaramaz” kimselerin elinde kalmış idi. Terbiye-i zekânın en ehemmiyetli ameli fikri temkidin en başlı müvellidi olan ulum-u tabiye laboratuvarlarında dışarı çıkmaya başlayalı bir asırdan

Sayfa 421

Yeni Mektep

Fazla bir zaman geçmemiş, mekteplere girmeye başlayalı ise o kadar bile olmamıştır.

Filvaki Avrupa’da ondan evvelde bir zümre-i münevvere var idi. Fakat bu zümre-i münevverede ne kadar müstesna şerait altında yetişiyorlar idi! Mütefekkirlerin ihrak binnar edilmesi devrinin intihası ile aramızda geçen zaman daha üç asırı bulmadı. Protestan çocuklarının cebren aileleri elinden alınarak katolik papazlarının dest-i terbiyesine tevdi-i hakkındaki fermanların tarihinden daha iki asır geçmedi. Muhtıralara taarruz vakaları daha bir asır uzağa bile gitmedi... Bu zümre-i münevvere bir sınıf mahsus “kast” teşkil etmişti; onun efradı hep diğer zümre arasından çıkıyor sonrada o zümreler arasında arıyor idi. Bu suretle o mahdut zümre-i mütefekkirinin ahvali bile “istifayı zekâî” nin mukteziyatından pek uzak kalıyordu.

Avrupa’da kervan vesaitinin bütün imtidadınca ta “reforma” ve “ıntibah” devrine kadar bütün manası ile rücu bir istifayı zekâî “hüküm sürmüş idi.” İlim ve tefekkürle istisnalık hemen yalnız ruhban münhasır kalması, ruhbanın umumiyetle tehelludan memnu olması daha sonra pek çok serbest fikirlilerin ihrak binnar edilmesi... Hep mümtaz zekâların daire-i tenasülden hariçte kalmasını intaç etmiş idi. Reforma bu rücu istifanın avamilini ortadan kaldırdı. Fakat zekâyı avamil istifa arasına ithal edemedi. İntibah devrinden sonra istifayı cinsiyenin eski avamiline -hüsnü asalet ve servete – evvelenhissiyat-ı bediye ve hissiyat-ı diniye sonra nüktedanlık ve hoşgörülük gibi evsaf-ı ruhiye dahi iltihak etti. Zekânın bu avamil arasına girmeye başlaması ise pek yeni zamanlarda vukua geldi.

Buna nazaran medeniyet-i hazirenin zekâyı henüz istifayı varisi bir mahsul verdirememiş olmasını tabii bulmak lazım gelir.

“İlm-i beşer” mütevağğıllarının tetkikatı sahai medeniyete girmiş olan akvamın vasati siai kıhfiyelerin arasında mahsus bir tefavüt bulunmadığını gösteriyor;

“Deniker” siai kıhfiye itibari ile Asyalıların Avrupalılardan hemen hemen farksız olduğunu söylüyor.

Filvaki siai kıhfiyenin müsavati zekânın müsavatına tam bir delil ad olunamaz. Fakat tetkikatı ruhiye dahi aynı neticeyi vermiyor. “Güstaw Lobun” Hindistan’da yaptığı seyahat-ı tetkikiye neticesinde yazmış olduğu büyük eserde Hintlilerin zekâsı vasati itibari ile Avrupalılardan farksız olduğunu söylemiş ve la alaet tayin alınmış bin Hintli aynı suretle alınmış bin Avrupalı ile mukayese edilirse bunların 995’nin zekâda müsavi olduğu ve yalnız beşi arasında büyük bir fark görülür demiş idi. Bu hüküm o zamandan beri bir çok âlimler tarafından daha teyit edilmiştir. “Alfred Föye” dahi bunlara iltihak ediyor ve diyor ki müteali ırklar ile benim mütememmeden namı ile tevsiim edilmekte olan ırklar arsındaki fark daima birincilerde zekâi vesaitinin ikincilerdekenden yüksek olmasında değil ikinciler arasında “bir haddan yükseğe çıkmaya kabiliyetli” efrat bulunmamasındadır.

Şurasını bilhassa kayıt ve tezakere lüzum görüyorum ki burada istişhad ettiğim zevat ırkların tesiri fikrini batıl ad edenlerden değil bilakis ırklara büyük ve fikrimce müferrit bir ehemmiyet verenlerdendir. Ve bizim Avrupalılar ile olan ihtilatat nesliye ve fikriyemiz “nim mütemeddin zümresine ithal edilmekte olan

Sayfa 422

Yeni Mektep

Diğer kavimlerin ihtilatatından kat kat daha ziyadedir.

İşte bu mülahazalara binaen ben kani bulunuyorum ki Avrupa’da medeniyeti hazirenin zekâ üzerine tesiri istifa-i varisi bir mahsul verebilecek dereceye gelmemiştir; bugün Avrupa’yı yükselten şey orada vücuda gelen vücuda getirilen muhitlerdir. Bizim ile Avrupa arasındaki fark evsaf-ı zekâiyede değil ahval-i içtimaiyede, irfan ve seciyededir...

Ben zümre-i münevverimizin nevakısı esasiesinide irfana ve terbiye-i his ve iradiye ait görüyorum. Fikrimce bu zümreyi yükseltmekten men eden şey zekânın noksanı değil şedit meramların ve ali hislerin fıkdanıdır... Bu zümrede görülen muhakeme ve tamim kusurlarının en başlı ve ehemmiyetli sebepleri en kuvvetli ve derin amilleri: cihet fikri ile âdem-i ülfet, hissiyata mağlubiyet, yüksek emellerinden mahrumiyettir. Bu sebeple zümre-i münevverimize herşeyden ziyade lazım olan hasletler: devamlı bir cihet kuvveti bir meram ile ıtaş-ı hakikat zevki tettebbu ve hırsı taala...dır.

27 Mayıs sene 328

Satı

Şekip Bey'e

Efendim,

“Yeni Mektep” deki cevabınızı okudum.

1- “ Zekâyı ihata edememek sözünü bilmemek suretinde tefsir etmekle ifademe mevhum bir mana vermiş oluyorsunuz” diyorsunuz. Fakat yaramazlığı alamet-i zekâ ettiğimi iddia etmediniz mi? Ve etmiyor musunuz? Zekâyı yaramazlıkla ölçmeye kalkışmak onun ne olduğunu anlamamak bilmemek demek değil midir?

2- “Garp şarka zekâ itibari ile faik değildir” demekliğime şaşıyorsunuz ve buna karşı bazı mülahazar dermiyan ediyorsunuz. Fakat mektubumda bu cümleyi “garbın faikiyeti usulünün, devamının sebatının şecayesinin, irfanının mahsulüdür” cümlesi onu da “terbiye garp zekâları üzerinde henüz istifai bir mahsul verebilecek derecede medid ve umumi bir tesir icra edememiştir” cümlesi takip etmiş idi; bu üç cümleyi birbirinden ne için ayırıyorsunuz? Son iki cümle birincinin manasını izah ve itmam etmiyor mu ve dermiyan ettikliğiniz mülahazalara karşı ne fikirde bulunduğumu sarahaten göstermiyor mu?

Filvaki mektubumda bu cümlelerle ifade ettiğim fikir ve kanaatleri ispat ettim; fakat bunları ispata hacet yok diye değil bunların doğru olup olmamasının asıl bahse taalluku yok diye... Bundan dolayıdır ki bunları ispat için tatvil-i makal etmek istemem. Cümlesinin başına burada kaydını koymuş ve ondan sonrada bir muharrir benim bu fikirlerime ve kanaatlerime iştirak etmeyebilir. Fakat bunlardan zekâyı anlamamış olduğuma hüküm veremez demiş idim.

“Yeni Mektep” çocuklarımız zekâsı hakkında bir makale gönderiyorum. Onda göreceksiniz ki benim bu husustaki hükümlerim zan ettiğiniz gibi “dogmatik” değildir.

3- Konferansın başında seyahat intibatındanunvanı bulunmakla beraber içinde seyahat-ı tetkikiye ve müşahadat ve tetkikat tabirleri bulunduğunu gösteriyorsunuz. Ben seyahatim bir seyahat-ı tetkikiye değil idi demedim. Sizin konferansı böyle pek sathı olmamalı idi demenize karşı o konferansın ne gibi şerait altında kimlere verilmiş olduğunu izah ederek tetkikatımı fenni ve derin deliller ile tebliğ edemezdim.” Demek istedim.

Sayfa 423

Yeni Mektep

Bu esas kabul edilince zekâ gibi ilmi ruha ait fenni bir meseleyi mevzu bahis etmeyipte yalnız istidattan; intizam ve sebatan bahsedilseydi daha hakiki ve muteber bir teşvik olmaz mıydı? Diyorsunuz. Hayır, olmazdı çünkü o zaman muhaliflerimiz bizim hattı

hareketimize itiraz ediyor; çocuklarımızı Avrupa çocukları gibi düşündürmek istemekle vaktimizi de onların vaktini de beyhude geçirmiş olacağımızı iddia ediyor ve hatta bu fikirleri konferansın bir fıkrasında işaret edilmiş olduğu vecih ile Mektebimiz talebesi arasında da neşre çalışıyorlardı. Onun için onlara bu hususta edinmiş olduğum kanaati de söylemekliğim lazım geliyor idi.

Şurası da şayanı dikkattir ki zekâ kelimesi, o yedi büyük sayfalık konferansta yalnız üç defa istimal edilmiştir. Bunların ikisi aynı tabirin tekrarı suretinde ve istidat kelimesinin yanında olarak söylenmiş yalnız birisi münferiden ve mektep çocukları hakkında zikir edilmiştir.

4- Siz, çocuklar dünyanın her tarafında çocuktur gibi pek basit bir hakikati tekrar ettiniz. Belki çocuklardaki bu noktada hayvan yavruları da çocuklarla müşterektir. Umumiyetle mihaniki ve sevki tabiyeden başka bir şey olmayan müşterek efal ve harekâtı zekâların şark ve garp çocuklarında müsavatına bir delil olarak gösterdiniz diyorsunuz.

Bahsin asıl ruhumu teşkil eden bu noktada ilk iddianıza daha büyük bir sarahat vermiyor, fakat yine hiçbir delil göstermiyorsunuz. Muallimlere mahsus bir mecmuaya derc olunan tenkidatta daha ziyade dikkat eserleri görmek isterdim demekte haksız olduğumu ispat etmek istiyorsunuz. Lütfen konferansı bir daha okuyunuz ve bu iddianıza bir delil gösteriniz.

Satı

Cevabı gelecek nüshada verilecektir.

M. ŞEKİP

İmlanın Talimi Usulü

Alınan Cevaplar Münasebetiyle

Kelimeler ağızımızdan çıktığı gibi yazılmış olsa idi o zaman yazıda bir ıtratsızlık hâsıl olmayacak, imla derslerine hemen de hacet kalmayacak idi. Fakat her lisanda mutlaka tahriri telaffuza uymayan bir takım kelimeler vardır. Bunların nasıl yazıldıklarını öğrenmeden hafızada sabit şekilleri hazır bulunmadan doğru bir surette yazılamazlar. Bu gibi kelimeleri matrut bir şekilde yazmak, mevkilerine göre tabi oldukları kaideleri tatbik etmek için her mektepte muallimler imla dersleriyle uğraşır dururlar. Mekteplilerin en kıymetli ve en uzun zamanını geçiren imladır denmiş olsa

her yer için doğru olacak bir söz söylenmiş olur. Yazmak, daima yazmak muallim söyler talebe yazar. Fakat acaba matlup fayda hâsıl olur mu? İlk önce şunu bilmeli ki ağızdan söylenerek yazdırılan şeyler çocuğa kelimelerin doğru şekillerini katiyen öğretmez.

Hata yapa yapa insan hatalardan kurtulabilir mi?

İmla icat edilemez. Çocuktan tanımadığı bir kelimenin doğru yazılması istenemez. Çocuk bu kelimeyi görmeli, okumalı, işitmeli; mütalaa etmeli de ondan sonra yanlışsız yazabilsin.

Bir sarf ve nahv kaidesinin tatbikte ancak bu kaideyi öğrendiği, anladığı, hatırında tuttuğu zaman kendisinden istenebilir. O halde

Sayfa 424

Yeni Mektep

İstiktap bir talim vasıtasıyla değil, bir teftiş vasıtası. Çocuğa yazdırılacak imla parçalarıyla kelimelerin talimli şekillerinin ve evvelce mütalaa edilmiş olan sarf ve nahv kaidelerinin hatırda kalıp kalmadığı yoklanacaktır.

Her kelime fikirde birkaç surette menkuş kalır:

- 1 – Samia ile. (Telaffuz edildiği iştilir de hafızada muntabı olur.)
- 2 – Basire ile. (Yazıldığı görünmek suretiyle ikinci bir şekil nakş edilir.)
- 3 – Harflerin şekilleriyle. (Yazılmak istenilen kelimenin heyeti parmaklar için menus bulunur.)
- 4 – Kelimenin telaffuzuyla. (Kelime açık ve tam bir surette telaffuz edilmekle) ilm-i ruh tetkikatı gösteriyor ki bu dört nevi şekil fikirde sınıksız birleşmedikçe bir kelime gerçekten öğrenilemez.

O halde imla taliminde bu kaideye daima riayet etmeli: “Çocukların bir kelimeyi iyi bilmesi lazım geldiği zaman muallim onu pek açık bir surette telaffuz etmeli (1), Talebesine telaffuz ettirmeli (2), Siyah tahtada dikkatlice okutmalı yahut yazmalı (3), ve nihayet şakirdane doğruca yazdırmalı (4) dır.”

Bu baaptamüracaat olunacak vasıtaların en ilk ve en devamlısı (dürüst ve izahlı) kıraattir. Her parça bir takım yeni yeni kelimeler verir. İptidaiyenin birinci, ikinci derslerinde bu nevi kelimeler pek çoktur. Bunların hepsini birden mütalaa kalkışmamalıdır. Çünkü bu, çok istemek ve hiçbir şey elde etmemek demektir. Bu tehlikeye uğramamak için en ziyade kullanılan birkaç kelime üzerinde çocuğun fikrini durdurmalı ve onların manalarıyla yukarıda gösterilen dört şekili iyice hatırlatmalıdır. İptidai üçüncü ve hatta rüştü birinci senelerde her derste üç dört kelimenin mütalaaıyla

iştilgal ve iktifa edilmelidir. Bu kelimeler kopya edilecek ve hatta çocuklar tarafından terkip olunacak fıkralarda kullanılacaktır.

Lisan temrinlerinde birbirleriyle münasebetli olan kelimelerin yazılışı öğretilebileceği gibi muhtelif derslerde geçen bazı hususi tabirlerin imlası gösterilmek suretiyle de çocukların bu husustaki bilgisi zenginleştirilebilir. İptidai son sınıf ile rüştiye sınıflarında aynı aileye mensup kelimelerin öğretilmesi iştikaka dikkat edilmesi bu suretle imla kanunlarının bilinmesi faydadan halli değildir.

Kaide imlasını çocuğa öğretecek sarf ve nahv dır. Lakin bunun faydası olabilmesi için kaidelerin ameli, iyi seçilmiş ve çok olması iktiza eder. Bunlardan yalnız kuvaid dersinde değil, kıraat, imla saatlerinde de bahis olunabilir. İmlası öğretilen kelimelerin çocukların zihninde nasıl bir yer tuttuğunu anlamak için haftada bir veya iki ders istiktap kâfi dir.

İstiktap hususunda muhtelif usuller vardır: yazdırılmak için kıraat dersinden aynen bir parça alınır. (iptidai birinci, ikinci seneleri.)

Veyahut muallim okunan parçadan bir takım cümleler İntihap eder; bunlarla evvelkisine pekte benzemeyen bir imla zemini hazırlar. (üçüncü sene)

İmla tashihini teshil için muallim çok defa bir cümleyi talebeye okur. Orada güç görünen ancak birkaç kelimeyi yazdırır ve böylelikle devam eder. Bunlar az olmakla ve çarçabuk yazılmakla bütün talebenin bu kelimelerde ve bunların o esnada tabi oldukları kaidelerde hata edip etmedikleri birkaç dakikada gözden geçirebilir.

İptidaiye üçüncü sene ile rüştiye sınıflarında

Sayfa 425

Yeni Mektep

Her zaman kendi kitaplarından imla yazdırılmaz ve yazdırılmamalıdır. Bazen muallimin iyi bir müellifte bulduğu güzel bir parça kendiliğinden zemin ve zamana muvaffak tertip ettiği bir ibarede yazdırılmak münasiptir. Yazılacak parça tayin ettikten sonra istiktap şu usul dairesinde cereyan etmelidir:

- 1 – Muallim bu parçayı yüksek sesle ağır ağır okuyacaktır.
- 2 – Onu yavaş yavaş yazdıracaktır. Yazıda tesadüf ettiği nokta ve virgülleri evvela söyleyecek, talebe tenkit usulünü öğrenince işaret mahallerini sesine vereceği eda ve ima edecek ve böylelikle şakirtleri tenkit işaretlerini kendiliklerinden kullanmaya alıştıracaktır.
- 3 – Yazılan parçayı bir defa okuyacaktır.

4 – Çocukların imlalarının kendi kendilerine okumaları ve bu esnada farkına vardıkları yanlışları tashih etmeleri için birkaç dakika müsaade edecektir. (Eğer mektepte başka muallim yok ise bu zamandan küçük sınıflara görünmek, kalfalara bazı nasihatlerde bulunmak hususunda istifade edilir.)

5 – Tashih ile uğraşacaktır. (İmla tashihi meselesinden aşağıda bahis edeceğiz.)

6 – Tashih bitince parçanın tazmin ettiği ameli yahut ahlaki fikirleri çıkartacaktır. (Muharrir fikrini vazih bir surette anlatmak için nasıl bir sanat gösterdiğini rüştiye talebesine anlatmalıdır. Bu mülahazalar çocukları kitabete hazırlar.

7 – Bütün defterleri gözden geçirmek kabil olmayınca tashihsiz kalmış hataları anlamak için yazılan parçayı tekrar okumaya başlayacak ve zor kelimeler üzerinde durarak “ bakalım şu kelimedeki kim yanlış? der. Parmaklar kalkar. Siz bunu nasıl yazdınız? “

- “ Bu türlü...”, “ Ya siz?”, “Bende şu türlü...” ihtarlar, izahlar...

8 – İmla parçanın ruhuna ait bir iki suale talebe sık sık yazı ile cevap vereceklerdir.

Bütün bunların bir derste icrası mümkün müdür? Evet, imla parçasının uzun olmaması, evvelce İntihap ve ihzar edilmiş bulunması şartlarıyla mümkündür.

Şimdi de yazılmış imlaların tashih muamelelerini tetkik edelim: imla hatalarını siyah tahtaya yazılmış satırlara baktırmak tashih ettirmek çocuğu aynı zamanda defterine ve tahtaya baktırmak suretiyle yorar ve şaşırır. Bunun için şu usul iyi değildir.

Bazı muallimler yazılan parçayı her şakirte yüksek sesle heceletir. Bu esnada çocuğun defteri ya kendisindedir ya arkadaşıyla mübadele edilmiş bulunur. Mübadele usulü fena rekabeti, sınai hataları... mucip olur. Çocuk defterini kendisi tashih ettiği halde bazı yanlışları düzeltmekte müsamaha eder. Lakin muallimin tehci esnasında bazen nezaretle ve teftişi çocuğa iyi tahsis etmek itiyadını verebilir. Hecelemeğe gelince:

Mesela “Vatanını bütün kalbinle sev” cümlesi tashih edilecek. Evvela “Vatanını” kelimesi alınır. Mürekkep bulunduğu harfler (Vav, tı, nun, sağır kaf, ye) diye söylenir ve muhatap olduğu için nun' la değil kaf'la yazıldığı ihtar edilir. (Bu nun, sev) kelimelerin yazılışı sade olduğu için bunların tehcisine lüzum yoktur. Fakat “kalbinle” kelimesini elif veya nun' la yazmış olmak ihtimali bulunduğu için harf harf (kaf, lam, be, sağırkaf...) diye telaffuz etmek lazımdır. O halde tahtaya yazılacak kelimelerde bu nevi kelimelerden olacaktır.

Artık bu tafsilattan anlamıştır ki mesela: “ bu kelime

arabidir. Tarz-ı tecririne dikkat ediniz” demek çocuğa doğru yazmak kabiliyetini bahsedemez. Bu makamda öyle yeni kelimelere tesadüf ettikçe yukarıda zikir edilen dört hatırayı teyit için tarz tecriri açıktan açığa göstermeli ve tespite çalışmalıdır. Bu kaide tatbik edilince artık her zaman talebeyi kopya etmesinler diye muhtelif vaziyette oturtmaya da lüzum kalmaz. Defterlerin ayda bir defa toplanıp tashih edilmesi ve yanlış yazılan kelimelerden dolayı çocuğun tekdir ve mücazat olunması. – yukarıdaki izahat tahattur edilince- imlaya iyi bir tesir icra etmez. Çocuğun ağızında, kulağında, gözünde, elinde iyi bir şekil almamış olan bir kelime tabidir ki defterde de doğru şekil alamaz. Şeklin sıhhatini muaheze değil, usul temin edecektir. Medid bir fasıldan sonra sınıf haricinde çocuğun gözü görmeden, kulağı işitmeden, ağzı söylemeden, iyi yazmadan yapılacak tashih tesirsiz kalır.

Huruf-ı imla ile her harekelerin kelimeleri istihtap esnasında memdudu okumak iyi değildir. Kulakta husule gelecek bir itiyat çocuğa şivesini kaybettirecek, mesela(baş, için) kelimelerini çok defa işitildiği gibi med tabi ile söyletecektir. Türkçede huruf-ı imla memdud okutmadığı cihetle o gibi kelimeleri yapma değil, tabi bir telaffuz ile eda etmek daha muvaffaktır. İmlaya dair alınan cevaplara bizi memnun edecek noktalar yok değildir:

“ İmla parçasının evvelden taktir ve izahı – bunlardan sonra ne yazardınız diyerek fikirlerin ikaz ve amalı.

- Tenkit işaretlerinin istimali – tatbikat ve tahlilatın icrası – imlanın kitabete methal olması defterlerin terakki miyarı olmak üzere muhafazası... Bu cümledendir. Yeniliğin mekteplerimizde tecellisini gösteren şu terakki eserinin verdiği şevk ile temenni edelim ki bu terbiyevi usul bütün muallimlerimiz tarafından tamamıyla tatbik olunsun. Görülecektir ki her zaman tekerrürü muallimde büyük bir beis uyandıran imla hataları yavaş yavaş zail olacaktır.

Sabri CEMİL

“Hayatta sizleri” sevgili talebelerime hayatlarında bir rehber gibi hediye etmekte hocalık vazifemi tanımlamak istemiştim. Fakat bu kabil nasihatlerin ruhlar üzerinde tekrar etmesi için hayatın tecrübelerinden istifade en birinci şart olmakla beraber Âdetleri az kıymetleri çok büyük adamların nasıl yaşadıklarını görmekte lazımdır.

Bizde en ziyade ihmal edilmiş bir şey varsa o da büyüklerimizin tercüme-i halleridir. Tarihin bu kısmı garpta adeta ayrı bir ilim olmuştur. Bütün büyük adamların hayatı en ince teferruatına varıncaya kadar tetkik ve teşrih edilmiştir. Mektep hayatını ikmal etmiş gençlere en müessir ahlak ve fazilet kitapları bunlardır. Aşağıdaki sütunlarda göreceksiniz ki yaşamakta iki türlü olurmuş. Birinci kısmını yani yani (nefsi için yaşamak)ı ekserimizpekiyi bilenlerdeniz. Buna (barbar hayatı) derlerse de bunu işitip anlamak henüz bize müyesser olamadı. İkinci tarzı hayat (vatan için yaşamak)dır. Bunun bir üçüncüsü de var. Biz ikincisini öğrenelim de üçüncüsünü sonraya kalsın. Artık maksadımı anladınız değil mi? Şimdi (Gorki) yi okuyunuz:

Maksim Gorki

Hayat ve Eseri

Rus Edebiyatı yarım asırdan beri mesfaharetli

Sayfa 427

Yeni Mektep

Rus buluşlarıyla zenginleştikten sonra bugün harekeli bir iptidai kabiliyeti izharına muvaffak olmuştur. Tolstoy'un ilk romanlarından sonra Rusya'da dolgun manasıyla teceddüt ve hususiyet gösteren edebi bir sima varsa o da "az" ve "hafiyе" romanları sahibi bir serseri bir Maksim Gorki'dir. Henüz lisanımıza tercüme edilmeyen " serseriler" Les Vagabonds romanıyla tipler mübdei olduğu ispat ederek zamanımızın edebi âleminde velvedar bir paye kazanan bu zeki İslav çocuğu Zola, Octavermerbu, AnatolFrans, Tolstoy'u, ipsen, Da vinci gibi şöhretlerin seviyesine kadar çıkarılmıştır. Bu şöhretin istinatgâhı tahlil edilirse üç anasırdan mürekkep olduğu, daha doğrusu üç anasırla desteklendiği görülür: fevkalade istidat ve mahareti Gorkice yazılarının mevzuu bizzat kendi hayatı. Gorki' nin bütün yazılarında müelliften bir şey bulunmamak mümkün değildir. Bu hal ilk eserinden sonunculara kadar tamamen müşahede olunur. Gorki' nin şahsiyet ve eserlerine intikal etmezden evvel kendi kalemiyle yazdığı tercüme-i halini derc etmeyi faydadan halli bulmuyorum.

***

“ Ben 1869'da Nijninogovorded'de doğdum. Babam kilimci esnafından Maksim Peçof'dur. O, ben beş yaşındayken öldü. Annemin vefatından sonra ben büyük babamla kaldım, beni bir ayakkabı mağazasına yerleştirdi; o vakit dokuz yaşında idim. Büyükbabam bana okumayı Hazreti Davut'un mezamırından, dua kitaplarından öğretti,

(Mağaza garsonluğum) çok sürmedi. Bir nakkaşın yanına çırak girdim. Oradanda kaçtım, bir kilise resimcisinin destegahına girdim. Sonra geminin birinde aşçı yamağı oldum. Daha sonra da bahçıvan yamağı on beş yaşına kadar hiç tanınmayan müelliflerin klasik eserlerini gayretle okumaya dalarak böyle yaşadım. Aşçı yamağı bulunduğum gemide ustam (Samurı) nı tahsilim üzerine pek büyük bir tesiri oldu. Bana “ Azizlerin hayat”ını , (Gogol) un, (Dumaper) ın ve bir çok farmasonların eserlerini okuttu, ustamı tanımazdan evvel pasaportun dâhil olduğu halde – kitapları ve hatta bütün matbu evrakı tezyif ederdim. Onbeş yaşından sonra kendimde şiddetli bir mütalaa arzusu duydum. Bu amelle okumak arzusunda bulunanlara bedava ilim öğretilceğini zannederek (Kazan) a gittim. Fakat hakikat öyle değilmiş, çar naçar ayda üç ruble ile bir ekmekçi dükkânına girdim.”

Gorki’ nin bu hayatını tamamen aks ettiren hikâyeleri vardır. Bunlar muharririn yalnız sürü hayatını değil ahlaki ve akli tekamülâtını da göstererek bize bir fikir verebilirler. (Gueux) ve (Vaggabonds) romanlarıyla çalıştığı, zahmet ve ızdırıp çektiği havat ve tabiatın kahharlığı karşısında titrediği odun keserek rendelediği, yük taşıdığı, ekmek pişirdiği, bulaşık yıkadığı, ...ilh. Zamanları ve bu esnada kitapları yutmak, Rus edebiyatını temsil etmek için bulduğu boş vakitleri yaşatır.

Gorki’ nin fena yorgunluklar en tahammülsüzlük mahrumiyetler arasında Kazan’daki ekmekçiliğinin hararetli dakikalarını hatırladığı gibi bilahare bir hikâyesinde bu vecalı hatırayı kaydederken diyor ki:

“ Mutfak kapalı bir izbe idi. Ziya az, yer dar, rutubetle pislik, hele un tozları ne kadar çoktu. Fırında kocaman kütükler yanar, esmer duvarlara akseden alevler konuşuyorlarmış gibi oynar ve titrerlerdi. Maya kokusu

Sayfa 428

Yeni Mektep

Havayı eşya eder. Ateşle gündüzün ziyası karışınca gözlere yorucu ve kararsız bir kandil ışığı verirdi.

Bununla beraber Kazan’da geçen bu mizaç hayatta da yine okumayı terk etmemiş, fırsat düşürdükçe üstesine Gogol’un eserlerini okumadan, başına sefiller tayfasını toplayarak okuduğu romanları onlara da dinletmekten geri kalmamış. Yine bu sıralarda talebelerde münasebet peyda etmeye (mütalaa salon) larına sık sık gitmekle başlamış, efkâr ve ilhamlarını, gaye-i hayaliyesini buradan iktibas etmiş ve artık beşeriyetin mukadderatıyla ciddi bir surette meşgul olmaya “yeni bir şekli içtimai”

tahayyül ve “siyahi ihtilalleri” tetkik etmeye “cin fikirlerle yazılmış kitapları okuyarak büyük ve amil bir kuvve-i içtimaiye olarak” hazırlatmaya başlamıştır.

“ Bana öyle geliyor ki ben artık kısmen vazifemi ifa ettim; benimde hayata karşı mutlak bir vazifem olacağı mülahazasıyla bila ihtiyar hemen her an fikir mi işgal etmeye başladı. Her halde hayata lazım bir kıymetim bende tarihi bir rol oynamaya muktedir olmalıyım dedim.”

Bu kemal ahlakı ve tevettür fikrinin neticesi 1888’de bir intihar teşebbüsü oldu. Gorki bu akıbeti bize: “Lazım olduğu kadar hasta yattıktan sonra, iyileştim fakat bu sefer elma satmak için” istihzasıyla anlatıyor.

Kazan’dan sonra bu yaramaz çocuk (Zarizin) e gidiyor daha doğrusu dalıyor, burada birkaç ay istasyonda kapıcılık ediyor ve sonra askerliğini ifa etmek üzere memleketine geliyor. Fakat kurrası çekilmiyor, bir müddet satıcılık ediyor. Nihayet kendisine pek büyük faydası dokunan (Lapen) namında bir avukatın katibi oluyor. Yazılarının birinde: Lapen’in tahsilime olan tesiri pek etraflı oldu. Çok malumatlı ve pek alicenap bir adamdı. Ben herkesten ziyade ona medyunum diyordum. “ Gorki artık ilmi muhafile sokuluyor, muhtelif mesele alakadar olmaya başlıyor. Fakat yine duramıyor. (1899) da seyahat etmek için başını alıp gidiyor. (Don) nehri ahalisindeki Kazak memleketlerini, küçük Rusya’yı, Beserapyayıkâmilen dolaşılıyor. Oradan Kırım’ın Cenubi sahillerini geçiyor, (Kuban) ve Karadeniz’e vasıl oluyor... Bu ne seyahat, ne sergüzeşt, ne hayat, ne servet, ne tesirat, ne müşahadat! Bu cevelanın eserlerindeki intibaatı görmek lazım. Gorki 1892’de Tiflis’te bulunuyor, şimendifer imalathanesine amele olarak giriyor. İlk tiyatro piyesinde bu hayattan bahsediyor.

(Zarizin) de istasyon memurluğu ederken müdürü kendisinden bilahare meydana çıkan hatıratında şöyle bahsediyor:

“ İşini çok ve tamamen görürdü. Metin bir tahsili olduğu anlaşılınca iki ay geçmeden kendisine yirmi beş ruble aylıkla bagaj memurluğu teklif ettik.

Parasını pek tuhaf bizim tabirimize göre ahmakça sarf eder, ailesi çok olan memurlara, fukaraya tevzi eder, buna bir ruble öbürüne beş kuyak verirdi. Posta puluna da çok para harç ederdi, çünkü kendisine pek vasi bir muhabere kapısı açmış idi; hemen her gün bir yığın mektup alır bunların nereden ve kimden geldiğini kimse bilmezdi. Bu gidiş bizi çok endişeye düşürürdü.

Boş saatlerde onu bir sürü amele ile muhat olduğu halde ya faydalı bir mevzu üzerine nutuk irat ettiğini veyahut yüksek sesle ahlak, coğrafya, tarih, ilm-i heyet vesaireye ait bir kitap okuduğunu

görüldük. Bu suretle samilerini dünyanın bizim muhit hakikat ve hadiselerine vakıf ederdi. Gorki zahir haliyle onların pek hoşuna giderdi. Çünkü onu iyice okuyorlardı. Filhakika sözleri atik ve teşbihli idi. Gorki ile yakından tanışmak sırası artık bize gelmişti. Bir roman veyahut hatırlayamadığım bir kitap okurken farmasonlardan bahisbir fasılda zihnim saplanmıştı. Bunların kaidelerini bilmediğim için aramızda en ziyade malumatlı olan müdüre müracaat ettim. Beni memnun edecek malumat veremedi: vaka masonlar hakkında evvelce birkaç şey okumuş ise de esaslarını iyice anlayamamış. Bu müsaha esnasında tesadüfen bagaj memuru Gorki' de bulunuyordu. Hemen söze karıştı:

- İvanovic, müsaade edinizde izah edeyim dedi.
- Senin masonlar hakkında malumatın var mı?
- Bunlara dair birkaç eser okudum, hatırımda kalanları söyleyeceğim.

Dedi ve bize mevzun beyan ve tayin ederek masonları öyle bir anlattı ki bu tam bir konferans oldu: sonunda bu vesai ki nereden bulabildiğime şaştım. Yukarıda da söylediğim gibi sözlerinin cazibesıyla bizi mevzuuna o kadar alakadar etti ki müdürle trenlerin geçtiğini bile unutuyorduk. İki saat muttasıl söyledi. Peçof (Gorki' nin aile ismi) sözünü bitirip bizi terk edince (müdür) bana dönerek:

- Anladık mı? Stephan Stephonovic? Bu Peçof her halde ya mekteplerden matrut bir talebe veya buna yakın bir şeydir. Bir ekmekçi çırağı, bir aşçı yamağı bu kadar şey bilemez. Bu çok okumuş! Allah verede başımıza bir bela gelmesinde bu adam daha ali olsun!

Artık müdür Peçof'u samimi bir dost gibi evine davet ediyor. Evde hiç çekinmeden vaktini bizimle geçiriyor. Sigarasını içiyor, malumat ve kıraatleriyle günden güne bizi o kadar cezp ve teshir ediyor ki biz bu genç, mutlaka kendisine izin verilmiş bir mektep-i ali talebesidir hükmünü vermeye mecbur olduk.

Yanımızdaki hizmeti birkaç ay geçti; latif bir gündü, Peçof resmi odama geldi, artık çalışmayacağını beyan ederek hesabının kat olmasını talep etti.

İstihkakını verdikten sonra hattımız dâhilinde istediği istasyona ikramiye olarak üçüncü mevki bileti verebileceğimi söyledim. Yayan gideceğini söyleyerek kabul etmedi. Şapkasını başına bastırdı. Eşyasını arkasına aldı, kenevirden yapılmış çizmelerini çekti, memurlara ve kendilerini aylarca memnun ve müstefit eden bir zattan müsaade almaya şitaben amelelere dostça ve dualar ettikten sonra demir yolunu tuttu.

Bir müddet sonra elime Maksim Gorki imzalı kitaplar düştü, okur okumaz çoktan beri unutulmuş fakat tanıdığım bir adamın ilhamlarını hissettim; bir müddet sonra müellifinresmini de görünce bizim eski iş arkadaşı dedim.”

***

Tiflis’te de biraz aramadan sonra Volga sahilindeki memleketine gelir “Volga sesaiyesi” namı gazetenin tahrir heyeti meyanına dâhil olur. Mesut bir tesadüf onu (Kurulanku) ya takdim eder. Bu ercument Rus muharrir mübetdi Gorki ile pek ziyade alakadar olur. Gorki bu iyiliği itiraf ederken: “namdar edebiyata duhuli ben bu zata medyunum. O benim için

Sayfa 430

Yeni Mektep

Çok şey yaptı, bana çok gösterdi ve çok öğretti.” Hususi bir mektubunda bakın nasıl beyan-ı hal ediyor:

“ Yazınız, kusursuz yazınız, Gorki’ ye yazmayı (Kurulanku öğretti) Gorki, Kurulanku’dan az öğrendi ise de kabahat kendisindedir. Yazınız: Gorki’ nin ilk üstadı aşçı Samuri’dir, ikincisi: Avukat Lapen’dir, üçüncüsü:

- Cemiyet haricinde bir zat – Kalyojni’dir, dördüncüsü Kurulanku’dur, artık fazla yazmayacağım. Çünkü bu mükerrem zatların hatırası beni müteessir ediyor...” bitmedi.

M. ŞEKİP

Sağlam Vücutlar Metin Fikirlerin Yuvasıdır.

3

25 Nisan 328 Çarşamba

Mekteplerde talebenin çalışmak zamanıyla istirahat eğlence zamanını birbirine karıştırmasına katiyen müsaade etmemelidir. Şüphesiz ki hiç durmayıp çalışan bir dimağın mensup olduğu vücutta yorulur, kuvvetten düşer... Ekseriyetle görüldüğü gibi dinlenmeksizin fikren yorulanlarda asabi içtilaçlar sinir zafiyeti, kansızlık “Fakr-üddem” mide vamiyai- bağırsaklarda kuvvetsizlik filini tamamıyla icra edemeyecek pek erken baş gösterir. Bunula beraber bu hallerin gözler üzerine “ kasirülbasar” medelbasır yakından görme, uzaktan görme gibi göz hastalıklarına sebep olur. – Vechin letafetine, edenin zarafet ve tenasinede pek çok tesirleri vardır.

Birinciside başın daima göğsü üzerine düşük, Âdeta benim çocuklar gibi yahut mezarını taharri eden kocamışlar gibi ona mütemayil olması ve nazarların birde sürünmesidir ki mazeret-i mütenevvidir. Birincisi göğüs çatısı “Kafesi sadıra çöker, dolayısıyla teneffüs fiili intizamını kaybeder, omuzlar ona temayül eder. Ciğerlerin ve hatta kalbin vazifesini sekteye uğratar. Binaenaleyh daima omuzlar tabiatıyla geride, göğüs yüksek bulundurulmalı, bunun içinde başın daima dik ve düz tutulması mevki gibi vazianında yüksek bulunması icap eder.” Başını yukarı kaldırmayan yalnız ciğerdeki şeyleri görür. “balasını ihata eden melih semanın laciverdi kabenin hoş manzaralarından, renklerinin küşayiş ve birinci letafetinden, kevakibinde mündemiç hükmünden istifadesi olmaz. Ve aynı zamanda “ Semavata doğru yükselmeyen bir fikir daima yerde sürünmeye mahkûmdur. Demek ki insanın metin bir hayat yaşayabilmek ve her şeyde muvaffak olabilmek için bir kanun bir nizam tahtında vakti sarf ve istihlak etmesi icap eder.

Vaka – İngilizlerin dediği gibi “ Vakit nakittir.” Ondan iyi istifade etmek, onu beyhude sarf etmemek lazımdır. Fakat düşünölsün ki eğlence, istirahatte ekmek yemek gibi hayatın, sıhhatin bir gıdasıdır. Jimnastikte beşerin o, mümtaz hassesinin, sıhhatin, hayatın nazmıdır. Tesadüf ettiğim birçok vatandaşlarımın fikirleri – jimnastik ve oyuna hasredilen zamanı heder olmuş farziyesi – beni bu kadar uzun söylenmeye mecbur ediyor. Bu gibi kimselere daima iddia ve ısrar ettiğim gibi yine de musırrım ki Osmanlılık tabi bir hayat metin bir sıhhatte halas bulur. Gençler ancak bu sayede hayatın kıymetini anlarlar. Onu su-i istimal etmezler: mahdut bir zaman için iktisap edecekleri yalancı bir zevke bedel belki bütün hayatlarını feda

Sayfa 431

Yeni Mektep

etmezler. Esasen vicdanen hâsıl ettiğim kanaatle Osmanlılığın metin efradını teşkil edecek bugünün iptidai talebesi bulunduğu merkezindedir. Bari onlara hayatın idaresini, medeni bir hayat yaşamayı öğretelim. Talebenin her teneffüs zamanında koşup atlamaya oynamaya teşvik edilmesiyle beraber her gün kuşluk istirahatlerinden derse girerken mektebin bahçesinde veya havası tecdit edilmiş salonunda teneffüs hareketleri yaptırmak pek müfittir. – Derslerden teneffüse inerken pencereleri açmayı unutmamalıdır- Teneffüs hareketinden maksat “ Alliyülade nefeslerin fevkinde “ bol hava ile geniş nefeslerle ciğerleri ibla etmektir. Vakit yaz ve mahali tozsuz ile teneffüs ağızdan edilebilsin. Aksi takdirde şehikin, - havayı bel etmek, yutmak- burundan ve zefirin – hamız-ı karbona inkılap eden havayı ciğerlerinden dışarıya çıkarmak –

ağızdan icra edilmesi icap eder. Bu hususta “ Pedagoji mütehasşısırları ıtba müttefiktir. Hareketin dört, beş defa tekrarı maksadı temin eder. Bu surette mini mini kalplerin koşmaktan oynamaktan mütevellit, seri darabatı halli tabiyeye irca edilmiş ve kanın devranının intizamı, itidali iade edilmiş olacağı gibi bu harekette karın boşluğu ile göğüs boşluğunu tefrik eden ve “ hicap-ı haciz” denilen perdenin iştiraki tabi olduğundan dolayısıyla “cihaz hazım” dan yani yediğimiz, içtiğimiz şeyleri öğütmeğe, halli etmeye yardım eden azamızdan bazılarında kuvvet verir. Ciğerlerimizde fiilini tamamen icraya alışır. Metanet kesp eder.

Biz biliyoruz ki azamızdan en ziyade ehemmiyet vermemiz icap eden biride ciğerlerimizdir. – aynı dişler gibi- göğüs dar, omuzları öne mütemayil, sadri çökük kimseler ekseriyetle “sezalarla” ya sürmem müstait olanlardır. Malumdur ki veremin başlangıcı akciğerlerin – raeler – yukarı kısmında baş gösterir... Elyevm ekseri halkımızın edvarı, teşkilatı tetkik edilecek olursa maatteessüf bu ve emsali hastalıklara müstait buldukları görülür. Ne derece teessüf ve tesirle görülse yeri vardır ki muhitimizde hıfzı sıhhat kaidelerine lüzumu kadar ehemmiyet verenler pek az ve mahdut oldukları gibi bir çok kimselerde vücudun serbestiye ne kadar çok bir ihtiyacı olduğunu düşünmeksizin hemen de yedi, sekiz, on kulaç uzunluğunda yün kuşaklarla bellerini ve aynı zamanda midelerini sıkıca bağlamayı faydalı ad ederler ve icrada ve yavrularına datatbikte dakika kaybetmezler. Hiç düşünmezler ki bu hareketleriyle kendi sıhhatlerini, bunula beraber ailelerinin sıhhatini bozuyorlar. Tabi herşey bir itiyat neticesidir. İyisi de olur fenası da. Bu ülfetin iyi itiyadınvahameti, fenalığı ise güneş gibi aşikârdır. Tabiat insana böyle sıkıntılar içinde yaratıp, mengeneler arasında yaşamayı kaide olarak vaz etmiştir ki... Hem kadınları korseden vazgeçirtmekle uğraşan kısmen de muvaffak olan şu medeniyet asırında halkı değil, sarp gibi olarak sıhhati ref eyleyici, giderici, bilakis elem ve ızdırabı mide ve bağırsaklarda noksanlı, ak ve karaciğerlerde, böbreklerde vazifenin nekesanı intaç eden bu gibi mühlikitiyatlara fena hareketlere bilmem neden ilan devam olunuyor. Bu hal mekteplerimizde de pek acı bir surette nazara çarpıyor. Henüz on, on iki hatta yedi sekiz yaşlarında bir masumun boyunun beş, altı misli kuşaklarla belini sıkıdığı görülüyor. Bu kuşaklar onları vücudun teşkilindeki her türlü intizamsızlıklara, mide

Sayfa 432

Yeni Mektep

Hastalıklarına ve hatta vereme, kalp hastalığına müstait kılar; suhuletle büyümelerine mani olur. Kanın beden dâhilinde muhitten dâhile, dâhilden muhite olan devranını da

güçleştireceğinden kansızlığı, sinir zafiyetini meydana getirir. Mümkün merteye az uzun bir kuşak serbest olarak bele sarılacak, mide sair aza tazyik edilecek olursa muzırratı olmayabilir. Hususi ile kişinin rutubetli zamanlarda ihtiyarlara şayan tavsiye ise de mini mini yavrularda bu gün ki haliyle kuşaklarda korse kadar mühliktirler der isem mübalağa etmiş olmam. Binaenaleyh korse hakkında doktorlarca gösterilen mahsurlar bundan da aynen kabul edilebilir:

“ Korse ile ziyadece tazyik olunmuş olan karaciğer mide üzerine binerek vezaifi hazmiyeyi edeceği gibi “Hicap-ı haciz” i dahi terfi ve tağric ile sadra doğru terfi eyler. Bu cihetle aşağıdan yukarı doğru itilen raelerin ancak aksamı ulviyesine hava nüfuz edebilir.

Bunca aza ve kıtaat arasında olan kalpte artık vazifesini suret-ı ahraranede icra edemez: daima sıkıştırmakta olan husus raviye tahtından tevakkufa hazırlanır...”

İşte hal bu merkezde olunca taşra mekteplerinin sahi vazifelerinden biride şakirtleri kuşak sormaktan bilhassa sıkı sıkı karnı ve göğsün aşağı kısmını tecemmudan tazyik etmekten tedricen men etmektir.

Biz bu gün müstakbel Osmanlılığı teşkil edecek yavruları cılızlık ve çelimsizlikten vakaya; gürbüz mütehammil olmalarını temine gayretle mükellefiz ki o da fennin hakikatini kabul etmekle – evvelki makalelerinde de söylediğim gibi – ter bedeniye muhit bulunduğu kuvaide riayet mümkün olur. Bu kimse birçok yerlerde hatta Üsküp’ün bazı mahallelerinde olduğu gibi –eski jimnastiklerin terkine yegâne sebep – tesirin ehemmiyeti gösterişin cazibesine feda edilecek olursa belki jimnastikten fayda yerine muzırat görülür.

Geçende bir yere gitmiştim. On beş yirmi tane genç jimnastik yapıyorlardı. Doğrusu acıdım... Hareketleri hep mevzun idi. Fakat vücudun muhtelif azasını mütemadiyen işletmek muhtelif naçelerini ataletten kurtarmak için tertip edilmemiş idi. O, harf göz boyamak üzere yapılıyor idi. Muhterem üstadımın tayini vech ile bunlar “amil bizzat bir makine” haline gelmişler, muayyen hareketleri muttarit bir ahenk ile tekrar ediyorlardı ve eski jimnastiklere “paralel” ufka uzatılmış iki mütevazı demir veya ağaç tabir edilen alet ve diğer edevat üzerinde de oldukça mühim ve zor hareketler icrasına muvaffak oluyorlar idi.

Dikkat ettim. Ekserisin de adalat teşekkül ve tecessüm etmiş. Fakat buna mukabil hemen de hepsinin sırtlarında birer müdevveriyet hâsıl olmuş “reis uzuv” ları – pazı kemiğinin ucu ile “azmi keyif” leri omuz kemiği – fark edilen derecede bir tahta ile öne meyillenmiş, “sadriye-i kebire” denilen göğüs azleleri kabarmış, Âdeta

tabiliğinden çıkmış olduğu halde “ sakfı çökük” binalar gibi göğüsleri içeri çökmüştü. Şüphesiz ki “amud fakarı” lerinde – enseden kuyruk sokumuna kadar bir takım halkalardan teşekkül etmiş bulunan sırt kemiği de cüz-i, külli inhirafı vardı. Cidden teessüf olunacak, acınacak bir hal... Zavallılar belki oraya kuvvetli olmak, gürbüz yaşamak ümidi ile devam ediyorlar. Hiç düşünmüyorlar ki gösterişin caali cazibesine

Sayfa 433

Yeni Mektep

Kapılarak belki hayatları için pek kıymetli olan gençliklerini erkence kaybedecekler. Zamanından evvel beşerin şu kavga meydanından mağluben çekilmeye mecbur kalacaklar... Neyse bunuda orada terk ile bahsimize rücu edelim:

Teneffüs hareketleri: Kaburga kemikleri “ itla” yükseldi mi her hareketle icra edilir. Mesela: kolları düz ve gergin olarak yukarı kaldırır iken, yana açarken, geriye uzatırken; gövdeyi, beli çukurlatmayarak geriye uzatır; sağa sola döndürür iken ileri ve aşağı bükürken; bacakları bükürken, topuk kaldırırken... ilh icra edilir.

Bundan daha mühim mesele vardır ki o da vaziyet duruşudur. Duruş ne derece metin olursa arz edeceği manzarada o kadar muhabbetli olur. Talebinin biçimsiz vaziyetlerde durmasını ehemmiyetsizlik görmemeli... İtiyad ile kesp edilen bir vaziyetin bilahare tashihi müşekkel olur. Tabiat haline gireceğinden belki de terkine imkân bulunmaz. sıralardaki oturuşlarına, ayakta duruşlarına, oyunda vaziyetlerine çok dikkat etmelidir.

Çocukları nezafete ve hıfzı sıhhatkavaidine riayete alıştırmamanın ehemmiyetinden, dişlerine baktırmanın lüzumundan evvelce bahis etmiş idim. Bugünde diyeceğim ki her hususta talebe söylemekle onu tehdit etmekle iktifa etmemelidir. Talebe söylenen sözlerin iyi bir misali olmak üzere karşısında muallimi görmelidir. Bir muallim – derebeyliğin ve “engizisyon” devirlerinde akvama reva görüldüğü gibi. Talebesinin tehdit ile değil onlara numune-i intisal olmakla maksadını anlatmalıdır. En büyük tesir fiili olanıdır. Malumdur ki beşer mevcut olmaktan ziyade bir mukallittir... Her şeyi taklide daima müheyyadır. Zaten bugün ki halinide taklit ile elde etmiştir. Hususiyle küçük çocuklar herşeyden ziyade taklide heves ederler. Bu hasse kendilerinde mebzuldür. Bundan istifade etmeği ihmal etmemeli. Bunu iyilik cihetine hasra çalışmalıdır. Taki iyi şeyleri taklit ede ede o halleri kendilerinde terakki kabil olmayan bir itiyat haline gelebilsin. Yoksa ağzındaki dişleri “yosun tutmuş çakıl taşı gibi paslanmış olan bir kimsenin dişten bahsetmesi, ter kokusundan yanına

varılamayan bir kimsenindenezafetten dem vurması pek tuhaf bir şey olur. Hem de söyleyeceği sözlerin ehemmiyeti olmaz, matlup tesiri hâsıl etmez.

Böyle yapılırsa ise, nezafenine ve dişlerinin sıhhatine ehemmiyet vermeyen bir muallimde bu sayede hem hizmet etmiş, hem hayatını kazanmış olur. Şunu hiç unutmamalıdır ki: rahlelerde oturan mini mini yavrular “ buluttan nem kapacak” kadar hassastır. Onlar her nevi sahte muamelelerden müteessir olurlar. Hiç farkına bile varmadan ahlakları bozular.

Hem bilmem neden? Bizde dişlerine ehemmiyet verenler pek mahdut. Diş sıhhatin hem kilidi hem anahtarıdır.

“ Sıhhat ile mesuttur âleminde her insan”

“ Sıhhat olamaz olmazsa sıhhat esnan”

Bitti, büyük manaları mündemiçtir ki izah içinde atideki sözlerin iktibas ediyorum:

“ Dişlerimizi nazar-ı dikkatten devir tutmamalıyız; çünkü vezai fi hayatının ehemmi hazmıdır. Hazmın muntazaman vukua gelmesi için idamenin bil intisaf dahil beden olabilecek bir halde bulunması ve bunun içinde ezilip çiğnenmemesi lazımdır.” “Dişlerimize ehemmiyet vermeliyiz çünkü faktan esnan su-i hazma ve bazen ishale badedir ki her iki halde vücut zayıf azime duçar olur.

Dişlerimizi güzelce hıfz etmeliyiz; çünkü ağdaya iyice çiğnenemeyecek olursa ekseriya mide

Sayfa 434

Yeni Mektep

Hastalıkları ile karın ağrıları zuhur eder.

Dişleri tufuliyet ve şeyhuhette bir büyük ehemmiyeti haizdir; çünkü bir tıfil nevzat neşvünemaya ve beraber salhurde vücudunun hali hazırını hıfz vikayeye ve binaenaleyh efal-i hazmiyenin muntazaman ifa ve icrasına muhtaçtır.” Dişlerimizin nezafetine dikkat etmeliyiz. Çünkü admü nezafetin ağza bir rayha-i kerih getireceğini ve bu rayha-i kerihenin tatlık zevceye kadar müsaade olacağını düşünmelidir. Evet dişlerimizi temiz tutmalıyız. Çünkü dişlerinin çürüyüp kapkara gelmesinden ve onun neticesi olan tatlıktan dolayı bir kız yahut kadının hicap ve teessüfü bu halin dimağı insaniye ne derece su-i tesiri artık düşünülün... (Doktor Besim Ömer, Dişlerin hıfzıssıhhası)

Mehmet Fikri

Garplılar Bizi Nasıl Görüyor

Türkiye’de Tahsil

“ Ne kadar din varsa o kadar da mektep var”

Türkiye imparatorluğunun doğrudan doğruya hükümet nezareti tahtında bulunan resmi mektepleri üç derece üzerindedir:

İptidai mektepleri,

Tali ve nihayet

Osmanlı Darül Fünunu

İptidai mektepleri okuyup yazmak öğretir. Şu kadar var ki garp harflerini istimal eden müslüman memleketlerinde bu muvaffakiyet az görülmemelidir. Fazla olarak şakirtler frank surelerini ezberlemeyi ve bilahare bunları makine gibi okumayı öğrenirler. Fakat Hoca Efendi okunan surelerin manasını çocuklara izah etmeyi dünyada aklına getirmez.

Tali mektepler bizim garbi müessesimizden pek farklı değildirler. Bu mekteplerde Türkçe, Arapçadan maada muhit ve elsine-i mahalliyeye göre Rumca ve Ermenice ve Bulgarca okutur. Hemen bütün mühim şehirlerde mevcut olan bu derece mekteplerin ekserisin de Fransızca da okutulur. (Pance romanist) lerin ceht ve ikdamlarına rağmen lisanımız bu sınıf mekteplerde rahcanıtını muhafaza etmeyi bilmiştir. Bununla beraber büyük merkezlerde Almanca ve İngilizce de okutturulmaktadır. Bunların teşkilatında bizim lisanımız numune ittihaz edilmiştir. Yani bunlar şimdiye kadar iki bin mezun yetiştiren (Galatasaray) sultanisine muadil olarak vücuda getirilmişlerdir.

Binlerce talebeyi kendisine cezbeden Osmanlı Darül Fünunu da bizim müessesatı aliyemizin tesiratından azade kalamamıştır. Bu müessese üç şubeyi ihtiva eder: hukuk, tıp, felsefe.

Bu son şubede tarih, ilm-i lisan, garp ve acem klasik edebiyatı okunur. Türkçe’ ye nazaran bu iki lisan bizde Latince ve Rumca gibi tahsil-i âli için elzem ad ediliyor. Oldukça kadim olan Fransızca kürsüsünün yanına şimdi İngilizce ve Almanca kürsüleride ilave olunmuştur.

İstanbul Darül Fünununun bütün imparatorluğun yegâne müessesesidir. Burada Kahire’nin şarktaki müslümanların tahsiline başlıca kanun olan, maruz ve meşhur Darül Fünununun meskur imparatorluğa atf etmemelidir. Bir de Osmanlı Darül Fünununun Selanik, Beyrut gibi mülhakatta şubeleri vardır.

Türk mektepleri yanında evvela hristiyan mektepleri

Yeni Mektep

Baş gösterir. Mamafih bu umum her cinsten teşekkül eden bu müesseselerin kesretli tehalüflerini gösterebilmek için pek müphemdir. Çünkü bunlar cismani. Rum, Bulgar, Avrupa, Amerika mektepleridir ki karınca gibi kaynaşırlar.

Bütün Hristiyanmıntıklarında her anasırın kendi reis-i ruhanileri bulunur ki bunlar mekteplerini kendi emellerine göre tesis ederler. Her ruhani reisin nezdinde cismani, ruhani, azalardan mürekkep bir meclis muhtelit bulunur. Bu meclisler mekteplerinin bütün hayat ve idareleriyle alakadardır. Avrupa ve Amerika'nınsefarethaneleri de birer mektebe maliktirler; idareleri müstakilen kendilerine aittir. Bazıları da sefarethane içinde ifai tedrisat ettirirler; umumi ehliyet imtihanları keza sefarethanelerde icra edilir.

Mesele Rum mektepleri ehliyet imtihanlarına resmi bir merasimle başlarlar, burada Patrik Efendi Yunan murahhasları ve Rusya sefiri bulunur, talebelere tarih-i dini, Rumca ve Türkçe... ilh sorulur. İmtihan vakitleri ve muallim tayini, kitap İntihabı, programların tanzimi mücerret Patrik Efendinin riyasetinde tecemmu eden meclis-i muhtelit tarafından icra olunur.

Rum müessesatının en başında “Patrik Efendinin sarayı yanında inşa edilmiş fener” de kâin Rum Darül muallimini vardır. Bundan başka Rumca ile tedrisatını ifa eden on kadar idadi ve o kadar kız Mektebi vardır.

Ermenilerle Yahudilerin de müteaddit mektepleri vardır, bunların ekserisi iyi ve hatta fevkaladedir. Musevi mekteplerinin reis garında Türkiye'nin haham başısı bulunur. Fransızca bu mekteplerde şerefli bir mevki tutar. Bu meyanda katolik ve protestan misyonerlerinin idarelerindeki layuad mektepleri de zikir etmek lazımdır. Bunlar yalnız payitahtı değil, mülhakatı bile istila etmiştir. Selanik'te, Arabistan'da, Beyrut'ta. ilh. Bunlar pek çoktur. Hele Amerika, Cizvit misyonerleri şayan-ı hayret hususi müessesat taliye ve âliye tesis etmişlerdir. Hatta yakınlarda gazeteler tarafından ortaya sürülmesi üzerine tarafımızdan da teşvik edilen Beyrut mektep-i tıbbimiz hakkında ki iane ile şartta Fransız nüfuzunun şaşalandırılması lüzumunu hissetmiştik.

Görülür ki genç Türklerin maarif hususundaki vazifesi pek çetindir. O koca imparatorlukta talim ve tahsili ittihat ettirmek için az zahmet çekmeyeceklerdir.

M. Ş.

* Bu makale esasen (Journal Des Voyages) de de neşr edilmiş ise de biz bunu (Manuel Jeneral) mecmuasının sayfaları arasında gördük ve aynen tercüme ettik. Birkaç acı hakikati muhtevi olmakla beraber maarifimiz hakkındaki bu noksan-ı malumata insan hayret değil gülmek istiyor. Otuz yedi tane Darül muallimimiz (Fener) Darül mualliminin yanında görülmez olmuş. Gülünç olmaktan kurtulmaları için meskur mecmuaya mufassal bir mektup yazarak af edilmeyecek noksanları gösterdik. Fakat ne fayda bizim kolumuz pek kısa umumi gazetelerimiz, büyük mecmualarımız ve başbuğlarımız bize yardım etmesinler mi?

İlm-i Ruh

Mabad

8. Ders

Fikret (İtla Harcı, Hissi Deruni)

Sayfa 436

Yeni Mektep

İlmi cismaniyi tanımak, maddi şeylerin mevcudiyet ve hasselerini öğretmek ıtla harcı ile oluyor. Maneviyatımıza nüfuz etmek ve ona alakası olan hadiseleri öğretmek hissi deruni veya nefis yani vicdan ile oluyor.

1 – Bizi muhit olan eşyayı fark ve temyiz etmek yani tanımak için ne yapmalıyız?

Bize ilka ettikleri muhtelif tahassüsatta dikkat etmeliyiz.

2 – Bu ameliyenin neticesi ne olur?

Bu ameliyenin neticesi bize şu fikirleri bahş etmek olur.

1 – Eşyanın (eşkâli elvanı), hacim ve vesiatları halli hareket ve halli sükûnları

2 – Çıkardıkları sesler ve bu seslerin evsafı (mesela bir ses basittir veya tizdir, meddü şiddeti ya çok veya azdır; muhtelif çalgılar muhtelif tınınlarda ses çıkarır.)

3 – Derece-i mukavemetleri salabetleri, yumuşaklıkları, ağırlıkları, satırlarının perdahlı ve rendeli olması.

4 – Rayihaları.

5 – Tatları hakkında bize fikirler veririr.

3 – Bütün bunları bir kelime ile hülasa edemez miyiz?

Hay hay, dikkat ameliyesinin neticesi bize ecsamın hasselerini fehim ve ıtla ettirmektir deriz.

4 – Bu fehim ve ıtla melekesine ne derler?

“ İtla harcı, derler.”

5 – Bunu tarif ediniz?

İtla harcı öyle bir melekedir ki biz onunla eşya-i maddiyenin mevcudiyet ve havasını tanır ve temyiz ederiz.

6 – İtla harcı yalnız bizim harcımızdaki şeyler üzerine mi tatbik olunur?

Hayır, kendi mevcudiyetimize de tatbik olunur. Zira vücudumuzda bir maddedir; bu ıtla cesedimizi muhit olduğu mevattan tefrik ettirilir.

7 – Alat ve vesaiti nelerdir?

Beş duygu (hevası hamse) dir.

8 – Tahassüs ile ıtla arasındaki farkı birkaç kelime ile gösteriniz?

Görmek, işitmek, değmek, tatmak, hissetmek bütün bunlar sırf tahassüsattır. Bakmak, dinlemek, yoklamak muayene suretiyle tatmak, koklamak bütün bunlar dikkatli olmak, fikirler iktisap etmek demektir. Yani ıtladırlar.

9 – Hevas, aynı zamanda hassasiyet ve zekâya da ait değil midir?

Evet, hevas hem hassasiyete hem de zekâya aittir. Hassasiyetin zekâya tedarik ve ihzar ettiği mukaddemat ve malumat evliya üzerine zekâ sarf-ı imal eder.

10 – Hevasın faydaları nelerdir söyleyiniz?

Hevas, bize tabiatı keşfettirir ve sonra ihtiyacımızı memnun etmek için muhtemi olduğu şeyleri faydalı kılmak vesaitini bize tehyiye eder.

11 – Hevasımıza her daim itimat etmemeli miyiz?

Hayır, çünkü hiç birisi mükemmel değildir; bizi ekseriya aldatırlar. Bunun içindir ki eşyanın zevahirini ve tefsir etmesini öğrenmemiz lazımdır. Mesela suya daldırılmış bir değnek kırılmış gibi görülür; ağaçlıklı bir caddenin başlangıcındaki ağaçların uzaklaştıkça küçüldükleri görülür; uzaktan şekli murabba olan bir kule

müdevvir görünür. Mesefa pek yüksekten veya pek alçaktan bakıldığına nazaran azalmış görünür.

12 – Fikrimizi nasıl tanıyor yani fark ve temyiz ediyoruz?

Fikir kendi kendisini tanır; bütün efalinde kendi kendisini fehim ve idrak eder; yani efaletin sebeplerini bilir, his edince, his

Sayfa 437

Yeni Mektep

ettiğini bilir. Düşününce de düşündüğünü bilir. İsteğince istediğini de bilir.

13 – Bu kuvvetle kabiliyete ne diyorlar?

Hissi deruni, hissi nefes (vicdan: muharrem duygu) veyahut ıtla batını diyorlar. İtla harcının tamamen mukabili.

15 – Bu kuvvetle kabiliyetin muavini, yardımcısı kimdir?

Tefekkür.

16 – Hissi derununin yaptığı işler hakkında biraz tafsilat veriniz?

Hissi deruni ile fikri enaye nüfuz ve onu fehim ve ihata eder yani bu vasıta sayesinde kendinden başka mevcudat ve nazar-ı dikkatini celp ve teshir edecek eşyadan nefsinin vazihan tecrit eder. Kendisinin bir olduğunu değışmediğini bir hadisenin sebebi olabileceğini veya hadisat tevlit edebileceğini ve başlıca kendisinin hür ve mesul olduğunu ancak bu sayede bilir.

M. ŞEKİP

Muhtasar İlm-i Ahval Ruh Dersleri

Ve Tedrisata Tatbik

12. Ders

Kuvvai Tanzimiye

(Münderecat: 1 – Dikkat, 2 – Çocukta dikkat, 3 – Dikkati istihsal ve hıfz için kullanılacak vasıtalar, 4 – Tecrit ve tamim.

1 – Dikkat: Dikkat fikrin iyi tanımak istediğı şeylere doğru uzanmasından ibaret bir halidir.

Dikkat bizim kuvvet ve melekelerimizi idare etmekle bir araya toplamakla ıtla ve tasvirleri daha açık kılar ve fikirleri hatıra içinde tespit eder. Bu yalnız terbiye-i fikrîyede değıl, terbiye-i bedeniye ve ahlakiyede ve bütün hayatta da elzemdir. Kaç kereler yapmış olduğumuz hata karşısında itizar makamında “ dikkat etmedim” demişizdir!

2 – Çocukta dikkat: Dikkat hayatın başlangıcından beri mevcuttur. Lakin küçük çocukta isteğiyle değildir. Hassasiyet ile husule gelen dikkatine aşiyane sebebiyet verir.

Çocuklar arasında en ziyade müteessir ve hassas olanlar en çok dikkatlidir. Veyahut öyle görünürler. Lakin onlar birçok muhtelif ihtisaslara duçar olur. Bu ihtisaslarda çabuk çabuk değişmekle dimağlarında devamlı bir surette kalmaz.

Başkalarında ise hassasiyet daha muanned ve daha betidir. Fakat bir defa dikkat elde edildi mi uzunca bir müddet devam eder. Çocuklarda bulunan dikkatin umumiyetle sıhhati mümeyyizesi kısa ve müteharrik olmaktadır. Eğer dikkat hassasiyetten tevellüt etmiş ise kolaycacık mütevellin olur; eğer iradi ise değişmesi zor olur. Bunun için çocukların dikkatini uzun bir müddet aynı şey üzerine tutmak son derecede ehemmiyetlidir.

3 – Dikkati istihsal ve hıfz için kullanılacak vasıtalar: Bunun için evvela dışarıdan gelecek eğlenceli şeylerden çocuğu korumak sonra tedrisatı maddi ve ayani bir surette icra etmek, havasa söylemek lazımdır. Çocuklarda pek mübrim olan hareket ihtiyacını da hesaba katmalıdır. Bu cihetle dersler kısa teneffüslerle (genç çocuklar için sabahleyin iki, akşamleyin iki) veyahut aynı zamanda neşide söyleyerek yapılan yürüyüşlerle birbirinden ayrılmalıdır.

Dersler kısa ve başka başka olmalıdır. Bir cinsten

Sayfa 438

Yeni Mektep

İki temrin başka bir temrin ile tefrik edilmelidir, o suretteki aynı kuvve-i fikriye çok müddet yorulmasın. Kısa dersler her defa yeni bir takım şeyler göstermek, söylemek için muallime yarar. Çocukta dikkatin iki muharriki olan merak ile yenilikten istifade eder. Takririn vazih ve selis olması tabirlerin açık bulunması, ifade ve hareketin canlı olması ile çocukları yorgunluktan kurtarmalıdır.

Yeknesak bir ses vicdanı uyutur ve çocuk derste bulunur. Fakat onu istemeyerek bulunur.

Velhasıl çocuğun hassasiyetini mükâfatlarla, cezalarla her ay kazandığı numaraları peder ve velisine tebliğ etmekle tahrik etmelidir.

Dikkat kabiliyeti ders zamanının imtidadı günün saati, mevsim ve dersleri yemekten ayıran zaman ile değişir. Herkes bilir ki sabah dersleri mütalaa için akşam derslerinden birinci ders son dersten daha muvaffaktır; dikkat kabiliyeti kışta yazdan ziyadedir. Zihin uğraşmasını mucip olan her iş her çalışma hazım esnasında müşekkel

olur. Haftalık ders programını tanzim ederken bu noktalar nazar-ı dikkate almak muallimin bir vazifesidir.

4 -Tecrit ve tamim.- Tecrit etmek: hakikatte ayrılmayan bir şeyi zihinde ayırmak demektir. Mesela bir şeyin muttasıf olduğu sıfatı ayrı ve mücerret itibar etmek tecrittir. Faraza “beyaz kâğıt” derken hariçte kâğıdı ayrı, beyazlığı ayrı görmek kabil değildir. Lakin zihnimizde beyaz sıfatını kâğıttan ayrı itibar edebiliriz.

Tamim etmek: aynı cinsten bulunan gayr-i muayyen miktardaki eşya mahdut bir surette tetkik edilmiş olan hallerde beyan olunabilen müşabehetleri teşmil etmek demektir. Yani bazı sıfatları tecrit ettikten sonra bunları mukayese suretiyle yaklaştırırız. Birbirine müşabe görünenleri hepsini ihtiva eden yüksek bir fikirde birleştiririz. İşte böylelikle tamim etmiş oluruz. Hevas tecrit makinesidir derler. Hevas vasıtasıyla tanıdığı eşyada çocuk öbürlerinden evvel o şeylerin bir vasfına muttali olur; bu sıfat fikri çocuk için mücerret bir fikirdir. Fakat haftanın bu mücerret sıfatı çocuğa hatırlatmasını daima onu bir takım maddi ve ayani fikirlerle yani bu vasfa malik olan şeyin veya şeylerin karışık ve belirsiz fikriyle... Birleştirerek vaki olur, sonra çocuk mesela “gündüz” gibi sık sık söylendiğini işittiği bir takım mücerret kelimeleri yavaş yavaş hıfz eder. Nihayet manaları maddi bir surette anlatılırsa mesela “yataktan kalktığında yatıncaya kadar daha doğrusu güneşin doğduğundan batmasına kadar geçen zaman gündüzdür.” Veya “ kilometre mektepten eve kadar olan bir yolun veyahut yolun yarısının uzunluğudur” gibi izah edilirse bunları anlar. Demek ki mücerret çocuğun zihnine maddi ve ayani bir libas ile nüfuz eder. Çocuğa mücerret bir ders verildiği zaman eğer başka kelimeler, aynı tabiri izah edecek başka yollar bulunmazsa bu dersi henüz anlayacak çağa gelmediği görülür.

Tedrisat tecrit ile başlamalıdır. Fakat başlangıçta onu behemehâl öğretmek lazım ise çocuğun düşüncesine yavaş yavaş müracaat etmek, fikrini: ismi has (mesela Ali) , ismi cins (insan) , ismi cemi (küme) veya sıfat (mesela itaatli), ismi mücerret(itaat) tabir-i umumi (fazilet) gibi üç dereceden geçirmek iktiza eder. Eğer bu suretle muamele edilir, maddiyattan mücerredane tedrici ve mülayim bir surette intikal olunursa zihni daha ziyade kuvvet bulmayla az vakitte tecride alışır.

Sayfa 439

Yeni Mektep

Tamim çocuğa tecritten daha az müşkülât bahşeder. Lakin çocuk rastgele eğri doğru tamim etmeye çarçabuk alışır. Çocuk henüz söylemeye başlayınca pederine “baba” der. Sonra bakar ki babasındaki sakal başka insanlarda var. Onlara da “baba” demeye

başlar. Demek öğrendiğini tamim ediyor. Çocuğun gözüne çarpan bir şey var ise o da müşabehettir. Tamim etmek kuvveti çocukta ilk önce eşyayı mukayese ve tatbik etmek melekesinden başka bir şey değildir. Bunun için çocuğu eşyanın hakiki münasebetlerine daha meraklı yapmak, acele ve telaştan korunmak, kendisine mülâhaza ve tedbir itiyadını vermek lazımdır. Yeni ve doğru bir fikir bulduğu zaman bu fikri ifade etmek ve ona istenilen vuzuhu vermek için yeni bir kelimeye de malik olmalıdır.

Şunu da ilave edelim ki ameli hayatta bize doğru ve müsamahakâr kalmayı, kusurlar arasında meziyetleri tanımayı, eşhas ve eşyayı daha parlak daha geniş bir surette muhakeme etmeyi öğretiren tecrittir.

Çocukları dikkat etmekten men eden şey: ya çalışmanın mucip olduğu yorgunluk veya ve kuvveti başka yerlerde cezbeden kayıtsızlıktır. Dikkat kuvveti yorulunca onu işletmeye çalışmakla bir şey kazanacağımızı ümit etmeyiniz: yorgunluğu müteakip hevessizlik gelecek ve ihtiyari bir istikrah hakiki bir iktidarsızlığa müncer olacaktır.

Dikkat siper ve mütelevvin olduğu zaman bir yerde sabit kalmasına emretmekle onu tespit edeceğinizi zannetmeyiniz. Çocuklar kuvvai fikriyeleri üzerine adamlardan daha az hakimdirler. Hâlbuki hangimiz dikkatini alacağı emre göre tasarruf etmekle iftihar edebiliriz. Dikkat kendisine tevdi olunan işe kifayet edemeyecek derecede pek zayıf bulunduğu zaman yorulur; etraftaki şeyler üzerine istikrarı istenilen şeyden daha cazibeli olduğu vakit dikkat serseri dolaşır. Bunlara meydan vermemek için vazifesini kuvvetiyle mütenasip buldurmak üzerine inıtaf edeceği şeyi oldukça faydalı ve cazibeli bir hale koymak lazımdır. O suretteki yabancı şeyler kendisini zapt ve cezp etmesin işte dikkati kuvvetleştirmek ve tespit etmek için icat olunacak vasıtalar bunlardır. (Gizu)

Tecrit basit ve hissi müşahedeyi takip eden bir sai fikrîyi gösterir. Tecritten başlanmıyor, itla ve tasvirden sonra tezahür ediyor diye tecridin fikri beşere hevas ile vaki olan müşahede ve tetkikten daha az tabi olacağı istintaç edilmez. Nadir ve müstakil bir istimalin sinai bir muamelesiyle olmakla bu fikrin düşünmeğe başladığından itibaren bir ihtiyacı, sözün duraklar üzerinde doğduğu zamandan beri bir zaruretidir. Herkes haberi olmayarak ima bir takım tecritler yapar. Beklemek: mutasavvıt evsaf tecrit etmek demektir; bakmak ziyadar evsaf tecrit etmek yemektir, söylemek bile tecrit etmektir. Zira lisan herkesin ayrıca alınmış bir düşünceyi izhar ve takrir ettiği bir takım kelimeleri vücuda getirmekten ibarettir.

Umumiyyeden hususiye ve gurur etmekten ibaret olan tecrit-i tedrisin pek felaketli bir muamelesidir. (Bonison)

Sabri CEMİL

Muallimler Esir midir?

Bir muallim yazıyor:

Sayfa 440

Yeni Mektep

Geçen gün maarif komisyonu reisi üç dört efendi ile Mektebimiz önünden geçerken talebeyi teneffüshanede gördü. Aramızda muhakeme şu suretle cereyan etti.

- Talebe neden dolaşılıyor?
- Efendim şimdi teneffüs zamanıdır da...
- Nasıl teneffüs zamanı?
- Programımız mucibince her saat başında on beşer dakika teneffüse çıkıyoruz.
- Bu nasıl program, nasıl şey? Böyle ders okunmaz. İki de bir de gir çık gir çık. Ben bu usulü hiçbir yerde görmedim.

(Mektebin demirbaş bir muallimine hitaben)

- Bu usul yeni usul mü?
- Evet efendim.

(Etraftakilerine)

- Yarın komisyon toplansın da şunu men etsin.
- Beyefendi bunu men etmek kolay, fakat üç saat mütemadiyen hapis edilecek şu küçüklerin halini düşünmeli. Buyurduğunuz bu usul talebeye bir nevi esarettir.

Hiddete gelen bey:

Harbiye-i şahanede talebe hiç çıkmıyor, bir şey oluyor mu? Yo! Böyle olmaz. Talebe için bir yemek paydosu kâfi.

İhraz ettiği mevkile asla kabil-i telif olmayan şu bimana, mantıksız sözlerine itiraz etmek pek abes olacağını anladığımdan sükût ettim. Lakin neticede nezaketimi takınarak:

- Pekiyi beyefendi. Nasıl emrederseniz öyle yaparız. Fakat fikri âcizaneme kalırsa tatbik ettiğim şu usul mektebin itizamını temin edeceği gibi şakirdanın ahval-i ruhaniyelerine vukuf peyda etmek içinde muallime güzel bir fırsattır dedim. Bunun üzerine Belediye Reisi Bey:
- Tarif ettiğiniz şu usul Avrupa’da olur, burada olmaz cevabını fırlattı.

Eyvah müdür bey! Emin olunuz ki şu çocukça laflara karşı asabım hırçın bir çocuk gibi lerzelere tutuldu. Bütün vücudum titremeye başladı. Odama girdim. Teessürüm ikinci derse girmekten beni men etti. İlk uğradığım şu garip arızanın acısına karşı kalbim muttasıl çarpıyor, isyan ediyor.

Vicdanımın sadalarını muhakeme için tefekkürane daldım. Bu sırada kendimi tanıdığım bir mektebin dar fakat latif dershanesini de gördüm. Karşımda masa başına geçmiş kendisine has bir talakat ve fesahatle ders takrir eden bir zat, muhterem bir sima. hoş bir eda ile diyordu ki “Siz efendiler! Hayatı hariciyeye atıldığınız sırada birçok müşkülata manalara tesadüf edeceksiniz; bunları muvaffakiyetle geçmek istiyorsanız sabır ve metaneti rehber-i hareket ittihaz ediniz...”

Yemek paydosunu ifham eden düdük kulağında tının endaz olarak daldığım tefekkürden beni ikaz etti. Tavsiye edilen sabır ve metanete rağmen vicdanım garip, şiddetli hitaplarla istifade etmeye icbar ediyor. Vicdanımın muhakematına iştirak eden el, istifa etmeyi yazmak üzere kaleme sarıldı.

Programa müdahale ettiğinden dolayı Reisi mahalliye protesto etmekle beraber memuriyetimden kemali tesirle istifa ettiğimi mübin-i uzun bir şey yazarken berrak hatif gibi mektubunuzu aldım.

İşte istifanameyi yazmaktan bendenizi men eden

Sayfa 441

Yeni Mektep

Şu mektup; bilhassa “ yılmayarak çalışınız” emreder.

Bir taraftan şu elemnak sözler, diğer taraftan sevgili mektubunuz hissiyat-ı refikamı o derece ihtizaza getirdi ki hıçkırmak, boğula boğula hıçkırmak istiyordum. Yanımda arkadaşım bulunmasaydı kadınlar gibi ağlayacaktım.

Artık emir-i alinize intisalen bilmeyerek ve bütün mevcudiyetimle çalışmayı aht ettim. Bu tezbihle rağmen usul-ü cedidiyeyi tatbik etmekle zerre kadar kusur etmeyeceğim. Çalışacağım muttasıl çalışacağım. Ta ki vatanıma ala-kadr-il-istida hıdmet etmiş olayım.

Yeni Mektep

Bu mektubu yazan gece yatakta bile acaba mektebiniz daha neye muhtaçtır. İnşallah yarın da şu noksanı ikmal edeyim diye saatlerce düşünüp bir karar veremedikten sonra katiyen uyuyamayan “aşklı bir muallimdir ki hakikaten bu türlü gayretle muhabbetle mektebinde yeni yeni terakkiler vücuda getirmiştir. Bizim bildiğimize göre amirler böyle muallimleri mantıksız müdahaleleriyle meyus değil haklı teşvikleriyle teşci ve sahabet etmelidir. Yeni makineler eski ellerde bu türlü muamelelere uğrarsa vay bu milletin haline!

Mamafih biz genç ve çalışkan muallimlerin her zaman “ Azm-ü cesaret” izhar edeceklerinden ümit varız. Bu mektup bilmeyerek çalışanların fiili bir numunesidir.

Cesur ve Metin Ol Meslektaş,
Bu Bir Fırtınadır ki Gececek

Sayfa 442

Yeni Mektep

Tatbikat Kısmı

Mini Minilere

Ana Mektebi Dersleri 12

Havass ve El

Yuvarlak: Yuvarlak mehr mumları dağıtılır, bunlar gibi başka yuvarlak şeyler aranır. Bir mercimek, sürahi kapağı, bir tavanın dibi, ayın on dördü... Şimdi de bir bilye gibi yuvarlak olan şeyler buldurulur: bir bezelye, bir hap, balonlar, portakal, bir bal kabağı, bebeğin kafası...

Yaptırmak bozdurmak: Mini miniler bir toplu iğne ile bir kâğıdı, bir kumaşı bir defa, iki defa, üç defa... Delmeyede alıştırılır. Aynı deliklerden toplu iğne tekrar geçirilir. İğne ile noktalarak harfler, rakamlar şekiller yaptırılır.

El işleri: Bez basma, şerit parçaları dağıtılır ve sap sap çekilir, dizilir. Yığın yapılır. İpek parlar, eğlencelidir. Renkli kumaşlar pek hoştur. Kırmızı, sarısı, yeşili ayrılır.

Ahlaki Hayat

1 – Muhtıra: Mini minilere (Teneffüs ediyor, mavi gökte kelebeklerin uçtuklarına bakıyorlarmış gibi) hiç farkına varmayarak öğrenmelidirler.

Küçükler için ekmeği ufak ufak lokmalara ayırılım. Bu kaideyi terbiye ve talimde de unutmayalım:

2 – Hikâyecik: Melahat büyük kardeşinin çakısını açmak istedi. Bu pek sert idi. Birden bire çakının ağzı açıldı, Melahat'ın parmağını kesti. Ah, zavallı parmak! Ne kadar da kanıyor. Birçok günler bu yaralı parmak yıkayıp temizlenmek isteyecek; sonra temiz temiz silinecek ve sarılacak. Parmağı iyileşinceye kadar Melahat ne ağrılar çekecektir! Ne yapalım, çakıyı açmayı ne aradı?

3 – Ailece konuşma: Cafer masa üzerinde güzel bir desti görür, alır. Bakarken desti elinden düşer, bin parça olur!

Hayriye konsolun gözünde annesinin el işini karıştırır. Parmağının ucunu iğne deler; çekip çıkarmaya kıyamaz. Ne yaptığı anlaşılacak!

Nihat bahçededir. Çiçekleri koparır, dalları kırar, aletleri devirir. Bir daha kendisini bahçeye götürmeyecekler...

4 – Çocuk Sözlere: Nazmi nefesi tükenecek kadar koşar, annesinin kolları arasına atılarak “Dinle, anne, dinle der. Bak yüreğim ne hızlı söylüyor.”

Fikri Hayat

Söylemek: 1- Hareketler: Çocuklar ayrı ayrı veya hep bir ağızdan muallimeden sonra lokomotifin ne yaptığını söylerler: Lokomotif duman çıkarır, düdük çalar, gider gelir. Trenleri çeker, hızlı gider, ağır gider, durur, yoldan çıkar, çarpışır, ezer...

2 – Şahıslar: Küçükler ayrı ayrı veya hep birlikte bina ile uğraşanların ismini bulur veya tekrar ederler: kazmacı, duvarcı, kiremitçi, tenekeci, kireççi, doğramacı, camcı, boyacı...

3 – Hayvanlar: Çocuklar birer birer veya bir ağızdan bahar günlerinde bizim kasabamıza gelen siyah kuşları söylerler! Kırlangıçlar, yabani kazlar, yabani ördekler, leylekler...

4 – Şeyler: Küçükler birbirine pek benzemeyen nebatı evvelki gibi söylerler. (Birincisi muallime tarafından söylenir.) Buğday, çavdar;

Lahana, marul, patates, şalgam, elma ağacı, armut ağacı.

5 – Vasıflar: Çocuklar çorbanın hal ve vasfını evvelki gibi söylerler: çorba sıcaktır, ılıktır, kaynardır, soğuktur, tuzludur, tatsızdır, besleyicidir, kuvvet vericidir...

6 – Bakarak: Bir yüksek evvelki gibi söylenir: Evvela fiiller – sonra dikkat olunacak ince noktalar – nihayet işitildikten sonra tekrar söylenecek şeyler.

7 – Oynayarak: 1- Çocuklar on ikişer alınır. Birincisine “ Siz hangi aysınız?” denir. Çocuk “Ben Mart’ım” der. “Kimden geliyorsunuz!”, “Şubat’tan”, “ Yerinizi kime bırakacaksınız?”, “ Nisan’a.” Sonra ikinci çocuğa geçilir. Aynı sualler sorulur. Böylelikle on iki ay sayılmış bulunur.

Okumak, saymak ve yazmak: İhtiyat sınıfına verilen dersler tarzında talim olunur.

Tetkik etmek: İşte “ Dümdüz” bir tel, iki ucunu yanaştırıyorum; tel eğri oluyor. Her biriniz düz birer kâğıt şeridi alınız. Şimdi onları masa üzerine bir fincan kulpu gibi koyunuz; eğridir. – Hepiniz ayağa kalkınız; dümdüz durunuz. Sağ kolunuzu, sol kolunuzu, her iki kolunuzu eğritiniz. Düz eğri şeyler arayınız, söyleyiniz: pencerenin üstü, fesimin kenarı, mektep yolu, derenin kenarı...

Düşünmek ve tahayyül etmek: Serbest resim: Küçük Fevziye, masa yanında ağlıyor; kanamış olan parmağına bakıyor. Fevziye’nin annesini su ile bir leğen ve bir sargı getiriyor.

Resim karaini! Mesela kayıkla yapılan bir tenezze resmi gösteriliyor ve söylenir.

Ezber: Şu manzume belletilir ve teneffüste oynarken söylenirler.

Oyun oynarken

Arkadaşlar, toplanalım;

Eğlenelim, oynayalım.

Yorgun olan fikrimizi

Dinletelim, canlanalım.

Ne güzeldir bak şu orman!

Sesimizle dolsun hemen.

Oynayarak bağıralım,
Yaşa vatan, yaşa vatan!

Sabri CEMİL

2 – İlm-i Hal

38. Ders

(Mabaad)

9- Adil ol. Birinin hakkını alıpta başkalarına verme. Müslümanlık adalet emreder. Kendi hakkını nasıl gözetirsen, başkalarının da hakkını öyle gözet.

10 – Müsavata dikkat et, insanların kimi zengin kimi fakirdir. Fakat bunların bir davaları olsa da mahkemeye gitseler, parası, hatırı çoktur diye zengin adamı haklı mı çıkarırlar? Hayır bir müslümanın, bir Hristiyanın, bir musevinin hukuku hep birdir. Birinini hakkına geçildi mi hakim herkese hakkını verir.

11 – Herkesle kardeş ol, kendi kardeşlerini seversin çünkü ananız birdir. Müslümanlarda ister Türkiye’de ister Hindistan’da bulunsun din kardeşlerindir. Onları da seveceksin. Türkiye’de oturan Hristiyan, musevi bütün Osmanlılar senin vatan kardeşindir. Bunlarla da sevişeceksin. İngiltere’deki bir İngiliz Japonya’daki bir Japon’da

Sayfa 444

Yeni Mektep

İnsandır. Hazreti Adem’in oğullarındandır. Onları da seveceksin. Hülasa bütün insanlarla iyi geçinmeye çalışmalısın.

12 – Doğrulukla iftihar et, müslümanların içi dışı doğru olmalıdır. Allah ve Peygamber doğruluğu sever ve onunla emreder. Yapacağın işler, söyleyeceğin sözler doğru olsun. Sana fayda versede yalancılığı ve hilekârlığı sevmeye.

Hülasa – Kıraat

39. Ders

13 – Namuslu ol, kimseye zarar düşünme, kimsenin hakkına geçme. Vazifeni iyi ve tamamiyle yap. Çalışmakta kusur etme, kanuna riayet et, yüzünü kızartacak işlerden

çekin. Kendini lekeleme, verdiğin sözü yerine getir. “ Söz namustur, derler. Sözüne yerine getirmek, vazifeni yapmak için icap ederse öl de, namussuz yaşama, bir müslüman namuslu bir insan demektir.

14 – Cesur ve seci ol. Müslümanlar Allah’tan başka kimseden korkmaz. Düşmandan korkmak bir müslümana yakışmaz. İşten korkulmaz, lakin ben yığıdım diye yıkılacak bir duvarın altından geçmek yığıtlık değildir. Çünkü duvar yıkılırsa beni ezer, kimseye fayda olmaz, muharebede ölürsem bari vatanım, vatandaşlarım kurtulur, şan alır.

15 – Kendini kendin düşün. Bir müslüman başkalarına yardım etmeye koşmalıdır. Fakat yardım istemeği hatırına getirmemelidir. İane ile elde edeceğimiz şeyi bilmeliyiz ki çalışmamızla daha iyi kazanırız. Onun için kendi işimizi kendimiz görmeliyiz.

16 – Civanmert ol. Bazı sakat, kör fakirler görürsen onlara yardım et, para ver. Müslümanlara hasislik yakışmaz. Onlar dindaşları, vatandaşları. Vatanları uğruna mallarını feda etmekten çekinmemelidir. Bakınız herkes daima tayyare ianesine koşuyor. Demek bu iane bize dini bir vazifedir.

Hülasa – Kıraat

40. Ders

17 – Vicdanın pak olsun. Tam bir müslümanın elinden ve dilinden fenalık çıkmaz. Bir şey ki bize yapılmasını istemeyiz; biz o işi işlememeliyiz. Yapacağımız işleri önce, iyi düşünmeliyiz ki sonunda pişman olmayalım. İçimizde işittiğimiz sesi dinleyelim. Vicdanımız temiz olsun.

18 – Meram sahibi ol. Bir iş yapacağın zaman evvelce düşün, o iş ne ile nasıl yapılmak lazım ise onları hazırla, sonra bu işi mutlaka yapacağım de ve yap. Meramın elinden bir şey kurtulamaz derler. Yani bir iş yapmaya kast etti mi mutlaka yaparsın. Lakin şimdi havada uçmak, bin lira sahibi olmak istersek bu arzu ki otururken nail olamazsak istenecek şeyleri ve istemek yolunu bilmeli, başladığın işte sebat etmeli, yılmamalıdır.

19 – Daima çalış. Tembellik müslümanlarda bulunmamalıdır. Çünkü İslam dini bize dünya ve ahiret için çalışmayı emreder. Tembel olursak fakir ve dilenci kalırız. Vatanımızı, dinimizi koruyamayız. Vaktimizi boş, faydasız şeylerle geçirmemeli, çalışmanın yolunu öğretmeliyiz.

20 – Asker ol. Her müslüman askerliği sevmelidir, çünkü biz askerlikten çekinirsek, dinimizi, vatanımızı, canımızı, namusumuzu düşmandan kim kurtarır? Bunun için asker olmak, bu yolda

Can feda etmek bir müslümanın birinci borcudur. İyi yaşamak için ölmeğe her zaman hazır bulunmalıyız.

Hülasa – Kıraat**41. Ders**

Fena şeyler – Bazı pis ağızlı, fena çocuklar sövüp sayarlar. İyi mi yaparlar? Niçin? Yalan söylerler. “ Müslümanlar yalan söylememeli, ne fenalığı vardır? Derse çalışmayıp, tembellik eden çocukları tanır mısınız? Hocaları, arkadaşları kendilerini severler mi? Niçin? Anasına babasına karşı gelen çocuklar bulunur mu? İyi mi yapıyorlar? Arkadaşınızın kitaplarını aşırısanız kime fenalık yapmış olursunuz; hırsızlık müslümanlara yakışır mı? Ne der; İslam olsun olmasın arkadaşlarımızı hor görmek onları gücendirecek söz söylemek iyi midir? Hıristiyanlara (gavur), yahudilere (çıfit) demeyeceksiniz değil mi; içki içmek, rüşvet alıp vermek, yetim malı yemek, borç vermemek, ötekinin berikinin arkasından fena söz söylemek, namaz kılmamak, padişaha kanuna asi olmak, kıskanmak, yalan yere yemin etmek iyi şey midir? Allah ve Peygamber böyle şeylerden razı mıdır; müslümanlık caiz görür mü? Müslümanların yapmayacağı şeyler neler imiş?

Hülasa – Kıraat**42. Ders****Mabaad**

Evliyaya, büyük âlimlere sövmek, bir kimsenin dinine sövmek, imanına hıyanet etmek, ötekinin berikinin sınırlarını meydana dökmek, hafiyelik yapmak, hile etmek, Allah'tan korkmamak, iskambil, kumar oynamak, ettiği iyiliği başa kakmak, çapkınlık etmek, parayı lüzumsuz yere sarf etmek, birinin kazancına göz dikmek, çalışmağa kudreti olduğu halde dilenmek, arkadaşlarıyla kavga etmek, lüzumsuz yerde utanmak... İyi midir? Ne fenalığı vardır? Öyle ise bu gibi şeyler müslümanlara yakışır mı? İşte onun için Cenab-ı Hak bunları yasak etmiştir. Müslümanlık dininde bunlar iyi görülmez. Bütün bu fena işlerden sakınınız ki iyilikleriniz meydanda parlasın ve tam bir müslüman olasınız.

(Bitti)

Kıraat – Hülasa

Sabri CEMİL

3 – Hesap

Zihni hesap: yirmi eksik yirmi ziyade.

Otuz eksik, otuz ziyade...

Yüz eksik, yüz ziyade...

Evvela maddi temrinler..

Bade, muhtelif ifadelerle mücerret adetler.

Ve nihayet, tahriri hesap ve meseleler...

Evvelce gösterilmiş olan makalelere tevfikan devam olunacaktır.

(Bitti)

Sabri CEMİL

Ulum-u Tabiiye

1. Ders

Kuşlar yuvalarında yumurtlarlar. Bu yumurtalar üzerinde bir müddet kuluçkaya yatarlar. Nihayet küçük yavrular yumurtaların kabuklarını kırarak çıkarlar.

Yuvalar. – Kuşlar yuvalarını pek dikkatle yaparlar. Sıcak ve yumuşak olmasına, sağlam ve göze görünmeyecek bir yerde bulunmasına çok dikkat ederler. Kuluçka olan valide haftalarca yumurtaları üzerinden ayrılmaz. Onları soğutmaz. Hiç olmazsa validenin bulunmadığı, su içmeğe gittiği vakitlerde erkek, yumurtalara oturur. Valide yem getirir. Çıkan

Sayfa 446

Yeni Mektep

Yavruları her ikisi de beslerler, büyütürler, uçururlar.

Küçük kuşları ve onların yavrularını öldürmek hatadır. Çünkü bunlar çiftçilere zararlı böcekleri yerler, öldürürler.

2. Ders

Kuşların yumurtalarının kabuğu, beyazı, sarısı vardır. Kabuğun içinde incecik bir deri (Gışa) vardır. Bu gışa ile kabuk arasında hava toplanır, bir boşluk yapar, bu boşluğa da (hava odası) denir.

Yumurtanın sarısı içinde beyaz bir leke görünür. Bu yumurtanın tahammidir. Buna (Çertüme) derler.

Yumurta 30 – 40 derece sıcaklıkta tutulsa bu çertüme büyür. Yumurtanın beyazını, sarısını sarf eder. Nihayet gagasıyla kırıp küçük bir kuş dışarıya çıkar. Yumurtayı bu sıcaklıkta tutan tavuktur. Tavuk yavru çıkaracağı vakit yumurtaları üzerine oturur. Bu kuluçka halidir.

Yumurtaları bu sıcaklıkta makineler içinde tutarakta yavru çıkarırlar. Bu alanlara ana makine namı verilir.

3. Ders

Yumurtaların Muhafazası

Yumurtaları kireç suyu içine batırırlar. Kireç yumurta üzerine yapışır. Deliklerini kapar, içine havanın girmemesine sebep olur. Ve yumurtalarda bozulmaz.

Bir yumurtanın yamuk olduğunu nasıl anlarız? Hava odası ne kadar büyük ise yumurta o kadar bozuktur. Böyle yumurtalar su içine konuldukları suyun yukarısında kalırlar.

4. Ders

Hülasanın Yazdırılması ve Sualler

Hülasa 1. – Kuşlar yuvalarında yumurtlarlar.

2. – Valide kuluçka olur. Yumurtalardan küçük yavrular çıkar.

3. – Yumurtalar makinelere koyarakta yavru çıkarılır.

4. – Küçük kuşların yuvalarını bozmayınız, yavrularını öldürmeyiniz.

Sualler

Kuşlar ne yumurtlar? Yumurtalarla ne yapılır? Bir yuva nedir? Yumurtalar sıcaklık lazım mıdır? Valide kuluçka iken peder ne yapar? Bir yuvada neler görebiliyorsunuz? Bir yumurtada neler var? Kuluçka müddeti kaç gündür? (21 gün) Kazlarda kaç gündür? (28 gün) Küçük yavrular yumurtadan nasıl çıkarlar?

Kuluçkasız yavru çıkabilir? Yumurtaları nasıl muhafaza ederler? Bir yumurtanın tazeliğini bayatlığını nasıl anlarsınız? Küçük kuşları öldüren bir çocuk nasıldır?

1. Ders

Kuşların Sınıfları

Kaz, tavuk, güvercin, kartal gibi kuşlar birbirlerine hiç benzemezler. Bunun için bunları ayırmak, sınıflara taksim etmek lazımdır. Buna tasnif denir.

Birinci sınıf. – Kuşları, küçük hayvanları öldüren, onların etlerini yiyen kuşlara yırtıcı kuşlar denilir.

Bunların gagaları sert, sivri ve eğridir.

Ayaklarında dört parmak vardır. Üçü önünde biri arkadadır. Hepsinde sivri ve oynak birer tırnak vardır. Bunların et içine saplar, kaldırır. Bu sınıfta kartal, atmaca, baykuş gibi

Sayfa 447

Yeni Mektep

kuşlar vardır.

Kartal kuvvetli, büyük bir kuştur. Ayakları ile beş altı okkalık bir şey kaldıracaktır. Bazı küçük kuzuları kapar. Gündüzleri gezer, kanatları büyüktür.

Atmaca, bu daha küçüktür. Güvercinleri, küçük kuşları öldürüp yer.

Gerek atmaca, gerek kartal gündüzleri gezerler. Yavrularını ağaçlar üstünde yaparlar. Geceleri yuvalarındadır. Onun için bunlara nehari yırtıcı kuşlar denmektedir.

2. Ders

Baykuş, bu da bir yırtıcı kuştur. Fakat kartaldan çok farklıdır. Tüyleri yumuşak, ayaklar parmaklarına kadar tüylü. Gözleri başının ön tarafından yuvarlak ve büyük, gözlerinin tarafındaki tüyler bir halka gibidir. Geceleri uçar. Uçarken kanatları gürültü yapmaz. Yuvalarını eski duvar deliklerinde yapar.

Gece fare, tarla faresi gibi muzır hayvanları öldürür yer.

Gündüzleri gezemezler. Eğer çıkarlarsa gözleri kamaşır, uçamazlar. Küçük kuşların hücumuna maruz kalırlar.

Baykuş memeli hayvanları öldürdüğünden faydalıdır. Onlara uğursuzluk getirir denirse de büyük haksızlıktır. Bunları öldürmek değil muhafaza etmek lazımdır.

Baykuş insana kolayca alışır. Çocuklar bir tarafa ökseler koyarlar. Yanına da bir baykuş koyarlar. Bunu gören küçük kuşlar buna hücum gelirler. Tutkallara yapışıp tutulurlar. Bu suretle küçük kuşları tutup mahvetmek usulü men edilmiştir.

3. Ders

İkinci sınıf. – Ağaçkakan kuşu bu sınıftandır. Ayaklarında iki parmak önde, iki parmak arkadadır. Gagası sivrice, sert, dili sıkı ve serttir. Ağaçlara tırmanır. Gagası ile

ağaçların kabuklarını kaldırır. Bulduğu böcekleri alıp yer. Çürük ağaçları deler. Bu sınıftaki kuşlara tırmanıcı denir. Bu kuşun yuva yapmak Âdeti yoktur. Başka kuşların yuvalarına yumurtlar.

Üçüncü tavuk sınıfı. – Üç parmakları önde biri arkada fakat biraz yüksektedir. Erkekleri dişilerinden daha güzeldir. (Horoz, tavuk) Tavuk ve horozun eti yenir. Tavuk yumurtası da güzel bir gıdadır. Bunlar uçmazlar. Yürürler, insana alıştırlar.

Bu sınıfta ziynet hayvanlarından (Tavus kuşu) vardır. Keza erkek dişiden güzeldir.

Güvercinlerde bu sınıfa yakındırlar. Güvercinlerden bir cinsi evvelleri mektup göndermek için yetiştirilirdi. Bunlara tatar denir.

4. Ders

Hülasa Yazdırılacak Sualler

Hülasa. – Kuşların sınıfları şunlardır:

1. – Carce (yırtıcı) gagaları sivri, pençeleri keza sivri ve şart nehari (Kartal) ve leyli (baykuş) olurlar. Nehariler, muzır leyliler faydalıdırlar.
2. – Tırmanıcı, iki parmak önde, ikisi arkada gagaları kuvvetli (ağaçkakan)
3. – Decace (tavuk) – Tavuk cinsi. Üç parmak önde, biri arkada diğerlerinden daha yüksektedir.

Bazılarında mehmuz vardır. Ayaklarının ön tarafları balık pulu gibi pullarla örtülüdür.

Sayfa 448

Yeni Mektep

Sualler

Bir cariha nasıldır? Parmakları nicedir? Gagası ne için sivridir? Bir nehari cariha söyleyiniz? Leyli bir cariha nasıldır? Ayakları nasıldır? Çıplak mıdır? Ötekilerinde nasıldır?

Baykuşun tabiatı nicedir? Faydalı mıdır? Buna bizde ne derler? Doğru mudur? Gündüz nerelerde bulunur? Ne için güneşten gözleri kamaşır? Tırmanıcılar nasıldır? Ne yaparlar? Faydalı mıdırlar?

Decaceye hangileridir? Mehmuz nedir? Decaceyeden ne istifade edilir?

Vazife: Decaceye ile tırmanıcılar arasında ne fark vardır? Yazınız.

A. Tevfik

İptidai ve Rüştü Muallimlerine Mütalaa ve Tetkik

Sayfaları

“ Jol Retart” ın tarihi tabiyesinden bir ağaç ailesi.

Güneşten kavrulmuş bir ovayı geçtikten sonra rast geldim.

Gürültü ve dağdağa onları yol kenarından uzaklaştırmış metruk topraklarda yalnız kuşların bildiği bir pınar dibinde sakinler.

Uzaktan içlerine meyrelmek imkânsız görülür. Yaklaşınca böyle değil, gövdeleri seyrekleşir. Fakat beni ihtiyatla kabul ediyorlar. Burada dinlenmek, sabahlanmak mümkün. Lakin dikkat ettim ki beni bir yabancı gibi süzüyor, benden çekiniyorlar.

En yaşlıları ortada ilk yaprakçıkları henüz doğan fidan yavrular etrafta, hayır kucakta oldukları halde ailece yaşıyorlar. Mahcur senelerden beri ölüleri var. Ne hazin! Mevtalarını hurda-haş olup topraklara düşünceye kadar ayakta muhafaza ediyorlar. Amalar gibi birlikte yaşadıklarından emin olmak için uzun dallarıyla birbirlerini kucaklamışlar. Kökleriyle söküp götürecek rüzgâr lar yürüdüğü zaman hiddetten dövünüp çırpınıyorlar. Fakat aralarında hiç geçimsizlik olmuyor. Fısıldamaları bile hem ahenk.

Çok geçmedi hakiki ailem bunlar olmalı dedim. Öbürünü çarçabuk unutacaktım. Ne dersiniz? Yavaş yavaş beni de kabul edecekler. Şimdi bu kabule liyakat kesp etmek için bilinmesi lazım gelen şeyleri öğreniyorum:

Evvela geçici bulutlara, fırtınalara vakur bir seyirci kalmayı öğrendim.

Sonra iki de bir de yerimi değiştirmemek lüzumunu da anladım.

Şimdi hemen susmayı da öğrendim.

27 Teşrini Evvel

Üsküp 327

6.2.KAYNAKLAR

Açıkgöz, N. (2005). Fikrin mi var derdin var, Türk Yurdu Dergisi, 25 (213), 28-30.

Akyüz, Y. (2007). Türk Eğitim Tarihi, 11. Baskı, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Baltacı, C.(1976). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul.

Bilgin, N. (2000). İçerik analizi, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Cemil, S. (1911a). Mekteplerimizde Meskenet ve Çare-i İzalesi Yeni Mektep Dergisi, 1, 11-15, Kosova.

Cemil, S. (1911b). Mektep, Yeni Mektep Dergisi, 3, 81-83, Kosova.

Cemil, S. (1911c). Türkiye Haricinde Mektepler, 5, 140-144, Kosova.

Cemil, S. (1911d). Köy Mektepleri-Köy Muallimleri Yeni Mektep Dergisi, 7, 193-196, Kosova.

Cemil, S. (1911e).Tembellik Nasıl Tedavi Olunmalıdır, Yeni Mektep, 10, 289-294, Kosova.

Cevad, M. (1338). Maarif-i Umûmiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilât ve İcraatı. İstanbul.

Cicioğlu, H. (1984). Osmanlı döneminde kurulan ilk milli talim ve terbiye cemiyeti, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1-2, 21-28.

Doğan, İ. (1997). Değişen Türkiye’de bilim ve kültür, İmaj Yayınevi, Ankara.

Doğdu, M. (2007). Tek parti d6neminde (1930-1950) ¼lkemizdeki ¼ocuk Dergilerinde Yurttaşlık Bilincinin Oluşturulması, Yayınlanmamış Y¼ksek Lisans tezi, Dokuz Eyl¼l ¼niversitesi, Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼, İzmir.

Ergin, O. (1977). İstanbul Mektepleri ve İlim ve Terbiye M¼esseseleri -Dolayısıyla T¼rkiye Maarif Tarihi, İstanbul.

Erg¼n, M. (1996). 2. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Mehmet Esat. (1312).Mir'ât-ı M¼hendishane-i Berrî-i H¼mayun, İstanbul.

Fırat, A. H. (2005). Bir D6nem Tartışmaların Seyri, 1932-1935 yıllarında Matbuat Tartışmaları Bağlamında Kadro, Kooperatif ve Fikir Hareketleri Dergileri, Yayınlanmamış Y¼ksek Lisans Tezi, Ankara ¼niversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, Ankara.

Gurbetoğlu, A. (2006). II. Meşrutiyet D6neminde Yayınlanan ¼ocuk Dergilerinin Eğitim A¼ısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara ¼niversitesi Eğitim Bilimler Enstit¼s¼, Ankara.

G¼nd¼z, M. ve Bardak, M. (2010). Eğitimde Millilik ve Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası, E-journal of New World Sciences Academy, 5(4), 1932-1954.

G6vsa İ.A, (1946) T¼rk Meşhurları Ansiklopedisi, İstanbul.

Hesapçioğlu, M. ve Deniz, L. (2008). Eğitim Tarihine İlişkin S¼reli Yayınlar, T¼rkiye Araştırmaları Literat¼r Dergisi, 6(12), 539-552.

Hasan, H.(1998). Makedonya T¼rk ¼ocuk Edebiyatının İlkEseri, G¼ney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 12, 117-123, İstanbul.

Koçer, H. A, (1848).T¼rkiye'de 6đretmen Yetiştirme Problemi, Ankara.

- Koçer, H. A, (1974).Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi, İstanbul.
- Necaşar, G. (1911), Muallim, Yeni Mektep Dergisi, 1, 5-9, Kosova.
- Sakaoğlu, N. (2003). Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Şekip, M.(1911). Muallimlerin Siyasetteki Mevki, Yeni Mektep Dergisi,6, 164-167, Kosova.
- Şekip, M. (1912).Garplılar Bizi Nasıl Görüyor, Yeni Mektep Dergisi, 14, 434-435, Kosova.
- Şimşek, H. (2001). XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine, Millî Eğitim Dergisi, 151, Ankara.
- Şimşek, H. (2002). Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkan, Y. (2008). Türk Modernleşmesinde Yeni Adam Dergisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Unat, F. R. (1964).Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ.H, (1965).Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara.
- Ünver, A. S, (1946).Fatih Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı, İstanbul.
- Sungu, İ. (1943).Galatasaray Lisesi'nin Kuruluşu, Belleten VII/28, 315-347, İstanbul.

Yeni Mektep Dergisi, (1911). Mekteplerimize Nazar, 3, 79-81, Kosova.

Yücel, H. A, (1938).Türkiye'de Orta Öğretim, İstanbul.